

Україна ДИПЛОМАТИЧНА С

НАУКОВИЙ ЩОРІЧНИК

Київ • 2023

Виходить друком із листопада 2000 року

Автори проєкту

**Павло Кривонос,
Анатолій Денисенко,
Василь Туркевич**

Засновники

Генеральна дирекція
з обслуговування іноземних представництв,
Державна установа
«Інститут всесвітньої історії НАН України»,
Історичний клуб «Планета»

*Видання рекомендовано до друку за рішенням ученої ради
Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України»,
протокол № 7 від 17 жовтня 2023 року.*

Видавець

Генеральна дирекція
з обслуговування іноземних представництв

Головний редактор

Валерій Власенко, кандидат історичних наук

Заступники головного редактора

Інна Хоменська, кандидатка філологічних наук,
Володимир Денисенко, доктор історичних наук

Книгу зареєстровано як наукове фахове видання
за спеціальністю 032 – «Історія та археологія»
(наказ Міністерства освіти і науки України № 886 від 2 липня 2020 року)

ISBN 978-617-8240-08-0

ISSN 2707-7683

DOI 10.37837/2707-7683-2023

Issued since November 2000

Created by

***Pavlo Kryvonos,
Anatolii Denysenko,
Vasyl Turkevych***

Founders

Directorate-General for Rendering Services
to Diplomatic Missions,
State Institution 'Institute of World History
of the National Academy of Sciences of Ukraine',
Planeta Historical Club

*The issue is recommended for publishing by the Academic Council
of the State Institution 'Institute of World History of the NAS of Ukraine',
Protocol no. 7 dated 17 October 2023*

Publisher

Directorate-General
for Rendering Services to Diplomatic Missions

Editor-in-Chief

Valerii Vlasenko, PhD in History

Deputy Editors-in-Chief

***Inna Khomenska, PhD in Philology,
Volodymyr Denysenko, Doctor of History***

Pursuant to the Order
of the Ministry of Education and Science of Ukraine no. 886 dated 2 July 2020,
the book is registered as a scientific professional publication in speciality 032 –
History and Archeology

ISBN 978-617-8240-08-0

ISSN 2707-7683

DOI 10.37837/2707-7683-2023

РЕДАКЦІЙНА РАДА

Дмитро Кулеба, Міністр закордонних справ України, кандидат юридичних наук – **голова редакційної ради**

Віктор Андрущенко, доктор філософських наук, член-кореспондент НАН України, академік Національної академії педагогічних наук України, ректор Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, президент Асоціації ректорів педагогічних університетів Європи

Костянтин Балабанов, Почесний генеральний консул Республіки Кіпр у Маріуполі, доктор політичних наук, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України

Юрій Богаєвський, Надзвичайний і Повноважний Посол, ветеран дипломатичної служби
Володимир Бугров, кандидат філософських наук, професор, ректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Борис Гуменюк, Надзвичайний і Повноважний Посол, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри публічного управління та міжнародних відносин Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

Микола Держалюк, доктор історичних наук, головний науковий співробітник відділу історії нових незалежних держав Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України»

Микола Железняк, кандидат філологічних наук, директор Інституту енциклопедичних досліджень НАН України

Михайло Згуровський, доктор технічних наук, професор, академік НАН України, ректор Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», заслужений діяч науки і техніки України

Олексій Кийков, доктор філософії, директор дирекції «Дипсервіс» ДП «ГДІП»

Валерій Копійка, доктор політичних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Василь Кремень, доктор філософських наук, академік НАН України, президент Національної академії педагогічних наук України

Андрій Крисоватий, доктор економічних наук, професор, голова вченої ради Західноукраїнського національного університету

Микола Кулініч, Надзвичайний і Повноважний Посол України в Австралії (2015–2021 рр.), кандидат історичних наук, професор, декан факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка

Михайло Сорока, доцент, голова Київської організації Національної спілки журналістів України, член правління НСЖУ, оглядач Українського національного інформаційного агентства Укрінформ, заслужений журналіст України

Ростислав Сосса, доктор географічних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу історичної регіоналістики Інституту історії України НАН України

Петро Таланчук, доктор технічних наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України, президент Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

Ігор Турянський, Надзвичайний і Повноважний Посол, ветеран дипломатичної служби, член Національної спілки журналістів України

Ольга Таукач, членкиня Національної спілки журналістів України, випускова редакторка журналу «Зовнішні справи»

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Сергій Пирожков, Надзвичайний і Повноважний Посол, доктор економічних наук, професор, академік НАН України, віцепрезидент НАН України – **голова редакційної колегії**
Андрій Кудряченко, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, директор Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України» – **заступник голови редакційної колегії**

Павло Кривonos, Надзвичайний і Повноважний Посланник другого класу, почесний професор Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, Національного університету «Острозька академія» та Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна», генеральний директор Державного підприємства «Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв» – **видавець**

Валерій Власенко, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії Сумського державного університету, член правління Наукового товариства історії дипломатії та міжнародних відносин – **головний редактор**

Інна Хоменська, кандидатка філологічних наук, директорка дирекції «Медіацентр» Державного підприємства «Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв» – **заступниця головного редактора**

Володимир Денисенко, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри журналістики Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» – **заступник головного редактора**

Сергію Мустяце (Молдова), доктор історичних наук, професор історико-географічного факультету Державного педагогічного університету імені Йона Крянґе

Андреас Умланд, кандидат історичних наук (PhD), старший науковий співробітник Інституту євроатлантичного співробітництва в Києві, запрошений професор у Національному університеті «Києво-Могилянська академія»

Тетяна Тома (Румунія), кандидатка історичних наук (PhD), запрошена професорка в Галацькому університеті «Нижній Дунай»

Тетяна Перга, кандидатка історичних наук, провідна наукова співробітниця відділу глобальних цивілізаційних процесів Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України»

Даріуш Вояковський (Польща), доктор габілітований соціологічних наук, працівник кафедри соціології економіки та соціальних комунікацій факультету гуманітарних наук у Краківському науково-технічному університеті ім. С. Сташиця

Андрій Грубінко, доктор історичних наук, професор кафедри теорії та історії держави і права Західноукраїнського національного університету

Тетяна Клиніна, кандидатка історичних наук, доцентка кафедри історії та документознавства Національного авіаційного університету, старша наукова дослідниця Техаського університету в Остіні

Михайло Станчев, перший секретар першого класу, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри нової та новітньої історії історичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, іноземний член Болгарської академії наук

Геннадій Корольов, доктор історичних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник відділу історії Української революції 1917–1919 рр. Інституту історії України НАН України

Лариса Левченко, докторка історичних наук, директорка Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України

Кароліна Цинк (Польща), докторка соціологічних наук, ад'юнкт (доцент) Колегіуму суспільних наук Жешувського університету

Сергій Толстов, кандидат історичних наук, доцент, завідувач відділу трансатлантичних досліджень Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України»

Степан Віднянський, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, завідувач відділу історії міжнародних відносин і зовнішньої політики України Інституту історії України НАН України, заслужений діяч науки і техніки України

Павло Гай-Нижник, доктор історичних наук, президент-академік Української академії геополітики та геостратегії, член Експертної ради з питань подолання наслідків русифікації та тоталітаризму Міністерства культури та інформаційної політики України

Ігор Жалоба, доктор історичних наук, професор кафедри міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка

Сергій Здіорук, доктор філософії, доцент, провідний науковий співробітник відділу гуманітарної політики та розвитку громадянського суспільства Національного інституту стратегічних досліджень, заслужений діяч науки і техніки України

Сергій Сидоренко, доктор фізико-математичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, науковий керівник кафедри фізичного матеріалознавства та термічної обробки, проректор із міжнародних зв'язків Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», заслужений діяч науки і техніки України

Ірина Матяш, докторка історичних наук, професорка, провідна наукова співробітниця відділу історії міжнародних відносин та зовнішньої політики України Інституту історії України НАН України, голова правління Наукового товариства історії дипломатії та міжнародних відносин, заслужена діячка науки і техніки України

Григорій Перепелиця, доктор політичних наук, професор, директор Інституту зовнішньополітичних досліджень, професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Володимир Хандогій, Надзвичайний і Повноважний Посол, президент ГО «Українська асоціація зовнішньої політики»

Вячеслав Ціватий, кандидат історичних наук, доцент, експерт відділу міжнародних зв'язків Київського національного університету імені Тараса Шевченка, заслужений працівник освіти України, член правління Наукового товариства історії дипломатії та міжнародних відносин

Ірина Івашук, почесний консул Республіки Сенегал в Україні, доктор економічних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту міжнародних відносин імені Б.Д. Гаврилишина ЗУНУ

ВИСТУП ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ВОЛОДИМИРА ЗЕЛЕНСЬКОГО У ВЕРХОВНІЙ РАДІ ДО ДНЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ 28 червня 2023

Слава Україні!

З цими словами – «Слава Україні!» – наші мужні герої, мужні українці на передовій дивляться в очі ворогу – гідно, впевнено, вперто. Захищають життя для України. Віддають своє життя заради України.

Завдяки цим словам увесь світ чує й знає, що тут, у Європі, на східному фланзі нашого континенту постав глобальний центр сміливості, який ніколи не дозволить зруйнувати свободу – і нашу власну, і наших союзників та партнерів.

І це честь – говорити ці слова: «Слава Україні!»

Це честь – бути українцями. Це честь – здобувати славу для України. І це честь, яка зобов'язує. Зобов'язує перемогти та збудувати Україну перемоги. Слава Україні!

І ми це зробимо! Обов'язково. Всі разом! Кожен і кожна, хто воює й працює заради нашої держави, заради наших людей. Ми це зробимо! Мільйони українців і українок – сучасні покоління нашого народу, яких історія благословила можливістю реалізувати мрії українських героїв різних часів, котрі боролися за свободу й незалежність для України та за справедливість для всіх нас, для всіх українців.

Все зараз у наших руках, і Україна буде державою-переможницею!

Дорогий український народе!

Усі присутні в цій залі Верховної Ради України!

Сміливістю нашого народу здобуто для України моральне лідерство, яке надихає й об'єднує народи світу. Українське прагнення жити вільно та героїзм наших людей очистили загальнолюдські цінності від вікового бруду цинізму та боягузтва. Різні народи стали разом із нами в боротьбі за свободу. І не лише тому, що світ любить сміливих. Чи матимуть мир нації світу та чи вистоїть на землі людяність – це зараз залежить від того, як ми закінчимо цю війну, та від того, чи буде життя українців, які перемогли, утверджувати свободу так само, як утверджує боротьба за неї.

Так само, як ми вже показали, що сміливість дає свободу, ми доведемо, що свобода дає успіх. Ми зробимо це українською аксіомою: свобода дає успіх. Це те, що переконує найбільше. Успіх. Це те, що потрібно всій нашій землі. Кожному й кожній. Усьому нашому народу. Усім частинам України, усім дітям України.

Але, щоб відбувся цей успіх, Українська держава потребує трансформації. І ми зробимо реальністю трансформацію, про яку українці мріяли!

Я хочу зараз процитувати слова українського солдата. Його звати Максим Нагорний. Він народився у 2004 році. Він сирота. Служить Україні в 14-й механізованій бригаді імені князя Романа Великого. Ось слова Максима: «Я був очевидцем жакливіх речей, про які хочеться забути, не згадувати, викреслити з пам'яті так само, як і вчорашній день цієї клятої війни. Але що буде завтра?.. Відбудовувати стару систему не треба – створимо нову й набагато кращу Україну!»

Ці слова українського солдата Нагорного заслуговують, щоб ми їх підтримали.

27 років тому у цій залі Верховної Ради України була ухвалена Конституція нашої держави. І я вітаю вас сьогодні з Днем Конституції України! Нашої прекрасної України, яка попри все зберігає свою вільну душу та керується своїм народом, а не сваволею тих чи інших окремих осіб.

За 27 років Україна пройшла дві революції й зберегла демократію та європейськість. Вісім років гібридної війни на Донбасі – і Україна зберегла гідність і віру в майбутнє. 490 днів повномасштабної російської агресії. 490 днів – і кожен наш солдат, усі наші люди вірять в українське майбутнє та вже вирішують, яким вони хочуть бачити це їхнє майбутнє.

Як Конституція закладає основи, ми потребуємо доктрини для нашої держави. Ясної, не розмитої, сміливої доктрини. Для України, яка йде до перемоги, та для України-переможниці. Ця доктрина має відповідати на всі фундаментальні питання про Україну й наше майбутнє і нам самим, і нашим сусідам, і кожному у світі.

Ми потребуємо нової системи, нових правил, нових можливостей.

На жаль, дуже довго державні інституції в Україні та представники держави ставилися до наших людей та до життя в Україні загалом жорстоко, зневажливо та хижацьки, якщо чесно. І як погана мачуха чи як у сиротинці, із якого хочеться втекти. За бідністю, корупцією й несправедливістю в Україні світ, на жаль, не помічав нашої сміливості та волелюбності. Коли світ говорив про Україну, він говорив, найімовірніше, про державні інституції та факти життя в нашій державі, які вимагали виправлення, а не про героїв, які заслуговували наслідування.

Ще до цієї російсько-української війни ми стали на шлях змін. 24 лютого 2022 року було намаганням росії не лише вбити нашу незалежність і

Участь Президента у засіданні міністрів закордонних справ держав ЄС у Києві, 2 жовтня 2023 року

President participating in the meeting of the EU-Ukraine Foreign Ministers' meeting in Kyiv, 2 October 2023

не лише стерти нашу ідентичність, а й знищити наш приклад – приклад того, що держава такого масштабу, як Україна, і такої складної історії, як Україна, може рухатися до успіху, щоб стати міцною й заможною демократією, яка переконує інші народи регіону та світу жити вільно, а не в покорі будь-кому.

В усіх своїх намаганнях росія програє. І це вже не мрія – це реальність.

Навіть зараз попри війну ми продовжуємо йти шляхом змін. І я впевнений, що перший день миру після цієї війни, перший день нашої заслуженої перемоги стане й першим днем подальшої швидкої трансформації України, основ нашого з вами життя. Наших інституцій, економічних практик, соціальних звичок, політик і повсякденності. Те, що ми не можемо поки змінити зараз, в умовах війни, ми змінимо в процесі нашого відновлення, нашої трансформації. Ми створимо нову й набагато сильнішу Україну!

Дорогий український народі!

Якою бути Україні-переможниці, визначимо всі разом. Так само, як разом захищаємо свободу й незалежність. Це буде справедливо.

Конституція України встановлює, що Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України та додержання Конституції України, прав і свобод людини й громадянина. Президент України є гарантом стратегічного європейського та євроатлантичного курсу нашої держави.

На виконання цих норм Конституції України я хочу сьогодні запропонувати до обговорення – загальнонаціонального обговорення – основні орієнтири майбутньої Української доктрини. Нам потрібне спільне бачення того, якою бути Україні перемоги.

Попереду в нас День Державності, потім – День Незалежності, і я вважаю правильним, щоб ці дні розглядалися як етапи для напрацювання пунктів Української доктрини.

Як результат дискусій тут, у Верховній Раді України, у кожній нашій громаді, у медіа, на освітніх, громадських та різних бізнесових майданчиках України, ми розробимо й потім затвердимо на засіданні Ради національної безпеки і оборони України текст Української доктрини.

І дуже важливо... Я окремо хочу звернутися зараз до наших воїнів, до наших українських героїв нинішнього величного покоління. До всіх українських солдатів і матросів, сержантів, старшин, офіцерів, до всіх генералів... Перше: прошу зараз усіх присутніх у Верховній Раді України висловити вдячність усім нашим героям хвилиною аплодисментів.

Напередодні я був на позиціях наших воїнів на Донеччині, у Запорізькій області. Я спілкувався з командирами, із солдатами. Мав честь вручити нагороди – це велика честь. Мав честь обійнятися з нашими воїнами та обмінятися емоціями, думками.

Зараз у складі сил оборони та безпеки України служить близько мільйона наших людей. У бойових бригадах та інших підрозділах б'ються заради нас із вами, заради України сотні тисяч захисників і захисниць.

І ніхто не має права визначати долю України, не питаючи їх, наших героїв.

Ми спілкуємося з нашими воїнами. Ми читаємо їх у соціальних мережах. Ми бачимо ваші прагнення, воїни! Усі, хто був на передовій, бачив, що наші воїни знають, за що воюють. І я прошу кожного й кожна у складі сил оборони та безпеки України – настільки, наскільки це дозволяють умови війни, – взяти участь у нашій загальнонаціональній дискусії щодо Української доктрини.

Свобода – це дитя небайдужості, а безпека – побратим сміливості. Україна перемоги буде країною, гідною своїх героїв!

Дорогі українці, українки!

Сьогодні пропоную до обговорення й початку загальнонаціональної дискусії про Українську доктрину п'ять, на мій погляд, основних орієнтирів. Це напрямки, які можуть бути розкриті тими чи іншими конкретними пунктами, які нація визначить як важливі.

Отже, п'ять основних орієнтирів для Української доктрини, для обговорення.

Перше – філософія нашої перемоги.

Друге – глобальність української безпеки.

Третє – політика героїв.

Четверте – політика справедливості.

П'яте – трансформація за десять років, а саме – нова зовнішня політика. Нова економіка. Нові відносини між державою та суспільством. Розвиток усіх наших територій. Освіта й наука. Культура. Як передумова й підсумок трансформації – рівень безпеки та свободи в Україні.

Почнемо з головного – із нашої перемоги.

Коли говоримо про перемогу України в цій війні за свободу та незалежність, ми говоримо конкретно: перемога України – це звільнення від російської окупації всієї нашої території. Жодної частинки України ми не залишимо ворогу! Перемога України – це вигнання з усієї території України всіх російських військових формувань, найманців і бойовиків. І це повернення в Україну всіх наших людей, які були захоплені в російський полон або силою депортовані з України на російську територію.

Перемога України – це відновлення суверенітету України в межах міжнародно визнаних державних кордонів без будь-яких обмежень суверенних прав України. Україна сама обиратиме альянси для себе та своє майбутнє – очевидно, у Європейському Союзі, очевидно, у НАТО.

Ми маємо бути свідомі того, що шлях до головного – до нашої перемоги – важкий. І зараз іще поки ніхто не може сказати, коли ми пройдемо його до кінця. Але має бути національна згода щодо визначення нашої перемоги. Коли мета чітка, справедлива, то не так важливо, наскільки тернистий шлях до цієї мети. Україна пройде цей шлях до перемоги! І це вже не мрія – це реальність.

Завдяки успішному захисту від російської колонізаторської, імперіалістичної агресії Україна постійно примножує свій моральний капітал, який уже є найбільшим, ніж будь-коли в понад тисячолітній історії української державності. Зараз наше лідерство вже впливає на глобальну розстановку сил. Майбутня архітектура глобальної, європейської та регіональної безпеки неможлива без участі України. Україна має бути й буде співтворцем, учасником і гарантом такої безпеки. Україна вже є захисником і буде гарантом міжнародного порядку, заснованого на правилах. Завдяки Україні світ переконався, що правила – це не просто дух і буква Статуту ООН, міжнародних договорів та конвенцій. Також це – енергія народів, готових захищати дух і букву міжнародного права. Наявні міжнародні інституції не здатні забезпечити дію міжнародного права. Але за час цієї війни ми створили разом із нашими союзниками й партнерами оборонні, санкційні, фінансові та гуманітарні коаліції, які заповнюють дефіцит рішучості, що об'єктивно існує на глобальному рівні. Наприклад, максимально ефективним є формат «Рамштайну» – взаємодія понад 50 держав для підтримки зброєю нашого захисту. А одна з наших оборонних коаліцій – це

коаліція «Петріотів – дала всім у світі наочні докази, що будь-який ракетний чи авіаційний терор долається. Дякую партнерам.

Організація, яка створена нами та ефективно працює в інтересах нашої держави та українців, – державна благодійна платформа United24. Цей формат допоміг об'єднати вже сотні тисяч людей із понад сотні країн світу для прямої допомоги нашій державі та людям – без посередництва міжнародної бюрократії. Закупівля дронів, гуманітарне розмінування, відбудова будинків та закупівля медичного обладнання... Головне, що дає United24, – це можливість приєднатись для будь-кого з будь-якої точки світу – людям, бізнесам, громадським та гуманітарним організаціям.

Завдяки двом морським експортним ініціативам Україна продемонструвала свій вплив на глобальну продовольчу безпеку. росія шантажувала світ голодом – ми це знаємо – і має бути покарана за це. Україна разом із партнерами запустила Чорноморську зернову ініціативу та гуманітарну ініціативу «Зерно з України», завдяки яким повернула продовольчу безпеку світу, цінову передбачуваність, гарантії соціального спокою десяткам країн, передусім у Африці, у Азії. 45 держав отримали продовольство завдяки Чорноморській зерновій ініціативі. Її географія – від Іспанії до Китаю, від Індонезії до Марокко, від Індії до Кенії. Поаплодуймо всім нашим фермерам, нашим громадянам.

Інша наша ініціатива, гуманітарна, – «Зерно з України» – об'єднала понад 30 держав, які разом із нами допомогли в захисті від голоду таким країнам, як Ефіопія, Сомалі, Ємен, інші. Україна, яка пройшла через геноцид Голодомору, особливо чутливо сприймає те, що Кремль намагається загострити голод ще й для інших народів. Якби не російська протидія зараз, наш морський зерновий експорт був би значно більшим. І це буде, бо світ тепер знає, що Україна – це глобально важливий гарант продовольчої безпеки для всього світу.

Україна запропонувала Формулу миру – єдиний всеохопний і чесний план подолання як самої російської агресії, так і всіх її наслідків. Зміст пунктів Формули миру та загалом сама Формула відповідають нормам Статуту ООН і підтримані Генеральною Асамблеєю ООН. Більш як у 25 міжнародних документах задекларована підтримка Формули миру, зокрема в заявах і деклараціях «Великої сімки», Євросоюзу, Ради Європи.

Ми об'єднуємо світову більшість заради повної реалізації Формули миру та готуємо Глобальний саміт миру, який дасть усім націям світу змогу проявити своє лідерство в реалізації тих чи інших пунктів Формули.

Але чому виник дефіцит рішучості, який спонукає нас разом із союзниками та партнерами шукати шляхи його заповнення? Є дві причини цього.

На жаль, агресор досі присутній в організаціях, які повинні захищати від агресій. Зокрема, це ООН, де росія досі дозволено мати вплив у тих чи інших структурах і де росія зловживає місцем постійного члена Радбезу та правом вето, які захопила, до речі, в порушення Статуту ООН.

Друга причина: деякі держави та лідери світу досі, на жаль, озираються на росію при ухваленні власних рішень. Це можна назвати абсурдним і ганебним самообмеженням суверенітету, бо українці довели, що росію не варто боятися. росія програє, коли зустрічає сміливий і впевнений спротив. Вільний світ володіє всіма збройними, санкційними, політичними, економічними, а головне – ціннісними перевагами, які дають змогу побудувати повний захист від будь-яких російських посягань і шантажу. І це вже не мрія, це реальність. Разом із партнерами ми вже почали будівництво такої системи переваг.

Шановні присутні!

Я прошу вас подякувати всім у світі, хто підтримує нашу державу, нашу боротьбу за свободу! Сполучені Штати, Велика Британія, Європейський Союз, Японія, Австралія, всі країни «Великої сімки», усі наші партнери, наші друзі, Польща, Балтійські держави, більшість країн світу – я всім вам дякую! Дуже дякуємо вам!

Україна перемоги спрямує набуту моральну силу на осучаснення наявних міжнародних інституцій. Ми бачимо зацікавленість різних лідерів і народів, зокрема, в реформуванні Радбезу ООН. Це варто зробити на справедливій основі.

Ми бачимо, що напрацьовані нами коаліції та підходи до подолання російської агресії та її наслідків, спрацювавши для України, здатні завершити інші війни та прибрати з лиця Землі джерела руйнації та смерті, що сплять, – так звані заморожені конфлікти. Будь-який заморожений конфлікт – це війна, яка неодмінно розгориться, і питання лише в тому, коли та скільки життів вона забере. Тому мир повинен бути чесним.

Саме такий мир передбачає Українська формула миру. І саме тому Українська формула миру має універсальну користь. Україна ніколи не погодиться на жоден із варіантів замороженого конфлікту, на жоден! Навпаки, Україна допоможе нашою Формулою миру всім іншим народам світу, які прагнуть справжнього, справедливого миру.

Україна завжди робила й робитиме ставку на альянси. росія ж розглядає всіх своїх сусідів як рабів або ворогів. Очевидно, що світ є й буде на нашому боці. Очевидно, Україна посилює й буде посилювати партнерства та альянси, у яких бере участь. І ми вже історично посилили Євросоюз і надали європейському єднанню такої сили, якої у Європейського Союзу ніколи не було. Кожен постулат, заради якого був створений Євросоюз, на сьогодні працює по максимуму за весь час його існування. Європейські цінності ще ніколи не були такими дієвими, як зараз. Український компонент – це те,

чого не вистачало Євросоюзу. І це вже не мрія – це реальність. І ми розуміємо, і там усі розуміють, що це вже не мрія – це реальність.

Україна здобула статус кандидата на вступ у Євросоюз. Цьогоріч ми маємо відкрити діалог щодо повноправного членства. Україна до цього готова. І ми всі маємо розглядати Європейський Союз для України не лише як ціннісне та економічне єднання, а і як безпеку для України. Євросоюз – це економічна та інституційна безпека для України. А Україна для Євросоюзу – це чинник єднання.

Аналогічно буде і з НАТО. І це вже не мрія – це вже реальність. Зараз ми є реципієнтом безпекової допомоги. Але Україна перемоги буде донором безпеки для нашого регіону, для всієї Європи, усього світу. І вже зараз Україна є донором моральної сили. Кожен, хто дієво співпрацює з Україною, стає співзахисником міжнародного порядку та загальнолюдських цінностей. Зокрема, протягом останніх років НАТО мало дві фундаментальні слабкості. По-перше, існував сумнів, а чи запрацює реально 5-та стаття договору про НАТО. І ми всі були свідками, як світ сумнівався, чи захищатиме Альянс країни східного флангу НАТО у разі російської агресії проти них.

По-друге, багато хто у світі не сприймав і не сприймає НАТО як оборонний Альянс, приписуючи йому – внаслідок відповідної пропаганди – якісь нібито агресивні цілі. Вступ України в Альянс надійно ліквідує ці дві слабкості НАТО.

По-перше, ніхто вже не сумнівається, що Україна здатна захистити себе і своїх союзників. Сила нашої безпеки – це, зокрема, й сила безпеки наших сусідів. По-друге, кожен у світі бачив, що війна росії проти України є неспровокованою та злочинною – загарбницькою, геноцидною. Вступ України в НАТО буде потужним сигналом світу, що це Альянс, який захищає й захистить, і це Альянс, який має досвід переможців і моральну перевагу переможців – переможців у цілком справедливій обороні.

Увесь східний фланг НАТО хоче, щоб Сполучені Штати, Німеччина, Франція чи Британія розміщували своїх солдатів у східних країнах Європи, поблизу кордонів росії. Після перемоги України союзники хотітимуть, щоб наші бойові бригади розміщувалися на землі наших сусідів. Бо Україна – це країна сили, усі це бачать.

НАТО гарантуватиме безпеку для України, а наші сили оборони й безпеки гарантуватимуть безпеку та захист для інших членів НАТО.

Власне, щоб це стало реальністю, потрібно лише одне – щоб усі наші партнери в Альянсі перестали озиратися на Кремль при ухваленні своїх важливих рішень. Уже навіть внутрішні сили самої росії перестали озиратися на кволого господаря Кремля. Божевілля Путіна призвело до того, що він сам загнав себе у глухий бункер через свою ж слабкість. Тому абсурдно озиратися на такого неспроможного керівника такої неспроможної держави.

Перемога України звільнить світ від такої проблеми, як небезпечна росія. Історія доводить, що програш диктатури – це завжди поштовх для поширення свободи.

Українська перемога – це гарантії безпеки та відновлення територіальної цілісності для Молдови. Українська перемога – це історичний шанс для цілісності Грузії, і це мирний шанс. Українська перемога – це нова сила для всього Південного Кавказу. Українська перемога – це воля та спокій для Білорусі. Ба більше, звільнення від російської окупації Криму та гарантовано безпечне Чорне море разом із поразкою рашизму дадуть необхідну енергію, щоб Балто-Чорноморська вісь запрацювала на рівні своїх реальних безпекових, економічних та культурних можливостей.

Українська перемога – це гарантія безпеки й захист від зовнішніх маніпуляцій – силових чи політичних – для всієї Центральної Азії. Українська перемога – це шанс для Близького Сходу на деескалацію терору. Українська перемога – це гарантія, що країни Африки – від Лівії до Центральноафриканської Республіки – перестануть грабувати російські головорізи.

А що буде із самою росією після нашої перемоги? Я вважаю, що українців не має хвилювати, чи подолає свобода стіни Кремля. Українців хвилює лише те, щоб ніколи знову російський реваншизм не перетнув кордони нашої вільної держави та не загрожував нашим вільним людям. Ми це забезпечимо!

Як повноправний член НАТО Україна гарантуватиме, що повсюдно в нашому регіоні пануватимуть мир і свобода. І для росії зараз було б правильно просити, щоб Україну прийняли в НАТО, бо члени НАТО обороняються, не знищують. Держави НАТО захищають народи, а не кидаються на сусідів, щоб знищити їхнє майбутнє. росія як агресор знає це краще за всіх. росія, яка входить в епоху заколотів і системної слабкості, як ніхто зацікавлена в безпеці на своїх міжнародно визнаних кордонах. А отже, і росія теж зацікавлена в Україні в НАТО. Цього може бути комусь не видно лише з московських чи валдайських бункерів. Увесь світ це бачить!

Сучасна російська державність несе в собі екзистенційну загрозу для України та не зважає на будь-які договори, сила яких не підкріплена силою наявної зброї для захисту України. Тому, незалежно від того, як розвиватиметься глобальний порядок денний щодо росії, Україна матиме необхідну зброю, щоб захистити себе й союзників від будь-яких російських посягань на наш суверенітет і безпеку наших людей.

Україна матиме достатню чисельність та якість армії і загалом сил оборони й безпеки, щоб захистити свій суверенітет, свою територію, своїх людей, своїх союзників.

Слава Україні!

Україна матиме достатньо потужний оборонно-промисловий комплекс, який забезпечуватиме потреби нашої армії, нашого флоту, наш повітряний щит і нашу безпеку в кіберпросторі. Це дуже важливо.

На дні Чорного моря вже є дуже вагомий доказ спроможності України як держави, яка виробляє ракети. «Нептун», поставлені на озброєння ще у 2020 році, чітко б'ють по цілях. Зараз, у час такої війни, попри все ми створили фактично з нуля виробництво дефіцитних снарядів для артилерії, власне, гармат. Ми відновили виробництво 122-го, 125-го калібру, інших калібрів. Ми починаємо заміну виробництва 152-го калібру 155-м західним стандартом. Українські гармати, створені вже зараз, під час цієї повномасштабної російської агресії. Поаплодуймо всім людям, які це зробили. Дякуємо їм, що це не мрія – це знов-таки реальність.

Якісні українські гармати, своє виробництво снарядів. Обсяг виробництва, ми розуміємо, поки ще недостатній. Ми ще потребуємо глобальної підтримки. Але буде достатній – ми це зможемо!

Україна навчилася будувати морські дрони. І ми успішно їх застосовуємо! Загалом виробництво безпілотників різних видів – це галузь, яка в Україні має стати найпотужнішою у Європі. Кожен у світі, хто прагне бути передовим у цій сучасній індустрії, має знати, що в Україні це – найвигідніше. Чіткий, конкретний орієнтир для державної політики.

Системи необхідної зброї – ППО, танки, гармати, бронетехніка, які постачають партнери, – ми прагнемо виробляти й локалізувати в Україні. Наші воїни завжди матимуть зброю!

І я пропоную такий принцип для Української доктрини, її глобального безпекового компонента: не гадати, чого очікувати від росії, а бути готовими до будь-якого зла, щоб будь-яке зло в росії було завжди впевненим, що воно програє Україні.

Ніколи знову – ключовий принцип Української доктрини щодо росії. Ніколи знову.

Зокрема, це стосується й старої духовної залежності, яка використовувалася агресором, щоб тиснути на нашу державу. Духовна незалежність України буде забезпечена на сто відсотків. І найсильніший внутрішній гарант дієвості такого нашого принципу – «ніколи знову» – це наші герої. Всі, хто б'ється заради України. Кожен і кожна, хто віддав та віддає своє життя заради України.

Пані та панове!

Прошу вас зараз ушанувати хвилиною мовчання пам'ять усіх наших героїв різних часів, які боролися за нашу свободу та незалежність України. Прошу.

Дякую.

Шановні наші захисники й захисниці!

Шановні рідні наших воїнів!

Українська держава потребує нових принципів вдячності вам, вдячності всім, хто боровся на війні за свободу й незалежність України. Безцінний досвід українських воїнів має ефективно використовуватися в процесі гарантування світові реальної безпеки.

Звучить це загально, але розшифровується на цілком конкретні елементи політики героїв, яку я пропоную для української доктрини.

Перше. Наші воїни, які бажають продовжити служити Українській державі й народу після війни, можуть бути впевнені – у держави буде такий запит.

Друге. Україна вже зараз – єдина держава у світі, яка має успішний досвід ефективного захисту від повномасштабної агресії. Україна перемоги матиме ще більше такого важливого, цінного досвіду. І ми розробляємо платформу для експорту українських оборонних знань, практик – фактично досвіду наших героїв. Участь українців і українок у миротворчих місіях, зокрема під егідою ООН, тренінгові міжнародні місії... Усе це – колосальні можливості для України й для наших героїв.

Третє. Україна потребує принципово нової системи військової освіти. Українські воїни та всі, хто тренує українських воїнів, мають знати: реальна практика буде основою нової української військової освіти. Держава інтегрує тренувальні програми, які зараз показали свою ефективність, а також реальний бойовий досвід наших солдатів і матросів, сержантів, старшин, офіцерів, наших генералів у систему військової освіти.

Четверте. Уже зараз лідери світу проявляють інтерес до навчання в Україні військовій справі своїх майбутніх воїнів. І це обов'язково стане однією з тих можливостей, які робитимуть український безпековий вплив справді глобальним і світовим.

П'яте. Україна потребує повної інтеграції ветеранів у суспільне та економічне життя. Герої нашої перемоги мають отримати змогу проявити себе як героїв нашої трансформації. Військовослужбовці Збройних Сил України, нацгвардійці, наші прикордонники, наші розвідники, герої спеціальних служб, поліції – всі! Зокрема, трансформація української військової освіти передбачатиме можливість отримання нашими воїнами спорідненої цивільної спеціальності.

Шосте. Головний принцип соціальної роботи з ветеранами в Україні перемоги – «рівний із рівним». Держава має створити таку систему підтримки воїнів і рідних наших воїнів, яка гарантуватиме їм, що кожна їхню емоцію, кожна їхню потребу буде розуміти людина, яка їм допомагає, бо ця людина пройшла через війну, пройшла через втрати, пройшла через усе те, що потрібно розуміти, щоб бути ефективним в інтеграції

ветеранів у суспільне та економічне життя. Воїни – це найбільш ефективні помічники для інших воїнів, рідні наших воїнів – це найбільш ефективні помічники для інших рідних воїнів.

Сьоме. Українська політика героїв потребує реального національного стандарту безбар'єрності. Це нові вимоги для містобудування, інфраструктури, публічного простору, транспорту, соціальної та освітньої систем, бізнес-середовища. Вимоги, завдяки яким кожна людина з травмами війни зможе користуватись усім тим самим простором та всіма тими самими можливостями, якими користуються інші.

Восьме. Безбар'єрність має й психологічну складову, тому необхідність ментальної реабілітації така ж, як і необхідність фізичної реабілітації. Україна має створити найсильнішу у Європі галузь реабілітації. Це стосується як будівництва реабілітаційних центрів, так і підготовки відповідних кадрів. Держава сприятиме створенню необхідної кількості робочих місць, щоб не тільки забезпечити реабілітацію для наших людей, а й щоб у нас була змога стати глобальним експортером практик відновлення та інтеграції в повоєнне життя абсолютно для всіх, хто пройшов та постраждав від війни.

Усі найкращі світові практики, усі найбільш ефективні політики, усі рішення, хоч би якими складними чи незвичними вони здавалися для нас, мають бути застосовані в Україні, щоб українцям, українкам, усім нашим громадянам не довелося терпіти біль, стрес і травми війни. Зокрема, ми маємо нарешті чесно легалізувати для всіх, хто цього потребує, ліки на основі канабісу, відповідні наукові дослідження та контрольоване українське виробництво.

Дев'яте. Ветерани на державній службі в Україні, у радах різного рівня, у Верховній Раді України – це честь для держави. Брати на роботу ветеранів – це честь для будь-якого бізнесу. Допомогати ветеранам почати власний бізнес – це честь для держави, для кожної громади, для кожної бізнес-асоціації та для будь-кого, хто знає, що значить – бути на війні. І це має бути не мрією, а реальністю в Україні!

Це масштабне національне завдання. І скажу відверто: щоб виконати це завдання швидше та якісніше, держава потребуватиме допомоги.

Я прошу наших волонтерів допомогти державі із цим. Прошу вже зараз вивчати досвід, який є у світі щодо економічної та соціальної інтеграції, реабілітації ветеранів, щодо відповідних державних і муніципальних змін у країнах світу. Щоб Україна, наша держава перемоги, змогла спрямувати все найкраще в наших війнах у найкраще для України.

Пані та панове!

Я прошу вас зараз подякувати всім українським волонтерам, кожному

й кожній за цю надзвичайну силу, за надійність, за історичний внесок у захист української свободи, у захист нашого життя, у захист нашої незалежності. Ми вам вдячні!

І десятий пункт політики героїв, який пропоную до обговорення при створенні Української доктрини, – це культура героїв.

Меморіалізація війни та досвіду нашої перемоги. Створення пантеону Героїв та Національного військового кладовища. Створення Національного музею російсько-української війни та системи локальних музеїв, які вшанують пам'ять про війну та збережуть досвід перемоги для наступних поколінь українського народу.

Творче осмислення досвіду війни, експорт досвіду нашої перемоги засобами культури.

Створення офіційної історії війни, визначення національного канону інтерпретації війни з росією – учасників війни, ключових подій війни, етапів війни, російських злочинів війни та здобутків нашого, українського спротиву.

Нова культурна політика щодо наших героїв різних часів, які боролися за свободу й незалежність України, та перепоховання в Україні всіх тих наших героїв, які поховані за кордоном. Це дуже важливо.

Україна перемоги сприятиме всім формам розвитку культури героїв в Україні.

І я так докладно зупинився на політиці героїв для України перемоги, бо будь-яка неефективність цієї політики позбавлятиме морального сенсу все інше, що відбуватиметься в нашій державі. Ми маємо зробити нашу політику героїв максимально ефективною!

Безпосередньо із цим пов'язана політика справедливості в Україні.

Справедливість – це вимога номер один як усіх у нашій державі до внутрішнього життя, так і нашої держави до світу.

І почну з внутрішньої справедливості.

Днями Дніпровський районний суд міста Києва ухвалив вирок у справі про жорстокий напад на Катерину Гандзюк. 31 липня 2018 року нападники облили Катерину концентрованою сірчаною кислотою. Від страшних опіків вона померла у лікарні 4 листопада 18-го року. Вічна їй пам'ять!

У 19-му та 20-му роках були засуджені виконавці цього злочину. Зараз є вирок замовнику та співорганізатору нападу. Суд визнав їх винними та призначив покарання – 10 років позбавлення волі.

Ми маємо говорити чесно: якби не рішучий тиск та постійна увага громадянського суспільства та друзів Катерини, якби не акції різного характеру, акції протесту та заклики покарати замовників злочину, справедливості була б знищена ще на початку. На це й розраховували злочинці. Вони були впевнені, як завжди, у безкарності.

Я вдячний усім, хто боровся за справедливість у цій справі, усім, хто працював належним чином, щоб були законні вирoki. Але це мало відбутись і без громадського тиску!

Усі ми бачили нещодавно кейс уже колишнього голови Верховного Суду. Жадібність, яка дискредитує судову інституцію. Та людину, яка своєю поведінкою сіє в Україні розпач, приниження, гнів. Причому сіє з найвищої судової інстанції.

Можна навести й інші приклади несправедливості, які обурюють та просто демотивують, зокрема демотивують наших воїнів. Люди віддають найцінніше – своє життя, своє здоров'я заради держави. І державні інституції, зокрема судові, правоохоронні, повинні пройти таку трансформацію, яка забезпечить наше суспільство від несправедливості.

Рада національної безпеки і оборони України запропонувала посилити відповідальність суддів та інших працівників органів судової влади за злочини у сфері правосуддя та корупції. Пропонуємо зробити більш жорсткими й правила перевірки доброчесності суддів, зокрема з використанням детектора брехні, поліграфа. Маємо надати й нового, вагомого значення суду присяжних як одному з елементів народовладдя у державі. І щодо всього цього вже готуються, я знаю, відповідні законодавчі ініціативи. Я вас дуже прошу, шановна Верховна Радо України, шановні депутати, підтримати цей запит на справедливість.

Зараз, коли будемо визначати параметри нашої Української доктрини й трансформації нашої держави, ми маємо розглядати політику справедливості на одному рівні з політикою української перемоги, з політикою безпеки та з політикою наших героїв. Справедливість – це такий суспільний лад, за якого людині хочеться жити в країні, бо людина відчуває, що її життя, її здоров'я, її праця, гідність, прагнення до щастя, її сім'я та майбутнє надійно захищені правом і чесним правосуддям у розумні строки, яке реально діє.

Відчуття справедливості в Україні має бути найсильнішим у Європі! І буде! Ми повинні це зробити. Так, це амбітна мета, але Україна вміє робити амбітне буденним. Ми маємо знайти всі необхідні системні рішення, щоб задовольнити українську спраглисть за справедливістю.

Тепер щодо справедливості іншої – у зв'язку з російсько-українською війною.

Питання правосуддя щодо війни та геноцидної політики ніколи не буває простим. Але в цьому випадку з російською агресією проти нашої свободи що більше буде складнощів і вагань світу стосовно справедливості для України та українців, то більшими, на жаль, можуть стати реваншистські настрої в різних частинах світу. Невідворотність покарання – це один з основних інструментів обмеження злочинності. Так само як він здатен

ефективно працювати в межах національних юрисдикцій, він працюватиме і в глобальних відносинах.

Усі російські вбивці, терористи й кати повинні відповідати за скоєне проти українців і українок.

Політичне та військове керівництво росії не має уникнути правосуддя через те, що в них нібито є імунітет як у керівників держави. Вони не керівники держави, вони бандити, які захопили контроль над державними інституціями росії, і вони абсолютно знахабніли від цієї безкарності та почали тероризувати світ.

Кожен політичний бандит ставить себе поза межі будь-яких звичних міжнародних відносин. І кожен актив, який належить державі-терористу чи будь-яким особам із кола Президента російської федерації, які пов'язані з чинною в росії системою панування, повинен піти на компенсацію збитків тим, для кого вся ця війна, для кого агресивність цього панування обернулися спаленими містами й селами, втратою рідних і близьких.

Я вдячний усім у світі, хто сприймає російське політичне та військове керівництво саме так – як осіб, які повинні закінчити свої кар'єри на лаві підсудних у Гаазі. А російські активи – як такі, що мають бути заморожені, конфісковані та спрямовані на компенсацію збитків від російської агресії.

Україна зробить усе можливе, щоб Спеціальний трибунал щодо злочину агресії росії проти нашої держави був створений і запрацював реально – зі злочинцями на лаві підсудних.

Я хочу подякувати Міжнародному кримінальному суду за таку рішучість, яка й необхідна для захисту міжнародного права та людяності. Настане час, коли міжнародні ордери на арешт російських керівників та їхніх спільників будуть не сенсацією, а просто звичним робочим інструментом глобального правосуддя. Бо якщо цього не буде, інші потенційні агресори та інші держави-терористи відчуватимуть ту ж безкарність, що й росія. І наша, українська місія полягає, зокрема, в тому, щоб створити цей історичний прецедент відповідальності агресора за все скоєне на війні.

Частиною справедливості є й правдиве ставлення світу до нашої війни за свободу та незалежність, а також до інших сторінок нашої історії, які були спотворені раніше тією чи іншою формою тоталітарного зла. Гідне вшанування пам'яті всіх жертв Голодомору – геноциду українського народу, а також усіх жертв депортації кримськотатарського народу, усіх жертв Голокосту є обов'язком Української держави.

Шановні присутні!

Я прошу подякувати зараз усім українським і міжнародним журналістам, усім нашим українським та іноземним історикам, які поширюють

правду про цю агресію, про війну росії проти України, про наше життя та про справедливість для наших людей.

Дякую вам!

Дорогі українці, дорогі українки!

П'ятий орієнтир для Української доктрини, який я хотів би запропонувати сьогодні до обговорення, це трансформація за десять років.

Ми маємо пройти за цей час такий шлях, який інші народи долали десятиліттями, і це правда. Україна перемоги матиме особливу увагу, особливу довіру світу, і кожен прояв такої уваги й довіри маємо спрямувати на розвиток України та всіх аспектів життя в нашій державі.

Перше. Конкретна мета для ВВП України – трильйон доларів. Так, це дуже висока планка, і має начебто нереальний вигляд, але потенціал України здатний це забезпечити.

Друге. Україна перемоги відмовиться від ідеї, ніби праця українців і українок має бути дешевою, бо нібито дешевизна праці наших людей була конкурентною перевагою України.

Ми ставимо собі за мету досягти такого рівня оплати праці, який можна було б визначити за формулою «сусіди у Євросоюзі плюс 30%». Це мета, справедлива мета, за цю війну. Україна перемоги зробить ставку передусім на кваліфіковану працю. А отже, на освіту.

Уряд України та команда віце-прем'єр-міністра з інновацій Федорова розробляє зараз програму серйозного осучаснення української освіти та стимулювання розвитку науки в Україні. Вона дуже детальна ця програма, заслуговує на увагу, і в ній – багато рішень, які заслуговують на обговорення та – у разі погодження нашою державою, погодження нацією – на реалізацію.

Освітній розділ Української доктрини має бути максимально пропрацьований – кожен етап освітнього процесу, усі елементи, які важливі для освіти в Україні.

Нація, яка хоче бути лідером, робить освіту лідером. І робить освіту чесною.

Ми маємо чесно сказати й те, що в сучасному світі мовою глобальної співпраці є англійська мова. І це правда. Це мова глобального бізнесу, глобальної науки та глобального спілкування. Україна майбутнього, Україна перемоги потребує поширення англійської мови, щоб українські інтереси поширилися світом і наші люди здобували нові глобальні можливості для себе й для України. До речі, саме сьогодні я вніс у Верховну Раду України відповідну законодавчу ініціативу щодо англійської мови в Україні.

Третє. Ми маємо надзавдання – повернути додому якнайбільшу кількість наших людей, які виїхали за межі держави. Отже, Україна перемоги потребує якнайбільшої кількості нових робочих місць, які будуть

привабливими для наших людей, дадуть змогу жити в Україні достойніше, ніж в інших країнах.

Трансформація кожної галузі економіки, будь-якої соціальної практики та всіх сфер державного управління повинна відповідати на питання: скільки нових робочих місць дасть Україні конкретне рішення, конкретна ініціатива.

Четверте. Україна потребує нової політики підтримки батьківства й дитинства. Друга й третя дитина в сім'ї – це щастя, а не обмеження можливостей, і саме на таке щастя має працювати державна політика. Україна підтримуватиме батьківство на всіх етапах. Україна поважатиме кожну сім'ю, робитиме все, щоб саме сімейне виховання дітей було визначальною рисою виховання дітей в Україні. Наша країна – не для інтернатів.

П'яте. Українська «Дія» стала глобальним прикладом соціального прогресу. Ми зробили її тоді, коли ніхто не вірив, що такий проект розвитку можливостей громадян і всієї держави може вдатися. Але ми це зробили. Понад 19 мільйонів користувачів у застосунку. Я вас вітаю. І абсолютна корисність «Дії».

Зараз українська «Дія» стає експортним продуктом нашої держави – ми навчаємо інші народи цифровізації на основі наших цифровізованих послуг, на основі нашої «Дії».

І ми створимо ще одну систему – українську «Мрію». Такий спеціальний застосунок, який підтримуватиме все, що стосується батьків та дитини. Послуги, які потрібні батькам, які потрібні дитині. Розвиток та освіта. Безпека й контакт із державою.

«Мрія» допоможе отримати рівний доступ до знань із будь-якого куточка світу, а використання штучного інтелекту допоможе кожній дитині будувати свою унікальну освітню траєкторію заради успіху.

Команда цифрової трансформації України представить цю нашу «Мрію» восени.

Шосте. Захищати бізнес так само важливо, як захищати працівника й працю.

Щоб зробити реальністю показники добробуту та розвитку економіки, які є мрією, Україна перемоги має бути країною бізнесу та країною праці.

Так само, як зараз мільйони наших людей у єдності воюють і працюють заради нашої перемоги, ми маємо після перемоги у єдності працювати заради того, щоб Україна була серед світових економічних лідерів.

Економічне лідерство дає безпеку. Кожен, хто створює нові робочі місця в Україні, створює основу для економічного лідерства України.

Україна перемоги захищатиме можливість кожної людини працювати стільки й так, як людина сама забажає. Ми потребуємо осучаснення законодавства про працю.

Сьоме. Україні перемоги потрібен новий раціональний податковий договір між державою та суспільством і реальна легалізація майна.

Я є прихильником зниження податків. Але зараз, у час такої війни й очевидної залежності України від співпраці з фінансовими донорами, ми не можемо дозволити собі знижувати податки. Та коли Україна перемоги сама ставатиме донором для світу, наш рівень можливостей буде вищим.

Знижені податки мають означати підвищену податкову сумлінність.

Цифровізація дає колосальні можливості спрощувати відносини в галузі податків, митниці та всіх інших, де є зустріч або будь-який контакт між громадянином та посадовцем, між бізнесменом і чиновником. Наша мета – це податкова без податківців, митниця без митників. Автоматичні цифрові процедури.

Восьме. Трансформація – це більше, ніж відбудова.

Звичайно, Україна перемоги стане найбільшим у Європі будівельним майданчиком.

Нам потрібно відбудувати сотні міст і сіл, тисячі об'єктів інфраструктури, сотні тисяч будинків. Це дасть свій поштовх економіці.

Але головне – дещо інше. Маємо забути про своє минуле як експортера сировини. Україна перемоги – це країна товарів із високою доданою вартістю. Це країна, у якій регуляції дають змогу розвивати будь-які бізнеси, що є новаторами у своїх галузях, у своїх напрямках, і в якій захищена інтелектуальна власність. Україна перемоги – це країна, яка експортує безпеки, послуг, досвіду, культури та загалом результатів інтелектуальної діяльності, технологічних продуктів більше, ніж будь-якої сировини.

Дев'яте. Україна перемоги – це країна, у якій нікого не назвеш олігархом, бо всі економічні суб'єкти рівні перед законом. Україна зацікавлена у нових технологічних бізнесах, які важитимуть на світовому ринку більше, ніж будь-який старий сировинний бізнес. І об'єктивно ми маємо природну перевагу, і це – запаси наших природних ресурсів. Зокрема, особливо цінних для сучасних індустрій металів та мінералів, як літій і графіт. Але металургія в Україні перемоги має бути «зеленою» – щоб відповідати сучасним екологічним стандартам Євросоюзу, і орієнтованою не на експорт сировини.

Ми будемо розвивати співпрацю та економічні відносини з усіма глобальними гравцями, зокрема з Індією, Африкою, Латинською Америкою, арабським світом, з Китаєм, з усіма.

Десяте. Наш енергетичний потенціал дозволяє Україні перемоги бути одним із гарантів енергетичної безпеки Європи. Наша генерація, зокрема атомна, потрібна всьому континенту.

Але хотів би, щоб ми підтримали наших енергетиків, подякували за цю зиму. Дуже дякую! Масовий пріоритет у нашій країні – «зелена» генерація

та масштабні можливості накопичення енергії. Маємо зробити «зелений» енергетичний потенціал України потенціалом реального масового заробітку для наших людей.

Одинадцятьте. Україна перемоги – це держава, яка реалізувала пенсійну реформу, – і дуже цього хочеться, і нам це потрібно, – і гарантувала всім, хто працює сьогодні, гідну підтримку в майбутньому.

Лише наявної солідарної пенсійної системи недостатньо, і ви це знаєте, і це відчуває абсолютна більшість наших українських пенсіонерів. І я вас дуже прошу, шановні народні депутати, реалізувати все це. Реалізувати мрію українців. Україна перемоги робитиме все, щоб у наших людей старшого віку, які вже на пенсії, був вищий рівень життя. Україна перемоги робитиме все, щоб у тих, хто працює сьогодні, була справді забезпечена старість.

Дванадцятьте. Українська культура – це експортна галузь. І це галузь, яка генерує постійну й значну увагу світу до України перемоги. Україні перемоги потрібен саме такий погляд на галузь культури.

Зараз культурна сфера потребує щонайменше відсотка ВВП на рік – як базового рівня для виживання. Але зрозуміло, що галузь має й мусить бути більш амбітною.

Українська сміливість справді пробудила колосальний інтерес людей із різних країн до нас із вами, до українців, до наших міста і сіл України. Кожен такий інтерес – це можливості.

Україна потребує нової політики захисту публічного простору в містах і громадах, який може використовуватися як культурний простір або зберігає ту чи іншу історичну цінність.

Україна потребує нової музейної та меморіальної політики. У нас цілі покоління української величі, на жаль, залишаються без музейного вираження. При цьому наявні музеї не відповідають духу та стандартам сучасної музейної справи.

Україна потребує нової політики книг та книговидавництва, написання та читання, перекладів для України іноземних книг та поширення у світі української мови, української книги. Підтримки книгарень. Аудіокниги. Сервіси цифрової передплати. Переосмислення наших українських бібліотек. Фактично ми маємо забезпечити очевидне щорічне зростання кількості книг українців, книг для українців, книг українців для всього світу.

Україна потребує нової політики кіно й підтримки кіновиробництва. Українці мають робити фільми, і світ має робити фільми про Україну і в Україні. Всі ми знаємо, які рішення для цього потрібні.

Тринадцятьте. Україна потребує нової політики територій. Для кожного звільненого від російської окупації регіону потрібна своя, дуже детальна й водночас цілісна, візіонерська політика трансформації.

Новий вільний український Крим – який він? Чи зможе він стати новою Каліфорнією у Європі, місцем, яке приваблює таланти? З кластером сучасних технологічних компаній. ІТ, креативних індустрій та справді сучасної сфери гостинності. Кримом, який працює цілий рік, а не три місяці.

Новий вільний Донбас – який він? Чи буде він індустріальним?

Нове вільне українське Приазов'я. Що саме приваблюватиме людей їхати жити на цю частину нашої прекрасної країни?

Херсон і Краматорськ, Запоріжжя й Куп'янськ, Мелітополь і Маріуполь... Яким буде нове життя в цих містах України, містах перемоги?

І це – дуже серйозні питання, і ми повинні мати відповідь на них та відповідати разом. Для кожного нашого регіону, для кожного нашого міста, для кожної нашої громади потрібна своя візія.

Очевидно, Одеса – не тільки глобально важливий порт. Очевидно, Харків – не тільки форпост свободи на східному кордоні Європи. Очевидно. Але Одеса й Харків заслуговують бути серед європейських лідерів, і Україна перемоги потребує нової політики заради таких міст, заради всіх наших міст, заради Харкова. Нової політики заради Одеси.

Очевидно, Харків буде форпостом свободи та сили на східному кордоні Європи. Але завдяки чому Харків буде серед міст – європейських лідерів?

Очевидно, що Дніпро, Львів, Ужгород, Київ та інші українські міста за час цієї війни отримали не лише нові проблеми, а й нові можливості. Як держава може допомогти містам ці можливості реалізувати? Це дуже важливо.

Я прошу всіх бути дуже конкретними в дискусії про трансформацію України.

Чотирнадцяте. Внутрішня безпека. російська агресія показала, які безпекові стандарти потрібні для життя. Доступність укриттів – максимальна. Школа – з укриттям. Лікарня – з укриттям. Будинки – з укриттям. Українці довірятимуть конкретним речам, які дають конкретну безпеку.

В Україні з дитинства мають навчатися безпеки. Такий сусід. Так і є. Кожен дорослий українець має знати базові речі про надання першої домедичної допомоги.

Фізична культура та спортивне виховання – це не розвага сьогодні, це одна з основ безпеки. Бо це – здоров'я людини, здоров'я нації, міцність українців і українок. Головне – дати можливості. Активні парки для активних людей. Більше можливостей для дітей. Різні пропозиції. Втілення дуже конкретних програм.

Маємо врегулювати питання про зброю, яка є й буде на руках у наших людей. Це факт. Питання суперечливе для нашого суспільства, як і будь-якого іншого демократичного суспільства. Але відповідь має бути відображена в Українській доктрині. У дуже конкретних речах.

Розмінування. Це один із наймасштабніших викликів для України. Але ми знаємо, що потрібно робити. Світ має технології. Українські потреби – наші партнери все це знають. І хоч часто говорять, що розмінування всієї території України, яка, на жаль, забруднена російськими мінами, триватиме десятиліття, ми знаємо, що є можливість зробити це швидше – за роки.

Повсякденна безпека. Звичайно, у суспільстві абсолютно різні погляди на використання камер спостереження на вулицях і дорогах, на автоматичні аналітичні можливості систем спостереження. Але очевидно, що вони дадуть змогу зменшити рівень порушень та злочинності, смертей на дорогах та інцидентів на вулицях. Це потрібно.

Протидія домашньому насильству. Важливий напрям, у якому, на жаль, фіксується збільшення випадків домашнього насильства, і особливо в цей час.

Міністр внутрішніх справ Клименко та його команда детально опрацьовують кожен із таких напрямів щодо внутрішньої безпеки та, я впевнений, готові представити суспільству свої пропозиції для національного обговорення.

І нарешті – п'ятнадцятий пункт. Політика сусідства. Чому цей пункт останній серед орієнтирів, які я хочу сьогодні запропонувати? Бо міцне сусідство завжди є результатом дуже різних, дуже глибоких речей. Фактично успішним сусідством ми можемо підсумувати будь-які інші наші успіхи у своїй країні, у своєму регіоні та в глобальних відносинах.

Економіка та культура. Оборона й безпека. Транспорт і зв'язок. Освіта та ставлення до історії. Взаємодія між державами та взаємодія між нами, між людьми... Усе це визначає якість сусідства. Визначає, чи є розуміння між сусідами.

Польща, Румунія, Молдова, Словаччина, Угорщина. Наші сусіди по Чорноморському регіону – Болгарія, Туреччина, Грузія. Відносини з кожним із них потребують окремої та детальної презентації досягнутого й можливостей, наявних викликів та перспектив. Але що їх усіх для нас об'єднує?

Вони так само, як і ми, прагнуть жити в мирі, на своїй землі. Як вони зараз допомагають нам захищати свободу, так і Україна завжди допомагатиме їм захищати їхнє життя.

Мир завжди пануватиме в нашому регіоні, у нашій Європі. Мир, який буде сумою безпеки та свободи, які нам належить встановити. Для нової України! України – переможниці. Переможниці. Це факт.

Слава Україні!

*Український текст промови опублікувала пресслужба
Апарату Верховної Ради України*

SPEECH BY VOLODYMYR ZELENSKYY
IN THE VERKHOVNA RADA
ON CONSTITUTION DAY OF UKRAINE
28 June 2023

Glory to Ukraine!

With these words – ‘Glory to Ukraine’ – our brave heroes, courageous Ukrainians on the frontline look the enemy in the eye – with dignity, confidence, and perseverance. They defend lives for Ukraine. They give their lives for Ukraine. Thanks to these words, the whole world hears and knows that here in Europe, on the eastern flank of our continent, a global center of courage has emerged. A center that will never allow freedom to be destroyed – neither of our own, nor of our allies and partners. And it is an honor to say these words: ‘Glory to Ukraine’.

It is an honor to be Ukrainian. It is an honor to gain glory for Ukraine. And it is an honor that obliges. It obliges us to win and build a victorious Ukraine. Glory to Ukraine!

And we will do it! We will. All of us together! Each and every person who fights and works for our state, for our people. We will do it!

Millions of Ukrainians – the modern generations of our people, whom history has blessed with the opportunity to realize the dreams of Ukrainian heroes of different times who fought for freedom and independence for Ukraine and for justice for all of us, for all Ukrainians.

Everything depends on us now, and Ukraine will be a victorious state!

Dear Ukrainian people!

Everyone present in this hall of the Verkhovna Rada of Ukraine!

The courage of our people has given Ukraine the moral leadership that inspires and unites the nations of the world. The Ukrainian aspiration to live freely and the heroism of our people have cleansed universal values from the age-old stain of cynicism and cowardice. Different nations have joined us in the fight for freedom, and not only because the world loves the brave. Whether the nations of the world will have peace and whether humanity will survive on earth depends on how we end this war on whether the lives of the victorious Ukrainians will affirm freedom in the same way as the struggle for it. Just as we have already shown that courage gives freedom, we will prove that freedom gives success. We will make it a Ukrainian axiom: freedom gives success. This is what convinces the most. Success. This is what our entire land needs. Each and every one of us. All our people. All parts of Ukraine, all children of Ukraine.

But for this success to happen, the Ukrainian state needs to be transformed.

And we will make the transformation that Ukrainians have dreamed of a reality!

Президент України Володимир Зеленський провів зустріч із Генеральним секретарем НАТО Єнсом Столтенбергом, який прибув до нашої країни з візитом, 28 вересня 2023 року

President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy met with Jens Stoltenberg, Secretary General of NATO, who came to our country for a visit, 28 September 2023

I would like to quote the words of a Ukrainian soldier. His name is Maksym Nahorny. He was born in 2004. He is an orphan. He serves Ukraine in the 14th Roman the Great mechanized brigade.

Here are Maksym's words: 'I witnessed terrible things that I want to forget, not to recall, to erase from my memory, just like yesterday of this damn war, but what will happen tomorrow? There is no need to rebuild the old system – let's create a new and much better Ukraine!'

These words of Ukrainian soldier Nahorny deserve our support. 27 years ago, the Constitution of our country was adopted in this hall of the Verkhovna Rada of Ukraine. And I congratulate you today on the Constitution Day of Ukraine! Our beautiful Ukraine, which, despite everything, retains its free soul and is governed by its people.

In 27 years, Ukraine has gone through two revolutions and preserved its democracy and Europeaness. 8 years of hybrid war in Donbas – and Ukraine has preserved its dignity and faith in the future. 490 days of full-scale Russian aggression. 490 days – and each of our soldiers, all our people believe in the Ukrainian future and already decide what they want this future to look like.

As the Constitution lays the foundations, we need a Doctrine for our state. A clear, unambiguous, bold Doctrine. For Ukraine, which is on its way to victory. And for the victorious Ukraine. This Doctrine should answer all the fundamental

questions about Ukraine and our future for ourselves, our neighbors, and everyone in the world. We need a new system, new rules, new opportunities.

Unfortunately, for a very long time, state institutions in Ukraine and representatives of the state have treated our people and life in Ukraine in general with cruelty, disdain, and rapaciousness, to be honest. Like a bad stepmother or like an orphanage from which you want to escape.

Unfortunately, behind the poverty, corruption, and injustice in Ukraine, the whole world did not notice our courage and freedom-loving spirit.

When the world talked about Ukraine, it was more about the state institutions and facts of life in our country that needed to be corrected, not about heroes who deserved to be emulated. Even before this Russian-Ukrainian war, we embarked on a path of change. February 24, 2022 was Russia's attempt not only to kill our independence and not only to erase our identity, but also to destroy our example – the example that a state of Ukraine's size and complicated history can succeed in becoming a strong and prosperous democracy that convinces other nations in the region and the world to live freely, not in submission to anyone.

In all its efforts, Russia will lose. And this is no longer a dream, it is a reality.

Even now, despite the war, we continue to follow the path of change. And I am confident that the first day of peace after this war, the first day of our well-deserved victory, will also be the first day of further rapid transformation of Ukraine. The foundations of our life. Our institutions, economic practices, social habits, policies and everyday life. What we cannot change now, in the conditions of war, we will change in the process of our recovery and transformation. We will create a new and much stronger Ukraine!

Dear Ukrainian people!

We will determine together what victorious Ukraine should become. Just as we defend freedom and independence together. It will be fair.

The Constitution of Ukraine stipulates that the President of Ukraine is the generator of state sovereignty, territorial integrity of Ukraine and observance of the Constitution of Ukraine, human and civil rights and freedoms. The President of Ukraine is the guarantor of our country's strategic European and Euro-Atlantic course.

In pursuance of these provisions of the Constitution of Ukraine, I would like to propose today for discussion, a nationwide discussion, the main guidelines for the future Ukrainian Doctrine. We need a common vision of what the victorious Ukraine should be like. We have the Day of Statehood up ahead, and then the Independence Day, and I think it is right to consider these days as stages for elaborating the points of the Ukrainian Doctrine.

As a result of discussion here in the Verkhovna Rada Of Ukraine, in each of our communities, in the media, on educational, public and various business platforms in Ukraine, we will develop and then approve the text of the Ukrainian

Doctrine at a meeting of the National Security and Defense Council of Ukraine.

And very importantly...I would like to address our warriors, our Ukrainian heroes of this great generation. All Ukrainian soldiers and sailors, sergeants, foremen, officers, all generals... First, I ask everyone present in the Verkhovna Rada of Ukraine to express gratitude to all our heroes with a minute of applause.

Recently, I visited the positions of our troops in Donetsk and Zaporizhzhia regions. I talked to commanders and soldiers. I had the honor to present the awards –it is a great honor. I was honored to hug our warriors and exchange emotions and thoughts.

Today, about a million of our people serve in the Defense and Security Forces of Ukraine. In combat brigades and other units, hundreds of thousands of defenders are fighting for us, for Ukraine.

And no one has the right to determine the fate of Ukraine without asking them, our heroes.

We communicate with our warriors. We read them on social media. We see your aspirations, warriors! Everyone who was on the frontline saw that our warriors know what they are fighting for. And I ask each and every member of the Defense and Security Forces of Ukraine – as far as the conditions of war allow – to take part in our national discussion on the Ukrainian Doctrine.

Freedom is a child of care, and security is a brother of courage. The victorious Ukraine will be a country worthy of its heroes!

Dear Ukrainians!

Today, I propose five, in my opinion, main guidelines for discussion and the beginning of a nationwide debate on the Ukrainian Doctrine. These are directions that can be supplemented by certain specific points that the nation will consider important.

So, here are five main guidelines for the Ukrainian Doctrine for discussion: The first is the philosophy of our victory.

The second is the global nature of Ukrainian security.

The third is the policy of heroes.

The fourth is the policy of justice.

The fifth is transformation in 10 years, namely a new foreign policy. A new economy. New relations between the state and society. Development of all our territories. Education and science. Culture. The level of security and freedom in Ukraine as a precondition and result of transformation.

Let's start with the main thing – our victory.

When we talk about Ukraine's victory in this war for freedom and independence, we say it specifically: Ukraine's victory is the liberation of our entire territory from Russian occupation. We will not leave a single part of Ukraine to the enemy! Ukraine's victory means the expulsion of all Russian military formations, mercenaries and militants from the entire territory of Ukraine. And this is

the return to Ukraine of all our people who were captured by Russia or forcibly deported from Ukraine to Russian territory.

Ukraine's victory is the restoration of Ukraine's sovereignty within internationally recognized state borders without any restrictions on Ukraine's sovereign rights. Ukraine will independently choose alliances for itself and its future – obviously in the European Union, obviously in NATO.

We have to realize that the path to the main thing – to our victory – is difficult. And now no one can say when we will complete it. But there must be national consensus on how to define our victory. When the goal is clear and fair, it doesn't matter how thorny the path to that goal is. Ukraine will walk this path to victory! And this is no longer a dream, it is a reality.

Thanks to the successful defense against Russian colonialist and imperialist aggression, Ukraine is constantly increasing its moral capital, which is already the largest in the more than thousand-year history of Ukrainian statehood. Our leadership is already influencing the global balance of power. The future architecture of global, European and regional security is impossible without Ukraine's regional security is impossible without Ukraine's participation. Ukraine must be and will be a co-creator, participant and guarantor of such security. Ukraine is already a defender and will be a guarantor of the rules-based international order. Thanks to Ukraine, the world has seen that rules are not just the spirit and letter of the UN Charter, international treaties and conventions, it is also the energy of nations willing to defend the spirit and letter of international law. The existing international institutions are not able to ensure the effectiveness of international law. But during this war, we have created, together with our allies and partners, defense, sanctions, financial, and humanitarian coalitions that fill the deficit of resolve that objectively exists at the global level. For example, the Ramstein format is the most effective – the interaction of more than fifty countries to support our defense with weapons. And one of our defense coalitions, the Patriot coalition, has provided clear evidence to the world that any missile or air terror can be overcome. I am grateful to our partners.

The organization that we created and that works effectively in the interest of our state and Ukrainians is the United24 public charity platform. This format has allowed us to unite hundreds of thousands of people from more than a hundred countries to directly help our country and people without the mediation of international bureaucracy. The purchase of drones, humanitarian demining, reconstruction of houses and purchase of medical equipment ... the main thing that United24 gives is the opportunity for anyone from anywhere in the world to join – people, businesses, non-governmental and humanitarian organizations.

With the two maritime export initiatives, Ukraine has demonstrated its influence on global food security. Russia has been blackmailing the world with

hunger – we know it – and it must be punished for that. Together with its partners, Ukraine launched the Black Sea Grain Initiative and the Grain from Ukraine humanitarian initiative, which have helped restore global food security, price predictability, and guarantees of social stability to dozens of countries, primarily in Africa and Asia. 45 countries have received food through the Black Sea Grain Initiative. Its geography ranges from Spain to China, from Indonesia to Morocco, from India to Kenya. Let us applaud our farmers, our citizens – all of them.

Another humanitarian initiative of ours, Grain from Ukraine, has united more than 30 countries that have joined us in helping to protect countries as Ethiopia, Somalia, Yemen, and others from famine. Ukraine, which went through the Holodomor genocide, is particularly sensitive to the fact that the Kremlin is trying to exacerbate the famine for other nations as well. If it wasn't Russia's counteraction now, our maritime grain exports would be much higher. And it will be, because the world knows that Ukraine is a globally important guarantor of food security for the whole world.

Ukraine has proposed the Peace Formula, the only comprehensive and fair plan to overcome both the Russian aggression and all its consequences. The content of the points of the Peace Formula and the Formula itself are in line with the UN Charter and supported by the UN General Assembly. More than 25 international documents have declared support for the Peace Formula, including statements and declarations by the G7, the European Union, and the Council of Europe.

We are uniting the world's majority for the full implementation of the Peace Formula and are preparing a Global Peace Summit that will allow all nations of the world to show their leadership in the implementation of certain points of the Formula.

But why is there a deficit of resolve that prompts us, together with our allies and partners, to look for ways to fill it? There are two reasons for this.

Unfortunately, the aggressor is still present in the organizations that are supposed to protect against aggression. In particular, this is the UN, where Russia is still allowed to exert influence in certain structures and where Russia abuses the permanent seat of the Security Council and the veto, which it seized, by the way, in violation of the UN Charter.

The second reason is that some states and leaders of the world still, unfortunately, look back to Russia when making their own decisions. This can be called an absurd and shameful self-limitation of sovereignty, because Ukrainians have proven that Russia should not be feared. Russia loses when it meets bold and confident resistance. The free world has all the weaponry, sanctions, political, economic and, most importantly, value-based advantages that allow it to build a complete defense against any Russian encroachment and blackmail. And this is no longer a dream, it is a reality. Together with our partners, we have already started building such a system of advantages.

Dear attendees!

Please let us thank everyone in the world who supports our country, our struggle for freedom! The United States, the United Kingdom, the European Union, Japan, Australia, all the G7 countries, all our partners, our friends, Poland, the Baltic states...most countries of the world...I thank you all! Thank you very much!

The victorious Ukraine will use the moral force gained to modernize the existing international institutions. We see the interest of various leaders and nations, in particular, in reforming the UN Security Council. This should be done on a fair basis.

We see that the coalitions and approaches we have developed to overcome Russian aggression and its consequences, having worked for Ukraine, are capable of ending other wars and removing dormant sources of destruction and death – the so-called ‘frozen conflicts’ – from the face of the earth. Any frozen conflict is a war that will inevitably break out, and the only question is when and how many lives it will take. Therefore, peace must be fair.

This is the king of peace envisioned by the Ukrainian Peace Formula. And that is why the Ukrainian Peace Formula has universal benefit. Ukraine will never agree to any option of a ‘frozen conflict’, any! On the contrary, Ukraine will help all other nations of the world striving for a true, just peace with our Peace Formula.

Ukraine has always relied and will continue to rely on alliances. Russia, on the other hand, views all its neighbors as slaves or enemies. Obviously, the world is and will be on our side. Obviously, Ukraine is strengthening and will continue to strengthen the partnerships and alliances in which it participates. And we have already historically strengthened the European Union and given the European unity such power that the European Union has never had. Every postulate for which the European Union was created is now working to the maximum throughout its existence. European values have never been as effective as they are now. The Ukrainian component is what the EU has been lacking. And we understand, and everyone there understands, that this is no longer a dream, it is a reality.

Ukraine has gained the status of a candidate for accession to the European Union. This year we have to launch a dialogue on full membership. Ukraine is ready for this. And we all have to consider the European Union for Ukraine not only as a value-based and economic union, but also as security for Ukraine. The European Union is economic and institutional security for Ukraine. And Ukraine is a factor of unity for the European Union.

The same will happen with NATO. And this is no longer a dream – it is already a reality. We are now a recipient of security assistance. But the victorious Ukraine will be a donor of security for our region, for the whole Europe, for the whole world. And Ukraine is already a donor of moral strength. Anyone who

cooperates effectively with Ukraine becomes a co-defender of the international order and universal values. In particular, NATO has had two fundamental weaknesses in recent years. First, there were doubts as to where Article five of the NATO Treaty would actually work. And we have all witnessed the world questioning whether the Alliance would defend the countries in NATO's eastern flank in the event of Russian aggression against them.

Secondly, many in the world did not and do not perceive NATO as a defensive alliance, attributing to it – as a result of appropriate propaganda – some allegedly aggressive goals. Ukraine's accession to the Alliance will reliably eliminate these two weaknesses of NATO.

First, no one any longer doubts that Ukraine is capable of defending itself and its allies. The strength of our security is also a strength of the security of our neighbors. Secondly, everyone in the world has seen that Russia's war against Ukraine is unprovoked and criminal-aggressive and genocidal. Ukraine's accession to NATO will be a powerful signal to the world that this is an Alliance that protects and will protect, and this is an Alliance that has the experience of winners and the moral superiority of winners-winners in a completely just defense.

The entire eastern flank of NATO wants the United States, Germany, France, or Britain to deploy their soldiers in eastern Europe near Russia's borders. After Ukraine's victory, the allies will want our combat brigades to be deployed on the land of our neighbors. Because Ukraine is a country of strength, everyone can see that.

NATO will guarantee security for Ukraine, and our Defense and Security Forces will guarantee security and protection for other NATO members.

For this to become a reality, there is only one thing that is needed: all our Allied partners should stop looking back to the Kremlin when making their important decisions. Even Russia's own internal forces have already stopped looking back to the Kremlin's weak master. Putin's madness has resulted in him driving himself into a dead end bunker. Because of his weakness. Therefore, it is absurd to look back to such a failed leader of such a failed state.

Ukraine's victory will free the world from such a problem as dangerous as Russia. History proves that the defeat of a dictatorship is always an impetus for the spread of freedom.

Ukraine's victory is a guarantee of security and restoration of territorial integrity for Moldova. Ukraine's victory is a historic chance for the territorial integrity of Georgia, and it is a peaceful chance. Ukraine's victory is a new strength for the entire South Caucasus. Ukraine's victory is freedom and peace for Belarus. Moreover, the liberation of Crimea from Russian occupation and a guaranteed safe Black Sea, together with the defeat of ruscism, will provide the necessary energy for the Baltic-Black Sea axis to work at the level of its real security, economic, and cultural capabilities.

Ukraine's victory is a guarantee of security and protection from external manipulation, whether military or political, for the entire Central Asia. Ukraine's victory is a chance for the Middle East to de-escalate terror. Ukraine's victory is a guarantee that African countries from Libya to the Central African Republic will no longer be robbed by Russian thugs.

And what will happen to Russia itself after our victory? I believe that Ukrainians should not care whether freedom will overcome the Kremlin's walls. Ukrainians only care about ensuring that Russian revanchism never again crosses the borders of our free state and threatens our free people. We will ensure this!

As a full member of NATO, Ukraine will guarantee that peace and freedom will prevail everywhere in our region. And it would be right for Russia to ask for Ukraine's membership in NATO now, because NATO members defend and do not destroy... NATO states protect peoples, not attack their neighbors to destroy their future. Russia, as an aggressor, knows this better than anyone. Russia, which is entering an era of rebellions and systemic weakness, is more than anyone else interested in security on its internationally recognized borders. This means that Russia is also interested in Ukraine as a member of NATO. This may not be visible to someone only from Moscow or Valdai bunkers. The whole world sees it!

The modern Russian statehood poses an existential threat to Ukraine and does not respect any treaties whose force is not backed by the power of available weapons to defend Ukraine. Therefore, regardless of how the global agenda on Russia evolves, Ukraine will have the necessary weapons to defend itself and its allies against any Russian encroachment on our sovereignty and the safety of our people.

Ukraine will have a sufficient number and quality of the army and the Defense and Security Forces in general to protect its sovereignty, its territory, its people, and its allies.

Glory to Ukraine!

Ukraine will have a sufficiently powerful defense industry to meet the needs of our army, our navy, our sky shield, and our security in cyberspace. This is very important.

At the bottom of the Black Sea, there is already very strong evidence of Ukraine's capability as a missile-producing state. The Neptunes, which were put into service in 2020, hit their targets accurately. Now, during such a war and against all odds, we have established virtually from scratch the production of scarce artillery shells, actual artillery. We have resumed production of 122-mm and 125-mm shells and other calibers. We are starting to replace 152-mm production with 155-mm Western standard. The Ukrainian artillery has been created already now, during this full-scale Russian aggression. Let's applaud all the people who have done this. Let's thank them that this is not a dream – it is a reality again.

High-quality Ukrainian artillery, our own production of shells. We understand that the volume of production is not yet sufficient. We still need global support. But it will be sufficient, we will be able to do it!

Ukraine has learned to build naval drones. And we are successfully using them! In general, the production of various types of drones is an industry that should become the most powerful in Europe in Ukraine. Anyone in the world who wants to be at the forefront of this modern industry should know that Ukraine has the most favorable conditions for this. A clear, concrete benchmark for government policy.

We strive to produce and localize in Ukraine the necessary weapons systems – air defense systems, tanks, artillery, armored vehicles – supplied by our partners. Our warriors will always have weapons!

And I propose the following principle for the Ukrainian Doctrine, its global security component: not to guess what to expect from Russia, but to be prepared for any evil, so that any evil in Russia is always sure that it will lose against Ukraine.

Never again is the key principle of the Ukrainian Doctrine in relation to Russia. Never again.

This also applies to the old spiritual dependence that was used by the aggressor to put pressure on our country. Ukraine's spiritual independence will be ensured – one hundred percent. And the strongest internal guarantor of the effectiveness of this principle – 'never again' – is our heroes. Everyone who fights for Ukraine. And everyone who gave and gives life for Ukraine.

Ladies and Gentlemen!

Please observe a moment of silence in memory of all our heroes of different times who fought for Ukraine's freedom and independence. Please do so.

Thank you.

Our dear defenders!

Dear relatives of our warriors!

The Ukrainian state needs new principles of gratitude to you, gratitude to all those who fought in the war for Ukraine's freedom and independence. The invaluable experience of Ukrainian warriors should be effectively used in the process of ensuring a real security for the world.

This sounds generic, but it can be deciphered into quite specific elements of the policy of heroes that I propose for the Ukrainian Doctrine.

First. Our warriors who wish to continue serving the Ukrainian state and people after the war can be sure that the state will have such a request.

Second. Ukraine is already the only country in the world with a successful experience of effective defense against full-scale aggression. The victorious Ukraine will have even more of this important, valuable experience. And we are developing a platform for export in Ukrainian defense knowledge and practices – real experience of our heroes. The participation of Ukrainians in peacekeeping missions, particularly

under the auspices of the United Nations, international training missions... All of these are enormous opportunities for Ukraine and for our heroes.

Third. Ukraine needs a fundamentally new system of military education. Ukrainian warriors and all those who trained Ukrainian warriors should know that real practice will be the basis of the new Ukrainian military education. The state will integrate the training programs that have now proven their effectiveness, as well as the real combat experience our soldiers and sailors, sergeants, foreman, officers, and our generals into the military education system.

Forth. The world's leaders are already showing interest in training their future warriors in Ukraine. And this will definitely become one of the opportunities that will make Ukraine's security influence truly global and worldwide.

Fifth. Ukraine needs to fully integrate veterans into social and economic life. The heroes of our victory should be able to prove themselves as heroes of our transformation. Servicemen of the Armed Forces of Ukraine, the National Guard, our border guards, our intelligence officers, heroes of the special services, the police – all of them! In particular, the transformation of Ukrainian military education will include the possibility for our warriors to obtain a related civilian specialty.

Sixth. The main principle of social work with veterans in the victorious Ukraine is 'equal with equal'. The state must create a system of support for the warriors and the families of our warriors that will guarantee them that their every emotion and need will be understood by the person helping them, because this person has gone through the war, has gone through losses, has gone through everything that needs to be understood to be effective in integrating veterans into social and economic life. Warriors are the most effective helpers for other warriors, and their relatives of our warriors are the most effective helpers for other relatives of warriors.

Seventh. Ukraine's policy of heroes requires a real national standard of a barrier-free environment. These are new requirements for urban planning, infrastructure, public space, transportation, social and educational system, and business environment. Requirements that will allow every person with war trauma to enjoy the same space and opportunities as others.

Eighth. The barrier-free environment also has a psychological component, so the need for mental rehabilitation is the same as the need for physical rehabilitation. Ukraine needs to create the strongest rehabilitation industry in Europe. This applies to both the construction of rehabilitation centers and the training of relevant personnel. The state will facilitate the creation of the necessary number of jobs not only to provide rehabilitation for our people, but also to enable us to become a global exporter practices of recovery and integration into post-war life for absolutely everyone who has experienced and suffered from war.

All the world's best practices, all the most effective policies, all the solutions, no matter how difficult or unusual they may seem to us, must be applied in

Ukraine so that Ukrainians, all our citizens do not have to endure the pain, stress, and trauma of war. In particular, we must finally fairly legalize cannabis-based medicines for all those who need them, with appropriate scientific research and controlled Ukrainian production.

Ninth. Veterans in the civil service in Ukraine, in councils of various levels, and in the Verkhovna Rada of Ukraine are an honor for the state. Hiring veterans is an honor for any business. Helping veterans start their own business, it's an honor for the state, for every community, for every business association, and for anyone who knows what it means to be at war. And this should not be a dream, it should be a reality in Ukraine.

This is large-scale national task. And I will say frankly: to accomplish this task faster and better, the state will need help. I ask our volunteers to help the state with this. Please start studying the experience of the world in terms of economic and social integration, rehabilitation of veterans, and relevant state and municipal changes in countries around the world. So that Ukraine, our victorious state, can channel the best in our warriors into the best for Ukraine.

Ladies and Gentlemen!

I would like you to thank all Ukrainian volunteers, each and every one of them, for this extraordinary strength, for their reliability, for the historic contribution to the defense of Ukrainian freedom, to the defense of our lives, to the defense of our independence. We are grateful to you!

And the tenth point of the policy of heroes, which I propose to discuss when creating the Ukrainian Doctrine, is the culture of heroes.

Memorializing the war and the experience of our victory. Creating a Pantheon of Heroes and a National Military Cemetery. Establishment of a National Museum of the Russian-Ukrainian War and a system of local museums that will honor the memory of the war and preserve the experience of victory for future generations of the Ukrainian people.

Creative reflection on the experience of war, exporting the experience of our victory by means of culture.

Creating an official history of the war, defining a national canon of interpretation of the war with Russia – participants in the war, key events of the war, stages of the war, Russian war crimes and achievements of our Ukrainian resistance.

A new cultural policy regarding our heroes of different times who fought for Ukraine's freedom and independence, and their reburial in Ukraine of all our heroes who are buried abroad. This is very important.

The victorious Ukraine will promote all forms of developing a culture of heroes in Ukraine.

And I have focused so much on the policy of heroes for the victorious Ukraine because any ineffectiveness of this policy will deprive everything else that will

be happening in our country of moral meaning. We must make our policy of heroes as effective as possible!

The policy of justice in Ukraine is directly related to this.

Justice is the number one requirement of everyone in our country for domestic life, and of our country for the world.

I'll start with internal justice.

Recently, the Dniprovsky District Court of Kyiv delivered a verdict in the case of a brutal assault on Kateryna Handziuk. On July 31, 2018, the attackers doused Kateryna with concentrated sulfuric acid. She died of severe burns in hospital on November 4, 2018. May she rest in peace!

In 2019 and 2020, the perpetrators of this crime were convicted. Now there is a verdict for the hirer and co-organizer of the assault. The court found them guilty and sentenced them to 10 years in prison.

We have to be honest: if it had not been for the persistent pressure and constant attention of civil society and Kateryna's friends, if it had not been for various rallies, protest and calls to punish those who ordered the crime, justice would have been destroyed at the very beginning. The criminals counted on this. They were sure, as always, of impunity.

I am grateful to everyone who fought for justice in this case, to everyone who worked properly to ensure legitimate verdicts. But this should have happened without public pressure!

We have all recently seen the case of the former head of the Supreme Court. Greed that discredits the judicial institution. A man who sows despair, humiliation, an anger in Ukraine with his behavior. And he saws it from the highest judicial authority.

There are other examples of injustice that are outrageous and simply demotivating, including for our warriors. People sacrifice the most valuable – their lives and health – for the sake of this state. And the state institutions, including the judiciary and law enforcement, must undergo a transformation that will protect our society from injustice.

The National Security and Defense Council of Ukraine has proposed to increase the accountability of judges and other judicial officials for crimes in the field of justice and corruption. We also propose to tighten the rules for checking the integrity of judges, including the use of lie detectors and polygraphs. We must also attach a new, significant importance to jury trials as one of the elements of democracy in the state. I know that relevant legislative initiatives are already being prepared. I am asking you, dear Verkhovna Rada of Ukraine, dear deputies, to support this request for justice.

Now, when we will define the parameters of our Ukrainian Doctrine and the transformation of our state, we must consider the policy of justice on a par with the policy of Ukrainian victory, the policy of Ukraine's security, and the policy

of our heroes. Justice is a social order in which a person wants to live in a country because he or she feels that his or her life, health, work, dignity, pursuit of happiness, family, and future are reliably protected by law and fair justice within a reasonable time frame that actually works.

The sense of justice in Ukraine should be the strongest in Europe! And it will be so! We must achieve this. This is an ambitious goal, but Ukraine knows how to make the ambitious ordinary. We have to find all the necessary systematic solutions to satisfy the Ukrainian thirst for justice.

Now regarding another justice – in relation to the Russian-Ukrainian war.

This issue of justice regarding war and genocidal policies is never easy. But in this case, with Russia's aggression against our freedom, the more difficulties and hesitations the world has regarding justice for Ukraine and Ukrainians, the greater, unfortunately revanchist sentiments in different parts of the world may become. The inevitability of punishment is one of the main tools for deterring crime. Just as it can work effectively within national jurisdiction, it will work in global relations.

All Russian murders, terrorists, and torturers must held accountable for their crimes against Ukrainians.

The political and military leadership of Russia must not avoid justice on the grounds that they allegedly have immunity as leaders of the state. They are not leaders of the state, they are bandits who have seized control of Russia's state institutions, and they have become absolutely arrogant with this impunity and have begun to terrorize the world.

Every political bandit puts himself outside the scope of any usual international relations. And every asset that belongs to a terrorist state or to any individuals from the circle of the President of the Russian Federation who are associated with the current system of rule in Russia must be used to compensate those for whom this war and the aggressiveness of this rule have resulted in burned cities and villages, and the loss of loved ones.

I am grateful to everyone in the world who perceives the Russian political and military leadership in this way – as individuals who must end their careers in the dock in The Hague. And Russian assets – as those that must be frozen, confiscated and used to compensate for the damage caused by Russian aggression.

Ukraine will do its utmost to ensure that the Special Tribunal for the crime of Russian aggression against our country is established and starts working in reality – with criminals in the dock.

I would like to thank the International Criminal Court for being as decisive as it needs to be to protect international law and humanity. The time will come when international arrest warrants for Russian rulers and their accomplices will not be sensational, but simply common working tool of global justice. Because

if this is not the case, other potential aggressors and other terrorist states will feel the same impunity as Russia. And our Ukrainian mission is, in particular, to create this historical precedent of aggressor's accountability for everything committed in war.

Part of justice is the world's true attitude to our war for freedom and independence, as well as to other pages of our history that we distorted by one form of totalitarian evil or another. It is the duty of the Ukrainian state to honor the memory of all victims of the Holodomor, the genocide of the Ukrainian people, as well as all victims of the deportation of the Crimean Tatar people, and all victims of the Holocaust.

Dear attendees!

Please, let us now thank all Ukrainian and international journalists, all our Ukrainian and foreign historians who are spreading the truth about this aggression, about Russia's war against Ukraine, about our life and about justice for our people. Thank you!

Dear Ukrainians!

The fifth guideline for the Ukrainian Doctrine, which I would like to propose for discussion today, is transformation in ten years.

And this time, we have to overcome a path that other nations have been overcoming for decades, and this is true. The victorious Ukraine will get special attention and trust from the world, and every manifestation of such attention and trust should be directed to the development of Ukraine and all aspects of life in our country.

First. The specific goal for Ukraine's GDP is a trillion dollars. Yes, this is a very high bar, and it seems unrealistic, but Ukraine's potential is capable of achieving it.

Second. The victorious Ukraine will abandon the idea that the labor of Ukrainians is supposed to be cheap, because the cheap labor of our people was supposed to be a competitive advantage of Ukraine.

Our goal is to reach a level of wages that could be determined by the formula 'neighbors in the European Union plus 30%'. This is a goal, a fair goal, for this war. The victorious Ukraine will rely primarily on skilled labor. And therefore, on education.

The Government of Ukraine and the team of Deputy Prime Minister for Innovation Fedorov are currently developing a program to significantly modernize Ukrainian education and stimulate the development of science in Ukraine. It is a very detailed program that deserves attention, and it contains many solutions that deserve discussion and if, approved by our government and the nation, implementation.

The education section of the Ukrainian Doctrine should be elaborated as much as possible – every stage of the educational process, all the elements that are important for education in Ukraine.

A nation that wants to be a leader makes education a leader. And it makes education fair. We must also honestly say that in today's world, the language of global cooperation is English. And it is true. It is the language of global business, global science and global communication. The Ukraine of the future, the victorious Ukraine, requires the spread of English so the Ukrainian interests can be spread around the world and our people can gain new global opportunities for themselves and for Ukraine. By the way, today I have submitted a relevant legislative initiative on the English language in Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine.

Third. We are facing an overwhelming challenge to bring home as many of our people who have left the country as possible. So, the victorious Ukraine needs as many new jobs as possible that will be attractive to our people, that will allow them to live in Ukraine more decently than in other countries.

The transformation of every sector of the economy, every social practice, and all spheres of public administration must answer the question of how many new jobs have particular solution or initiative will create in Ukraine.

Fourth. Ukraine needs a new policy of support for parenthood and childhood. The second and third child in a family is happiness, not a limitation of opportunities, and it is this happiness that state policy should work for. Ukraine will support parenthood at all stages. Ukraine will respect every family and will do everything to ensure that family upbringing is the defining feature in Ukraine. Our country is not for boarding schools.

Fifth. Ukrainian Diia has become a global example of social progress. We did it when no one believed that such a project to develop the capabilities of citizens and the entire country could succeed. But we did it. The app has over 19 million users. My congratulations to you. And the absolute usefulness of Diia.

Now, the Ukrainian Diia is becoming an export product of our country – we are teaching other nations to digitize based on our digitized services, based on our Diia.

And we will create another system, the Ukrainian Mriia. A special app that will support everything related to parents and children. Services that parents need, their children need. Development and education. Security and contact with the state.

Mriia will help provide equal access to knowledge from any corner of the world, and the use of artificial intelligence will help each child build their own unique educational trajectory for success.

Ukraine's digital transformation team will present this Mriia in the autumn.

Sixth. Protecting business is as important as protecting employees and labor.

To make the welfare and economic development indicators, which are a dream now, a reality, the victorious Ukraine must be a country of business and a country of labor.

Just as millions of our people are now fighting and working in unity for our victory, we must work in unity after our victory to ensure that Ukraine is among the world's economic leaders.

Economic leadership brings security. Everyone who creates new jobs in Ukraine creates the basis for Ukraine's economic leadership.

The victorious Ukraine will protect the right of every person to work as long and as hard as he or she wishes. We need to modernize labor legislation.

Seventh. The victorious Ukraine needs a new rational tax agreement between the state and society and real legalization of property.

I am a supporter of tax cuts. But now, in this time of war and Ukraine's obvious dependence on cooperation with financial donors, we cannot afford to cut taxes. But when the victorious Ukraine become a donor to the world itself, our level of opportunities will be higher.

Reduced taxes should mean increased tax compliance.

Digitalization offers tremendous opportunities to simplify relations in the field of taxes, customs and all other areas where there is a meeting or any contact between a citizen and an official, between a businessman and an official. Our goal is to have a tax office without tax officers and customs without customs officers. Automatic digital procedures.

Eighth. Transformation is bigger than rebuilding.

Of course, the victorious Ukraine will become Europe's largest construction site.

We need to rebuild hundreds of towns and villages, thousands of infrastructure facilities, hundreds of thousands of houses. This will give a boost to the economy.

But the main thing is something else. We have to forget about our past as a raw material exporter. The victorious Ukraine is a country of high value added goods. It is a country where regulations allow the development of any business that is an innovator in its field and where intellectual property is protected. The victorious Ukraine is a country that exports security, services, experience, culture, and, in general, the results of intellectual activity, technological products more than any raw materials.

Ninth. The victorious Ukraine is a country where no one can be called an oligarch, because all economic entities are equal before the law. Ukraine is interested in new technology businesses that will matter more in the global market than any old raw materials business. And objectively, we have a natural advantage, and that is our natural resource reserves. These include metals and minerals that are particularly valuable for modern industries, such as lithium and graphite. However, the metallurgy in the victorious Ukraine must be green to meet the modern environmental standards of the European Union and not focused on the export of raw materials.

We will develop cooperation and economic relations with all global players. In particular, with India, Africa, Latin America, the Arab world, with China, with everyone.

Tenth. Our energy potential allows Ukraine to become one of the guarantors of Europe's energy security. The entire continent needs our generation, including nuclear power.

But I would like us to support our power engineers and thank them for this winter. Thank you very much! Our country's massive priority is green generation and large-scale energy accumulation capacities. We have to make Ukraine's green energy potential a potential for real massive earnings for our people.

Eleventh. The victorious Ukraine is a country that has implemented pension reform – and we really want and need it – and guaranteed decent future support for all those who work today.

The existing solidarity pension system alone is not enough, and you know it, and the vast majority of our Ukrainian pensioners feel it. And I'm asking you, dear MPs, to realize all this. To realize the dream of Ukrainians. The victorious Ukraine will do everything to ensure that our elderly people, who are already retired, have a higher standard of living. The victorious Ukraine will do everything to ensure that those who work today have a truly secure retirement.

Twelfth. Ukrainian culture is an export industry. And it is an industry that generates constant and significant attention of the world to the victorious Ukraine. The victorious Ukraine needs this kind of view of the cultural sector.

Currently, the cultural sector needs at least one percent of GDP per year as a basic level for survival. But it is clear that the industry should and must be more ambitious.

Ukrainian courage has indeed awakened and tremendous interest of people from different countries in us, in the Ukrainians, in our cities and villages of Ukraine. Every such interest is an opportunity.

Ukraine needs a new policy for protecting public space in cities and communities that can be used as cultural space or preserves a particular historical value.

Ukraine needs a new museum and memorial policy. Unfortunately, entire generations of Ukrainian greatness remain without museum expression. At the same time, the existing museums do not meet the spirit and standards of modern museums. Ukraine needs a new policy of books and book publishing, writing and reading, translating foreign books for Ukraine, and spreading the Ukrainian language and Ukrainian books in the world. Support for bookstores. Audiobooks. Digital subscription services. Rethinking our Ukrainian libraries. Basically, we must ensure a clear annual increase in the number of books by Ukrainians, books for Ukrainians, and books by Ukrainians for the whole world.

Ukraine needs a new cinematography policy and support from filmmaking. Ukrainians should make films, and the world should make films about Ukraine and in Ukraine. We all know what solutions are needed for this.

Thirteenth. Ukraine needs a new policy of territories. Each region liberated

from Russian occupation needs its own very detailed and at the time holistic, visionary transformation policy.

The new free Ukrainian Crimea – what is it like? Can it become a new California in Europe, a place that attracts talent? With a cluster of modern technology companies, IT, creative industries, and a truly modern hospitality industry. A Crimea that works all year round, not just three months.

The new free Donbas – what is it like? Will it be industrial?

The new free Ukrainian Pryazovia. What exactly will attract people to move to this part of our beautiful country?

Kherson and Kramatorsk, Zaporizhzhia and Kupyansk, Melitopol and Mariupol... What will the new life look like in the cities of Ukraine, victorious cities?

And these are very important questions, and we must have an answer to them and answer them together. Each of our regions, each of our cities, each of our communities needs its own vision.

Obviously, Odesa is not only a globally important port. Kharkiv is obviously not only an outpost of freedom on the eastern border of Europe. It is obvious. But Odesa and Kharkiv deserve to be among the European leaders, and the victorious Ukraine needs a new policy for the sake of such cities, for the sake of all our cities, for the sake of Kharkiv. And new policy for the sake of Odesa.

Obviously, Kharkiv will be an outpost of freedom and strengths on the eastern border of Europe. But what will make Kharkiv one of the leading European cities?

Obviously, Dnipro, Lviv, Uzhhorod, Kyiv and other Ukrainian cities during this war have not only faced new problems, but also received new opportunities. How can the state help cities to realize these opportunities? This is very important.

I ask everyone to be very specific in the discussion about the transformation of Ukraine.

Fourteenth. Internal security. Russian aggression has shown us what security standards are needed for life. Accessibility of shelters – maximum. Schools – with a shelter. Hospitals – with a shelter. Houses – with a shelter. Ukrainians will trust specific things that provide specific security.

In Ukraine, children should be taught security from childhood. This is the kind of neighbor we have. Every adult Ukrainian should know basic first aid principles.

Physical culture and sports education are not entertainment today, they are one of the foundations of security. Because this is human health, this is the health of the nation, this is the strength of Ukrainians. The main thing is to provide opportunities. Active parks for active people. More opportunities for children. Different opportunities. Implementation of very specific programs.

We have to settle the issue of weapons that are and will be in the hands of our people. This is a fact. This is a controversial issue for our society, like any other

democratic society. But the answer should be reflected in the Ukrainian Doctrine. In very specific things.

Mine clearance. This is one of the biggest challenges for Ukraine. But we know what needs to be done. The world has the technologies. Ukrainian needs – our partners are aware of all this. And although it is often said that demining the entire territory of Ukraine, which is unfortunately contaminated with Russian mines, will take decades, we know that it is possible to do it faster – in years.

Everyday security. Of course, society has completely different views on the use of surveillance cameras on the streets and roads, and on the automatic analytical capabilities of surveillance systems. But it is obvious that they will help reduce the level of violations and crime, traffic-related death and incidents on the street. This is necessary.

Combating domestic violence. This is an important area in which, unfortunately, an increase in cases of domestic violence is being recorded, and especially at this time.

Minister of Internal Affairs Klymenko and his team are working in detail on each of these areas of internal security and, I am sure, are ready to present their proposals to the public for national discussion.

And finally, the fifteenth point. Neighborhood policy. Why is this point the last among the guidelines I want to propose today? Because a strong neighborhood is always the result of very different, very profound things. In fact, a successful neighborhood can summarize any of our other successes in our country, in our region, and in global relations.

Economy and culture. Defense and security. Transport and communication. Education and attitude to history. Interaction between states and interaction between us, between people... All this determines the quality of neighborhood. It determines whether there is understanding between neighbors.

Poland, Romania, Moldova, Slovakia, Hungary. Our neighbors in the Black Sea region – Bulgaria, Türkiye, Georgia. Relations with each of them require a separate and detailed presentation of what has been achieved as well as opportunities, existing challenges and prospects. But what do they all have in common for us?

They, like us, want to live in peace on their land. Just as they are now helping us to defend freedom, Ukraine will always help them to defend their lives.

Peace will always reign in our region, in our Europe. Peace that will be the sum of security and freedom that we have to establish. For the new Ukraine! The victorious Ukraine. The winner. This is a fact.

Glory to Ukraine!

*A transcript of speech from the YouTube channel
of the Office of the President of Ukraine*

*Дмитро КУЛЕБА,
Міністр закордонних справ України*

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ УКРАЇНСЬКОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ

Протягом цього важкого року вся Україна та її дипломатія продовжували боротьбу за відновлення територіальної цілісності та справедливого миру в Україні, протидіючи повномасштабній російській збройній агресії проти нашої держави.

Головним пріоритетом дипломатичної команди Президента Зеленського досі є збільшення військової підтримки України, забезпечення українських захисників високотехнологічною зброєю та боєприпасами, розширення можливостей українського війська на землі, у воді та в повітрі.

Водночас зовнішньополітична команда працює і на стратегічну перспективу, як-от посилення наших позицій на всіх континентах, розвиток стійких партнерств, трансформацію регіональної та реформування глобальної архітектури безпеки.

Важливо не лише виграти війну, а й здобути всеохопний, справедливий і сталий мир. Наша держава має посісти гідне місце в глобальній архітектурі міжнародних відносин, адже українські воїни нині захищають свободу та справедливий міжнародний порядок, заснований на принципах Статуту ООН. Якщо ми не запропонуємо власної, української стратегії, бачення регіонального та світового порядку після війни, цю стратегію сформують без нас.

Власну комплексну візію Україна має вже сьогодні. Про це свідчать Формула миру та Українська доктрина, які запропонував Глава держави Володимир Зеленський. Уже зараз ми робимо дипломатичні кроки для втілення нашого бачення, консолідуємо світ навколо нашої перемоги, співлідерства, співвідповідальності, дієвої системи міжнародних інститутів, які

здатні захистити безпеку та суверенітет держав, гідність і свободу людей, де б вони не були.

Світ потребує не тих міжнародних інституцій, які висловлюють занепокоєння й розповідають про обмеженість свого мандату, а таких, що діють невідкладно – протягом годин, доби, днів, оскільки від їхньої швидкості залежить свобода, життя та здоров'я людей. Шлях до цієї амбітної мети лежить через упевнену перемогу України, відновлення дотримання принципів Статуту ООН, реформування Організації Об'єднаних Націй.

Спільно з Президентом України, Офісом Глави держави, іншими міністерствами ми працюємо 24/7, щоб українські інтереси на світовій арені було враховано та забезпечено, а Україна поставала як упевнений лідер з унікальною пропозицією для міжнародної спільноти – бажаний партнер, що є драйвером справедливого, інклюзивного та демократичного світопорядку.

Одним зі свідчень ролі Києва як центру європейської політики стала історична зустріч міністрів закордонних справ ЄС у столиці України на початку жовтня. Уперше в історії ключовий формат переговорів 27 держав Європейського Союзу відбувся за межами його нинішніх кордонів. Але в межах його майбутніх кордонів.

Я впевнений, що Україна може стати взірцем лідерства у повоєнному світі та легендарною історією успіху. Для цього українська дипломатія системно та скоординовано працює на міжнародному напрямі – і заради перемоги України, і заради стратегічного лідерства нашої держави.

Завдяки героїзму наших воїнів та незламності наших громадян Україна та українство вже створили власний глобальний бренд свободи та хоробрості. Наше завдання полягає в тому, щоб утримати політичні позиції, капіталізувати наш реальний вплив у мільярдні контракти та інвестиції, розвинути оборонно-промислові та інноваційні партнерства, гарантії безпеки, прискорену європейську та євроатлантичну інтеграцію.

Усі ці завдання вже в роботі та вже здобувають відчутну користь для держави, бізнесу та громадян. Неможливо порівняти ресурсний потенціал України зі США чи Китаєм або Сполученим Королівством чи Німеччиною. Однак ми маємо власні унікальні переваги. Стратегія лідерства України полягає в тому, щоб зробити ставку на наші сильні сторони, привабливість нашого національного бренду у світі, сміливість і готовність брати відповідальність, проактивність і незламність українського народу.

За майже два роки російського повномасштабного вторгнення ми здобули безпрецедентний досвід протистояння агресору в умовах високоінтенсивної конвенційної війни; досвід воєнної дипломатії, громадської консолідації, налагодження оборонно-промислових виробництв під постійними ракетними обстрілами; досвід стійкості та подолання численних криз.

Цей перелік можна продовжувати – від розмінування величезних за площею територій до приборкання наслідків російського теракту на Каховській ГЕС, від захисту українських АЕС до запуску Чорноморського зернового коридору. Унікальний досвід України, наші переваги у військовій справі, IT, агропромисловості, оборонній індустрії, інтелектуальному потенціалі, стратегічному географічному положенні – це ключ до лідерства України в повоєнному світі, запорука нашої стійкості у вкрай нестабільному міжнародному середовищі.

Але все це залишиться нереалізованою можливістю, якщо світ не дізнається про наш потенціал і не повірить у нього, якщо не будуть налагоджені та зміцнені партнерства, якщо голоси російської пропаганди та скептиків звучатимуть гучніше, ніж голос України.

Українська дипломатія відіграє ключову роль у тому, щоб максимізувати наші переваги на міжнародній арені та скористатися історичним шансом, який не випадав жодному поколінню українців: не лише зберегти самостійність, а й зробити свою державу потужним міжнародним гравцем та лідером із глобальними можливостями.

Нині дипломатична команда Президента України робить усе можливе, щоб закрити критичні потреби фронту й тилу, залучає інвестиції, які принесуть плоди в тривалішій перспективі, та загалом працює на зміцнення стабільності, безпеки та добробуту українців, суверенітету й суб'єктності нашої держави.

Першим стратегічним орієнтиром зовнішньої політики України є посилення довгострокової безпеки нашої держави та розширення воєнополітичних спроможностей України у світі. Українські захисники жертвують своїми життями та здоров'ям, щоб ця війна була останньою для нинішнього покоління українців – особливо для наших дітей. Для цього Українська держава потребує сильного оборонно-промислового кластера, гарантій безпеки, надійних союзів та партнерств.

Українська дипломатія разом з іншими відповідальними інституціями активно розвиває нашу оборонну індустрію.

На початку цього року ми в МЗС дійшли висновку: для того щоб сили оборони України стабільно отримували поставки зброї, необхідно забезпечити якісно нову роботу світової оборонної індустрії. Тоді я прийшов із цією думкою до Президента України та запропонував провести захід, який об'єднає провідні світові й українські оборонні компанії для спільного виробництва, обслуговування та ремонту зброї, потрібної Україні.

Ми об'єднали зусилля з Міністерством стратегічних галузей промисловості та Міністерством оборони і працювали 24/7, щоб зібрати якомога більшу кількість оборонних компаній у Києві. Щоб уряди їхніх країн усіляко підтримували спільні проекти з Україною. Щоб НАТО і ЄС доєдналися

до процесу. Це була одна з головних тез під час міжнародних контактів Президента України, керівника його Офісу Андрія Єрмака, Прем'єр-міністра Дениса Шмигала, міністрів.

І нам вдалося. 252 компанії з понад 30 країн світу прибули до Києва наприкінці вересня для участі в першому Міжнародному форумі оборонних індустрій: світові виробники танків, артилерії, дронів і антидронів, боєприпасів, розробники інноваційного програмного забезпечення та власники унікальних складних технологій. Взяли участь численні українські державні та приватні підприємства — від розгалужених груп компаній до стартапів defense-tech.

Українські та іноземні промисловці підписали на форумі два десятки документів, якими започаткували нові взаємовигідні партнерства.

Форум відкрив нову еру в розвитку української «оборонки». Ми не просто тягнемо в Україну іноземну зброю – ми інтегруємо український ОПК в натівську оборонну промисловість. Ми засновуємо взаємовигідні партнерства та залучаємо передові технології, щоб самим виробляти найпотужнішу зброю в необхідній кількості. Щоб на фронті в солдата було все, що йому потрібно для захисту себе і знищення ворога.

Це шлях до довгострокової оборонної незалежності України. Після перемоги зброю, яку Україна створила спільно з партнерами, буде найконкурентнішою у світі. Збройну силу вільного світу зараз створюють саме в Україні.

Ми з країнами-членами НАТО налагоджуємо стратегічні оборонно-промислові партнерства, спільні виробництва зброї та боєприпасів для нашого війська. Потужний український ОПК, поєднаний з оборонними індустріями держав-союзників, – це не лише високотехнологічна зброю для ЗСУ, а й суттєве посилення наших позицій на світовій арені.

Україна має всі шанси стати провідним постачальником зброї та військових технологій для різних країн та регіонів світу після завершення війни. Це буде безумовним драйвером нашого міжнародного лідерства та авторитету.

Українські дипломати разом із партнерами продовжують розвивати регіональні союзи та формати співпраці, адже безпека, добробут та стабільність Центральної Європи – це спільна відповідальність. І попри епізодичні труднощі у відносинах, пов'язані здебільшого з виборчим процесом у наших сусідів, я переконаний, що конструктив все одно переважатиме над емоціями. З однієї простої причини: нам жити разом у цьому регіоні, а ворог у нас лише один – Росія. Немає альтернативи солідарності та співпраці, коли йдеться про зміцнення одне одного та всієї нашої Європи.

Регіональна архітектура союзів, яку створює Україна спільно із сусідами в Центральній Європі, – це колективний захист від російського агресора, мережа просування спільних інтересів, інструмент налагодження оборонних, економічних і технологічних партнерств, які посилюють всі сторони.

За останній рік українські дипломати остаточно розблокували надання західної зброї (від протитанкових комплексів до сучасних бойових літаків), створили коаліцію F-16 для якнайшвидшого навчання українських пілотів та передачі винищувачів Україні, забезпечили енергетичну підтримку України під час російського ракетного терору взимку 2022–2023 років.

Другим стратегічним орієнтиром української дипломатії є реалізація Формули миру – для відновлення як усеохопного, справедливого та сталого миру в Україні, так і глобальної безпеки.

Російська повномасштабна агресія проти України продемонструвала слабкість міжнародних інституцій, їхню неспроможність захищати суверенні держави від свавілля тиранів. Москва свідомо підриває енергетичну, ядерну та продовольчу безпеку світу задля втілення своїх імперських амбіцій.

Російська війна проти України є глобальним викликом, який так чи інакше загрожує більшості країн. Без відновлення територіальної цілісності України та покарання агресора жодна держава не зможе почуватися в безпеці. Якщо Росію не покарати, якщо вона утримає хоча б частину захоплених українських територій, потенційні ревізіоністи в інших куточках світу можуть напасти на своїх сусідів, зруйнувати безпеку та добробут цілих регіонів.

Метою України є не лише повне відновлення територіальної цілісності в межах міжнародно визнаних кордонів, а й відновлення безпечного та справедливого світопорядку для всіх, унеможливлення нових агресій проти інших країн. Це відповідає прагматичним інтересам усієї міжнародної спільноти. Саме тому глобальна підтримка наших зусиль лише зростає.

Українська Формула миру, крім деокупації всіх наших територій, також передбачає збільшення спроможностей ООН для захисту фундаментальних принципів міжнародного права. Це означає швидке реагування на кризи, раннє попередження нових війн, реальну протидію агресорам, безумовне виконання принципів Статуту ООН.

Росія фактично заблокувала роботу Радбезу ООН та перетворила його на черговий дискусійний майданчик без конкретних рішень та потужних кроків. Поки держава-терорист використовує право вето для прикриття агресії та геноциду, ООН неухильно наблизатиметься до морального банкрутства та повної нездатності відповідати на виклики часу, а система міжнародних інститутів – до остаточного занепаду.

Президент України Володимир Зеленський під час виступу на засіданні Радбезу ООН у вересні 2023 року запропонував провести комплексну реформу організації на основі Формули миру, а саме: запровадити можливість подолання права вето, розширити кількість та регіональне представництво постійних членів Радбезу ООН, створити систему попередження агресій через раннє реагування на них.

Протягом останнього року зовнішньополітична команда Президента України забезпечила потужну міжнародну підтримку Формули миру. Дедалі більше країн приєднуються до обговорення шляхів утілення української мирної ініціативи. Як сказав днями в Києві високий представник ЄС із закордонних справ і політики безпеки Жозеп Боррель, наразі Формула миру є єдиною формулою завершення війни.

Згадайте, скільки всяких мирних ініціатив, здебільшого шкідливих для України, було запропоновано ще на початку 2023 року. Нині всі ці голоси затихли. Навіть російський міністр закордонних справ у коментарях медіа лише те й робить, що скаржиться на Формулу миру. Це важливе досягнення дипломатичної команди: саме український погляд на шляхи завершення війни став домінантним у світі. Ми перебороли тренд, коли нам нав'язували невігідні рішення чи підштовхували до неприйнятних кроків і змушували нас виправдовуватися. Нині ж росіяни мусять інформаційно оборонятися.

Третій стратегічний орієнтир – це глобалізація українських інтересів. Ці інтереси неподільні, тому наші дипломати й далі зміцнюють позиції України на всіх континентах, збільшують нашу присутність та політичний вплив в Африці, Азії, на Близькому Сході та в Латинській Америці, навіть у далекій Океанії.

Якщо Україна прагне зберегти свою роль у світових процесах, свою свободу та суверенітет, ми маємо вести глобальну гру, посилювати відносини з новими перспективними гравцями та активно сприяти нашим підприємцям виходити на нові ринки. Українська дипломатія сьогодні перевіщує світ для наших громадян, креслить нову мапу інтересів і партнерств, закладає аванпости українського впливу в найвіддаленіших куточках світу.

У 2023 році ми вперше за довгий час відкриваємо цілу низку нових посольств України в Африці. За останні 12 місяців я відвідав із візитом 11 африканських країн, здійснив перший в історії візит глави МЗС у Гватемалу, взяв участь у засіданні Ради міністрів Асоціації Карибських держав.

Маємо дуже чіткий сигнал: *Ukraine goes global*. Щоб Україна залишалася суб'єктом гравцем, наша дипломатична команда веде сміливу та по-справжньому глобальну зовнішню політику, розбудовує партнерства з африканськими, азійськими та латиноамериканськими державами, які набувають дедалі більшого впливу в міжнародних процесах. Це єдиний шлях для сильної України.

Українські дипломати далі розвивають платформу «Nazovni», яка допомагає нашим підприємцям виходити на нові ринки, просувати українські товари та послуги. Саме азійські, африканські та латиноамериканські ринки містять фантастичні можливості для українських експортерів.

Ми робимо все, щоб український експортер безперешкодно виходив на нові ринки збуту, заробляв більше, створював більше робочих місць і

відповідно приносив більше грошей воєнному бюджетові України. Міцний клас українських експортерів – це основа відновлення України, повернення добробуту нашим громадянам і драйвер економічного лідерства нашої держави всередині та зовні.

Україна є стратегічним гравцем на світовому продовольчому ринку. І це лише окремо підкреслює глобальну роль та можливості нашої держави. Україна завжди буде надійним і прогнозованим партнером для всіх, хто потребує нашого продовольства, упевненим гарантом глобальної продовольчої безпеки. Президент України Володимир Зеленський за підтримки міжнародних партнерів запустив масштабну гуманітарну ініціативу «Grain from Ukraine», яка передбачає постачання українського зерна в країни, що критично залежать від нашого продовольчого експорту.

Сьогодні Україна є проактивним гравцем та драйвером процесів, пропонує амбітні ініціативи та нові формати для подолання глобальних викликів, створює додану вартість для світу. Це і «Grain from Ukraine» та Чорноморський зерновий коридор, і Формула миру та реформа ООН. І це лише початок.

Четвертим стратегічним орієнтиром є реформа української дипломатії. Ми створюємо абсолютно нову дипломатичну службу, яка не лише забезпечить перемогу України на міжнародному фронті, а й гідно впорається з прийдешніми викликами, збереже та зміцнить лідерські позиції нашої держави. За словами наших іноземних колег, Україна перевинайшла дипломатію за час повномасштабного вторгнення. Справді, війна та життя змусили нас шукати нових методів для подолання викликів безпрецедентного масштабу. Українська воєнна дипломатія сьогодні – це робити неможливе для досягнення неможливого.

Нам би не вдалося здобути цей результат без зміни внутрішніх процесів і практик. Ми відкрили дипломатичну службу для професіоналів усередині та зовні, і ці люди готові віддано працювати на захист українських інтересів за кордоном. Ми створюємо додаткові мотивації та шукаємо найкращих фахівців із різних сфер, щоб посилити команду МЗС, залучити новий погляд та нові рішення для наближення нашої перемоги. Ми провели перший в історії відкритий пошук кандидатів у посли. Усі, хто має здібності, кваліфікації та амбіції, здобули рівні шанси стати частиною зовнішньополітичної збірної. Ми опрацювали сотні заявок і обрали понад півтора десятка професіоналів для додаткового посилення керівних посад.

Перемога України та поразка Росії обов'язково змінять світ, прискорять повне переформатування міжнародного порядку. Завдяки новим оборонним спроможностям, реалізації Формули миру, сильній присутності на всіх континентах, новій дипломатичній службі Україна підійде до цього моменту сильною та готовою як ніколи.

STRATEGIC TARGETS OF UKRAINIAN FOREIGN POLICY

Throughout this arduous year, all of Ukraine, with its diplomacy, kept on with our struggle to restore territorial integrity and fair peace for Ukraine, fighting the full-scale Russian armed aggression against our state.

The top priority of President Zelenskyy's diplomatic team remains to increase military aid to Ukraine, provide Ukrainian defenders with high-tech weapons and ammunition, and expand the Ukrainian military's land, air, and maritime capabilities.

At the same time, the foreign policy team strives to achieve the strategic goals: enhancement of our standing across all continents, development of lasting partnerships, transformation of the regional and reformation of the global security architecture, etc.

Not only must we win the war, we also need to achieve comprehensive, fair, and sustainable peace. Ukraine has to assume a proper role in the global architecture of international relations given that Ukrainian warriors are now defending freedom and the just international order founded on the principles of the UN Charter. If we don't put forward our own strategy – a Ukrainian vision of regional and global post-war order – others will formulate such a strategy without us.

Ukraine already has its own comprehensive vision, as evidenced by the Peace Formula and the Ukrainian Doctrine of President Volodymyr Zelenskyy. We are already taking diplomatic steps towards fulfilling our vision and consolidating the world around our victory, co-leadership, co-responsibility, and an effective system of international institutions that could ensure the security and sovereignty of states and the dignity and freedom of human beings wherever they may be.

The international institutions the world needs are not those that express concern and lament about the limitations of their mandates but those that immediately *take action* that lasts for hours, a day, or days because people's freedom, lives, and health depend on the swiftness of their response. The path towards this ambitious goal entails the decisive victory of Ukraine, renewed compliance with the principles of the UN Charter, and an overhaul of the United Nations.

Together with the President of Ukraine, his Office, and other ministries, we work around the clock so that Ukraine's interests are considered and

safeguarded in the global arena and that Ukraine can emerge as a confident leader with a unique offer for the international community: a desirable partner that stimulates just, inclusive, and democratic world order.

In early October, the historic meeting of EU foreign ministers in the Ukrainian capital indicated Kyiv's role as a centre of European politics. For the first time in history, a crucial negotiation platform of the 27 European Union member states took place beyond its present border but within its future one.

I am confident that Ukraine can become a model of leadership for the post-war world and a legendary success story. To that end, Ukrainian diplomacy systematically carries out coordinated foreign policy, not only for the sake of Ukraine's victory but also for our state's strategic leadership.

The heroism of our warriors and the fortitude of our citizens have already allowed Ukraine and *Ukrainianness* to shape our global brand of freedom and courage. Our task is to hold on to political positions and capitalise on our real influence, converting it into billions-worth contracts and investments, advanced defence industry and innovation partnerships, security guarantees, and accelerated European and Euro-Atlantic integration.

All these tasks are already in the works, already accumulating tangible benefits for the state, businesses, and citizens. Ukraine's potential resources are incomparable to those of the US and China or the UK and Germany. However, we have our own strengths. The strategy of Ukraine's leadership places a bet on our strong suits: the attractiveness of our national brand around the world, courage and willingness to take responsibility, proactivity and invincibility of the Ukrainian people.

In almost two years of Russian full-scale invasion, we have accumulated unprecedented experience in making a stand against the aggressor in the context of high-intensity conventional warfare; experience of wartime diplomacy, civic consolidation, getting defence industry production up and running under constant missile attacks; experience of resilience and endless crisis management.

This list can go on and on from demining vast expanses of territory to curbing the consequences of the Russian terror strike against the Kakhovka Hydroelectric Power Plant, from protecting Ukrainian nuclear power plants to launching the Black Sea grain corridor. Ukraine's unique experience and advantages in warfare, IT, agriculture, defence industry, intellectual potential, and strategic geographical placement are the key to Ukraine's leadership in the post-war world and the pillar of our resilience amidst a volatile international landscape.

But all of that will stay an unseized opportunity if the world doesn't discover our potential or believe in it; if we fail to form and reinforce partnerships; if the voices of the Russian propaganda and the sceptics ring louder than Ukraine's voice.

Ukrainian diplomacy plays a key role in maximising our strengths in the international arena and seizing the historic chance that no previous generation

of Ukrainians has ever had; we can now not only preserve independence but even make Ukraine a strong international actor and a leader with global potential.

Nowadays, the diplomatic team of the President of Ukraine does everything possible to meet all the critical battlefield and home front needs, attracts investments that will bear fruit in the longer term, and generally works on strengthening stability, security, and welfare for Ukrainians and reinforcing Ukraine's sovereignty and agency.

The first strategic target of Ukraine's foreign policy is strengthening our state's long-term security and enhancing Ukraine's military and political global capabilities. Ukrainian defenders are sacrificing their lives and health so that the war becomes the last war for the current generation of Ukrainians – especially for our children. Therefore, Ukraine needs a robust defence industry cluster, security guarantees, and reliable alliances and partners.

Jointly with other relevant institutions, Ukrainian diplomacy is actively developing our defence industry.

At the start of this year, our MFA came to a conclusion: if Ukraine's defence forces are to receive steady weapon deliveries, we must take the quality of the global defence industry's work to a new level. That is when I approached the President of Ukraine with this idea and a suggestion to arrange an event that would involve the leading global and Ukrainian defence companies in joint production, maintenance, and repair of the weapons Ukraine needs.

We combined efforts with the Ministry of Strategic Industries and the Ministry of Defence and worked around the clock to pull as many defence companies as possible to Kyiv, encourage the governments of their countries to support joint projects with Ukraine by all means, and involve NATO and the EU in the process. It was one of the major ideas voiced during international meetings of the President of Ukraine, Head of his Office Andrii Yermak, Prime Minister Denys Shmyhal, and Ukrainian ministers.

And we succeeded. 252 companies from more than 30 countries came to Kyiv in late September to participate in the International Forum of Defence Industries. It brought together the world's manufacturers of tanks, artillery, drones and anti-drone systems, and ammunition, developers of innovative software, and owners of unique sophisticated technology. The Forum involved numerous Ukrainian state-owned and private businesses, from branched groups of companies to defence tech start-ups.

During the Forum, Ukrainian and foreign entrepreneurs signed about twenty documents, founding new mutually beneficial partnerships.

The Forum ushered in a new era of the development of the Ukrainian defence industry. We are not simply pulling foreign weapons into Ukraine but integrating the Ukrainian defence industry complex into the NATO defence industry. We are

starting mutually beneficial partnerships and adopting cutting-edge technology so that we can begin manufacturing as many of the most powerful weapons as we need. And then soldiers on the battlefield will have everything they require to protect themselves and destroy the enemy.

Such is the path towards Ukraine's long-term defence independence. After our victory, the weapons co-produced by Ukraine and its partners will be the most competitive in the world. The military force of the free world is being forged in Ukraine now.

Together with NATO member states, we are founding strategic defence industry partnerships and joint weapon and ammunition production for our troops. When combined with the defence industries of allies, the robust Ukrainian defence industry complex doesn't just yield high-tech weapons for the AFU but also seriously advances our profile in the international arena.

Ukraine has everything it takes to become a leading weapons and military technology supplier to different countries and regions after the war. That will undoubtedly propel our international leadership and weight.

Ukrainian diplomats continue working with partners to develop regional alliances and cooperation frameworks, as security, welfare, and stability in Central Europe are our shared responsibility. And despite the occasional struggles arising in the relations due to our neighbours' electoral processes, I'm confident that emotions shall not overpower constructive dialogue. For one simple reason: we are to live together in this region, and we have one common enemy – Russia. Solidarity and cooperation are our only option when it comes to strengthening each other and our entire Europe.

The regional architecture of the alliances Ukraine creates together with its Central European neighbours is a means of collective defence against the Russian aggressor; it is a network for promoting shared interests, an instrument for establishing defensive, economic, and technological partnerships that strengthen all parties involved.

In the last year, Ukrainian diplomats fully unlocked the provision of Western weapons (from anti-tank systems to modern fighter jets), forged the F-16 coalition for the promptest training of Ukrainian pilots and delivery of fighter jets to Ukraine, and secured energy aid to Ukraine amid the Russian missile terror during the winter of 2022–23.

The second strategic target of Ukrainian diplomacy is implementing the Peace Formula to restore global security as well as comprehensive, just, and lasting peace in Ukraine.

Russian full-scale aggression against Ukraine has shown the weakness of international institutions, their incapacity to defend sovereign states from the wickedness of tyrants. Moscow deliberately sabotages the world's energy, nuclear, and food security to fulfil its imperial ambitions.

The Russian war against Ukraine is a global challenge that threatens most countries in one way or the other. Unless Ukraine's territorial integrity is restored and the aggressor is held accountable, no state will be able to feel secure. If Russia escapes punishment – if it holds on to but a small piece of occupied Ukrainian territory – would-be revisionists in other parts of the world will have free reign to attack their neighbours, destroying the security and welfare of entire regions.

Ukraine's objective does not end at restoring territorial integrity within its internationally recognised borders; it also seeks to restore a secure and fair world order for all, preventing future aggression against other countries. That aligns with the pragmatic interests of the entire international community. And that is precisely why the global support for our efforts only grows.

On top of the liberation of our entire territory, the Ukrainian Peace Formula also provides for the improvement of the UN's capacity to protect the fundamental principles of international law. That means prompt crisis response, early prevention of new wars, effective opposition to aggressors, and unconditional observance of the principles of the UN Charter.

Russia has de facto obstructed the work of the UN Security Council and turned it into just another discussion platform offering no specific decisions or influential steps. So long as the terrorist state exercises the veto power to shield aggression and genocide, the UN will steadily approach moral bankruptcy and utter inability to address modern challenges, while the system of international institutions will head towards its final decline.

During his speech at the meeting of the UN Security Council in September 2023, Ukrainian President Volodymyr Zelenskyy proposed a comprehensive reform of the Organisation based on the Peace Formula, suggesting introducing the mechanism for overriding the veto, expand the number and regional representation of permanent members of the UN Security Council, and establish a system for aggression prevention through early response.

In the past year, the Ukrainian President's foreign policy team ensured strong international support for the Peace Formula. The number of countries joining the discussion on the ways to implement the Ukrainian peace initiative continues to grow. To paraphrase what Josep Borrell, the EU High Representative for Foreign Affairs and Security Policy, said the other day in Kyiv, the Peace Formula now remains the formula for ending the war.

Look back at all kinds of peace initiatives proposed as early as the start of 2023, of which most were detrimental to Ukraine. By now, all those voices have faded away. Even the Russian Foreign Minister does nothing but complain about the Peace Formula in his comments to the media. That is a major accomplishment of the diplomatic team: the Ukrainian vision of ending the war has become dominant worldwide. We used to be coerced into making poor

decisions or pushed to take unacceptable steps and have to explain ourselves. We have overcome that tide. Now, it is Russians who are on the information defensive.

The third strategic target is the globalisation of Ukrainian interests. Those interests are not divisible, and thus, our diplomats continue strengthening Ukraine's positions on all continents, increasing our presence and political influence in Africa, Asia, the Middle East, Latin America, and even faraway Oceania.

If Ukraine seeks to preserve its role in the world's processes and its freedom and sovereignty, we must play the global game, strengthening the relations with the new prospective players and actively supporting our entrepreneurs as they enter new markets. Today, Ukrainian diplomacy is rediscovering the world for our citizens, charting a new map of interests and partnerships, and setting up outposts of Ukrainian influence in the world's most remote corners.

In 2023, we are opening an entire cluster of new Ukrainian embassies in Africa for the first time in a long while. In the last 12 months, I paid visits to 11 African states, undertook the first in our history Foreign Minister's visit to Guatemala, and attended a meeting of the Ministerial Council of the Association of Caribbean States.

We bear an unambiguous signal: *Ukraine goes global*. To ensure that Ukraine preserves its agency, our diplomatic team conducts a bold and truly global foreign policy, forging partnerships with African, Asian, and Latin American states, which are becoming ever more influential in the international processes. For a strong Ukraine, this is the only valid path.

Ukrainian diplomats continue developing the Nazovni platform, which helps our entrepreneurs enter new markets and promote Ukrainian goods and services. And it is precisely the Asian, African, and Latin American markets that offer fantastic opportunities for Ukrainian exporters.

We do everything to help Ukrainian exporters reach new markets seamlessly, earn more, create more jobs, and responsibly add more funds to Ukraine's war budget. A strong class of Ukrainian exporters is the foundation for the recovery of Ukraine and the restoration of our people's welfare; it is the driver of the economic leadership of our state both at home and abroad.

Ukraine is a strategic player in the global food market. That only goes to once again underscore our state's global role and potential. Ukraine will always be a reliable and predictable partner to anyone who relies on our food; it will be a confident guardian of global food security. With the support of international partners, President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy launched the Grain from Ukraine – a massive humanitarian initiative to supply Ukrainian grain to countries critically dependent on our food exports.

Today, Ukraine is a proactive player and a driving force of processes, which introduces ambitious initiatives and new formulae for overcoming global challenges,

generating value added for the world. That includes the Grain from Ukraine and the Black Sea grain corridor, the Peace Formula and the UN reform, etc. And that is but a start.

The fourth strategic target is the reform of Ukrainian diplomacy. We are building a brand-new diplomatic service that will not only secure Ukraine's victory on the international front but also adequately handle future challenges, preserving and strengthening Ukraine's positions of leadership. Our foreign counterparts say Ukraine has reinvented diplomacy amidst the full-scale invasion. Indeed, the war and life itself forced us to pursue new methods of overcoming unprecedentedly massive challenges. Today, Ukrainian wartime diplomacy is about doing the impossible to accomplish the impossible.

We wouldn't have delivered such a result had we not revised domestic processes and practices. We have opened the diplomatic service for Ukrainian and foreign professionals, people who are willing and determined to protect Ukrainian interests abroad. We are introducing more incentives and seeking out the best specialists from different areas of expertise to bolster the MFA team and bring in new outlooks and new decisions that can hasten the coming of our victory. We carried out our first-ever open search for ambassadorial candidates. Anyone with skill, qualification, and ambition received an equal chance to join the foreign policy team. We processed hundreds of applications and selected over a dozen professionals to reinforce our top positions.

Ukraine's victory and Russia's defeat will inevitably change the world, accelerating the complete transformation of international order. Thanks to the new defensive capabilities, the implementation of the Peace Formula, the confident presence across all continents, and the reworked diplomatic service, Ukraine will approach that moment strong and ready like never before.

Степан ВІДНЯНСЬКИЙ,
доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України,
завідувач відділу історії міжнародних відносин
і зовнішньої політики України
Інституту історії України НАН України

ЕВОЛЮЦІЯ ПОЛІТИКИ СЛОВАЧЧИНИ ТА ЧЕХІЇ ЩОДО ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ (до 30-річчя проголошення незалежності Словацької та Чеської республік)

Анотація. Країни Центрально-Східної Європи, що мають тривалі історичні взаємини, зокрема і з Україною, після повалення комуністичних режимів наприкінці 1980-х років, розпаду Радянського Союзу та становлення незалежних держав у регіоні почали вибудовувати добросусідські відносини на принципово новій основі. Вони й стали одним із пріоритетних напрямів їхньої зовнішньої політики. Наприклад, упродовж останніх 30 років, після проголошення незалежності Словацької і Чеської республік 1993 року, відносини цих країн з незалежною Україною розвивалися доволі успішно та динамічно, але після початку російсько-української війни 2014 року набули принципово нового змісту, а також особливого значення. З огляду на це у статті розглянуто політику Словацької та Чеської республік, ставлення політичних сил і громадськості цих держав до війни росії проти України.

Ключові слова: повномасштабна агресія, російсько-українська війна, Словацька Республіка, українсько-словацькі відносини, Чеська Республіка, українсько-чеська співпраця.

Словацька Республіка

Україна першою серед держав світу визнала незалежність Словацької Республіки (СР) у день її проголошення – 1 січня 1993 року, й того ж дня Київ і Братислава встановили дипломатичні відносини. Зі свого боку, СР 21 вересня 2014 року поміж перших держав-членів ЄС ратифікувала Угоду про асоціацію між Україною та ЄС.

Водночас вільні від історичних тягарів і серйозних проблем українсько-словацькі відносини, на жаль, не набули системності, а радше, на думку експертів, стали історією недооцінених можливостей. Україна та СР, попри безпосереднє сусідство, багато в чому й досі «terra incognita» одна для одної: «забутий сусід» – так, наприклад, ще нещодавно часто посилялися на Україну в СР. А словацько-українські відносини загалом були доволі прагматичними. До того ж багато словаків і нині симпатизують панславізму, згідно з яким росію сприймають, зокрема словацькі націоналісти, як єдиного союзника та захисника всіх слов'янських народів, а частині словацького політикуму доволі близька російська призма перцепції України. Якщо Президент СР Андрей Кіска (2014–2019 рр.) відкрито засуджував агресію рф проти України, підтримував антиросійські санкції та європейські прагнення України, то словацькі прем'єр-міністри того періоду – Роберт Фіцо та Петер Пеллегріні – заявляли про контрпродуктивність антиросійських санкцій і загравали із нею. Це можна пояснити тим, що для України росія є безумовним агресором й основною загрозою, а для СР – перспективою та довгостроковим партнером, позаяк була і досі є головним постачальником енергоресурсів, а також величезним ринком для словацьких товарів. Економічна ж співпраця між СР й Україною не дуже активна: наприклад, 2018 року двосторонній товарообіг дав у сукупності приблизно 1,4 млрд дол. Чи не єдиним успішним напрямом взаємодії став проєкт реверсу природного газу із СР до України через газогін «Вояни – Ужгород», що гарантував енергетичну безпеку України: приміром, частка СР у транзиті природного газу з Європи до України 2018 року становила 81,4% [1].

Ситуація в СР і словацько-українські відносини почали змінюватися після перемоги на президентських виборах 2019 року кандидатки від проліберальних сил Зузани Чапутової, парламентських виборів і призначення 2020 року нового Уряду СР. Вже у вересні 2019 року офіційний візит З. Чапутової показав важливість України для СР. «Я вважаю це зближення (між Україною й СР. – *Авт.*) особливо важливим в той час, коли Україна переживає важкі часи. Я шкодую про те, що існують різні міфи і неправди про неї. Саме тому я хочу, щоб наші громадяни знали і відкрито говорили про складну ситуацію, в якій перебуває Україна, і про серйозні наслідки порушення правил мирного співіснування між державами», – написала Президентка СР у фейсбуці [2]. 15 лютого 2022 року З. Чапутова засудила звернення державної думи рф до президента володимира путіна з проханням визнати незаконні республіки в ОРДЛО. «Територіальна цілісність України, зокрема на Донбасі, це не те, що має диктувати російський парламент. Вирішувати можуть лише українці, а ми – підтримувати. Не можна говорити про мир і водночас робити кроки, що його підбивають», – зауважила вона у твіттері [3].

Із перших днів повномасштабного вторгнення росії в Україну ЄС як член ЄС і НАТО, а також як сусідня з Україною держава активно підтримує національно-визвольну війну українського народу, надаючи Україні моральну, політичну, дипломатичну, гуманітарну та військову допомогу. Вже 25 лютого 2022 року Президентка Зузана Чапутова та Прем'єр-міністр ЄС Едуард Гегер рішуче засудили відкриту агресію росії проти України, а Міністр закордонних справ Іван Корчок заявив, що Україна допомогла ЄС «розплющити очі». Це довели візити Е. Гегера (8 квітня 2022 р.) та З. Чапутової (31 травня 2022 р.) в Україну, а також звернення останньої російською мовою до солдатів рф і їхніх командирів із засудженням воєнних злочинів, звірств і насильства, які вони коять в Україні під гаслом «визволення». «Той світ без війни, в якому ми просто намагалися жити, ви перетворили на світ, у якому помирають абсурдно, жорстоко та безглуздо. Ніхто вам не загрожував і ніхто не хотів завдати вам шкоди, проте ви завдаєте шкоди», – наголосила З. Чапутова у відеоповідомленні 26 квітня 2022 року [4]. А під час приголомшливого, на думку багатьох присутніх, виступу в українському парламенті 31 травня Президентка ЄС заявила: «Сьогодні ви захищаєте свою країну, своє життя, своє майбутнє та своє право ухвалювати рішення самостійно. Ви захищаєте право та правила, які гарантували нашому континенту десятиліття миру, правила, які сьогодні зримо топче російська федерація. Своєю боротьбою ви захищаєте й нас, і ми дякуємо вам за це, ваша війна справедлива й оборонна. У цій війні весь демократичний світ на вашому боці й не лише риторикою, яку ви вже давно слухаєте, зараз настав час дій» [5].

Яскравим і повчальним був також виступ З. Чапутової під час загальних дебатів 77-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН 20 вересня 2022 року, в якому вона заявила, що саме слабкість світу стосовно росії 2014 року призвела до ще більшої агресії, тож тепер необхідно дістати уроки з помилок. «Сьогодні ми стаємо свідками, як один із п'яти постійних членів (Радбезу ООН. – Авт.) відкрито відмовляє іншому члену ООН – Україні – у праві на існування як незалежної держави. [...] 141 країна засудила війну москви проти України в резолюції Генеральної Асамблеї. Жодне вето не зможе змінити очевидну істину, ту істину, що сьогодні замість того, щоб захищати мир у всьому світі, росія робить усе, щоб його зруйнувати. Агресія москви завдала збитків усьому світу», – сказала президентка [6]. Вона наголосила, що в Україні загинули тисячі невинних цивільних. Мільйони людей через війну змушені тікати зі своїх домівок. І ще мільйони у світі перебувають на межі голоду через дії росії, які призвели до посилення глобальної продовольчої кризи. «Всі ми повинні стати голосом України. Голосом, який буде продовжувати говорити про злочини росії в Україні, голосом, який буде діяти, щоб нікому не було дозволено чинити

такі звірства. Володимир путін сподівався захопити Україну і налякати всіх нас, він не досягнув успіху з цією метою. Про це говорять успіхи на полі бою в Україні», – зазначила З. Чапутова [7].

Уже наступного дня після російського вторгнення ЄС надала 100 тис. євро на допомогу Україні, 27 лютого – підтримала санкції ЄС проти росії за її агресію, а 28 лютого оголосила про рішення надати нашій державі військову допомогу: дизельне пальне, газ і боєприпаси. До травня 2022 року ЄС виділила Україні військової допомоги на 10 млн євро, а 7 травня ухвалила надання військових матеріалів ще на 2 млн євро. ЄС також постачає Україні гелікоптери, танки Т-72, ракетні боєприпаси для РСЗВ «Град», САУ «Zuzana 2» (2022 р. передано 8 САУ, а протягом 2023 р. передбачено надати ще 16), розмінувальну техніку тощо. Країна висловила готовність передати свої ЗРК С-300 та винищувачі МіГ-29, розглядає власний видобуток урану задля заміщення ядерного палива з росії, відмовилася від пропозиції РФ змінювати умови газових контрактів і перейти на оплату в рублях, спільно з Німеччиною відкрили базу з ремонту важкої військової техніки для ЗСУ.

На початку грудня 2022 року Уряд ЄС затвердив новий пакет військової допомоги Україні. Про це заявив глава МЗС ЄС Растислав Качер на спільній із очільником МЗС України Дмитром Кулебою пресконференції в Києві 8 грудня: «Ми і далі підтримуватимемо вас практично у вашій боротьбі. Вчора наш уряд схвалив новий пакет оборонної допомоги. Це боєзапас, великі калібри, також для винищувачів, теплі речі, інше спорядження» [8]. Він наголосив, що ніхто не може схилити Україну до переговорів, вона сама має визначати умови миру: «Для тих, хто каже: “Ми хочемо миру, миру шляхом перемовин”, ми відповідаємо: “Ми вже спробували з Гітлером, ми вже спробували перемовини від нас, хтось за нашою спиною намагався провадити... Ми знаємо, це призвело до руйнації Чехословаччини і до Другої світової війни і втрат десятків мільйонів людей. Ми цього ніколи не повторимо”. [...] Ми знаємо науку історії, ми навчилися і будемо вас підтримувати до самого кінця. Кінець – це коли ви скажете. Це український варіант миру, український формат, українське рішення, і Україна повернеться у свої кордони цілком, забравши назад свою суверенну територію» [9]. А Прем'єр-міністр ЄС Е. Гегер під час теледискусії «Радіо та телебачення Словаччини» 8 січня 2023 року підкреслив, що «Україна повинна виграти боротьбу», тому що «не можна розраховувати на те, що Росія не нападе й на інші держави» [10].

За офіційними даними, з лютого 2022 року ЄС надала Україні озброєння на суму майже 168 млн євро. Йдеться про ЗРК С-300, гелікоптери, тисячі ракет для РСЗВ «Град» і десятки бронемашин. А на тлі звернень української влади в лютому 2023 року до країн Заходу щодо надання

винищувачів СР розглядає можливість невдовзі передати Україні 10 з 11 своїх літаків МіГ-29 радянського виробництва, знятих торік з озброєння. Про це заявив Міністр оборони СР Ярослав Надь на початку березня 2023 року, додавши, що 11-й радянський винищувач залишать словацькому музею. І вже 18 березня 2023 року СР підписала угоду з Україною про передачу Києву 13 винищувачів МіГ-29 і двох комплексів ППО «Куб». Міністерство оборони СР наголосило, що безоплатне передавання Києву військової техніки відповідає зовнішньополітичним інтересам Братислави та загальним принципам міжнародного права.

Сусідня країна прийняла й чимало біженців з України та навіть ухвалила відповідні зміни до національного законодавства. За рік од початку повномасштабної військової агресії росії проти України словацько-український кордон перетнули понад 300 тис. українців, з яких майже 60 тис. отримали тимчасовий захист.

Хоч офіційна політика СР щодо війни кремлівського режиму була одностайною, однозначною та солідарною з Україною, яка стала жертвою російської агресії, реакція словацьких політичних партій на цю війну виявила розкол у поглядах і цінностях. На бік України стали продемократичні та проінтеграційні політичні сили, що виходять із пріоритету загальнолюдських цінностей свободи, демократії, прав людини та права кожної нації визначати свою долю. Політичні ж сили, що є прихильниками національного егоїзму, недовіри до інтеграційних об'єднань, членом яких є СР, не підтримали України та відкрито чи приховано стали за росію. Зокрема, такі опозиційні парламентські популістські партії, як «Курс – соціальна демократія» (лідер – Р. Фіцо, Прем'єр-міністр СР у 2006–2010, 2012–2018 рр.) і Словацька національна партія (очільник – Андрей Данко, спікер Парламенту СР у 2016–2020 рр.), виступають проти спільної політики ЄС щодо кремля та за дружні відносини й співпрацю з росією, незалежно від її політики. Прихильники таких поглядів стверджують, що санкції Заходу проти рф шкодять економікам країн-членів ЄС, зокрема і СР, демонструють антиросійські настрої, тому їх потрібно скасувати (у січні 2023 р. з такими заявами виступив Міністр економіки СР Карел Гірман). Вони також виправдовують політику рф, організовують антиукраїнські, а отже, проросійські «кампанії миру», активно вимагають не постачати зброї Україні й розірвати оборонну співпрацю СР зі США тощо.

За уявленням Р. Фіцо, мир має настати, коли держави Заходу припинять надавати зброю Україні. Він пояснював позицію своєї партії «Курс – соціальна демократія» так: «Ми говоримо про підтримку переговорів між українцями та росіянами. Усі зусилля світу мають бути зосереджені на мирних переговорах [...] Але яка реальність? На жаль, словацький уряд посилає

в Україну смертоносні боєприпаси. Він ненавидить простих звичайних росіян. Словацький уряд підтримує неприйнятну ідею про колективну провину (росіян. – Авт.)... Просто подивіться на виступ президента США Байдена і його переконання, що нарешті з'явилася можливість знищити смертоносного російського ворога» [11]. А надто жорсткою риторика цієї партії щодо ЄС й України стала напередодні дострокових парламентських виборів у СР, призначених на вересень 2023 року. Зокрема, її лідер Р. Фіцо під час виборчої кампанії заявляв, що війну в Україні 2014 року розпочали «українські фашисти», а повернути Крим неможливо.

Схожу позицію мають й інші партії, зокрема правоекстремістські: народна партія «Наша Словачина», «Республіка», «Свобода і солідарність», «Для людей», «Ми – родина», Християнсько-демократичний рух, а також Словацько-російське товариство й окремі депутати Європарламенту від СР. Приміром, очільник однієї з головних словацьких проросійських організацій «Словацько-російське товариство», експрем'єр-міністр СР Ян Чарногурський відкрито підтримав російську агресію проти України та наміри кремля «демілітаризувати» і «денацифікувати» Україну, що, на його думку, означатиме зміну політичного режиму. В березні 2022 року Я. Чарногурський навіть представив сценарій розвитку Європи після завершення російсько-української війни, який в останній частині містить фактичну рекомендацію СР змінити зовнішньополітичну та цивілізаційну орієнтацію й повернутися до сфери впливу росії: «Якщо Росія переможе в українському конфлікті – зростатиме геополітичний вплив Росії в Європі. Тоді президент Путін може повернутися до своїх вимог до Байдена у грудні минулого року, щоб США та НАТО повернулися до кордонів 1997 року. Отже, розширення НАТО на схід буде фактично скасовано. Не тільки це. Усі міжнародні договори в цій сфері набудуть іншої ваги, і скасування деяких не буде немислимим... Російська концепція державної інтеграції відрізняється від західної, представленої Європейським Союзом. У російській концепції держави не втрачають значної частини свого суверенітету, ніж в ЄС, а повинні довести власну життєздатність. Життєздатні держави вступають в інтеграційне угруповання і розвивають взаємну інтеграцію, зберігаючи при цьому життєздатність» [12].

Такі антиукраїнські та проросійські висловлювання впливають, на жаль, на суспільну думку в СР. Мабуть, не випадково словаки найбільше в Центральній Європі підтримують в. путіна та довіряють російській пропаганді. Проведене влітку 2021 року опитування показало, що 55% словаків схвально ставляться до президента рф [13]. Відстеження громадської думки в березні-квітні 2022 року довело, що 28% словаків поклали відповідальність за війну в Україні на «Захід, який спровокував росію», а 51% звинуватив саму росію [14]. Опитування в липні 2022 року свідчить, що

в російсько-українській війні більшість населення СР радше б вітали перемогу росії, а не України [15]. Щоправда, внаслідок успішного контрнаступу ЗСУ протягом вересня 2022 року настрої серед словаків дещо змінилися: 47% респондентів бажають перемоги Україні у війні, 19% – росії [16].

16 лютого 2023 року Парламент СР укотре засудив російську агресію в Україні та висловив підтримку незалежності, суверенітету й територіальної цілісності України. Він ухвалив резолюцію, в якій назвав нинішній російський режим «терористичним», а росію – «державою-спонсором тероризму». Документ засуджує й гібридну війну, яку росія веде на території СР, і закликає компетентні органи не недооцінювати загрози, а вжити ефективних заходів проти неї, щоб підтримати безпеку та демократію в країні [17].

30 вересня 2023 р. в Словаччині відбулися дострокові парламентські вибори, на яких несподівану перемогу здобула антиукраїнська партія «Курс – соціальна демократія» експрем'єра Р. Фіцо, за яку проголосувало 23,3% виборців. На другому місці (понад 17% голосів виборців) опинилася партія «Прогресивна Словаччина», близька до чинної президентки З. Чапутової, а на третьому місці – партія «Голос» експрем'єра П. Пеллегріні, яка набрала майже 15% голосів [18]. Отже, попереду коаліційна боротьба в парламенті за формування уряду СР, утім в Україні сподіваються на збереження новим урядом Словаччини підтримки у війні проти російського агресора.

Чеська Республіка

З першого дня повномасштабного військового вторгнення росії в Україну Чеська Республіка (ЧР) відкрито засудила дії кремля. Вона стала одним із найактивніших партнерів-союзників нашої держави, зокрема вже за 14 днів після початку російського нападу почала постачати військову техніку в Україну. Показово, що під впливом подій 24 лютого 2022 року погляди на війну в Україні та ставлення до росії змінив тодішній Президент ЧР Мілош Земан, котрого небезпідставно звинувачували в «проросійській політиці». В ексклюзивному інтерв'ю для «Радіо Свобода» на початку червня 2022 року він заявив: «З російським нападом на Україну настала принципово нова ситуація, на основі якої я реаую. Ця ситуація зрозуміла: мова про агресію проти суверенної держави. [...] Напад на Україну був для багатьох людей в Росії і поза нею холодним душем, і я є одним з них. [...] Далі, звичайно, необхідно продовжувати підтримувати Україну – матеріально і політично. Як відомо, Чеська Республіка належить до найкращих союзників України і тих, хто її найбільше підтримує. У цьому в нас широке політичне порозуміння, що є дуже важливим. [...] війна в Україні є зрештою справді війною проти всього Заходу і західної демократії. Це є війна проти світового

порядку, яким ми його знаємо, і це нас торкається» [19]. А на запитання, чи вважає він в. путіна «воєнним злочинцем», М. Земан відповів: «Сьогодні я думаю, що Путін справді мав би стати перед воєнним судом. І водночас перед судом російським за все те, що він з Росією охочий зробити. Путін вирішив напасти на Україну, хоча й повинен був знати, що настане після цього, тобто про неминучі заходи у вигляді економічних і політичних санкцій, які рішуче Росії торкнуться» [20].

Однак довготривалі зв'язки з рф і проросійськими політиками М. Земан припинив не зовсім. Це показує його зустріч із впливовим словацьким політиком Р. Фіцом, котрий обстоює скасування санкцій проти росії та припинення військової допомоги Україні. Проте експерти констатували цілковите порозуміння між М. Земаном і Прем'єр-міністром ЧР Петром Фіалою стосовно принципового підходу до війни рф проти України.

15 березня 2022 року відбувся перший візит в Україну Прем'єр-міністра ЧР П. Фіали, впродовж якого було обговорено підтримку нашої держави під час війни та посилення санкцій проти росії як країни-агресора. 11 травня 2022 року сенат Парламенту ЧР ухвалив постанову щодо підтримки України, якою, зокрема, засудив численні воєнні злочини, які росія скоїла в Україні. Також у документі осуджено «етнічно мотивовані злочини проти людства, такі як масові страти, прояви неповаги до загиблих, катування, зґвалтування, фізичне та психологічне насильство або насильницька депортація дітей, які Росія вчиняє систематично і масштабно, що є проявами геноциду проти українського народу» [21]. У вересні 2022 року Уряд ЧР ініціював створення міжнародного кримінального трибуналу для в. путіна та його «друзів» в ООН. А за публічне схвалення війни рф проти України в ЧР загрожує кримінальна відповідальність. Країна також серед перших у Європі закрила своє небо для російських літаків, заморозила активи олігархів рф на сотні мільйонів крон. Ще перед повномасштабною агресією росії проти України ЧР вислала з країни 90% складу російського посольства.

31 жовтня 2022 року Прем'єр-міністр ЧР П. Фіала на чолі урядової делегації прибув із робочим візитом до України. Під час зустрічі з Президентом Володимиром Зеленським він відмітив мужність українського народу в обстоюванні демократичних цінностей, свободи й територіальної цілісності своєї держави та заявив: «Ми й надалі підтримуватимемо Україну, тому що ми бачимо: на сході України дії Росії стають більш агресивними й політика Росії стає агресивнішою» [22]. П. Фіала наголосив на важливості надання Україні потужної військової, технічної, оборонної, економічної та гуманітарної допомоги, «щоб Україна мала чітку перспективу вступу до західних структур – НАТО та Європейського Союзу» [23]. Він також запевнив, що Україна буде пріоритетом під час головування ЧР в ЄС. У відповідь Президент В. Зеленський нагородив П. Фіалу орденом Ярослава Мудрого

I ступеня за визначний особистий внесок у розвиток українсько-чеського міждержавного співробітництва, підтримку незалежності та територіальної цілісності України. Важливим підсумком зустрічі В. Зеленського та П. Фіали стало укладення Спільної декларації щодо євроатлантичної перспективи України – першого документа, який Україна підписала задля прискорення євроатлантичної інтеграції [24].

Також за результатами засідання урядів України та ЧР 31 жовтня 2022 року було підписано три документи, серед яких – спільна заява про відновлення територіальної цілісності та суверенітету України в міжнародно визнаних кордонах. Учасники наголосили на важливості активізації українсько-чеської співпраці на підставі взаємоповаги та порозуміння. Офіційний Київ також привітав Програму гуманітарної, стабілізаційної, відбудовчої й економічної допомоги ЧР Україні на 2023–2025 роки на суму майже 20 млн дол. щорічно, спрямовану на відшкодування збитків од війни, допомогу внутрішньо переміщеним особам, розмінування територій і реконструкцію критичної інфраструктури. Не менш важливою стала офіційна заява Уряду ЧР про непохитну підтримку України на її шляху до членства в ЄС та вступу до НАТО «як вільного демократичного вибору українського народу».

ЧР активно сприяє Україні в її участі в міжнародних організаціях і спротиві російській агресії. «Чехія не визнає спроб анексії росією українських територій і силової зміни кордонів та засуджує поведінку рф, яка становить загрозу для всіх членів міжнародної спільноти. [...] Ми не визнали незаконної анексії Криму і ніколи не визнаємо незаконної анексії Луганської, Донецької, Запорізької та Херсонської областей України», – заявив Постійний представник ЧР при ООН Якуб Кулганек під час надзвичайної спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН, яка розпочала розгляд проєкту резолюції «Територіальна цілісність України: захист принципів Статуту ООН» [25]. Я. Кулганек також наголосив, що всі винні в найсерйозніших порушеннях міжнародного права в Україні мають бути притягнуті до відповідальності, а надто ті, хто причетний до організування «референдумів». Він додав, що ЧР підтримує створення Спеціального міжнародного трибуналу для офіційних осіб рф за злочин агресії проти України, та зауважив: «Ми закликаємо рф припинити цю війну і негайно повністю та без жодних умов вивести свої війська з території України» [26].

ЧР максимально підтримує Україну, надаючи їй, зокрема, військову та гуманітарну допомогу. За повідомленням Міністерства оборони ЧР, на середину лютого 2023 року Збройні сили ЧР і чеські виробники зброї передали Україні військове обладнання на суму понад 54,8 млрд крон (приблизно 2,3 млрд євро). З безпекових і тактичних міркувань ЧР не розкриває змісту допомоги, але є інформація, що на додаток до боєприпасів і стрілецької зброї вона відправила в Україну важку техніку, як-от танки та бойові

вертольоти. Зокрема, державні та приватні структури ЧР передали Україні 89 танків, 226 бронемашин, 39 гаубиць, 6 РК «Strela-10Ms», до того ж майже третина цих постачань надійшла з армійських складів. ЧР також вироблятиме для України мобільні системи протиповітряної оборони для боротьби з дронами.

Окрім військової підтримки, країна прийняла на лікування десятки українських солдатів, допомагає з ремонтом військової техніки та навчанням військовослужбовців. До того ж Міністерство оборони ЧР розглядає можливість підготовки чи навчання українських молодших офіцерів, а також участі чеської військової поліції в розслідуванні воєнних злочинів в Україні. «Дії Заходу мають бути єдиними та ефективними. Це означає, що наша колективна допомога Україні не тільки продовжиться, але ми прискоримо і збільшимо її, хай то постачання боеприпасів, запчастин або ремонт техніки», – зауважила Міністерка оборони ЧР Яна Чернохова [27].

З огляду на військову агресію росії проти України Міністерство оборони ЧР взяло курс на екстрену модернізацію / переозброєння армії. Згідно із заявами Міністра фінансів ЧР Збінека Станжури, чеський уряд планує вкладати більше коштів в оборону держави: якщо 2021 року ЧР спрямувала на цю сферу 1,4% ВВП, то нинішній Уряд зобов'язався витратити на армію до 2025 року 2% ВВП. «Ми повинні готуватися насамперед до найскладнішого і найнебезпечнішого сценарію, а саме до широкомасштабної війни проти передового супротивника. [...] Війна в Україні – це великий тривожний дзвінок для всього суспільства. Ескалаційний потенціал війни в Україні продовжує зростати. Не можна виключати навіть найсерйозніших сценаріїв», – заявив голова Генерального штабу ЧР Карел Ржека [28]. А заступник Міністра оборони ЧР Томаш Копечний, перебуваючи на початку листопада 2022 року в Києві для консультацій щодо додаткових військових потреб ЗСУ, у великому інтерв'ю «Суспільному» впевнено підкреслив: «У нас немає ілюзій щодо справжніх намірів Путіна. Це геноцидна війна, це терористична війна. Це війна, яка демонструє цілковиту слабкість російської армії, що здатна вражати лише цивільну і критичну інфраструктуру та вбивати мирних жителів. Головне питання: як ми можемо це зупинити? Відповідь: через перемогу. [...] Я впевнений, що Україна переможе. Це буде безумовна перемога. [...] Ще одна причина такої підтримки України – якщо що, ми будемо наступними. Звичайно, першими будуть поляки та країни Балтії, але потім будуть чехи. Росіяни просто окупують усіх, коли зможуть» [29].

Заслугує на увагу й стаття Міністра закордонних справ ЧР Яна Ліпавського, в якій він зазначає: «Дедалі більше людей у Чеській Республіці та Європі закликають до миру, і я серед них. [...] Мир настане тоді, коли Україна відновить контроль над своїми кордонами, а її армія і держава в цілому будуть настільки сильні, що Росія навіть не намагатиметься

продовжувати війну. [...] Переможена, зруйнована, недемократична і слабка Україна, про яку так мріє Володимир Путін, була б загрозою безпеці чеських громадян і всієї Європи. Тому ми маємо захистити Україну, щоб вона могла відновити свої кордони, зміцнити ЄС і НАТО, стати новою можливістю для чеських компаній і підприємців у сферах торгівлі, інвестицій та реконструкції країни» [30].

ЧР прийняла найбільше серед країн-членів ЄС українських біженців у перерахунку на душу населення: з початку російсько-української війни переміщені особи з України отримали в цій країні понад 460 тис. віз тимчасового захисту, серед них майже 100 тис. людей було працевлаштовано. Загалом на кінець 2022 року в країні проживало легально понад 630 тис. українців, що становить майже 4% всього населення. 28 жовтня 2022 року Президент України В. Зеленський нагородив столицю ЧР – Прагу – почесною відзнакою «Місто-рятівник».

Водночас у ЧР є сили та політики, що виступають проти допомоги Україні. Наприклад, у вересні 2015 року під час голосування в нижній палаті Парламенту ЧР за ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною та ЄС 29 депутатів од Комуністичної партії Чехії та Моравії проголосували «проти». 3 вересня 2022 року в Празі на мітинг проти особливого статусу українських біженців у ЧР і за пряме газове постачання з РФ вийшли 70 тисяч осіб. А 11 березня 2023 року в Празі на Вацлавській площі партія «Право, Повіг, Професійність» скликала антиурядовий мітинг під гаслом «Чехія проти бідності», після якого частина протестувальників вирушила до будівлі Національного музею, вимагаючи прибрати український прапор. Систематично критикує Уряд ЧР за допомогу Україні голова опозиційного чеського популістського руху «Свобода та пряма демократія» (SPD) Томіо Окамура. «З нас досить, з людей досить, ваша Україна весь час. Досі тільки українці, українці», – заявив він під час довгої промови перед Палатою депутатів Парламенту ЧР, наголосивши, що «Україна є пріоритетом для уряду Фіали, а ви викинули чеських громадян за борт. Для нас, SPD, чеський громадянин є пріоритетом» [31].

Під час президентської кампанії в ЧР наприкінці 2022 – на початку 2023 років у Празі проходили акції протесту з гаслами про відставку чеського уряду, що підтримує Україну та надає їй військову допомогу, проти проєвропейського кандидата, генерала у відставці Петра Павела, та на підтримку колишнього Прем'єр-міністра Чехії, мільярдера-популіста і кандидата в президенти Андрея Бабіша. Відомий проросійськими поглядами, він, зокрема, заявляв, що допомога Україні зброєю втягує ЧР у війну, тож досить допомагати Києву, а в разі обрання його президентом пообіцяв, що «не відправлятиме солдатів до Польщі, Естонії, Литви та Латвії, якщо Росія нападе на них» [32]. Після завершення президентських виборів Міністерство

внутрішніх справ ЧР оприлюднило аналіз дезінформації та маніпуляцій, спрямованих переважно проти П. Павела, щоб завадити обранню його президентом. У заяві МВС ЧР зазначено: «Таким чином, можна зробити висновок, що в контексті президентських виборів у Чехії в 2023 році була зафіксована дезінформаційна діяльність іноземної держави (йдеться про Росію. – *Авт.*), спрямована на завдання шкоди одному з кандидатів» [33].

За результатами другого туру президентських виборів у ЧР 28 січня 2023 року переміг колишній голова Військового комітету НАТО П. Павел, набравши 58,32% голосів виборців. Наступного дня П. Павел зателефонував Президенту України В. Зеленському, котрий привітав його з переконливою перемогою, та повідомив про намір відвідати Київ разом із Президенткою СР З. Чапутовою. У своєму першому на посаді президента інтерв'ю міжнародним ЗМІ П. Павел сказав, що Україна морально та практично готова приєднатися до НАТО після закінчення війни. «Українська армія буде, мабуть, найдосвідченішою армією в Європі. Україна заслуговує бути частиною спільноти демократичних країн», – наголосив він [34]. А в наступному інтерв'ю заявив, що на військову допомогу Україні в протистоянні російській агресії не повинно бути «жодних обмежень», окрім ядерної зброї: «Ми повинні надати Україні всі засоби, щоб допомогти їй витіснити російську армію. Важливо демонструвати постійну підтримку України, підкреслювати все хороше й бажання продовжувати нашу ініціативу. Я думаю, що це те, що Україна повинна почути», – підкреслив П. Павел [35].

Щоправда, після інавгурації Президент ЧР висловив дещо інші міркування щодо України: «Я думаю, що членство України або будь-якої країни в Європейському Союзі завжди можна краще пояснити тим, хто цього не хоче, як економічний, соціальний, культурний крок, а не як військовий. Безумовно, можливий вступ України до Європейського Союзу не викличе стільки суперечок, як розгляд питання про її вступ до НАТО» [36]. Водночас він окремо зазначив, що вважає важливим бути на боці України не тільки на словах, а й через матеріальну чи фінансову допомогу. «Це єдине, що може не тільки підтримати бойовий дух українських солдатів, але й українського суспільства, який поки що надзвичайно високий... Якщо наші власні громадяни не бачитимуть сенсу допомагати Україні, якщо вони не сприйматимуть це як допомогу собі, то нам буде важко підтримувати темпи допомоги», – додав П. Павел [37]. Він також підтвердив, що відвідає Україну в квітні 2023 року.

Дійсно, 28 квітня 2023 року П. Павел і З. Чапутова прибули до Києва та зустрілися із В. Зеленським. Під час спільної пресконференції П. Павел заявив, що Україна та ЧР підготували шість проектів зі спільного виробництва зброї, боєприпасів і навчальних літаків, а також ремонту танків на українській території. Президенти України, СР і ЧР підписали декларацію на підтримку повноправного членства України в ЄС і НАТО. Документ,

зокрема, поновлює вимогу до рф негайно та беззастережно вивести всі свої збройні формування з території України, висловлює готовність держав до тісної співпраці задля зміцнення обороноздатності України, посилення санкцій ЄС проти рф і створення правової основи для використання заморожених російських активів на відбудову України. 29 квітня П. Павел у межах свого першого візиту в Україну як Президента ЧР відвідав Дніпропетровську область, а Президентка СР З. Чапутова – Чернігівську. Вони побачили жахливі наслідки російської агресії та підтвердили наміри своїх країн допомагати Україні в повоєнній відбудові.

Вплив російсько-української війни на внутрішньополітичний розвиток західних країн-сусідів України доводить, що їхніми життєво важливими інтересами є свобода та народовладдя, захист національної державності та співпраця зі союзниками, партнерами, демократично орієнтованими сусідами. А сильна економіка, стабільна політика й активні міжнародні відносини України після перемоги над російським агресором сприятимуть рівноправній і корисній співпраці з найближчими сусідами та партнерами, зокрема СР і ЧР.

Оптимізму надає й заява Президента України В. Зеленського про те, що «ми маємо вирішити суперечки й прибрати тиск минувшини з наших сучасних відносин з усіма сусідами України, які нас вважають і які не є окупантами нашої держави» [38], а також плани західних держав-сусідів сприяти відбудові України після перемоги над російським ворогом.

1. Левонюк Т. Братислава відкриває вікно можливостей: що означає візит президента Чапутової до Києва // Європейська правда. 13 вересня 2019. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2019/09/13/7100661>
2. Нежигай І. Президент Словаччини після візиту до Києва: про Україну існує багато міфів // UNN. 17 вересня 2019. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1824793-prezidentka-slovachchini-pislya-vizitu-do-kiyeva-pro-ukrayinu-isnuye-bagato-mifiv>
3. Zuzana Čaputová (2022) *Ukraine's territorial integrity, including in Donbas, is not for Russia's parliament to dictate. It is solely for the Ukrainians to decide and for us to support. One cannot talk about peace but take steps that undermine it* [Twitter] 15 February. Available at: <https://twitter.com/ZuzanaCaputova/status/1493672855569149956?t=H5sscVmt8UVys5-7gDh6DA&s=19>
4. Zuzana Čaputová (2022) *With its invasion of Ukraine, Russia has brought suffering & pain as the number of victims of sexual violence continues to grow* [Twitter] 26 April. Available at: <https://twitter.com/zuzanacaputova/status/1518983948310827009>
5. Президентка Словацької Республіки Зузана Чапутова виступила з промовою до Верховної Ради України // Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України. 31 травня 2022. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Top-novyna/223446.html>
6. росія робить усе, щоб зруйнувати мир у світі – президентка Словаччини // Укрінформ. 21 вересня 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3576108-rosia-robit-use-sob-zrujnuvati-mir-u-sviti-prezidentka-slovaccini.html>
7. Там само.
8. Уряд Словаччини затвердив новий пакет військової допомоги Україні // Українська правда. 8 грудня 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/12/8/7379908>
9. Там само.
10. Прем'єри Чехії та Словаччини: Підсумком війни має стати перемога України // Українська правда. 9 січня 2023. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/01/9/7384035>

11. *Месежніков Г.* Словаччина в контексті агресії Росії проти України: внутрішній та зовнішньополітичний аспекти // Геополітичні пріоритети України: збірник наукових праць. Ужгород, 2022. Вип. 1 (28). С. 40–41.
12. Там само. С. 43.
13. Словаки найбільше у Центральній Європі підтримують Путіна та довіряють роспропаганді – опитування // Європейська правда. 31 травня 2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/05/31/7140394>
14. Половина угорців, болгар і словаків не вважають РФ першочергово винною у війні // Європейська правда. 3 червня 2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/06/3/7140547>
15. Більшість населення Словаччини хоче перемоги Росії у війні – опитування // Українська правда. 15 вересня 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/09/15/7367533>
16. Опитування: 47% словаків хочуть перемоги України у війні, лише 19% – Росії // Європейська правда. 4 жовтня 2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/10/4/7148085>
17. Парламент Словаччини визнав російський режим терористичним, а РФ – спонсором тероризму // Європейська правда. 16 лютого 2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/02/16/7156290>
18. У Словаччині перемогла антиукраїнська партія – всупереч екзитполам // Європейська правда, Українська правда. 1 жовтня 2023. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/10/1/7422139/>
19. *Пеленська О.* Мілош Земан про Україну, РФ, Крим, НАТО і допомогу в час війни. Ексклюзивне інтерв'ю // Радіо Свобода. 3 червня 2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/intervyu-milosh-zeman-ukrayina-rf-dopomoha-zbroya-krym-nato/31881437.html>
20. Там само.
21. Сенат Чехії визнав геноцидом дії російської армії в Україні – посол // Радіо Свобода. 11 травня 2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-chehiya-senat-ukrayina-genotsyd/31845068.html>
22. Президент України зустрівся з Прем'єр-міністром Чехії у Києві // Президент України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво. 31 жовтня 2022. URL: <https://www.president.gov.ua/news/president-ukrayini-zustrivsy-a-z-premyer-ministrom-chehiyi-u-78821>
23. Там само.
24. Зеленський і прем'єр Чехії підписали декларацію про підтримку вступу України до НАТО // Європейська правда. 31 жовтня 2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/10/31/7149753>
25. Чехія в ООН: Дії росії становлять загрозу для всіх держав // Укрінформ. 12 жовтня 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3591946-chieh-a-v-onn-dii-rosii-stanovlat-zagrozu-dla-vsikh-derzav.html>
26. Там само.
27. Чехія загалом передала Україні зброї на понад 2,3 мільярда євро // Європейська правда. 19 лютого 2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/02/19/7156445>
28. *Житнюк О.* Глава Генштабу Чехії: Ми маємо готуватися до великої війни проти передового супротивника // ЛІГА. Новини. 22 листопада 2022. URL: <https://news.liga.net/ua/politics/news/glava-genshtaba-chehii-my-doljny-gotovitsya-k-krupnoy-voyni-protiv-peredovogo-protivnika>
29. *Лисовська Р.* «Я не думаю, що Путін буде в Гаазі, живим він туди не добереться» – заступник міністра оборони Чехії // Суспільне. Новини. 11 листопада 2022. URL: <https://susplne.media/314176-a-ne-dumau-so-putin-bude-v-gaazi-zivim-vin-tudi-ne-doberetsa-zastupnik-ministra-oboroni-chehi>
30. *Ліпавський Я.* Як уникнути нової війни після перемоги України: стаття глави МЗС Чехії // Європейська правда. 9 березня 2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2023/03/9/7157652>
31. Лідер чеських популістів розкритикував експосла України за «зарозумілість» // Європейська правда. 1 березня 2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/03/1/7157184>
32. Кандидат у президенти Чехії заявив, що не відправить військових у Польщу в разі нападу РФ // Українська правда. 23 січня 2023. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/01/23/7386041>
33. Росія стояла за кампанією проти обраного президента Чехії Павела – МВС // Європейська правда. 9 лютого 2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/02/9/7155894>
34. Україна заслуговує членства в НАТО, щойно закінчиться війна – Петр Павел // Укрінформ. 1 лютого 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3663208-ukrayina-zaslugovue-clenstva-v-nato-sojno-zakincitsya-vijna-petr-pavel.html>
35. Обраний президент Чехії: Україна повинна отримати всю зброю, окрім ядерної // Європейська правда. 2 лютого 2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/02/2/7155421>
36. Президент Чехії: вступ України в ЄС не буде таким суперечливим, як у НАТО // Українська правда. 13 березня 2023. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/03/13/7393244>
37. Там само.
38. Україна щотижнево розширює свої міжнародні зв'язки, щоб отримати все необхідне для якнайшвидшого завершення війни – звернення Президента Володимира Зеленського // Президент України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво. 22 травня 2022. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-shotizhnevo-rozshiryuye-svoyi-mizhnarodni-zvyazki-s-75285>

Stepan VIDNIANSKYI,
*Doctor of History, Full Professor,
Head of the Department of History
of International Relations and Foreign Policy of Ukraine,
Institute of History of Ukraine of the NAS of Ukraine,
Corresponding Member of the NAS of Ukraine*

**EVOLUTION OF THE POLITICS
OF SLOVAKIA AND CZECHIA REGARDING
RUSSIA'S WAR AGAINST UKRAINE
(To the 30th Anniversary of the Declaration of Independence
of the Slovak and Czech Republics)**

Abstract. The article discusses the fact that after the overthrow of the communist regimes in the late 1980s, the collapse of the Soviet Union, and the formation of independent states in the region, the countries of Central and Eastern Europe began to build good neighbourly relations with Ukraine on a fundamentally new basis. During the last 30 years, after the declaration of independence of the Slovak Republic (SR) and the Czech Republic (CR) in 1993, the relations of both republics with independent Ukraine developed quite successfully and dynamically. But after the beginning of the russian-Ukrainian war in 2014, they acquired a fundamentally new character and substance, as well as a special meaning. In this regard, the article examines the politics of the SR and the CR and the attitude of the political forces and the public of those states to russia's war against Ukraine. The impact of the russian-Ukrainian war on the internal political development of Ukraine's Western neighbours proves that their vital interests are freedom and people's rule, the protection of national statehood, and cooperation with allies, partners, and democratically oriented neighbours. And after the victory over the russian aggressor, the strong economy, stable politics, and active international relations of Ukraine will contribute to equal and beneficial cooperation with the closest neighbours and partners, such as the SR and the CR. Optimism is particularly encouraged by the plans of our Western neighbours to contribute to Ukraine's recovery after the victory over the russian enemy.

Keywords: full-scale aggression, russian-Ukrainian war, Slovak Republic, Ukrainian-Slovak relations, Ukrainian-Czech cooperation, Czech Republic.

Борис БАЗИЛЕВСЬКИЙ,
Надзвичайний і Повноважний Посол

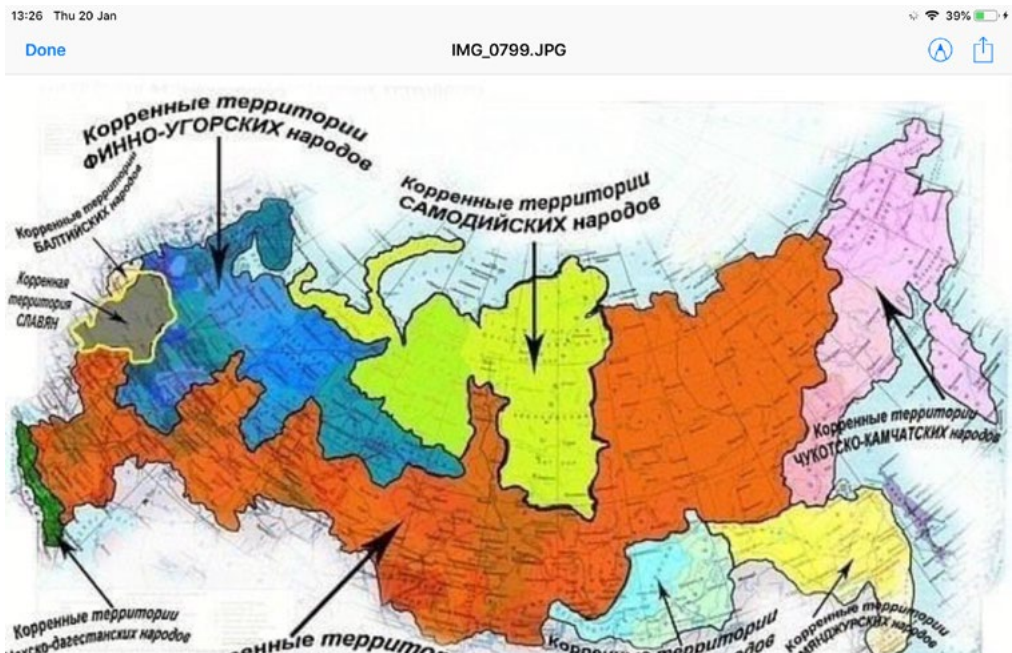
ХТО ТАКІ «РУСКІЄ»?

Анотація. У статті висвітлено тему ідентичності росіян, наведено й проаналізовано низку теорій їхнього походження. Розкрито такі поняття, як «руськіє», «руській народ» і «рускоязычное население» в ретроспективі.

Обґрунтовано необхідність розпаду росії, що принесе користь і етносам, які проживають на її території та постійно зазнають утисків з боку москви, і всьому цивілізованому світу, якому загрожує російська агресивність й експансіонізм.

Автор статті прагне схилити до наукової дискусії, заохотити до подальших міждисциплінарних досліджень цієї проблематики.

Ключові слова: теорії походження «руських», фальсифікація, СРСР, сучасна цивілізація, розпад московської імперії.

Никогда мы не будем братьями,
ни по родине, ни по матери.
Із вірша Анастасії Дмитрук

Письмо Маркса – Энгельсу, 24 июня 1865 г.:

«[...] Догма Лапинского, будто великороссы не славяне, отстаивается г-ном Духинским (из Киева, профессор в Париже) самым серьезным образом с лингвистической, исторической, этнографической и т.д. точек зрения; он утверждает, что настоящие московиты, то есть жители бывшего Великого княжества Московского, большей частью монголы или финны и т.д., как и расположенные дальше к востоку части России и ее юго-восточные части. Из этой книги видно, во всяком случае, что дело очень беспокоило петербургский кабинет (ибо оно решительно положило бы конец панславизму). Всех русских ученых призвали писать ответы и возражения, но последние оказались на деле бесконечно слабыми. Аргумент о чистоте великорусского диалекта и его близости к церковнославянскому в этих дебатах свидетельствовал больше как будто в пользу польской концепции, чем московитской [...] Выводы, к которым приходит Духинский: название Русь узурпировано московитами. Они не славяне и вообще не принадлежат к индогерманской расе [...] Я бы хотел, чтобы Духинский оказался прав и чтобы по крайней мере этот взгляд стал господствовать среди славян».

(Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. Т. 31. Москва: Изд-во политической литературы, 1963. Издание второе. С. 104–107.)

Карл Маркс:

«Россия, не имеющая никакого отношения к Руси, и получившая свое название в лучшем случае в XVIII веке, тем не менее – нагло претендует на историческое наследие Руси, созданной на 800 лет раньше. Однако Московская история пришита к истории Руси белыми нитками и полностью сфальсифицирована [...] В кровавом болоте московского рабства, а не в суровой славе норманской эпохи стоит колыбель России. Сменив имена и даты, увидим, что политика Ивана III и политика современной московской империи являются не просто похожими, а и тождественными [...] Россия порождена и воспитана в противной и униженной школе монгольского рабства. Сильной она стала лишь потому, что в мастерстве рабства была непревзойденной. Даже и тогда, когда Россия стала независимой, она и далее осталась страной рабов. Петр I соединил политическую хитрость монгольского раба с величием монгольского владетеля, которому Чингисхан завещал покорить мир [...] Политика России – неизменна. Русские методы и тактика менялись, и будут меняться,

однако главная цель российской политики – покорить мир и править в нем – есть и будет неизменной. Московский панславизм – всего лишь одна из форм захватничества».

(Маркс К. Разоблачения дипломатической истории XVIII века. Глава IV (оригинал «Free Press», London, 1856–1857). Репринт «Собрание сочинений К. Маркса и Ф. Энгельса на английском языке» // под. ред. В.А. Смирнова, Б.Г. Тартаковского. Т. 15, Москва, 1986).

Karl Marx:

Russia, which has nothing to do with Russia, and received its name at best in the XVIII century, is still brazenly claiming the historical heritage of Russia created 800 years earlier. However, Moscow history is sewn to the history of Russia with white threads and fully rigged [...] In the bloody swamp of Moscow slavery, and not in the harsh glory of the Norman era there is a cradle of Russia. Changing names and dates, we will see that Ivan III's politics and the politics of the modern Moscow Empire are not just similar, but also identical

[...] Russia was generated and raised in a disgusting and humiliated school of Mongolian slavery. She became strong only because in the craftsmanship of slavery was unbeatable. Even when Russia became independent, it remained a land of slaves. Peter I united the political trick of a Mongolian slave with the greatness of the Mongolian owner, to whom Genghis Khan had commanded to conquer the world [...] Russia's policy is unchanged. Russian methods and tactics have changed, and will change, but the main goal of Russian politics is to conquer and rule the world – is and will be unchanged. Moscow pan-Slavism is just one of the forms of captivity».

Karl Marx, *Revelations of the Diplomatic History of the 18th Century*

Хто ж такі «руськіє», «руській народ», а також «русскоязычное население», що його на початку ХХІ століття придумали пропагандисти кремля? Такі питання постають після антиукраїнських статей та заяв володимира путіна і його імперських ідеологів, та передусім – після початку війни, яку москва розв'язала проти України, а надто з огляду на фашистські злочинні методи, якими військово-політичне керівництво рф її провадить (перевершуючи навіть гітлерівських нацистів під час Другої світової війни). Ці

та чимало інших питань потребують ґрунтовних відповідей і досліджень. Однак, окрім спорадичної публіцистики, їх, на жаль, не висвітлено у фундаментальних наукових працях.

Тож спробую ескізно розкрити цю тему, і сподіваюся, вона не лише викличе критику, а й спонукатиме до більш глибокого вивчення і вичерпного дослідження цього питання. Прошу розглядати цей матеріал як науково-публіцистичний, а не науковий – і щодо змісту, і щодо форми. Статтю написано з доволі провокативною метою – схилити до дискусії на цю тему та заохотити до подальших поглиблених її розробок, адже ця проблематика, на жаль, досі поза пильною увагою учених – істориків, етнографів, психологів та політологів.

Отже, хто ж такі «руськіє»? Нація, «населеніє», етнос, народ? Яке їхнє походження? У межах якої популяції вжито цю назву?

Для з'ясування питання необхідно зазирнути в історію й довідатися про формування цього біологічного виду та його держави.

Звідки та як з'явилися «руськіє»?

Від часів Івана III і до Петра I ідеологи Московії ретельно працюють над фальсифікацією історії Московського царства, надаючи їй сакрально-релігійного змісту «Святої Руси» з моменту переходу митрополичої мітри з Києва до москви.

Але, як відомо, найбільшою фальсифікаторкою московської історії справедливо стала імператриця Єкатеріна II (Софія Августа Фредеріка Ангальт-Цербст-Дорнбурзька; нім. *Sophie Auguste Friederike von Anhalt-Zerbst-Dornburg*), котра будши німкенею мала від народження німецьке ім'я. Однак 1744 року перед укладанням шлюбу з Петром III російське православ'я перехрестило її на *Екатерину Алексеевну*, як того вимагало законодавство імперії. Після вбивства свого чоловіка та захоплення петербурзького трону імператриця-узурпаторка не хотіла бути володаркою азійського утворення – за фактом Московської держави, зокрема і в очах європейців, тому спрямувала фальсифікацію історії з релігійного підґрунтя на державно-правове. Водночас московський трон пов'язують із київським столом конунга (у московському трактуванні – Великого князя, в європейських династичних колах – короля) Володимира. Знищивши та спаливши київські першоджерела, московські фальсифікатори вигадали версію, начебто кияни, тікаючи від монгольського ярма, опинилися в лісах та болотах Московії і там знову започаткували Русь.

Ця версія розсипається на порошок, якщо звернути увагу на те, що монгольське ярмо нависало над нашими пращурами лише близько ста років (із 1238–1242 рр. по 1360-ті роки). Натомість володарі землі Московії платили данину Орді аж до початку XVIII століття. Московську брехню

повністю розвінчано у фундаментальних працях великого українського історика Михайла Грушевського та його послідовників і насамперед у ґрунтовних дослідженнях, а надто останніх років, історика (а не лише публіциста, як його трактують українські академіки, виховані на московських фальсифікаціях та сталінському «Краткому курсе истории ВКП(б)») Володимира Білінського. Зокрема, таких як «Країна Моксель, або Московія», «Україна-Русь» тощо.

Спростовано брехню й у спогадах європейських місіонерів, які відвідували Київ у ті часи. В енциклопедії «Вікіпедія» зазначено: «1245, 1247 – посланець Римського папи Інокентія IV Джованні Да Плано Карпіні відвідує Київ на своєму шляху в ставку Великого хана Монгольської імперії і на зворотньому додому». Отже, «його описи стали цінними історичними свідцтвами» для спростування відповідних московських фальсифікацій. У Києві, який, за спогадами Карпіні, жив повнокровним життям, місіонер папи зустрівся з Васильком Романовичем та Данилом Галицьким, «які зробили в честь них велике свято і протримали їх 10 днів». Київські володарі передали Місії Карпіні листи до папи та повідомили про готовність його визнати. «Король Данило, а Карпіні називає його лише королем-гех, і ніколи дух (князь), також дав письмове свідчення Карпіні для Папи про його зустріч з Карпіні спочатку при ставці шваґра Батия на р. Дон, а потім і у Києві».

Російські ідеологи пишуть про століття української «бездержавності» після навали Батия. Насправді ж Київське князівство, що охоплювало майже всю територію України-Руси, проіснувало до 1470 року, аж до часу входження до складу Великого князівства Литовського. Останній Великий князь київський – Семен Олелькович.

То звідки ж з'явилися так звані рускіє на півночі України-Руси та на схід від її кордонів, на болотяно-лісистих землях, які на європейських картах позначали як «Tartaria»?

Існує декілька наукових теорій походження «рускіх»:

- теорія суто слов'янського походження, яку найбільше обстоюють сучасні кремлівські ідеологи;
- теорія ослов'янення фіно-угрів, яку висунув французький історик польського походження К. Валішевський;
- теорія фіно-угорсько-тюркського походження (Ф. Духінський, К. Абель);
- теорія фіно-угро-слов'янського походження (М. Карамзін, В. Ключевський, С. Соловйов).

Погляньмо принагідно на сучасну карту корінних народів Московії (див. мапу на початку статті, яку склала опозиційна до кремлівської влади Асоціація корінних народів росії). На ній не знайдемо місця для «рускіх». Та на заході можна помітити невеличку територію, що належала слов'янам,

але не «руським». Якщо ж уважніше роздивитися цей клаптик, то стає зрозуміло, що ті землі належали українцям та білорусам і в різні часи були під Московією.

А отже, логічною видається лише версія «русифікації» фіно-угорських етносів місіонерами в часи, коли київський князь Володимир Святий охрестив Русь. Їх було відправлено на північ, у Залісся, і вони несли зі собою певну культуру та мову. А мова, якою місіонери-церковники послуговувалися під час хрещення представників корінних, переважно фіно-угорських народів та богослужінь була староболгарською, згодом її названо церковнослов'янською, оскільки нею володіли тільки церковники.

Отже, цю мову викладали й дітям охрещених, а самі охрещені, ймовірно, мали вищий статус, аніж послідовники традиційних фіно-угорських вірувань. Подекуди християнство насаджували безжально – і вогнем, і мечем, про це згадано в літописних джерелах. Тоді, щоправда, місцеве населення «руським» не звалось. Цей термін з'явився набагато пізніше.

Тобто перший пласт так званих руських був конгломератом фіно-угорських народів. До того ж значна кількість поселень цієї ойкумени й досі має фіно-угорські назви. Наприклад, назва села, а потім і міста «москва» з мови комі перекладається як «коров'яча річка» (за іншою версією – «гнила вода»), а з мов меря, ерзян та марі – як «ведмедиця». Топонім міста Рязань походить від назви місцевого фіно-угорського народу ерзян, а місто Муром – від фіно-угорської народності мурома тощо.

А тоді прийшов Батий зі своєю ордою та завоював Залісся, населене фіно-уграми, частина з яких були охрещені. Чимало цих земель чинили шалений спротив монгольським займам, як-от, скажімо, вищезгадана ерзянська Рязань, а частина перейшла на служіння до монгольських ханів.

Красномовним свідченням омонголення місцевих правителів став факт їхнього родичання з ханом Батиєм. Наприклад, Батий, згубник держави України-Руси, став названим батьком Александра, прозваного Невським, а син Батия – царевич Сартак – був кривим братом Александра. Навесні 1248 року Александр подався до золотоординського хана Батия, далі – в монгольську столицю Каракорум, де отримав від Огул-Гаймиш, регентши Монгольської імперії упродовж 1248–1251 років, аморфний київський великокнязівський стіл із південною «Руською землею» (хоч у Києві він ніколи не бував). А Владимиро-Суздальське князівство монголи віддали його молодшому братові Андрієві Ярославичу. Невдоволений цим, Александр 1252 року розпочав боротьбу з Андрієм за Владимир. Імовірно, він спирався на хана Батия. Багатотисячна монгольська Неврюєва рать розбила об'єднане військо великого князя владимирського Андрія Ярославича та його брата, тверського князя Ярослава Ярославича, спустошила

землі Північно-Східної Русі, які насилу почали відновлюватися після ординської навали 1237–1240 років. Князь Андрій змушений був утікати до Швеції. Володимирський великокнязівський стіл посів Александр.

Як монгольський ставленик Александр намагався воювати з народами Балтії, а також зі шведами. Проте пізніше ці події було перелицьовано в казкове «Житіє Александра Невського», сповнене традиційної московитської фантазії. До прикладу, невеличка прикордонна сутичка зі шведами на річці Неві, яка була кордоном між Ордою та Швецією, відбулася, коли Александрові було лише 12 років. Проте всупереч здоровому глузду співвітчизники в XV столітті іменували його Невським. А так зване Льодове побоїще (битва на Чудському озері) невідомо де проходило, бо на дні цього озера досі не знайдено жодних артефактів. І побоїща, по суті, не було, бо від Лівонського ордену у бою брали участь менше ніж 100 рицарів, а згідно з Лівонськими та Московськими хроніками загиблих рицарів Ордену було лише 20, як і з боку Александра – 20 новгородців та ладожан.

(На фото – шолом «русского витязя» Александра Невського (святого РПЦ) із написом арабською мовою із сур Корану: «Александр Невський: він же онук хана Котяня; він же беклярбек Орди; він же збирач данини на Московії; він же вірний слуга ханів Орди – і напис на його шоломі істина». Цитати із сур Корану вигравірувано й на інших шоломах Александра, «шапці ієрихонській» та решті обладункях).

За панування монголів на землях теперішньої центральної та північної Росії діяв новий адміністративно-територіальний поділ на улуси, який набув окреслених рис після ісламізації Золотої Орди. Ординські хани надавали ярлики на правління місцевим князям та князькам. Зокрема, 1262 року хан Менгу-Тимур (хан Берке) видав молодшому синові Александра Невського – як вірному слугі Орди – немовляті Данилові ярлик на правління московським улусом, створеним спеціально для нього. Цей улус став першим у складі Золотої Орди на північних землях Руси. Глухий закуток на декілька ізб на річці Моськва (Москша) дав можливість Данилові після досягнення повноліття (за монгольськими законами – у 16 років) створити свій дрібний уділ з місцевим фіно-угорським населенням моськель. За майже 100 років хан Узбек дарує Івану Калиті (татарину Кулхану) ярлик на збирання данини на всіх західних землях Орди, татарську тубетейку (яку згодом московські фальсифікатори назвали «шапкою Мономаха»), а також титул Великого князя.

Відтоді на цих землях виникає Московське князівство. Офіційними мовами «князівства» стають церковнослов'янська (старомосковський ізвод), фіно-угорська і татарська, а місцеве населення – фіно-угри – розмовляє діалектами фіно-угорської мови. Іноді в листуванні використовували ще арабську. На ту пору монголи залишили ці землі, і після прийняття ісламу на територіях ординських улусів загальноприйнятими мовами спілкування були саме тюркська (татарська) та арабська.

З мовами до фіно-угорської крові й генів додалися кров і гени татарські. Із цієї суміші і сформувалася протонародність, яку пізніше назвуть московитами і які, як доводить історія, не мали нічого спільного зі слов'янами. У цій протонародності ординська агресивність та люта жорстокість змішалися із комплексом меншовартості – через те її представники нападали й розоряли всі сусідні народи та народності, які були на вищих щаблях розвитку. Найяскравішим виявом такої холоднокривності є знищення Новгородської республіки та Тверського князівства. Зокрема, в Новгороді у кривавій бійні народу вперше вдалися до таких злочинів: було перенесено символи державності (у цьому разі – вічевий дзвін до Московії); спалено історичні рукописи підкореного населення, його історичну пам'ять; переселено московитів на спустошені новгородські землі. Цю практику застосовували і під час руйнування Казанського ханства, і в майбутньому так званому упокоренні Сибіру, яке чинила банда Єрмака, й анексовуючи Сибірське ханство та всі державні утворення й народи, які ставали на шляху московитських загарбників аж до Далекого Сходу та Тихого океану. У XVIII столітті цю тактику використали й проти України – згадаймо Батурин; у XX столітті – три голодомори, репресії, вбивства та розстріли української еліти і селянства, які зберігали генетичний код українства. Те саме було і в Криму, коли Єкатеріна II знищила державність кримськотатарського народу (крим. *qırımlılar*), коли примусово злочинно виселила кримських татар з їхньої Батьківщини, а в наш час – коли 2014 року московські окупанти вдерлися й захопили Крим.

Московські правителі вже у XIII столітті збирали криваву данину на всіх західних землях Орди, й відтоді, як стверджують сучасні московські ідеологи, стали «збирачами земель навколо москви».

Російський історик Ніколай Карамзін зазначає: *«Московська держава виникла завдяки татарському ярмові. Московські царі, ще далеко не закінчивши “збирання руської землі”, стали збирати землі західного улусу великої монгольської монархії. Москва стала потужною державою лише після завоювання Казані, Астрахані та Сибіру. Російський цар став спадкоємцем монгольського хана. “Повалення татарського ярма” звелося до заміни татарського хана православним царем, і до перенесення ханської ставки до Москви. Навіть персонально значний відсоток бояр та інших служивих*

людей московського царя становили представники татарської знаті. Російська державність в одному зі своїх витоків пішла від татарської, і напевно чи мають рацію ті історики, які закривають очі на цю обставину або намагаються применшити її значення. Але якщо таке ігнорування татарського джерела російської державності

виявляється можливим, то, звичайно, тому, що у внутрішньому змісті і в ідеологічному виправданні російської державності яскраво виступають елементи, що не знаходять прямих аналогій у татарській державності: це – православ'я і візантійські традиції».

Московська еліта приймає татарську моду: чоловіки – кафтани, чоботи зі загнутими носами, а жінки хоч і носять фіно-угорські сарафани і так звані кокошники, проте вже за мусульманською традицією одяг прикриває руки та частково обличчя.

Прості ж люди аж до XX століття носили фіно-угорські личаки (лапті), косоворотки та онучі. Жінки – фіно-угорські сарафани і кокошники.

У Московії формуються азійські за формою політична та економічна системи, відповідно до яких усі піддані – від бояр до «крест'ян» (тобто охрещених селян) – за ординською традицією є рабами князя. Якщо, скажімо, в Україні-Русі чи загалом у Європі неможливо було навіть уявити, щоби шляхтич або принц, шевальє чи лорд повз на колінах до короля, називаючи себе «рабом поганим» і посипаючи голову попелом, то в Московії це була обов'язкова форма вираження підлеглості московському царю.

Земля та всі засоби виробництва також ставали власністю московських правителів. Майже повністю такий устрій зберігся аж до ліквідації кріпацтва у другій половині XIX століття. Якщо в Європі на вищих щаблях стоїть «nobility», тобто аристократія, а за нашими традиціями – шляхта та утверджується система васалітету, то в Московії до верхів належать лише придворні люди царя, дворянство, зокрема і вся царська обслуга – від «постельнічів», «стольнічів» до «конюших».

Ілюстрація – Leonid Shershun

Татарський шар московитів дещо збагатився візантійською традицією за Івана III. Він проголошує себе нащадком римських імператорів ледь не від Юлія Цезаря та Августа, але, вихований на татарських традиціях, перебирає собі титул царя, який було прийнято для правителів Казанського ханства. Переймає також і герб Казанського ханства з двоголовим птахом, який згодом московські ідеологи хоч і назвуть «продовженням візантійського двоголового орла», проте на ту пору московська двоголова пташка на орла була зовсім не схожою.

На тубетейку хана Узбека ставлять хрест, обрамляють хутром та оголошують «шапкою Мономаха». Цікаво, що в московській Оружейній палаті, крім головної, виставлено ще декілька варіантів таких шапок з написами арабською із сур Корану. А «поборник» Орди Дмитрій Донской карбує свою таньгу (звідси й «деньгі»), на якій арабською мовою та графікою вибито прославлення ханів Орди Узбека та Тохтамиша.

Свою ставку московські правителі називають кремлем (порівняймо до кримськотатарської назви півострова Крим, що в перекладі з тюркських мов означає «фортеця»).

У московській церковній архітектурі також панують ісламські традиції. Верхівки дзвіниць із «луковіцями», як їх називають, є точною копією ісламських мінаретів. До речі, цю традицію Московський патріархат продовжує й донині, зокрема і в Україні, адже новітні храми Української православної церкви (Московського патріархату) будують саме з такими ісламськими верхами. Яскравим прикладом такого наслідування став відомий собор Васілія Блаженного (Храм Покрови Богородиці на Рові) на Красній площі в Москві. Він є точною копією колекції ісламських мінаретів Казані – з «луковіцями», завитками на них та різнобарв'ям кольорів.

Так само і з московським православ'ям, яке тоді було хаотичною сумішшю угро-фінських, християнських та ісламських вірувань. Через те що значна частина церковників та вірян були неписьменними, тексти Біблії передавались переважно усно, а тому кожен інтерпретував їх, як йому заманеться. Тож у Московії славлять і Бога, і Христа, і Аллаха. Молитви та нотатки починаються з прослави Аллаха і Христа одночасно. На зброї поруч із християнськими молитвами пишуть сури з Корану, використовуючи і кирилицю, й арабську писемність. Яскравим прикладом такої мішанини є нотатки Афанасія Никітіна, де фрази церковнослов'янські перемежовані з татарськими та арабськими реченнями, а подяка Богові супроводжується славленням Аллаха та Пророка.

З огляду на неспроможність завоювати землі далі на захід (через те, що цим спробам неодноразово давали відсіч Швеція, країни Балтії, Велике князівство Литовське, Річ Посполита та Україна-Русь), Московія просувалася на схід, аж до Далекого Сходу, захоплюючи одне за одним ханства, залишки Золотої Орди. Московія як духовна, політична та державна спадкоємиця цієї Орди за своєю сутністю не могла розвиватися в межах власних природних та етнографічних кордонів, бо етнографічного центру цього утворення просто не існувало. Тому воно живилося енергією, культурою та економікою сусідніх народів. Із самого початку свого виникнення московський соціальний організм не міг жити та розвиватися без необхідності знищувати сусідів.

На ту пору Європа, по суті, нічого не знала про землі на захід від володінь Гедиміновичів, Великого князівства Литовського, України-Руси та Речі Посполитої. Їх на європейських картах позначали темною плямою із спільною назвою – Тартарія. У Московії теж нічого не знали про Європу.

Англійські купці, шукаючи шлях до Тартарії через північні моря, писали, що помори тікали, побачивши великі англійські кораблі. Завдяки невгамовності англійців усе ж таки за Івана Грозного налагоджуються на якийсь час перші європейсько-московські контакти. Тоді цар Іван Грозний навіть пропонував англійській королеві Єлизаветі I одружитися. Проте згодом ці контакти було розірвано аж до часів патріарха Нікона Романова, котрий, невдоволений хаосом у московській церкві, проводить церковну реформу на основі української церковної традиції і для цього запрошує українських церковників, багато з яких вчилися в університетах Європи.

На жаль, якраз тоді українці підштовхнули Московію-Тартарію до європейськості та відмови від татарської традиції, а отже, і до фальсифікації її коренів. Саме українці (Стефан Яворський та Феофан Прокопович) запропонували шукати цей шлях через Україну-Русь та перейменувати Московію на Росію, додавши літеру «с» до грецької інтерпретації назви Русь. Ці пропозиції заподалихих українських перевертнів було унормовано 1721 року указом Петра I, котрий самочинно проголосив себе імператором, а свої володіння – імперією, прагнучи одягнути європейські шати на своє азійське тіло. Тоді ж Феофан Прокопович вигадує міф про єдиний «славенороскій» народ, малоросів та Малу росію, подібно до Малої Греції в античні часи, та великоросів і Велику росію – за прикладом античної Великої Греції. Московити відразу ж переінакшили це тлумачення та почали називати себе великоросами, або старшим народом над нібито молодшими малоросами. За царювання Петра фальсифікування московської історії, що започаткували ще в часи Івана III, набуло державного значення. Продовжували й спалювати українсько-руські стародруки, і відтоді в Московії це стало традицією, яка тривала аж до 70-х років XX століття.

Показово, що Європа ще майже століття, аж до Єкатеріни II, не визнавала статусу імперії за Московією, яку, як і кілька століть перед цим, так і називали «Московією», а за Україною зберігали назву Русь, або Русь-Україна.

За Єкатеріни II було ліквідовано старий полковий устрій, на українських землях створено московську систему адміністративного поділу, насильно впроваджено московську адміністрацію, суди та канцелярії. Пристосуванці зі старої української шляхти стали «російським дворянством», яке за відсутності українських шкіл та з огляду на ліквідацію таких закладів, як Києво-Могилянська академія, змушені віддавати своїх дітей до змоскowlених навчальних закладів. Ба більше, дітям прищеплювали думку, що ніякої України немає, а є лише Малоросія, яка другорядна, порівняно до Великоросії. Вільне українське селянство закріпачили, а найсильніших і найпрацьовитіших юнаків насильно рекрутували у солдати імперії, як їх називали в народі, в «москалі».

Після Петра I у верхівці започатковують німецько-європейський уклад, а на московських та петербурзьких тронах возсiдає німецька аристократія – від дружин імператорів до німкенів-імператриць, які відповідно народжують генетичних німців, що ставали московськими імператорами аж до Ніколая II. Поміж московитських верхів у XVIII столітті панувала німецька мова, яку за Александра I замінила французька аж до наполеонівських воєн.

Після страшних поразок на початку наполеонівської кампанії в столиці імперії Санкт-Петербурзі вибухає патріотизм та імперська ідея. Суспільство знову починає шукати імперські міфічні корені в минулому. За справу, продовжуючи Прокоповича і Татіщева, береться талановитий татарин Ніколай Карамзін, який вибудовував імперську ідею походження Московії та водночас не забував обґрунтовувати необхідність збереження кріпачства та азійського способу виробництва. Згодом фальсифікацію було відполіровано у творах Васілія Ключевського, а потім Сергея Соловйова. До речі, тоді ж до «триєдиного народу» разом з українцями почали відносити ще й поляків, однак не згадували білорусів. Головний монархіст Сергій Уваров проголошує гасло «Православіє, самодержавіє, народність», яке поцупив, переінакшивши, в німецького історика Гайнріха Людена – «Батьківщина, народ, держава». Московія перетворюється на псевдоевропейську державу: на прапорах бовваніють нідерландські барви, герб із двоголовою татарською куркою перемальовують чи то на візантійський, чи то на австрійський кшталт, а гімн за зразком англійського «God Save the King» починається зі слів «Боже, Царя храни».

Одразу ж реанімували й міф про «богообраність руского народу», який став наступним після «богообраного єврейського народу». Цей, а також міф про так звану Святую Русь (тобто Московію), що його ще в XVI столітті створив псковський інок Єліазаровського монастиря Філофей, живе

в головах московських імперців аж до наших часів. У творах В. Белінського, І. Тургенева, Ф. Достоевського, Ф. Тютчева оновлюється старозавітна великодержавна ідея XV–XVI століть про особливість московського народу, його богообраність та святість («Святая Русь»), про специфіку його неєвропейського розвитку. До того ж цей народ у літературі дістає назву «руськіє», тобто ті, хто належить імперії. Водночас Н. Карамзін починає формувати мову, перетворювати її на «руській язык», тобто на суміш церковнослов'янської, уgro-фінської, тюркської та самого ізбору. У підсумку ж створює штучну мову зі штучним та обмеженим словниковим запасом, проте схожу на сусідні слов'янські мови.

Великого поштовху розвитку «языка» дали твори А. Пушкіна, який не лише удосконалив його, а й створив своєрідну етнографічну спадщину, поєднавши уgro-фінські і тюркські міфи, а імена героїв цих міфів переніс у європейські казки. У них є «руськіє богатирі» (тюрксько-монгольською «батир» – смілива, сильна та мужня людина), «баби яги» з північних уgro-фінських казок та «ізби на курячих ніжках» із помешкань північних фіно-угорських народів. Наприклад, у Києві за князя Володимира діє герой із тюркським іменем Руслан, персонажі з фіно-угорськими іменами – Фінн, Наїна, Фарлаф та інші. У казках правлять царі з тюркськими іменами Салтан і Додон, а сплячу принцесу охороняють сім богатирів, які перелицьовані з німецької казки про Білосніжку та сімох гномів.

Однак Пушкін усе життя був вірним царському тронові, вітав загарбницькі війни імперії, зокрема на Кавказі, прагнув зробити кар'єру при дворі Петербурга. «Смирись, Кавказ: идет Ермолов! [...] Все русскому мечу подвластно», – писав цей великодержавник, а не революціонер, образ із якого ліпила і далі це робить московська пропаганда. Його ж вірш «Клеветникам России» сповнений ядучих образ на адресу сусідніх народів, зокрема поляків і литовців, славослів'я загарбницьких війн імперії – від Ізмаїла «[...] до Тавриды, от финских хладных скал до пламенной Колхиды».

Самі ж простолюдини імперії називають себе не «руськімі», а все ще «православними», як і за часів, коли місіонери київського князя Володимира Святого охрестили фіно-угрів. Нерідко місцевий простолюдин іменує себе й за місцем походження – «масковськімі», «рязанськімі», «тверськімі». Ця традиція досі існує в московській армії, де так звані земляцтва з «Нечернозем'я» гуртуються за регіональним походженням – «рязанськіє», «тверськіє» тощо. Хоча в пропагандистській, церковній та книжній літературі московське населення звать то «руськімі», то «велікоросами», то іноді «росами» (сум'яття, що дожило в головах пропагандистів московського «міра» і до наших днів), в імперії ж (аж до її розпаду 1917 року) населення визначали лише за релігійним чинником – православні і неправославні, а поняття «національності» узагалі не існувало. Оскільки московське православ'я

ототожнювали з «православною монархією», тобто імперською ідеєю (С. Уваров), то московських «православних» уважали основою імперії. До таких «православних» московського «розливу» могли вступити представники будь-яких етносів – від сходу до заходу імперії, від німців до тубільців за Уралом, від імператора до останнього жебрака.

Та європейськість глибоко не проникла в московське суспільство, а була лише тонкою плівкою на тілі держави і її керівників. Під нею ж залишилося ординське тіло. Тому, як і за панування Орди, імперія мала невгамовну жагу до розширення, присвоєння здобутків та історії сусідніх народів і їхнього знищення.

Найбільшого розмаху ця політика набула в Україні: від царів Московії й до останніх всеросійських імператорів послідовно нищили українську національну самоідентифікацію та все, що заперечувало вигадані міфи московських ідеологів про «рускость руского народа».

Ординське тіло зосталося і після Жовтневого перевороту 1917 року. Зокрема, його очільник В.І. Ленін послідовно підтримував ідею збереження імперії в межах її встановлених до перевороту кордонах. Проте діставши відкоша від Польщі, Фінляндії та країн Балтії, він змушений був зупинитися на західних кордонах тієї території України, що входила до складу імперії. Захопивши Україну, В.І. Ленін як типовий імперець писав (підбірка Ольги Ніколаєвої, kartamira.info):

«Теперь с завоеванием Украины [...] наша сила крепнет. Теперь у нас есть возможность получить топливо из Донецкого бассейна, есть источники хлеба и продовольствия [...] На Украине имеются громадные запасы, излишки хлеба, их трудно взять сразу – там до сих пор партизанищина [...] Мы должны не менее трех тысяч рабочих железнодорожников, частью крестьян из северной голодной России, двинуть на Украину» (Ленин В. Полное собрание сочинений. Т. 38. Москва: Политиздат, 1981. С. 300–305).

«Киев, Полтава, Харьков взяты и наше продвижение к Донецкому бассейну, источнику угля, происходит с громадной быстротой» (19.12.1917). (Ленин В. Зазнач. праця. Т. 40. С. 29.)

«Чем больше мы завоевываем Украину, Кубань и Сибирь с их крестьянским населением, тем труднее становится задача, тем тяжелее идет машина [...]» (Там само. С. 251).

«Прошу принять экстренные меры, чтобы дать немедленно в распоряжение тов. Тер-Арутюнянца 2.000 матросов для военных действий против буржуазной Рады» (15.І.1918). (Ленин В. Зазнач. праця. Т. 50. С. 31.)

«Поместить полтора миллиона армии на Украине, чтобы они помогли усилению продработы, будучи сугубо заинтересованы в ней, особо ясно сознавая и чувствуя несправедливость обжорства богатых крестьян на Украине» (Ленин В. Зазнач. праця. Т. 44. С. 67).

«Потерять Украину – потерять голову!» (15.1.1918). (Ленин В. Зазнач. праця. Т. 50. С. 31.)

Справу Леніна з іще більшим запалом продовжив Й. Сталін. Відтоді комуністи стали копією «православних» з імперії, Ленін замінив Христа, а Сталін став намісником Бога на землі. Крім того, твори В. Леніна і Й. Сталіна прирівнювали до Святого Писання. «Православні» (комуністи) ж набули статусу керівного класу.

Правління новоспечених імперців одразу розпочалося з кривавого терору, нищення всіх, хто був незгодний з їхньою владою, перелицювання світової історії та історії народів СРСР, який замінив Російську імперію. Запанувала теорія «класів» та «класової боротьби», яка стала прикриттям для викорінення самотності цих народів, аби звести їх до спільного московського знаменника «руського народу». Особливого розмаху, як ми уже вище зазначали, терор набув в Україні, яка чинила рішучий спротив москві. Знищували українські матеріальні та духовні пам'ятки, церкви та собори, навіть ті, які було збудовано за часів Руси, вивозили до москви та Ленінграда українські історичні цінності, піддавали страшним репресіям та розстрілювали еліту і тих українців, хто насмілювався мислити незалежно. Нарешті, намагалися знищити увесь свідомий український народ трьома голодоморами, війнами та репресіями, що тривали аж до відновлення незалежності України 1991 року. За період правління московських комуністів на українській землі, за окремими підрахунками, було вбито більш ніж 20 мільйонів українців. Хоча точну кількість полеглих лише за те, що були українцями, навряд чи можливо встановити.

Московські комуністи водночас широко використовували історичний досвід середньовічної Московії. На українські землі ешелонами завозили «ісконних руских» з «Нечернозем'я» та інших просторів росії. Ця окупація мала одну мету – витіснити українців з їхньої землі та розширити кордони «рускості» завдяки українській території. Таку ж політику почали застосовувати після Другої світової війни в Криму проти корінного народу – кримських татар, на Кавказі – проти чеченців та інгушів, а також в інших національних «окраїнах» неосяжної московсько-советської імперії. У Криму, на півдні півострова, «ласі шматочки» роздавали московській комуністичній та військовій еліті. Одночасно нищили всі згадки про приналежність кримських татар до півострова: руйнували медресе та мечеті, історичні реліквії, ущент викорінювали національно-історичну пам'ять кримськотатарського народу, зокрема всі містечка та селища, окрім Бахчисараю, перейменовували на руско-советський кшталт (замінивши кримськотатарські назви). Насильницька депортація кримських татар, яких із цими землями пов'язує велична і багатостолітня історія державності, та заселення Кримського півострова московитами кремлівські імперські нацисти вважають достатнім

аргументом, щоби заявляти про історичну приналежність півострова московії (попри те, що ще за царя Петра I Москва сплачувала Криму данину). Ба більше, у «російськості» Криму московії вдалося переконати і Захід, який досі думає, що ці землі історично є «рускімі».

Українці ж змогли уникнути депортації лише завдяки своїй чисельності. Проте і цей варіант вряди-годи обговорювали в московії, зокрема Г. Жуков та Й. Сталін після Другої світової війни. Та не змогли вони вберегтися від командування Червоної армії під час Другої світової війни, яке їх знищувало фізично. Рекрутованих українських селян (яких згодом називали «чорносвітниками») Г. Жуков й інші злочинці із зірками на погонах без зброї та підготовки кидали на німецькі кулемети і танки з однією метою – вбити якнайбільше українців, які становили загрозу для імперії. Проте вони не були мовчазними рабами. На західних землях у лавах УПА розгоралася збройна боротьба проти московських окупантів, що стала вагомою гарантією консолідації українців та збереження їхньої ідентичності.

Відразу після Другої світової війни Й. Сталін та його оточення з новими силами беруться за подальше зміцнення імперської ідеї «велікодержавія» «велікого руского народу». На урочистому бенкеті на честь перемоги Красної армії перед московськими маршалами та генералами Й. Сталін виголошує тост: «За велікій рускій народ!», який надалі став основою для посилення русифікації населення неосяжної советської імперії. В графу «національність», що її в 30-х роках ХХ століття вигадали московські ідеологи та ввели в паспорти советських громадян, повсюдно насильно почали вписувати «руській», а наймасовіше – в документи представників тих етносів, які могли загрожувати «велікодержавію». На Стародубщині, Курщині, Білгородщині, Таганрогщині, Кубані, у Ставрополлі, Зеленому Клину, північних казахських землях етнічних українців примусово переписували на «руських», а їхні прізвища в паспортах змінювали на московський кшталт. Так з'явилися штучні Ковальови, Ніколаєнкові та інші псевдорускіє. Українські школи в Україні поступово закривають та замінюють на російські, викладачам «русского языка» надають додаткові пільги, а українських мовників утискають.

Широкомасштабний етноцид рф розгорнула й проти малих етносів Півночі, Заполяр'я та Сибіру, які через свою невелику чисельність не могли чинити сильного опору цинічній та нелюдській політиці імперців-русифікаторів. Як і за часів раннього Середньовіччя, так і нині у сімей цих етносів силоміць забирають дітей шести- та семирічного віку і вивозять в інші населені пункти, де в російських школах виховують їх у «русском духе», на «русском языке», позбавляють рідної культури і мови, відбирають національні імена, перейменовуючи на Ваней і Кать. Слід зауважити, що Москва домоглася великих успіхів у цій справі. Окупанти з Туви, Башкирії, Бурятії, Татарстану та інших

регіонів малих народів неозорої, яких під час новітньої російсько-української війни було взято в полон, щиро вважають себе росіянами. Таких яничарів, що не усвідомлюють своєї національної біди – безбатьківщини, неодноразово в «рускої» уніформі бачили українці на цій війні.

1953 року, після бучного святкування 300-річчя Переяславської ради, що стала центральною подією так званого Возз'єднання України з росією, на основі праць (1940–1950 рр.) історика В. Мавродіна в офіційній ідеології імперії остаточно закріплюється советський варіант міфу про «триєдиний народ» та споконвічне бажання українців (малоросів) жити в одній сім'ї разом зі «старшим братом» – «великим руским народом». Ба більше, було вказано, що «руські» є першими поміж інших в імперії, й усі мають бути вдячними за своє існування саме їм.

Ця політика, на перший погляд, надавала певні переваги «руским», однак у подальшому серйозно підривала можливість формування цієї групи в націю, бо розмивала етнічне підґрунтя цього населення. Адже така політика створила цілий пласт «голохвастових», які заради кар'єри та пристосування поспішали ставати «рускими». Навіть у найвищих колах кремля цю тенденцію широко реалізовували на практиці. Так і єврей Н. Андропов став «руским», і А. Громико, який усе життя був білорусом, а в останні роки переписав себе на «руского», й українець В. Щербицький – лютий русифікатор та провідник політики з денационалізації українців, а сам Л. Брежнєв, етнічна належність котрого невідома, посилено відмежовувався від єврейського походження своєї дружини й всіляко утискав у правах саме єврейське населення імперії. Внаслідок цього виникла потужна хвиля єврейської еміграції в 70-х – 90-х роках минулого століття. Частина єврейського населення до цього переписували себе на «руских», всіляко пристосовуючись до імперської культури аж до тієї міри, що навіть після еміграції до США чи Ізраїлю все ще називали себе «рускими».

На жаль, політика русифікації корінних народів СРСР виростила ціле покоління, що соромилося своєї національної мови та культури. Її жертвами стали й українці, а надто в другій половині ХХ століття – в умовах, коли українські навчальні заклади масово закривали, а їхнє місце посідали російські. Тому не дивно, що зрусифіковані «жертви обставин» виховують своїх нащадків так, як їх навчали в молодості.

Однак більшість українців, євреїв та інших етносів імперії не поспішали перейменовуватися на «руских». Багато з них відстоювали свою ідентичність, боролися за демократичні цінності, усвідомлюючи, що ризикують стати жертвами імперської репресивної машини. Тому советсько-імперська верхівка в особі М. Суслова в останні роки існування СРСР вигадала нове поняття – «советський народ як єдина соціалістична общность імперії». Проте це нововведення зникло разом із розпадом СРСР.

На уламках советської імперії відновила свою державну незалежність ціла низка націй та етносів – від Балтії та Карпат до Центральної Азії. Багато «навернених» до «руського міра» представників націй, які нарешті визволилися від русифікаторського ярма, прагнуть повернутися до своїх національних коренів. Останніми роками це дуже виразно проявляється в Україні, а надто після того, як російська федерація розв'язала повномасштабну агресивну війну проти нашої держави й окупувала частину українських земель.

Проте потужне ядро колишньої агресивної імперії збереглося й після розвалу СРСР – у російській федерації. Частково до цього призвели недалекоглядні дії Західного світу, внаслідок яких Москва отримала одноосібні спадкові права на ядерну зброю колишнього СРСР, незаконно заволоділа місцем постійного члена Ради Безпеки ООН та дістала чимало інших привілеїв, які нині шкодять новим незалежним державам. Подальший розвиток подій довів, що загравання Заходу із новомосковією не перетворило її в «доброго янгола», а, навпаки, лише розпалило агресивні апетити спадкоємиці Орди.

У 2000-х роках ХХІ ст. кремлівська верхівка назвала розпад СРСР «найбільшою трагедією сторіччя» й знову заточила зуби на відновлення імперії, висунувши вимоги відновити світовий порядок часів Ялти ХХІ сторіччя щодо розподілу сфер впливу між Москвою та Заходом. Водночас у кремлі розуміють, що, як писав великий поляк З. Бжезінський, без України відновлення московської імперії неможливе, без неї вона перетвориться на просту регіональну державу.

Чим же так приваблює Україна московських імперців? Виглядає, наче першоосновою цих фобій кремля є не її економічний потенціал чи природні ресурси, а сам міф про «єдиний народ» та походження московії як спадкоємиці Київської імперії – Руси. За цих обставин знову в кремлі ожив імперський смисл поняття «руськіє». На переконання Москви, до цієї категорії насамперед слід віднести українців тих територій, які входили до московської імперії, а тому ця частина населення України належить їм, тобто їхній імперії. Натомість українців західної частини, які не були в складі імперії, московські імперці не вважають «своїми», вони, на їхню думку, є або «австрійськими», або «польськими» тощо.

Свої прагнення президент РФ почав відкрито втілювати з 2014 року, коли росія окупувала Крим, окремі райони Донецької та Луганської областей, а 24 лютого 2022 року розгорнула повномасштабну війну проти України. Мета кремлівського маніяка – повне знищення України, українців, їхньої ідентичності та мови. Українські землі, за планом Путіна, мають заселити переселенці із Залісся, а колаборанти, як і в Гітлера, повинні стати прислужниками. Військовикам обіцяють квартири вбитих українців, їхнє майно і навіть малолітніх дітей. Росіяни спалюють українські книжки,

а в московських підручниках Київ перестає бути центром Давньої Руси. Росія фактично повторює нацистську ідеологію гітлерівської Німеччини першої половини ХХ століття. Тобто, як каже путін, «все іде по плану».

Проте всі ці кровожерливі плани із перших днів російсько-української війни руйнує потужний спротив народу України та його Збройні сили. Україна мужньо бореться за себе й увесь цивілізований світ, власною кров'ю захищає його від рашистів (російських нацистів).

Без України «руські» втрачають етнічну основу та джерело свого походження. А відсутність цих ознак у межах російської федерації і те, як наполегливо московські ідеологи відхрещуються від угро-фінської та тюркської основи, а також з огляду на перенасичення їх представниками численних етносів – від «голохвастових» до тих, кого насильно сюди записали, – «руські» стають невиразним крихким утворенням, що може розпастися за певних потрясінь. Вони не стають нацією, а утверджуються лише як «народ», тобто мішанина етносів, підпорядкованих московській імперії. Нині кремлівські правителі та їхні ідеологи підсвідомо дедалі частіше вживають термін «народ», хоча досі не визначилися, як його називати – «рускімі» чи «росіянами».

Однак цей народ не можна порівнювати до багатоетнічних націй, які утворилися, наприклад, у Північній та Південній Америці, Австралії чи Новій Зеландії. Адже вони (нації. – Авт.) формувалися найперше з іммігрантів, етнічним джерелом яких є Велика Британія, Іспанія чи Португалія. У «руських», як уже було зазначено, ні основи, ні джерела немає.

Кремлівська верхівка, розуміючи це, намагається поширити поняття «руській народ» і на власників московських паспортів як в Україні, так і в інших державах, бо вважає, що вони є підлеглими саме Московської імперії, а не держав, у яких проживають. Останніми роками московські імперці вигадали новий термін – «рускоязычне населеніє», ще абсурдніший з огляду на наукове визначення поняття «населеніє». Термін цей не є юридичний, проте логічний з погляду кремля, бо дає москві право втручатися у справи держав, на території яких таке «населеніє» проживає. Опираються кремлівські можновладці на те, нібито «рускоязычне населеніє» тяжіє до москви, є частиною московського силового поля або «руского міра». У цьому «населенії» кремлівці вбачають родючий ґрунт для організації та формування низки провокацій у відповідних країнах їхнього проживання. Зокрема, його було вправно використано на початку російсько-української війни, під час окупації Криму й окремих районів Донецької та Луганської областей.

Держава «руських» за своєю сутністю загрожує не лише Україні, а й усьому світові, сучасній людській цивілізації. Московія та її «руські», що не здатні сформуватися в націю, є реліктовою аномалією раннього Середньовіччя. Це

підтверджує їхня ідеологія; звернення до так званих середньовічних скреп, що їх пропагують і кремль, і московські церковники; заперечення моральних та інших здобутків сучасної цивілізації. Свою меншовартість «руські» намагаються компенсувати підривною діяльністю, яку ведуть проти інших країн, ненавистю до всіх і всього, безпорадними твердженнями про якийсь особливий «третій шлях» своєї псевдоцивілізації. У головах керівництва «руських» панує середньовічна ідея підкорення всього світу, а якщо цього не вдасться зробити – його знищення, навіть шляхом самогубства. Адже добре відомі заяви сучасного кремлівського володаря – «На міру і смерть красна», і нічого страшного в тому, що «ми («руські». – Авт.) знищимо світ і самих себе, адже «ми потрапимо до раю, а всі інші – до пекла».

Сутність «руських» у тому, що без загарбницької війни вони приречені на занепад та розвал. Історія людства неодноразово доводила, що безетнічні, а отже, агресивні народи та держави неминуче вироджуються і деградують. Згадаймо, наприклад, Ассирію, Вавилон, Римську імперію, Африканські імперії, імперію гунів і Золоту Орду, які зникли з поверхні землі, залишивши після себе лише археологічні артефакти. І, навпаки, візьмімо за взірєць Японію, Грецію, Індійські держави та Ізраїль (як державу єврейської нації), які пройшли крізь тисячоліття саме завдяки міцній етнічній основі та ідеології.

В інтересах людської цивілізації сприяти тому, щоб «руські» якомога швидше усвідомили свою правдиву, а не міфічну основу та джерело власного походження. А воно полягає у поверненні до витоків і цінностей тих народів, які споконвіку населяли землі теперішньої російської федерації (див. карту на початку статті). І насамперед – у відмові від вигаданого міфу меншовартісних правителів та ідеологів московії про слов'янське походження «руських» та зверненні до своїх істинних угро-фінських, фіно-угорських та тюркських початків. Очевидно, що це призведе до краху імперії, але й стане благом як для етносів, що її населяють, так і для всього світу.

Слід зазначити, що в XXI сторіччі, попри шовіністичну політику кремлівців, зраду своїх націй з боку окремих політиків, як-от тувинець Шойгу, вірменин Лавров чи чеченець Асламбеков (Сурков), українці Козак і Матвієнко чи єврей Жириновський, котрі перелицювалися в «руських», починають проступати ознаки національного самоусвідомлення корінних етносів на території рф. Башкири, буряти чи якути, які потрапляють в український полон у формі російських окупантів, дедалі частіше стверджують, може, і напівсвідомо, що вони власне башкири, буряти чи якути, а вже потім – «руські». Чеченці з кадірівських угруповань відкрито заявляють, що вони є чеченцями, і лише допомагають «руським». Московські ЗМІ щораз частіше із занепокоєнням інформують, що тенденція повернення до фіно-угорських та тюркських витоків призведе до розпаду

зшитой з латок Московської імперії. Адже почали розгортати свою діяльність організації Ерзянського, Марійського, Мордовського, Удмуртського та інших фіно-угорських етносів задля визначення своєї окремішності та ідентичності. (Див. національні прапори фіно-угорських та угро-фінських корінних етносів російської федерації, які зібрав Ростислав Мартинюк.)

Попри утиски і заборони москви на національну освіту та вивчення власної правдивої національної історії, потужні національні рухи мають перспективи в Татарстані, Башкортостані та на Північному Кавказі. Прокладаються й Сибір та його етноси – якути, чукчі та інші.

Об'єктивний хід історії не зупинити. Його можна лише сповільнити або пришвидшити. А отже, розпад московської імперії неминучий, як і власне імперського непорозуміння – «русскіх», представники яких обов'язково повернуться до свого етнічного походження. Попереду ще «Нюрнберг» над рашизмом московії за багатостолітній етноцид, який вона чинила і не припиняє вчиняти проти корінних етносів і на території сучасної рф, і на теренах колишньої московської імперії. Безпека ж сучасної цивілізації у тому, щоб ці процеси пришвидшити.

Borys BAZYLEVSKYI,
PhD in Law,
Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary

‘RUSSKIYE’: WHO ARE THEY?

Abstract. The article analyses the identity of the russians, attempting to answer the question ‘Who are the “russkiye”?’ and seeking to set off a broader discourse and further research on the subject.

The author indicates that historical science offers several theories concerning the origin of the ‘russkiye’: the theory of strictly Slavic origin, the theory of the Slavicisation of Finno-Ugric peoples, the theory of mixed Finno-Ugric and Turkic origin, and the theory of mixed Finno-Ugric and Slavic origin. The author believes that regardless of the abandonment of some Tatar traditions and falsification of its historical roots, the muscovite society remained an inherent successor to the Horde with a veneer of Europeanness defined by an unquenchable thirst for expansion, appropriation of history and culture, and destruction.

The author argues that the country of the ‘russkiye’ poses a threat not only to Ukraine but also to the whole world. The problem is that the ‘russkiye’ cannot develop into a nation, as they remain a relic anomaly of the early Middle Ages. The ‘russkiye’ seek to compensate for their own inferiority complex by subversive activities against other countries and claiming to offer a unique third way of ‘civilisation’. In the 21st century, in spite of the kremlin’s chauvinistic policy, oppression, and bans on national education, powerful national movements are developing in Tatarstan, Bashkortostan, and the North Caucasus. Siberian ethnic groups such as the Yakuts, Chukchi, and others are becoming more prominent in this context.

The author encourages further research on the subject, pointing out the sparse academic discourse around it. In the context of the full-scale war against Ukraine, it became even clearer that civilisation needs to help the ‘russkiye’ abandon the mythological idea of their background and source of origin as soon as possible. Obviously, this will lead to their empire’s disintegration (which is inevitable in any case). Its collapse will be immensely beneficial for the ethnic groups that inhabit it and for the whole world.

Keywords: theories of origin, ‘russkiye’, disintegration of the muscovite empire, ethnic groups of russia.

Микола КУЛІНІЧ,
Надзвичайний і Повноважний
Посол України в Австралії (2015–2021 рр.),
кандидат історичних наук, професор,
декан факультету права та міжнародних відносин
Київського університету імені Бориса Грінченка

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ В АВСТРАЛІЇ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Анотація. У статті проаналізовано особливості формування української діаспори в Австралії після Другої світової війни, що нині, в часи протистояння України широкомасштабній російській агресії, набуває нової актуальності.

Акцентовано на досвіді організування, адаптації та формування потужної української діаспори в Австралії, Канаді, США, який може стати корисним Україні сьогодні. Мобілізація потенціалу світового українства для протидії «московській імперії зла» має стати дієвою силою у здобутті перемоги над світовим агресором. Історичний досвід консолідування та утвердження української ідентичності, непоборність українських традицій, мови та культури є реальною зброєю в боротьбі з «руським міром».

Ключові слова: світове українство, Австралія, українська діаспора, Друга світова війна, російська агресія.

Збройна агресія росії проти України багато в чому не тільки змінила чинну до 2014 року парадигму безпеки в Європі, а й суттєво вплинула на порядок денний сучасного світоустрою, а надто після повномасштабного вторгнення рф на українську територію в лютому 2022 року.

Зокрема, поглибилися і загострилися глобальні виклики: масова міграція, продовольча криза, ядерна й екологічна безпека, гуманітарні катастрофи, що стали наслідками російської агресії проти суверенної незалежної Української держави.

Найдраматичнішою сторінкою новітньої історії України, яка істотно вплинула на сучасний соціальний та економічний розвиток не тільки в Європі,

а й у всьому світі, стала масова міграція українських громадян із районів бойових конфліктів, окупованих територій та зон катастрофічного руйнування у сусідні та віддалені країни, уряди яких надали притулок і початкову соціальну та фінансову підтримку вимушеним переселенцям з України.

Згідно зі статистикою, після 24 лютого 2022 року тільки в країнах Європейського Союзу проживає від шести до восьми мільйонів переміщених з України осіб (за різними джерелами).

Географія міграційних потоків наших співвітчизників доволі широка. Крім Європи, іншими напрямками міграції є Австралія, Канада, країни Латинської Америки, США і навіть окремі райони Африки (переважно південні).

Аналізуючи нині ситуацію з переміщенням українців до Австралії, можна провести історичні паралелі з численною українською еміграцією відразу після Другої світової війни, в період мирного облаштування Європейського континенту впродовж 1947–1953 років у контексті ялтинсько-потсдамських мирних домовленостей держав-союзників антигітлерівської коаліції після розгрому нацистської Німеччини.

Десятки тисяч українців, які потрапили до німецького полону в роки фашистської навали на Україну, величезна кількість вивезених до Німеччини остарбайтерів, котрі працювали в німецьких господарствах, на підприємствах і будівництвах, тисячі наших співвітчизників, що опинилися у фашистських концентраційних таборах, після визволення Європи стали мешканцями таборів і поселень для «переміщених осіб» («displaced persons» – DP) насамперед у Центральній Європі, в окупованих зонах Австрії і Німеччини. Саме з них і формувалась основна хвиля повоєнної міграції українців до Австралії.

За даними австралійського дослідника українського походження Теодозія Лаховича, перша повоєнна хвиля українських переселенців до Австралії налічувала близько 17 тисяч DP.

Уже до 1986 року, за підрахунками професора математичної статистики Сіднейського університету Юджина Сенети, українська громада в Австралії, включно з дітьми та онуками першої імміграційної хвилі, становила майже 30 тисяч осіб, а відповідно до перепису населення 2011 року – 39 тисяч українців [1].

Їхня чисельність значно зросла після другої хвилі емігрантів українського походження, які прибули до Австралії з Польщі і колишньої Югославії в 70–80-х роках, а також унаслідок розпаду Радянського Союзу.

Нині ж через повномасштабну агресію рф проти України розпочалася третя хвиля еміграції в Австралію. Зокрема, йдеться про декілька тисяч українців, що прибули на Зелений континент, аби возз'єднатися з родинами, які мешкають тут, на навчання чи в пошуках працевлаштування.

Примітно, що і після Другої світової війни, і сьогодні, після повномасштабного збройного нападу росії на Україну, вимушений міграційний потік українців до «безпечного світу» із зони бойових дій та окупованих територій зумовлений насамперед намірами вбезпечити себе і своїх близьких від руйнівних наслідків війни. Як і колись, так і сьогодні Уряд Австралії прихильно поставився до нових емігрантів, запропонував їм тимчасовий притулок і роботу.

Саме вивчення досвіду формування української громади в повоєнний період дає можливість змодельовати і впорядкувати складний процес адаптації новоприбулих українців до сучасного життя в Австралії, «пом'якшити» соціальні, економічні, психологічні проблеми інтеграції тих із них, хто пов'яже своє майбутнє з австралійським суспільством.

За вдалим висловом південноафриканського дослідника проблем міграції Шона Філда, «історія міграції не лікує і не втішає, вона дає підтримку і досвід у подоланні проблем вимушених переселенців» [2].

Специфіка міграційних потоків українців до Австралії, що формували українську громаду на Зеленому континенті упродовж 1947–1953 років, – у географічному розмаїтті представників усіх регіонів України, які перебували в таборах переміщених осіб («displaced persons camps») та в місцях найбільшого поселення українців у містах Центральної і Східної Європи, насамперед Австрії і Німеччини. Зокрема, найвідомішими місцями їхньої дислокації в цих країнах були: Аллендорф, Бад-Гарцбург, Бадгорн, Байройт, Ганновер, Гейдельберг, Гібельштадт, Грайфенштайн, Еттлінген, Зальцбург, Зінген, Ландек, Любек, Меппен, Нюрнберг, Пфарркірхен, Рейтерзайх, Фалькенбург, Фрайбург тощо.

Унаочненням такої географії формування української громади стали документальні записи свідчень переселенців, котрі прибули до Австралії ще на початках, наведені в унікальній публікації австралійського дослідника грецького походження Василіса Василаса, яку було видано 2015 року в Сіднеї за сприяння Фондації українських досліджень та молодіжної спілки «Пласт» в Австралії.

У книзі вміщено мемуари, фотографії, копії документів переселенців – вихідців майже з усієї України (Заходу, Наддніпрянщини, Донеччини і навіть Криму).

Майже всі спогади розпочинаються з опису обставин, за яких вимушених переселенців, полонених та вивезених на роботу до Німеччини й Австрії наприкінці 40–50-х років організовано перевезли до великих міст Австралії – Аделаїди, Вуллонгонга, Канберри, Квінбіяна, Ньюкасла, Перта, Сіднея тощо.

«Новоприбулі» отримували роботу за трудовими контрактами (зазвичай на два роки) на великих інфраструктурних будівництвах, промислових підприємствах, в адміністративних органах і структурах.

До того ж, за свідченням більшості з них – тих, кого в громаді називали «піонерами» – під час підписання контрактів до уваги не брали ні професії, ні освіти, ні сімейного стану мігранта. Перевагу надавали фізично здоровим умотивованим чоловікам, готовим до важкої праці будь-де. Саме ці «піонери» з-поміж українських переселенців сформували потужну консолідовану українську громаду в Австралії.

У вступі до ювілейного видання «Українці в Австралії», яке вийшло з нагоди 70-річчя поселення українських іммігрантів 1948–1954 років, зазначено: «Приїхавши майже ні з чим, завзяті піонери створили громаду, віддану плеканню української духовності» [3].

Головними каталізаторами процесу створення консолідованої і структурованої української громади Австралії в повоєнний період стали перші організовані осередки українців, які об'єднувалися довкола ідеї заснування українських християнських церков, шкіл, клубів, художніх гуртків самодіяльності, хорових і танцювальних колективів, спортивних команд, жіночих та молодіжних організацій тощо.

Варто зазначити, що перші політичні, жіночі, молодіжні об'єднання українці створювали ще в таборах переміщених осіб в Австрії та Німеччині, а також організовували хорові і музичні колективи, споживчі кооперативи.

Під час заснування перших українських церков і клубів в Аделаїді, Канберрі, Мельбурні, Сідней саме ці чинні осередки були ініціаторами багатьох спільних проєктів українських мігрантів.

Пріоритетом в об'єднанні активної частини піонерів стала найважливіша для формування громади «тріада»: українська церква, рідна школа, народний дім (клуб).

Велика об'єднавча місія щодо консолідації та організації українських мігрантів належить українській церкві – як греко-католицькій, так і православній.

Релігія стала потужним чинником згуртування громади, адже більшість українських переселенців були вірянами, чия церква зазнавала утисків від радянського режиму. Значна їх частина походила із Заходу України, де переважали греко-католики. Найпомітніше це було у великих містах і промислових центрах Австралії, позаяк вони ставали осередками осідку українських робітників та їхніх сімей.

1948 року табір іммігрантів у Бонегіллі, що в австралійському штаті Вікторія, став місцем першого поселення українців, серед яких був і греко-католицький священник Павло Смаль із дружиною Любов'ю. Саме отець Павло відправив першу греко-католицьку службу в Мельбурні, поруч із римо-католицьким собором Святого Патрика.

Відтак 1950 року до Мельбурна прибув отець Іван Прашко й організував першу парафію при церкві Святого Августина в центральному районі

міста. 1958 року отця Івана Прашка було висвячено на єпископа-екзарха для українських греко-католиків в Австралії.

1963 року засновано кафедральний собор Святих апостолів Петра і Павла, який став могутнім осередком об'єднання української громади в Австралії.

За двадцять років (1983 р.) екзархат перетворили на єпархію, яка згодом дістала назву Греко-католицька єпархія в Австралії і Новій Зеландії та стала важливою частиною духовного і суспільного життя австралійського українства.

Нині чималих зусиль до діяльності української громади, спрямованої на підтримання України в боротьбі з широкомасштабною агресією РФ, докладає нове керівництво греко-католицької церкви в Австралії на чолі з єпископом отцем Миколою Бичком.

Майже одночасно із заснуванням української греко-католицької церкви в Австралії у вересні 1948 року православний священник Ананій Теодорович відслужив в англіканській церкві Святого Іоана Хрестителя, що в Канберрі, першу літургію, яка й започаткувала Українську автокефальну православну церкву (УАПЦ) в Австралії та Новій Зеландії.

Українські православні парафії були у всіх столицях австралійських штатів – Аделаїді, Брисбені, Гобарті, Канберрі, Мельбурні, Перті, Сіднеї.

При багатьох парафіях відкривали українські музеї, культурні центри, школи, які діють донині, а також зводили пам'ятники та встановлювали пам'ятні знаки, присвячені головним подіям героїчної історії українського народу.

Тут слід згадати й Український православний центр у Канберрі, що є справжнім осередком розвитку української культури й освіти на Зеленому континенті.

Активно підтримує православну церкву, а також долучається до різних ініціатив української громади, яка допомагає Україні протидіяти російській агресії, очільник парафії Святого Миколая в Канберрі, глава Консistorії Української автокефальної православної церкви в Австралії та Новій Зеландії отець Михайло Соломко.

Історично саме християнські храми та їхні парафії ставали місцями знайомства і налагодження перших контактів новоприбулих українських переселенців до Австралії.

Довкола них організовували громади, об'єднання, заклади, зокрема і українські недільні школи, які відігравали головну роль у гуртуванні та збереженні ідентичності великої української громади.

Перші найбільші недільні школи виникли при парафіях греко-католицьких церков – Святих апостолів Петра і Павла в Мельбурні та Святого Андрія Первозваного у Сіднеї. Ці школи започаткували освітянський рух

українців Австралії, який з 1954 року очолювала й координувала Українська центральна шкільна рада Австралії (УЦШР).

Нині УЦШР об'єднує і методично керує діяльністю великих недільних українських шкіл у тринадцяти регіонах Зеленого континенту. Традиційно випускники цих шкіл обіймають керівні посади в українських організаціях, стають провідниками патріотично-виховного руху в громадах і об'єднаннях української діаспори.

Отже, українська церква і школа стали двома «стовпами», на які опирається духовне життя громади, а також «гарантами» збереження ідентичності українців в Австралії. Однак і їх не оминули проблеми асиміляції мігрантів, які прибувають на континент. Поступово кожне наступне покоління українців втрачає свою мовну автентичність. Чимало українських дітей через обов'язковість навчання в австралійських школах англійською мовою спілкуються нею і в повсякденному житті. Новоприбулі юні українці прагнуть отримати середню та вищу освіту в англomовних навчальних закладах.

Важливими для збереження української ідентичності і національної культури є українські молодіжні та жіночі організації, авторитет і популярність яких з роками зростає.

У вересні 1949 року в еміграційному таборі «Грета» міста Коура, що у штаті Новий Південний Вельс, з ініціативи українок-активісток (Ірини Пеленської, Лідії Гаєвської-Денес та інших) було засновано Союз українок Австралії (СУА). Ця організація об'єднує і координує діяльність більшості жіночих спілок, налагоджує зв'язки австралійських українців з їхньою історичною батьківщиною.

Протягом більш ніж 70-ти років СУА не тільки підтримував українські церкви, школи, громадські і молодіжні організації в Австралії, а й допомагав багатодітним родинам, сиротам, дітям з особливими потребами в Україні, а останнім часом – захисникам Батьківщини, котрі стримують російського агресора. Організація збирає кошти на підтримку поранених бійців та вимушених переселенців з окупованих районів України.

Завдяки благодійним заходам, що їх організовує СУА (ярмарки, обіди, концерти тощо), в Україну через волонтерські організації, центральні благодійні структури Союзу українських організацій Австралії (СУОА), благочинні фонди тощо надходять десятки тисяч австралійських доларів.

Консолідації та активному функціонуванню української громади в Австралії також сприяють дві провідні молодіжні організації – Спілка української молоді (СУМ) і «Пласт».

Специфікою цих організацій є те, що вони об'єднують не лише молодь, а й тих, у кого вже великий досвід членства. Як кажуть в Австралії, «усіх від 5 до 75». Найбільшу увагу тут приділяють духовному і патріотичному

вихованню молоді, збереженню національних культурних традицій, популяризуванню здорового способу життя на основі української ідентичності, поваги до історії та традицій України.

У процесі формування організованої української громади в Австралії, перший етап якого загалом завершився прибуттям першої хвилі українських емігрантів на початку 50-х років XX століття та появою осередків громадських об'єднань в основних штатах, було закладено міцний фундамент організаційної структури української діаспори на Зеленому континенті.

Тоді новоприбулі українці мали скоординувати роботу, сформувати програму подальших дій і вплинути на діяльність місцевих та центральних органів австралійської влади. Саме ця потреба стала причиною створення скоординованого центру, який би «говорив єдиним голосом» від імені всієї української громади країни.

Отже, 1950 року було засновано Об'єднання українців Австралії, що вже за три роки стало Союзом українських організацій Австралії – координаційним органом, мета якого, як визначено у статуті, – «представляти українську спільноту Австралії на всіх ділянках суспільного і політичного життя».

2020 року до СУОА входило 22 українські організації – це і громади штатів, і церкви, й організації з членством у кількох штатах.

За часів СРСР, коли Україна перебувала під комуністичним режимом, СУОА був «голосом боротьби проти радянського тоталітарного правління за свободу і незалежність України та її народу разом з усією діаспорою світу».

Після здобуття незалежності України 1991 року СУОА приєднався до зусиль всього українства в розбудовуванні нової Української держави, підтримав демократію та захист прав людини, суверенітет і недоторканість кордонів України.

Консолідована українська громада поділяла розвиток взаємовигідної співпраці між Австралією й Україною, виступала за те, аби австралійський уряд допоміг незалежній Українській державі на міжнародній арені, зокрема у протидії імперським зазіханням москви.

СУОА успішно наполягав на відкритті Посольства України в Канберрі та австралійської дипмісії в Києві, сприяв створенню австралійсько-українських парламентських груп і на федеральному рівні, і на рівні парламентів штатів, вимагав від парламенту визнання Голодомору геноцидом українського народу, організовував конференції, присвячені Україні, та бізнес-форуми з участю представників обох країн.

Об'єднана українська громада активно протидіяла інформаційно-пропагандистській війні, яку спонсорувала москва на теренах Зеленого континенту, лобювала потужну інформаційну підтримку України в австралійських ЗМІ та академічних колах.

СУОА є активним членом Світового конгресу українців (СКУ) – мега-об'єднання, що гуртує українську діаспору у світі – понад 20 мільйонів співвітчизників поза межами України.

Упродовж багатьох років одним із керівників СКУ обирають Стефана Романіва, який є лідером третьої щодо впливу і потужності у світі української громади Австралії.

Важко переоцінити вплив СКУ на військову і політичну підтримку західного світу, яку надають Україні для боротьби з російським агресором. Завдяки своєму авторитету і навіть «тиску» на урядові й політичні кола Австралії, СУОА домогся суттєвого збільшення військової матеріально-технічної допомоги Збройним силам України. Австралійський уряд надав ЗСУ броньовані машини «Бушмайстер», які добре працюють полі бою.

За сприяння української громади вдалося певною мірою «нейтралізувати» проросійський імперський наратив в інформаційному просторі Австралії. Кожний «фейковий вкид» москви наражається на рішучу відсіч речників громади, представників проукраїнських академічних і медійних кіл Зеленого континенту.

Сьогодні одними із головних завдань СУОА є розвиток української громади Австралії, збереження ідентичності, плекання українських традицій та виховання в українському дусі молодого покоління австралійських українців, сприяння в інтегруванні емігрантів з України, які приїжджають до Австралії на тимчасове чи постійне проживання через російську агресію та окупацію частини української території.

СУОА співпрацює з міграційними урядовими структурами Австралії, надає допомогу в пошуках роботи, житла та в соціальній адаптації ново-прибулих.

Попри те, що переважна більшість членів української громади Австралії – представники середнього класу, і рівень їхніх матеріальних статків важко віднести до категорії «заможних верств австралійців», організованій громаді вдається збирати й акумулювати значні кошти, а відтак спрямовувати їх на соціальну адаптацію українців в австралійське суспільство.

Задля цього організовують «збірки» коштів у парафіях, місцевих осередках, окремих громадах під час концертів та інших благодійних заходів. Відкривають окремі рахунки, формують фонди, де накопичують значні матеріальні активи.

Отже, аналіз особливостей та історичного досвіду формування української діаспори в Австралії після Другої світової війни є актуальним, а надто нині, у час боротьби України з широкомасштабною російською агресією.

Через руйнівні наслідки збройного вторгнення рф, починаючи з лютого 2022 року, з України за різних об'єктивних обставин виїхало багато наших співвітчизників. Потужну хвилю української еміграції у світі за

масштабами і наслідками можна порівняти з міграційними потоками зі зруйнованої повоєнної Європи.

Вага, вплив і авторитет світового українства загалом й окремих українських діаспор в Австралії, провідних країнах Європи та США є вагомим чинником консолідування зусиль цивілізованого світу, щоби протистояти реваншизму тоталітарної ідеології, імперським амбіціям москви і спробам нівелювати демократичні цінності.

Сьогодні, по суті, формується новий світопорядок, в якому перемога України у війні з «московським режимом» стане тим здобутком, за який боролось і віддавало своє життя не одне покоління наших співвітчизників і в Україні, і у світі.

1. Vassilios Vassiliadis (2015) *In search of hope and home*. Sydney: Plast, p. 18.

2. Ibid. P. 21.

3. Senko, D. (2020) *Ukraine downunder*. Sydney, Melbourne: Australian Federation of Ukrainian Organisations, p. 11.

Mykola KULINICH,
*Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Ukraine
to Australia (2015–21),
PhD in History, Full Professor,
Dean of the Faculty of Law and International Relations
of Borys Hrinchenko Kyiv University*

THE EMERGENCE OF THE UKRAINIAN COMMUNITY IN AUSTRALIA IN THE AFTERMATH OF WORLD WAR II

Abstract. The article presents an analysis of the attributes and historical experience of the emergence of the Ukrainian diaspora in post–World War II Australia. The subject is relevant in the current context of Ukraine’s resistance against large-scale russian aggression.

Since February 2022, the devastating consequences of the aggression have forced a significant number of people to leave Ukraine. The massive wave of ‘Ukrainian migration’, notable by its scale and impact, allows the author to draw parallels to the migration flows witnessed in ravaged post-war Europe.

The article’s author argues that modern Ukraine could benefit from exploring the adaptation, organisation, and formation experience of the Ukrainian communities that evolved into influential diasporas in the United States, Canada, Australia, etc. Once rallied, the worldwide Ukrainian diaspora’s potential to oppose the ‘moscovite evil empire’ holds the promise of becoming a powerful force for defeating the global aggressor. The historical experience of consolidation and affirmation of Ukrainian identity and the strength of Ukrainian traditions, language, and culture constitute a genuine weapon against the influence of the ‘russian world’.

The size, influence, and authority of the global Ukrainian community as a whole and of particular Ukrainian diasporas in the major countries of Europe, America, and Australia are a contributing factor to the build-up of concerted efforts of the civilised world on a unified front against the revanchism of totalitarian ideology, the imperial ambitions of moscow, and their attempts to dismantle the democratic values of humanity.

The author emphasises that today’s world is undergoing the formation of a new global order, where Ukraine’s victory in the war against the ‘moscow regime’ will emerge as the very achievement for which generations of Ukrainian people fought and fell in Ukraine and across the entire world.

Keywords: global Ukrainian community, Australia, Ukrainian diaspora, World War II, russian aggression.

Григорій ПЕРЕПЕЛИЦЯ,
доктор політичних наук,
професор кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
директор Інституту зовнішньополітичних досліджень

ФОРМУЛА МИРУ ВОЛОДИМИРА ЗЕЛЕНСЬКОГО ДО І ПІСЛЯ ВІЛЬНЮСЬКОГО САМІТУ НАТО

Анотація. Формула миру, яку висунув Володимир Зеленський на саміті G20, стала відповіддю на виклики, зумовлені російсько-українською війною та, як наслідок, руйнацією чинного світового порядку. Вона здобула великий резонанс і серед дипломатичних кіл, і серед усього міжнародного середовища, оскільки стара система регіональної та глобальної безпеки була зруйнована й світ зіткнувся з проблемою пошуку контурів її нової архітектури. Формула спрямована на виконання одночасно цілого комплексу різномасштабних і різновекторних стратегічних завдань: невідкладних і перспективних, регіональних і глобальних. Пріоритетність цих завдань залежить як від перебігу російсько-української війни, так і від викликів та загроз, що виникли на глобальному рівні міжнародної безпеки.

Ключові слова: Формула миру, гарантії безпеки, НАТО, регіональна безпека.

Творення Формули миру на початковому етапі було зумовлено загрозою капітуляції України зі стартом повномасштабної воєнної агресії росії у форматі бліцкригу, коли постав реальний ризик захоплення російськими військами Києва й повалення чинної влади на чолі з Володимиром Зеленським.

Отже, першу причину появи цього документа можна сформулювати так: Формула миру як альтернатива капітуляції. Звісно, що капітуляції не можна було допустити, але країна до оборони готова не була. Тому єдиною альтернативою могла стати певна угода про мир чи перемир'я, яка б дала час мобілізувати ресурси й зупинити російські війська, що штурмували Київ та інші міста України. Тож Офіс Президента ініціював переговори з російською стороною про підписання мирної угоди і завершення російсько-української війни.

Формула миру як альтернатива капітуляції

Перший раунд переговорів відбувся 28 лютого 2022 року на білоруському кордоні, без попередніх умов. Сторони вислухали позиції одна одної, визначили низку пріоритетних тем, за якими можна було досягти предметних рішень, і вирушили у відповідні столиці для консультацій. Друга зустріч відбулася вже 3 березня в Біловезькій пуші. Головних питань на порядку денному переговорів було, по суті, два: припинення обстрілів цивільної інфраструктури і повернення до правил і звичаїв ведення війни [1]. Але нічого з обіцяного Москва не збиралася виконувати. З огляду на неможливість задіяти принцип колективної оборони НАТО чи, тим паче, гарантії Будапештського меморандуму, група Єрмака в Офісі Президента вирішила розробити та реалізувати модель мирної угоди з росією, яку би підкріплювали значно сильніші гарантії безпеки України – сильніші навіть за членство в НАТО. Гарантами мали стати найпотужніші армії світу: США, Великої Британії, Туреччини, Франції, Німеччини, Канади, Ізраїлю, Польщі тощо. Ці ж гарантії мали допомогти Україні вступити до Європейського Союзу [2].

Звісно, що без відповідних зобов'язань росії така модель не могла гарантувати ні безпеку України, ні завершення самої війни. Тож для розв'язання цих ключових питань українська делегація запропонувала росії мирний договір, який складався з 15 пунктів, згідно з якими рф мала погодитися на припинення вогню та виведення військ з окупованих територій України за межі, на яких вони перебували до моменту вторгнення 24 лютого 2022 року. Ішлося про «південні райони вздовж Азовського і Чорного морів, а також території на сході й півночі від Києва». Окрім цих вимог, українська сторона внесла для кремля такі компромісні пункти: Україна відмовляється від планів вступу до НАТО й оголошує про свій нейтральний статус; зобов'язується не розміщувати іноземні військові бази й озброєння в обмін на захист союзників, якими можуть бути США, Велика Британія та інші; Україна має погодитись на обмеження власних озброєнь.

Окремим пунктом російській стороні запропонували, що протягом 15 років, доки тривають двосторонні переговори щодо статусу Криму та Севастополя, Україна та росія не використовуватимуть військові чи збройні сили для розв'язання питання Криму [3]. У відповідь путін заявив, що така пропозиція стає на заваді врегулюванню повномасштабної війни. Тому, «військова операція триватиме до її повного завершення та виконання тих завдань, які були поставлені на її початку». Крім цього, президент росії повторив пропагандистську тезу про те, що рф нібито веде на території України повномасштабну війну проти США [4].

Позиція західних партнерів і провідних геополітичних гравців щодо підписання мирної угоди між Україною та росією також була неоднозначна,

оскільки в поглядах на процес встановлення миру і припинення війни вони керувалися насамперед власними інтересами. Ці неуніфіковані позиції міжнародних акторів, інтереси яких зачіпала російсько-українська війна, та втягування їх у процес припинення цієї війни, спричинили необхідність сформулювати комплекс безпекових проблем, що виходили далеко за межі досягнення миру на двосторонній основі між Україною і росією.

Стало зрозуміло, що вплив російсько-української війни має глобальний вимір, який полягає в руйнації чинного світового порядку, що згенерувало глобальні загрози для людства, як-от: застосування ядерної зброї, продовольчі та екологічні загрози, загрози ядерній безпеці та інші. Усвідомлення таких спільних загроз мало би об'єднати провідні країни світу з метою не тільки встановити мир на рівні двосторонніх українсько-російських відносин, допомігши Україні відновити її державний суверенітет і територіальну цілісність, а й повернути мир у міжнародне середовище. Так виникла ідея поєднати всі ці питання у Формулі миру В. Зеленського, яку той представив 15 листопада 2022 року на саміті G20 на острові Балі в Індонезії.

Вагомим аргументом для такого рішення стало звільнення Силами оборони України міста Херсон та правобережної частини Херсонської області. З преамбули виступу Президента В. Зеленського можна висувати, що першочерговою метою Формули миру є «вберегти тисячі життів і світ від дестабілізації». На саміті в Індонезії ми побачили ще одне прочитання цього документа: Формула миру як умова для переговорів із росією щодо завершення війни.

Формула миру як умова для переговорів з росією щодо завершення війни

Формула складається з десяти пунктів, розташованих у порядку важливості для глобальної безпеки, створення умов для завершення війни і встановлення справедливого миру. П'ять перших пунктів акцентують увагу на викликах глобальній безпеці, спричинених широкомасштабною агресією росії проти України. Першу позицію посідає проблема радіаційної безпеки, яку породив ядерний тероризм – один із засобів ведення війни, яким послуговується рф. Сюди можна зарахувати стратегію ядерного залякування, яку росія застосовує до Заходу та України, погрожуючи вдаватися до певних дій, якщо НАТО наслідиться задіяти статтю 5 Вашингтонського договору для оборони країн-членів, розміщених на східно-му фланзі Північноатлантичного альянсу, або ж зважиться на надання воєнних озброєнь Україні в обсягах, необхідних для її оборони. Другий аспект російського ядерного тероризму пов'язаний із захопленням Чорнобильської та Запорізької АЕС і потенційним перетворенням їх у радіаційну бомбу шляхом підриву або руйнування ядерних реакторів в інший доступний росіянам спосіб.

Другий виклик глобальній безпеці – продовольчий. Його спричинила блокада транспортних комунікацій та портів України в Чорному морі, яку чинить російський флот. Право на їжу – це фундаментальне право людини, проте від дефіциту їжі страждають мільйони людей у світі. Для усунення цієї проблеми необхідно звільнити українські порти від морської блокади РФ.

Третій виклик пов'язаний з енергетичною сферою. За 2022 рік, коли росія ракетними ударами по енергетичній інфраструктурі України намагалася холодом і темрявою зламати волю українського суспільства до перемоги, було зруйновано понад 40% української енергосистеми. Проте вона вистояла: її відновили українські енергетики з допомогою наших західних партнерів. Супутня мета такого енергетичного терору – не дати експортувати українську енергетику сусіднім країнам. Вихід із цієї ситуації вбачають у збільшенні постачання систем ППО і ПРО Україні, а також у примусовому обмеженні експортних цін на російські енергоносії.

Четвертий крок реалізації Формули миру спрямований на захист гуманітарного права й відновлення його дії та полягає у звільненні всіх полонених і поверненні депортованих, які піддаються в росії жорстким тортурам та знущанням. П'ятий крок спрямований на відновлення сили міжнародного права, на яке так розраховувала українська влада задля захисту державного суверенітету, територіальної цілісності України та відновлення зруйнованого російською війною світового порядку. Росія має відповісти за свій міжнародний злочин і дотримуватися Статуту ООН відповідно до резолюції Генеральної асамблеї ООН та іншого масиву договірно-правових документів щодо відновлення територіальної цілісності України.

До цієї частини Формули миру варто також долучити негайний захист природи, який має глобальне значення та є однією з найактуальніших проблем міжнародної безпеки. Росія ж влаштовує на українській території екоцид – це є одним із її засобів ведення війни проти України. Наочним прикладом стало те, що російські війська підірвали дамбу Каховської гідроелектростанції на Дніпрі. Росія знищує рослинний і тваринний світ. Сотні тисяч гектарів закидано мінами і снарядами, мільйони гектарів лісу спалено внаслідок обстрілів, десятки вугільних шахт затоплено, а тисячі гектарів ґрунту забруднено шкідливими речовинами. Тому, представляючи Формулу миру на саміті G20, В. Зеленський зазначив: «Маємо знайти і спільні відповіді на всі екологічні загрози, створені війною. Без цього не буде повернення до нормального, стабільного життя, і відлуння війни ще довго зберігатиметься – у вибухах мін, які забиратимуть життя дітей і дорослих, у забрудненні води, ґрунтів та атмосфери» [5].

Друга частина Формули миру сконцентрована на проблемі завершення російсько-української війни та подолання її руйнівних наслідків. Адже

цілком зрозуміло, що категорію «мир» трактують як відсутність війни. Встановлення миру є наслідком завершення війни. Проте в цьому випадку така логіка дещо порушена. Зокрема, Китай обстоює концепцію встановлення миру в процесі ведення війни – це висвітлено в мирному плані Сі Цзіньпіна. Щодо логіки Формули миру В. Зеленського, то вона передбачає, що мир можна встановити, «припинивши стріляти і вивівши російські війська з території України», і цей акт може означати встановлення миру, наслідком якого стане завершення війни. Проте, хоча категорії війни і миру тісно пов'язані між собою, все ж таки ця взаємозалежність не є абсолютною. Мир може настати, але війна не буде завершена як юридичний акт. І навпаки: війна може завершитися, а мир так і не настане. Такі явища називають холодним миром чи холодною війною. Іншим прикладом є гібридний мир і гібридна війна, коли стирається межа між кінцем миру і початком війни.

Миру також можна досягти в процесі ескалації війни, шляхом проведення операцій «примусу до миру», які реалізує певна третя сторона. Саме на цьому побудована позиція США та деяких західних партнерів щодо встановлення миру в російсько-українській війні. Вона полягає в тому, щоб змусити Росію припинити війну, а досягнути такої мети вирішено шляхом надання озброєнь Силам оборони України, щоб ті здобули перевагу над російськими військами на полі бою та цим змусили путіна сісти за стіл переговорів і підписати мирну угоду на американських умовах. Але в такий спосіб реальніше досягти перемир'я, а не стабільного миру.

Досягнення ж стабільного миру базується на консенсусі інтересів. Це означає, що кожна зі сторін вкладає таке уявлення про мир між Україною та росією, Заходом та росією, яке відповідає їхнім інтересам. США прагнуть досягнення такого миру з Україною і рф, який дасть змогу уникнути застосування ядерної зброї та втягнення НАТО у війну. Тому для США буде цілком прийнятний мир, досягнутий завдяки територіальним поступкам України. Проте неприйнятною для США є тривала війна та форма завершення конфлікту, в якій не буде враховано американських інтересів. «Територіальний контроль, хоча він надзвичайно важливий для України, не є найважливішим виміром майбутнього війни для Сполучених Штатів. Ми доходимо висновку, що, окрім запобігання можливій ескалації війни між росією та НАТО чи використанню з боку росії ядерної зброї, уникнення тривалої війни є вищим пріоритетом для Сполучених Штатів, ніж сприяння збільшенню територіальному контролю України» [6].

США розглядали встановлення миру між Україною та росією як глобальну альтернативу можливій війні з Китаєм. У цьому плані Вашингтон сприймав росію як свого партнера у справі стримування Китаю. Тому, згідно із цими намірами, Україна має вижити, а росія не має програти цю

війну. Розуміючи незіставне співвідношення сил між росією і Україною, Вашингтон у своїй допомозі розраховував на сприяння партизанській війні в Україні, а не на її рішучу перемогу. У такий спосіб США влаштували б росії в Україні другий Афганістан: так можна було б послабити кремль, зробивши його поступливішим, а також отримати реванш за програну війну в Афганістані. Принаймні такі міркування у Вашингтона могли бути в перший період російсько-української війни. Завдання США – послабити росію, надавши Україні певну кількість озброєнь, щоб вести переговори з позиції сили. Послаблення росії мало змусити її поступитися своїми інтересами та завершити війну з Україною на умовах США. Водночас мали бути враховані інтереси не тільки України, а й рф, як-от зняття санкцій чи перспектива залишити Крим росії або ж обміняти Крим на Донбас.

Схожу відповідь В. Зеленський отримав і від НАТО. Генсек НАТО Єнс Столтенберг понад усе був занепокоєний тим, щоб російська воєнна агресія «не вийшла за межі кордонів України» [7]. Очевидно, що таке побоювання Альянсу та намір за будь-яку ціну уникати конфлікту з росією не в останню чергу зумовлені неготовністю НАТО до оборони свого східного флангу, який між тим захищає Україна, відтягнувши на себе чималу частку російських збройних сил, що їх рф могла би застосовувати у війні проти НАТО.

Міркування про пріоритет дипломатії в урегулюванні російсько-української війни задля її якнайшвидшого завершення пізніше стали висловлювати і країни старої Європи (Німеччина, Франція, Італія), стурбовані збереженням обличчя путіна. Вони також домовилися не надавати Україні літаків. Мовляв, якщо Україні буде нічим воювати, вона швидше погодиться на перемир'я, пристане на вимоги путіна, і це дасть змогу швидше завершити війну та повернутися до партнерських відносин із росією. Очевидно, Захід досі бачив можливість співіснування з нею. Із цією метою тодішній Прем'єр-міністр Італії Маріо Драгі, Президент Франції Емманюель Макрон та Канцлер ФРН Олаф Шольц на початку літа 2022 року відвідали Київ, щоб переконати В. Зеленського в необхідності досягнення компромісу з путіним. Але В. Зеленський їм відмовив.

Який мир між Україною і росією вважає прийнятним Китай? Звісно, що його глобальною метою є підлив глобального домінування США й витіснення Сполучених Штатів з азійського і європейського регіонів, оскільки зовнішньополітична доктрина КНР передбачає перетворення американоцентричного світу на китаєцентричний. Стратегічні інтереси росії та Китаю тут збігаються в контексті антизахідної спрямованості. Це дає підстави вважати росію союзницею Китаю у формуванні антизахідного блоку. Тому і Китай, і росія розглядають встановлення миру чи перемир'я з Україною як засіб послаблення Заходу. Китай зацікавлений у перемозі

росії над Україною, тож мирний план Китаю щодо України спрямований передусім проти американського домінування у світі.

Логіка мирного плану Китаю, запропонованого Україні та росії, полягає в тому, щоб, з одного боку, заручитися підтримкою міжнародного співтовариства шляхом додавання до тексту плану деяких положень Формули миру В. Зеленського, як-от: повага до суверенітету всіх країн, захист цивільних і військовополонених, гарантування безпеки атомних станцій, сприяння повоєнному відновленню, експорту зерна, зниженню стратегічних ризиків, пов'язаних із застосуванням ядерної зброї [8]. Але з іншого боку, в китайському плані чітко простежуються інтереси росії, спрямовані на досягнення її переваги в цій війні. Це такі пункти, як відмова від посилення або поширення військових блоків, під чим розуміють розширення НАТО, – проти цього також виступає росія.

Не менш важливим пунктом китайського мирного плану є припинення бойових дій на території України без будь-яких умов. Водночас жодного слова немає про виведення російських військ із території України, що можна вважати замороженням конфлікту, але не завершенням війни. Тож ключові цілі мирного плану Китаю полягають у тому, щоб, по-перше, перехопити ініціативу в США у миротворчому процесі, показавши, що саме Китай чинить домінантний вплив на глобальну безпеку; по-друге, упередити український контрнаступ і не допустити поразки росії; по-третє, залучити Європу на свій бік у миротворчому процесі та відірвати її від США.

Позиція третіх країн переважно узгоджується з китайським мирним планом, що значно ускладнює підтримку Формули миру В. Зеленського в міжнародному середовищі та її імплементацію. Під час Мюнхенської конференції з безпеки 2023 року Прем'єр-міністерка Намібії Саара Куугонгелва переконувала учасників у тому, що вона однаково любить росію та Україну і не може підтримувати одну з них, тож найкращим виходом із кризи було б, якби Захід просто перестав постачати зброю, а зекономлені гроші пустив на розвиток України та Африки [9]. Президент Республіки Сьєрра-Леоне Джуліус Маада Біо створив спеціальну групу-посередника, яка відвідала Київ і Москву з миротворчою місією. До її складу увійшли представники Замбії, Сенегалу, Єгипту, Республіки Конго, Уганди та Південно-Африканської Республіки. Як заявив Джуліус Маада Біо: «Ми намагаємося знову з надією, що зможемо схилити президента Путіна або обидві сторони до справжнього припинення війни» [10]. Отже, питання миру між росією і Україною вони бачать крізь призму власних інтересів, пов'язаних із розв'язанням економічних і продовольчих проблем, не розрізняючи, хто агресор, а хто жертва агресії.

Прихильники такого егоїстичного підходу – експлуатування ідей миру – є і в Латинській Америці. Зокрема, Президент Бразилії Луїс Інасіу Лула да

Сілва вирішив поспекулювати на Україні, заявивши, що не хоче обирати сторону російсько-української війни, а прагне залишатися на «боці миру» й бути посередником у мирних переговорах між Україною та РФ [11].

Не випадково, що миротворча позиція країн Африки та Латинської Америки, зорієнтована на озвучення положень мирного плану Китаю, знайшла засудження з боку Заходу, а не тільки з боку України. Глава дипломатії ЄС Жозеп Боррель заявив, що пропозиції Китаю щодо припинення російської війни в Україні не є мирним планом і ставлять на один щабель агресора та його жертву. Президент США Джо Байден відкинув китайський мирний план, зауваживши, що його реалізація буде корисна лише росії.

Що стосується позиції росії, то в її МЗС озвучили шість умов для припинення військової агресії проти України і згоди на мирні переговори. Головна вимога серед них: Україна має припинити «бойові дії». Інші вимоги такі: Україна має відмовитися від спротиву, від постачань західної зброї, від вступу до НАТО та Євросоюзу; визнати «нові територіальні реалії»; надати російській мові статус державної та «дотримуватися свободи віросповідання» [12].

Саме тому чи не найважливішим пунктом другої частини Формули миру В. Зеленського є безумовне й повне виведення російських військ із території України, без чого неможливе припинення бойових дій, відновлення територіальної цілісності України й досягнення миру. Водночас постає питання: якого миру потрібно досягти? За визначенням, мир має бути стабільний, тривалий і справедливий. Якщо ж він несправедливий, то не буде ні тривалим, ні стабільним.

У Формулі миру на справедливості наголошено окремим пунктом. Проте під справедливістю тут розуміють насамперед покарання за військові злочини проти України шляхом застосування міжнародних механізмів, зокрема створення спеціального трибуналу та відшкодування всіх збитків, завданих війною. Однак справедливий мир має значно ширшу конотацію. Очевидно, що визначення справедливого миру ґрунтується насамперед на його моральній оцінці в категоріях добра, зла, справедливості, несправедливості, кривди. Така оцінка справедливого миру заснована на непорушності прав людини та її культурних цінностей. На цій підставі мир, встановлений на демократичних принципах і спрямований на їх захист, вважають «справедливим». Принаймні таке тлумачення є одним із постулатів неоліберальної теорії «демократичного миру». Позаяк мир є зворотом війни, то побутує переконання, що справедливого миру можна досягнути тільки внаслідок ведення справедливої війни. Згідно з таким підходом, війни вважають справедливими, коли їх метою є досягнення миру, а не його порушення. До таких належать визвольні війни або ж ті, які спрямовані на допомогу жертві агресії.

Сучасна російсько-українська війна для української нації є **справедливою**, оскільки вона оборонна, спрямована на захист України від російської окупації, на збереження української нації і досягнення миру. Українці воюють на своїй території, тому їх не можна вважати загарбниками. Натомість **росія веде проти України загарбницьку, агресивну, а тому – несправедливу війну**. До критеріїв визначення справедливості війни з точки зору міжнародного права належить також рівень дотримання стороною міжнародного права та рівень дотримання правил (звичаїв) ведення війни.

Відповідно до цих критеріїв, справедливими вважають: війни, метою яких є захист державного суверенітету і територіальної цілісності країни; війни з метою оборони від зовнішньої агресії; війни як крайній засіб захисту; війни, в яких страждання виправдовують цілі війни. Що стосується критерію дотримання звичаїв війни, то справедливими вважають війни, в яких сторони дотримуються Женевських конвенцій про захист жертв війни та Гаагських конвенцій і декларацій, у яких ідеться про мирне розв'язання міжнародних суперечок, пропорційне застосування насилля щодо противника, про заборону й обмеження в застосуванні конкретних видів озброєнь, необхідність оголошувати війну перед її початком тощо.

На відповідних критеріях має бути побудований і справедливий мир, а будь-яке порушення цих критеріїв зробить його нетривалим і нестабільним. Саме на цьому наголошував Держсекретар США Ентоні Блінкен, коли під час Мюнхенської безпекової конференції в лютому 2023 року заявив про необхідність досягти справедливого і тривалого миру для України, за якого Київ не примушуватимуть поступатися територіями російській федерації. Серед принципів такого миру Блінкен назвав територіальну цілісність, репарації з боку РФ та відповідальність за воєнні злочини. «Припинення вогню, яке просто заморозить існуючі лінії на місці – і дозволить Путіну закріпити контроль над територією, яку він захопив, відпочити, переозброїтися і знову атакувати – не є справедливим і тривалим миром... Це легітимізує захоплення території Росією. Це винагородило б агресора і покарало б жертву», — сказав Блінкен [13].

Росія ж веде проти України несправедливу війну за всіма зазначеними критеріями. Тому вона не заслуговує на справедливий мир. А втім, такий підхід тягне за собою щонайменше дві проблеми: по-перше, це ускладнить процес завершення війни, а по-друге, може призвести до відновлення та ескалації війни, про що йдеться і в прикінцевих пунктах Формули миру В. Зеленського.

Крапку в російсько-українській війні має поставити її фіксація у формі мирного договору. Про це зазначено в останньому, десятому, пункті Формули миру: «Коли всі антивоєнні кроки будуть реалізовані, коли безпека й справедливість почнуть відновлюватися, сторонами має бути підписаний документ про фіксацію закінчення війни» [14].

Водночас не вказано, у якому форматі цей документ має бути підписаний і хто його буде підписувати. Якщо йдеться про двосторонній характер цього документа, то очевидно, що він має бути підписаний між сторонами, які воюють – Україною та росією, – а також ратифікований парламентами двох країн. Але тут постає питання: чи підпише такий договір росія, яка, по-перше, не визнає факту війни з Україною; по-друге, не дотримується міжнародних договорів, коли вони не підкріплені силою; по-третє, не підписує або піддає сумніву зміст цих договорів, якщо вони складені не на її умовах. Приклад мирного договору з Японією чи договору про дружбу, партнерство і співробітництво з Україною – яскраве тому свідчення. Очевидно, що в такому разі угода про мир мусить мати ще й гарантів, які візьмуть на себе відповідні зобов'язання щодо дотримання її умов.

Іншим рішенням для проблеми фіксації закінчення російсько-української війни може бути підписання міжнародного колективного договору між росією з одного боку та Україною і провідними країнами Заходу, які надавали найбільшу допомогу Україні в цій війні (тобто антипутінською коаліцією), – з іншого. Серед таких підписантів з боку Заходу можуть бути: США, Німеччина, Велика Британія, Франція та Польща. Така угода має враховувати інтереси регіональної безпеки і буде означати не тільки фіксацію закінчення російсько-української війни, а й завершення ескалації конфронтації між росією та Заходом у формі гібридної війни.

Можливий і такий сценарій, коли Захід змусить Україну зголоситися на вимоги росії і піти на територіальні поступки, посилаючись на патову ситуацію на фронті. Україна буде змушена припинити бойові дії внаслідок перекриття постачання озброєнь від західних партнерів. Такі пропозиції вже звучали від різних претендентів на миротворчість і посередництво. Але такий мир не буде справедливим і тим паче не буде тривалим. Звісно, що Україна не погодиться на таку ціну. На інші пропозиції не дасть згоди росія. Тож єдиним прийнятним варіантом підписання такого колективного договору є повна перемога України в цій війні і капітуляція рф.

Проте, позаяк Формула миру В. Зеленського передбачає відновлення світового порядку і міжнародної стабільності, щоб запобігти початку Третьої світової війни, то це має бути міжнародний багатосторонній договір між двома коаліціями, що активно формуються, а саме: західною та антизахідною коаліцією, до якої належать росія, Китай, Іран та деякі країни БРІКС. Такий договір має бути не тільки підписаний і ратифікований поміж його учасників, а й схвалений відповідним рішенням ООН – тоді фіксація закінчення російсько-української війни стане частиною багатосторонньої міжнародної угоди з глобальної безпеки. Це необхідно зробити, тому що, по-перше, в російсько-українській війні росія має регіональні та глобальні інтереси, пов'язані зі зміною чинного світового порядку на

умовах рф і Китаю; по-друге, в цій війні вже задіяні геополітичні гравці, які претендують на встановлення глобального домінування або його збереження у формі однополярного світу.

Імплементация Формули миру сама собою передбачає наявність такого багатостороннього договору, до якого можуть приєднатися різні країни. Як зазначив В. Зеленський: «Подібно до цього (зернової угоди. – Авт.) може спрацювати виконання кожного з озвучених пунктів, де сторонами можуть бути різні держави, які готові взяти на себе лідерство в тому чи іншому рішенні. [...] Я окреслив напрямки, за якими кожен із вас може обрати для себе, як стати співтворцем миру. Будь ласка, оберіть свій напрямок для лідерства – і разом ми точно реалізуємо формулу миру» [15].

Відкритість до приєднання стала однією з головних умов імплементации Формули миру та її підтримки в міжнародному співтоваристві. Саме за цим напрямом МЗС України та Президент В. Зеленський розгорнули активну дипломатичну роботу. Одними з перших підтвердили підтримку Формули миру у своїй спільній декларації президенти Литви та Польщі. В авангарді підтримки також виступили країни G7 – Німеччина, Франція, Велика Британія, Італія, Японія і Канада. На спільному саміті 3 лютого 2023 року Формулу миру офіційно підтримав Євросоюз. Велика Британія зафіксувала свою позицію у спільній з Україною декларації, підписаній під час візиту В. Зеленського до Лондона [16]. Формулу миру також підтримали Туреччина, Індія, Словаччина та Фінляндія. Парламент Австрії 31 січня ухвалив постанову із закликом до уряду виступати за виведення російських військ з України та підтримувати всі ініціативи для досягнення справедливого миру.

Особливу міжнародну активність в просуванні Формули миру розвинув сам Володимир Зеленський, порушуючи це питання під час своїх закордонних візитів та на зустрічах із лідерами іноземних країн. Тільки за перші тижні липня 2023 року він обговорив просування Формули миру зі Вселенським патріархом Варфоломієм, президентами ПАР, Болгарії, Туреччини, запросив членів Організації американських держав долучитись до імплементации формули.

Особливого значення українська дипломатія надала підтримці Формули миру в ухваленій 23 лютого 2023 року резолюції Генеральної асамблеї ООН. Позитив цього документа полягає в тому, що він «підтверджує свою вимогу до рф негайно, повністю і беззастережно вивести всі свої збройні сили з території України в межах міжнародно визнаних кордонів і закликає до припинення бойових дій» та вказує, що такі дії росії є «агресією». А втім, текст інших пунктів резолюції доволі розмитий і повторює загальні положення Статуту ООН без вказівки на того, кому вони адресовані. Тож, як зазначають оглядачі, говорити, що ця резолюція втілює «10 кроків до миру», абсолютно некоректно [17].

Проте з деградацією цієї міжнародної організації не варто очікувати чогось більшого. Саме тому керівництво України ухвалило рішення зібрати глобальніший саміт для підтримки Формули миру – Саміт миру. Підготовка до такого саміту активно триває. Як зазначив голова Офісу Президента Андрій Єрмак, зустрічі з представниками країн-учасниць майбутнього саміту відбуваються регулярно, і під час кожної зустрічі додаються нові учасники – «п'ять-шість» країн [17].

Та все ж таки наріжним каменем серед перелічених пунктів Формули миру є «недопущення ескалації», унеможливлення повторення широко-масштабної агресії з боку росії. Тому Україна потребує і вимагає надійних гарантій безпеки.

Формула миру як тимчасова гарантія безпеки для України чи заміник членства в НАТО

Для України, як і 32 роки тому, нерозв'язаною лишилася фундаментальна проблема – отримання гарантій безпеки. Позаяк за всі ці десятиліття Україна так і не спромоглася стати членом НАТО, то якою тоді може бути альтернатива, що б надавала такі гарантії, і чи реальне для України членство в Північноатлантичному альянсі взагалі? Цей пункт Формули миру був викладений в Київському безпековому договорі, який представив Офіс Президента у вересні 2022 року в співпраці з колишнім генсеком НАТО Андерсом Фогом Расмуссеном як рекомендації.

У цьому документі обґрунтовано неможливість гарантувати безпеку України за принципом колективної оборони шляхом приєднання до НАТО в короткотерміновій і, можливо, в далекосяжній перспективі. Тому постає ключове питання: як гарантувати безпеку й оборону України поза межами членства в НАТО? Альтернативним варіантом системі колективної оборони НАТО обрано самооборону України. Інші партнери, що приєднуються до цього договору, мають допомогти Україні побудувати ефективну систему індивідуальної оборони, тобто допомогти мобілізувати всі відповідні політичні, фінансові, військові та дипломатичні ресурси. «Ці гарантії мають забезпечити можливість самооборони України як для стримування збройного нападу чи акту агресії (deterrence by denial – “стримування шляхом заборони”), так і – у разі нападу – для захисту суверенітету, територіальної цілісності та безпеки України (deterrence by punishment – “стримування покаранням»)» [18].

Цей договір має базуватися на низці основоположних принципів. По-перше, його положення мають бути підкріплені юридично зв'язувальними зобов'язаннями групи міжнародних партнерів щодо мобілізації необхідних військових і невійськових ресурсів. По-друге, головним пріоритетом у реалізації такої допомоги і забезпечення самооборони України обрано ЄС, а не НАТО: Україна

орієнтуватиметься не на статтю 5 Вашингтонського договору НАТО, а на статтю 42.7 Договору про Європейський Союз. По-третє, гарантії не мають змушувати Україну обмежувати чисельність і потужність своїх збройних сил. Вони також не мають бути елементом обміну на певний статус, як-от нейтралітет, чи накладати на Україну інші зобов'язання або обмеження [18].

Також у цьому документі викладено вимоги до гарантій безпеки України, а саме: достатні ресурси для утримання розлогих збройних сил, здатних протистояти збройним силам та іншим воєнізованим збройним формуванням РФ; стабільні інвестиції в оборонно-промислову базу України, масштабне передавання зброї та розвідувальна підтримка від союзників, інтенсивні тренувальні місії та навчання спільно з ЄС і НАТО. Гарантії безпеки мають бути чітко сформульовані, ствердні, обов'язкові для виконання на основі двосторонніх угод, але об'єднані в межах спільного документа про стратегічне партнерство – Київського безпекового договору. В основній групі країн-союзників України можуть бути США, Велика Британія, Канада, Польща, Італія, Німеччина, Франція, Австралія, Туреччина, а також країни Північної Європи та Балтії, Центральної та Східної Європи.

Отже, виходячи із зазначених рекомендацій, у Договорі передбачено два рівні міжнародних партнерів: головна група, яка має надавати військову допомогу, та ширша група, яка мусить забезпечувати набір гарантій невійськового характеру, заснованих на санкціях. Такий пакет санкцій буде автоматично повторно застосовувано в разі нової російської агресії. До такої ширшої групи можуть приєднатися Японія та Південна Корея. Окрім цього, пакет гарантій для України може бути доповнений додатковими угодами, що стосуються конкретних питань і не охоплені цим документом – як-от угоди між країнами-виробниками озброєнь.

Пакет гарантій може передбачати також угоди щодо регіональної безпеки. Такі угоди продемонструють єдність міжнародної спільноти з Україною. Тобто фактично йдеться про формування нової архітектури регіональної безпеки, яка має скластися за результатами російсько-української війни. Проте відразу постає питання: як такі гарантії мають вписуватися в цю архітектуру? Адже не всі країни погодяться на ці умови. І як така модель може вписуватись у систему колективної оборони НАТО? Чи навпаки, яке місце буде відведено НАТО в цій архітектурі?

Вільнюський саміт НАТО як тест для Формули миру, НАТО і гарантій безпеки України

З наближенням Вільнюського саміту перед НАТО та Україною дуже гостро постало питання визначення місця України в системі регіональної безпеки, системі колективної оборони Альянсу, надання Україні певних гарантій її безпеки поза межами цих систем. Безумовно, що НАТО, не

маючи реального бажання приєднувати до себе Україну, не могла залишити ці питання без відповіді, тому в Альянсі почали розглядати схожі прецеденти в історії міжнародних відносин. НАТО зіткнулася з дилемою відповідальності: як надати гарантії безпеки без гарантій колективної оборони для України? Президент США Джо Байден, пославшись на те, що Україна буцімто не готова до членства в НАТО, запропонував для України ізраїльську модель. Інші пропонували корейську модель. Загалом із цілої низки пропозицій можна виокремити три основні моделі: ізраїльську, корейську та концепцію контрольованої допомоги як реакції на загрози.

Корейська модель

Підставою для запровадження такої моделі є сподівання, що Україні не вдасться досягти переконливої перемоги в російсько-українській війні й вона буде змушена погодитись на дипломатичні переговори з росією і мир, поступившись своїми територіями – аналогічно до результатів корейської війни. Але на відміну від корейського кейсу, США не мають наміру розміщувати на території України свою армію і зв'язувати себе воєнним союзом та зобов'язаннями про спільну оборону.

Ізраїльська модель

Відповідно до цієї моделі країни-члени надають Україні військово-технічну допомогу, ймовірно, діляться певним обсягом розвідувальної інформації, а також проводять тренування. Така модель не передбачає юридичних зобов'язань перед Україною та залишає союзникам великий простір для маневру в разі загрози для України. Частково такий план є інституалізацією поточної допомоги. Проте в разі зменшення інтенсивності російсько-української війни зменшиться й обсяг допомоги. Принциповим недоліком т. зв. ізраїльської моделі для України є те, що Україна не має ядерної зброї. В українських реаліях збільшення конвенційних спроможностей не стануть гарантією ненападу з боку росії. Водночас факт перебування України в сірій зоні європейської безпеки призведе до подальшої деградації економіки країни, її демографічного потенціалу і зрештою тільки заохотить рф до реваншу. У разі нового протистояння рф буде підготовленішою, а країни Європи заплатять удвічі більше, адже залишити сірі зони в Європі після завершення російсько-української війни значить відкласти нову війну для майбутніх поколінь.

Пошук підстав для відмови Україні в членстві і заміни його на певну альтернативу був зумовлений неспроможністю НАТО реагувати на воєнні загрози власній безпеці з боку росії. Ця неспроможність вперше стала очевидною на Бухарестському саміті НАТО в 2008 році, коли

Україні та Грузії відмовили в наданні Плану дій щодо членства (ПДЧ). Тоді перспективу членства було замінено на голу фразу «Україна буде членом НАТО» без будь-якої дорожньої карти. Замість неї Україна отримала Річну національну програму співробітництва (РНП), яка НАТО ні до чого не зобов'язувала. А росія отримала фактичне право вето розширення Альянсу на Схід, яке кремль розцінив як карт-бланш для початку агресії проти Грузії та України з мовчазної згоди НАТО. Воєнний ультиматум, що його висунув путін до НАТО 17 грудня 2021 року, передбачав легітимізацію права росії контролювати розширення Альянсу. НАТО не сприйняла цей ультиматум, натомість поставивши Україну «сакральною жертвою» для росії. У відповідь путін упевнено розпочав широкомасштабну війну проти України.

Чим тепер Вільнюський саміт НАТО відрізняється від Бухарестського саміту 2008 року? Мало чим. Більше подібностей, ніж відмінностей. Нам так і не надали ПДЧ, проте цинічно просторікують про черговий крок в наближенні України до НАТО. Замість ПДЧ нам знову запропонували ту ж саму РНП, назвавши її тепер «просунутою». Запевнили, що Україна буде в НАТО, але без конкретних дат та умов. Щоправда з натяком на те, що про Україну йтиметься на наступному Вашингтонському саміті 2024 року. За словами генсека НАТО, Україна має перемогти росію, а тоді вже думати про членство в НАТО. Якщо Україна переможе росію, то очевидно, що тоді НАТО буде необхідно приєднуватися до України, позаяк саме Україна обороняє східний фланг Альянсу за нього.

Відвертий страх Альянсу перед росією дає кремлю змогу розв'язувати конвенційну війну і погрожувати ядерною зброєю, не боячись дій у відповідь. Вільнюський саміт довів неспроможність НАТО адекватно відповідати на загрози й став черговою дипломатичною перемогою путіна. Відтак він розпочне війну вже проти самих країн – членів НАТО, що розташовані на його східному фланзі, як це сталося після Бухарестського саміту НАТО 2008 року – спершу проти Грузії, а потім і проти України. Із цього приводу В. Зеленський заявив: «Це не наш був вибір не бути в НАТО. Це був вибір НАТО і страхи деяких держав, що буде, якщо Україну приймати в НАТО, як відреагує росія. Це не дуже чесно, що нікого раніше не цікавило, як відреагує людина в Україні, але всіх цікавило, як відреагує росія. Я вважаю, що це несправедливо і нечесно» [19].

Тож не дивно, що результатом такої деградації НАТО стало Комюніке Вільнюського саміту 2023 року, з 90 пунктів якого Україні відведено лише кілька. Також згадано про російське вторгнення та супутні події, застереження Китаю від співпраці з росією та Ірану – від підтримки агресора, а тоді знову про неоднозначні дії Китаю. В 11-му пункті висловлено підтримку Україні, але не окреслено конкретних термінів і

умов її прийняття до Альянсу. Тільки зазначено, що Україна отримає запрошення до вступу, коли «члени Альянсу погодяться й умови будуть виконані». У декларації Бухарестського саміту НАТО це формулювання звучало оптимістичніше: «Україна буде в НАТО, коли вона цього побажає й буде відповідати вимогам членства». Щоправда, в Комюніке Вільнюського саміту ще згадали про Формулу миру В. Зеленського та висловили підтримку подальшому посиленню «політичної та практичної» допомоги Україні [20].

Концепція контрольованої допомоги як реакція на загрози

Водночас західний політикум не міг не надати вагоміших запевнень у підтримці України, адже неочікувано виявилось, що саме Україна, обороняючись від широкомасштабної російської воєнної агресії, захищає також і країни східного флангу НАТО. У цьому сенсі Україна, з одного боку, приваблива для НАТО як форпост, здатний узяти на себе місію оборони східного флангу, а з іншого боку, Альянс не готовий поширити на Україну свою систему колективної оборони гарантованою статтею 5 Вашингтонського договору. В цьому й полягає ключова дилема для НАТО, України і всієї архітектури європейської безпеки, яку зрештою визначають результати російсько-української війни.

Цю дилему взялася розв'язувати G7, яка під час Вільнюського саміту опублікувала Спільну декларацію про підтримку України, згідно з якою кожна з країн G7 має укласти з Україною двосторонню безпекову угоду, що передбачає: допомогу Україні із самозахисту й попередження нової агресії – постачання зброї, підтримку в розвитку ОПК, навчання, співпрацю у сферах розвідки й кібербезпеки, технічну й фінансову підтримку тощо; заходи на випадок нової агресії, як-от негайні консультації для того, щоб якнайшвидше забезпечити Україну всім необхідним; допомогу в притягненні країни-агресора росії до відповідальності – посилення санкційного тиску, заморожування активів, механізми репарацій і суд над винними в злочинах проти України та українців [21].

Декларація відкрита для підписання іншими країнами. Вона містить основні пункти Київського безпекового договору і є механізмом його реалізації. У контексті формування нової архітектури регіональної безпеки, в якій Україна потребуватиме міцних гарантій захищеності від зовнішньої агресії, текст Декларації є певним фрагментом концепції контрольованої допомоги в частині реакції на загрози. У ній запропоновано надати Україні широкий доступ до західної зброї після закінчення війни, щоб вона могла й далі захищати себе від подальших актів агресії з боку росії. Підписання такої угоди замість членства в Альянсі має підштовхнути Київ до перемовин із росією для завершення повномасштабної війни.

Висновок

Що ж до України, то в документах Вільнюського саміту НАТО йдеться лише про необхідність надання їй озброєння, щоб вона була здатна себе боронити. Таке стримування і стриманість НАТО щодо російсько-української війни очевидно зумовлені погрозами путіна реалізувати стратегію «ескалації для деескалації», якщо НАТО спробує вдатися до оборони свого східного флангу. Фактично російський президент у відповідь на «стратегію стримування», яку застосовує НАТО, і собі стримує Альянс від воєнних дій з оборони свого східного флангу шляхом ядерного залякування. У такий спосіб росія здобуває важіль, що дає їй змогу як іти на ризик конвенційного нападу, так і погрожувати застосуванням ядерної зброї, не побоюючись дій у відповідь [22]. Отже, перспективи НАТО, визначені на Вільнюському саміті, не передбачають долучення України до системи колективної оборони Альянсу.

Наразі формат взаємодії, коли Україна є форпостом НАТО на східному фланзі Альянсу, влаштовує США та ФРН. Держави G7 надають Україні допомогу – економічну підтримку та озброєння – і не мають ніяких юридичних зобов'язань перед Україною щодо її оборони. Тож Україна зменшує загрозу з боку росії для всіх європейських країн власними силами та життями українських військовослужбовців, водночас країни Північноатлантичного альянсу не застосовують власних збройних сил.

Тобто інституалізація допомоги G7 має задовільнити Україну і після завершення війни, але вона не може бути заміником НАТО, адже збільшення конвенційних спроможностей України не відверне повторного нападу рф. Україна наразі бореться за безпеку всієї Європи, і це не просто риторика. 2021 року росія висунула ультиматум не Україні, а НАТО. Україна не була членом Альянсу, і якщо на двосторонньому рівні рф справді хотіла захопити Україну та зруйнувати її державність, то на системному рівні агресію проти України кремль розглядав у контексті протистояння зі США та Європою. Якби агресія рф вдалася, весь людський потенціал України, що тепер належав би окупанту, був би мобілізований проти НАТО – так, як росія використала людський потенціал на окупованій території для застосування проти України. Після захоплення сусідньої держави росія вторглася б у країни Балтії, і ані сили США, ані сили інших союзників не встигли б захистити членів Альянсу.

Перемога України в цій війні відкриває перспективу побудови нової архітектури безпеки в Центральній-Східній Європі, яку визначатимуть країни-переможці – насамперед Україна, Польща та держави Рамштайну. Ядро цієї архітектури може складати регіональний комплекс безпеки, створений на базі потрійного союзу України, Польщі та Великої Британії. Також створюються всі необхідні умови для формування Балто-Чорноморського

союзу з країн Балтії, Польщі, України, Словаччини, Румунії, Чехії та Болгарії, який також може входити до регіонального безпекового комплексу. Головним призначенням такого комплексу має стати стримування агресивних намірів росії, оборона території його членів і встановлення стабільного та справедливого миру в цьому регіоні Європи.

1. Блінкен: США не бачили ознак того, що росія серйозно веде переговори з Україною // Mind. 29 березня 2022. URL: <https://mind.ua/news/20238751-blinken-ssha-ne-bachili-oznak-togo-shcho-rosiya-serjозno-vede-per-egovori-z-ukrayinoyu>
2. Подоляк в інтерв'ю про мирні умови: «Нас цікавить тільки активний захист і союзники, які готові стояти поруч під час війни» // ТСН. 17 березня 2022. URL: <https://tsn.ua/ato/podolyak-v-interv-yu-pro-mirni-umovi-nas-cikavit-tilki-aktivniy-zahist-i-soyuzniki-yaki-gotovi-stoyati-poruch-pid-chas-viyni-201927.html>
3. Подоляк рассказал, что украинская делегация предлагает Кремлю по статусу Крыма // Крым.Реалии. 29 марта 2022. URL: <https://ru.krymr.com/a/news-podolyak-kyiv-kreml-krym/31776085.html>
4. Київ відійшов від стамбульських домовленостей, – Путін про переговори з Україною (відео) // Фокус. 12 квітня 2022. URL: <https://focus.ua/uk/politics/512122-kiev-otoshel-ot-stambulskih-dogovorennos-tey-putin-o-per-egovorah-s-ukrainoy-video>
5. Українська «формула миру»: про що йдеться // DW. 23 лютого 2023. URL: <https://www.dw.com/uk/ukrainska-formula-miru-pro-so-jdetsa/a-64799405>
6. Charap, S. and Priebe, M. (2023) *Avoiding a Long War. U.S. Policy and the Trajectory of the Russia-Ukraine Conflict*. Available at: <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PEA2510-1.html>
7. НАТО несе відповідальність, щоб вторгнення рф не вийшло за межі України – Столтенберг // Укрінформ. 9 березня 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3424995-nato-nese-vidpovidalnist-sob-vtorgnenna-rf-ne-vijslo-za-mezi-ukraini-stoltenberg.html>
8. Богданьок О. Китай оприлюднив свій «мирний план» щодо війни росії проти України // Суспільне. 24 лютого 2023. URL: <https://susplne.media/395696-kitaj-opriludniv-svij-mirnij-plan-sodo-vijni-v-ukraini-so-do-nogo-uvijslo/>
9. Сидоренко С. Мюнхен поза зоною комфорту: що змінюють для України «мирний план» Китаю та підтримка США // Європейська правда. 20 лютого 2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/02/20/7156541/>
10. Війну в Україні спробує призупинити африканська переговорна місія – президент Сьєрра-Леоне // Укрінформ. 11 червня 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3721192-vijnu-v-ukraini-sprobue-priviniti-afrikanska-peregovorna-misia-prezident-serraleone.html>
11. Президент Бразилії хоче бути посередником у «мирних переговорах» між Україною та рф // Hromadske. 10 травня 2023. URL: <https://hromadske.radio/news/2023/05/10/prezydent-brazyliei-khoche-buty-poserednykom-u-myrnykh-perehovorakh-mizh-ukrainoiu-ta-rf>
12. В МЗС рф озвучили 6 умов завершення війни. Головна – Україна має скласти зброю // Цензор.НЕТ. 27 травня 2023. URL: https://censor.net/ua/news/3421093/v_mzs_rf_ozvuchyly_6_umov_zavershennya_viiyny_golovna_ukrayina_maye_sklasty_zbroyu
13. Блінкен озвучив основні принципи тривалого миру в Україні // Hromadske. 2 червня 2023. URL: <https://hromadske.radio/news/2023/06/02/blinken-ozvuchyv-osnovni-pryntsy-py-tryvalo-ho-muru-v-ukraini>
14. «Формула миру» Зеленського: 10 кроків до завершення війни РФ, представлені на саміті G20 // Європейська правда. 15 листопада 2022. <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/11/15/7150645/>
15. Формула миру: які країни підтримали план Зеленського // Слово і діло. 15 лютого 2023. URL: https://www.slovoidilo.ua/2023/02/15/infografika/polityka/formula-muru-yaki-krayiny-pidtrymaly-plan-zelenskoho#google_vignette
16. Китайська гра у мир: що означають для України рішення в річницю великої війни // Європейська правда. 24 лютого 2023. <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/02/24/7156905/>
17. На кожній зустрічі з підготовки до Саміту миру додаються по п'ять-шість країн – Єрмак // Укрінформ. 7 липня 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3735909-na-kozhnij-zustrici-z-pidgotovki-do-samitu-miru-dodautsa-po-patsist-krain-ermak.html>
18. Київський безпековий договір. Міжнародні гарантії безпеки для України: рекомендації // Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: https://www.president.gov.ua/storage/j-files-storage/01/15/93/cf0b512b41823b01f15f424a1325edf4_1663050954.pdf

19. Крамар. О. Зеленський: Настав інший етап війни, у якому ми збираємося забрати ініціативу // Hromadske. 29 квітня 2023. URL: <https://hromadske.ua/posts/zelenskij-nastav-inshij-etap-vijni-u-yakomu-mi-zbirayemos-zabrati-iniciativu>
20. North Atlantic Treaty Organization (2023) *Vilnius Summit Communiqué*. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_217320.htm
21. Лідери G7 офіційно оголосили про пакет гарантій безпеки для України // НВ. 12 липня 2023. URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/lidery-g7-oficialno-obyavili-o-pakete-garantiy-bezopasnosti-dlya-ukrainy-50338501.html>
22. Шевченко О. Меч, щит та їжак. Чим досвід протистояння із СРСР корисний для нової стратегічної концепції НАТО // Фокус. 1 вересня 2022. URL: <https://focus.ua/uk/voennye-novosti/527454-chem-opyt-protivostoyaniya-s-sssr-polezen-dlya-novoj-strategicheskoy-koncepcii-nato>

Hryhorii PEREPELYTSIA,
*Doctor of Political Science, Full Professor,
Department of International Relations and Foreign Policy
of the Scientific and Educational Institute of International Relations
of the Taras Shevchenko Kyiv National University,
Director of the Foreign Policy Research Institute*

THE PEACE FORMULA OF VOLODYMYR ZELENSKY BEFORE AND AFTER THE VILNIUS NATO SUMMIT

Abstract. The Peace Formula put forward by Volodymyr Zelenskyy at the G20 Summit was a response to the challenges caused by the Russian-Ukrainian war and the destruction of the existing world order that followed it. Undoubtedly, the Formula stirred great resonance both among diplomatic circles and the entire international environment since the old system of regional and global security was destroyed, and the global world now faced the problem of finding the contours of a new architecture of international security. Therefore, the Formula represented an attempt to simultaneously solve a whole set of different-scale and multi-directional strategic tasks: urgent and long-term, regional and global, etc. The level of priority of those tasks depends not just on the course and outcome of Russian-Ukrainian war but also on the challenges and threats that subsequently emerged at the global level of international security.

The article describes the conditions and factors that preceded the emergence of the Peace Formula, as well as the process of filling the sessions and content of the document. The author emphasises the Formula's significance for potential negotiations with Russia to end the war and analyses the positions of key geopolitical actors regarding the implementation of the Peace Formula and its role in formulating security guarantees for Ukraine. Other aspects covered in the study include the influence of the decisions of the Vilnius NATO Summit on the fulfilment of the items of the Peace Formula, the prospects of security guarantees for Ukraine, and the ultimate formation of a new regional security architecture.

Key words: Peace Formula, security guarantees, NATO, regional security.

Олександр ДЕМЕНКО,
*кандидат політичних наук, доцент, учений секретар
Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України»*

ЕВОЛЮЦІЯ ПОЛІТИКИ НАТО В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Анотація. Встановлено, що запорукою успіху НАТО є надійна і функціональна інституційна структура, відрегульовані механізми політичних консультацій та прагнення постійно зберігати і вдосконалювати баланс трансатлантичних інтересів. Російське вторгнення в Україну стало потужним імпульсом до переосмислення ролі й перспектив розвитку НАТО, насамперед щодо необхідності зміцнення оборонного потенціалу Альянсу, розширення географічних меж його діяльності та уточнення спектра безпекових завдань. Нова Стратегічна концепція окреслила пріоритети, головні завдання і підходи НАТО, основні загрози й виклики для євроатлантичної безпеки та способи їх нейтралізації на наступне десятиріччя.

Досліджено особливості відносин України з НАТО в умовах широкомасштабної російської агресії. Визначено, що героїчний опір українського народу російським окупантам відкрив історичне вікно для можливого швидкого вступу України до Альянсу після завершення війни.

Ключові слова: НАТО, російська агресія, стратегічна концепція, розширення НАТО, євроатлантична інтеграція України.

Повномасштабна російська агресія проти України спричинила найсерйознішу безпекову кризу в Європі з часів Другої світової війни. Нинішня війна загрожує не лише існуванню України як вільної і незалежної держави, а й загалом руйнує заснований на правилах міжнародний порядок. Уся архітектура безпеки, яка так складно формувалася на Європейському континенті протягом багатьох десятиліть, включно зі взаємно узгодженими міжнародними зобов'язаннями, була вмиць зруйнована. Росія також свідомо підвищила ризик можливого застосування ядерної зброї. Від початку війни кремлівські лідери і пропагандисти регулярно вдаються до безвідповідальної риторики, погрожуючи застосуванням свого ядерного арсеналу як проти України, так і проти тих країн НАТО, які найрішучіше протидіють російській агресії.

Російський напад на Україну став потужним імпульсом до переосмислення ролі й перспектив розвитку Організації Північноатлантичного договору, насамперед щодо необхідності зміцнення оборонного потенціалу Альянсу, розширення географічних меж його діяльності шляхом приєднання нових країн, уточнення спектра безпекових завдань, зокрема щодо посилення оборони кордонів та національної критичної інфраструктури держав-членів. Для України російська агресія наочно засвідчила безальтернативність членства в НАТО як єдиного надійного механізму гарантування безпеки. У таких умовах дослідження особливостей розвитку Північноатлантичного альянсу в контексті реагування на нові виклики й загрози міжнародній безпеці та визначення перспектив вступу нашої держави до НАТО набуває особливої актуальності.

Понад сім десятиліть Північноатлантичний альянс є надійним гарантом безпеки для свої країн-членів. Успіху НАТО сприяла надійна й функціональна інституційна структура: Міжнародний секретаріат, Міжнародний військовий штаб, об'єднані командні структури та інтегровані збройні сили країн-членів. Важливу роль відіграють механізми політичних консультацій, які сприяють досягненню консенсусу під час процесу ухвалення рішень. Розроблена для протистояння агресивному радянському блоку інституційна структура Альянсу довела свою життєздатність і до нових місій після закінчення холодної війни. Поряд з інституційною стійкістю важливим також є той факт, що з моменту свого створення Альянс продовжує зберігати й удосконалювати баланс трансатлантичних інтересів, коли безпека й оборона Європи взаємозалежні з розширеними потребами безпеки США.

Європейська стабільність необхідна для досягнення економічних і політичних цілей зовнішньої політики США, тоді як для європейських союзників американські оборонні гарантії компенсують будь-які недоліки в розвитку їхніх власних військових спроможностей. Американське лідерство – це усвідомлена реальність, але рішення в НАТО часто ухвалюють шляхом непростих компромісів, складних взаємних консультацій і покладанням на консенсус. З роками ці політичні риси призвели до вироблення міцних відносин довіри і залежності між членами Альянсу. Час від часу ці трансатлантичні відносини проходили складні випробування, особливо під час Іракської кризи 2003 р. Але НАТО встояла. І відчуття постійності саме собою є цінним активом. Структури Альянсу інколи уповільнюють процес ухвалення рішень, час від часу загострюються суперечки, зокрема щодо розподілу тягаря оборонних витрат. Проте коли Альянс діє, він робить це з упевненістю консенсусу та перевагами оперативної сумісності, єдності командування і спільних ресурсів [1].

НАТО й далі є унікальним, необхідним і незамінним трансатлантичним форумом для проведення консультацій та координації дій з усіх питань, пов'язаних як з індивідуальною, так і з колективною безпекою країн-членів. Майбутнє Альянсу ґрунтується на його здатності забезпечувати стримування й оборону, неподільності безпеки всього євроатлантичного співтовариства, солідарності й твердій відданості щодо захисту одне одного, як це закріплено в статті 5 Північноатлантичного договору.

Стратегію розвитку НАТО постійно було спрямовано на пристосування до мінливих обставин з урахуванням наявних ресурсів, потрібних для досягнення визначених цілей. Потягом своєї історії Альянс завжди приділяв значну увагу формулюванню й узгодженню власної стратегії, координації зусиль країн-членів на основі постійно оновлюваних концепцій, політичних вказівок і військових доктрин. Стратегічні концепції були публічним обличчям НАТО, окреслюючи головні цілі й мету діяльності та забезпечуючи механізми досягнення консенсусу між країнами-членами.

У перші місяці після початку широкомасштабної російсько-української війни євроатлантичне співтовариство демонструвало певну розгубленість і зневіру щодо можливостей українського опору російській агресії. Регулярні заяви низки лідерів держав-членів НАТО та Генерального секретаря Альянсу на початку війни про те, що НАТО в жодному разі не втручатиметься в конфлікт військовими силами, безумовно, тільки посилювали агресивні наміри кремля. Таку суперечливу реакцію НАТО на війну пояснювала необхідність балансування між дедалі потужнішою підтримкою України та очевидним прагненням уникнути відкритого конфлікту з росією. Більшість європейських країн звернулися до перевіреної захисної парасольки НАТО, підтримуваної могутніми американськими військовими силами й засобами. Лише через деякий час, після низки ганебних російських поразок на фронті, лідерство США почало доводити свою спроможність успішно мобілізувати міжнародні зусилля із координації надання військової підтримки Україні.

З 2014 року члени Альянсу забезпечили підготовку десятків тисяч українських військових і надавали підтримку структурам безпеки й оборони України. Ця допомога суттєво зміцнила оборонні спроможності нашої країни, сприяла збільшенню рівня боєздатності української армії, впровадженню в Україні найкращих практик і стандартів НАТО та посиленню сумісності Збройних Сил України з арміями країн-членів Альянсу.

На Варшавському саміті 2016 року заходи НАТО на підтримку України було оформлено у вигляді Комплексної програми допомоги Україні (КПД), яка мала на меті сприяти здатності України гарантувати власну безпеку та запроваджувати в життя широкомасштабні реформи відповідно до стандартів НАТО. Також Альянс розпочав низку проектів у межах цільових

фондів. Для їх реалізації було виділено ресурси для розвитку певних спроможностей і розбудови потенціалу в ключових галузях. Зокрема, донині триває реалізація таких проектів: командування, управління, зв'язок і комп'ютеризація; медична реабілітація; програма професійного розвитку.

На Мадридському саміті НАТО 2022 року було ухвалено рішення щодо розширення Комплексної програми допомоги й подальшого збільшення підтримки України. До розширеної КПД увійшли ініціативи, покликані забезпечити надання нашій країні невідкладної, короткотермінової, нелетальної військової допомоги, а також створення структур для істотного збільшення підтримки України з боку НАТО в довгостроковій перспективі. Також Альянс вирішив підтримати Україну в переході від військового обладнання й техніки радянського зразка до сучасних обладнання й техніки за стандартами НАТО, що сприятиме підвищенню сумісності Збройних Сил України зі збройними силами країн-членів Альянсу [2].

Від початку широкомасштабного російського вторгнення країни-члени НАТО надають Україні безпрецедентну підтримку, а обсяги їхньої військової, гуманітарної і фінансової допомоги 2022 року сягнули майже 120 млрд дол. Хоча Сполучені Штати Америки є найбільшим національним донором, країни Європи й Канада забезпечили понад половину сукупної допомоги [3]. Крім цього європейські держави розмістили в себе мільйони біженців з України. Захід застосував потужні фінансово-економічні санкції проти країни-агресора.

Водночас, надаючи підтримку Україні та засуджуючи російську агресію, Альянс від самого початку війни прагне уникнути прямої військової конфронтації з росією. Тому такі пропозиції, як запровадження безпечної зони над Україною чи розміщення військових сил НАТО на території нашої країни, поки що серйозно не розглядають. Масштабне за обсягами та номенклатурою постачання озброєння та військової техніки до України реалізують окремі країни або коаліції країн поза межами НАТО. Також Альянс не долучався до запровадження санкцій проти країни-терориста, відповідно, усю санкційну політику проти росії також реалізують в інших форматах.

Таку стриману позицію НАТО критикують, особливо в Україні. Проте слід усвідомлювати, що Альянс завжди позиціонував себе як оборонну організацію, тому й дотримується такої стратегії, яка полягає в обережному балансуванні між оборонною місією НАТО, її авторитетом, підтримкою України та інших країн-партнерів і необхідністю уникнути ескалації з непередбачуваним агресором, який до того ж періодично брязкає ядерною зброєю.

Відколи Росія вперше вторглася до України 2014 року, НАТО запровадила наймасштабніше зміцнення елементів колективної оборони з часів

завершення холодної війни. Було втричі збільшено чисельність Сил реагування НАТО (СРН) та вдосконалено їх технічне оснащення, створено в складі СРН сили надзвичайно швидкого реагування (сили «Вістря спису» в складі 5 тис. військовослужбовців), а також розгорнуто багатонаціональні бойові групи на території Естонії, Латвії, Литви і Польщі. Крім цього, було збільшено військову присутність на південно-східному фланзі Альянсу, центром якої стала багатонаціональна бригада, розміщена в Румунії [4]. Розширено місії патрулювання повітряного простору над Балтійським і Чорним морями. Почато розбудову спільної системи спостереження й розвідки. НАТО також визнала космічний та кібернетичний простори новими сферами операцій, у яких Альянс має гарантувати безпеку й оборону країн-членів.

Відразу після початку широкомасштабного російського вторгнення до України в лютому 2022 року Альянс активував свої оборонні плани, завдяки чому в східній частині НАТО було розгорнуто понад сорок тисяч військовослужбовців. Ці війська були підкріплені істотним військово-повітряним і військово-морським потенціалом. Також на східному фланзі було подвоєно кількість бойових груп Альянсу: із чотирьох до восьми.

На саміті НАТО у Мадриді 29 червня 2022 року була затверджена нова Стратегічна концепція Альянсу, яка окреслила його пріоритети, головні завдання й підходи, основні загрози й виклики для євроатлантичної безпеки та способи їх нейтралізації на наступне десятиріччя. Концепція визначила три головні завдання НАТО: стримування й оборона; запобігання кризам і їх урегулювання; безпека через співпрацю. Російська федерація була названа найбільш значною і прямою загрозою безпеці держав-членів Альянсу та миру і стабільності в євроатлантичному регіоні, яка намагається встановити власні сфери впливу і прямий контроль за допомогою примусу, саботажу, агресії та анексії. Також у Стратегічній концепції було зазначено, що проголошені цілі і силова політика, які реалізує Китайська Народна Республіка, є викликом інтересам, безпеці й цінностям НАТО. Зловмисні гібридні й кібероперації КНР, поряд з її риторикою конфронтації і поширенням дезінформації, спрямовані проти безпеки країн Альянсу. Поглиблення стратегічного партнерства між Китайською Народною Республікою і російською федерацією, а також їхні взаємні намагання ослабити заснований на правилах міжнародний порядок були визнані такими, що суперечать цінностям та інтересам НАТО [5]. Країни-члени НАТО взяли зобов'язання збільшити практичну підтримку євроатлантичних прагнень України та інших держав, які прагнуть вступу до Альянсу, з метою просування миру, стабільності й безпеки в євроатлантичному просторі. Також було підтверджено рішення Бухарестського саміту НАТО 2008 року щодо перспектив членства Грузії та України.

На Мадридському саміті було вжито конкретних заходів щодо визначення нових базових параметрів системи стримування й оборони Альянсу. Ці параметри відповідають підходу НАТО із забезпечення оборони «на 360 градусів» і мають на меті зміцнити потенціал Альянсу в усіх галузях, зокрема в сухопутних, військово-повітряних, військово-морських операціях та операціях у кіберпросторі й космосі, з метою протидії будь-яким загрозам і викликам. Нові базові параметри ґрунтуються на поточних зусиллях у галузі адаптації збройних сил країн-членів. Ідеться, зокрема, про запровадження в повному обсязі і в стислі терміни двох ключових військових концепцій: Концепції стримування й оборони на євроатлантичному просторі та Базової концепції бойових дій НАТО. Перша концепція зосереджена на аспектах застосування сил для виконання завдань стримування й оборони у сучасних умовах, тоді як Базова концепція бойових дій НАТО має скеровувати процес розвитку боєздатності сил Альянсу на тривалу перспективу [3].

Широкомасштабне російське вторгнення в Україну, внаслідок чого вже в перші тижні війни під російською окупацією опинилися значні частини нашої території, на яких російські загарбники вчиняли і досі вчиняють численні злочини проти людяності, змусило НАТО змінити підхід до стримування кремля. Після жахливих воєнних злочинів росії проти українців країни Центрально-Східної Європи рішуче відмовилися розглядати ймовірність будь-якої російської окупації власних територій як елемент стратегії стримування. Натомість Альянс пропонує підхід до стримування агресора шляхом недопущення удару по країнах-членах НАТО взагалі, щоб не допустити окупації навіть частини своєї території.

Із цією метою суттєво збільшується військова присутність на східному фланзі Альянсу, розроблені нові регіональні плани, виділено спеціальні сили для оборони окремих регіонів, зросла кількість військових сил із вищим рівнем готовності до колективної оборони, ніж це було раніше. Така стратегія «стримування шляхом недопущення удару» передбачає постійне розміщення значних контингентів військ НАТО біля кордонів із росією, підвищення надійності ядерних сил Альянсу, розширення чисельності й бойових спроможностей звичайних збройних сил і засобів протиракетної оборони та посилення стійкості країн-членів НАТО на його східному фланзі до стримування і протистояння усім можливим формам російської агресії [6].

На саміті НАТО у Вільнюсі в липні 2023 року було прийнято подальші кроки задля зміцнення оборонних можливостей Альянсу і його адаптації до стратегічного суперництва, в якому авторитарні режими намагаються кинути виклик заснованому на правилах міжнародному порядку. Держави-члени підтвердили зобов'язання щодо збільшення видатків на оборону на рівні щонайменше 2% від національних ВВП. Альянс прагнути

покращувати оперативну сумісність збройних сил країн-членів та розвиватиме потужну оборонну промисловість зі стійкими ланцюжками поставок. З огляду на агресивні наміри кремля, НАТО запроваджує оновлення регіональних оборонних планів, ініціює заходи зі зміцнення командування і контролю в питаннях подальшого посилення передової присутності союзників, затверджує План дій оборонного виробництва.

Європейські члени НАТО й Канада збільшують видатки на оборону вже восьмий рік поспіль. У період 2021–2022 років оборонні витрати зросли на 2,2% у реальному вираженні. Загалом за останні вісім років відбулося реальне збільшення оборонних бюджетів країн-членів НАТО на 350 млрд дол. 2022 року сім країн досягли показника 2% витрат національного ВВП на оборону – лише три члени Альянсу мали цей показник 2014 року. На частку Сполучених Штатів Америки припадає 54% сукупного ВВП країн-членів Альянсу і 70% сукупних оборонних видатків НАТО. 2022 року сукупний оборонний бюджет НАТО перевищив трильйон доларів [3].

Російська агресія проти України активізувала політику відкритих дверей Північноатлантичного альянсу. Для цивілізованого світу стало очевидно, що розширення НАТО було лише приводом для виправдання повномасштабної війни росії проти України з метою силового повернення нашої країни під вплив кремля. Загалом розширення НАТО після завершення холодної війни ніколи не становило загрози для росії, натомість цей процес збільшив простір стабільності, безпеки та співпраці в Європі, зміцнив демократію та забезпечив успішний соціально-економічний розвиток країн Центрально-Східної Європи. Якраз членство в НАТО цих країн стало надійною гарантією їхньої безпеки й захисту від агресії рф.

Уже після початку повномасштабного воєнного вторгнення росії в Україну традиційна політика відкритих дверей НАТО отримала своє продовження. Нещодавній вступ до Альянсу Фінляндії та перспективи швидкого приєднання Швеції переконливо доводять цей факт. Сухопутні кордони Альянсу з росією зросли більш ніж удвічі, оскільки Фінляндія має кордон з країною-терористом протяжністю 1340 км. Також серйозно міцнішає військовий потенціал НАТО, зокрема завдяки передовим повітряним і військово-морським засобам, які мають Фінляндія і Швеція. Це змінює архітектуру безпеки Північної Європи й допоможе стримувати подальшу агресію росії [7]. Отже, можемо дійти висновку, що воєнна агресія кремля проти України зробила зміцнення Альянсу імперативом і лише посприяла його подальшому розширенню.

Водночас за нинішніх умов, до завершення війни, швидкий вступ України до НАТО навряд чи можливий. Так само очевидно, що Альянс уникатиме розширення театру бойових дій за межі території України з метою запобігання ескалації конфлікту та втягування НАТО до його перебігу.

Проте Альянс активно підтримуватиме Україну постачаннями зброї, боєприпасів, гуманітарної допомоги, надаватиме розвідувальну інформацію, навчатиме українських військових, щоб допомогти нашій країні досягти перемоги в цій кривавій війні.

З іншого боку, після початку повномасштабної російської агресії відносини України з НАТО набули нового змісту. Героїчний опір українського народу російським окупантам відкрив історичне вікно для можливого швидкого вступу України до Альянсу після завершення війни, про що відкрито заявляють і українські посадовці, і наші західні прихильники, і незалежні експерти. Очевидно, що вступ нашої держави до НАТО став реальнішим, ніж будь-коли раніше.

Для таких оптимістичних очікувань є декілька причин. По-перше, через героїчну боротьбу Сил безпеки й оборони України проти російської агресії імідж нашої країни на Заході є безпрецедентно позитивним. Від початку війни і НАТО, і ЄС ухвалили низку важливих рішень щодо реальності майбутнього вступу України до цих організацій. По-друге, Україна змогла переконати своїх союзників, що розширення Альянсу підвищить безпеку євроатлантичного регіону й суттєво посилить східний фланг НАТО. По-третє, ізоляція й ослаблення російської федерації, принаймні в короткостроковій перспективі, обмежують для агресора можливості протидіяти такому сценарію і відкривають вікно можливостей для України [8].

Усе це означає, що Україна зобов'язана використати історичне вікно можливостей і зробити все, щоб вступити до НАТО якнайшвидше відразу після завершення бойових дій. Українським політикам і дипломатам слід наполягати на використанні досвіду приєднання до НАТО Фінляндії та Швеції як прецеденту й вимагати прямого вступу до Альянсу, оминаючи етап плану дій щодо членства.

З безпекового погляду, рух України до членства в НАТО є нагальнішим пріоритетом, ніж вступ до ЄС, який передбачатиме значну і тривалу роботу з адаптації законодавства та досягнення всіх визначених критеріїв членства. Вступ до НАТО може відбутися значно швидше з огляду на безпрецедентний рівень суспільної підтримки євроатлантичної інтеграції України, високий бойовий потенціал наших Збройних Сил та їх дедалі більшу сумісність зі збройними силами країн-членів Альянсу.

Саміт НАТО у Вільнюсі, який відбувся 11–12 липня 2023 року, не приніс Україні запрошення до Альянсу. На жаль, така стриманість НАТО може призвести до серйозних деструктивних наслідків для довгострокової архітектури безпеки в усьому євроатлантичному регіоні, оскільки чітко засвідчує, що росія й далі володіє правом вето на розширення НАТО. Це також означає, що європейський континент і надалі наражатиметься на серйозні безпекові ризики.

Запрошення України вступити до НАТО стало би найпотужнішим сигналом для країни-терориста і всіх росіян, оскільки однозначно засвідчило б, що їхні мрії про відновлення імперії нездійсненні, а Україна незворотно опиниться в євроатлантичному співтоваристві.

Звісно, існує занепокоєння, що приєднання України до НАТО може призвести до прямого залучення Альянсу у війну. Проте, на думку групи депутатів Європейського парламенту – прихильників України, навпаки: незворотний шлях до НАТО може прискорити виведення російських військ з України та повернути мир на Європейський континент. Позаяк Україна не очікує, що Альянс негайно вступить у війну, запрошення до НАТО для нашої країни могло б передбачати положення про те, що стаття 5 Північноатлантичного договору набуде чинності лише після перемоги України у війні. Навіть таке «обмежене членство» надало б Україні багато суттєвих переваг, адже вона стала б учасницею повсякденної діяльності та навчань НАТО. Але найважливіше, що такий підхід дуже чітко би просигналізував, що Альянс назавжди залишиться з Україною [9].

Україна рішуче налаштована на активізацію процесу вступу до Альянсу. Ще 30 вересня 2022 року Президент України, Голова Верховної Ради і Прем'єр-міністр України підписали спільне звернення із закликом ухвалити рішення щодо членства України в НАТО, адже це є невіддільним елементом гарантування безпеки українців та громадян усього євроатлантичного простору. За словами Президента України В. Зеленського, де-факто Україна вже пройшла свій шлях до НАТО та довела сумісність зі стандартами Альянсу, відбиваючи російську військову агресію, і тепер готова вступити в НАТО офіційно за пришвидшеною процедурою [10]. Безпосереднє приєднання України до Альянсу залежатиме від розвитку безпекової ситуації, але сам процес вже має розпочинатися.

Підсумовуючи, слід зазначити, що Північноатлантичний альянс від часу свого заснування і до сьогоднішні дня залишається надійним гарантом миру, безпеки й стабільності для всіх своїх країн-членів. Запорукою його успіху є надійна й функціональна інституційна структура, відрегульовані механізми політичних консультацій, спрямовані на досягнення консенсусу, своєчасне оновлення стратегічних концепцій НАТО (відповідно до мінливого безпекового середовища і наявних ресурсів) та прагнення постійно зберігати й удосконалювати баланс трансатлантичних інтересів, які поєднують безпекові та оборонні потреби Європи й США.

Напад на Україну став потужним імпульсом до переосмислення ролі й перспектив розвитку НАТО, насамперед щодо необхідності зміцнення оборонного потенціалу Альянсу, розширення географічних меж його діяльності та уточнення спектра безпекових завдань, передусім щодо посилення оборони кордонів та національної критичної інфраструктури

держав-членів. Нова Стратегічна концепція Альянсу окреслила його пріоритети, головні завдання й підходи, основні загрози й виклики для євроатлантичної безпеки та способи їх нейтралізації на наступне десятиріччя. Російська федерація була названа найбільш значною і прямою загрозою безпеці держав-членів НАТО та миру і стабільності в євроатлантичному регіоні. Для протидії агресивним намірам кремля Альянс реалізує стратегію стримування шляхом недопущення удару, яка передбачає постійне розміщення значних контингентів військ НАТО біля кордонів з росією, підвищення надійності ядерних сил Альянсу, розширення чисельності й бойових спроможностей збройних сил загалом і засобів протиракетної оборони зокрема та посилення стійкості країн-членів НАТО на його східному фланзі.

Аналіз особливостей відносин України з НАТО в умовах широкомасштабної російської агресії дає підстави стверджувати, що героїчний опір українського народу російським окупантам відкрив історичне вікно для можливого швидкого вступу України до Альянсу після завершення війни.

1. Веббер М. Продовження НАТО: пенсійний план не потрібен // NATO REVIEW. 4 квітня 2022. URL: <https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2022/04/04/prodovhoennya-nato-pensnij-plan-ne-potrben/index.html>
2. Відносини з Україною // Сайт Організації Північноатлантичного договору. 5 квітня 2023. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm
3. Щорічний звіт Генерального секретаря за 2022 рік // Сайт Організації Північноатлантичного договору. 21 березня 2023. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/opinions_212795.htm
4. Колективна оборона – Стаття 5 // Сайт Організації Північноатлантичного договору. 20 жовтня 2022. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_110496.htm
5. North Atlantic Treaty Organization (2022) *NATO 2022 Strategic Concept*. Available at: <https://www.nato.int/strategic-concept/>
6. Калініченко О. Ані кроку назад: як НАТО змінює принцип захисту своїх членів // Європейська правда. 25 квітня 2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/04/25/7160442/>
7. Сидорук Т.В., Павлюк В.В. Розширення НАТО як фальшивий привід для виправдання війни росії проти України // Стратегічна панорама. Спеціальний випуск 2022. С. 35–44.
8. Сидоренко С., Гетьманчук А. Без ПДЧ та Бухареста. Чому українські політики мають забути про минуле у питанні вступу до НАТО // Європейська правда. 14 квітня 2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/04/14/7159830/>
9. Вступ України в НАТО до кінця війни: деталі нової пропозиції про розширення Альянсу // Європейська правда. 23 лютого 2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/02/23/7156788/>
10. Доповідь до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє і зовнішнє становище України» // Національний інститут стратегічних досліджень. 2022. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-12/ad-nisd-do-poslannya-prezidenta-ukraini-2022.pdf>

Oleksandr DEMENKO,
*PhD in Political Science, Associate Professor,
Scientific Secretary,
State Institution 'Institute of World History
of the National Academy of Sciences of Ukraine'*

THE EVOLUTION OF NATO POLICY IN THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

Abstract. The article provides a comprehensive analysis of the evolution of NATO policy within the context of the russian-Ukrainian war. The North Atlantic Alliance consistently demonstrates its commitment as a reliable guarantor of peace, security, and stability for its member countries. The foundation of NATO's accomplishments lies in its dependable and effective institutional structure, well-regulated political consultation mechanisms geared towards consensus-building, and the aspiration to constantly maintain and improve the balance of transatlantic interests.

The russian invasion of Ukraine has prompted a critical reassessment of NATO's role and its development prospects, primarily regarding the imperative of strengthening the Alliance's defensive potential, the expansion of its operational scope, and the refinement of its security missions. The new Strategic Concept outlined NATO's priorities, core objectives, and approaches. It also identified the main threats to Euro-Atlantic security and proposed countermeasures for the next decade. The Alliance reacted to the kremlin's aggressive intentions by activating its defence plans and deploying additional military formations on NATO's eastern flank, backed by significant air and naval potential. Moreover, the Alliance enhances the reliability of nuclear forces, strengthens the operational capabilities of conventional armed forces and anti-missile defence assets, and reinforces the resilience of member countries for collective defence.

An analysis of Ukraine's relations with NATO amidst the large-scale russian aggression underscores that the heroic resistance of the Ukrainian people could facilitate a quick accession of Ukraine to the Alliance following the end of the war. An invitation to Ukraine at the 2023 Vilnius Summit opens prospects for establishing long-term sustainable peace in Europe.

Keywords: NATO, russian aggression, Strategic Concept, NATO expansion, Euro-Atlantic integration of Ukraine.

Ігор ЛОССОВСЬКИЙ,
кандидат фізико-математичних наук,
Надзвичайний і Повноважний Посланник першого класу,
заступник Голови Державної служби України
з етнополітики та свободи совісті

ГЕНОЦИД НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН РОСІЇ У ВІЙНІ З УКРАЇНОЮ

Анотація. У статті йдеться про геноцид національних меншин у росії під час її війни з Україною. Автор стверджує, що росія проводить приховану «часткову мобілізацію», призиваючи чоловіче населення з віддалених регіонів з високою концентрацією національних меншин. Ця прихована мобілізація, у поєднанні із залученням сирійських найманців, засуджених та приватних військових компаній, має на меті здійснити етнічну сегрегацію та геноцид російських етнічних меншин. У статті представлено докази з різних джерел, включаючи міжнародних експертів, дослідників геноциду та юридичні звіти, які підтверджують, що росія коїть геноцид як проти своїх етнічних меншин, так і проти України. Згадано ордер на арешт, що його видав Міжнародний кримінальний суд (МКС) за ймовірну причетність володимира путіна до викрадення українських дітей, а також резолюція, ухвалена в Парламентській асамблеї Ради Європи (ПАРЄ), у якій депортацію українських дітей росією визнано геноцидом. Крім того, описано військовий призов у росії під час війни з Україною, вказано на те, що призов є менш поширеним в економічно і соціально розвинених містах з більшістю етнічного російського населення. Стаття також проливає світло на втрати, яких зазнали російські військові в Україні, з акцентом на непропорційно великій кількості солдатів з регіонів національних меншин. Автор критикує ліберальних росіян за те, що вони не визнають расизм і ксенофобію у себе вдома, і підкреслює імперську історію та агресивну політику росії. Обговорюється дискримінація, з якою стикаються етнічні та релігійні меншини в окупованому Криму, зокрема, виселення Православної церкви України, знищення культурної спадщини та переслідування Свідків Єгови. Стверджується, що імперська політика росії ґрунтується з опором з боку України та демократичних країн світу, і висвітлено зусилля пригноблених народів у прагненні до свободи і незалежності.

Ключові слова: геноцид, національна меншина, російсько-українська війна, міжнародне гуманітарне право, призов, військова мобілізація, приватна військова компанія.

Ihor LOSSOVSKYI,
*PhD in Physics and Mathematics,
First-Class Minister Extraordinary
and Plenipotentiary of Ukraine,
Deputy Head of the State Service of Ukraine
for Ethnic Policy and Freedom of Conscience*

GENOCIDE OF RUSSIA'S NATIONAL MINORITIES IN ITS WAR WITH UKRAINE

Abstract. As Russia faces increasing losses of its armed forces in the war with Ukraine, the Kremlin is trying to make up for them in every possible way, even though the Russian dictator is afraid to introduce highly unpopular full-scale conscription openly. Instead, under these circumstances, the country is conducting covert 'partial mobilisation', particularly engaging the male population from remote distressed regions with the compact residence of national minorities and the occupied areas of Georgia and Ukraine, Syrian mercenaries, and tens of thousands of convicts. Conscription is far less common in Russia's major cities, which are both economically and socially developed and primarily inhabited by ethnic Russians. Conversely, it is aimed at wiping out the national minorities coming from remote, disadvantaged regions. Thus, the war covertly serves to carry out ethnic segregation and genocide (effectively, extermination) of Russia's ethnic minorities. Although public information is rather meagre and restricted by the Russian authorities during the war, it reveals that the number of casualties among the poorest national minorities from Russia's remote regions disproportionately exceeds the corresponding toll of ethnic Russians who have met the same fate.

Keywords: genocide, national minority, Russia–Ukraine war, international humanitarian law, conscription, military mobilisation, private military company.

The genocide of Ukrainians

In their legal report, the world's leading experts accuse Russia of committing genocide in Ukraine and having the intention to destroy the Ukrainian people, particularly violating articles of the UN Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide [1]. The accusation [2] is underpinned by a long list of evidence, including examples of mass murder, violence, inhumane treatment, and other indications of genocide against Ukrainians.

In fact, the international community has accused Russia of committing atrocities in Ukraine. Canada, Czechia, Estonia, Ireland, Latvia, Lithuania, Poland, the USA, and Ukraine have gone further and called it genocide at the parliamentary level. In the middle of July 2022, the European Union and 43 states issued a joint statement [3] supporting Ukraine's intention to condemn Russia under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. There are also dozens of international experts and genocide researchers attesting to Russia's perpetration of genocide in Ukraine.

US Helsinki Commission experts say russia is committing genocide [4] against the Ukrainian people. According to the experts, russia's proven actions in Ukraine meet all five criteria of genocide described in the UN Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, whilst meeting even a single criterion already suffices to qualify an act of genocide. Timothy Snyder, the Richard C. Levin Professor of History at Yale University, also provided indisputable evidence of the genocide committed by russia, which, according to the 1948 Convention, implies all five specific types of genocidal crimes, as well as the presence of genocidal intent [5].

Another egregious manifestation of russia's genocidal policy against Ukrainians is the forced deportation [6] of Ukrainian children to russia. According to the russian opposition resource TV Rain, at least 15,000 Ukrainian children have been abducted from the occupied regions of Ukraine and taken to russia. In orphanages and correctional colonies of russia, the authorities intend to erase [7] those children's memory of their past and raise them as impregnable instruments of russia's imperial expansion.

On 17 March 2023, the International Criminal Court (ICC) in The Hague issued an arrest warrant for vladimir putin for overseeing the abduction of Ukrainian children – another major step on russia's path towards becoming a pariah state. In granting the ICC Prosecutor's warrant applications, a panel of judges agreed that there were 'reasonable grounds' to believe putin and russia's children's rights commissioner Maria Lvova-Belova bore responsibility for the 'unlawful deportation' of Ukrainian children as an act of genocide against the people of Ukraine [8]. On 27 April, the Parliamentary Assembly of the Council of Europe (PACE) also adopted a resolution declaring that russia's deportation of Ukrainian children constitutes genocide. The Assembly also recognised putin as a war criminal and approved an amendment implicating Lukashenko in the crime of genocide [9].

One more egregious manifestation of russia's genocidal policy against Ukraine was putin's decree of 27 April 2023, which codifies the conditions for further mass deportation of residents of the occupied territories of Ukraine. According to the American Institute for the Study of War (ISW), 'This decree codifies coercive methods to encourage residents of occupied areas to receive Russian passports and also sets conditions for the deportation of Ukrainians who do not agree to become Russian citizens'. The ISW continues to assess that all efforts to deport Ukrainians to russia may violate the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide and constitute a deliberate campaign of ethnic cleansing [1, 10].

At the time of this writing, the most recent international act condemning the genocidal nature of russia's war against Ukraine was the decision made by the NATO Parliamentary Assembly. During the regular session of the Assembly on

22 May 2023 in Luxembourg, it adopted a Declaration recognising the crimes of the Russian Federation against Ukraine as genocide and denouncing the terrorist regime of the aggressor state as ruscism.

All such genocidal actions of Russia towards Ukrainians became a historical continuation of the genocide of the Ukrainian people [11–13] carried out in the early 1930s by the totalitarian predecessor of current Russia's imperial authorities – the Soviet communist power in Moscow.

The genocide of ethnic minorities in Russia

At the same time, Russia's ongoing aggressive war in Ukraine has revealed obvious manifestations of very similar behaviour in Russia itself, where we can see discriminatory attitudes and manifestations of genocide [14, 15] towards Russia's own ethnic minorities residing in the poorest areas in the 'one-seventh of the world's land'. This pertains to the policy and results of the military draft during the intense phase of the Russian-Ukrainian war, which started on 24 February 2022.

Russia is increasingly losing its military in the war with Ukraine, prompting the Kremlin to compensate for these terrible losses in every possible way, despite the fact that the Russian dictator Vladimir Putin is afraid to conduct an open full-scale military mobilisation. According to British military intelligence, as of the end of May 2022, the Russian army lost one-third of the ground forces it had before the start of the active phase of the war in Ukraine. Official data from the Ministry of Defence of Ukraine indicates that during a year of hostilities in Ukraine, the Russian army's killed in action (KIA) losses approximate the number of manpower of their invasion group from late February 2022, estimated to be around 150,000–180,000 personnel.

In the situation of acute shortage of the so-called cannon fodder for the war, Putin's regime is avoiding full-scale mobilisation, which would be highly unpopular in Russia. Instead, it is conducting partial covert mobilisation [16], targeting the male population from remote and distressed regions with a compact residence of national minorities, notably from Russia's Far East, North Caucasus, Buryatia, Khakassia, Yakutia, as well as the occupied areas of Georgia, Ukrainian Donbas [17] and Crimea [18], Syrian mercenaries, convicted criminal offenders, and representatives of private military companies, including the Wagner PMC, who are actively engaged in the campaign.

Russia is sending the forcibly mobilised Ukrainians from the occupied Donbas – regardless of their age or health condition – to die as 'live bait' on the frontline, feeling no obligation to keep records of KIA Ukrainians and avoiding compensation payments to their families. Not only do the Russians view these men as cannon fodder, but also actively send them to the frontline 'as bait to ascertain the source of fire from the Ukrainian Armed Forces'. The aggressor state coerces men from the occupied territories to fight against their own fellow

citizens and probably die, as they are sent without any training. Russia's use of fake 'republics' in the so-called new territories allows it to get men whose deaths effectively nobody accounts for or even tries to record.

The russians themselves are reluctant to go into open battle, so they continue to collect men from the occupied territories to throw them into hell. The same is true of the methods used to persuade convicted prisoners to fight in Ukraine, with large amounts of money and the waiving of sentences offered to those who survive. Just like the forcibly mobilised Ukrainians from occupied territories, such convicted prisoners are reported [17] to be sent to the worst frontline positions, making them most unlikely to return alive.

Conscription is much less common in russia's large, economically and socially developed cities, where ethnic russians constitute the majority of the population. That is so not only because low-paid representatives of national minorities are more willing to participate in the war as a way to make better money than anywhere in their distressed regions, compared to the population in big industrial centres with the prevailing ethnic russian population. Another apparent reason is the **conscription policy aimed at wiping out the minorities. Thus, the war covertly serves to carry out ethnic segregation and genocide (effectively, extermination) of russia's ethnic minorities.** The number of killed or injured during the war among the poorest national minorities from remote regions of russia disproportionately exceeds the respective share of ethnic russians who met the same fate. What the russian authorities are doing falls under Art. II (c) of the aforementioned Convention ('Deliberately inflicting on the group conditions of life calculated to bring about its physical destruction in whole or in part'). Perhaps, from a purely scientific point of view, this statement may face objections due to insufficient data to support it. However, in the conditions of severe authoritarianism, which has lately turned into totalitarianism in russia, such information is strictly restricted and is not subject to disclosure under the pain of prosecution.

The russian opposition media outlet Mediazona (forced to leave russia and working from abroad) first published a report in mid-April 2022, analysing the available data on the russian military in Ukraine. Using open russian sources, which, however, are far from complete, the journalists found 1,744 reports of russian military casualties – much less than the number the Ministry of Defence of Ukraine officially reported at the time, which exceeded 22,000. The figures provided by Mediazona are also significantly lower than the statistics obtained from independent Western sources, which estimated around 17,000 russian losses at that time. It is emphasised that most of those KIA are servicemen from poor regions. **Dagestan and Buryatia suffered** the greatest losses [19], being among the poorest regions in russia with national minorities of Buryats, Dagestanis, Tuvans, Khakas, and others. Meanwhile, **the reports on soldiers killed in the war listed almost no residents of moscow and Saint Petersburg (where 12% of russia's population reside).**

According to a subsequent report by Mediazona, there were at least 5,801 confirmed deaths in the Russian military from 24 February to 24 August (by that point, the Ministry of Defence of Ukraine had recorded 45,700 dead Russian troops). The majority of those KIA came from the so-called ethnic republics, with Dagestan and Buryatia leading the way. In Buryatia, burials of the dead were a nearly daily occurrence.

Most reports about soldier deaths were coming from the poorer regions where the average wage is lower than the Russian median wage. Again, Moscow and Saint Petersburg were almost never mentioned in those reports [20].

By 18 May 2022, Buryatia, second only to Dagestan in the number of Russian troops killed since the start of the Russian invasion, had lost 117 soldiers, according to Mediazona, while Moscow, with a population about 15 times larger than Buryatia, had lost only three. **Measuring by population percentage, the incidence of death at war among the people of Buryatia was the highest in Russia.** If we check the lists [21] **of Russian losses in this war, the prevalence of Muslim names is rather striking**, with soldiers primarily coming from units assembled in Dagestan and other republics of the North Caucasus. Citizens of Russia (or mercenaries) of **Central Asian ethnicities** [22], mostly **Tajiks**, are also dying disproportionately.

This situation is partly caused by poverty. For many young men in Buryatia, Tuva, or Dagestan, signing a contract with the military is one of the few options for a regular income and an attractive career. The Russian army is disproportionately composed of poor, ethnic non-Russians. However, unlike in the US military, which also recruits national minorities for purely voluntary military service, **few representatives of Russian minorities have any illusions regarding their equality, both in the army and beyond**, in an enormous country where the Slavic majority accounts for 80% of the population, **while the deeply-rooted ethnic Russian cultural dominance and racism** [23] remain the norm.

Even the European non-Slavic minorities in Russia, such as the Finno-Ugric Udmurts, Komi, or Erzya [24], complain that their cultures and languages are oppressed or marginalised.

As Russia's losses in Ukraine increase daily and, according to the General Staff of the Armed Forces of Ukraine, amounted to about 210,000 KIA at the end of May 2023 [25], **such ethnic discrimination has become strikingly obvious.** People in remote areas of Russia are increasingly concerned about the prospect of sending their sons and husbands to die in the war waged for the imperial idea of 'Slavic unity'. It is no coincidence that one of the significant anti-war movements in Russia is not one of those led by intimidated Moscow liberals but the national movement ***Buryats Against War***. In Buryatia and other peripheral Russian minority regions, some local activists are trying to oppose the Kremlin's harsh censorship by creating anti-war posters in their native languages (Buryat,

Kalmyk, Chuvash). Since the russian state machine focuses on ethnic russians, these slogans pass the radars of federal censors, repressive authorities, and the police almost unnoticed.

Mediazona, a russian opposition media outlet working with the BBC News Russian Service and a team of volunteers, continues to gather data on the casualties sustained by the russian military in Ukraine. These numbers do not represent the actual death toll since they can only review publicly available and confirmed reports, including social media posts made by relatives, reports in local media, and statements from local authorities. The actual death toll is much higher, as this information is strictly classified in russia and rarely appears in public media reports. Besides, a large number of soldiers missing in action or taken prisoners of war remains unknown. However, these overwhelmingly incomplete data show that **most of those KIA come from Dagestan, Buryatia, Sverdlovsk region, and Bashkiria**. An unusually high number of casualty reports from Krasnodar Krai can be attributed to local volunteers' frequent visits to the cemeteries to photograph new graves, thus bringing a greater number of casualties to public awareness. This is how the losses are distributed [20] across the russian regions.

More and more residents of Buryatia refuse to fight in Ukraine. The servicemen write reports, but they are not considered, and the soldiers are locked up in detention quarters or sent back to the front line. The head of the Free Buryatia Foundation, Aleksandra Garmazhapova [26], spoke about this on the air of the Freedom TV channel in June 2022. She stated that despite the contractual rights for troops to terminate their service, they are coerced into believing otherwise, facing threats of court proceedings, imprisonment, phone confiscation, and officers refusing to acknowledge or consider their reports. Commanders pretend not to see the reports, tagging servicemen as 'prone to lies and betrayal'. All sorts of tricks are used to prevent the Buryat servicemen from going home. Additionally, servicemen from Buryatia refuse to fight in Ukraine not only because of the fear of death but also because they do not want to be invaders and fail to understand why they should 'denazify' Ukraine when they constantly face racism, great power chauvinism, imperialist discrimination, xenophobia and ethnic insults in moscow. 'Are you sure that Ukraine needs "denazification"? Are you saying that you want to protect the Russian language in Ukraine? Do you remember what happens to the indigenous languages of Russia in Russia? And that it was Vladimir Putin who demoted your language into the category of an elective and optional to study.'

Even liberal russians belonging to the titular nation either do not believe in or prefer not to acknowledge the high level of domestic racism and xenophobia that exists in russia. Blinded by their racial privilege, most ethnic russians, including the liberal intelligentsia, systemic opposition, and other mostly educated people forced to live in exile abroad, fail to realise the unquestionable

fact of russia's centuries-long imperialism and colonialism [27] that russia weaponises against the previously conquered neighbouring peoples.

National minorities in russia regularly suffer from both common and state chauvinism. One of the Buryat activist groups published a photo on social media, demonstrating a slogan on the entrance doors of a restaurant in Irkutsk (Eastern Siberia) demanding to speak only russian. Although Buryats, Tuvans, Dagestanis, and Chechens died by the thousands in the aggressive and senseless war against Ukraine, they continue to be dehumanised in russia, writes the Telegram channel 'Wind Sower'. Representatives of indigenous peoples are even forbidden to communicate in their native language [28]. Nevertheless, they are being sent to die in Ukraine, thousands of kilometres from their homes.

What can russia's disadvantaged national minorities do to avoid becoming the so-called 'cannon fodder' of the empire's expansionist policies? The only thing they can do is remember their ancestral traditions and engage in shamanism. On 26 May, Rossiya-1, the main propaganda channel on russian TV, aired a story from the Ust-Abakan district of Khakassia, where **a large group of local shamans offered** a ritual sacrifice [29], presenting sustenance to the spirits of war, darkness, and fire, urging them to take mercy on Khakassian guys fighting in Ukraine. According to the chief shaman of Khakassia, the ceremony was successful, as the spirits heeded their call, and thus, 'Khakassian boys' should come back home alive. It is not only Khakassian shamans who are using such 'effective' anti-war strategies: the shamans of Buryatia, Tuva, and Yakutia stand right there with them. Notably, the old sorcerers do not ask the spirits to end the war but merely to save their soldiers.

The 300-year imperial history of russia, beginning with Tsar Peter's proclamation of the tsardom of muscovy as the russian empire in 1721, **was a history of its expansion, accompanied by widespread repression, bloody wars, and the genocide of numerous local peoples** who stood in the way of the militant empire. Today, as a descendant and successor of that empire led by dictator putin, russia seeks to continue the aggressive imperial policy of genocide against independent and sovereign Ukraine, the population of occupied territories, and the national minorities living in various regions of the empire. However, modern international law, democratic values, standards, and rules the world follows in the 21st century fundamentally differ from the values and norms of the past. That's why russia's imperial policy of aggression and genocide now faces strong collective resistance from Ukraine and all the democratic nations of the world.

On 17 July 2022, the Free Nations League (FNL), which united representatives of the 'peoples enslaved by the kremlin', addressed US President Joe Biden under Captive Nations Week – an annual series of public events originally aimed at raising public awareness of the problem of 'enslaved peoples'. The Free Nations League is an alliance of the Bashkir, Buryat, Ingrian, Kalmyk, Tatar, Erzya, and

other national movements, openly declaring the goal of creating new nation-states and secession from the Russian Federation.

In their open letter, activists of national movements ask for support for their peoples' exercising their right to self-determination. 'We don't see our peoples' future as part of Russia and don't want to be responsible for the war crimes of the Kremlin,' said representatives of the Finno-Ugric people of Erzya. 'We, the autochthonous peoples living in the Russian Federation, are, in fact, hostages of the Putin regime. We were left with a choice: either fight or go to jail if we don't support Russian aggression.' Tatars, Bashkirs, Buryats, Ingrians, Kalmyks, and Erzyans talk about the goals and objectives of the League: 'Today we are in the same position as Ukraine, Estonia, Lithuania, or Latvia 40 years ago. We will strive for decolonisation, and in this struggle, we need the support of developed democracies' [30].

Tsakhagiin Elbegdorj, former President of Mongolia (2009–17), called on Buryats and representatives of other national minorities living in Russia to refrain from the war against Ukraine and seek refuge from partial mobilisation in his country. According to him [31], 'From the very beginning of this bloody war, ethnic minorities that live in Russia suffered the most. The Buryats, Tuvans, and Kalmyks have suffered the most. They were used as cannon fodder. Hundreds were injured. Thousands were killed.' He pointed out the following statistics of Russian losses in the war in Ukraine: 'If one soldier dies from the Moscow region, then 625 soldiers die from Buryatia, which amounts to a genocide of Russia's national minorities.' Some data indicate that, at least during the first stage of the war, for every killed Muscovite, there were 87 Dagestanis, 275 Buryats and 350 Tuvans [32, 33].

The policy of genocide carried out by the totalitarian Russian federal government against its own national minorities, which manifests itself more and more prominently in the course of the Russia–Ukraine war, today fuels freedom and independence movements among the enslaved peoples of Russia. In this regard, first of all, we should mention the Government-in-exile of the Chechen Republic of Ichkeria and activists of other mountain peoples of the Caucasus, who are forced to operate outside their Motherland and engage in active political, diplomatic, and informational efforts worldwide to convey the genuine freedom-loving aspirations of the enslaved peoples of the Caucasus. Recently, several political and information events took place in various countries of the world, during which the prospects for the further disintegration of the Russian empire and the liberation of its enslaved peoples, particularly in the Caucasus region, were discussed [34]. The last such representative event was held in Kyiv on 27 May 2023, involving members of the Government-in-exile of Ichkeria, as well as leaders and activists of public organisations representing the peoples of the Caucasus (Chechens, Ingush, Circassians, Dagestanis, etc.), who are currently dispersed across the world in countries such as Belgium, Canada, France,

The USA, Türkiye, Ukraine, etc. In addition to speeches by representatives of the Caucasian peoples, the Conference featured presentations by scientists, experts, and political figures from Canada, Georgia, Great Britain, Japan, Lithuania, Poland, the USA, and Ukraine [35]. Several similar events with the participation of representatives of the peoples of the Finno-Ugric ethnic group of Russia have recently taken place in Helsinki, Tallinn, and the USA.

Discrimination of religious and national minorities in the temporarily occupied Crimea. A similar situation is observed in the territories of Ukraine temporarily occupied by Russia, particularly in Crimea, where the Russian occupation administration violates the fundamental norms of international humanitarian law.

The disturbing situation regarding ethnic and religious affairs in the temporarily occupied Autonomous Republic of Crimea (ARC) has significantly deteriorated and escalated since the outbreak of Russia's full-scale invasion of Ukraine on 24 February 2022.

The situation with the Crimean Diocese of the Orthodox Church of Ukraine (OCU) remains tense. Since 2019, the Crimean Diocese has been under permanent risk of eviction from the St Prince Volodymyr and St Princess Olha Cathedral of Sacred Equal Apostles (the main OCU cathedral in Crimea) in Simferopol due to an unlawful decision of the Russian occupation administration. Eviction would be equivalent to the total destruction of the religious minority group of the OCU in Crimea. On 28 October 2022, the Cabinet of Ministers of Ukraine adopted Resolution No. 1213 regarding the transfer of this cathedral from the property of the ARC to the state property of Ukraine. It is assumed that the cathedral will be transferred to the free use of the Crimean Diocese of the OCU, and after the liberation of the peninsula, it will return to the property of the OCU. **Russia continues the practice of persecution for alleged 'unlawful missionary activity' among those religious communities that refuse to obey the centralised organisations loyal to or controlled by the occupation administration.**

In 2022, the Russian occupation authorities announced their intention to create a recreation area on the territory of the Sauskan Muslim cemetery in the city of Bakhchysarai, which is located near the Khan's palace and is considered one of the oldest Muslim cemeteries in the region. Such a decision caused indignation on the part of representatives of the Crimean Tatar community and posed a threat to the preservation of the historical and cultural heritage of the Crimean Tatar people on the territory of the peninsula. **Russia continues the arbitrary destruction of the Khan's Palace in Bakhchysarai, the indigenous Crimean Tatar people's most significant architectural heritage site.** The palace is a component of the memorial object 'The historical surroundings of Crimean Khans' capital in Bakhchysarai', which is included in the UNESCO Tentative List. It is well-known that the Russian authorities destroyed the Golden Cabinet of Khan Qırım Giray by dismantling the roof and stained-glass windows and turning the

monument into a newly constructed object with elements of historicity. Those construction works are taking place as part of the so-called 'restoration works' that began in 2017. In 2021, UNESCO published a report stating that the russian restoration of the Bakhchysarai Palace of the Crimean Khans is distortive.

The russian occupation authorities continue to persecute Jehovah's Witnesses, banned in russia as an extremist organisation in 2017 without any convincing legal reasons. Since then, followers of this belief, including those residing in occupied Crimea, have been criminally persecuted for their beliefs. In 2022, at least 12 believers of Jehovah's Witnesses were subjected to searches. In April, the so-called 'Armiansk City Court' and 'Yalta City Court' started trials for the 'organisation and financing of extremist activities' against seven believers of Jehovah's Witnesses. In February 2022, the so-called 'Kerch City Court' sentenced Artem Shablii to two years of conditional imprisonment with a probationary period of three years on the charge of participation in the religious organisation 'Jehovah's Witnesses'. On 6 October 2022, the so-called 'Nakhimov District Court of Sevastopol' sent Yevhen Zhukov, Volodymyr Maladyka, and Volodymyr Sakada, parishioners of the religious organisation 'Jehovah's Witnesses', to the general regime penal colony. All three were sentenced to 6 years of imprisonment, with restriction of movement for a period of one year after completing the sentence and a seven-year ban on mass media and Internet publications.

Residents of the occupied Crimea, particularly individuals belonging to national minorities and indigenous peoples of Ukraine, continue to be drafted into the russian army through military conscription and partial mobilisation. As part of the russian army, they are used in hostilities against Ukraine. It is known that in Crimea, following vladimir putin's announcement of partial mobilisation in russia, **Crimean Tatar people were given at least 1,500 military summonses. Such actions directly violate the 1949 Geneva Conventions and other norms of international humanitarian law.**

Russian occupation authorities maintain the systematic persecution and oppression of Crimean Tatars. During the first nine months of 2022, the Crimean Tatar Resource Centre recorded 108 detentions (83 of which involved Crimean Tatars), 25 searches (involving 20 Crimean Tatars), 124 interrogations (involving 84 Crimean Tatars), 138 arrests (involving 104 Crimean Tatars), 35 fines (involving 16 Crimean Tatars); 11 individuals were detained on the grounds of their alleged association with Muslim religious organisations, mainly Hizb ut-Tahrir Al Islami. The punishment prescribes up to 20 years in prison while, in most cases, the only 'evidence' of alleged terrorist activities is Muslim literature or records of discussions on religious or social topics; 13 persons were detained on the grounds of their alleged association with the 'Crimean Tatar Noman Çelebicihan Battalion', which the russian Supreme Court banned and recognised as a 'terrorist organisation' on 1 June 2022.

In 2016, the Russian Supreme Court recognised the Mejlis of the Crimean Tatar people as an extremist organisation, while Russia is obliged to cancel the ban on the activities of the Mejlis and its recognition as an extremist organisation in accordance with the Decision of the UN International Court of Justice dated 19 April 2017. Its leaders, Refat Chubarov and Mustafa Dzhemilev, are prohibited from entering Crimea, and court cases have been initiated against them. Refat Chubarov was convicted in absentia and sentenced to six years in prison and a fine of 200,000 rubles for 'organising mass disturbances' near the Supreme Council of the Autonomous Republic of Crimea building in February 2014. On 22 April 2022, the so-called 'Armiansk City Court' announced the verdict in the case against Mustafa Dzhemilev, finding him guilty under Art. 224, Part 1 of Art. 222 and Part 3 of Art. 322 of the Criminal Code of the Russian Federation. On 26 May 2022, the appellate instance of the so-called 'Supreme Court of Crimea' changed the verdict against Mustafa Dzhemilev in absentia, sentencing him to three years of imprisonment and a fine of 20,000 rubles.

All this testifies to the use of various forms of discrimination, racism, chauvinism, and intolerance by the occupying Russian regime towards ethnic and religious minorities living in the temporarily occupied Crimea. At the same time, this is a malicious violation of international humanitarian law that falls under the description of committed war crimes.

1. United Nations (1948) *Convention on Prevention and Punishment for the Crime of Genocide*. Available at: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.1_Convention%20on%20the%20Prevention%20and%20Punishment%20of%20the%20Crime%20of%20Genocide.pdf
2. Kottasová, I. (2022) 'Exclusive: Leading experts accuse Russia of inciting genocide in Ukraine and intending to "destroy" Ukrainian people', *CNN*, 27 May. Available at: <https://edition.cnn.com/2022/05/27/europe/russia-ukraine-genocide-warning-intl/index.html>
3. Dolotova, D. (2022) 'Prokladaiemo shliakh do pravdy: YeS i 43 krainy vyznaly dii RF henotsydom ukrainskoho narodu', *Vikna*, 14 July. Available at: <https://vikna.tv/video/svit/43-krainy-i-yes-vyznaly-diyi-rf-na-terytoriyi-ukrayiny-genocydom/>
4. Pribylov, S. (2022) 'Eksperty Khelsinskoy komissii: "Rossiya osushchestvlyayet genotsid ukrainskogo naroda"', *Golos Ameriki*, 17 November. Available at: <https://www.golosameriki.com/a/helsinki-commission-russia-genocide-ukraine/6837514.html>
5. 'Russia intends to commit genocide in Ukraine, six ways to prove it. Lecture by Timothy Snyder' (2022) *European Pravda*, 23 October. Available at: <https://www.eurointegration.com.ua/eng/articles/2022/10/23/7149219/>
6. 'Vykradennia i rusyfikatsiia ditei iz okupovanykh terytorii: yak OBSYe reahuie na voenni zlochyny Rosii' (2023) *Radio Svoboda*, 6 February. Available at: <https://www.radiosvoboda.org/a/vykradennya-ditey-rusyfikatsiya-viy-na-rosiya-obsye/32257247.html>
7. "'Oni stiryayut proshloye etikh detey". Pochemu pravozashchitniki trebuyut uskorit rassledovaniye deportatsii ukrainskikh detey v Rossiiyu' (2022) *TV RAIN*, 25 December. Available at: https://tvrain.tv/teleshov/notes/oni_stirajut_proshloe_etih_detey_pochemu_pravozaschitniki_trebujut_uskorit_rassledovanie_deportatsii_ukrainskih_detey_v_rossiju-549459/
8. Berger, J. and Sauer, P. (2023) 'ICC judges issue arrest warrant for Vladimir Putin over alleged war crimes', *The Guardian*, 17 March. Available at: <https://www.theguardian.com/world/2023/mar/17/vladimir-putin-arrest-warrant-ukraine-war-crimes>
9. Palyvoda, N. (2023) 'PACE adopts resolution that Russia's deportation of Ukrainian children is genocide', *Mind*, 27 April. Available at: <https://mind.ua/en/news/20256649-pace-adopts-resolution-that-russias-deportation-of-ukrainian-children-is-genocide>
10. 'ISW explains why Putin allowed the deportation of Ukrainians without Russian passports from occupied territories' (2023) *Ukrainska Pravda*, 29 April. Available at: <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2023/04/29/7399948/>

11. Lemkin, R. (1953) *Soviet genocide in Ukraine*. Available at: <https://willzuzak.ca/tp/holodomor2013/oliver-20171004Lemkin.pdf>
12. Hoidal, P. (2020) 'The first genocide that was methodically planned', *Support to the People of Ukraine*, 17 December. Available at: <https://www.s2pu.com/index.php/en/holodomor/148-the-first-genocide-that-was-methodically-planned>
13. Serbyn, R. (2020) *Soviet genocide in Ukraine*. Available at: https://www.academia.edu/92321266/SOVIET_GENOCIDE_IN_UKRAINE
14. Lossovskiy, I. (2022) 'Henotsyd u Rosii: yak Moskva "utilizuie" svoi natsmenshyny na viini z Ukrainoiu', *ZN.UA*, 5 June. Available at: <https://zn.ua/ukr/international/henotsid-u-rosiji-jak-moskva-utilizuje-svoji-natsmenshini-na-vi-jni-z-ukrajinoju.html>
15. Lossovskiy, I. (2022) 'How Moscow "eliminates" its national minorities in the war with Ukraine', *European Centre for Minority Issues*, 17 October. Available at: <https://www.ecmi.de/infochannel/detail/ecmi-minorities-blog-how-moscow-eliminates-its-national-minorities-in-the-war-with-ukraine>
16. Mackinnon, A. and Detsch, J. (2022) 'Putin wants to keep fighting. Who will fill the ranks?', *Foreign Policy*, 20 May. Available at: <https://foreignpolicy.com/2022/05/20/putin-russia-war-troop-movement-ukraine/>
17. Coynash, H. (2022) 'Russia sends forcibly mobilized Ukrainians from occupied Donbas to die as "live bait" at the frontline', *Human Rights in Ukraine*, 22 August. Available at: <https://khpg.org/en/1608811068>
18. Coynash, H. (2022) 'Covert mobilization and Ukrainian conscripts from occupied Crimea sent to die in Russia's war against Ukraine', *Human Rights in Ukraine*, 7 July. Available at: <https://khpg.org/en/1608810843>
19. 'Young men from poor regions: Mediazona journalists investigate open data on Russian troop losses in Ukraine' (2022) *Meduza*, 26 April. Available at: <https://meduza.io/en/feature/2022/04/26/young-men-from-poor-regions>
20. 'Russian casualties in Ukraine. Mediazona count, updated' (2022) *Mediazona*, 5 November. Available at: https://en.zona.media/article/2022/05/11/casualties_eng
21. Galeev, K. (2022) *Consider this random list of wounded Russian soldiers in Rostov Oblast (=wounded in Ukraine). Dagestani names comprise about a half of the list. Russian army is quickly becoming the army of minorities* [Twitter] 18 March. Available at: <https://twitter.com/kamilkazani/status/1504585747931623449>
22. Shramko, Yu. (2022) 'U rf brak okhochykh voivuvat, pereishly na nabir inozemtsiv z Tsentralnoi Azii – HUR', *UNN*, 17 August. Available at: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1990339-u-rf-brak-okhochikh-voyuvati-pereyshli-na-nabir-inozemtsiv-z-tsentralnoyi-aziyi-gur>
23. UKRAINA SEGODNYA – Hroshi (2022) *Pravitelstvo Rossii utiliziruyet v Ukraine svoi natsmenshinstva*. 30 May. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=1ZPg76SszAo>
24. *The chief elder of the Erzya people* (2023). Available at: <http://inyazoro.info/?lang=en>
25. *Russia's losses* (2023). Available at: <https://www.minusrus.com/en>
26. Berezhanskyi, I. (2022) 'Soldaty RF iz Buryatii na khodu vyprygivayut iz avtobusov, chtoby ne yekhat na voynu v Ukrainu — "Svobodnaya Buryatiya"', *TSN*, 12 July. Available at: <https://tsn.ua/ru/ukrayina/soldaty-rf-iz-buryatii-na-hodu-vyprygivayut-iz-avtobusov-chtoby-ne-ehat-na-voynu-v-ukrainu-svobodnaya-buryatiya-2108632.html>
27. Kovalev, A. (2022) 'For opposition to Putin's war, look to the fringes of his empire', *Foreign Policy*, 20 May. Available at: <https://foreignpolicy.com/2022/05/20/russia-ukraine-war-casualties-deaths-putin-ethnic-minorities-racism/>
28. "'Boiovi buryatiy' nevdovoleni, im vsim poholovno u idalniakh ta stolovykh zaboronyly rozmovliaty bud-yakymy movamy, krim rosiiskoi' (2022) *Bomba News*, 13 August. Available at: <https://www.bn24.biz.ua/boiovi-buriaty-nevdovoleni-im-vsim-poholovno-u-idalniakh-ta-stolovykh-zaboronyly-rozmovliaty-bud-iyakymy-movamy-krim-rosiiskoi/>
29. GTRK Khakasiya (2022) *Shamany proveli obryad v zashchitu mira v odnom iz sakralnykh mest Khakasii*. 26 May. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=S--xZR46CWs>
30. 'Baydena prosyat o podderzhke "poraboshchennykh Moskvoy narodov"' (2022) *Idel.Realii*, 18 July. Available at: <https://www.idelreal.org/a/31948351.html>
31. 'Byvshiy prezident Mongolii Elbegdorzh prizval buryatov i drugiye natsmenshinstva spasatsya ot mobilizatsii v yego strane' (2022) *Nastoyashcheye Vremya*, 24 August. Available at: <https://www.currenttime.tv/a/byvshiy-prezident-mongolii-elbegdorzh-prizval-buryatov-spasatsya-ot-mobilizatsii/32049412.html>
32. FREEDOM (2022) *Eks-prezident Mongolii: Ukraina osvobodit mir ot diktatury Rossii*. 30 September. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=5USw5Tcsgg>
33. 'Skolko muzhchin pogibo na voyne s Ukrainoy iz Bashkortostana i Tatarstana' (2022) *Idel.Realii*, 30 September. Available at: <https://www.idelreal.org/a/32059137.html>
34. Hudson Institute (2023) *Preparing for the Dissolution of the Russian Federation*. Available at: <https://www.hudson.org/events/preparing-dissolution-russian-federation>
35. The Council of United Circassia (2023) Participation to the International Conference on the 105th Anniversary of the Northern Caucasus Mountainous Republic. Available at: <https://www.united-circassia.org/press-release-on-kyiv-conference>

Андрій КУДРЯЧЕНКО,
доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України, директор Державної
установи «Інститут всесвітньої історії НАН України»

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА: ЗМІНИ У СТАВЛЕННІ УРЯДУ НІМЕЧЧИНИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Анотація. Російсько-українська війна вплинула на політику ФРН щодо України, радикально змінила парадигму відносин Берліна з Москвою та посилила позиціонування Німеччини як лідера, адже тепер ця країна бере на себе більше відповідальності за перебіг подій в Європі і світі. Розкрито значення й напрями рішучого відходу ФРН від особливих відносин з рф та надання вагомій політичної, фінансово-економічної і гуманітарної допомоги Україні.

Проаналізовано зміст та значення офіційних заяв і реальних кроків федерального президента та федерального канцлера Німеччини. Здійснено огляд актуальних видань, систематизовано дані соціологічних опитувань, зіставлено їхні результати у часовому та міжнародному контекстах.

Ключові слова: російсько-українська війна, Німеччина, Україна, росія, неспровокована агресія, звільнення, воєнна, економічна, гуманітарна допомога.

Відомо, що німецьке суспільство і еліти, як і в багатьох інших державах, були шоковані масштабною агресією росії проти України, що була розпочата вранці 24 лютого 2022 року. Німецькому політикуму здавалося, що їхній уряд на чолі з Канцлером Олафом Шольцом так само, як і за попереднього багаторічного врядування Ангели Меркель, маючи особливі відносини з Москвою, доклали значних зусиль, щоб запобігти такому вкрай небезпечному розвитку подій. Але невблаганний потік стрімкого наступу на величезній лінії фронту і героїчна боротьба України, те, як брутально російські військові знищували мирне населення, цивільну інфраструктуру, цілі житлові квартали Харкова, Маріуполя та інших українських міст і сіл, – усе це змушувало політиків та експертів критичніше оцінити та

осмислити німецьку політику щодо росії і України, а також «східну політику» Федеративної Республіки Німеччина загалом.

Однією з гострих критичних оцінок цієї політики в німецькому істеблішменті стала позиція багаторічної експертки зі Східної Європи на німецькому радіо Сабіни Адлер. Уже 6 березня в пресклубі ARD вона закликала дати критичний аналіз упущень та помилок політики, які призвели до війни росії проти України. І тут у центрі уваги, на її погляд, мала бути висвітлена як політична, так і економічна роль Німеччини, її енергетична заангажованість і залежність від росії. Дещо пізніше С. Адлер у своїй тепер широко відомій книжці «Україна і ми: фіаско Німеччини та уроки для майбутнього» доходить невтішних висновків [1]. Саме ескалація війни росії проти України з лютого 2022 року поставила під сумнів підхід Німеччини до Східної Європи. Авторка слушно стверджує, що протягом трьох десятиліть Берлін значною мірою ігнорував інтереси і проблеми України як другої за величиною держави в Європі, водночас активно заграючи з політичними та економічними елітами росії. Тож політичні невдачі, лобізм, подвійні стандарти та оманливий пацифізм німецької політики були вирішальними протягом тривалого часу, що, за оцінкою С. Адлер, опосередковано живили напад москви на Україну. Її аналіз зосереджено не тільки на витоках і початкові великої війни у 2022 році, а й на попередній політиці ФРН щодо України, на яку напала росія.

Відомий аналітик Стокгольмського центру східноєвропейських досліджень (SCEEUS) Шведського інституту міжнародних відносин (UI) доктор філософії Андреас Умланд високо оцінив книгу Сабіни Адлер. Він зазначає, що критичний огляд політики Берліна щодо України, викладений у книжці Адлер, став значною подією в інтелектуальному житті Німеччини [2].

Щодо зміни політичного курсу уряду ФРН, то це був нелегкий шлях, який мав кілька показових складників. Російські стратеги, зі свого боку, сподівалися на стриману або навіть пацифістську лінію офіційного Берліна та на відповідний вплив суспільної течії «тих, хто розуміє Путіна» з огляду на об'єктивне зацікавлення ФРН у дешевих російських енергоресурсах. Соціал-демократів Москва вважала історично заангажованими на співпрацю.

Однак не лише повномасштабний наступ росіян пішов «не за планом», а й позиція Федеративної Республіки Німеччина виявилася далеко не такою, на яку розраховували московські керманичі. Особливо здивувала російську федерацію позиція О. Шольца. Але кремль не полишає надій посіяти розкол в німецькому політикумі та суспільстві щодо підтримки України, оцінки перспектив мирних переговорів та умов завершення війни.

Проте переломним моментом у формуванні сучасної позиції О. Шольца щодо росії став його виступ на позачерговому засіданні Бундестагу 27 лютого [3]. Реакція влади й суспільства Німеччини на російську агресію була досить швидкою і вельми рішучою. Уже через три дні після російського нападу на нашу країну Бундестаг терміново зібрався на надзвичайне засідання. Із доповіддю виступив Федеральний канцлер Олаф Шольц. У своїй промові він чітко й однозначно пояснив рішучу зміну ставлення ФРН та її відносин із росією після неспровокованого повномасштабного вторгнення останньої в Україну. Водночас із цим засіданням біля будівлі німецького парламенту проходила потужна майже стотисячна акція антивоєнного протесту громадян. Це була яскраво виражена підтримка широких верств населення ФРН справедливої боротьби України.

Промова Олафа Шольца, найвпливовішого державно-політичного діяча сучасної Німеччини, стала важливою і показовою. Федеральний канцлер особливо наголосив, що «24 лютого 2022 року відбулася зміна епох в історії європейського континенту». За оцінкою політика, нападом на Україну російський президент путін холоднокрівно розпочав війну, причина якої полягає лише в тому, що «свобода українців та українок ставить під питання існування його власного режиму». А отже, війна ця загарбницька, нелюдська, суперечить міжнародному праву і ніяк не може бути виправдана.

Федеральний канцлер назвав нинішній період «зміною епох, яка означає, що світ після неї не буде таким самим, як до війни». Як стверджував Шольц, демократіям потрібно повернути силу й успішно протистояти розпалювачам війни. Він зазначив: якщо багато хто зі старшого покоління ще пам'ятає розповіді про Другу світову своїх батьків і дідів, то молодим людям сама думка про війну в Європі здається просто нереальною. Саме тому, за оцінкою Канцлера, більшість громадян ФРН рішуче засуджує російське вторгнення, цю жорстоку несправедливість, і відкрито висловлює свою підтримку Україні.

У своєму промовистому виступі Шольц не лише засуджував агресію кремлівського диктатора, вказував на рішучий розрив та відхід від попередніх особливих німецько-російських відносин, а й визначив напрями боротьби із загарбницьким путінським режимом. **Глава німецького уряду окреслив найневідкладніші завдання.** Найвагомішою відповіддю на дедалі більшу російську загрозу стали пропозиції підвищити видатки на оборону до 2% та створити спеціальний фонд із підтримки Бундесверу обсягом у 100 млрд євро. Канцлер інформував парламент і суспільство про ухвалене урядове рішення розпочати постачання німецької зброї «в Україну з метою її оборони», а також про те, що Бундесвер уже надає підтримку східноєвропейським партнерам НАТО шляхом збільшення чисельності німецьких військ у регіоні та скерування додаткових кораблів

для гарантування безпеки в Північному, Балтійському та Середземному морях. Берлін готовий узяти участь в обороні повітряного простору союзників у Східній Європі з використанням зенітних ракет.

Імперативною стала «підтримка України в цій відчайдушній ситуації», і цю підтримку уряд ФРН активно надавав останніми тижнями, місяцями й роками. Проте після загарбницького вторгнення в Україну розпочалася нова епоха, нова реальність, яка потребує однозначної реакції. Шольц зауважив, що українці не просто захищають свою батьківщину, а «борються за свободу та демократію – ті цінності, які ми в Німеччині і Європі з ними поділяємо. Як демократи, як європейці ми стали на їхній бік – і стоїмо на правильному боці історії!» У цьому виступі Шольц також назвав **важливим завданням** необхідність «змусити Путіна згорнути агресивний курс». Цій меті мають підпорядковуватися широкі політичні й економічні санкції, відповідні міжнародні заходи. Тож уряд ФРН разом з урядами країн Євросоюзу та інших найпотужніших демократичних держав ухвалив пакет санкцій небувалого раніше розмаху, зокрема щодо відключення російських банків від комунікаційної мережі SWIFT. Глави держав і урядів зійшлися на цьому рішенні вже 26 лютого, тобто через два дні після початку російського загарбницького повномасштабного наступу на Україну.

Також Федеральний канцлер заявив свою підтримку «...тих у Росії, хто мужньо кидає виклик путінському режиму та відкидає війну з Україною».

Цей виступ глави німецького уряду, як і кілька наступних, був визначним і фіксував рішуче заперечення політики Кремля. Проте реальне втілення цього нового курсу, особливо його наповнення конкретними для України заходами підтримки, зокрема поставками вкрай необхідної зброї, давалося Берліну досить-таки непросто. Достатньо зазначити, що протягом тривалого часу нинішня урядова коаліція, поділяючи таку багатолітню повоєнну практику, аргументувала свою позицію посиленням на федеральне законодавство, яким заборонено постачати летальне озброєння в країни, де точаться «збройні конфлікти». Проте у випадку відвертої російської агресії проти України цей підхід викликав справедливе здивування і серед німецького політикуму, і серед іноземних партнерів ФРН. Наочним прикладом такої політики на початку російсько-української війни була широко відома і ганебна історія з постачанням Україні 5000 захисних шоломів, а також адресована Естонії заборона німецького уряду надати нашій країні гармати, які раніше використовували в армії НДР. До цього додавалися й відверті зволікання – найбільше тоді, коли це стосувалося важкого озброєння [4].

Звичайно, що великим гальмівним бар'єром був певний психологічний чинник і прагнення не спровокувати кремль, не стати стороною

конфлікту, про що раз у раз заявляв генсек НАТО Єнс Столтенберг, маючи на увазі весь блок країн-членів.

Тривалий час влада України, союзники ФРН у НАТО та й самі німецькі політичні й широкі громадські кола відчували глибоке розчарування через підходи офіційного Берліна, зволікання урядовців з реалізацією заявлених рішень. До цього очевидно спричинився суперечливий газопровід «Північний потік-2», а також те, що німецька влада надто затягувала постачання Україні так необхідної їй зброї. Окрім цього, давалися взнаки й напружений стан та певні непорозуміння в українсько-німецьких двосторонніх відносинах після відмови української влади у квітні 2022 року прийняти Президента ФРН Франка-Вальтера Штайнмаєра. Тож Німеччина мала не лише критично переосмислити свою попередню політику щодо росії та України, а й реальними справами підкріплювати проголошені постулати та твердження.

Офіційний Берлін, німецький політичний та економічний истеблішмент, а також широкі верстви суспільства вкрай негативно відреагували на широкомасштабне російське вторгнення на територію України. 25 лютого 2022 року голова Федерального міністерства освіти та досліджень Беттіна Штарк-Ватцінгер на особистому сайті опублікувала заяву про те, що напад росії на Україну означає припинення колишньої давньої співпраці в галузі науки та досліджень, а також у сфері професійного навчання. Німеччина стала одним із основних рушіїв розроблення й ухвалення санкційних пакетів Євросоюзу, спрямованих проти рф [5]. 26 лютого Федеральне міністерство транспорту з низкою інших країн ЄС ухвалило рішення про закриття повітряного простору ФРН для російських літаків. Погоджений 28 лютого черговий пакет санкцій ЄС передбачав розлогі обмежувальні заходи у фінансовому секторі, а також містив заборону росії використовувати повітряний простір Євросоюзу й обмежувальні заходи в енергетичній галузі, у сферах експортного контролю та фінансування. Обмеження стосувалися й товарів подвійного призначення, візової політики. У пакеті також йшлося про додаткові санкції проти росіян та нові критерії включення до санкційних списків.

Відчутне негативне тло спонукало керівництво низки великих німецьких концернів ухвалити рішення про згортання підприємницької діяльності в росії. Серед них – «Volkswagen», «Daimler Truck», «Mercedes-Benz Group AG», «Allianz», «DHL», «Adidas», «Puma». Компанії «Siemens», «BASF», «SAP» відмовилися від нових проєктів, але вагалися з низкою поточних. Повністю закрити свій бізнес в рф майже одночасно вирішило керівництво двох провідних банків Німеччини – «Deutsche Bank» та «Commerzbank». Але чимала частина німецького бізнесу залишилася в росії [6].

Дієвими сходами на шляху посилення партнерської підтримки нашої країни стали: відхід Берліна від практики непостачання зброї країні, що зазнає загарбницького нападу та демонструє відчайдушний опір агресору; посилення німецької урядової діяльності з нарахування гуманітарної, економічної та військової допомоги Україні; візити Федерального канцлера, Президента, урядовців і депутатів різних фракцій Бундестагу до Києва та звільнених від окупантів міст; не в останню чергу – зміна міністра оборони. Дієвими спонуканнями активізувати підтримку нашої країни для Німеччини стало проникливе онлайн-звернення Президента України до Бундестагу через три тижні від початку російського повномасштабного вторгнення; послідовна й активна лінія зовнішньополітичного відомства України та нашого посольства в Берліні, позиція США, Великої Британії, Польщі та країн Балтії, а також широка підтримка нашої держави та громадян у німецькому громадянському суспільстві.

ФРН від самого початку стала країною-учасницею платформи Рамштайн із координації підтримки Києва зброєю та військовою амуніцією від НАТО та інших держав. Окремо слід зауважити про візит Олафа Шольца в Україну в червні 2022 року. Прикметно, що німецький канцлер приїхав до Києва не сам, а з двома іншими лідерами країн Західної Європи – Президентом Франції Еммануелем Макроном та Прем'єр-міністром Італії Маріо Драгі. Уже на місці до них як представник від Східної Європи приєднався Президент Румунії Клаус Йоганніс.

Під час візиту політиків та відвідування Ірпеня – міста на Київщині, яке зазнало жахливих наслідків російської окупації, – та під час пресконференції з Володимиром Зеленським лунали сирени повітряної тривоги, яку було оголошено в більшості областей України [7]. Це посилювало відчуття війни в лідерів держав.

До відмови від багаторічної зовнішньополітичної стриманості та взяття на себе значно більшої відповідальності Німеччину спонукали не лише брутальність, жахливе варварство російської агресії, а й відчайдушний спротив ЗСУ України, усієї нашої держави загалом. Окрім цього, на ФРН впливало і становище країни, яка головує в G7 – неформальному клубі провідних промислово розвинених країн світу, до якого, крім Німеччини, належать США, Велика Британія, Канада, Франція, Італія та Японія. 26 червня 2022 року Уряд ФРН і його глава Олаф Шольц гостинно відкрили в замку Ельмау в Баварських Альпах саміт лідерів G7. Німеччина сприяла розробленню та ухваленню на цьому форумі відповідної заяви щодо «посилення міжнародного економічного та політичного тиску на режим президента Путіна та його прибічників у Білорусі, аби позбавити росію економічних засобів для продовження загарбницької війни проти України». Лідери G7 також підтвердили надання економічної допомоги нашої країні [8].

О. Шольц у своєму виступі 22 червня 2022 року в Бундестазі, напередодні саміту G7, наголосив, що «з нашою країною пов'язують великі очікування, і Німеччина готова взяти на себе таку відповідальність». Такими словами Канцлер ФРН завершив урядову промову, якою, за оцінкою німецького експерта М. Жолквера, Шольц фактично робив заявку на провідну роль Німеччини щонайменше в Європі [9]. І це стосувалося й питань формування політики ЄС щодо росії, і гарантування безпеки європейських союзників у НАТО, і приймання до Євросоюзу нових членів та створення спеціального фонду для післявоєнного відновлення України тощо.

Зазначу, що після зустрічі з В. Зеленським 16 червня 2022 року в Києві лідери ФРН, Франції, Італії та Румунії закликали надати Україні статус кандидата на членство в ЄС. О. Шольц тоді наголошував на тому, що подальший рух нашої країни до ЄС залежить від зусиль України. Тож саме прихильність ФРН вплинула на багатьох партнерів та значною мірою сприяла тому, що 23 червня 2022 року Європейська рада надала Україні статус кандидата на вступ до Європейського Союзу.

У контексті відходу Німеччини від попередньої вразливої політики та формування й утвердження засад політики вже нової епохи важливу роль відіграв і Президент ФРН Франк-Вальтер Штайнмаєр. Показовими стали візит Ф.-В. Штайнмаєра до України 25 жовтня 2022 року та його звернення до народу Німеччини від 27 жовтня. Федеральний президент, як найвищий посадовець, є главою держави та уособлює німецьку націю. Він, згідно з конституційними повноваженнями, може звертатися до нації з програмними промовами, надпартійними та об'єднувальними. Нинішній президент ФРН, з огляду на численні причини, відіграє особливу роль: він є політиком зі стажем, добре знає проблеми, які постали перед Україною останніми роками, має заслужений авторитет і повагу своїх громадян. Відвідуючи нашу країну, Ф.-В. Штайнмаєр навіть мусив спустатися в бомбоховище під час повітряної тривоги, тож на собі відчув масштаб загрози та глибше зрозумів завдання України та світу у протистоянні підступному російському ворогу.

У своїй промові, виголошеній у Берліні, Президент Штайнмаєр закликав німецьке суспільство до спільного протистояння проблемам, спричиненим російською агресією проти України [10]. Він однозначно заявив про початок нової епохи у відносинах із росією та світом, адже жорстока агресивна російська війна в Україні «перетворила на попіл весь європейський безпековий порядок». За визначенням Штайнмаєра, атака рф стала атакою на всі уроки миру, які світ виніс із двох світових воєн, і у своїй імперській одержимості російський президент порушив міжнародне право, захопив землі, поставив під сумнів кордони. Інші виклики пов'язані із дедалі більшим впливом Китаю та зі змінами клімату, потребами

прийдешньої епохи розвитку без викопних енергоресурсів. Тож у новій епосі Німеччина має знайти свою роль та своє місце.

Той, хто запитує: «Як ця війна стосується нас, німців?», за оцінкою Штайнмаєра, «не має ні почуття відповідальності, ні відчуття історії». Тому «ФРН підтримує Україну і буде робити це стільки, скільки буде потрібно. Ідеться про військову підтримку, фінансову та політичну підтримку», а також про підтримку українських біженців та гостро необхідне сприяння «швидкому відновленню життєво важливих об'єктів інфраструктури після підлих атак Росії».

Протистояти російському беззаконню, на погляд Президента ФРН, слід разом з іншими партнерами. Потрібно позбутися залежності від режиму, який посиляє танки проти сусідньої країни й використовує енергетику як зброю. «У німецьких інтересах – захистити себе і зменшити свою вразливість». Апелюючи до закидів про економічну кризу та негативні впливи на Німеччину антиросійських санкцій, Штайнмаєр наводить чіткий і лаконічний вислів прем'єр-міністра Естонії: «Газ може бути дорогим, але свобода – безцінна».

Він твердо наголошує, що будь-якому «поширенню цієї війни, не кажучи вже про ядерну ескалацію, необхідно запобігти», а також слід враховувати прихильність та прагнення багатьох німців та українців до миру. Заперечуючи тим, хто вважає, що ФРН докладає для цього замало зусиль, що політикам не вистачає готовності до переговорів, Президент роз'яснює, що уявний «мир», який можливий унаслідок таких дій, в реальності буде цементувати захоплені українські землі. Водночас, за оцінкою Штайнмаєра, для багатьох людей в Україні такий мир означатиме панування терору, він залишить їх на поталу свавілля російських окупантів. Що ще гірше – такий фіктивний «мир» лише посилив би апетити путіна. Адже Молдова і Грузія, а також країни Балтії, дарма живуть у страху. Тому, як слушно наголошує Штайнмаєр, українці мають рацію, коли кажуть, що «має бути справедливий мир. Мир, який збереже незалежність і свободу України».

І досить важливим є висновок промови Федерального президента Німеччини стосовно діяльності за умов суперечностей: бажати миру – але постачати зброю тим, хто зазнав нападу; підтримувати одну зі сторін у війні, не перебуваючи при цьому в стані війни; накладати санкції на інших, але водночас самому страждати від них. Це справді серйозні суперечності, і багато німців сповнені сумнівів або навіть відчаю через них. «Тож для нас, німців, – говорить Штайнмаєр, – це випробування. Новий час кидає нам такий виклик, з яким ми давно не стикалися. Це випробування на міцність, якого німцям не уникнути».

Для нашого аналізу змін ставлення німецького громадянського суспільства, які пов'язані з російською агресією проти України, можна навести

різні дані соціологічних опитувань та порівняти їх у часовому й міжнародному контекстах. Про радикальні зміни настроїв у ФРН засвідчила доповідь на Мюнхенській конференції з безпеки, опублікована незадовго до саміту G7, який, як було зазначено вище, відбувся в замку Ельмау в Баварії у червні 2022 року. За три місяці відкритої війни росії проти України Німеччина, її суспільство пережили сильніший шок, ніж більшість її партнерів у G7. Головний висновок доповіді – для громадян більшості країн цього клубу росія за рекордно короткий час вийшла на перше місце серед більш ніж 20 можливих ризиків, випередивши наслідки глобального потепління та економічну кризу. У ФРН відповідний індекс виявився найвищим (81 пункт), а найнижчим – у США (67 пунктів) [11].

Автори дослідження називають зафіксовані зміни щодо росії «екстраординарним зсувом». Для порівняння: попереднє опитування проводили в листопаді 2021 року, і тоді росія перебувала наприкінці списку ризиків. У Німеччині індекс щодо рф тоді становив 53 пункти, а у Франції – 48 пунктів.

Одне з показових досліджень громадської думки провела на початку листопада 2022 року соціологічна служба тижневика «Шпігель». Тогочасне опитування засвідчило чіткий поділ суспільства за регіональною ознакою в тому, як населення оцінює російську війну проти України [12]. У федеральних землях Східної Німеччини зберігаються проросійські настрої та ностальгія. І дієвою спонукою до такої прихильності є те, що східнонімецька економіка досить відчутно потерпає від режиму санкцій та від втрати вигоди після припинення експлуатації «Північного потоку». Щоб запобігти наростанню невдоволення громадян, чинна урядова коаліція, окрім інших превентивних заходів, змушена була заради вбезпечення німецької промисловості та домогосподарств піти на відтермінування закриття атомних станцій, хоча це суперечило коаліційній угоді соціал-демократів із партією зелених і вільних демократів.

Про ставлення і зміни в німецькому суспільстві та його різних сегментах щодо поточних проблем, пов'язаних із війною росії проти України, свідчать результати соціологічних досліджень, проведених через рік після початку повномасштабної агресії, зокрема від центру «ARD-DeutschlandTrend» [13]. Ці дослідження демонструють актуальність у суспільно-політичному дискурсі питання постачання тяжких видів озброєння Україні – урядове рішення щодо поставок ЗСУ бойових танків «Леопард 2А6» та дозвіл уряду ФРН іншим країнам постачати їхні власні танки «Леопард». Результати опитування показали, що це рішення населення сприймає радше як схвальне – 52%, ніж як неприйнятне – 39%. Той факт, що федеральний уряд погодив поставки Україні бойових танків «Леопард», очевидно, посилив табір тих, хто критикує постачання зброї від Німеччини: наразі 35% стверджують, що підтримка України зброєю перебільшена. Порівняно із

січнем ц. р. це значення зросло на дев'ять відсоткових пунктів. Четверо з десяти (44%, +3) вважають доречним підтримувати Україну зброєю.

Також тривалий час у німецькому суспільстві обговорюють питання, як завершення війни проти України поза полем бою. Дещо зросла частка тих, хто вважає, що дипломатичних зусиль для припинення війни недостатньо: так кажуть 58% (+6 порівняно із січнем). З іншого боку, троє з десяти (30%, -4) вважають дипломатичні зусилля доцільними.

Більшість опитуваних громадян ФРН (58%) бачить Україну в довгостроковій перспективі в ЄС (-5 порівняно з березнем 2022-го), 31% схильні не погодитися (+5 порівняно з березнем 2022-го). Щодо членства нашої країни в НАТО, то кожен другий німецький респондент (51%) наразі вважає, що Україна має приєднатися до Альянсу в довгостроковій перспективі. І тут відчутна позитивна динаміка – 2014 року, після російської анексії Криму, лише 26% схвально відповідали на це запитання.

На уряд ФРН та громадянське суспільство впливає те, що кремлівський диктатор раз у раз прагне шантажувати Захід ядерною зброєю, жонглюючи ризиками можливого стрімкого переростання конвенційної війни в ядерну. Слід зазначити, що в німецькому суспільстві наявні страхи ескалації російсько-української війни та її виходу на ширші межі. Так, 60% опитаних, за даними «ARD-DeutschlandTrend», стурбовані тим, що росія також може напасти на інші країни Європи, та стільки ж нині не виключають того, що Німеччина може бути безпосередньо втягнута у війну (59%, +3 із жовтня 2022-го). Урядовці ФРН вимушені брати до уваги те становище, що за останні три десятиліття перетворення Бундесвера на сучасну професійну армію не сталося [14]. Адже нині, як свідчать соціологічні опитування, лише кожен третій житель Німеччини має належну довіру до Бундесвера. Це найнижчий показник із 1998 року.

Ці, як і інші дослідження, вказують на складнощі та реальні суперечності, про які говорив у своєму зверненні до нації Президент Ф.-В. Штайнмаєр. Попри це, в коаліційному німецькому уряді та Бундестазі прихильність до підтримки України залишається стабільною. Владна коаліція в складі соціал-демократів, партії зелених та вільних демократів виважено підходить до збільшення обсягів надання важких озброєнь Україні. Адже з боку ідеологічних антиподів, що представлені партіями «Альтернатива для Німеччини» та «Ліва партія», не зменшується критика за допомогу Україні як на адресу владної коаліції, так і правоцентристської опозиції в складі християнських і соціальних демократів. Варто враховувати, що «АдН» і «Ліва партія» охоплюють весь право-лівий спектр передусім німецьких антиглобалістів, які просякнуті путінізмом.

Підбиваючи підсумки нашого аналізу, слід наголосити на наступному. Німеччина прагне допомагати нашій країні й реально надає потужну

допомогу. За офіційними даними Міністерства закордонних справ ФРН, від початку російського вторгнення в Україну німецький уряд виділив понад 14,2 млрд євро на підтримку нашої країни. Статистичні дані вказують, що за півтора року війни із понад п'яти мільйонів українських біженців, які отримали притулок в країнах Європи, майже 1,2 млн зареєстровані в Німеччині.

З червня 2022 року на тлі міжнародної критики щодо військової допомоги уряд у Берліні зробив відкритою інформацію про військову допомогу Україні на відповідному порталі. Тепер на сайті федерального уряду доступний огляд військової допомоги, яку Німеччина надала або надаватиме Україні. Також відкрита інформація про постачання військової допомоги розміщується на вебсайті німецького посольства в Києві [15]. У переліку від 30 серпня 2023 року представлений огляд майже усієї військової допомоги, наданої Україні від ФРН. Ця допомога містить вельми широкий асортимент зі складів Бундесверу, від німецької промисловості, а також спільні з партнерами постачання, які, серед іншого, фінансує німецький урядовий Фонд із підвищення дієздатності. Чимала частка цих коштів іде на військову підтримку України. Актуальну інформацію на сайті подають у динаміці, порівнюють із попередніми даними.

Отже, російсько-українська війна спричинила реально початок нової епохи. Період розвитку континенту після Другої світової завершився, а нинішня війна започаткувала новий і ще не до кінця визначений період облаштування Європи і світу. Керівні політичні еліти ФРН рішуче засуджують агресивну загарбницьку війну росії проти України й однозначно відходять, інколи навіть зі шкодою для своєї країни та економіки, від попередньої заангажованості та особливих відносин з рф. Уряд Німеччини, провідні політичні сили та більшість громадянського суспільства стоять на боці України в її справедливій боротьбі з російськими загарбниками. Спроможність федерального уряду та земельних урядів зберігати належну соціально-політичну стабільність у країні потенційно знижує імовірність посилення позицій деструктивних сил та течій як усередині країни, так і за її межами. І, як показує час, владна коаліція та земельні уряди докладають до цього вагомих зусиль. Демонструючи дієздатність демократичних інститутів попри напружену ситуацію в Європі та світі, Німеччина твердо стоїть на боці України і, незважаючи на складнощі, дієво допомагає Україні заради її перемоги над запеклим російським ворогом. Нарощування темпів та обсягів допомоги ФРН, як і інших держав, – це один із вагомих складників перемоги нашої справедливої і визвольної боротьби проти окупантів.

1. Adler, S. (2022) *Die Ukraine und wir: Deutschlands Versagen und die Lehren für die Zukunft* [Ukraine and us: Germany's Failure and the Lessons for the Future]. 4th edn. Berlin: Ch. Links Verlag
2. Умланд А. Sabine Adler. Die Ukraine und wir. Deutschlands Versagen und die Lehren für die Zukunft // Критика. Липень 2023. <https://krytyka.com/ua/reviews/die-ukraine-und-wir-deutschlands-versagen-und-die-lehren-fur-die-zukunft>
3. Заява Федерального канцлера Федеративної Республіки Німеччина, депутата німецького Бундестагу Олафа Шольца. Берлін, 27 лютого 2022. // Офіційний сайт Уряду ФРН. URL: <http://surl.li/mdsyd>
4. Стельмах С. Німеччина і постачання зброї Україні // ZAXID.NET. 28 квітня 2022. URL: https://zaxid.net/nimechchina_i_postachannya_zbroji_ukrayini_n1541843
5. Rat der Europäischen Union (2023) *Restriktive Maßnahmen der EU gegen Russland aufgrund die Krise in der Ukraine*. Available at: <https://www.consilium.europa.eu/de/policies/sanctions/restrictive-measures-ukraine-crisis/history-ukraine-crisis/>
6. Кудряченко А., Солошенко В. Рішуче засудження Німеччиною та ЄС війни Росії проти України: аналітична записка // ДУ «Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України». 17 березня 2022. URL: <https://ivinas.gov.ua/viina-rf-proti-ukrainy/rishuche-zasudzhennia-nimechchynoiu-ta-yes-viiny-ro-sii-proti-ukrainy-analitychna-zapyska-kudriachenko-ai-soloshenko-vv.html>
7. Романець Р. Візит Шольца у Київ відновив довіру між Україною та ФРН // DW. 17 червня 2022. <https://www.dw.com/uk/komentar-vizyt-sholtsa-u-kyiv-vidnovyv-doviru-mizh-ukrainoiu-ta-frn-a-62167395/a-62167395>
8. G7 перекриватиме Росії шляхи для обходу санкцій і продовжить бюджетну підтримку України – заява // Радіо Свобода. 27 червня 2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-g7-rosiia-sanktsii-pidtrymka-ukrainy/31917234.html>
9. Жолквер М. Як війна в Україні змінила роль Німеччини у світі // DW. 22 червня 2022. <https://www.dw.com/uk/yak-viina-v-ukraini-zminyala-rol-nimechchyny-na-svitovii-areni/a-62224421>
10. Bundespräsidialamt (2022) *Veranstaltung mit der Deutschen Nationalstiftung: "Alles stärken, was uns verbindet"*. Available at: <https://www.bundespraesident.de/SharedDocs/Reden/DE/Frank-Walter-Steinmeier/Reden/2022/10/221028-Alles-staerken-was-uns-verbindet.html>
11. Гончаренко Р. Як Як війна Росії проти України змінила настрої у країнах G7 // DW. 21 червні 2022. URL: <https://www.dw.com/uk/ryzyk-1-yak-viina-rosii-proti-ukrainy-zminyala-nastroi-u-krainakh-g7/a-62202115>
12. Der Spiegel (2023) *Ukraine*. Available at: <https://www.spiegel.de/thema/ukraine/>
13. Ehni, E. (2023) 'Zustimmung zu "Leopard"-Lieferung', *Tagesschau*, 2 February. Available at: <https://www.tagesschau.de/inland/deutschlandtrend/deutschlandtrend-3287.html>
14. Віднянський С.В., Мартинов А.Ю. Російсько-українська війна та міжнародне співтовариство: монографія. К. 2023. С.95.
15. Військова допомога для України // Сайт Посольства ФРН в Україні. URL: <https://kiew.diplo.de/ua-uk/aktuelles/-/2549080>

Andrii KUDRIACHENKO,
*Doctor of History, Full Professor,
Corresponding Member of the National Academy
of Sciences of Ukraine, Director
of the State Institution 'Institute of World History
of the National Academy of Sciences of Ukraine'*

RUSSIAN-UKRAINIAN WAR: CHANGES IN THE ATTITUDE OF THE GERMAN GOVERNMENT AND CIVIL SOCIETY

Abstract. A thorough analysis of the processes of how the russian-Ukrainian war affected the policy of Germany towards Ukraine, and also radically changed the entire paradigm of Berlin's relations with moscow and strengthened the positioning of Germany as a leader by taking greater responsibility for the course of events in Europe and the world. The significance and directions of the decisive departure of the Federal Republic of Germany from special relations with the russian federation and the provision of significant political, financial, economic, and humanitarian aid to Ukraine are unpacked.

The content and significance of the official statements and real steps of the Federal President and the Federal Chancellor of Germany to condemn the russian war, which the kremen dictator unleashed against Ukraine, are analysed. New approaches and the definition of the stage of historical progress after 24 February 2024 as a change of an era and a decisive departure from previous special German-russian relations are examined. Separately, the outline of the directions of the fight against the aggressor and the difficult path of increasing military support for Ukraine in the defence of its sovereignty and democratic development on the way to its entry into the Euro-Atlantic space is clarified.

While analysing the changes in the attitude of German civil society related to the russian aggression against Ukraine, relevant publications and data from various sociological surveys, together with comparisons of their results in temporal and international contexts, were studied.

Based on the conducted study and analysis, it was concluded that the coalition government of Germany, the leading political forces and the majority of civil society are on the side of Ukraine and strongly support the country's just struggle against the russian invaders.

Keywords: russian-Ukrainian war, Germany, Ukraine, russia, unprovoked aggression, liberation, military, economic, humanitarian aid.

Наталія ЯКОВЕНКО,
докторка історичних наук,
професорка кафедри міжнародних організацій
та дипломатичної служби
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УКРАЇНСЬКО-БРИТАНСЬКІ ДИПЛОМАТИЧНІ ВІДНОСИНИ ВПРОДОВЖ РАШИСТСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Анотація. У статті досліджено поглиблення українсько-британських дипломатичних відносин під час рашистської агресії проти України. Наголошено, що за сучасних умов дипломатія стала ефективним засобом, здатним зробити вагомий внесок у переможну боротьбу Української держави проти агресора.

Підкреслено, що Сполучене Королівство послідовно й ефективно підтримує нашу державу, зокрема демонструє непримиренну позицію стосовно росії та її агресивної загарбницької політики. Війна рф проти України активізувала потужні дипломатичні інструменти обох держав. Однак зауважено, що воєнний стан вносить певні корективи в традиції дипломатичної взаємодії. Хоч Велика Британія є серед найкращих друзів України і сприяє розширенню та збільшенню допомоги від інших західних партнерів, проте в британському суспільстві панують й інші політичні погляди щодо підтримки нашої держави.

Ключові слова: Україна, Велика Британія, дипломатія, українсько-британські дипломатичні відносини, рашистська агресія.

Упродовж майже десяти років Збройні сили України героїчно та самовіддано дають відсіч рашистській навалі, розкриваючи весь свій потенціал та докладаючи максимум зусиль для захисту нашої держави, незалежності і свободи. Війна росії проти Української держави та міжнародного порядку загалом розпочалася ще 2014 року та впродовж певного часу мала форму гібридної. Розгортання ж повномасштабної агресії рф проти України засвідчило, що топпріоритетами залучення всіх політичних гравців стали створення міжнародної антирашистської коаліції для перемоги

та подальшої відбудови України, санкційна політика і дипломатія, зокрема воєнного часу.

Велика Британія традиційно є однією з провідних держав світу, яка ефективно застосовує дипломатичні засоби для розв'язання міждержавних конфліктів. Тому нині на часі дослідження спільних українсько-британських дипломатичних зусиль. У скарбниці сучасної української та закордонної наукової думки можна знайти чимало праць на тему британської дипломатії. Зокрема, про історію її становлення і розвитку (G. Johnson, С. Meyer, А. Грачов, В. Матвієнко, Н. Яковенко), роль у європейських і світових війнах та миротворчих операціях (F. Dhondt, М. Stoler, R. Wieloch, А. Грубінко, Г. Перепелиця), дипломатію і регіональну безпеку (P. Berry, J. Devanny, Н. Залеток, С. Толстов), дипломатію і ядерне питання (S. Twigge, С. Галака), вплив на державотворчі процеси окремих країн (G. Berridge, J. Worthington, О. Зернецька, В. Крушинський), особливості британської дипломатичної служби (О. Зернецька, М. Трофименко, В. Ціватий, Л. Чекаленко, Н. Яковенко), двосторонні українсько-британські відносини (А. Грубінко, О. Неприцький, С. Пик, Х. Цимбалова, Н. Яковенко) тощо. Водночас українсько-британська дипломатична взаємодія сьогодні є надзвичайно актуальною і, з огляду на швидкий розвиток сучасних військових подій на фронтах і переможний наступ ЗСУ, варта пильної уваги та аналітичного вивчення. Трагічні події останніх років в Україні актуалізували дипломатичний аспект двосторонніх відносин, бо саме інструменти і форми дипломатії стають ефективним важелем гальмування кривавого сценарію дій кремля на українській землі.

За час російсько-української війни найпоширенішими практичними методами дипломатії обох держав стали: візити і переговори, виступи та промови, спільні конференції, наради, зустрічі, підготовка та укладання спільних угод і договорів, участь у роботі міжнародних організацій, діяльність дипломатичних представництв в обох країнах. Воєнний стан і війна внесли свої корективи у традиції дипломатії, дотримання правил і норм дипломатичного протоколу та етикету, підготовку та проведення дипломатичних заходів. Уже звичними стали зустрічі, бесіди та переговори в онлайн-форматі, нерідко візити на високому та найвищому рівнях були неочікуваними або неанонсованими як з боку України, так і Великої Британії.

Від початку рашистської збройної агресії Велика Британія має, мабуть, найбільш непримиренну позицію стосовно росії та її лідера. Водночас країна демонструє послідовну й ефективну підтримку України, хоч у різні періоди інтерес Сполученого Королівства до розвитку відносин з Україною був неоднаковим, зі значними спадами. Однак були і стрімкі злети – як, наприклад, навесні 2022 року. Тут важлива історична аналогія: як Україна 2022 року опинилася віч-на-віч із путіним, так само і Британія на початку Другої світової війни 1939 року була сам на сам із Гітлером.

На сьогодні Лондон є одним із найактивніших прихильників прискореного передавання Україні потужних та сучасних систем озброєнь західного виробництва. Відомо, що Велика Британія посідає друге місце (після США) за обсягом військових поставок Україні. Проте неухильна підтримка Сполученого Королівства виявляється не лише у військовій допомозі, вона є багатоаспектною завдяки низці чинників.

На думку експосла України у Великій Британії Вадима Пристайка, для Лондона основною стала реалізація стратегічної концепції «глобальної Британії», яка з'явилася після виходу країни з ЄС і демонструє прагнення держави бути активнішим гравцем на міжнародній арені [1]. На рівні офіційних документів концепт «глобальної Британії» уперше пролунав у меморандумі Міністерства закордонних справ та у справах Співдружності націй у березні 2018 року. Відтоді британський уряд наполегливо намагається втілити його в життя. Експерти також наголошують на винятковій ефективності діяльності українського експосла В. Пристайка, вважають його «топ-послом воєнного часу», за каденції якого було досягнуто найвищого рівня союзництва між Києвом і Лондоном [2].

У березні 2021 року під керівництвом Прем'єр-міністра Великої Британії Бориса Джонсона було опубліковано нову стратегію «Глобальна Британія в епоху конкуренції: комплексний огляд безпеки, оборони, розвитку та зовнішньої політики», в якій Лондон головним своїм союзником визнав США [3]. Огляд стратегії показує, що повномасштабне вторгнення РФ в Україну не лише підтвердило прогнози щодо перетворення Росії на головну загрозу безпеці Великої Британії і Європи загалом, а й зумовило масштабну кризу, на подолання наслідків якої буде спрямована британська зовнішня політика в найближчій перспективі.

Варто також пам'ятати і про традиційні орієнтири британської зовнішньої політики на європейському напрямі. Йдеться про дотримання історичного принципу «балансу сил» на континенті, що унеможливлює домінування однієї чи кількох держав. Водночас офіційний Лондон прагне зберегти та посилити свій вплив як однієї з провідних держав світу. Запорукою досягнення цієї мети стала особлива роль Великої Британії в російсько-українській війні, всебічна підтримка України як незламної держави, здатної захистити народи Європи від рашистської навали. Британія як головний протектор України згодом отримує вагомий внутрішньоєвропейський політичний ресурс, що сприятиме зростанню її геополітичної та економічної ролі на глобальному рівні.

Безумовно, одним із найважливіших аспектів двосторонніх відносин є дипломатичний. Ще до початку повномасштабної рашистської агресії спостерігали пришвидшений розвиток українсько-британських відносин після підписання угоди про політичне співробітництво, вільну торгівлю і

стратегічне партнерство між Британією й Україною у грудні 2020 року [4]. Це перша після Брекзиту масштабна міжнародна угода Сполученого Королівства. У договірній практиці України вона також матиме особливий статус, адже стала першою двосторонньою рамковою угодою, яка встановила засади справді стратегічного партнерства та глибокої економічної співпраці й лібералізації ринків. Цей амбітний документ було розроблено і підписано за рекордні для міжнародної дипломатичної практики терміни. Угода підтвердила наявну та надала подальшого політичного поштовху майбутній двосторонній співпраці між Києвом і Лондоном у сфері безпеки та оборони, поглибила військову та військово-технічну взаємодію.

Борис Джонсон багато разів наголошував, що «український порядок денний» створює додаткові можливості для солідаризації зі союзниками. Ескалацію конфлікту (неоголошеної війни) на південному сході України навесні 2021 року супроводжували заяви британського керівництва про готовність спільно з ЄС і США підтримувати Київ. Зокрема, в березні 2021 року лідери Групи семи (українське питання було вписане до порядку денного під час головування Лондона у G7 як найважливіший елемент об'єднання союзників та відновлення євроатлантичної солідарності) вкотре виступили із заявами у зв'язку з роковинами анексії Криму та засудили дії Москви, які «підривають суверенітет і територіальну цілісність України».

Британія у цьому контексті прагнула не втратити шансу утворити об'єднання з країнами-однодумцями для подальшої підтримки України.

Напередодні повномасштабного рашистського вторгнення вже була спроба створити новий формат політичної співпраці в Європі. Зокрема, Україна, Велика Британія та Польща анонсували створення тристороннього альянсу, аби реагувати на загрози європейської безпеки та посилювати економічну взаємодію між країнами. Новий альянс, як зазначав глава МЗС України Дмитро Кулеба, ґрунтується не на локальній географії, а на спільних принципах України, Польщі і Британії, прагненні зміцнювати безпеку і розвивати торгівлю, готовності до конкретних дій. Ініціативу заснування такого формату, який би став частиною стратегії малих альянсів як проактивної зовнішньої політики України, офіційний Київ запропонував ще в жовтні 2021 року. І хоч ідея тристоронньої співпраці належить українській стороні, її авторство нерідко приписують Лондону через те, що однією з перших оголосила про неї тодішня Міністерка закордонних справ Великої Британії Ліз Трасс [5].

Згідно з результатами соціологічних опитувань, ідею міждержавних військово-політичних союзів з країнами Європи підтримали в Україні у всіх групах – регіональних, вікових та за майновим становищем. Зокрема, за створення тристороннього союзу «Україна – Польща – Велика Британія» висловилися 85% українських громадян; також 80% респондентів відповіли, що позитивно ставляться до союзу «Україна – Польща – Литва» [6].

На жаль, зазначений проєкт так і не реалізували: альянс документально не задекларовано, його створення формально пригальмували. На відміну від Києва, у Варшаві та Лондоні бракувало запиту на розвиток українсько-польсько-британського союзу, а про те, що саме визначення «союз» сприймали в обох столицях доволі неоднозначно, годі й казати. Ні в Лондоні, ні у Варшаві не мали відповіді на запитання, що три країни могли втілити в межах трикутника, чого було неможливо досягнути у двосторонньому форматі. Декларування ідеї мало чималий медійний супровід (найбільший в Україні, трохи в Польщі і найменший у Британії). Але на операційному рівні проєкт майже забули, ніхто цією темою у Форін Офісі Сполученого Королівства надто не опікувався [7].

Початок повномасштабної рашистської агресії (24 лютого 2022 року) став справжнім викликом для британсько-української дипломатичної співпраці та новою точкою відліку в побудові повноцінної дипломатії воєнного часу. Позаяк саме у воєнний період необхідно було задіяти та активізувати всі потужні дипломатичні інструменти обох держав.

Увагу українсько-британської дипломатичної взаємодії було зосереджено на таких проблемах: надання Україні військово-технічної допомоги для протистояння агресору; пошук умов політико-дипломатичної деескалації та припинення війни; зменшення масштабів гуманітарної катастрофи в Україні; фіксування та документування фактів воєнних та інших тяжких злочинів, які скоїли російські окупанти; посилення санкційного тиску на РФ; формування механізмів притягнення до відповідальності за злочин агресії; надання фінансової та гуманітарної допомоги Україні від іноземних партнерів та міжнародних організацій; забезпечення гідних умов перебування українських біженців за кордоном; залучення іноземних коштів для реалізації президентської Формули миру, гарантій безпеки України тощо.

Велика Британія однією з перших надала зброю для оборони України та, як і її західні союзники, запровадила масштабні санкції проти росії. Окрім постачання озброєння, Лондон також навчає тисячі українських військовослужбовців.

Британія – один із найпослідовніших союзників України у війні за незалежність. Британський часопис «The Economist» визнав Україну «країною 2022 року», відзначивши героїзм, винахідливість, стійкість і натхнення українців [8].

Через інтенсивні дипломатичні контакти українська влада сподівалася дещо знизити безпекові виклики. Помітну роль у цьому відіграв британський Прем'єр-міністр Борис Джонсон. Саме він допоміг об'єднати західних лідерів у наданні військової допомоги Києву, а також став першим закордонним керманичем, який прибув із візитом до української столиці після початку повномасштабного російського вторгнення. Як Прем'єр-міністр Великої

Британії Борис Джонсон двічі відвідував Україну, а загалом за час війни він приїжджав чотири рази.

Про перший візит Б. Джонсона до Києва 9 квітня 2022 року не повідомляли заздалегідь, хоч ще 21 березня таблоїд «Daily Mail» написав, що британський прем'єр розглядає можливість поїздки до Києва, щоб продемонструвати підтримку боротьбі України проти рф [9]. За підсумками переговорів із Президентом України Володимиром Зеленським Борис Джонсон пообіцяв додатково надати Києву 120 одиниць бронетехніки та нові протикорабельні ракетні системи.

Під час другого візиту в червні 2022 року британський прем'єр запропонував Президенту України започаткувати масштабну програму навчання українських захисників. Було передбачено, що кожні 120 днів підготовку проходитимуть 10 тисяч українських воїнів. Зокрема, кожен солдат матиме три тижні навчання, упродовж яких опановуватиме навички, необхідні на передовій, основи медичної підготовки, кібербезпеки і тактики противибухового захисту. Варто зауважити, що в межах попередньої навчальної місії «Орбітал» Британія, починаючи з 2015 року, навчила більш як 22 тисячі українських військовослужбовців.

Наприкінці листопада 2022 року Київська рада ухвалила рішення про приєднання Бориса Джонсона до звання Почесного громадянина міста Києва. Вручили нагороду в Українському домі у Давосі.

На Всесвітньому економічному форумі в Давосі Прем'єр-міністр Великої Британії закликав держави світу надати українцям танки. «Треба дати Зеленському всі інструменти, яких він потребує, щоб закінчити справу. І вони виграють!» – емоційно виголосив тоді Джонсон [10]. Політик і раніше неодноразово демонстрував свою принципову позицію щодо росії. Упродовж своєї діяльності у Форін Офісі Джонсон проводив жорстку політику стосовно рф, зокрема вислав двадцять трьох її дипломатів після отруєння колишнього шпигуна Сергія Скрипаля.

Підтримка України в нинішніх умовах – це не особиста примха Бориса Джонсона і навіть не позиція владної Консервативної партії. Це – консенсусне ставлення політичних еліт Великої Британії. На думку українського політолога Володимира Фесенка, «це відображення національних інтересів Великої Британії, зокрема в протистоянні російській агресії» [11].

Як зазначає інтернет-видання «Європейська правда», на підставі результатів соціологічних опитувань можна припустити, що завдяки особистій ролі Прем'єр-міністра Бориса Джонсона і значній збройній допомозі напередодні повномасштабного вторгнення та після нього Велика Британія посіла одне з провідних місць у списку найбільших союзників України з показником 62%. Порівняймо: за рік до великої війни Британію згадали менше 7% опитаних [12].

Серію візитів британських лідерів до Української держави продовжив уже наступник Бориса Джонсона Ріші Сунак. Цікаво, що свій перший закордонний візит на посаді Прем'єр-міністра Великої Британії він пообіцяв нанести саме в Україну. Попри те, що приїзд Ріші Сунака анонсували майже відразу після того, як його обрали главою британського уряду, конкретної дати не називали (з дипломатичного погляду в цьому немає нічого дивного, зважаючи на умови воєнного часу). «Я пишаюся тим, як Велика Британія з самого початку підтримувала Україну. І приїхав, щоб сказати, що Велика Британія та наші союзники продовжуватимуть підтримувати Україну, оскільки вона бореться за припинення цієї варварської війни та встановлення справедливого миру», – сказав Сунак під час зустрічі з Володимиром Зеленським 19 листопада 2022 року в Києві [13].

Тоді ж британський прем'єр оголосив про великий пакет військової допомоги в галузі протиповітряної оборони, щоб захистити українців та критичну інфраструктуру від російських ударів. Окремо він зазначив, що в Україну буде направлено досвідчених армійських медиків та інженерів для навчання Збройних сил. Ріші Сунак пообіцяв, що Лондон посилить гуманітарну підтримку України напередодні зимового періоду. Велика Британія також забезпечить бійців Збройних сил України десятками тисяч зимових комплектів, які захистять від екстремальних холодів. Крім того, Британія визначила перші вісім будівельних проєктів у межах підтримки «UK Export Finance». Це дасть змогу відновити критично важливу інфраструктуру, стане основою для відновлення економіки України. За словами Сунака, наступна міжнародна конференція донорів України може відбутися у Великій Британії.

За підсумками зустрічі на спільному брифінгу кілька заяв зробив і Президент України Володимир Зеленський. Глава Української держави насамперед закликав підтримати Формулу миру, яку було озвучено під час онлайн-трансляції на саміті G20, що передбачає звільнення всіх українських територій, притягнення росії до відповідальності за воєнні злочини та виплати Україні репарацій за них. По-друге, він запропонував Британії визнати Голодомор 1932–1933 років геноцидом українського народу. На думку В. Зеленського, це надзвичайно важливо сьогодні, коли кремль знову вчиняє акти геноциду проти українців. По-третє, Президент наголосив на ролі Великої Британії у санкційній політиці щодо росії та висловив сподівання, що майбутнє обмеження цін на російські енергоресурси матиме максимальний ефект, і Москва відчує болісні втрати [13].

8 лютого 2023 року Володимир Зеленський з неанонсованим візитом прибув до Великої Британії. Варто наголосити, що в аеропорту Станстед, куди Президент України прибув на літаку Королівських військово-повітряних сил Великої Британії («Royal Air Force»), його особисто зустрів

Прем'єр-міністр Ріші Сунак. «Велика Британія однією з перших прийшла на допомогу Україні. І сьогодні я в Лондоні, щоб особисто подякувати британському народу за підтримку та Прем'єр-міністру Ріші Сунаку за його лідерську позицію», – сказав В. Зеленський [14].

Попри відносно короткий термін візиту Глави Української держави, він був дуже насиченим з огляду на низку важливих заходів:

- переговори з Ріші Сунаком про негайну військову підтримку України;
- аудієнція в Короля Великої Британії Чарльза III у Букінгемському палаці (Володимир Зеленський – перший Президент України на прийнятті у британського монарха);
- виступ у британському парламенті із закликом надати Україні винищувачі;
- відвідання українських військових, які навчаються у Великій Британії на базі «Bovington Camp», зокрема на танках «Challenger 2»;
- зустріч із керівниками оборони та безпеки, включно з начальниками штабів оборони та авіації, на якій обговорили деталі програми навчання військовиків ЗСУ у Великій Британії.

Зі свого боку, Британія запропонувала підтримку Києву у втіленні формули миру Володимира Зеленського.

Водночас у межах візиту українського президента британський прем'єр оголосив про:

- поширення програми військової підготовки ЗСУ на пілотів і морську піхоту, зокрема навчання українських пілотів на винищувачах стандартів НАТО;
- розширення пакета військової техніки для України, аби надати ЗСУ перевагу на полі бою та обмежити можливості РФ атакувати інфраструктуру України;
- нові санкції Великої Британії проти РФ у відповідь на бомбардування України, як-от персональні санкції щодо осіб, котрі допомагали путіну збагатитися, і щодо компаній, які отримують прибуток від військової машини кремля.

«Візит Президента Зеленського до Великої Британії є свідченням мужності, рішучості та боротьби його країни, а також непорушної дружби між нашими двома країнами», – наголосив Ріші Сунак [14].

У контексті візитів на високому та найвищому рівнях важливим є неанонсований приїзд до Києва 5 червня 2023 року глави дипломатичного відомства Сполученого Королівства Джеймса Клеверлі. Це його другий візит до української столиці (перший був у листопаді 2022 року). Міністр закордонних справ Великої Британії зустрівся із Президентом України Володимиром Зеленським та Міністром закордонних справ Дмитром Кулебою, аби обговорити, як Британія може найефективніше підтримувати

Україну: від військової допомоги до банківських гарантій. В. Зеленський зазначив, що з Клеверлі вони розглянули «важливі актуальні питання: очікування України від Вільнюського саміту НАТО, просування української Формули миру та підготовку Глобального саміту з її реалізації, Лондонську міжнародну конференцію з відбудови України» [15].

Джеймс Клеверлі заявив: «Тоді як Україна продовжує невпинно чинити опір Росії, я зміг на власні очі побачити жахи та нищення, що їх Росія принесла суверенній державі. Примусова депортація дітей, цілковите знищення таких міст, як Бахмут, Ізюм і Маріуполь, та вчинення звірств не притаманні відповідальній державі. Це дії вороже налаштованого режиму, який порушує Статут ООН. Україна виграє цю війну і може розраховувати на нашу підтримку» [16].

Візит Дж. Клеверлі доповнив приїзд в Україну напередодні Міністра оборони Великої Британії Бена Воллеса, позаяк українсько-британська дипломатична взаємодія проходить і на рівні суб'єктів діяльності воєнної дипломатії, тобто військових дипломатів, зокрема міністрів оборони обох країн.

Бен Воллес прибув 24 травня 2023 року, і це його другий візит до нашої держави (перший – у листопаді 2021 року). У Києві він зустрівся зі своїм українським колегою Олексієм Резніковим. Міністри обговорили важливі безпекові питання, зокрема щодо продовження підготовки українських військовослужбовців на британській території, перспективи членства України в НАТО в контексті майбутнього саміту Альянсу у Вільнюсі, мирний план із використанням Формули миру Зеленського та постачання пріоритетних видів озброєння Україні. Отже, Сполучене Королівство в особі Міністра оборони вкотре нагадало, що Британія – впливовий та надійний союзник.

Олексій Резніков подякував Британії загалом та Воллесу зокрема за те, що підтримують Україну з першого дня широкомасштабного вторгнення і мають абсолютно тверду та рішучу позицію щодо допомоги нашій державі. «Світ знову побачив лідерство Сполученого Королівства, світ знову побачив справжню дружбу і світ побачив, що це лідерство дає перевагу на полі бою», – наголосив Міністр оборони України [17].

Проте не можна «не помічати» діяльності інших політичних сил, існування інших тенденцій всередині Британії, а також ставлення до російської дипломатії та рашистського дипломатичного представництва в Лондоні, що «не вписуються» у сформований позитивний імідж держави як найближчого союзника, дипломатичного промоутера, протектора і друга України. Британські ЗМІ, зокрема «Guardian», «Times», «Daily Mail», широко висвітлюють святкування дня росії 12 червня. На дипломатичному прийнятті, яке влаштувало рашистське представництво, були присутні декілька членів палати лордів. Один із них, лорд Балф, сказав, що прийшов на цей захід, аби показати росіянам – «не всі їх ненавидять». Він також

додав: «Має бути мирний крок... в якийсь момент нам доведеться поговорити з ними» [20]. До того ж Балф уважає «Крим безперечно російським», а претензії москви на Донецьк і Луганськ законними. Ба більше, лорд Скідельські зазначив, що не підтримує російського загарбництва України, але прийняв запрошення російського посла, щоб «висловити свою повагу і прихильність до російського народу на його національному рівні». Посол рф Андрій Келін висловив жаль, що Уряд Сполученого Королівства обрав конфронтаційний підхід до москви [18; 19].

Уважаємо, що викладене вище не потребує коментування. Ця інформація свідчить про подвійні стандарти, що існують у британському суспільстві щодо рашистської агресії в Україні.

Крім того, як і для будь-якої іншої демократичної держави, для Великої Британії політичний плюралізм є характерною ознакою розвитку суспільства. Діяльність владних структур часто зазнає критики з боку опозиційних політичних сил. Нині Ріші Сунак має подолати серйозні економічні наслідки Брекзиту і показати очікувані переваги відокремлення для економіки країни, адже він це рішення підтримував. Досі основні обіцянки прем'єра так і не виконано: високий рівень інфляції, мігранти постійно тероризують місцеве населення, наслідки енергетичної кризи ще не подолали. Люди вимагають підвищення заробітної платні.

Навпроти Даунінг-стріт, 10, де розташована резиденція прем'єр-міністра, традиційно проводять мітинги, зокрема останнім часом доволі часто протестують проти політики Сунака з певною антирекламою його діяльності. Поруч регулярно організовують проукраїнські мітинги на захист нашої держави, в яких активну участь бере й авторка статті. Впродовж уже кількох місяців там розміщено великий плакат із зображенням Джо Байдена, Ріші Сунака і всипаного доларами Володимира Зеленського, на якому надпис: «Не наша війна!». Ось якою є позиція певних політичних сил нашого найближчого європейського союзника – Великої Британії.

Однак українське суспільство не має сумнівів, що Велика Британія щиро підтримує нашу визвольну боротьбу, допомагає Збройним силам України. Як влучно сказав в одному з інтерв'ю Міністр закордонних справ Дмитро Кулеба, «дипломатія і ЗСУ – це два крила нашого українського бомбардувальника» [8].

Насамкінець нагадаємо, що наприкінці червня 2023 року в Лондоні пройшла Конференція з питань відновлення України, яка об'єднала міжнародну спільноту задля майбутнього нашої держави та глобальної безпеки. Міністр закордонних справ Великої Британії Джеймс Клеверлі, який співголював на заході, наголосив: «Конференція з питань відновлення України надіслала чіткий сигнал про те, що ми не тільки підтримуємо Україну тоді, коли на неї напав Путін, а й продовжуватимемо підтримувати її і в

мирний час. Тоді як Україна відновлюється та відбудовується, ми підтримуємо її прагнення мати сильнішу, стійкішу та інноваційнішу економіку. Зобов'язання, взяті на цьому заході, значною мірою допоможуть задовольнити найнагальніші потреби України у ранньому відновленні. Але оскільки незаконна війна Путіна триває, рахунок лише зростає. Ми, міжнародне співтовариство та коаліція бізнесу, урядів і громадянського суспільства, повинні продовжувати зосереджувати наші зусилля не лише для захисту свободи України, а й для її відновлення та відбудови» [21].

Отже, Україна й надалі посідатиме чільне місце в зовнішній політиці Сполученого Королівства як важливий чинник забезпечення власної особливої ролі в європейській і трансатлантичній безпеці.

1. Ерман Г. Як і чому Британія стає одним із найближчих союзників України // BBC. 1 лютого 2022. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-59809501>
2. Єлісєєв К. Топ-посли воєнного часу // New Voice. 21 березня 2023. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/de-syat-naykrashchih-posliv-ukrajini-pid-chas-viyini-reyting-50312169.html>
3. Cabinet Office (2021) *Global Britain in a Competitive Age: the Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy*, 16 March. Available at: <https://www.gov.uk/government/publications/global-britain-in-a-competitive-age-the-integrated-review-of-security-defence-development-and-foreign-policy/global-britain-in-a-competitive-age-the-integrated-review-of-security-defence-development-and-foreign-policy>
4. Угода про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії від 16.12.2020. Дата оновлення: 18.08.22. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/826_001-20#Text
5. Україна, Польща і Британія створюють новий альянс: офіційно // Європейська правда. 17 лютого 2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/02/17/7134167/>
6. Саєнко В. Більшість українців підтримує союзи з Польщею, Британією та Литвою – опитування // УНІАН. 23 січня 2023. URL: <https://www.unian.ua/politics/bilshist-ukrajinciv-pidtrimuye-soyuzi-z-polshcheyu-britaniyeu-ta-litvoyu-opituvannya-12119670.html>
7. Гетьманчук А., Солодкий С. Трикутник, але не союз: що не так з альянсом Києва, Лондона і Варшави та як це виправити // Європейська правда. 23 серпня 2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/08/23/7145414/>
8. Юрченко Н. Топ-10 дипломатичних подій воєнного 2022 року // Укрінформ. 22 грудня 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3639047-top10-diplomaticnih-podij-voennogo-2022-roku.html>
9. Мазуренко А. У Київ приїхав Джонсон: зустрічається із Зеленським // Українська правда. 9 квітня 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/04/9/7338426/>
10. Джонсон знову приїхав до України. Відвідав Бородинку та Бучу // BBC News Україна. 22 січня 2023. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-64364882>
11. Британія після Джонсона: курс на підтримку України не переглядатиметься // Укрінформ. 11 липня 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3526481-britania-pisla-dzonsona-kurs-na-pidtrimku-ukrajini-ne-peregladatimetsa.html>
12. Як війна змінила сприйняття, хто є союзником України // Європейська правда. 14 березня 2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/03/14/7157950/>
13. Новіков С. Посилити союзника. Підсумки першого візиту Сунака до України // РБК – Україна. 19 листопада 2022. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/posiliti-soyuznika-pidsumki-pershogo-vizitu-1668882486.html>
14. Захарова О. Візит Зеленського до Великої Британії: з ким він зустрічався та як це допоможе Україні // The page. 8 лютого 2023. URL: <https://thepage.ua/ua/politics/vizit-zelenskogo-do-velikij-britaniyi-sho-vidomo>
15. Клішук Л. В Україні з неанонсованим візитом – глава МЗС Британії Клеверлі. Озвучив найкоротший шлях до миру // Новинарня. 5 червня 2023. URL: <https://novynarnia.com/2023/06/05/v-ukrayini-z-neanonsovanym/>
16. Пресреліз. Міністр закордонних справ відвідав Україну напередодні Конференції з питань відновлення // GOV. UK. 6 червня 2023 року. URL: <https://www.gov.uk/government/news/foreign-secretary-visits-kyiv-before-ukraine-recovery-conference-uk>
17. Ропан С. До Києва прибув міністр оборони Британії: його візит не анонсували // 24 канал. 24 травня 2023. URL: https://24tv.ua/do-kiyeva-pribuv-ministr-oboroni-britaniyi-yogo-vizit-ne-anonsuvali_n2319966
18. Sabbagh, D. (2023) 'British peers attended Russian ambassador's party in London', *The Guardian*, 2 July. Available at: <https://www.theguardian.com/world/2023/jul/02/british-peers-attended-russian-ambassador-party-in-london-balfe-skidelsky>

19. Pogrund, G. (2023) 'Revealed: how peers partied with Russian ambassador in London', *The Times*, 1 July. Available at: <https://www.thetimes.co.uk/article/revealed-how-peers-partied-with-the-russian-ambassador-in-london-r7whvxf0r>
20. Kuepper, M. (2023) 'Peers party with Putin's man in London at a reception at the Russian Embassy where the regime's war in Ukraine was praised as one Lord says he went to show 'the Russians that not everyone hates them'', *Daily Mail*, 2 July. Available at: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-12256821/Peers-party-Putins-man-London-reception-Russian-Embassy.html>
21. Пресреліз. Конференція з відновлення об'єднує міжнародну спільноту задля майбутнього України та глобальної безпеки // GOV. UK. 22 червня 2023 року. URL: <https://www.gov.uk/government/news/london-conference-unites-international-community-on-ukraines-future-and-global-security.uk>

Natalia YAKOVENKO,
Doctor of History, Full Professor,
Department of International Organisations and Diplomatic Service,
Educational and Scientific Institute of International Relations,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

UKRAINIAN-BRITISH DIPLOMATIC EFFORTS AMIDST THE RUSCIST AGGRESSION

Abstract. The article explores the strengthening of Ukrainian-British diplomatic relations over the course of the ruscist aggression against Ukraine. The author argues that diplomacy has become an efficient asset that can play a crucial role in assuring Ukraine's victory in the struggle against the aggressor.

The study focuses on the consistent and effective support for Ukraine extended by the United Kingdom and the latter's unyielding opposition to Russia's aggressive expansionist policy. The article highlights the rapid development of Ukrainian-British relations, referring to the signing of agreements on political cooperation, free trade, and strategic partnership between the two countries in October 2020.

The United Kingdom seeks to form alliances with like-minded countries to support Ukraine. Specifically, the author mentions the initiative to establish a trilateral alliance between Ukraine, the UK, and Poland to enhance security and foster economic cooperation. Additionally, he emphasises the importance of intensive diplomatic contacts and visits by Boris Johnson to Kyiv, which bolstered the coordination in providing support and assistance to Ukraine. Moreover, the paper references the notable Ukraine Recovery Conference in London, highlighting the pivotal role of the international community in supporting and rebuilding Ukraine.

Overall, the article underscores that the United Kingdom remains one of Ukraine's closest friends that promotes the expansion and enhancement of support from other Western partners. While the author acknowledges the presence of diverse political stances on the issue within British society, he concludes that Ukraine will undoubtedly continue to play a prominent role in the United Kingdom's foreign policy, cementing the latter's role in the fight for European and transatlantic security.

Keywords: Ukraine, Great Britain, diplomacy, Ukrainian-British diplomatic relations, ruscist aggression.

Карина РОГУЛЯ,
*аспірантка кафедри міжнародних
відносин та зовнішньої політики
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
другий секретар Посольства України
в Грецькій Республіці*

ПОЛІТИКА ІЗРАЇЛЮ В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ: РІК НЕЙТРАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ

Анотація. Українсько-ізраїльські відносини зазнали значних структурних змін після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року. Довоєнна позитивна динаміка двостороннього порядку денного змінилася нейтральними словами підтримки з боку ізраїльського уряду та практичною відстороненістю від війни. За півтора року збройної агресії рф уряд в Ізраїлі змінювався тричі, однак нейтральну позицію щодо війни росії проти України зберігав кожен із них, хоч і з певними відмінностями. Ця стаття є спробою проаналізувати політику трьох прем'єр-міністрів Ізраїлю – Нафталі Беннетта, Яіра Лапіда та Беньяміна Нетаньягу – стосовно України, а також дати оцінку геополітичному середовищу на Близькому Сході, що є основним чинником пасивності Держави Ізраїль у контексті надання допомоги Україні. Основну увагу зосереджено на публічній реакції, практичних кроках та застереженнях ізраїльського уряду щодо підтримки України. Оцінено політичну діяльність кожного прем'єр-міністра, внутрішнє середовище та національні інтереси Держави Ізраїль з погляду ухвалення рішень на користь України. Проаналізовано геополітичні причини ізраїльського нейтралітету стосовно російсько-української війни.

Ключові слова: ізраїльсько-українські відносини, повномасштабна війна росії проти України, близькосхідний нейтралітет, геополітичні інтереси, червоні лінії.

Мета статті – визначити концептуальні засади зовнішньополітичної позиції прем'єр-міністрів Держави Ізраїль – Нафталі Беннетта, Яіра Лапіда та Беньяміна Нетаньягу – стосовно України в контексті повномасштабної війни росії та дослідити основні напрями допомоги від Ізраїлю. Важливим завданням дослідження є висунути авторську гіпотезу про

геополітичні пріоритети Держави Ізраїль у її нейтральній позиції щодо України під час широкомасштабної збройної агресії рф.

Об'єктом дослідження є політичні та дипломатичні кроки Ізраїлю у відносинах з Україною під час війни в розрізі геополітичних інтересів і балансу сил у регіоні.

Близькосхідний нейтралітет Нафталі Беннетта

За понад 500 днів російської повномасштабної війни на території України Уряд Держави Ізраїль змінювався тричі. Проте чи стала іншою риторика ізраїльського уряду – питання наразі є відкритим.

Українсько-ізраїльські відносини мали доволі позитивну динаміку перед повномасштабним вторгненням росії в Україну 24 лютого 2022 року. Про це свідчить низка угод і меморандумів, зокрема Угода про вільну торгівлю між Кабінетом Міністрів України та Урядом Держави Ізраїль, яку було підписано 21 січня 2019 року, двосторонні візити на рівні глав держав, міжлюдські, культурні та релігійні взаємини [1; 2]. Обидві країни вбачали значні перспективи в розвитку та поглибленні двосторонньої співпраці. Україна розглядала Ізраїль як важливого регіонального партнера з погляду розширення географії своєї економічної та політичної присутності на Близькому Сході. Ізраїль, зі свого боку, бачив в Україні цінного союзника та потенціал для ізраїльських інвестицій, зокрема у сфері інформаційних та комп'ютерних технологій. Аналізуючи українсько-ізраїльські відносини в контексті взаємодії після початку російської війни проти України, водночас слід враховувати не менш вагомий чинник, який є основою зовнішньої політики Ізраїлю – ситуацію на Близькому Сході та безпекові виклики для Держави Ізраїль у регіоні. А отже, будь-яке рішення про допомогу Україні залежало від безпекових ризиків для Ізраїлю з погляду російської присутності на Близькому Сході.

Як і інші партнери України, Ізраїль виступив із заявою, в якій йшлося про те, що російська атака на Україну – це порушення світового порядку, яку Ізраїль засуджує, а також про готовність надати гуманітарну допомогу громадянам України [3]. Такі питання, як санкції чи надання зброї в ізраїльському уряді навіть не порушували, бо не хотіли роздратувати Москву та загострити проблеми в Сирії. Проте щоби продемонструвати єдність із західним альянсом, Ізраїль надав гуманітарну допомогу, медичне обладнання, захисне спорядження тощо. Ба більше, Прем'єр-міністр Ізраїлю Нафталі Беннетт (2021–2022 рр.) неодноразово намагався стати посередником і пропонував свої послуги як Президентові України Володимирові Зеленському, так і президенту рф володиміру путіну. Незважаючи на звірства, які регулярна російська армія вчиняла на території України, зокрема в Бучі, Ірпені, Маріуполі та інших містах і селах нашої

держави, більш різкого ставлення від Уряду Беннетта годі було й чекати.

Така позиція ізраїльського уряду мала на меті щонайменше залишити нейтральні відносини з росією, тобто така собі політика «рівновіддаленості» від сторін конфлікту, та й од війни загалом, зі збереженням пріоритетів Ізраїлю у сфері безпеки на Близькому Сході. Тут варто згадати негласну угоду між Ізраїлем та російською федерацією щодо дотримання певного безпекового механізму у Сирії, в межах якого Ізраїль може порушувати повітряний простір Сирії, який на ту пору переважно контролювала росія, тоді як остання висунула Ізраїлю вимогу послабити тиск на Сирію та враховувати російські пріоритети в регіоні [4]. Отже, можемо дійти важливого висновку: для Ізраїлю – країни, яка із самого початку свого існування перебуває в надзвичайно конфліктогенному середовищі – головним пріоритетом є національна безпека та ситуація в регіоні, зокрема максимальний контроль над нею. Як держава, яка претендує на регіональне лідерство, вона має насамперед встановити правила гри та скоординувати їх із внутрішніми та зовнішніми акторами. Тому для Беннетта завданням найбільшої ваги було збереження балансу сил на Близькому Сході через співпрацю з москвою, яка могла похитнутися в разі інтенсифікації допомоги України.

(Не)практична рішучість Яіра Лапіда

Держава Ізраїль, яка завжди максимально зосереджена на своєму виживанні та фізичній безпеці, останніми роками перебуває під значним тиском внутрішніх політичних процесів. Очікування, що Нафталі Беннетт очолюватиме уряд до середини серпня відповідно до коаліційних угод, не виправдалися. Сам Прем'єр-міністр оголосив про свою відставку 30 червня 2022 року – після того як Кнесет (Парламент Держави Ізраїль) того ж дня ухвалив закон про розпуск. Це рішення наблизило країну до проведення вже п'ятих за останні чотири роки виборів та поклало край річному правлінню глави тридцять шостого Уряду Держави Ізраїль. Попри короткий термін при владі Беннетту все ж вдавалося керувати восьмипартійною коаліцією, яка була доволі ідеологічно розділена. Однак уже в червні 2022 року виявилось, що вона неспроможна ухвалювати рішення, і це призвело до розпуску Кнесету та призначення нових виборів восени.

1 липня ізраїльський уряд очолив тодішній Міністр закордонних справ Яір Лапід, котрий одним із перших поміж офіційних ізраїльських чиновників підтримав Україну 24 лютого 2022 року [5]. До того ж він не просто висловив занепокоєння щодо викликів, які кинула росія міжнародному світовому порядку, а й засудив російську агресію проти України. На відміну від свого попередника, Лапід доволі часто публічно засуджував російські атаки, націлені на мирне населення України, проте його різкіша

риторика та слова підтримки не надто вплинули на практичну допомогу.

Обрання нового уряду не означає зміни національних інтересів та аж ніяк не нівелює безпекові ризики, які Ізраїль має передусім у регіоні. З огляду на позитивну динаміку двосторонніх відносин між Україною та Ізраїлем для Києва було важливо отримати реальну практичну допомогу, хоча б оборонну. Не менш важливо, що ще до початку повномасштабного вторгнення росії в Україну, остання чітко розуміла значущість союзницьких відносин з Ізраїлем, зважаючи не лише на його ґрунтовний досвід виживання в конфліктогенному регіоні з ворожими сусідами і постійними провокаціями, а й на реальний прогрес в інших сферах, як-от передовий досвід у технологічних розробках та комп'ютерних технологіях.

Утім зміна фокусу уваги Києва з військової допомоги на оборонну не дала практичних результатів. Зокрема, дискусії розгорнулися довкола можливості надання Україні системи протиракетної оборони «Залізний купол». Водночас багато експертів та військових узагалі поставили під сумнів доцільність постачання та ефективність використання цієї системи в Україні через низку чинників, найперше – її націленість на дещо інші загрози. Якщо для України основною загрозою є керовані ракети середньої дальності та крилаті ракети великої дальності, то основною мішенню «Залізного купола» є некеровані ракети малої дальності [6]. Залежно від рівня і характеру загроз потрібні відповідні системи захисту, які Ізраїль також має на озброєнні, але використовує більш точково та значно рідше, ніж цього потребує Україна в умовах повномасштабної війни.

Сполучені Штати, які мають неабиякий вплив на Ізраїль насамперед через фінансовий складник, не раз намагалися підштовхнути його до так званих правильних рішень історичного значення, які б наочно показали, що Ізраїль – на справедливому боці історії. Окрім постійних запитів Києва щодо збільшення допомоги від Ізраїлю, це питання США неодноразово порушували на переговорах з ізраїльськими колегами, зокрема й під час зустрічі Прем'єр-міністра Держави Ізраїль Яіра Лапіда та Президента США Джоєфа Байдена в межах візиту останнього 13–15 липня 2022 року до Єрусалиму. І хоч ставлення Я. Лапіда до війни в Україні вже було доволі однозначним, однак це не вплинуло на позицію ізраїльського уряду щодо надання Україні військово-оборонної допомоги.

Ба більше, Ізраїль готувався до таких дискусій під час візиту американського президента, тому ще на початку липня 2022 року тодішній Міністр оборони Ізраїлю Бені Ганц оголосив про новий пакет допомоги для України, до якого увійшли 1500 шоломів, 1500 захисних жилетів, сотні протимінних костюмів, 1000 протигазів і десятки систем фільтрації шкідливих речовин [7]. Єдиним досягненням візиту Президента США в контексті питання України стала більш чітка позиція ізраїльського уряду і

засудження рф, яку було озвучено на тлі інформації про те, що Іран готує до відправлення росії кілька сотень безпілотників для війни з Україною, яку напередодні до ізраїльських колег доніс радник Президента США з національної безпеки Джейк Салліван.

Сам Лапід після того, як очолив Уряд Держави Ізраїль, хоч і тимчасово, дотримується обережнішої позиції. Причини, по суті, ті самі, що й у попередника Нафталі Беннетта, адже з погляду безпеки для Ізраїлю нічого не змінилося. Утім дещо рішучіша політика Лапіда роздратувала москву, а це стало позитивним сигналом для України. Саме після заяв Лапіда на посаді прем'єра, в яких він прямо називав рф агресором, москва взялася за ліквідацію відділення Єврейського агентства «Сохнут» у росії, попереджаючи в такий спосіб новий ізраїльський уряд. Безумовно, ці дії кремля є політично вмотивованими, адже в умовах повної ізоляції росія намагається всіяко тиснути на інші країни, й Ізраїль не став винятком.

Слід відзначити й іншу ініціативу ізраїльського уряду, що так чи інакше відповідає інтересам України, яку започаткував Беннетт, а імplementував уже Лапід. 15 червня 2022 року в Каїрі Ізраїль, Єгипет та Європейський Союз, який представляла Голова Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн, підписали меморандум взаєморозуміння – історичну угоду про постачання природного газу, який має стати альтернативою російському паливу [8]. Відповідно до угоди, Ізраїль постачатиме природний газ до Єгипту, де сировину скраплюватимуть, а опісля доставлятимуть танкерами в Європу.

Отже, Ізраїль зробив вагомі кроки, аби частково замінити постачання російського газу до країн-членів ЄС. У своїй колонці для видання «Інтерфакс – Україна» почесний консул Держави Ізраїль у Західному регіоні України, бізнесмен Олег Вишняков зазначив: «Прем'єр-міністр Ізраїлю Яір Лапід заявив, що Ізраїль зможе надати ЄС близько 10% того обсягу газу, який Європа отримала від росії у 2021 році» [9]. Тож у контексті допомоги Україні Ізраїль зосередив свої зусилля найперше на заходах, спрямованих на заміщення російського газу в Європі, і це рішення є дуже важливим для України.

З іншого боку, українська сторона була розчарована неучастю Держави Ізраїль у другому саміті Кримської платформи, який проходив 23 серпня 2022 року. На полях саміту зібралися представники всіх країн Групи семи, держави-члени ЄС, а також представники ООН та НАТО, а сама зустріч стала черговим майданчиком для засудження російської повномасштабної агресії. Водночас ще одним болючим питанням двосторонніх відносин стала заборона ізраїльським компаніям експортувати озброєння та спорядження в Україну. І за прем'єрства Лапіда цю проблему так і не було врегульовано. Україна очікувала певного зрушення в цій площині, після того як російські війська вчинили масований обстріл її території,

використавши іранські дрони «Shahed». Однак Ізраїль стояв на порозі виборів, які мали відбутися за декілька тижнів, тому офіційну підтримку обмежив, оприлюднивши заяву Лапіда, що засуджувала російські атаки на Україну.

Однак Я. Лапід дещо вийшов за межі «нейтралітету Беннетта». Згідно з інформацією ізраїльських ЗМІ, Прем'єр-міністр Яір Лапід та Міністр оборони Бені Ганц ухвалили рішення про фінансування «стратегічних матеріалів» через третю країну, державу-члена НАТО. Ба більше, Ізраїль дозволив, щоб країни-члени Північноатлантичного альянсу постачали Україні системи озброєння з ізраїльськими компонентами, як-от оптико-електронні системи та системи керування вогнем [10].

Нова політика старого прем'єра

1 листопада 2022 року провели позачергові вибори до Кнесету, на яких парламентську більшість отримала партія «Лікуд», очільником якої є Прем'єр-міністр Ізраїлю Беньямін Нетаньягу (до цього обіймав цю посаду в 1996–1999 та 2009–2021 рр.). Очікування щодо нового прем'єра були суперечливими, адже Нетаньягу славився дружніми відносинами з президентом рф володимиром путіним. Наприклад, ще на початку російської агресії проти України 2014 року він відмовився засуджувати незаконну окупацію Автономної Республіки Крим, як це зробив тоді весь демократичний світ на чолі зі США. Тодішній Президент США Барак Обама ледве не вимагав, аби Нетаньягу засудив агресивні дії рф, які порушують основоположні норми міжнародного права, адже Ізраїль є найбільшим реципієнтом американської фінансової та військової допомоги ще з часів завершення Другої світової війни.

До того ж російської присутності у Сирії на ту пору ще не було, що відкидає геополітичний чинник як причину. Ба більше, ізраїльський прем'єр був одним із небагатьох іноземних високопосадовців, яких кремль запросив на святкування 9 травня в москві 2018 року. Також президент рф привітав ізраїльського колегу з перемогою на виборах, а під час телефонної розмови сторони обговорили перспективи розвитку ізраїльсько-російської співпраці. Після офіційного вступу на посаду Нетаньягу приділив значну увагу розмежуванню інтересів росії та Ізраїлю на Близькому Сході. Зокрема, сторони домовилися, що політика росії щодо Сирії залишиться осторонь інтересів Ізраїлю, який загалом не втручатиметься, натомість росія не буде перешкоджати конфлікту Ізраїлю з Іраном. Отже, кожна сторона отримала бажане, доклавши мінімум зусиль. Це стало певним компромісом між двома державами в межах інтересів, що перетинаються на Близькому Сході.

З одного боку, такі домовленості з кремлем засвідчували нейтральну позицію ізраїльського уряду в контексті більш жорсткої політики стосовно

росії та утримання від військово-оборонної допомоги Україні. З іншого, зазначена угода розв'язувала руки Ізраїлю в стримуванні Ірану. Наприклад, ізраїльські удари по іранських військових заводах та інших військових об'єктах обмежують здатність Ірану виготовляти зброю, яку росія використовує у війні проти України. Звичайно, тут ідеться про опосередковану допомогу, але зважаючи на ізолюваність росії та наявність одиничних партнерів, стримування останніх є також важливим завданням.

Однак для України головним залишається питання військово-оборонної допомоги від Ізраїлю, який має передові технології в цій галузі. Ще під час передвиборної кампанії Нетаньягу висловив застереження, що будь-яке озброєння, надане Україні, може потрапити до рук Ірану та буде застосоване проти самого Ізраїлю. Тому очікування української сторони щодо цієї підтримки були мінімальними.

Проте після домовленостей з Москвою стосовно можливостей кожної зі сторін у Сирії, вже в лютому 2023 року Нетаньягу заявив, що готовий переглянути одностронню політику ізраїльського уряду не надавати Україні зброї та систем протиповітряної оборони. Вагомим ізраїльський прем'єр назвав рішення Сполучених Штатів передати 250 тисяч артилерійських снарядів Україні, які попередньо були розміщені в Ізраїлі. Водночас він зазначив, що США використовують боєприпаси Ізраїлю.

Лунала критика й на адресу новопризначеного Міністра закордонних справ Держави Ізраїль Елі Коена, котрий погодився провести телефонну розмову з міністром закордонних справ російської федерації сергієм лавровим, перед тим як зателефонувати українському колезі. Після цього довелося докласти певних зусиль, щоб організувати його візит до Києва, з огляду на постійний тиск української сторони на ізраїльський уряд щодо необхідності збільшити та розширити допомогу Україні. 16 лютого 2023 року Міністр закордонних справ Держави Ізраїль Елі Коен прибув до Києва та став першим високопосадовцем Ізраїлю, який відвідав Україну. Глава МЗС Ізраїлю зустрівся з Президентом України Володимиром Зеленським та Міністром закордонних справ України Дмитром Кулебою. Під час цих зустрічей сторони обговорили підтримку з боку Ізраїлю територіальної цілісності та суверенітету України, спільну відповідь на нові безпекові виклики, Формулу миру та післявоєнну відбудову України [11]. Навіть попри те, що Коен їздив у Бучу та на власні очі бачив жахіття, які скоїла російська армія, він усе ж таки публічно не засудив росію, а зосередив увагу на іншій практичній допомозі від ізраїльського уряду. Така позиція стала логічним продовженням двох телефонних розмов напередодні між Президентом України Володимиром Зеленським та Прем'єр-міністром Держави Ізраїль Беньяміном Нетаньягу, а також на рівні міністрів закордонних справ, під час яких Ізраїль лише висловив підтримку словесно.

Отже, беручи до уваги обмежену результативність візиту, можна припустити, що переважна частина домовленостей залишилася поза публічною увагою, адже згодом Нетаньягу заявив, що готовий переглянути рішення про надання ППО Україні, і наразі питання оборонної співпраці з Україною детально вивчає Уряд Ізраїлю. Ба більше, Президент України на одній із пресконференцій зазначив, що є всі передумови для покращення відносин між Державою Ізраїль та Україною, але деталі не розкриватимуть, зважаючи на чутливість цього питання для ізраїльської сторони. Позитивним у цьому контексті став також візит в Україну двох депутатів, співголів групи парламентської дружби в Кнесеті Юлія Едельштейна та Зеєва Елькіна. Вони зустрілися з Президентом України Володимиром Зеленським і тодішнім Міністром оборони Олексієм Резніковим та обговорили низку питань, зокрема і практичну допомогу [12].

Пізніше у ЗМІ з'явилась інформація, що Ізраїль схвалив експортні ліцензії для двох оборонних компаній – «Elbit Systems» і «Rafael» – на продаж Україні систем протидії безпілотникам [13]. Хоч Уряд України очікував цього рішення ще в жовтні 2022 року, після низки атак іранськими дронами по українських містах, зрештою його ухвалення показує щонайменше готовність Ізраїлю допомогти Україні в захисті цивільного населення. Проте не варто сподіватися на інші кроки Ізраїлю за цим напрямом у найближчій перспективі насамперед через геополітичні причини, зокрема чинник росії на Близькому Сході.

Продовженням цієї позитивної тенденції в двосторонніх відносинах може стати візит Беньяміна Нетаньягу в Україну. Така перспектива дійсно існує, адже запрошення відвідати Україну вже передали в Офіс ізраїльського прем'єра українські дипломати [14]. Хоч остаточного рішення щодо візиту ще не ухвалили, проте розгляд цього питання є сигналом про його підготовку. Отже, попри низку застережень в ізраїльській зовнішній політиці, Україна та Держава Ізраїль мають чимало точок дотику для поглиблення співпраці без шкоди національним інтересам обох країн, і це сьогодні становить основу порядку денного двостороннього діалогу.

Висновки. З перших днів повномасштабного вторгнення росії в Україну Держава Ізраїль посіла доволі обережну позицію щодо війни. Окрім засудження російської агресії та готовності надавати гуманітарну допомогу, загалом Ізраїль тримався осторонь. Попри те, що за півтора року повномасштабної російської збройної агресії проти України в Ізраїлі змінилося три прем'єр-міністри, всі вони дотримувалися нейтралітету, пояснюючи це національними інтересами своєї держави, а саме необхідністю гарантувати фізичну безпеку та стабільність.

2015 року біля північних кордонів Держави Ізраїль з'явився новий сусід – росія, яка на сьогодні контролює частину сирійського неба та проводить

власну регіональну політику в Сирії. Ба більше, росія має тісні зв'язки з Іраном, який для Ізраїлю є загрозою, та веде власну геополітичну гру, що певною мірою впливає на регіональну стабільність на Близькому Сході. У цьому контексті Ізраїль неабияк турбує зближення росії з Іраном, зокрема в безпековій площині, адже це може призвести до того, що російська зброя та передові технологічні розробки у сфері безпеки опиняться в руках останнього. Проте найбільше побоювання в Ізраїлю викликає наближення Ірану до створення власної ядерної зброї за сприяння москви у разі їхньої тіснішої взаємодії. А з огляду на ізольованість росії в міжнародному середовищі та залежність від іранської зброї, яка щораз зростає, Ізраїль має серйозні причини для занепокоєння.

Закріплення свого часу росії в Сирії зробило її повноцінним регіональним гравцем, на якого Ізраїлю доводиться зважати, тож він не може відкрито підтримувати Україну. Український уряд зіткнувся з політикою балансування Ізраїлю, спрямованою на недопущення нових сутичок з Іраном та «Хезболлою». І це для Держави Ізраїль є червоними лініями, інакше існує пряма загроза життю ізраїльтян та безпеці держави в цілому. Жоден ізраїльський уряд не піде на такі ризики задля допомоги Україні, і це слід чітко розуміти. В іншому разі прогресу в діалозі між Україною та Ізраїлем не буде, і тоді Уряд Нетаньягу не матиме застережень щодо розв'язання регіональних проблем з допомогою росії.

1. Угода про вільну торгівлю між Кабінетом Міністрів України та Урядом Держави Ізраїль від 21.01.2019. Дата оновлення: 01.01.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376_001-19#Text
2. Рогоуля К. Дипломатія Ізраїлю в часи війни росії проти України // Україна дипломатична. Київ, 2022. Вип. 23. С. 315–325. URL: https://gdip.com.ua/files/file/Diplomatic%20Ukraine/Diplomatic_Ukraine_2022.pdf
3. Ministry of Foreign Affairs (2022) *Israel condemns attack in Ukraine*. Available at: <https://www.gov.il/en/departments/news/israel-condemns-attack-in-ukraine-24-feb-2022>
4. Daoud, D. (2022) 'Israel won't stick out its neck for Ukraine. It's because of Russia', *Atlantic Council*, 13 April. Available at: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/israel-wont-stick-out-its-neck-for-ukraine-its-be-cause-of-russia/>
5. Israel Foreign Ministry (2022) *Remarks by FM* [Twitter] 24 February. Available at: <https://twitter.com/IsraelMFA/status/1496812712671723522>
6. Парновський О. Залізний купол: чи може він захистити Україну? // LB.ua. 8 серпня 2022. URL: https://lb.ua/society/2022/08/08/525600_zalizniy_kupol_chi_mozhe_vin_zahistiti.html
7. Ravid, B. (2022) 'Biden to ask Israel to increase military aid to Ukraine', *Axios*, 13 July. Available at: <https://www.axios.com/2022/07/14/biden-lapid-israel-military-aid-ukraine-russia-war>
8. European Commission (2022) *EU Egypt Israel Memorandum of Understanding*. Available at: https://energy.ec.europa.eu/publications/eu-egypt-israel-memorandum-understanding_en
9. Вишняков О. Ізраїль та Україна: що змінилося у стосунках країн від початку повномасштабної війни? // Інтерфакс – Україна. 15 вересня 2022. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/859011-amp.html>
10. Melman, Y. (2022) 'Under U.S. Pressure, Israel Funded 'Strategic Materials' for Ukraine', *Haaretz*, 17 November. Available at: <https://www.haaretz.com/israel-news/2022-11-17/ty-article/.premium/under-u-s-pressure-israel-funded-strategic-materials-for-ukraine/00000184-8578-d010-a187-d5fcdcfde0000?v=1668699525672>
11. Відбувся візит міністра закордонних справ Ізраїлю Елі Коена в Україну // Посольство України в Державі Ізраїль. 16 лютого 2023. URL: <https://israel.mfa.gov.ua/news/vidbuvsya-vizit-ministra-zakordonnih-sprav-izray-ilyu-eli-koena-v-ukrayinu>

12. Ерман Г. Ми дамо Україні системи, які точніше покажуть напрямок ракет та дронів – посол Ізраїлю // BBC News Україна. 1 березня 2023. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cmlvrnpw39go>
13. Ізраїль схвалив постачання Україні антидронових систем // Militarnyi. 15 березня 2023. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/izrayil-shvalyiv-postachannya-ukrayini-antydronovyh-system/>
14. Ізвозікова А. Нетаньяху розглядає можливість візиту в Україну – український посол // Суспільне. Новини. 28 червня 2023. URL: <https://suspihne.media/517741-netanahu-rozgladae-mozhlyvist-vizi-tu-v-ukrainu-ukrainskij-posol/>

Karyna ROHULIA,

Postgraduate Student,

*Department of International Relations and Foreign Policy
of the Educational and Scientific Institute of International Relations
of the Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Second Secretary, Embassy of Ukraine in the Hellenic Republic*

ISRAEL'S POLICY IN THE CONTEXT OF RUSSIA'S WAR AGAINST UKRAINE: A YEAR OF NEUTRAL ASSISTANCE

Abstract. Ukrainian-Israeli relations underwent significant structural changes in the wake of russia's full-scale war against Ukraine, which began on 24 February 2022. Following the outbreak of russia's war against Ukraine, the pre-war positive dynamics in Ukrainian-Israeli relations shifted to neutral expressions of support and practical detachment from the war by the Israeli government. Despite undergoing three changes in government during the one-and-a-half years of the war, Israel's policy of neutrality towards russia's actions in Ukraine remained consistent, albeit with some differences. This article provides an in-depth analysis of Israel's policies towards Ukraine under the leadership of three Prime Ministers: Naftali Bennett, Yair Lapid, and Benjamin Netanyahu. This article delves into the complex dynamics of the Israeli government's stance regarding support for Ukraine, focusing on public reactions, practical steps, and reservations. The political activities of each Israeli Prime Minister, coupled with the domestic context and national interests, provide a compelling insight into Israel's approach towards crucial geopolitical matters. Among these is Israel's stance of neutrality towards the ongoing war in Ukraine – a stance that warrants a deeper examination.

The article unravels the conceptual framework that underpins the foreign policy positions of three subsequent Prime Ministers of the State of Israel with regard to Ukraine against the context of russia's full-scale war. The research resulted in the author's hypothesis regarding the geopolitical priorities of the State of Israel.

Keywords: Israeli-Ukrainian relations, russia's full-scale war against Ukraine, Middle Eastern Neutrality, geopolitical interests, red lines, Naftali Bennett, Yair Lapid, Benjamin Netanyahu.

Ігор ЛОССОВСЬКИЙ,
кандидат фізико-математичних наук,
Надзвичайний і Повноважний
Посланник першого класу;

Ірина КРУПЕНЯ,
докторка філософії з політичних наук,
старший викладач кафедри всесвітньої історії,
міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін
Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка,
доцентка кафедри міжнародних відносин та туризму
Київського міжнародного університету

ПРИЧИНИ АЗІЙСЬКОГО НЕЙТРАЛІТЕТУ ЩОДО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Анотація. У статті проаналізовано чинники нейтралітету країн Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), Центральної Азії (ЦА), Індії та Китаю щодо російсько-української війни. Роз'яснено історично нейтральний зовнішньополітичний курс держав АСЕАН, започаткований Куала-Лумпурською декларацією 1971 року про створення в Південно-Східній Азії (ПСА) зони миру, свободи та нейтралітету.

Досліджено позицію країн Азії під час голосування за резолюції Генеральної Асамблеї ООН. Запропоновано способи поглиблення співпраці України з державами АСЕАН, ЦА, Індією, Китаєм, зокрема для розширення Контактної групи з оборони України («Рамштайн») задля перемоги над російським агресором. Закцентовано, що російсько-українська війна має фундаментальний вплив на світову систему міжнародних відносин у безпековому, військово-політичному, економічному тощо складниках та руйнує систему європейської безпеки і світовий політико-безпековий лад.

Ключові слова: АСЕАН, мир, нейтралітет, Організація Об'єднаних Націй (ООН), Південно-Східна Азія, російсько-українська війна, Україна, Центральна Азія.

Постановка проблеми. 24 лютого 2022 року в межах восьмирічної війни проти України російська федерація розпочала повномасштабне військове вторгнення. В очах українців невиправданий і неспровокований напад росії є міжнародним злочином, однак позиція країн АСЕАН, ЦА, Індії та Китаю щодо одного з найбільших воєнних конфліктів після Другої світової війни виявилася неоднозначною. Вивчаючи нейтралітет держав

Азії, ми не розглядаємо Республіку Корея та Японію, що є учасницями проукраїнської коаліції «Рамштайн»; Пакистан, котрий нібито постачає боєприпаси Україні; а також Іран та КНДР, які озброюють росію. Об'єктами дослідження не стали й країни Близького Сходу, які не є традиційно нейтральними; талібанський Афганістан, Бангладеш і Шрі-Ланка, що не мають розвинутих відносин з Україною та є політично й економічно нестабільними; офіційно нейтральна, але традиційно проросійська Монголія та малі країни Південної Азії (ПА).

Причини нейтралітету серед держав АСЕАН щодо російсько-української війни криються в не дуже далекій історії, пов'язаній з ухваленням Куала-Лумпурської декларації 1971 року про створення в субрегіоні ПСА *зони миру, свободи та нейтралітету* (англ. «Zone of Peace, Freedom and Neutrality»). Цьому передувала внутрішня нестабільність на етнічному, релігійному та соціальному ґрунті з перших років незалежності країн ПСА. Йдеться про діяльність сепаратистських угруповань і комуністичних партизанських загонів, що діяли за підтримки Китаю; боротьбу за сфери впливу в субрегіоні ПСА між США, СРСР і Китаєм; війни в Індокитаї за участю Франції (1946–1954 рр.) і США (1959–1975 рр.); взаємні територіальні претензії регіональних держав. Нейтральна позиція країн АСЕАН щодо російсько-української війни продиктована ще одним документом, який було підписано 1976 року на Балійському саміті після завершення Другої індокитайської війни – Договором про дружбу та співпрацю в Південно-Східній Азії (англ. «Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia»). У ньому закріплено такі принципи АСЕАН, як повага до суверенітету, невтручання у внутрішні справи держав, відмова від погрози силою та застосування сили, мирне врегулювання конфліктів у регіоні тощо [1].

Країни АСЕАН історично мали тісніші та розвиненіші відносини з росією, ніж з Україною. Росія для них є «великою» ядерною державою з постійним мандатом у Раді Безпеки ООН, багатою на сировинні ресурси, важливим постачальником зброї, діалоговим партнером.

Причини індійського та китайського нейтралітету криються здебільшого в історичних стереотипах про дружбу з СРСР, від якого росія успадкувала не тільки політичні та ментальні асоціації, а й роль постачальника зброї та дешевих енергоресурсів. Також багато країн Азії досі вірять, що рф як продовжувач СРСР нібито є «борцем зі світовим імперіалізмом», «оплотом національно-визвольної боротьби» народів цих регіонів за їхню державну незалежність. Поза увагою залишається сама імперіалістична сутність росії та її історії. Нейтральний статус країн ЦА щодо російсько-української війни продиктований, з одного боку, глибокою традиційною політичною, економічною та військовою залежністю від рф, а з іншого

тим, що під загрозою вторинних санкцій, які колективний Захід наклав на агресора, вони утримуються від підтримки агресивних дій рф, попри її значний тиск [2].

Мета. Дослідити причини азійського нейтралітету щодо російсько-української війни та проаналізувати політику країн Азії стосовно України комплексно, зокрема в контексті повномасштабного воєнного вторгнення росії в Україну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність проблеми привернула увагу багатьох учених, зокрема Анатолія Бобровицького, Олени Борділовської, Ольги Лукаш, Олега Олійника, Євгена Припіка, Віталія Ярмоленка та ін. Однак більшості їхніх публікацій бракує комплексного погляду на ставлення країн Азії до російсько-української війни. Автори ж цієї праці дослідили позицію азійських держав щодо російсько-української війни цілісно: в субрегіональному та регіональному форматах.

Нейтралітет держав АСЕАН

На тлі спільної політики безпеки країн АСЕАН російська агресія проти України 2014 року, а надто повномасштабне військове вторгнення рф на українську територію, виявила очевидні розбіжності та різні підходи до найбільшої після Другої світової війни в Європі.

У листопаді 2018 року на саміті Росія – АСЕАН було підписано заяву про встановлення стратегічного партнерства між сторонами. У жовтні 2021 року ухвалили комплексний план дій щодо реалізації стратегічного партнерства на 2021–2025 роки. Такий рівень відносин і значний товарообіг, зокрема у військово-технічній сфері, стримував країни субрегіону від відвертого засудження рф у її агресії проти України.

У відповідь на ці події 26 лютого 2022 року міністри закордонних справ держав АСЕАН висловили серйозну стурбованість у зв'язку з напруженістю між росією й Україною та закликали до максимальної стриманості й діалогу, щоб запобігти ескалації і домогтися мирного розв'язання відповідно до норм міжнародного права, принципів Статуту ООН. 3 березня 2022 року міністри знову виявили глибоке занепокоєння воєнними діями та погіршенням гуманітарної ситуації в Україні, закликали до негайного припинення вогню та продовження політичного діалогу. Прикметно, що в цих заявах обидві сторони – й агресора, і його жертву – закликало «до максимальної стриманості та діалогу» [1]. Абсурдність таких пропозицій викликає лише гірку посмішку.

12–13 травня 2022 року у Вашингтоні проходив саміт США – АСЕАН, за підсумками якого Президент США та лідери країн Асоціації виступили зі спільною заявою про «важливість негайного припинення конфлікту в Україні». У заяві наголошено на підтримці зусиль Генерального секретаря

ООН, спрямованих на пошук «мирного виходу із ситуації та створення умов, що дозволяють врегулювати конфлікт [...] Закликали до миру та наголосили на важливості практичних кроків щодо його досягнення» [3].

Найрішучіше неспровоковане вторгнення росії засудив Сінгапур, заявивши про необхідність шанувати суверенітет, незалежність і територіальну цілісність України. Сінгапур і Камбоджа, яка тоді головувала в АСЕАН, були співавторами резолюції ГА ООН «Агресія проти України», яка засуджує вторгнення рф в Україну. Сінгапур увів також односторонні санкції проти росії. Раніше він застосовував їх лише 1978 року – після вторгнення В'єтнаму до Кампучії. Крім призупинення авіарейсів й обмежень на фінансові операції з низкою російських банків й організацій, Сінгапур увів експортний контроль за військовою продукцією та товарами подвійного використання. Туди входить усе, що може бути використано для виробництва зброї, зокрема напівпровідники, дефіцит яких, на думку експертів, стане для російської промисловості фатальним. Показово, що ця найжорсткіша відповідь надійшла від країни-члена АСЕАН, де 2018 року було підписано спільну заяву про встановлення стратегічного партнерства між рф й АСЕАН [1; 7]. Проте в липні 2022 року Міністерство фінансів США поміж 18 країн, через які експортують підсанкційні товари до росії та білорусі, назвало й Сінгапур [10].

Таку ж позицію висловив головний союзник США в субрегіоні – Філіппіни. Під час надзвичайної сесії ГА ООН 28 лютого 2022 року Маніла (столиця Філіппін. – *Ред.*) відкрито засудила російське вторгнення в Україну. Президент Філіппін Родріго Роа Дутерте заявив про повну підтримку США та готовність у межах союзницьких зобов'язань надати військову інфраструктуру країни для розміщення американських військ у разі «поширення збройного конфлікту на Азійський регіон».

Інші країни АСЕАН обмежилися словами занепокоєння та твердженнями про важливість дотримання територіальної цілісності. Зокрема, під час голосування за резолюцію ГА ООН від 2 березня 2022 року «Агресія проти України», яка засуджує росію, лише В'єтнам і Лаос утрималися, решта держав-членів АСЕАН цю постанову підтримали. В'єтнам і Лаос також проголосували «проти» припинення членства рф у Раді ООН з прав людини, тоді як Філіппіни та М'янма – «за». Інші шість країн АСЕАН утрималися. 24 березня 2022 року резолюцію ГА ООН «Гуманітарні наслідки агресії проти України» підтримали вісім країн АСЕАН і ще дві субрегіональні держави (Папуа Нова Гвінея і Східний Тимор), серед тих, хто утримався – Бруней і Лаос. 12 жовтня 2022 року під час голосування за резолюцію ГА ООН «Територіальна цілісність України: захист принципів Статуту ООН», що засуджує незаконні «референдуми», які росія влаштувала на тимчасово окупованих територіях у Донецькій, Луганській, Запорізькій і Херсонській

областях, три країни субрегіону (В'єтнам, Лаос і Таїланд) утрималися, тоді як десять інших проголосували «за» (Бруней, Індонезія, Камбоджа, Малайзія, М'янма, Папуа Нова Гвінея, Республіка Фіджі, Сінгапур, Східний Тимор, Філіппіни) [5]. 14 листопада 2022 року під час голосування за резолюцію ГА ООН «Забезпечення засобів правового захисту та репарацій у зв'язку з агресією проти України» Бруней, В'єтнам, Індонезія, Камбоджа, Лаос, Малайзія, Таїланд і Східний Тимор утрималися, інші ж чотири країни субрегіону її підтримали (М'янма, Папуа Нова Гвінея, Сінгапур, Філіппіни). 23 лютого 2023 року, голосуючи за резолюцію «Принципи Статуту ООН, що лежать в основі всеосяжного, справедливого і тривалого миру в Україні», тільки В'єтнам і Лаос утрималися, решта країн АСЕАН постанову підтримали (Бруней, Індонезія, Камбоджа, Малайзія, М'янма, Папуа Нова Гвінея, Сінгапур, Східний Тимор, Філіппіни).

Таку розбіжність загалом нейтральних країн субрегіону можна пояснити різним рівнем торговельно-економічної та військово-технічної (імпорт російського озброєння) співпраці з РФ, а також комуністичним режимом у В'єтнамі та Лаосі.

Індонезія, яка головує в групі G20 (2022 року. – *Ред.*) у G20, не взяла до уваги прохання західних лідерів скасувати запрошення в. путіну на саміт Групи двадцяти на Балі в листопаді 2022 року навіть під загрозою бойкоту цього заходу. Запрошення Президента України взяти участь у саміті та візити Президента Індонезії Джоко Відодо до Києва і Москви 29–30 червня 2022 року стали виявом традиційного «нейтралітету» та «збалансованого підходу», що їх сповідує ця країна й так чи інакше всі держави-члени АСЕАН [8]. МЗС Індонезії, коментуючи вторгнення РФ в Україну, заявило, що стурбоване ескалацією збройного конфлікту та засуджує будь-яке порушення територіальної цілісності і суверенітету держав. Однак воно не назвало агресію «війною», а також не згадало про причетність Росії. Водночас Дж. Відодо закликав сторони до припинення вогню і заявив, що діалог, а не санкції проти Росії, дасть змогу розв'язати кризу [9]. В інтерв'ю агентству «Nikkei Asia» він зазначив, що суверенітету та територіальної цілісності мають дотримуватися всі сторони, завуалювавши так природу збройного конфлікту.

Позиція Малайзії стала неочікуваною для України, позаяк ця технологічно розвинена держава не лише дотримується нейтралітету, а й намагається отримати «економічні дивіденди» від війни. Міністр фінансів Малайзії Зафрул Азіз заявив, що подорожчання нафти може допомогти його державі зменшити зовнішній борг. Як передає видання «Republic World», Посол Малайзії в Росії Бала Чандран зауважив: «Уряд розгляне будь-який запит з боку РФ щодо продажу напівпровідників та електроніки». Отже, якщо Куала-Лумпур витримає тиск США та Японії, то зможе завадити повній технологічній блокаді Росії [6]. Уряд Малайзії, очевидно,

не враховує незаконності та несправедливості дій агресора в цій війні, і це має стати важливим чинником під час розбудови відносин України з цією країною в майбутньому.

Позиції Таїланду та Брунею виявилися стриманими: країни висловили загальне «занепокоєння ситуацією в Україні» та закликали всі сторони до мирних переговорів.

Суперечливе ставлення до російсько-української війни у М'янми. Там існує два уряди: уряд М'ін Шве, що його після перевороту 2021 року (який підтримала росія) призначила хунта, й уряд в екзилі, котрий очолює Аун Сан Су Чжі. Легітимним у світі визнають другий. Він має широку підтримку Заходу та виступає проти росії. А от військова хунта, яка править країною та нещодавно взяла на себе четвертий пакет санкцій, симпатизує рф. Спікер військової ради М'янми Зав Мін Тун 25 лютого 2022 року висловив підтримку рф. Це можна пояснити тим, що росія – одна з небагатьох держав, готових після тамтешнього перевороту продавати М'янмі зброю. Для хунти це життєво важливо, бо в країні не вщухає тривала громадянська війна. До того ж після перевороту до партизанів-сепаратистів і партизанів-наркооторговців додалися партизани-опозиціонери. А отже, втрата каналів отримання зброї для хунти означатиме поступову поразку в цій нескінченній «герильї». У зовнішньому представленні країни склалася парадоксальна ситуація, адже інтереси М'янми в ООН відстоюють не члени військової хунти, а представник поваленого внаслідок військового перевороту в лютому 2021 року уряду, котрий підтримав резолюцію ГА ООН, що засуджує російське вторгнення та вимагає від рф негайно вивести війська з території України [7].

В'єтнам і Лаос де-юре і де-факто дотримуються підкреслено нейтральної позиції. Ці країни, в яких досі правлять комуністичні режими, тісно пов'язані з рф, а надто у військовій сфері, оскільки імпорту російської зброї та військової техніки складає ліву частку в загальному імпорті цих країн продукції ВПК (В'єтнам і Лаос є найбільшими покупцями російського озброєння серед країн АСЕАН; на росію припадає 84% та 44% відповідно від сукупного імпорту Ханоя і В'єт'яна продукції ВПК з 1999 по 2018 рр.) [1].

Російсько-українська війна підтверджує, що фактичний рівень ВПК рф не відповідає заявленому, попри останні дані міжнародної організації «Global Firepower» [12]. Як зазначили експерти організації, війна проти України продемонструвала основні обмеження військового потенціалу росії: «Незважаючи на її кількісну та матеріальну перевагу над сусідньою Україною, це пролило світло на рівень її готовності, керівництва, навчання та постачання» [13]. А отже, можна прогнозувати, що обсяги імпорту російської зброї та військової техніки до В'єтнаму, Лаосу, М'янми й інших країн АСЕАН зменшуватимуться.

Водночас російсько-українська війна розкручує маховик мілітаризації всього Азійсько-Тихоокеанського регіону (АТР) і, зокрема, ПСА. Індонезія, яка балансує між США та Китаєм, ще позаминулого року (2021 року. – *Ред.*) оголосила про амбітну програму модернізації Збройних сил, у яку планують вкласти 125 млрд дол. [14]. За даними SIPRI (Стокгольмського інституту дослідження проблем миру), останнім десятиліттям стійко зростають військові витрати країн ПСА. Однак жодна з держав АСЕАН не ризикнула поділитися з Україною такою необхідною зброєю, якої в них, до речі, достатньо [2; 11].

Позиція Індії («найбільшої демократії» та однієї з найбільших економік світу) щодо війни в Україні ґрунтується на традиційних для неї принципах нейтралітету, поваги до суверенітету та територіальної цілісності держав, а також невтручання в їхні внутрішні справи. Це засади мирного співіснування, яких країна дотримується зі середини 1950-х років. Індія не може однозначно підтримати Захід, бо не готова до можливої конфронтації з Китаєм. Схожість поглядів на майбутнє світу спонукає Делі зберігати відносини з росією. Індія не підтримує агресії рф в Україні, однак уникає гострої критики росії та зберігає торговельно-економічні й військово-технологічні зв'язки із нею. Цій країні не вигідне ослаблення росії до сировинного придатка та молодшого партнера Китаю, позаяк це змінить і так асиметричний баланс сил у регіоні на користь останнього. Нейтралітет Індії полягає в підтриманні стратегічного балансу між великими державами, що сприяє її стабільному розвитку. Це та «стратегічна автономність», що лежить в основі зовнішньої політики Індії. Країна не може допустити монополії США чи Китаю. Підтримка однієї зі сторін означала б підриз баланс сил. Хоч Індія останнім десятиліттям помітно зблизилася зі США, вона не готова відмовитися від тісних відносин із рф. Відверто підтримувати росію Індія не буде, але й до санкцій Заходу приєднатися не поспішатиме, щоб не руйнувати своєї «стратегічної автономності» [15; 16].

Індія підтримує зв'язок з обома сторонами збройного конфлікту, проте традиційно більше контактує з росією. Вона утрималася під час голосування за п'ять «проукраїнських» резолюцій ГА ООН у березні-жовтні, листопаді 2022-го та лютому 2023 року, а також за резолюцію у квітні 2022 року «Призупинення прав членства Російської Федерації в Раді ООН з прав людини».

Індія за своїми військовими видатками посідає третє місце у світі після США і КНР і є одним із найбільших імпортерів озброєнь (11% світового ринку), значну частину якого країна купує в росії. Міжнародна санкційна політика стосовно російського ВПК та виявлена під час війни низька якість російської зброї неминуче послаблять виробничі й експортні можливості росії і посприяють переорієнтації Індії на ефективніше західне озброєння.

Агресія рф збільшує напругу в ПА. Індія займає обережну вичікувальну позицію в контексті війни в Україні та не поспішає приєднуватися до зусиль США, спрямованих на активну протидію не лише рф, а й Китаю. Таке ставлення ускладнює її відносини з країнами Заходу [15]. Доволі відверто Прем'єр-міністр Індії Нарендра Моді висловив в. путіну позицію з приводу війни в Україні під час двосторонньої зустрічі на полях саміту Шанхайської організації співробітництва (ШОС) у Самарканді у вересні 2022 року: «[...] сьогоднішня епоха не є епохою війн, і я не раз говорив з вами про це по телефону». Від несподіванки шокований путін «проми्रив», що робить усе можливе, щоб припинити конфлікт [16].

Індія негативно ставиться до політики ядерного шантажу в. путіна. Вона дотримується зовсім іншої ядерної доктрини, яка базується на стримуванні та незастосуванні ядерної зброї першою, а також виключає застосування такої зброї проти неядерної держави. 9 грудня 2022 року Н. Моді скасував традиційну очну зустріч із президентом рф, після того як останній погрожував застосувати ядерну зброю проти України. За останні 20 років цей саміт не відбувся лише раз – за суворой пандемії COVID-19 2020 року. Індія зберігає обережність до референдумів у міжнародних справах і нейтральність до процесів із перекроювання політичної карти. Це пов'язано з проблемою Кашміру [17]. Країна дотримується паритету в дипломатичних відносинах як із рф, так і зі США. Росія намагається запобігти розвитку відносин Індії з Україною. Водночас індійська преса об'єктивно висвітлює події в Україні, називаючи дії росії в Україні злочинами, а також посідає доволі активну проукраїнську позицію [18; 20].

«Сприятливий нейтралітет» стосовно росії допоміг Індії: великі держави, зокрема США, росія та Китай, намагаються її задобрити, а «стратегічна автономність» у зовнішній політиці дає змогу маневрувати між полюсами. Нейтралітет Індії щодо російсько-української війни ґрунтується на уявленнях, що міцні зв'язки з росією допоможуть урівноважити Китай і стримати Пакистан. Проте така політика може зашкодити відносинам Індії із західним демократичним світом. Причини індійського нейтралітету криються також у тому, що серед політичної еліти країни живі стереотипи дружби з СРСР, од якого росія успадкувала не тільки політичні та ментальні асоціації нібито «борця зі світовим імперіалізмом», а й роль потужного постачальника зброї. Проте уявлення про цю «роль» розвіюється щодня на російсько-українському полі бою з огляду на поразки російської зброї. До того ж Індія за останні 20 років значно диверсифікувала свої військові закупівлі, зменшивши частку російського озброєння майже вдвічі [16]. Водночас вона й далі нарощує закупівлю дешевої російської нафти, діамантів й інших ресурсів, що підпали під західні санкції. Стан українсько-індійської співпраці показують хоча б ті факти, що за 32 роки української незалежності

жоден прем'єр Індії не відвідав України, а в розпал війни (9 липня 2022 р.) було відкликано досвідченого Посла України Ігоря Поліху, й досі в Делі це місце пустує.

Нейтралітет Китаю щодо російсько-української війни

На тлі загострення відносин із Заходом через агресію проти України російський режим прагне поглиблювати взаємодію з Китаєм. Рф намагається зменшити наслідки західних санкцій, які є відповіддю на її порушення норм міжнародного права в Україні. Росія очікувала отримати союзника, який схвально ставитиметься до її політики, «заплющить очі» на воєнну агресію на пострадянському просторі, а також надаватиме військову та фінансову підтримку. Однак реальність виявилася не такою позитивною для рф. Ще на початку російської збройної агресії проти України 2014 року Китай заявив, що підтримує суверенітет і територіальну цілісність України, та запропонував план урегулювання воєнного конфлікту. Він також висловив готовність стати посередником, але ця ініціатива не мала продовження [19]. Друга спроба Китаю одягнути мантию миротворця в російсько-українській війні після запропонованої 24 лютого 2023 року програми з 12 пунктів «Позиція Китаю щодо політичного врегулювання української кризи» теж виявилася невдалою та малопродуктивною, бо не влаштовує насамперед Україну та її західних партнерів.

Пекін утримався під час голосування за резолюції ГА ООН:

- 2 березня 2022 року – «Агресія проти України»;
- 24 березня 2022 року – «Гуманітарні наслідки агресії проти України»;
- 12 жовтня 2022 року – «Територіальна цілісність України: захист принципів Статуту ООН»;
- 23 лютого 2023 року – «Принципи Статуту ООН, що лежать в основі всеосяжного, справедливого і тривалого миру в Україні».

Він голосував «проти» таких резолюцій ГА ООН:

- 7 квітня 2022 року – «Призупинення прав членства Російської Федерації в Раді ООН з прав людини»;
- 14 листопада 2022 року – «Забезпечення засобів правового захисту та репарацій у зв'язку з агресією проти України».

Такі дії китайської дипломатії демонструють відносну «нейтральність» держави щодо війни в Україні, хоча й дуже далеку від відвертого засудження російського агресора.

За підсумками передвоєнних переговорів лідерів росії та Китаю, що відбулися напередодні Олімпійських ігор у Пекіні, 4 лютого 2022 року дві країни зробили довгу спільну заяву, в якій звинуватили НАТО в «підтримці ідеології холодної війни», однак ситуації щодо України не згадували

(хоча й обговорювали). Те, що лідер Китаю не зміг чи не захотів відмовити в. путіна від вторгнення в Україну, свідчить про хиткість позиції «нейтральності» цієї країни [20].

На початку ж березня 2022 року, після вже тоді помітних воєнних поразок, російська сторона звернулася до Китаю по військову допомогу, але безрезультатно. 1 квітня 2022 року відбувся саміт ЄС – Китай, під час якого європейські учасники ініціювали обговорення позиції Китаю щодо війни в Україні. За підсумками саміту МЗС Китаю опублікувало пресреліз, в якому йшлося про співчуття з приводу ситуації в Україні та запевнення, що Китай «завжди стоїть на боці світу». Міжнародну спільноту закликали задовольнити легітимні безпекові інтереси всіх сторін, посприяти мирним переговорам і не підкладати дров у багаття. Росія не отримала згоди Китаю на запит щодо надання зброї [19; 21]. Хоча Китай не заявляв про підтримку західних санкцій проти рф, його кроки показують, що він поділяє занепокоєння Заходу російською агресією. Китай відмовився постачати російським авіакомпаніям запчастини для літаків. Значно скоротили свою діяльність у росії китайські гіганти «Sinopec Limited», «Huawei Technologies Co. Ltd.», «Xiaomi Corporation». Для економічного колапсу росії, що сприяв би перемозі України у війні, дуже важливими є міжнародне стримування та нейтралізація Китаю, якщо той співпрацюватиме з росією, обминаючи міжнародні санкції [22; 23].

Війна в Україні спровокувала перегони озброєнь у світі, що зачепили й Китай. Нагадаємо, що його оборонний бюджет, який щорічно зростає, 2022 року досягнув 229 млрд дол., а це на 7% більше, ніж торік. Пройшли успішні випробування гіперзвукових ракет, заплановано спустити на воду третій авіаносець китайського виробництва [15].

Інститут Лоуї дослідив, що вторгнення росії в Україну виявило межі китайсько-російського партнерства. Це зовсім не «дуга автократій», а відносини, засновані на інтересах стратегічно автономних держав. Координація зовнішньої політики між Китаєм і росією обмежена різністю їхніх поглядів на світовий лад. Якщо Пекін інвестує у стабільну міжнародну систему, то москва намагається використати на свою користь безладдя та невизначеність. Оскільки Китай і росія йдуть різними траєкторіями розвитку, спільне між ними дедалі меншатиме. Сі Цзіньпін прагне втримати китайсько-російське партнерство, зберігаючи зв'язки із Заходом. Але з плином війни Пекіну чимраз важче балансувати. Росія ж сьогодні найбільше в історії їхніх відносин залежить од Китаю.

Пекін і москва мають спільні інтереси у протистоянні ліберальному інтернаціоналізму та глобальному лідерству США. Але для глобального Китаю та маргіналізованої росії залишатиметься щораз менше спільних тем. Їхня взаємодія може почати нагадувати нинішні відносини Пекіна та Пхеньяна.

Тоді це буде партнерство, визначене обмеженнями, а не можливостями [24]. Однак позиції Китаю щодо російсько-української війни бракує публічного засудження російської агресії. Це залишає простір для занепокоєння стосовно можливої зміни балансу на користь росії, зокрема в контексті чуток про «готовність Китаю постачати росії певне озброєння». Китай вважає єдиним винуватцем цієї війни «американський імперіалізм», саму війну – війною росії з НАТО, а українське керівництво – несамотійним і маріонетковим, яке перебуває під контролем США. Звідси й неготовність Китаю до переговорів на вищому рівні з Україною, хоч вони й цілком логічні з огляду візиту Президента Китаю до Москви в березні 2023 року. У цьому контексті згадаймо, що вже третій рік поспіль у Пекіні немає посла України, і це аж ніяк не сприяє зміцненню відносин і баченню України як міжнародного суб'єкта.

На думку китайських експертів, нейтралітет важить для Китаю над усе не тільки з погляду захисту національних інтересів, а й для забезпечення стабільності у світі. Свій нейтралітет щодо України китайська сторона визначає як «об'єктивний і неупереджений», адже й росія, й Україна є його «стратегічними партнерами». Він не суто комерційний, а «зумовлений поєднанням гуманізму, прагматизму та політичного реалізму». Цей нейтралітет не просто пасивний, а «принциповий для забезпечення збалансованої та міцної безпеки всіх сторін». Нещодавно Народний університет Китаю дослідив, що 30% респондентів підтримують «спеціальну воєнну операцію» росії, 20% – на боці України, а 40% зберігають нейтралітет [20]. І це за відсутності в Китаї будь-якої інформаційно-пропагандистської підтримки України та «м'якої сили», яка працювала б на користь України.

Отже, принциповий нейтралітет Китаю можна вважати сприятливим для України, адже саме Піднебесну імперію розглядають у росії як головний чинник її виживання у протистоянні з Україною та Заходом. За влучним порівнянням російського письменника Бориса Акуніна, «яйце російського Коцю – у Пекіні». Виживання рф залежить од рівня її підтримки з боку Китаю, який сьогодні вибирає не російську сторону, а нейтралітет. Проте надважливо, щоб цей нейтралітет був принаймні справжнім, а не риторичним, як і «безмежна дружба» з росією.

Нейтралітет Центральної Азії

Це обережне балансування та дистанціювання від росії. В Україні розуміють нейтральний статус країн ЦА щодо війни, з огляду на їхню все ще глибоку традиційну політичну, економічну та військову залежність од рф. Казахстан – найбільша та найавторитетніша держава регіону, один із найближчих партнерів росії на пострадянському просторі, що доволі успішно намагається провадити незалежну від росії зовнішню та внутрішню політику. Казахстан є союзником росії у ЄАЕС (Євразійському

економічному союзу), СНД (Співдружності незалежних держав) й ОДКБ (Організації договору про колективну безпеку) і побоюється вторинних санкцій Заходу в разі непідтримання антиросійських міжнародних санкцій. Президент країни Касим-Жомарт Токаєв заявляє, що не стає на бік ні росії, ні України, та закликає до миру.

Казахстан змушений посісти обережну позицію щодо російського вторгнення, підтримує незалежність і територіальну цілісність України, проте водночас поважає геополітичні інтереси росії як союзника та важливого економічного партнера. Така «поміркованість» зумовлена як політичною й економічною залежністю від рф, так і прагненням розвивати прагматичні відносини із Заходом.

Війна в Україні та протистояння росії із Заходом створюють країнам ЦА значні виклики для безпеки, зокрема й економічної, а також залишають обмежений простір для маневру. Голосування за резолюцію ГА ООН «Агресія проти України» 2 березня 2022 року стало показовим (141 країна – за, 5 – проти, 35 – утрималися) [4]. Країни регіону не наважилися відкрито виступити проти росії, хоча й побоюються, що після України російська агресія може дійти і до них. Зокрема, Казахстан, Киргизстан і Таджикистан утрималися під час голосування, а Туркменистан й Узбекистан не брали в ньому участі. Під час голосування за резолюцію ГА ООН «Призупинення прав членства Російської Федерації в Раді ООН з прав людини» від 7 квітня 2022 року чотири країни ЦА проголосували «проти», Туркменистан не голосував. Також чотири країни ЦА утримались, а Туркменистан не голосував за такі резолюції ГА ООН:

- 24 березня 2022 року – «Гуманітарні наслідки агресії проти України»;
- 12 жовтня 2022 року – «Територіальна цілісність України: захист принципів Статуту ООН»;
- 14 листопада 2022 року – «Забезпечення засобів правового захисту та репарацій у зв'язку з агресією проти України»;
- 23 лютого 2023 року – «Принципи Статуту ООН, що лежать в основі всеосяжного, справедливого і тривалого миру в Україні».

Таке обережне голосування хоч і можна вважати нейтральним, але насправді воно демонструє неготовність країн проявити свої принципові незалежні позиції, а також показує все ще дуже глибоку залежність цих країн од росії.

Нейтральними є й оцінки дипломатичних відомств країн регіону подій, що відбуваються в Україні. Схожі думки звучали за підсумками телефонних розмов їхніх лідерів із в. путіним. Цю «рівновіддаленість» росія сприймає як дипломатичну перемогу, зважаючи на цілковите її відторгнення та засудження з боку переважної більшості країн світу. Отже, за допомогою «багатовекторності» та «рівновіддаленості» як основних

принципів зовнішньої політики країни ЦА намагаються зберегти максимальну нейтральність.

Влада Казахстану опинилася в складній ситуації – зберегти нейтралітет на політичному рівні та водночас відповідати вимогам значної частини населення, що симпатизує Україні і вважає, що Казахстан повинен жорсткіше реагувати на агресію росії. 6 березня 2022 року в Алмати пройшов мітинг на підтримку України – один із наймасовіших у місті за останні роки, проте публічно керівництво Казахстану заявило про повний нейтралітет. 7 березня 2022 року К.-Ж. Токаєв у розмові з Федеральним президентом ФРН Франком-Вальтером Штайнмаєром підкреслив необхідність дотримання принципів і норм Статуту ООН, а також пошуків дипломатичних можливостей для мирного розв’язання «конфліктної ситуації», щоб «не спричинити подальшої шкоди мирному населенню та не допустити повного знищення цивільної інфраструктури на території України» [25]. 28 березня 2022 року заступник Міністра закордонних справ Республіки Казахстан Роман Василенко в інтерв’ю німецькому виданню «Die Welt» повідомив, що в разі появи нової залізної завіси Казахстан не хоче опинитися за нею та сподівається, що вона не постане [26].

На думку російських медійних пропагандистів, для казахстанських медіа типові прозахідна та навіть проукраїнська позиції. Казахстан оголосив, що не порушуватиме західних санкцій проти росії, та фактично приєднався до них. В Алмати також не перешкоджали проукраїнським мітингам, а святкування 9 травня 2022 року було скасовано. Попри часткову залежність від росії, Казахстан намагається дотримуватися незалежної внутрішньої і зовнішньої політики. Світ облетів відеосюжет із Санкт-Петербурзького економічного форуму 15–18 червня 2022 року, де К.-Ж. Токаєв у присутності російського диктатора заявив, що його країна не визнаватиме квазідержавних утворень «ДНР» і «ЛНР» на Сході України [27].

Розв’язання війни в Україні підірвало довіру керівництва Казахстану до рф як гаранта безпеки згідно з Будапештським меморандумом 1994 року. У Казахстані занепокоєні закидами політиків і ЗМІ росії щодо «переслідувань» російської мови, а також щодо прав на «історичні території» на півночі країни. Росія експлуатує залежність Казахстану (приблизно на 80%) од російської транзитної інфраструктури для постачання нафти та нафтопродуктів на світові ринки. Хоча рф все ще домінує в регіоні, щорік зростає вплив Китаю та Туреччини. Послаблення росії активізує в ЦА Індію, Іран, Пакистан. Проблеми російської армії в Україні істотно знижують довіру Казахстану й інших країн ЦА до росії. Один із наративів в. путіна щодо «історичної справедливості», що став «обґрунтуванням» війни проти України, може бути також використаний і проти Казахстану [25].

Аналіз голосування за резолюції ГА ООН вчергове демонструє, що Киргизстан, Таджикистан, Туркменистан і Узбекистан також офіційно дотримуються нейтральної позиції, але на території цих країн проводили акції протесту проти російської «спецоперації» та критикували дії РФ на рівні провідних електронних ЗМІ [4]. Політична, економічна та військова залежність од росії суттєво стримує розвиток цих країн як незалежних, а також послаблює їхню згоду висловлювати самостійну позицію з важливих міжнародних проблем.

Висновки

Здебільшого нейтральна позиція країн Азії щодо російсько-української війни не є стратегічно правильною, а надто з огляду на обурливе порушення з боку росії міжнародного права та знищення системи регіональної безпеки. Україна – жертва, тож політика цих країн мала б бути не нейтральною, а проукраїнською. Причини азійського нейтралітету щодо російсько-української війни необхідно проаналізувати не лише на академічному рівні, а й на щаблі практичної дипломатії. Слід зробити чесні та, можливо, дещо неприємні висновки щодо помилок у зовнішній політиці стосовно країн АТР і ЦА – найдинамічніших регіонів світу з погляду економічного, політичного, демографічного та соціального розвитку.

Попередню переважну «проросійськість» країн Азії можна пояснити насамперед історичними причинами та нав'язливими стереотипами. Йдеться, зокрема, про тісні багаторічні зв'язки азійських держав із СРСР, політичним «спадкоємцем» якого вважають росію. Відсутність упродовж кількох століть української державності та її підпорядкованість росії створювали стереотипи про другорядність і меншовартість України як країни-партнера.

В умовах неспровокованої та несправедливої війни, яку росія розв'язала проти України, підтримка останньої з боку країн Азії є дуже обережною та поміркованою. Багато азійських держав і далі традиційно орієнтуються на росію, хоча й не виправдовують її агресивних дій в Україні – передусім через загрозу потрапити під вторинні санкції, що їх на агресора наклав колективний Захід.

Таку обережність країн Азії можна пояснити, зокрема, сповіданням принципів реальної політики, що опирається на фактичну військову та економічну силу й можливості держав. Перемога України у війні проти росії, її потужна політична, дипломатична, фінансова та матеріально-технічна підтримка коаліцією «Рамштайн» має поступово змінити й реалполітичні акценти поки що нейтральних країн Азії у бік більшого сприяння Україні. Для цього необхідно також перейти від голослівних декларацій про важливість відносин України з азійськими партнерами до активного та прагматичного їх розвитку.

Зауважимо порівняно невеликі обсяги торговельно-економічної й іншої практичної співпраці України з державами Азії, що не дає змоги перевести взаємодію з ними на вищий рівень. Щоб активізувати присутність українського бізнесу на ринках Азії, збільшити обсяги торгівлі та кредитної підтримки українських підприємств, доцільно створити консорціум українських експортерів й імпортерів.

Серед держав Азії й Африки, колишніх «країн третього світу», які за інерцією підтримують росію, досі панує стереотип, що рф як «продовжувач» СРСР нібито є «борцем зі світовим імперіалізмом», «оплотом» національно-визвольної боротьби народів цих регіонів. Щоби спростувати такі міфи, Україні необхідно посилити інформаційно-роз'яснювальну роботу щодо імперської сутності росії. Насамперед потрібно підвищити рівень наукових досліджень зазначеної проблематики, зокрема в системі МЗС України. Слід визнати помилковими рішення про ліквідацію освітнього, наукового та науково-видавничого компонента при Дипломатичній академії України імені Геннадія Удовенка, яка є структурним підрозділом МЗС. Від неї залишилися лише назва та курси підвищення кваліфікації. Хибним є і закриття єдиного наукового журналу при МЗС України.

Останній саміт ШОС у Самарканді 15–16 вересня 2022 року та засідання Наради зі взаємодії та зміцнення заходів довіри в Азії в Астані 13–15 жовтня 2022 року продемонстрували зростання ролі Азії в міжнародному порядку денному та прагнення азійських держав впливати на світовий лад. Зміцнення порозуміння та співпраці з державами, які дотримуються нейтральної позиції щодо російсько-української війни, може докорінно змінити баланс сил на користь України та забезпечити остаточну ізоляцію путінської росії.

Україна має чималі перспективи розвитку відносин з країнами Азії в усіх сферах міжнародної діяльності. Однак їй необхідно докласти максимум зусиль, аби схилити на свій бік якнайбільше азійських держав. Адже сьогодні серед 54 країн коаліції «Рамштайн» (остання зустріч у межах якої відбулася 19 вересня 2023 року) є лише окремі держави Азії, тож слід розвивати співпрацю з країнами цього регіону, щоби наблизити перемогу над російським окупантом.

1. Крупеня І. Політика країн АСЕАН щодо України в контексті повномасштабного вторгнення російської федерації // Вісник НТУУ «КПІ». Випуск 4 (56). Політологія. Соціологія. Право. 2022. С. 43–49.
2. Лоссовський І. Азійський нейтралізм і російсько-українська війна: як змінити баланс на користь України // Стратегічна панорама. № 2. 2022. С. 96–114.
3. Див. за: Лоссовський І.Є. Зазнач. праця. С. 101; Murphy, A. (2022) 'The 2022 U.S.–ASEAN Summit. A New Era in Relations?', *The National Bureau of Asian Research*, 23 May. Available at: <https://www.nbr.org/publication/the-2022-u-s-asean-summit-a-new-era-in-relations>
4. United Nations Digital Library (2022) *Aggression against Ukraine: resolution / adopted by the General Assembly*. Available at: <https://web.archive.org/web/20220303094544/https://digitallibrary.un.org/record/3959039>
5. Лісунова К. 143 – «за», 5 – «проти». Генасамблея ООН підтримала резолюцію, що засуджує російські спроби анексії українських земель // VOA. 13 жовтня 2022. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/genasamb-leya-pidtrymala-rezoluciu-onn/6787286.html>

6. Кудрін Ф. Як українсько-російська війна випробовує єдність Південно-Східної Азії // Український тиждень. 11 травня 2022. URL: <https://tyzhden.ua/World/254927>
7. Припик Є. Позиція держав-членів АСЕАН щодо російської агресії в Україні та її економічні наслідки для країн регіону // Офіційний сайт ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». URL: <https://ivinas.gov.ua/viina-rf-proty-ukrainy/pozytsiia-derzhavchleniv-asean-shchodo-rosiiskoi-ahresii-v-ukraini-ta-ii-ekonomichni-naslidky-dlia-krain-rehionu.html>
8. Матяш Т. Президент Індонезії запросив Зеленського особисто взяти участь у саміті G20 // LB.ua. 29 червня 2022. URL: https://lb.ua/news/2022/06/29/521624_prezident_indonezii_zaprosiv.html
9. 'Indonesia president to visit Ukraine, Russia on peace-building mission' (2022) *Reuters*, 26 June. Available at: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/indonesia-president-visit-ukraine-russia-peace-building-mission-2022-06-26/>
10. Financial Crimes Enforcement Network (2022) *FinCEN and the U.S. Department of Commerce's Bureau of Industry and Security Urge Increased Vigilance for Potential Russian and Belarusian Export Control Evasion Attempts*, 28 June. Available at: <https://www.fincen.gov/sites/default/files/2022-06/FinCEN%20and%20Bis%20Joint%20Alert%20FINAL.pdf>
11. Stockholm International Peace Research Institute (2022) *SIPRI Yearbook 2022: Armaments, Disarmament and International Security*. Available at: https://www.sipri.org/sites/default/files/2022-06/yb22_summary_en_v2_0.pdf
12. 2023 *Military Strength Ranking* (2023). Available at: <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php>
13. Рейтинг найсильніших армій світу: яке місце посіли Україна та росія // Слово і Діло. 6 січня 2023. URL: <https://www.slovoudilo.ua/2023/01/06/novyna/svit/rejtynh-najsynishyx-armij-svitu-yake-misce-posily-ukrayina-ta-rosiya>
14. Chairil, T. (2021) 'What is Indonesia's US\$125 billion arms procurement budget plan about and what does it need to do?', *The Conversation*, 23 June. Available at: <https://theconversation.com/what-is-indonesias-us-125-billion-arms-procurement-budget-plan-about-and-what-does-it-need-to-do-163080>
15. Гриценко А. Внешний контур войны в Украине: анализ позиции Индии / А. Гриценко, И. Куца // Хвиля. 8 июня 2022. URL: <https://hviyla.net/analytics/253871-vneshniy-kontur-voyny-v-ukraine-analiz-pozicii-indii>
16. Лукаш О. Про позицію Індії щодо російсько-української війни // Офіційний сайт ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». URL: <https://ivinas.gov.ua/viina-rf-proty-ukrainy/pro-pozytsiiu-indii-shchodo-rosiisk-oukrainskoi-viiny.html>
17. Борділовська О. Офіційна позиція Республіки Індія щодо російсько-української війни // НІСД. 27 вересня 2022. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/ofitsiyna-pozytsiya-respubliki-indiya-shchodo-rosiysko>
18. Бобровицький А. Політика Індії щодо широкомасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну // НІСД. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-04/indiya.pdf>
19. Олійник О. Позиція Китаю щодо російської воєнної агресії проти України // Офіційний сайт ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». URL: <https://ivinas.gov.ua/viina-rf-proty-ukrainy/pozytsiia-kytaiu-shchodo-rosiiskoi-voiennoi-ahresii-proty-ukrainy.html>
20. Юй Б. Нейтралитет Китая в новом мрачном мире // Россия в глобальной политике. 7 апреля 2022. URL: <https://globalaffairs.ru/articles/nejtralitet-kitaya>
21. European Council (2022). *EU-China summit via video conference*, 1 April. Available at: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2022/04/01>
22. Yan, X. (2022) 'China's Ukraine Conundrum. Why the War Necessitates a Balancing Act', *Foreign Affairs*. 2 May. Available at: https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2022-05-02/chinas-ukraine-conundrum?-check_logged_in=1&utm_medium=promo_email&utm_source=lo_flows&utm_campaign=registered_user_welcome&utm_term=email_1&utm_content=2022102
23. Coates, V., Bellingslea, M. (2022) 'To Contain Xi, Defeat Putin in Ukraine', *National Review*, 20 August. Available at: <https://www.nationalreview.com/2022/08/to-contain-xi-defeat-putin-in-ukraine>
24. Lo, B. (2022) 'Turning point? Putin, Xi, and the Russian invasion of Ukraine' *Lowy Institute*, 25 May. Available at: <https://www.lowyinstitute.org/publications/turning-point-putin-xi-russian-invasion-ukraine>
25. Див. за Ярмоленко В. Зазнач. праця. С. 1–2; Телефонный разговор с Федеральным Президентом Германии Франком-Вальтером Штайнмайером / Официальный сайт Президента Республики Казахстан. 2022. 7 марта. URL: <https://www.akorda.kz/ru/telefonnyy-razgovor-s-federalnym-prezidentom-germanii-frankom-valterom-shtaynmayerom-725155>
26. Ярмоленко В. Позиція Казахстану щодо повномасштабної воєнної агресії Росії проти України // НІСД. 2022. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-04/kazakhstan_150422.pdf
27. Алимова Е. Токаев между молотом и наковальней. Война России в Украине как испытание для Казахстана // Радио Азаттык. 12 марта 2022. URL: <https://rus.azattyq.org/a/press-review-ukraine-kazakhstan-relationship-with-russia/31749419.html>

Ihor LOSSOVSKYI,

*PhD in Physics and Mathematics,
First-Class Minister Extraordinary and
Plenipotentiary of Ukraine;*

Iryna KRUPENIA,

*Senior teacher of the Department of World History,
International Relations and Methods of Teaching Historical Disciplines,
Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko,
Associate Professor of the Department of International Relations
and Tourism Kyiv International University*

REASONS FOR ASIAN NEUTRALISM REGARDING THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

Abstract. The article analyses the reasons for the neutrality of ASEAN, Central Asia, India, and China regarding the Russian-Ukrainian war. It explains the historically neutral foreign policy course of the ASEAN countries in view of the 1971 Kuala Lumpur Declaration on the creation of a zone of peace, freedom, and neutrality in Southeast Asia.

The study examines the position of Asian countries during the votes on the following UN General Assembly resolutions: 2 March 2022, the resolution ES-11/1 condemning the Russian invasion of Ukraine and demanding the complete withdrawal of Russian troops and the cancellation of the decision to recognise the self-proclaimed Donetsk and Luhansk People's Republics; 12 October 2022, the resolution condemning illegal 'referenda' in the temporarily occupied territories of the Donetsk, Luhansk, Zaporizhzhia, and Kherson regions; 14 November 2022, the draft resolution entitled 'Furtherance of remedy and reparation for aggression against Ukraine'.

The authors put forward a set of recommendations for the specialists from the MFA of Ukraine on strengthening the coordination with the ASEAN member states, Central Asian countries, India, and China and expanding the Ukraine Defence Contact Group (the Ramstein coalition) to include those countries for the sake of defeating the Russian invader.

The article stresses that the Russian-Ukrainian war is the largest war in Europe since World War II that goes beyond the scope of a bilateral conflict. The war has a fundamental impact on the security, military, political, economic, and other components of the global system of international relations; it devastates the European security system and the entire global political and security order.

Keywords: ASEAN, Central Asia, diplomacy, peace, neutrality, the United Nations (UN), Southeast Asia (SEA), Russian-Ukrainian war, Ukraine, position.

Павло ГАЙ-НИЖНИК,
доктор історичних наук,
президент-академік Української академії геополітики та геостратегії,
член Експертної ради з питань
подолання наслідків русифікації та тоталітаризму
Міністерства культури та інформаційної політики України

НАПЕРЕДОДНІ ТОТАЛЬНОЇ ВІЙНИ: «РОСІЙСЬКИЙ СИНДРОМ» ДИПЛОМАТІЇ ВОЛОДИМИРА ЗЕЛЕНСЬКОГО (травень 2019 – лютий 2022 рр.)

Анотація. У статті висвітлено військово-політичне становище України напередодні повномасштабного вторгнення російських військ на її терени й початку тотальної війни російської федерації проти нашої держави в лютому 2022 року. Проаналізовано політичні дії та заходи Президента України В. Зеленського на тлі зосередження військ ворога довкола кордонів України (2019–2022 рр.) перед початком широкомасштабної російсько-української війни. Розкрито дипломатичні зусилля провідників Заходу (НАТО) щодо попередження державно-політичного керівництва України про неминучу військову агресію рф. Підкреслено очевидні ознаки та dokonані факти підготовки в. путіна та військово-політичного керівництва росії до масштабного вторгнення в Україну на кількох напрямках одночасно (зокрема і на Київ). Окреслено зусилля західних демократій, дипломатії та розвідки з підготовки Збройних сил України до відбиття наступу московських загарбників. Наголошено на неготовності Президента України В. Зеленського адекватно сприймати тогочасну дійсність, його державно-безпековій короткозорості і політичній наївності, відсутності стратегічного бачення військово-політичних загроз тощо.

Ключові слова: російсько-українська війна, Володимир Зеленський, володимир путін, Джо Байден, дипломатія.

20 травня 2019 року відбулася інавгурація нового Президента України Володимира Зеленського. Ще до президентських виборів він неодноразово висловлював упевненість у здатності досягнути миру з ворогом України – російською федерацією, зокрема й через особисту домовленість із

кремлівським диктатором в. путіним. Попри те, що росія жодного разу за час війни не дотримала своїх обіцянок і зобов'язань, що з офіційного погляду не було ніяких Мінських угод, а лише Мінський протокол (з домовленостями) і Комплекс заходів щодо їхнього виконання, а Мінські домовленості були політичними, а не юридично зобов'язувальними документами (адже їх не ратифікувала Верховна Рада України як міжнародно-правові договори), В. Зеленський наполегливо намагався поновити переговори в Нормандському форматі й особисто зустрітися з путіним. У політичному телешоу 6 грудня 2019 року В. Зеленський заявив: «Я така людина, дуже “sensitive” (чутлива. – *Авт.*). Ми розмовляли з президентом російської федерації, коли повернули моряків, ми говорили з ним по телефону, але це телефонна розмова. Я хочу побачити людину і привезти з “Нормандії” розуміння та відчуття, що дійсно всі хочуть поступово закінчити цю трагічну війну. Я це зможу точно зрозуміти за столом [...] Для мене дуже важливо, якщо ми говоримо про припинення вогню, що ми будемо говорити не в Мінському форматі, не на засіданні Тристоронньої контактної групи, а будемо з президентом російської федерації дивитись один одному в очі» [16].

Нагода зазирнути путіну в очі В. Зеленському випала 9 грудня в Парижі під час саміту з участю представників України, Франції, Німеччини та рф. Цю зустріч провели вперше після трирічної перерви¹. Метою саміту було затвердження нової послідовності імplementування Мінських угод та обговорення «формули Штайнмаєра»².

Обіцянка Президента України здобути повну перемогу на саміті в Парижі під час особистої зустрічі з президентом рф не справдилася³. Попри те, що чи не всім експертам було зрозуміло, що росія не відступиться від своєї агресивної політики щодо України [5], В. Зеленський не зважав на інформацію розвідки (і не лише української) й надалі свято вірив у наміри путіна віднайти формулу миру та досягнути його. «Я впевнений, що він мене зрозумів, дуже прозоро зрозумів, – сказав Президент України в інтерв'ю агентству «Інтерфакс-Україна» в лютому 2020 року. – Здається, що коли такий контакт, очі в очі, ти одразу розумієш, хто перед тобою, що за людина. Попри всі дані розвідки. Мені здається, що він мене зрозумів. І він розуміє, що треба закінчити цю війну» [13]. Проте керівництво рф насправді так не вважало, а натомість вирішило скористатися наївністю та самооманою

¹ За результатами саміту підписали підсумковий документ «Загальні узгоджені висновки Паризького саміту в Нормандському форматі 9 грудня 2019 року». Ці домовленості передбачали, зокрема, імplementацію «формули Штайнмаєра» в українське законодавство згідно з версією, яку узгодили «нормандська четвірка» (Н4) та Тристороння контактна група, а також закріплення «особливого порядку місцевого самоврядування» в окремих районах Донецької і Луганської областей [6].

² 1 жовтня 2019 р. у Мінську учасники Тристоронньої контактної групи підписали «формулу Штайнмаєра».

³ Водночас 2019 року В. Зеленський мав шанс відмовитися від цих угод і започаткувати альтернативний план, залучивши Захід, проте натомість ще більше втягував Україну в манівці Мінського процесу.

В. Зеленського, нарощуючи сили російської армії і водночас ігноруючи його намагання замиритися з кремлем. Не допомогла задобрити в. путіна й політика Офісу Президента. 8 жовтня 2020 року його керівник Андрій Єрмак під час виступу в Королівському інституті міжнародних справ «Chatham House» заявив, що не потрібно звинувачувати росіян у всіх наших нещастях. Він також додав тоді, що українська влада має намір діяти обережно і прагне невійськового розв'язання кризових питань [2].

Росія ж тим часом готувалася до повномасштабного вторгнення на решту території України. 2021 року військовий бюджет рф зріс на 2,9% (порівняно до 2020 року) – до 65,9 млрд дол. США, сягнувши 4,1% ВВП. Ще наприкінці березня – на початку квітня 2021 року російські війська перевезли багато озброєння й техніки із західної та центральної росії і Сибіру до окупованого Криму та навчального центру Погоново (17 км на південь від Воронежа). Тоді ж уздовж кордону з Україною рф розмістила 28 батальйонно-тактичних груп (БТГ), зокрема у своїх Брянській і Воронежській областях (Західний військовий округ). 50 російських БТГ (15 тис. солдатів) зібрали для навчань у Південному військовому окрузі, у складі якого був тимчасово окупований Крим, а також територія, що межує із зоною протистояння на Донбасі. Станом на 9 квітня 85 тис. російських військовиків перебували в Криму або в межах 40 км від українського кордону.

Знаючи це, 27 квітня 2021 року В. Зеленський заявив про необхідність розширення Нормандського формату, пояснивши, що це може бути або, власне, розширення, або «окремий, паралельний формат з іншими країнами, з дуже серйозними, потужними гравцями» [7]. За день до цього в інтерв'ю газеті «Financial Times» він закликав переглянути домовленості 2015 року та долучити до Нормандського процесу Велику Британію, Канаду і США [30; 11]. А вже 1 липня 2021 року В. Зеленський, розповідаючи про те, що «факти завжди красномовніші, ніж будь-які заяви», знову висловив готовність «зустрітися і з президентом Путіним – якщо його дійсно цікавить вирішення низки кризових питань, які об'єктивно існують у двосторонніх відносин України та Росії. В будь-якому разі підготовка до цього непростого матчу триває» [3]. І це попри зверхні заяви путіна напередодні, що немає жодного сенсу зустрічатися із В. Зеленським, бо, мовляв, усе вирішується у Вашингтоні.

Засліплений якоюсь незбагненною вірою в миролюбність російського народу і самого в. путіна, який нібито перебував під впливом пропаганди (цікаво, чиєї?), В. Зеленський, як мантру, повторював: «Російський народ точно не хоче будь-яких ескалацій і кривавих експансій. Згадайте ту хвилю щирої цікавості, яка виникла одразу після моєї пропозиції президенту Росії зустрітись і знайти шлях до миру. Це не штучна цікавість, це реальні

очікування, які є. Ми прекрасно розуміємо, що сьогодні російське суспільство не може ставити питання відкрито про війну та про ціну війни. Але також прекрасно розуміємо, що в російському суспільстві немає бажання продовжувати агресію проти України. [...] Можливо, якщо й сам президент Росії вийде з-під впливу цієї пропагандистської картини, то буде очевидним, що нам дійсно є про що розмовляти» [3].

Утім попри таку риторику В. Зеленського, реакція кремля була більш ніж однозначно показовою: у жовтні 2021 року рф відмовилася від участі в запланованому саміті Нормандської четвірки, тож вирішили обмежитися переговорами на рівні очільників МЗС України, Німеччини, Франції та росії. Ба більше, тоді ж заступник голови Ради безпеки рф, експрезидент і прем'єр-міністр цієї країни Дмитро Медведєв написав сповнену хамства, образ і насмішок статтю про «безглуздість» контактів російської влади з українською – «Коза з вовком тягалася, тільки шкура від кози залишилася, або Чому безглузді контакти з нинішнім українським керівництвом» [10]. Дуже позитивну оцінку цій писанині майже відразу дав пресекретар президента рф Дмитро Пєсков. Зауважу також, що текст статті було опубліковано в перший день візиту до москви заступниці держсекретаря США Вікторії Нуланд та в переддень 23-го саміту Європейського Союзу й України. Однак до цього, 12 липня 2021 року, в. путін опублікував (російською й українською мовами) на своєму офіційному сайті статтю «Про історичну єдність росіян та українців» [15], що фактично була історико-ідеологічним і політичним обґрунтуванням і виправданням майбутньої повномасштабної війни проти України. Тож в. путін (зокрема і вустами Д. Медведєва) укотре забажав зміни влади в Україні, а також виставив вимоги до прямих перемовин із Вашингтоном щодо власних геополітичних амбіцій.

20 листопада експрадник президента рф Владислав Сурков видав статтю, в якій відверто запевняв, що настав час росії нападати на Україну, аби зменшити «соціальну ентропію» в державі та «експортувати хаос» із росії на території країн, що її оточують. В. Сурков, кремлівський куратор України й один із головних конструкторів війни проти неї, цинічно вказував на намір росії захопити Україну, а заодно й утилізувати токсичну частину населення своєї недоімперії. І досвід окупації та анексії також було використано. «Імперські технології ефективні і сьогодні, коли імперії перейменовано на наддержави. Кримський консенсус – яскравий приклад консолідації суспільства за рахунок хаотизації сусідньої країни», – писав В. Сурков. На його думку, їхня імперія через поширення такого хаосу розширюватиметься «завдяки рихлій та геть безглуздій структурі євратичного правління». Він нагадував Україні та світові, що «для Росії постійне розширення не просто одна з ідей, а справжній екзистенціал [...]

історичного буття», і вона отримає свою частку в новому всесвітньому збиранні земель (точніше, просторів), підтвердивши свій статус одного з небагатьох глобалізаторів, як бувало в епохи Третього Риму чи Третього Інтернаціоналу. Росія розширюватиметься не тому, що це добре, і не тому, що це погано, а тому що це фізика. Натякав він уже тоді і на «тайванський» напрям пекінської «ентропії», що має стати сигналом до нового перерозподілу світу й не заважатиме росії, адже «турбулентні потоки» імперій не перетинатимуться. Євросоюз у перспективі може стати як джерелом хаосу, так і його абсорбентом [17].

Український політикум і влада чомусь сприйняли таку риторику з гумором, байдужістю та безвідповідальною короткозорістю. Тим часом 10–16 вересня 2021 року Збройні сили росії та Білорусі провели спільні стратегічні навчання «Запад – 2021» на території Республіки Білорусь та в акваторії Балтійського моря, до яких було залучено майже 200 тис. військовослужбовців, 760 одиниць техніки та 15 кораблів. Про загрозливе збільшення кількості російських військ поблизу кордонів України 30 жовтня попереджала впливова «Washington Post», а 5 листопада 2021 року масштабне скупчення військ рф на кордоні з Україною офіційно підтвердило Міністерство оборони США.

Немає сенсу коментувати невігластво в. путіна як «історика», але його стаття як президента рф і подальші заяви Д. Медведєва, Д. Пєскова, В. Суркова, голови МЗС рф С. Лаврова, кремлівських медіа, а також доконаний факт передислокації і концентрації російських військ довкола кордонів України та на окупованих українських територіях мали б не лише викликати занепокоєння, а глибоке розуміння очевидної загрози ескалації та змусити військово-політичне керівництво в Києві вжити відповідних запобіжних заходів. До цього спонукали Україну й західні розвідки, які вже тоді попереджали офіційний Київ, що необхідно рити шанці й будувати оборонні споруди не лише на Донбасі, а й на півночі і півдні країни, замість того щоб ремонтувати шосейні дороги напередодні ймовірного вторгнення армії ворога.

Водночас військово-політичну коаліцію проти України оформили й дипломатично, коли 4 листопада 2021 року на засіданні Вищої державної ради Союзної держави росії та Білорусі в. путін і Олександр Лукашенко затвердили спільну воєнну доктрину, а наступного дня (5 листопада) підписали декрет Союзної держави «Про основні напрямки реалізації положень Договору про створення Союзної держави на 2021–2023 роки» (т. зв. 28 програм з інтеграції).

Росія ж що далі, то більше висувала Україні неприйнятні умови, недвозначно брязкаючи зброєю біля кордонів. 18 листопада 2021 року в. путін на засіданні Колегії МЗС рф публічно виголосив ультиматум державам

НАТО, вимагаючи надати росії гарантії безпеки та зобов'язати Україну не вступати до Альянсу. 30 листопада на форумі «Росія кличе» президент рф заявив про так звані червоні лінії для України, згідно з якими вимагав не давати Україні сучасних видів озброєнь. 1 грудня путін офіційно висунув вимогу – письмові гарантії від Заходу щодо «нерозширення НАТО на схід», намагаючись змусити Північноатлантичний альянс де-юре відмовитися від підтримки України в майбутній війні з росією.

У грудні 2021 року російська дипломатія активізувала свої зусилля в цьому напрямі. Зокрема, 7 грудня зазначені вище вимоги щодо «гарантії безпеки» знову прозвучали під час відеоконференції президентів США та рф; 15 грудня росія направила до США і НАТО проекти «Договору між РФ та США про гарантії безпеки» та «Угоди про заходи забезпечення безпеки РФ та держав-членів Організації Північноатлантичного договору»; 18 грудня МЗС рф знову публічно виставило ультиматум НАТО з дилемою «двох шляхів» – або прийняти російський проєкт гарантій безпеки, або ж «мати справу з військово-технічною альтернативою», що означало відкрити погрозу війною. Низка січневих перемовин, зокрема 10 січня – між США і рф у Женеві; 12 січня – у форматі ради Росія – НАТО у Брюсселі; 21 січня – у форматі зустрічі між державним секретарем США Ентоні Блінкеном і Міністром закордонних справ рф С. Лавровим у Женеві, також не дали жодних обнадійливих результатів щодо порозуміння й охолодження агресивних намірів російської федерації.

Становище демонстративно вказувало на невідворотність повномасштабної війни, але Президент України В. Зеленський чомусь уперто відмовлявся в це вірити, а надто готуватися до найгіршого сценарію розвитку подій. 17 січня додаткові російські війська та озброєння почали прибувати й до Білорусі для спільних навчань «Союзна рішучість», які планували в лютому 2022 року, а 19 січня Президент США Джо Байден заявив, що, на його думку, росія вторгнеться в Україну [18; 21]. 16 січня 2022 року очільник ЦРУ Вільям Бернс відвідав Київ, де зустрівся з Президентом України В. Зеленським та надав йому важливу інформацію. Як зазначає «Wall Street Journal» із посиланням на джерела в керівництві США, «тоді США мали ще більше інформації про план атаки Росії, зокрема він передбачав швидкий удар по Києву з Білорусі». Очільник ЦРУ попередив, що «російські війська планують захопити аеропорт “Антонов” у Гостомелі і використовувати його як основний плацдарм для атаки на Київ» [28].

22 січня 2022 року Міністерство закордонних справ Великої Британії заявило, що має інформацію, яка вказує на наміри російського уряду поставити проросійського лідера в Києві. Ішлося про те, що допоки кремль обмірковує, чи варто нападати на Україну, як потенційного кандидата на ставленика-маріонетку в москві розглядають екснардепа Євгена Мураєва. Британське

МЗС також повідомляло, що російські спецслужби підтримують зв'язки з багатьма колишніми українськими політиками – Сергієм Арбузовим, Андрієм Ключевим, Володимиром Сівковичем, Миколою Азаровим. Деякі з них мають контакти з офіцерами російської розвідки, які беруть участь у плануванні нападу на Україну. Тодішня Міністерка закордонних справ Великої Британії Ліз Трасс наголосила, що інформація, яку оприлюднило її відомство, проливає світло на масштаби російської діяльності, спрямованої на підірив України, і дає змогу зрозуміти мислення кремля [23].

Натомість 28 січня Президент України В. Зеленський закликав Захід не створювати в Україні «паніки» через потенційне вторгнення росії, оскільки постійні попередження про «невідворотну» загрозу шкодять економіці України. В. Зеленський також додав, що «ми не бачимо більшої ескалації», ніж навесні 2021 року, коли росія нарощувала військову присутність поблизу кордонів з Україною [25]. Попри це американська та британська розвідки в лютому 2022 року неодноразово попереджали владу України про дедалі ближчий напад росії. Події розгорталися з калейдоскопічною швидкістю і вказували на очевидну невідворотність тотальної війни.

Візит в. путіна до Китаю і завершення Олімпіади, як і в разі з Олімпіадою в Сочі, розв'язували руки кремлівському демону. 4 лютого в Пекіні в. путін та Сі Цзіньпін підписали «Спільну заяву про міжнародні відносини, що вступають у нову епоху, і глобальний сталий розвиток» [12]. У ній КНР фактично підтримала прагнення рф до розширення та її претензії до Заходу. Москва і Пекін закликали Захід «відмовитися від ідеологізованих підходів холодної війни», а НАТО – не розширювати східного флангу (тобто відмовитися від допомоги Україні), засудили формування блоків безпеки в Азійсько-Тихоокеанському регіоні та розкритикували тристоронній оборонний пакт АУКУС між Австралією, Великою Британією і США [29].

Дві держави звинуватили НАТО в «роздмухуванні конфронтації» та виступили проти подальшого розширення Альянсу, пообіцяли активізувати співпрацю, щоб запобігти «кольоровим революціям» і «зовнішньому втручанням», «твердо відстоювати непорушність результатів Другої світової війни» та «протистояти викривленню історії». Вони висловилися «проти політики сили, цькування, односторонніх санкцій та [...] зловживання політикою в галузі експортного контролю». Це означало, що КНР підтримує плани росії щодо її агресивної політики у Східній Європі, зокрема щодо України. Не варто також забувати, що за кілька днів до зустрічі Пекін підтримав позицію москви у Раді Безпеки ООН, приєднавшись до голосу росії проти проведення спеціального засідання щодо ситуації навколо України та російської загрози. Тож не дивно, що «Guardian» у контексті кризи довкола України назвала дуже вагомою внесеною тоді до документа заяву Китаю про те, що він «ставиться з розумінням та підтримує пропозиції, що їх висунула

рф щодо формування довгострокових юридичних гарантій безпеки в Європі» [29], а «New York Times» оцінила підсумки тих перемовин як «ретельно зрежисовану демонстрацію єдності [Москви та Пекіна] в період, коли путін вступив у протистояння зі США і НАТО через Україну» [24].

Відтак уже не видається припущенням думка агентства «Bloomberg» ще в січні 2022 року, що Президент Китаю Сі Цзіньпін міг попросити свого російського колегу не здійснювати масштабного вторгнення в Україну під час зимових Олімпійських ігор, які проходили з 4 по 20 лютого [27]. Водночас російська федерація в особі в. путіна фактично заручилася підтримкою КНР і особисто Сі Цзіньпіна щодо повномасштабного вторгнення в Україну і розв'язання проти неї агресивної тотальної війни⁴.

Проте критичне зосередження кількості військ від Білорусі до Криму довкола України та офіційна риторика кремля однозначно і неспростовно вказували – тотальна війна є неминучою і має вибухнути саме в двадцятих числах лютого. (Автор статті обґрунтував це ще 6 лютого 2022 року в інтерв'ю програмі «Факти тижня», вказавши на прямі і побічні ознаки, навівши факти і тенденції, що повномасштабне вторгнення таки розпочнеться саме в часі так званого дня радянської армії, по завершенні Олімпійських ігор, приблизно 23–24 лютого 2022 року, зважаючи на любов в. путіна до символізму дат.) Відтягувати тотальну війну вже було б неможливо...

Із опублікованого у «Washington Post» аналітичного матеріалу «Таємне планування, завдяки якому Білий дім був на крок попереду Росії» знаного американського політичного оглядача Девіда Ігнатіуса, в якому він використав ретроспективні свідчення чинних гравців американського політикуму вищого рангу, стало відомо: починаючи з квітня 2021 року на Заході створювали антипутінську коаліцію на підтримку України з огляду на беззаперечну інформацію щодо загрози агресії рф [22]. Уже з перших кроків труднощі виникли через скепсис Ангели Меркель. Проте Джо Байден її переконав,

⁴ Це побічно підтверджує і той факт, що наприкінці травня 2023 року спеціальний представник Китаю в країнах Євразії, колишній посол КНР у росії Лі Хуей під час свого візиту до країн Європи пропагував позицію, згідно з якою європейські країни повинні вести автономну від США політику і закликати до негайного припинення вогню в Україні за умови, що території, окуповані російськими військами, мовляв, повинні залишитися під контролем москви. «Китайський посланник, якого було направлено для просування мирного плану Пекіна щодо України, ніс чітке повідомлення: союзники США в Європі повинні заявити про свою автономію і закликати до негайного припинення вогню, залишивши Росію володіти тими частинами свого меншого сусіда, які вона зараз окупувала», – йшлося, зокрема, в матеріалі американської «Wall Street Journal» [20]. Раніше, наприкінці березня 2023 року головний китайський дипломат Ван Ї закликав Європу підтримати мирні переговори щодо війни росії в Україні. США попередили, що пропозиції Пекіна фактично означають збереження за росією захоплених українських територій. Таку позицію голова канцелярії комісії із закордонних справ Центрального комітету Компартії Китаю Ван Ї висловив у телефонній розмові з дипломатичним радником президента Франції Еммануелем Бонном. «Китай сподівається, що Франція та інші європейські країни також зіграють свою роль. Припинення вогню, зупинення війни, відновлення мирних переговорів і політичне врегулювання кризи повинні стати стратегічним консенсусом між Китаєм і Європою», – заявив очільник МЗС КНР Ван Ї [19].

ухваливши, як багато кому тоді здавалося, суперечливе рішення – зняти санкції проти «Північного потоку 2» з умовою, що Німеччина сама закриє цей проект у разі початку російської агресії (згодом її наступник Олаф Шольц дотримався цих домовленостей).

Неочікувано найбільша складність виникла саме із залученням України до антипутінської коаліції і насамперед В. Зеленського. Було непросто переконати Президента України серйозно поставитися до небезпеки вторгнення. Е. Блінкен розмовляв із ним на кліматичному саміті «COP 21» в Глазго на початку листопада і надав підсумок розвідувальних даних про плани росії. «У мене було завдання сказати йому, що ми думаємо, що, ймовірно, його країну буде атаковано», – згадував державний секретар США Е. Блінкен [22]. За словами представника Держдепу, В. Зеленський був налаштований скептично (за висновками Д. Ігнатіуса та його джерел: вочевидь, він більше довіряв інформації Кирила Буданова, Івана Баканова, Андрія Єрмака).

Очільник ЦРУ В. Бернс приїжджав до Москви 1 листопада 2021 року, щоб попередити президента рф в. путіна, що Сполучені Штати та їхні союзники готові озброїти Україну та запровадити руйнівні санкції проти росії, якщо вона нападе на Україну. Очевидно, в. путін уважав, що Дж. Байден не зможе цього зробити і просто блефує. Попри це коаліція, створення якої ініціювали США, з участю Великої Британії, Німеччини і Франції, підсилена країнами G20, почала діяти на випередження, без урахування «скепсису» В. Зеленського: формували проекти санкційних пакетів проти рф, напрацьовували логістичні маршрути постачання зброї в Україну – «трубопроводи зброї», мобілізували нечувані дипломатичні, військові, логістичні ресурси країн-учасниць цього об'єднання, а також почали постачати (на початок) легку зброю.

Західні союзники усвідомлювали, що погрози санкціями можуть бути порожнім дипломатичним ритуалом. Але у грудні Е. Блінкен та його колеги почали серйозно обговорювати зі союзниками, які кроки вони робитимуть. 11 грудня відбулася зустріч міністрів закордонних справ Групи семи в Ліверпулі. Учасники публічно пообіцяли, що це матиме «масові наслідки та серйозні витрати». У підсумку, за словами Блінкена, коли агресію таки було вчинено, вони змогли негайно діяти.

Водночас розвідка США надала Україні попередній план вторгнення путіна. Хоча росія оточила Україну 150-тисячним військом, справжньою стратегією путіна був блискавичний нищівний удар невеликою групою елітного спецназу по Києву. Росіяни планували захопити аеропорт «Антонов» у Гостомелі на захід від столиці, а потім використати його для швидкого просування військ рф до Києва.

Військове планування НАТО прискорилося разом із дипломатією. Генерал ВПС Тод Волтерс, командувач НАТО, з колегами у грудні 2021 року та

січні 2022 року почали готувати «наземні лінії зв'язку», які б уможливили швидке постачання зброї в Україну. Вони вивчали точки входу для припасів та інші практичні деталі. Цей «трубопровід зброї» постачав ракети «Stinger» і «Javelin» ще до початку вторгнення 24 лютого, було передано багато важкої зброї [22]. Глава ЦРУ В. Бернс таємно їздив до Києва в січні 2022-го й ознайомив В. Зеленського з планом росії, проте це ніяк не вплинуло на графік відпочинку президента, і підготовчих заходів в Україні так і не було проведено.

Динаміка ж зосередження російських сил і засобів, розвитку подій і заяв невинно наближала «час ікс». 9 лютого 2022 року росія фактично вичавила Україну з Чорного й Азовського морів та перекрила їх під приводом проведення військових навчань «Союзна рішучість 2022». 15 лютого 2022 року Державна дума рф проголосувала за звернення до президента путіна про визнання «ЛНР» і «ДНР», а вже наступного дня до кордону з Україною було доставлено ще майже 7 тис. російських військовиків. 17 лютого російсько-окупаційні війська відновили масовані обстріли уздовж усієї лінії розмежування на Донбасі. За перші дві доби в штабі ООС нарахували 60 і 66 обстрілів, 19 лютого – 136 (найбільша кількість обстрілів на фронті за один день від 2017 року), 20 лютого – 80, 21 лютого – 84, 22 лютого – 96, з них більшість із важкої артилерії [4].

На цьому тлі 18 лютого 2022 року Сенат США затвердив резолюцію, у якій офіційно заявив про те, що «Сполучені Штати непохитно підтримують безпечну, демократичну та незалежну Україну», та засудив «нарощування російської військової сили» на кордонах з Україною. Резолюція закликала Президента Дж. Байдена змусити Уряд США застосувати всі можливі інструменти, щоб накласти «значні витрати» на росію і «відновити мир в Європі». В остаточному ж тексті йшлося про те, що резолюцію не мають тлумачити як дозвіл на застосування військової сили проти росії або на введення Збройних сил США в Україну.

Наступного дня (19 лютого) у спеціальному виступі Президент США Дж. Байден заявив: «Я думаю, що путін ухвалив рішення про вторгнення в Україну». «Російські війська фактично обклали Україну з усіх сторін: з боку Білорусі, з півдня тощо. Ми вважаємо, що вони нападуть найближчими днями, що вони нападуть на Київ», – сказав американський президент. Коли журналісти перепитали Дж. Байдена, чи впевнений він, що в. путін має намір напасти на Україну, він відповів: «Я абсолютно впевнений». А на уточнювальне запитання, звідки така певність, він додав, що у США «неймовірна розвідка». «Учора Росія погодилася на зустріч Лаврова та Блінкена 24 лютого в Європі. Але якщо Росія вдасться до воєнних дій до цього, це означає, що вони обрали не шлях дипломатії, а війну, і вони заплатять високу ціну за це... Перед Росією є вибір між війною і стражданнями

та дипломатією, яка принесе полегшення всім», – зазначив американський лідер [1]. Розвідка США вважала, що заяви російського Міноборони про відведення військ від кордону з Україною були навмисним обманом, «хитрістю», спрямованою на те, щоб увести в оману Сполучені Штати Америки й інші держави, а також щоби росія могла збільшувати своє угруповання поблизу кордону з Україною [26].

Натомість В. Зеленський навіть прилюдно все ще заявляв, що не вірить американській розвідці, й знову висловив бажання зустрітися з в. путіним. Президент України під час панельної дискусії на Мюнхенській безпековій конференції повідомив, що він, на відміну від США, не має даних про те, що в. путін вирішив напасти на Україну. В. Зеленський нагадав, що Україна відстежує та аналізує дії рф. Однак перед завершенням дискусії ведуча, тележурналістка CNN Крістіан Аманпур, перепитала, якими є висновки України щодо намірів в. путіна: «Президенте, ви кажете, що у вас є своя розвідка. Про що вона свідчить, чи каже вона, що Путін має намір напасти? Бо наша [американська] – каже, що так?». В. Зеленський відповів негативно: «Я не знаю, чого хоче президент Російської Федерації. Тому пропоную зустрітися [з російським президентом]» [8].

Проте таке попередження вже не могло зупинити в. путіна, який запустив маховик війни задовго до 2022 року. Тож 21 лютого росія офіційно визнала квазіреспубліки окупованого Донбасу, з ними було підписано «Договір про дружбу, співпрацю та обопільну допомогу». Того ж дня МЗС України спрямувало державам-членам Ради Безпеки ООН запит з вимогою негайного проведення консультацій щодо невідкладних дій зі зниження напруги та практичних кроків гарантування безпеки України на основі Будапештського меморандуму. Саме так, в Раду Безпеки, членами якої є Китай та рф, та на основі меморандуму, що його давно (ще 2014-го) росія порушила й котрий виявився мильною бульбашкою вже тоді.

Тож не дивно, що рф навіть не зважала на цей порожній акт безсилля, й 22 лютого президент рф підписав указ про визнання «незалежності» окремих районів Донецької і Луганської областей (насправді окупованих російськими військами) та наказав ввести туди російські війська вже офіційно, на що йому дала згоду ручна Рада Федерації, як і на застосування ЗС рф за кордоном. Того ж дня в. путін під час пресконференції відверто заявив, що Мінських домовленостей більше немає, й тоді ж було евакуйовано персонал російських дипломатичних установ з України. А це означало, що спусковий курок уже натиснуто... Увечері 23 лютого ватажки маріонеткових терористичних організацій «ДНР» і «ЛНР» звернулися до Путіна з проханням про військову допомогу.

23 лютого адміністрація Президента США Дж. Байдена вкотре повідомила Президентові України В. Зеленському: згідно з висновками американської

розвідки, росія готується вчинити повномасштабне вторгнення в сусідню країну протягом наступних 24–48 годин. Ішлося про те, що російська військова операція буде комплексно-комбінованою: не лише атака з окупованої частини Донбасу на Сході, куди в понеділок відправили додаткові російські підрозділи, а й удар по Києву з північного кордону з Білоруссю, авіаудари крилатими ракетами, наземне вторгнення й кібератаки. Лише тоді Президент України В. Зеленський оголосив надзвичайний стан на 30 днів у всій Україні, за винятком Донецької і Луганської областей, де режим надзвичайного стану діяв з 2014 року [4].

Таке зволікання України з твердими рішеннями тим паче видається дивним, адже попереджень щодо початку «великої» війни Києву надходило декілька. «У нас було декілька сценаріїв щодо початку війни. Нас спочатку лякали, що вона буде починатися... Пам'ятаєте, коли ще навесні збирав Путін ці орди, і нам постійно говорили, що, дивіться, вони зараз на вас підуть. Потім була зустріч Путіна з президентом США. Потім було якесь пом'якшення всіх цих речей. Вони казали, що в нас це таке навчання. Потім нам почали говорити, що це буде в листопаді, потім у грудні, потім нам називали 15 січня. Цих дат було дуже і дуже багато», – виправдовувався згодом секретар РНБО Олексій Данілов. «Крайня, коли ми зрозуміли, що це було на 22-ге, це коли ми вже мали після вторгнення картину, карту псковських десантників, однієї з частин псковських десантників, яка безпосередньо мала заходити по тому маршруту, який був на цій мапі. І там були ті дати, коли видають саме ці мапи. І по цих мапах ми розуміли, що вона мала бути видана 20-го числа. І там було написано відповідно 20.02. Такі мапи видаються за день до початку війни. Умовно кажучи, до активних дій. Це було перекреслено і потім була друга дата на цій мапі. Вона у нас є. Це як трофей, один із трофеїв, які є в апараті РНБО» [14].

24 лютого 2022 року в Офісі Президента робота тривала до 2-ї ночі, опісля всі розійшлися (розповів «Economist» А. Єрмак 24 березня 2023 р.⁵), а вже о 5-й годині ранку в. путін офіційно оголосив про початок «спеціальної військової операції» в Україні, що насправді стало початком повномасштабного нападу на суверенну державу. Союзницею російської федерації у війні проти України стала Республіка Білорусь на чолі з узурпатором влади Олександром Лукашенком, якого не визнав цивілізований світ. Саме Білорусь надала державі-агресору територію, військові засоби та інфраструктуру для вторгнення в Україну й ведення подальших воєнних дій на її теренах.

Того ж ранку о 5:30 в кабінеті президента зібрали засідання РНБОУ, на якому було утворено Ставку Верховного Головнокомандувача. Тільки о 9-й

⁵ До речі, з травня 2006-го по листопад 2014-го року А. Єрмак був помічником на громадських засадах народного депутата від проросійської Партії регіонів Ельбруса Тадеєва.

годині за дорученням президента секретар РНБО О. Данілов провів першу селекторну нараду з усіма головами ОДА. На ту пору вони були вже голови військових адміністрацій, окрім очільника Херсонської ОДА. Протягом дня такі селектори збирали що три години (9:00; 12:00; 15:00; 18:00 і 21:00).

Проте досі є ще безліч питань до української влади:

- чому Президент В. Зеленський не запланував відвідати саміт НАТО, який проходив у Лондоні 3–4 грудня 2019 року; чому було проігноровано саміт країн-членів НАТО у вересні 2019 року, де обговорювали питання вступу України до Альянсу; нарешті, чому аж до початку тотальної війни в Північноатлантичному альянсі не було представництва від України та не поновлено її заявки як кандидата на вступ; чому за три роки Україна так і не виконала програми кандидата в члени НАТО (відмову від членства неодноразово обговорювали в команді В. Зеленського до і після 24 лютого 2022 року⁶);

- з ким і з якою метою організовували таємні зустрічі в Омані; чому ігнорували повідомлення розвідки Великої Британії про наявність «кротів» у близькому оточенні президента; чим зумовлена відмова співпрацювати зі судово-правовими органами США щодо справи незаконно виведених десятків мільярдів доларів з України; чому Коломойському надано прихисток в Україні від судових органів США;

- чому було зупинено держзамовлення на ракети українського виробництва «Вільха», «Нептун», а також протитанкового озброєння «Стугна» і «Корсар»; чому не провели мобілізації; чому вчасно не озброїли військовиків-резервістів тероборони; чому заборонили евакуацію цивільних, які масово стали заручниками смерті; чому не було заздалегідь перевезено, наприклад, Харківський бронетанковий завод; чому замість того, щоб будувати дороги, не було створено ешелонованої смуги оборони на півночі країни; чому не підірвано мости, зокрема й через Чонгар», і розміновано Південь⁷; чому після доповіді очільника ЦРУ В. Бернса, що росіяни готують атаку на

⁶ В. Зеленський: «Гарантії безпеки та нейтралітет, без'ядерний статус нашої держави. Ми готові на нього йти. Це найголовніший пункт... Він глибоко опрацьований» [9].

⁷ Хроніка короткозорості та нерозуміння загроз національній безпеці (на прикладі Півдня України): 26 лютого 2020 року В. Зеленський анонсував плани щодо Чонгару: «Держава спільно з компанією "Socar" до кінця року відкриє на Чонгарі великий хаб – центр надання адміністративних послуг, зону відпочинку та інші важливі об'єкти»; 10 грудня 2020 року Голова ОП А. Єрмак звітував про виконання плану щодо домовленостей та зобов'язань, які виникли на зустрічі лідерів Нормандської четвірки: «Україні важливо забезпечити людей по обидва боки лінії зіткнення від величезної кількості смертоносних мін». І додав: «Наша делегація доклала максимум зусиль, аби погодити у серпні 20 ділянок для розмінування. Потрібно швидко виконувати цей план [...] Цю роботу може на власні очі побачити кожен, хто відвідає нові контрольні пункти на лінії розмежування, розбудовані за принципом сучасних сервісних хабів»; 23 листопада 2021 року віцепрем'єрка – міністерка з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України Ірина Верещук пообіцяла, що впродовж трьох місяців команда Мінреінтеграції запустить автобусні шатли на КПВВ «Чонгар» та «Каланчак»: від пункту пропуску до адміністративної межі; 14 лютого 2022 року на КПВВ «Чонгар» та «Каланчак» почали курсувати автобусні шатли від пункту пропуску до адміністративної межі. На тиждень раніше, ніж обіцяли, відропортувала І. Верещук; 24 лютого 2022 року через КПВВ «Чонгар» та «Каланчак» на територію України увійшли війська РФ, які захопили Південь країни, Херсон, Мелітополь, Енергодар та заблокували Маріуполь.

Гостомель, з оборони аеродрому на початку лютого (!) зняли 4-ту бригаду Нацгвардії і відправили в Луганську область (останні кадрові підрозділи виїхали з Києва за кілька днів до вторгнення), що дало змогу ворогу швидко захопити аеродром і увійти до Гостомеля, Ірпеня, Бучі⁸; чому заздалегідь не вивели літаки з аеродрому і передусім «Мрію»; чому не було організовано спротив у Чорнобильській зоні; щодо розстрілу підрозділу 101-ї бригади на «Берестейській» у Києві; чому, зрештою, усього за день (24 лютого) головні сили росіян без жодних перешкод проїхали маршем 200 км від кордону і вийшли до Гостомеля та Києва;

– чому першим заступником голови РНБО був куратор відносин України з росією за президентства Віктора Януковича Руслан Демченко, який 2010 року лобіював Харківські угоди; чому друг дитинства В. Зеленського, підприємець і лейтенант І. Баканов очолював СБУ, коли проти нього вже було відкрито кримінальне провадження НАБУ, й котрий, як виявилося згодом, привів туди на провідні посади російських агентів⁹; чому на вищих посадах в українських спецслужбах опинилися такі одіозні фігури як, наприклад, зрадник генерал-майор СБУ Олег Кулініч, який до цього був заступником і другом агента ФСБ Андрія Деркача в «Енергоатомі»; чому слідство у справі «Вагнергейту» фактично поховали, а «кардинал» президента і Голова його Офісу А. Єрмак відмовився давати свідчення парламентській слідчій комісії; чому в головному будинку СБУ в Києві застрелили одного з організаторів українсько-російських перемовин у Білорусі Дениса Кіреєва, співробітника ГУР МО України, який повідомив про плани росіян захопити Гостомель і Київ; чому в Офісі Президента керували особи зі сумнівною репутацією щодо національної безпеки, котрих експерти підозрюють у зв'язках зі спецслужбами російської федерації тощо.

На щастя, попередні приготування Заходу і співпраця зі ЗСУ дали змогу Україні заманити в пастку росіян і зруйнувати план блицкригу путінської «спеціальної військової операції» зі швидкого захоплення Києва та знищення військово-політичного керівництва України, а плану «Б» у кремля тоді не було. В. путін змушений був розробляти нову тактику і стратегію тотальної війни проти України, й відтоді російська федерація приречена на поразку, руйнацію та споконвічне прокляття за свої злочини.

⁸ Нагадаю, що для оборони летовища Гостомель ще 2016 року було створено нову 4-ту бригаду Нацгвардії, у складі якої була батальйонна тактична група, 12 гаубиць Д-30, зенітно-артилерійський дивізіон, до 10 танків, понад 30 БТР-3, мінометна батарея 120 мм тощо.

⁹ 17 липня 2022 р. було підписано Указ Президента України № 499/2022 «Про усунення І. Баканова від виконання обов'язків Голови Служби безпеки України». В. Зеленський відсторонив Голову СБУ відповідно до статті 47 Дисциплінарного статуту Збройних сил України (яка передбачає усунення військовослужбовця від виконання службових обов'язків за «невиконання (неналежне виконання) службових обов'язків, яке спричинило людські жертви чи інші тяжкі наслідки або створило загрозу настанню таких наслідків»).

Збройні сили України скористалися отриманими від розвідки НАТО відомостями та західною воєнною допомогою й героїчно зупинили ворога на підступах до Києва. Віддамо належне також і дипломатії адміністрації Дж. Байдена, яка оперативно створила дієву коаліцію для підтримки України. Це була складна координація дипломатичних, військових і розвідувальних заходів, зусиль і потужностей, що об'єднала десятки держав навколо героїчної боротьби українського народу за життя.

Звісно ж, усі пазли загальної картини тих подій аналітики складуть значно пізніше, деякі документальні кластери цієї військово-політичної і дипломатично-геополітичної матриці стануть доступними вже історикам наступного покоління. Проте нині сучасники та учасники цих епохальних років мають (і мусять!) розуміти певну архітектуру дій та заходів тих чи інших політичних гравців, відрізнати правду від виправдань. Тож сьогодні, за наявних уже джерел і спостережних подій, потрібно розпочати ретельно відділяти кукіль від пшениці на ниві майбутніх жнив істини і пошуку предтеч та причин світової драми, цієї жахливої, але звияжної трагедії, яку з честю зустрів і здолав український народ. Чи була у цьому хоч частка заслуг політичного керівництва України? Аж ніяк! Радше частка провини і гріха, розділена з російськими нелюдами за жахи, катування і смерті українців, та ганьба історії, попри епічну майбутню перемогу України.

Саме український народ, у супереч світоглядній обмеженості, безпековій короткозорості та національно-політичній неспроможності свого керівництва, ціною величезних жертв і жахів не лише зберіг власну державу, а й змінив перебіг світової історії та майбуття людства.

1. Байден вважає, що «Путін ухвалив рішення» про нове вторгнення в Україну // Радіо Свобода. 19 лютого 2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-biden-putin-uzhe-uhvalyv-rishennya-pro-napad/31710709.html>
2. Виступ Андрія Єрмака в Королівському інституті міжнародних справ Chatham House. 9 жовтня 2020. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=SlctSoriX9c>
3. Володимир Зеленський: Я готовий зустрітись з Путіним, якщо його дійсно цікавить вирішення кризових питань в українсько-російських відносинах // Interfax-Україна. 1 липня 2021. URL: <https://interfax.com.ua/news/interview/753034.html>
4. Гай-Нижник П. Війна за життя // Україна дипломатична. Київ, 2022. Вип. XXIII. С.31–52.
5. Гай-Нижник П. Росія проти України (1990–2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення. Київ: МП «Леся», 2017. 332 с.
6. Загальні узгоджені висновки Паризького саміту в Нормандському форматі 9 грудня 2019 року // Президент України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво. 10 грудня 2019. URL: <https://www.president.gov.ua/news/zagalni-uzgodzheni-visnovki-parizkogo-samitu-v-normandskomu-58797>
7. Зеленський заявив про необхідність розширити «нормандський» формат і оновити «Мінськ» // Радіо Свобода. 27 квітня 2021. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelenskiyi-normandskiyi-format-minsk/31225652.html>
8. Зеленський не впевнений, що Путін ухвалив рішення про напад // Європейська правда. 19 лютого 2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/02/19/7134278/>
9. Зеленський розповів журналістам з РФ, чому готовий відмовитися від НАТО // Європейська правда. 27 березня 2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/27/7136752/>
10. Медведев Д. «Коза з вовком тягалася, тільки шкура від кози зосталася» // Коммерсантъ. 11 октябрю 2021. URL: <https://www.kommersant.ru/doc/5028300#id2123318>

11. Меморандум об исполнении Протокола по итогам консультаций Трехсторонней контактной группы относительно шагов, направленных на имплементацию Мирного плана Президента Украины П. Порошенко и инициатив Президента России В. Путина // ОБСЕ. URL: <https://www.osce.org/ru/home/123807>
12. Совместное заявление Российской Федерации и Китайской Народной Республики // Официальный сайт Президента России. 4 февраля 2022. URL: <https://www.kremlin.ru/supplement/5770>
13. Президент України Володимир Зеленський: «Влада – це можливість. У мене є можливість допомогти» // Interfax-Україна. 11 лютого 2020. URL: <https://interfax.com.ua/news/interview/640622.html>
14. «Процеси на фрагментацію Росії запустив Путін, він вже не контролює ситуацію» – секретар РНБО // Радіо Свобода. 26 лютого 2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/sekretar-rnbo-danilov-pro-frahmentat-siyu-rosiyi/32288126.html>
15. Путін В. Про історичну єдність росіян та українців // Офіційний сайт Президента Росії. 12 липня 2021. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/66182>
16. Свобода слова Савіка Шустера за 6.12.2019. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=-Shk8909kRM>
17. Сурков В. Куда делься хаос? Распакровка стабильности // Актуальные комментарии. 20 ноября 2021. URL: <https://actualcomment.ru/kuda-delsya-khaos-raspakovka-stabilnosti-2111201336.html>
18. Talmazan, Y., Chistikova, T. and Finn, T. (2022) 'Biden predicts Russia will invade Ukraine', *NBC News*, 19 January. Available at: <https://www.nbcnews.com/news/world/blinden-ukraine-russia-attack-short-notice-invasion-fears-mount-rcna12691>
19. Liu, L. (2023) 'China Urges Europe to Support Its Blueprint for Talks on Ukraine', *Bloomberg*, 20 March. Available at: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-03-24/china-calls-on-europe-to-play-its-part-for-peace-fire-in-ukraine>
20. Pancevski, B., Mackrael, K. (2023) 'Europe Rebuffs China's Efforts to Split the West in Pushing Ukraine Cease-Fire', *The Wall Street Journal*, 26 May. Available at: <https://www.wsj.com/articles/china-pushing-ukraine-cease-fire-gets-cool-reception-in-europe-614774dd>
21. Harding, L. et al. (2022) 'Joe Biden thinks Russia will attack Ukraine – but will face a “stiff price”', *The Guardian*, 19 January. Available at: <https://www.theguardian.com/world/2022/jan/19/russia-could-act-against-ukraine-at-any-moment-says-us>
22. Ignatius, D. (2022) 'The secret planning that kept the White House a step ahead of Russia', *The Washington Post*, 26 May. Available at: <https://www.washingtonpost.com/opinions/2022/05/26/biden-white-house-secret-planning-helped-ukraine-counter-russia/>
23. Foreign, Commonwealth & Development Office (2022) *Kremlin plan to install pro-Russian leadership in Ukraine exposed*. Available at: <https://www.gov.uk/government/news/kremlin-plan-to-install-pro-russian-leadership-in-ukraine-exposed>
24. Barnes, J.E. (2022) 'Ukraine-Russia Standoff. Putin and Xi Proclaim Bond as Russia Deploys More Forces Near Ukraine', *The New-York Times*, 3 February. Available at: <https://www.nytimes.com/live/2022/02/03/world/russia-ukraine-xi-putin>
25. Hall, B., Olearchyk, R. (2022) 'Ukraine to the world: keep calm and stop spreading panic', *Financial Times*, 19 January.
26. Nakashima, E. et al. (2022) 'U.S. intelligence shows Russia's military pullback was a ruse, officials say', *The Washington Post*, 17 February. Available at: <https://www.washingtonpost.com/world/2022/02/17/ukraine-russia-putin-na-to-munich/>
27. Nardelli, A., Pismennaya, E. (2022) 'Putin Could Burst Xi's Olympic Dream With a War in Ukraine', *Bloomberg*, 22 January. Available at: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-01-22/ukraine-crisis-beijing-olympics-may-affect-russia-s-vladimir-putin-s-thinking?srnd=premium-europe&sref=Y0jVLCFo>
28. Gordon, M.R. et al. (2022) 'Vladimir Putin's 20-Year March to War in Ukraine – and How the West Mishandled It', *The Wall Street Journal*, 1 April. Available at: https://www.wsj.com/articles/vladimir-putins-20-year-march-to-war-in-ukraineand-how-the-west-mishandled-it-11648826461?fbclid=IwAR30IAkRLr4iDSLvqL_cwBqNLSualdxUk-KjLmxfYEKWi5HaD_xG6PoW-QZg
29. Roth, A., Ni, V. (2022) 'Xi and Putin urge Nato to rule out expansion as Ukraine tensions rise', *The Guardian*, 4 February. Available at: <https://www.theguardian.com/world/2022/feb/04/xi-jinping-meets-vladimir-putin-china-russia-tensions-grow-west>
30. Hall, B. (2021) 'Ukrainian leader calls for revamp of peace process to end Donbas war', *Financial Times*, 26 April.

Pavlo HAI-NYZHNYK,
*Doctor of History,
Leading Research Fellow of the Research Institute of Ukrainian Studies,
President-academic of the Ukrainian Academy of Geopolitics and Geostrategy,
Member of the Expert Council of the Ministry of Culture and Information Policy of
Ukraine on Overcoming the Consequences of Russification and Totalitarianism*

ON THE EVE OF TOTAL WAR: THE RUSSIAN SYNDROME OF VOLODYMYR ZELENSKYY'S DIPLOMACY (MAY 2019 – FEBRUARY 2022)

Abstract. The article highlights the military-political situation in Ukraine on the eve of the day russian troops commenced the full-scale invasion into the territory of Ukraine – the beginning of the total war of the russian federation against the state of Ukraine in February 2022. The study covers the political actions and measures taken by President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy against the background of the concentration of enemy troops along the borders of Ukraine in the run-up (2019–22) to the outbreak of the full-scale stage of the russian-Ukrainian war and the diplomatic efforts of the leaders of the West (NATO) as they sought to warn Ukrainian Government and political leadership about the imminent full-scale aggression of the russian federation against Ukraine. The author points to the apparent signs and clear-cut facts of vladimir putin's and russian military-political leadership's preparations for an outright invasion spanning offensive operations in several directions at the same time (including the direct Kyiv offensive), and the efforts of Western democracies, diplomacy, and intelligence to warn and prepare the Armed Forces of Ukraine and its political leadership to repel the attack of muscovite invaders. The author also notes that President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy was unprepared for the appropriate perception of the then reality, explaining it by the 'russian syndrome' of the President's worldview, short-sighted approach to state security, unreadiness to adopt a strategic vision of military and political threats, political naivety, etc.

Keywords: russian-Ukrainian war, Zelenskyy, putin, Biden, diplomacy.

Володимир ШКУРОВ,
*Надзвичайний і Повноважний Посол
України в Республіці Албанія*

«МИ МОТИВОВАНІ – ЯК І КОЖЕН УКРАЇНЕЦЬ, ЩО ПРАГНЕ ГОЛОВНОГО»

– Посольство України в Республіці Албанія було відкрито нещодавно, 2020 року, і Ви стали його першим очільником. Розкажіть, будь ласка, про досвід налагодження діяльності установи.

– Хочу відразу уточнити одну важливу деталь. Справді, як перший Посол (резидент) України в Республіці Албанія після прибуття до Тирані в кінці серпня 2020 року я вручив Вірчі грамоти тодішньому Президентові Албанії Іліру Меті. Відтоді я офіційно розпочав свою роботу як Посол України в Албанії. Проте ні приміщення посольства, ні співробітників на ту пору в Тирані ще не було, тож довелося стартувати з нуля. Отож, розташувавшись у готелі, я розпочав роботу українського посольства з розв'язання базових питань. Найперше потрібно було знайти приміщення, облаштувати його з урахуванням особливостей установи, забезпечити оргтехнікою, меблями, укласти необхідні контракти, оформити банківські рахунки та реквізити новоствореного диппредставництва, медичне страхування тощо. Нагадаю, що початок роботи посольства збігся в часі ще й із гострою фазою пандемії COVID-19. Попри це, усіх необхідних заходів було вжито максимально оперативно. У цей непростий період кілька офіційних делегацій з України відвідували Тирану, і, гадаю, вони відчували, що тутешнє українське посольство працює, і працює ефективно. Перші його співробітники прибули до Тирані в другій половині жовтня 2020 року. Разом із ними ми дооблаштовували приміщення посольства та консульства й остаточно налагодили діяльність нашого дипломатичного представництва. Повноцінно Посольство України в Республіці Албанія запрацювало з 1 лютого 2021 року, коли ми підняли український прапор над головною

Зустріч Посла України в Албанії Володимира Шкурова (ліворуч) та Президента Албанії Іліра Мети (праворуч) під час відкриття українського посольства

Volodymyr Shkurov, the Ambassador of Ukraine to Albania (on the left), met with Ilir Meta, the President of Albania (on the right), during the official opening of the Ukrainian Embassy

будівлею посольства й розпочали активну діяльність. Зокрема, запрацював консульський відділ, який надає всі види консульських послуг.

– *Українці дуже вдячні Албанії за підтримку нашої держави після 24 лютого 2022 року, зокрема за спрощення умов в'їзду та надання притулку людям, які покинули свої домівки через війну. Як повномасштабне вторгнення росії вплинуло на сприйняття України й українців в Албанії? Які труднощі доводиться долати в контексті захисту інтересів тутешніх українців?*

– І влада, і народ Албанії дуже болісно сприйняли факт російської агресії проти України та продемонстрували потужну політичну підтримку і солідарність з українським народом. Це проявилось як у двосторонніх, так і в багатосторонніх українсько-албанських відносинах, насамперед у діях Албанії в Раді Безпеки ООН та інших впливових міжнародних організаціях. Пересічні албанці активно допомагали нашому посольству збирати допомогу для України: медикаменти, одяг, продукти харчування, засоби гігієни тощо. Ми організували при посольстві гуманітарний штаб і власними силами надіслали в різні регіони нашої держави понад двісті тонн вантажу. Крім того, Уряд Албанії надав Україні фінансову й військову підтримку (амуніцію, техніку, боєприпаси тощо).

Албанія спростила умови в'їзду українців, дозволивши нашим співгромадянам перебувати на її території в статусі тимчасового захисту. Зокрема, 18 березня 2022 року держава ухвалила рішення про можливість

перебування українців на її території протягом одного року з моменту перетину кордону без необхідності оформлювати будь-які посвідки. 24 травня 2023-го цей термін було продовжено ще на рік. Згідно з офіційними даними за 2021 рік, на території Албанії проживало 104 громадяни України з посвідкою на проживання. Після 24 лютого 2022 року в Албанію приїхало ще близько 6000 наших громадян. Звичайно, відчутно зросла й кількість звернень до посольства, адже це перша установа, з якою контактують українці після перетину кордону. Громадяни звертаються з різними проблемами – від труднощів, що виникають під час перетину кордону, бо багато людей виїхало з України за внутрішніми паспортами, й до особистих, побутових питань. На всі звернення українці отримують належну допомогу з нашого боку та консульсько-правову підтримку. Усі поточні проблеми, з якими стикаються наші громадяни, ми розв'язуємо належно, навіть якщо постає потреба в додатковому втручанні (насамперед це стосується українців, які мають проблеми зі здоров'ям). Якихось надзвичайних труднощів у справі захисту інтересів громадян України на території Албанії не виникало, усе вдається владнати адекватно й максимально оперативно.

– Повномасштабна війна росії проти України негативно вплинула на економічні зв'язки між Україною та Албанією. Ваша Високоповажносте, які перспективи двосторонніх економічних відносин у найближчому майбутньому? Чи долучиться Албанія до повоєнного відновлення України?

– На жаль, повномасштабна війна росії проти України справді погіршила економічні відносини між нашими державами. Як наслідок, порушено усталену логістику, суттєво погіршилися показники дуже важливої в українсько-албанських взаєминах туристичної сфери. В економіці самої Албанії пришвидшилися інфляційні й рецесійні процеси.

За даними Міністерства економіки України, 2022 року обсяги торгівлі товарами між Україною та Албанією склали 34,61 млн дол. США (↓18,4%, як порівняти з 2021 роком), з них експорт становить 24,35 млн дол. США (↓33%), імпорт – 10,26 млн дол. США (↑34,61%). Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі України сягнуло 14,09 млн дол. США.

Якщо брати до уваги динаміку поточного року, то, за тими ж даними, протягом січня – березня 2023-го обсяги торгівлі товарами між країнами становили 12,7 млн дол. США, з них 6,887 млн дол. США – експорт, 5,815 млн дол. США – імпорт. Позитивне сальдо України складає 1,072 млн дол. США.

Як бачите, ситуація непроста, проте робота триває. Наразі відчутно зросли двосторонні підприємницькі контакти через систему «Nazovni», суттєво збільшилася кількість підприємств, які шукають можливостей для налагодження корисної всім учасникам співпраці, зокрема в таких сферах, як торгівля, енергетика, агропромисловий комплекс, будівництво, освіта, культура, регіональний розвиток.

Працівники Посольства України в Албанії разом із Послом Володимиром Шкуровим вшанували пам'ять жертв геноциду кримських татар

The staff of the Embassy of Ukraine in Albania and Ambassador Volodymyr Shkurov commemorated the victims of the genocide of Crimean Tatars

Торговельно-економічні відносини між Україною та Албанією мають значний потенціал, й обидві держави налаштовані максимально його використати для нарощування двостороннього товарообігу.

У цьому контексті галузь сільського господарства й надалі є однією з найважливіших у наших відносинах. Албанія має потужні можливості, проте й Україна здатна збільшити експорт продукції за низкою товарних груп. Зокрема, ми зацікавлені в тому, щоб нарости-

ти експорт зернових та іншої сільськогосподарської продукції на ринок Албанії. Крім власне зерна, перспективним напрямом може стати збільшення поставок фасованої соняшникової рафінованої олії, маргарину, спеціальних жирів. Великі ресурси і в українських молокопереробних підприємств, які готові запропонувати якісні сухі молочні продукти, молочні консерви, твердий сир і молоко тривалого зберігання. На тлі технологічних змін в агропромисловій сфері обох країн можемо говорити про перспективи запровадження нових технологій, створення можливостей для сталого розвитку сільських територій, фінансування та ресурсне забезпечення агровиробництва.

З урахуванням специфіки воєнного стану нині продовжуємо підготовку установчого засідання Спільної міжурядової комісії з економічного співробітництва. Триває також робота з розбудови нормативно-правової бази, створення двосторонніх інституційних механізмів з метою усунення технічних перешкод у торгівлі та активізації економічних відносин між нашими країнами.

Що стосується повоєнної відбудови, то зазначу, що Албанію вже долучено до повоєнного відновлення України, насамперед на регіональному рівні. Маємо два проекти, які підтримала албанська сторона, а саме:

1. 6 липня 2022 року під час спеціальної сесії міської ради Тирани депутати ухвалили рішення про реконструкцію харківської школи № 5 як допомогу місту-побратиму. Нині тривають відповідні робочі консультації.

2. 15 червня 2022 під час зустрічі з Президентом України Володимиром Зеленським Прем'єр-міністр Албанії Еді Рама запропонував допомогу в повоєнній відбудові житлових будинків у місті Ірпінь. Під час Лондонської

конференції з відновлення України, яка проходила 21–22 червня 2023 року, Міністерка з питань Європи та закордонних справ Албанії Ольга Джачка підтвердила готовність Албанії спільно з іншими країнами Західних Балкан – Республікою Північна Македонія та Чорногорією – побудувати Балканський квартал в Ірпені. Поки сторони узгоджують головні параметри такої співпраці.

Вірю, що обидва проєкти найближчим часом матимуть практичну реалізацію.

– *Албанія має статус кандидата на вступ до Євросоюзу понад дев'ять років, а в липні 2022-го Тирана та Брюссель розпочали переговори щодо вступу. На Вашу думку, які уроки з євроінтеграційного досвіду Албанії будуть корисні Україні на шляху до ЄС? Як Тирана та Київ можуть співпрацювати за цим напрямом?*

– 15 червня 2022 року в Києві Президент Зеленський і прем'єр-міністри Албанії, Північної Македонії та Чорногорії ухвалили спільну заяву про підтримку євроінтеграційних прагнень України. Отже, Албанія задекларувала свою підтримку та готовність до взаємодії в контексті наших євроінтеграційних процесів. Процес входження самої Албанії в ЄС об'єктивно був і досі є непростим та тривалим. Водночас протягом останніх двох років ця країна активно рухається до повноцінного членства в Євросоюзі. Досвід Албанії нам цікавий і корисний, позаяк ефективність євроінтеграції багато в чому залежить від успішності реформ, тож важливо вивчати процедури, механізми й закони, що їх ухвалювала ця держава, спрямовані на досягання відповідності критеріям ЄС. До того ж досвід реформування у сфері боротьби з корупцією та в системі судочинства, вдосконалення механізмів співпраці з національними меншинами й громадянським суспільством також міг би стати нам у пригоді. Я вважаю перспективним розвиток українсько-албанської співпраці в межах різноманітних європейських програм із розбудови транспортних коридорів, мереж енергопостачання, зв'язків між морськими портами наших держав, а також в освітньо-культурній сфері, яка має безліч можливостей для утвердження європейських стандартів і цінностей.

– *Відомо, що російські нарративи та пропаганда доволі поширені в регіоні Західних Балкан. Яких заходів уживає посольство для протидії цим впливам?*

– На відміну від деяких інших країн Західних Балкан, Албанія чітко дотримується лінії партнерства зі Сполученими Штатами Америки та Європейським Союзом. Російські нарративи та пропаганда не мають відчутного впливу в Албанії. Водночас це не перешкоджає окремим їхнім виявам тут, на що, певна річ, наше посольство реагує відповідно. Зокрема, діє напрацьований механізм офіційного інформування державних органів влади Албанії про військову агресію росії проти України, політичну діяльність

України на міжнародній арені та всі важливі аспекти життя українського народу. У цьому сенсі посольство активно представлене в соціальних мережах та на національному телебаченні Албанії. Ми маємо функціональні робочі контакти з албанськими засобами масової інформації, завдяки яким можемо доносити правдиву інформацію до албанської аудиторії. Важливого значення в цьому контексті набули й особисті дружні стосунки з представниками державної влади Албанії, колегами з дипломатичного корпусу та громадськими діячами. Велику увагу ми приділяємо проведенню різноманітних виставкових заходів, маніфестацій, публічних виступів тощо.

З початку російської агресії проти України 2014 року Албанія декларує незмінну підтримку територіальної цілісності та суверенітету нашої держави. Після повномасштабного вторгнення росії на територію України Республіка Албанія засудила дії РФ на всіх рівнях політичного істеблішменту та послідовно долучається до всіх пакетів санкцій ЄС проти російської федерації. Передусім варто відзначити роль Албанії в межах непостійного членства в Раді Безпеки ООН. Разом зі США Албанія опікується українським питанням, підтримує проукраїнські ініціативи та є співавтором усіх дотичних до України резолюцій.

7 березня 2022 року Парламент Албанії ухвалив резолюцію «Про підтримку суверенітету та територіальної цілісності України, захисту принципів міжнародного права та європейської безпеки». Того ж дня мерія Тирани затвердила рішення про перейменування вулиці, де розташовані посольства Косова, Сербії, України, Швейцарії, – вона тепер має назву Вільна Україна. До речі, на цій вулиці було розміщене також і посольство російської федерації, що зараз, як неважко здогадатися, змінило локацію.

Під час Вільнюського саміту НАТО 11–12 липня 2023 року Прем'єр Албанії зазначив, що популярність путіна в країні становить 0,7–1%, а це, на його думку, природно, зважаючи на важкий комуністичний досвід Албанії в минулому. Інакше кажучи, нині маємо повне розуміння й підтримку всієї албанської громадськості. І тут, власне, можна говорити про наші спільні заходи з протидії російським наративам і пропаганді.

– *Посольство часто організовує різні заходи, спрямовані на промоцію позитивного іміджу України та підвищення обізнаності албанців із тим, що відбувається в нашій державі. Розкажіть, будь ласка, про результати Вашої діяльності у сфері публічної дипломатії та втілені проєкти.*

– Від самого початку роботи нашого посольства значну частину зусиль було спрямовано на заходи культурної дипломатії, яка є невіддільним складником утвердження позитивного іміджу України та вдосконалення дружніх відносин між двома державами.

Протягом двох із половиною років було організовано понад п'ятдесят заходів публічної дипломатії – художні експозиції та виставки, виступи

наших хореографічних колективів, участь у різноманітних конкурсах, фестивалях, спортивних змаганнях, покази українських фільмів тощо. Слід наголосити, що більшість цих заходів – благодійні, як-от, скажімо, концерти оперних виконавців, презентації української кухні та численні спортивні події, зібрані кошти від яких було надіслано в Україну.

У межах ініціатив першої леді Олени Зеленської ми вже відкрили чотири українські книжкові полицки в центральних бібліотеках албанських міст – Тирані, Дурресі, Ельбасані, Корчі. Ця робота триває. Завдяки запровадженню українськомовного аудіогіда Музей середньовічного мистецтва Корчі заговорив рідною для українців в Албанії мовою.

Працюємо також над проектом щодо відкриття у сквері на вже згаданій тут вулиці Вільна Україна пам'ятника Тарасові Шевченку. Сподіваюсь, що вже наступний день народження Великого Кобзаря відзначатимемо біля його монумента.

Культурна дипломатія й надалі є ефективним методом просування національних інтересів України та досягнення зовнішньополітичних цілей нашої держави. Вона допомагає розбудовувати дружні, довірливі та партнерські відносини між нашими країнами й народами.

– *У травні 2023 року український Нікополь та албанський Ельбасан уклали меморандум про співпрацю. Які перспективи розвитку відносин між регіонами України й Албанії та яку роль посольство відіграє в цих процесах?*

– Справді, меморандум підписано, і на черзі – практична реалізація його положень. Над цим нині працюють обидві сторони.

Уже маємо чотири підписані меморандуми про співпрацю: Харків – Тирана, Київ – Тирана, Харківська ОВА – регіон Фієр, Нікопольська районна рада – Регіональна рада Ельбасана. Водночас готуємо до підписання ще два меморандуми – між містами Хотин і Берат, Миколаїв і Дуррес.

Важливим у цьому контексті є вибір міста-партнера, позаяк від цього залежить подальша взаємодія та розвиток співпраці. Кожне звернення від наших міст щодо пошуку партнера в Албанії посольство докладно вивчає, аналізує певні можливості регіонів, як-от економіку, промисловість, культурні особливості тощо.

Міжрегіональна кооперація сприяє налагодженню міжлюдських контактів, посилює двосторонню торговельно-економічну співпрацю, культурно-гуманітарний обмін, сприяє збільшенню кількості спільних проєктів. Це все зближує наші країни та народи, що є одним з основних завдань посольства.

Ми робимо все можливе за дуже обмеженого кадрового ресурсу, проте ми мотивовані – як і кожен українець, що прагне головного: перемоги над ворогом і повернення мирного життя українському народові.

WE ARE MOTIVATED JUST LIKE EVERY UKRAINIAN WHO YEARN FOR WHAT MATTERS MOST

– *The Embassy of Ukraine in the Republic of Albania was opened recently, in 2020, with you becoming its first Head of Mission. Please tell us about your experience setting up the operation of the Embassy.*

– I would like to specify one important detail right away. Indeed, as the first (Resident) Ambassador of Ukraine to the Republic of Albania, I presented my letters of credence to the then President of Albania, Ilir Meta, upon my arrival in Tirana at the end of August 2020. It was then that I officially assumed my duties as the Ambassador of Ukraine to Albania. However, at that time, the Embassy had neither the premises nor the staff in Tirana; thus, I had to get started from ground zero. Therefore, I based myself in a hotel and began the Ukrainian Embassy's work by addressing essential issues. The very first thing I had to do was find premises, equip them to suit the needs of the mission, procure office equipment and furniture, sign the necessary contracts, open bank accounts and prepare banking details for the newly established diplomatic mission, arrange medical insurance, etc. Remember that the beginning of the Embassy's work also coincided with the acute phase of the COVID-19 pandemic. Nevertheless, all the necessary measures were taken with the utmost urgency. During that difficult period, several official delegations from Ukraine visited Tirana, and I think they appreciated that our Ukrainian Embassy was operating and its operation was efficient. Its first staff members arrived in Tirana in the second half of October 2020. Together we finished equipping the premises of the Embassy and the Consulate and set up the work of our diplomatic mission. The Embassy of Ukraine in the Republic of Albania became fully operational on 1 February 2021, when we raised the Ukrainian flag over the main building of the Embassy and commenced active work. Among other things, we also launched the Consular Section, which provides all types of consular services.

– *Ukrainians are very grateful to Albania for the support granted to our state since 24 February 2022, including the simplification of entry and granting of asylum to the people who had to abandon their homes because of the war. How did Russia's full-scale invasion of Ukraine impact the perception of Ukrainians and Ukraine in Albania? What difficulties have you had to overcome in protecting the interests of local Ukrainians?*

Посол України Володимир Шкуров вручив адресовану колективу готелю «Рогнер» та його власнику, пану Роберту Рогнеру, подяку за солідарність з українським народом у війні проти російського агресора та партнерську підтримку під час проведення першої в Албанії презентації традиційної української кухні в межах благодійного проекту «Об'єднані заради спасіння дітей війни України»

Ambassador of Ukraine Volodymyr Shkurov presented a letter of gratitude to the staff of the Rogner Hotel and its owner, Mr Robert Rogner, for their solidarity with the Ukrainian people in the war against the russian aggressor and partner support during the first presentation of traditional Ukrainian cuisine in Albania under the charity project United to Save the Ukrainian Children of War

– The Government of Albania and its people perceived the fact of russian aggression against Ukraine with great sorrow and have shown powerful political support for and solidarity with the Ukrainian people. Their support reflected both in bilateral and multilateral Ukrainian-Albanian relations, especially in Albania's actions in the UN Security Council and other influential international organisations. Ordinary Albanians were keen to assist our Embassy in collecting aid for Ukraine: medicines, clothing, food, toiletries, etc. We set up a humanitarian headquarters at the Embassy and sent over two hundred tonnes of supplies to different regions of our country using our own resources. Moreover, the Government of Albania has extended financial and military support to Ukraine (munitions, hardware, ammunition, etc.).

Albania has simplified the entry conditions for Ukrainians, allowing our citizens to reside in its territory under the temporary protection status. Specifically, on 18 March 2022, the state ruled that Ukrainians could stay on its territory for one year from the date of crossing the border without the need to obtain any

Надзвичайний і Повноважний Посол України Володимир Шкуров і генеральний виконавчий директор Органу фінансового нагляду Республіки Албанія Ервін Мете. Під час зустрічі обговорили вдосконалення функціонування фінансового сектору двох держав та перспективи розвитку українсько-албанської співпраці

Volodymyr Shkurov, Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Ukraine, and Ervin Mete, General Executive Director of the Financial Supervisory Authority of the Republic of Albania. During the meeting, they discussed the improvement of the performance of the financial sectors of the two countries and the prospects for the development of Ukrainian-Albanian cooperation

permits. On 24 May 2023, that term was extended for another year. According to official 2021 data, there were 104 Ukrainian citizens with residence permits in the territory of Albania. About 6,000 more of our citizens came to Albania after 24 February 2022. Needless to say, the number of appeals to the Embassy has also noticeably increased, as we are the first institution Ukrainians contact after crossing the border. Our citizens address us about various problems, ranging from difficulties encountered while crossing the border, as many people have left Ukraine with internal passports, all the way to private and everyday issues. In all instances, Ukrainians receive appropriate help from us, along with consular and legal support. We adequately resolve all pending problems our citizens face, even when there is a need for additional intervention (primarily in the case of Ukrainians with health issues). We have not encountered any extraordinary difficulties in protecting the interests of Ukrainian citizens in Albania; we handle everything adequately and as timely as possible.

– *Russia's full-scale war against Ukraine has negatively impacted the economic ties between Ukraine and Albania. Your Excellency, what are the prospects for bilateral economic relations in the nearest future? Could Albania join the post-war recovery of Ukraine?*

Unfortunately, it is true that Russia's full-scale war against Ukraine has undermined economic relations between our states. It has disrupted the well-established logistics and significantly hampered the performance of the tourism sector, which is very important for Ukrainian-Albanian relations. The economy of Albania itself has suffered accelerated inflation and recessionary processes.

According to the Ministry of Economy of Ukraine, in 2022, the volume of trade in goods between Ukraine and Albania totalled USD 34.61 million ($\downarrow 18.4\%$ compared to 2021), of which exports amounted to USD 24.35 million and imports amounted to USD 10.35 million ($\downarrow 33\%$). Ukraine's foreign trade surplus reached USD 14.09 million.

As we look at the dynamics of the current year, the same data show that in January–March 2023, the volume of trade in goods between the countries amounted to USD 12.7 million, of which USD 6.887 million were exports and USD 5.815 million were imports. Ukraine's foreign trade surplus reached USD 1.072 million.

As you can see, the situation is rather challenging, but progress is being made. As of now, there has been a notable rise in bilateral business contacts through the Nazovni system and a significant increase in the number of businesses looking for opportunities to establish cooperation that would benefit all parties in areas such as trade, energy, industrial agriculture, construction, education, culture, and regional development.

Trade and economic relations between Ukraine and Albania have considerable potential, and both countries are determined to make the most of it to increase bilateral trade.

In this context, agriculture remains one of the most important sectors in our relations. Albania has impressive capabilities, but Ukraine is also capable of increasing its exports across a range of product groups. Specifically, we are interested in increasing exports of grain and other agricultural products to the Albanian market. In addition to the grain itself, boosting exports of packaged refined

Зустріч Посла з Дефрімом Гомою, який очолює Албанський орден фармацевтів, що від початку війни вкотре надає українцям допомогу: великі партії необхідних ліків, які вже було доставлено до Києва, Харкова, Запоріжжя

The Ambassador met with Dëfrim Goma, head of the Albanian Order of Pharmacists, which was providing its most recent package of aid since the beginning of the war, namely large batches of essential medicines, which are already delivered to Kyiv, Kharkiv, and Zaporizhzhia

Зустріч Посла Володимира Шкурова з українськими дітьми на День святого Миколая. Посол привітав малечу та передав їм подарунки

Ambassador Volodymyr Shkurov met with Ukrainian children on St Nicholas Day. The Ambassador congratulated the children and offered them gifts

sunflower oil, margarine, and special oils can prove to be another promising area. Ukrainian dairy processing companies also have great resources and are ready to offer high-quality dried dairy products, canned milk, hard cheese, and long-storage milk. Amidst the technological shifts in the industrial agriculture of both countries, we can talk about the prospects for introducing new technologies, creating opportunities for sustainable rural development, and financing and resource support for agricultural production.

Taking into account the nature of martial law, we are currently continuing to prepare the inaugural meeting of the Joint Intergovernmental Commission on Economic Cooperation. We are also working on developing the regulatory framework and establishing bilateral institutional mechanisms to remove technical obstacles to trade and intensify economic relations between our countries.

As for post-war reconstruction, I would like to note that Albania has already been involved in Ukraine's post-war recovery, primarily at the regional level. We have two projects supported by the Albanian side, namely:

1. On 6 July 2022, during a special session of the Tirana City Council, its members decided to reconstruct Kharkiv School No. 5 as a means of helping the sister city. The relevant operational consultations are currently underway.

2. On 15 June 2022, Prime Minister of Albania Edi Rama, during his meeting with President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy, offered assistance in the

post-war reconstruction of residential buildings in the city of Irpin. During the London Conference on the Reconstruction of Ukraine, which took place on 21–22 June 2023, Albanian Minister for Europe and Foreign Affairs Olta Xhaçka confirmed Albania's readiness to build the Balkan Quarter in Irpin together with other Western Balkan countries: the Republic of North Macedonia and Montenegro. The parties are currently negotiating the main parameters of such cooperation.

I trust that both projects will be implemented in the near future.

– *Albania has had candidate status for European Union membership for over nine years; in July 2022, Tirana and Brussels commenced accession negotiations. What are the lessons from the Albanian experience of European integration that you believe could prove helpful to Ukraine on its own path towards the EU? How could Tirana and Kyiv cooperate in the area of European integration?*

– On 15 June 2022, in Kyiv, President Zelenskyy and Prime Ministers of Albania, North Macedonia, and Montenegro adopted a joint statement in support of Ukraine's aspiration towards European integration. Thus, Albania declared its support and readiness to cooperate in the context of our European integration processes. The process of Albanian EU accession has been rather challenging and lengthy. Yet over the past two years, the country has been making steady progress towards becoming a full-fledged member of the European Union. Albania's experience is interesting and helpful for us, given that the effectiveness of European integration largely depends on the success of reforms, which makes it imperative to study the procedures, mechanisms, and laws adopted by Albania to achieve alignment with EU criteria. Furthermore, their experience in anti-corruption and judicial reforms and in improving mechanisms for cooperation with national minorities and civil society might also prove helpful to us. I see promise in the development of Ukrainian-Albanian cooperation under various European programmes for the development of transport corridors, energy supply networks, links between the seaports of our states, and also in the educational and cultural fields, which offer a wealth of opportunities for fostering European standards and values.

– *As is known, russian narratives and propaganda are rather prevalent across the Western Balkan region. What measures does the Embassy take to counter those influences?*

– Unlike some other Western Balkan countries, Albania firmly adheres to the course of partnership with the United States and the European Union. Russian narratives and propaganda have no meaningful influence in Albania. Nevertheless, that does not prevent their occasional manifestations here, to which, to be sure, our Embassy responds as appropriate. Specifically, we have a tried and tested procedure for officially informing the Albanian authorities about Russia's military aggression against Ukraine, Ukraine's political agenda in the

У Посольстві України в Албанії послы країн Європейського Союзу та голова делегації ЄС у Тирані Крістіане Гогманн зустрілися з Послом Володимиром Шкуровим, щоб висловити свою солідарність з Україною у боротьбі проти російського агресора

At the Embassy of Ukraine in Albania, Ambassadors of the European Union member states and Christiane Hohmann, Head of the EU Delegation to Tirana, met with Ambassador Volodymyr Shkurov to express their solidarity with Ukraine in the fight against the russian aggressor

international arena, and all the important aspects of the life of the Ukrainian people. In this respect, the Embassy is strongly represented on Albanian social media and national television. We have functional work contacts with the Albanian mass media, which allow us to convey accurate information to the Albanian audience. In this context, friendly personal relations with representatives of the Albanian state authorities, colleagues from the diplomatic corps, and public figures have also taken on great importance. We pay great attention to conducting various exhibitions, mass demonstrations, public speeches, etc.

Since the start of russian aggression against Ukraine in 2014, Albania has declared its unwavering support for our state's territorial integrity and sovereignty. Following russia's full-scale invasion of Ukrainian territory, the Republic of Albania condemned russia's actions at all levels of the political establishment and has consistently joined all EU sanctions packages against the russian federation. First of all, it is worth recognising Albania's role as a non-permanent member of the UN Security Council. Together with the US, Albania addresses the issues of Ukraine, supports pro-Ukrainian initiatives and co-sponsors all resolutions related to Ukraine.

On 7 March 2022, the Parliament of Albania adopted a resolution entitled ‘On Supporting Sovereignty and Territorial Integrity of Ukraine and Protecting the Principles of International Law and European Security’. On the same day, the Tirana City Hall approved a decision to rename the street where the Embassies of Kosovo, Serbia, Ukraine, and Switzerland are located; it is now called Free Ukraine. Coincidentally, that street was also the address of the Russian embassy, which, as you might guess, has since changed its location.

During the NATO Summit in Vilnius on 11–12 July 2023, the Prime Minister of Albania noted that Putin’s approval rating in the country was 0.7–1%, which, he believed, was only natural given Albania’s difficult communist experience in the past. In other words, we now have the full sympathy and support of the entire Albanian public. And this speaks about our joint efforts to counter Russian narratives and propaganda.

– *The Embassy frequently organises various events to promote the positive image of Ukraine and increase the awareness of Albanians about what is happening in our state. Please, tell us about the results of the Embassy’s activities and completed projects in the sphere of public diplomacy.*

From the very start of our Embassy’s operation, a large part of our efforts has been directed to cultural diplomacy measures, which are integral in promoting a positive image of Ukraine and enhancing friendly relations between the two countries.

Over two and a half years, we have organised more than fifty public diplomacy events, including art exhibitions and displays, performances by our dance troupes, participation in various contests, festivals, and sports competitions, screenings of Ukrainian films, etc. It should be noted that most of those events are charity events, such as opera concerts, presentations of Ukrainian cuisine and numerous sporting events, the proceeds from which were sent to Ukraine.

In line with the initiatives of First Lady Olena Zelenska, we have already opened four Ukrainian bookshelves in the central libraries of Albanian cities: Tirana, Durrës, Elbasan, and Korçë. More work is ongoing. Thanks to the introduction of a Ukrainian-language audio guide, the Museum of Medieval Art in Korçë began to speak the native language of Ukrainians in Albania.

We are also working on a project of placing a monument to Taras Shevchenko in the park on the already-mentioned Free Ukraine Street. I hope we will be celebrating the next birthday of the Great Kobzar near his monument.

Cultural diplomacy remains an effective method of promoting Ukraine’s national interests and achieving our country’s foreign policy goals. It helps us build relations of friendship, trust, and partnership between our countries and peoples.

– *In May 2023, Ukrainian Nikopol and Albanian Elbasan entered into a memorandum of cooperation. What are the prospects for developing relations between*

the regions of Ukraine and Albania, and what role does the Embassy play in such processes?

– Indeed, the memorandum has been signed. The next step is to implement its provisions in practice. Both sides are working on this now.

We already have four signed memoranda of cooperation: Kharkiv – Tirana, Kyiv – Tirana, Kharkiv Regional Military Administration – the County of Fier, and Nikopol District Council – Regional Council of Elbasan. At the same time, we are making preparations for signing two more memoranda: between the cities of Khotyn and Berat and between Mykolaiv and Durrës.

The choice of a partner city is essential in this context, considering its impact on further interaction and development of cooperation. The Embassy thoroughly reviews each request from our cities concerning the search for a partner in Albania and analyses the specific capabilities of the regions, e.g., economy, industry, cultural nuances, etc.

Interregional cooperation facilitates people-to-people contacts, enhances bilateral trade and economic cooperation, cultural and humanitarian exchange, and helps to increase the number of joint projects. It all brings our countries and people closer together, which is one of the main tasks of the Embassy.

We are doing our best with very limited human resources, but we are motivated just like every Ukrainian who yearns for what matters most: victory over the enemy and the return of peace to the Ukrainian people.

Юрій КЛИМЕНКО,
*Надзвичайний і Повноважний Посол України
в Аргентинській Республіці*

НАШ ПРІОРИТЕТ – ЗАЛУЧИТИ АРГЕНТИНУ ДО ПРОУКРАЇНСЬКОЇ КОАЛІЦІЇ

Матеріал подано в авторській редакції

– *Ваша Високоповажносте, які основні завдання Посольства України в Аргентині на найближчі роки? Яку головну мету Ви ставите особисто перед собою?*

– Ми розглядаємо Аргентину як впливового світового гравця (країна є членом Групи двадцяти) та регіонального лідера.

Відтак, в умовах повномасштабного російського вторгнення в Україну, для нас пріоритетом є те, щоб Аргентинська Республіка якомога швидше стала дієвим учасником коаліції на підтримку України.

Певні важливі кроки на цьому шляху вже зроблені: з початку великої війни росії проти України Аргентина стала підтримувати українські ініціативи щодо засудження та протидії російській агресії в рамках міжнародних організацій. Зокрема, Аргентина виступила співавтором резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Принципи Статуту ООН, що лежать в основі всеохоплюючого, справедливого та сталого миру в Україні» від 23.02.2023. Сподіваюся, що така плідна взаємодія з аргентинською стороною й надалі активно розвиватиметься.

Іншим важливим аспектом підтримки Аргентиною України наразі є гуманітарна допомога враженому війною українському населенню. Попри далеку відстань (близько 13 тис. км) між нашими країнами, на сьогодні Аргентина займає у цьому питанні лідируючі позиції серед країн Латинської Америки. За сприяння уряду Аргентини, української діаспори, єврейської спільноти, місцевих підприємств, організацій та звичайних аргентинських громадян, вже відправлено 14 гуманітарних вантажів для України загальною вагою понад 122 т. Йдеться про одяг, товари першої

необхідності, засоби для лікування та реабілітації, дезінфекції та очищення води, медикаменти, продукти харчування довготривалого вжитку тощо. У цьому контексті слова окремої вдячності Аргентинському агентству міжнародного співробітництва та гуманітарної допомоги «Білі шоломи» при Міністерстві закордонних справ, міжнародної торгівлі та віросповідань Аргентини, Українській Центральній Репрезентації в Аргентині та її організаціям-членам, Українському культурному товариству «Просвіта», а також персонально аргентинському підприємцю, меценату і пілоту Енріке Піньейро, який з березня 2022 року на власному літаку забезпечує безкоштовні перевезення гуманітарної допомоги для України.

Крім того, хотів би відзначити зусилля аргентинського спортсмена, особи з інвалідністю з дитинства, Жана Маджі, однойменна Фундація якого надає Україні як гуманітарну допомогу трициклети для реабілітації дорослих та дітей, постраждалих від наслідків російської війни. Наприкінці серпня ц.р. Ж. Маджі відвідав реабілітаційні центри в Україні – «Superhumans Center» та «Незламні», поспілкувався з їх пацієнтами та на власному прикладі продемонстрував реальні можливості для повноцінного соціально-психологічного відновлення та максимальної реабілітації. Згідно з досягнутими у ході його візиту попередніми домовленостями з керівництвом Львівської міської громади опрацьовується можливість започаткування виробництва згаданих трициклетів в Україні на основі технологій аргентинської сторони, із залученням осіб з обмеженими можливостями.

Разом з тим, для покладення краю кривавій війні з боку рф, яка не має жодних намірів припиняти свого вторгнення та залишити суверенні українські землі, розраховуємо на більш рішучі кроки з боку міжнародної спільноти по відношенню до агресора.

У цьому контексті активно взаємодіємо з аргентинською стороною з метою її долучення до реалізації конкретних пунктів Формули миру (ФМ) Президента України Володимира Зеленського. На нашу думку, аргентинську сторону, зважаючи на її потенціал, можливості та історичний досвід, могли б окремо зацікавити такі елементи ФМ як продовольча, радіаційна та ядерна безпека, відновлення справедливості, протидія екоциду. Вдячні офіційному Буенос-Айресу за його участь у зустрічі радників з питань національної безпеки та політичних радників 5–6 серпня 2023 р. у м. Джидда, Королівство Саудівська Аравія, щодо імплементації ФМ та сподіваємося на продовження такої лінії у подальшому.

У контексті забезпечення справедливого та тривалого миру в Україні, відновлення її територіальної цілісності та відбудови країни для української сторони важливим є залучення Аргентинської Республіки до Міжнародної Кримської платформи, до зусиль зі створення Спеціального

Виступ Посла в Законодавчому органі м. Буенос-Айрес (з нагоди відкриття виставки «Мамо, я не хочу війни! Жінки та діти в часи війни»)

Speech of the Ambassador in the Buenos Aires City Legislature (on the occasion of the opening of the Mum, I Don't Want War! Women and Children in Times of War exhibition)

міжнародного трибуналу щодо злочину агресії проти України, до Міжнародного Механізму Компенсації збитків, завданих збройною агресією росії на території України.

Згадані напрямки – серед пріоритетів у роботі Посольства.

Крім того, вкрай важливим і актуальним завданням є уможливлення приєднання Аргентини та інших країн Латинської Америки до міжнародних обмежувальних заходів стосовно росії. Запровадження країнами регіону фінансово-економічних санкцій проти країни-терориста – російської федерації – сприятиме подальшому послабленню її спроможності вести війну проти України та здійснювати геноцид українського народу, а також екоцид в нашій державі. На моє глибоке переконання, санкції щодо рф мають стати універсальними для якомога скорішого настання справедливого та довготривалого миру в Україні, в Європі, для стабільності у світі.

Хотів би відзначити, що на шляху до запровадження Аргентиною обмежувальних заходів стосовно рф вже спостерігаються конкретні результати, зокрема у сфері заборони та обмеження імпорту енергоносіїв російського походження. Одним з останніх дієвих прикладів цього стало спільне рішення 19 липня 2023 року Міністерства економіки Аргентини та Державної енергетичної компанії «Enarsa» про відмову у вивантаженні на LNG-терміналі порту «Баїя Бланка» танкеру «Flex Artemis» із

російським скрапленням природним газом на суму 38,55 млн дол. США. Офіційні представники Аргентини наголошували, що згадане рішення було прийнято саме у руслі діючих міжнародних санкцій по відношенню до російських компаній та захисту економічних інтересів країни.

Вкрай актуальним є надання нової динаміки двосторонній українсько-аргентинській співпраці. З цією метою українською стороною, із залученням міністерств та відомств нашої держави, було підготовлено проєкт Дорожньої карти розвитку двосторонніх відносин з Аргентиною на найближчі роки. Цей розлогий документ, окрім такого напрямку, як зміцнення політичного діалогу, охоплює також торговельно-економічну, інвестиційну, енергетичну співпрацю, співробітництво у космічній галузі й сферах освіти та охорони здоров'я, міжрегіональну взаємодію тощо. Докладаємо зусиль, щоб робота над узгодженням цього документа успішно завершилася і він став дороговказом нашої спільної з аргентинською стороною практичної співпраці. У ньому, до речі, закладена, серед іншого, реалізація такого нагального завдання, як проведення чергового засідання Спільної міжурядової українсько-аргентинської комісії з торговельно-економічного співробітництва та двостороннього бізнес-форуму.

Відтак, наполегливо працюватимемо над втіленням в життя згаданих пріоритетів та намічених планів й переведенням українсько-аргентинських відносин у площину реального взаємовигідного партнерства.

– Яка сьогодні українська діаспора в Аргентині? Чи співпрацює з нею Посольство?

– Українська діаспора в Аргентині досить велика. На сьогодні, за різними експертними оцінками, вона налічує від 350 тис. до 500 тис. етнічних українців. В еміграційному русі українців до Аргентини можна виокремити чотири періоди, так звані хвилі еміграції: перший – з 1897 року до 1914 року, другий – з 1922 до 1939, третій – з 1946 до 1951 і четвертий – з 1993 до 2002. Основна частина етнічних українців мешкає в столиці та провінціях Буенос-Айрес та Місйонес; місцями їх компактного проживання є також провінції Чако, Кордоба, Мендоса, Формоса, Ріо-Негро та Коррієнтес.

В Аргентині етнічними українцями створено значну кількість громадських організацій. Заснована в 1947 році Українська Центральна Репрезентація (УЦР) в Аргентинській Республіці сьогодні об'єднує понад 30 товариств української діаспори. Основними колективними членами УЦР є Українське культурне товариство «Просвіта», створене ще у 1924 році, та Українське товариство «Відродження», засноване у 1938 році.

Наша діаспора крізь роки зберегла свою українську ідентичність, культуру, мову і традиції, звела та відкрила низку українських церков і храмів, заснувала недільні школи та культурні центри. Громада організовує та

Виступ Президента України в Університеті Буенос-Айреса

Address of President of Ukraine to the University of Buenos Aires

долучається до заходів із відзначення національних свят та пам'ятних дат, вшанування трагічних сторінок української історії, зокрема пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років. За активного сприяння громади аргентинською владою було прийнято низку важливих для України документів: на загальнодержавному рівні це – Декларації Сенату Національного Конгресу Аргентинської Республіки щодо вшанування пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 рр. в Україні, прийняті у 2003 та 2007 роках, а також Декларація Палати депутатів Національного Конгресу Аргентинської Республіки, схвалена у 2007 році. Також вшанування пам'яті жертв Голодомору знайшло своє відображення у відповідних рішеннях на регіональному та місцевому рівнях. Наразі українська громада, спільно з Посольством, веде активну роботу в контексті визнання Аргентиною Голодомору в Україні актом геноциду Українського народу.

Українська діаспора в Аргентині робить помітний внесок у розвиток цієї країни, є доволі активною у політичному, економічному та громадському житті. Серед знаних етнічних українців Аргентини - Педро Лилик, нейрохірург, засновник та директор Інституту внутрішньо судинної нейрохірургії та інтервенційної радіології «ENERI» в м. Буенос-Айрес. Розроблені ним технології діагностики і методика лікування є унікальними в Латинській Америці. Одночасно він є головою Української Центральної Репрезентації в Аргентинській Республіці. Іншим відомим українцем є

Відправляючи 14-й вантаж гуманітарної допомоги в Україну

Sending the 14th humanitarian aid cargo to Ukraine

Дієго Муруняк, засновник і президент компанії «Кооператива Табакалера де Місьйонес», що є найбільшим в країні експортером цитрусових та тютюну, власник підприємства-розсадника фруктових та декоративних рослин, плантацій мате, тютюну, цитрусових та лісонасаджень. Поряд з цим він виконує важливу місію Почесного консула України у провінції Місьйонес. Хочу згадати ще й про Мартіна Гренюка – власника компанії, яка є однією з найбільших в Аргентині виробників та експортерів мате. І це ще далеко не усі видатні українці Аргентини.

У розпал повномасштабного вторгнення росії українська громада, як я вже зазначав, бере активну участь у зборі та доправленні гуманітарної допомоги в Україну. Крім цього, діаспора організовує марші за свободу, пікетує російське посольство у Буенос-Айресі, концерти російських виконавців в країні, які намагаються відбілити реноме рф в регіоні, долучається до проведення тематичних круглих столів, конференцій та дискусій з української тематики. Відтак, українська громада в Аргентині робить свій внесок у наближення перемоги над агресором.

– *Що Україна може запропонувати Аргентині для продовження прогресивної співпраці між державами? Які перспективи торговельно-економічної, технологічної взаємодії між Україною та Аргентиною?*

– Україна прагне суттєвої активізації взаємодії з усіма демократичними країнами Латинської Америки та, зокрема, з одним із її лідерів – Аргентиною. З цією метою розроблено проєкт Стратегії відносин України з

регіоном. Наша держава зацікавлена у проведенні ближчим часом Саміту між Україною та країнами Латинської Америки і Карибського басейну (ЛАКБ), зокрема й для обговорення стану та перспектив торговельно-економічної співпраці й шляхів її поглиблення.

Переконаний, що повномасштабна збройна агресія росії не повинна зупиняти нас у подальшому розвитку українсько-аргентинських відносин, які мають значний нереалізований потенціал. Навпаки, зовнішня загроза має активізувати нашу взаємодію як у плані співпраці на міжнародній арені, так і на двосторонньому рівні.

У сучасних реаліях необхідно надати додаткового імпульсу співпраці між Україною та Аргентиною. Вказаній меті, зокрема, слугує вже згаданий мною український проєкт амбітної Дорожньої карти розвитку двосторонніх відносин на найближчі роки.

Очевидно, що обсяг взаємної торгівлі між нашими державами, який суттєво зменшився з початку широкомасштабної збройної агресії рф проти України, зокрема через порушення сталих міжнародних логістичних ланцюгів (передусім морських), не відповідає потенціалу обох країн та має бути збільшений в разі (за результатами 2022 р. двостороння торгівля товарами склала лише 56,7 млн дол. США та зменшилася на 43%).

Важливим є поглиблення торговельно-економічної співпраці та наповнення її конкретним змістом, з активним використанням існуючих міждержавних механізмів та підприємницької взаємодії. Зокрема, потребує активізації робота Спільної українсько-аргентинської міждержавної Комісії з торговельно-економічного співробітництва, останнє V засідання якої відбулося практично 17 років тому. Маємо докласти спільних зусиль для проведення у 2024 році чергового засідання цього важливого міждержавного органу разом із двостороннім бізнес-форумом. Про організацію згаданого ділового заходу вже досягнуто попередньої домовленості між ТПП України й Аргентинською палатою торгівлі та послуг (САС).

Важливість розбудови торговельно-економічної співпраці регулярно підкреслюється мною і в ході контактів з керівництвом провідних підприємницьких кіл Аргентини, зокрема Будівельної палати Аргентини (CAMARCO), Асоціації аргентинських банків (ADEBA), САС, Сільськогосподарського об'єднання Аргентини (SRA), Фондової біржі Буенос-Айреса. Існують перспективи взаємодії у банківсько-фінансовій сфері, на фондових ринках, активізації співробітництва у будівництві, збільшення обсягів взаємної торгівлі та інвестицій, розширення номенклатури товарів з високим рівнем доданої вартості. Аргентинська сторона готова надати сприяння участі українських компаній у профільних міжнародних виставках та ярмарках в Аргентині, організації демонстраційних полиць з товарами вітчизняного виробництва у ході відповідних заходів, а також їх

розміщенню у провідних мережах супермаркетів країни для ознайомлення місцевих компаній та кінцевих споживачів.

Серед багатьох наявних можливостей Україна пропонує Аргентині співробітництво в сфері сільськогосподарського машинобудування, харчової, хімічної, нафтохімічної, гірничодобувної, фармацевтичної промисловості. Також існують перспективи співпраці у металургійній, аерокосмічній, військово-технічній сферах. Українські підприємства зацікавлені брати участь в реалізації проектів із розбудови залізничної інфраструктури Аргентини, розробки її нафтогазових родовищ, розвитку морської та річкової логістики, відновлювальної енергетики, інформаційних технологій тощо.

Окремо хотів би відзначити перспективи участі українських компаній у реконструкції об'єктів гідроенергетики Аргентини та інших країн Латинської Америки, на яких протягом багатьох десятиріч успішно працює українське енергетичне обладнання. Йдеться, передусім, про долучення України до реалізації II та III етапів масштабного проекту модернізації бінаціонального аргентинсько-уругвайського гідроенергетичного комплексу «Сальто Гранде».

Зі своєї сторони, аргентинські компанії мають можливість долучитися до відновлення критичної інфраструктури та повоєнної відбудови України, реалізації інвестиційних проектів у сільському господарстві, зокрема постачання обладнання та трансферу технологій для посіву зерна, його зберігання, а також до спільних ініціатив із забезпечення глобальної продовольчої безпеки.

– Як вивести в практичну площину інституційну співпрацю між низкою провідних закладів вищої освіти України та Аргентини?

– Переконалий, що науково-освітня сфера має посідати гідне місце у нашій двосторонній взаємодії, тому Посольство наполегливо працює на цьому напрямку. Зокрема, ми налагодили активну комунікацію з керівництвом таких вищих навчальних закладів Аргентини, як Університет Буенос-Айреса, Технологічний інститут Буенос-Айреса, Університет Сальвадора, Університет Бельграно та Аргентинський католицький університет.

Посольство дієво долучалося до організації виступу Президента України Володимира Зеленського в одному з найбільших і найпрестижніших ВНЗ Латинської Америки – Університеті Буенос-Айреса, який відбувся 5 липня цього року у режимі відеоконференції. У цьому непересічному заході взяли участь близько 400 студентів, керівники закладів освіти, професорсько-викладацький склад, глави іноземних дипломатичних представництв, представники медіа та ін. Ключовими темами діалогу Президента України зі студентською спільнотою стали повномасштабна російська агресія проти України та допомога з боку країн ЛАКБ у протидії їй, реалізація української

Вручення оригіналів Вірчих грамот Президенту Аргентини Альберто Фернандесу

Presenting the original of credentials to the President of Argentina Alberto Fernández

Формули миру, стан та перспективи українсько-аргентинських відносин тощо. Молодь, як рушійна сила суспільства, повинна володіти правдивою інформацією про російського агресора та нашу боротьбу з ним, і задля успіху цієї боротьби ми потребуємо солідарності всього світу.

Наразі триває робота над підготовкою до укладення Меморандуму про співробітництво між Національним авіаційним університетом України (НАУ) та Технологічним університетом Буенос-Айреса. З цією метою у листопаді-грудні цього року столицю Аргентини має відвідати делегація НАУ.

Водночас, як засвідчують результати наших контактів, для аргентинських ВНЗ при розбудові партнерських відносин пріоритетом є, передусім, їх практична складова, зокрема реалізація конкретних наукових та освітніх проєктів, студентських та викладацьких обмінів тощо. Переконалий, українській стороні є що запропонувати на цьому напрямку.

Крім того, варто відзначити, що аргентинські вищі освітні інституції всіляко демонструють солідарність з українським народом у складні часи повномасштабного російського вторгнення. Зокрема, в їхніх стінах спільно організовуються різноманітні інформаційні, публічні заходи на кшталт фотовиставки «Щоденник війни» в Університеті Сальвадора (триває з червня ц.р. дотепер), круглого столу «Вторгнення в Україну: соціально-правовий погляд» на Факультеті права Університету Буенос-Айреса 7 червня ц.р. тощо.

– Які культурні, наукові та інші заходи Посольства заплановано на коротко- та середньострокову перспективу?

– Наразі майже всі публічні заходи Посольства підпорядковані меті поширення об'єктивної інформації про події в Україні внаслідок російського повномасштабного вторгнення. Зокрема, наше завдання сьогодні – донесення до аргентинського суспільства всієї повноти об'єктивної інформації про причини та мотиви неспровокованого нападу, про воєнні злочини, скоєні російськими окупантами, та про героїчну боротьбу українського народу з жорстоким агресором. Останнім часом на цю тематику в Аргентині українською дипустановою було організовано та проведено такі заходи, як: фотовиставки «Рік Спротиву, рік Єдності» та «Щоденник війни», виставка «Мамо, я не хочу війни! Жінки та діти в часи війни», круглий стіл «Вторгнення в Україну: соціально-правовий погляд», прем'єрний показ документального фільму американського актора Шона Пенна та режисера Аарона Кауфмана «Superpower».

Окремо хотів би згадати про нашу участь в одній з найзначніших літературних подій регіону Латинської Америки, що проходить кожного квітня-травня – у Міжнародному книжковому ярмарку в Буенос-Айресі. Україна цього року була гідно представлена на цьому ярмарку, 47-му за ліком, власним національним стендом. З успіхом пройшов День України та музичний концерт в його рамках. Жвавий інтерес викликали презентації книг українських письменників Андрія Пермякова та Яреми Тауридського.

Особливої згадки вартують проведені під час ярмарку круглі столи на теми: «Україна сьогодні: дипломатичний та журналістський погляди» й «Викрадення, переміщення та ідеологічна обробка українських дітей в часи війни – злочин проти людяності». В останньому взяла участь Радниця – уповноважена Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації Дар'я Герасимчук.

Проводячи спільно з українською діаспорою подібні заходи, ми намагаємося давати чіткий сигнал місцевому політикуму та громадськості Аргентини й Латинської Америки про потребу у зміцненні солідарності й подальшої підтримки нашої держави перед обличчям російської загрози.

Й надалі плануємо брати активну участь у згаданому Міжнародному книжковому ярмарку, опрацьовуємо можливість української представленості на Міжнародному кінофестивалі у Мар-дель-Плата.

Звісно, проводитимемо заходи, присвячені пам'ятним датам та трагічним сторінкам історії України, зокрема, 90-й річниці Голодомору 1932–33 років.

Серед пріоритетів також відкриття Українських книжкових полиць в бібліотеках Буенос-Айреса та запровадження в країні україномовних аудіогідів – на цьому напрямку є попередня підтримка місцевої влади Буенос-Айреса.

Крім того, плануємо й надалі активно організовувати публічні заходи з метою якнайширшого донесення аргентинському суспільству всієї правди про неспровоковану збройну агресію рф та необхідності якомога швидшого покладення її краю.

– Чи складно протидіяти російським впливам у регіоні? Які інструменти протидії російській пропаганді та просування інтересів України, на Вашу думку, ефективні та мають реальний вплив на позицію Аргентини?

– Звісно, наша робота на інформаційному напрямку вимагає активної протидії російському впливу в регіоні та фейковим повідомленням.

На жаль, російська пропагандистська машина продовжує працювати в Аргентині доволі активно. Досі в країні транслюється російський пропагандистський канал «Russia Today» іспанською мовою.

Певним ускладнюючим чинником у нашій інформаційно-роз'яснювальній роботі є наявність сентиментів серед деяких верств аргентинського населення, переважно старшого віку, до комуністичної ідеології та часів латиноамерикансько-радянської дружби. Також в Аргентині продовжує зберігатися доволі неоднозначне ставлення до НАТО, США та Великої Британії. У цій країні досить сильні ліві настрої. Є тут, до речі, і маргінальні партії проросійської орієнтації, серед яких Комуністична партія Аргентини (заснована в 1918 році) та Лівий Фронт (соціалістична політична партія троцькістського ґатунку). Російська дипломатія використовує ці течії для поширення своїх наративів.

На цьому тлі акцентуємо увагу на імперському характері російської війни проти України, колоніальній політиці рф, імперському мисленні росіян та диктаторстві путіна, що знаходить належне сприйняття серед аргентинців.

Варто наголосити, що новини, які аргентинські ЗМІ публікують у контексті російського повномасштабного вторгнення в Україну, містять здебільшого однозначну інформацію щодо агресора у цій війні та об'єкта неспровокованого нападу. Слід також відзначити, що аргентинське

Зустріч з головою уряду м. Буенос-Айрес Орасіо Ларретєю

Meeting with the Chief of Government of the City of Buenos Aires Horacio Larreta

суспільство слідкує за подіями російсько-української війни та здебільшого співчуває українцям, висловлюючи з ними солідарність.

Якщо говорити про ефективні інструменти протидії російській пропаганді, то це, безперечно, поширення об'єктивної інформації. Тому українська дипломатія в Аргентині розмовляє мовою фактів. Саме факти, на відміну від російських брехливих вкидів і маніпуляцій, мають належний ефект. Тому в ході моїх інтерв'ю місцевим медіа та участі у конференціях, круглих столах та дискусіях я намагаюся, передусім, оперувати фактологічним масивом.

Я вже згадував про виступ Президента України Володимира Зеленського перед студентськими колами та професорсько-викладацьким складом Університету Буенос-Айреса. Діалог Глави Української держави з аргентинськими студентами мав надзвичайно позитивний ефект, адже в режимі телемосту учасники заходу скористалися унікальною можливістю живого спілкування з одним з ключових лідерів вільного світу, що надихнуло їх більше перейнятися українською проблематикою та питаннями подальшої підтримки нашої держави. Аргентинські ЗМІ широко висвітлювали цю подію, привертаючи увагу до важливих для нас моментів.

Водночас, на мою думку, ефективній протидії російській дезінформації значно допомогло б створення українського іспаномовного каналу із трансляцією на територію, у тому числі, Латинської Америки. Також значно сприятимуть розвінчуванню російських наративів у регіоні якомога ширша циркуляція іспаномовної об'єктивної інформації про Україну та актуальні події в нашій державі, показ українських фільмів іспанською мовою, поширення творів українських авторів мовою Сервантеса.

– *Які особливості донесення інформації про вторгнення росії на територію України до аргентинського суспільства і які аспекти війни Посольство висвітлює на інформаційних платформах?*

– Аргентинське суспільство цікавить правдива та актуальна інформація з України, а населення країни довіряє передусім власним медіа. Потрібно віддати належне – запит на інформацію присутній, а аргентинські журналісти здійснюють часті поїздки в Україну для отримання об'єктивної цілісної картини щодо російського повномасштабного вторгнення, життя українського населення в умовах війни та боротьби нашого народу з агресором.

Посольство сприяло в отриманні відповідних дозволів та надавало рекомендації аргентинським журналістам. Такі провідні аргентинські медіа, як «TodoNoticias», «Canal 5 Noticias», «Infobae», «Canal 26», «El Litoral», «La Nación» відряджали своїх журналістів до України. Представники аргентинських медіа були в складі делегацій латиноамериканських журналістів, які двічі влітку цього року брали інтерв'ю у Президента України

Володимира Зеленського. Відверте спілкування Глави Української держави з ними отримало позитивне та широке висвітлення на шпальтах аргентинських видань та в ефірах телеканалів.

На початку серпня цього року нашу державу відвідав з інформаційною місією аргентинський журналіст, кореспондент телевізійного медіа «Canal 26» та видання «El Litoral» Браян Маєр. Впродовж його тижневої поїздки до України майже щодня виходили репортажі та публікації за результатами відвідання ним вражених війною регіонів країни, спілкувань з українськими посадовцями, військовими та постраждалими від війни населенням нашої країни.

Посольство, зі свого боку, намагається регулярно доносити всю повноту інформації про військові злочини та злочини проти людяності, скоєні російськими загарбниками, з метою зростання в аргентинському суспільстві солідарності з українським народом, кращого усвідомлення ним необхідності більш дієвої підтримки України у складні часи повномасштабної навали рф, притягнення до відповідальності російських злочинців та компенсації нашій державі заподіяної шкоди за рахунок російського майна за кордоном.

На офіційних сторінках Посольства у соціальних мережах проводяться відповідні інформаційні кампанії, публікуються щоденні звернення Президента України Володимира Зеленського, фото та відеоматеріали про трагічні наслідки дій окупантів на території нашої держави. Звісно, привертаємо увагу до звитяги українських захисників і захисниць. Їх героїчною боротьбою захоплюються пересічні аргентинці.

Ефект суспільного розголосу навколо особливо кричущих злочинів загарбників посилює активна позиція української громади Аргентини, яка проводить мітинги та марші на площах та вулицях країни із засудженням дій кривавого кремлівського режиму.

Важливою складовою інформаційно-роз'яснювальної роботи на цьому напрямку є також організація фотовиставок, тематичних круглих столів, конференцій, показів фільмів тощо.

– 31 травня 2023 року в Медіацентрі ГДІП презентували Вашу зі співавтором, Олександром Потехіним, книжку «Геополітика проти безпеки: союзницьке стримування агресії в Європі ХХ – початку ХХІ ст.». Чи складно поєднувати наукову та дипломатичну діяльність? Які Ваші подальші плани в науковій царині?

– Наша з Олександром Потехіним книга «Геополітика проти безпеки: союзницьке стримування агресії в Європі ХХ – початку ХХІ ст.» побачила світ у видавництві «Дух і Літера» після багатьох років творчих роздумів, пошуків та неабияких зусиль. Дякую Медіацентру ГДІП за надану можливість презентувати це видання.

Згадана монографія мала небагато шансів бути опублікованою: після спільної роботи у Посольстві України у Вашингтоні не часто сходилися життєві й професійні шляхи її авторів. Швидше за все, книга так і не відбулася б, якби не російське вторгнення в Україну 2014 року, окупація АР Крим та ОРДЛО. Бо постало чимало питань: чи можна було цьому запобігти, про роль ядерного роззброєння України, «ціну» Будапештського меморандуму 1994 року, позаблокового статусу, про засоби стримування агресії та ін. Повномасштабний неспровокований напад Росії на Україну 24 лютого 2022 року дійсно змінив світ, поставив його перед новими безпековими викликами, для попередження яких робилося надто мало.

Станом на лютий 2022 року написання книги було завершено, трагічні події 2022 року тільки зробили очевидною потребу нагально довести зміст монографії до читача.

Згадана книга про те, зокрема, чому Україна має бути в НАТО, а також про те, яким має стати Північноатлантичний альянс, з урахуванням нинішніх безпрецедентних викликів, щоб набути якості більш дієвого чинника міжнародної безпеки в Європі, без якої світова стабільність є недосяжною.

Дипломатичну та наукову діяльність в нинішніх умовах неймовірно складно поєднувати. Безумовний пріоритет для мене зараз – це докладання всіх можливих зусиль для належної протидії російській пропаганді та фейкам в Аргентині та Латинській Америці в цілому, забезпечення зростання підтримки офіційним Буенос-Айресом України в її протидії російській навалі, просування змістовного та насиченого українсько-аргентинського порядку денного, наповнення двостороннього співробітництва конкретними справами.

Маю й певні наукові устремління, які планую реалізувати в майбутньому – після нашої перемоги, коли матиму додатковий час та можливості. Йдеться про підготовку посібника для студентів у сферах міжнародних відносин, історії та політології про військово-політичне союзницьке співробітництво як чинник геополітичної стабілізації, здійснення розвідок з питань історії та дипломатії Аргентини й інших країн Латинської Америки, розвитку відносин нашої держави з цим регіоном Глобального Півдня.

OUR PRIORITY IS ARGENTINA'S PARTICIPATION IN THE PRO-UKRAINIAN COALITION

– *Your Excellency, what are the main aims of the Embassy of Ukraine in Argentina for the coming years? What do you consider to be your personal goal?*

– We regard Argentina as an influential global actor (the country is a G20 member) and a regional leader.

Therefore, amidst the full-scale russian invasion of Ukraine, we have made it our priority to see the Argentine Republic become an active member of the pro-Ukrainian coalition as soon as possible.

Certain significant strides have been already made on this path: from the beginning of russia's large-scale war against Ukraine, Argentina has supported Ukrainian initiatives to condemn and counter russian aggression within international organisations. To wit, Argentina co-sponsored the UN General Assembly resolution entitled 'Principles of the Charter of the United Nations underlying a comprehensive, just and lasting peace in Ukraine' adopted on 23 February 2023. I hope such a fruitful relationship with the Argentine side will continue to develop steadily.

Humanitarian aid to the war-affected Ukrainian population currently constitutes another important aspect of Argentine support to Ukraine. Despite the great distance (about 13,000 kilometres) between our countries, Argentina is currently a leader among Latin American countries in this respect. Thanks to the assistance of the Argentine Government, the Ukrainian diaspora, the Jewish community, local businesses, organisations, and ordinary Argentine citizens, we have already sent 14 humanitarian aid shipments to Ukraine, totalling over 122 tonnes. We are talking about clothing, essential goods, medical and rehabilitation tools, disinfection and water purification equipment, medication, non-perishable food, etc. In this context, we extend particular gratitude to the White Helmets Argentinean International Cooperation and Humanitarian Aid Agency at the Ministry of Foreign Affairs, International Trade and Worship of the Argentine Republic; the Ukrainian Central Representation in Argentina and its member organisations; the Ukrainian cultural society 'Prosvita'; and my personal thanks to Enrique Piñeyro, an Argentine businessman, philanthropist, and pilot, who has been using his own plane to deliver voluntary humanitarian aid to Ukraine since March 2022.

Also, I would like to highlight the efforts of the Argentine athlete, a person with disabilities since childhood, Jean Maggi, whose Foundation of the same name provides Ukraine with self-made tricycles as humanitarian aid for the rehabilitation of adults and children affected by the consequences of the Russian war. At the end of August 2023, Jean Maggi visited the rehabilitation centres in Ukraine – ‘Superhumans Center’ and ‘Unbroken’, talked with their patients and, by his own example, demonstrated the real possibilities for full-fledged social, psychological recovery and maximum rehabilitation. According to the preliminary arrangements during his visit, reached with the leadership of the Lviv urban community, a possibility to start production of the above-mentioned tricycles in Ukraine based on the technologies of the Argentine side, with the involvement of persons with disabilities, is being considered.

With that said, with a view to putting an end to the cruel war waged by the Russian Federation, a country that harbours no intention of stopping its invasion and withdrawing from Ukrainian sovereign soil, we expect bolder steps against the aggressor on the part of the international community.

In this context, we are actively working with the Argentine side to engage it in the implementation of the specific items of President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy’s Peace Formula (PF). We believe that in light of Argentine potential, capabilities, and historical experience, the state might take particular interest in such elements of the PF as food, radiological, and nuclear security, restoration of justice, and response to ecocide. We are grateful to Buenos Aires for its participation in the meeting of national security and political advisors concerning the implementation of the PF that took place in Jeddah, Kingdom of Saudi Arabia, on 5–6 August 2023, and we look forward to the continuation of such a course in the future.

In the context of ensuring a just and lasting peace in Ukraine, restoring its territorial integrity, and the country’s recovery, the Ukrainian side is keen to engage the Argentine Republic in the International Crimea Platform, the efforts towards the establishment of the Special International Tribunal for the Crime of Aggression against Ukraine, and the International Mechanism for Compensation for Damages Caused by Russia’s Armed Aggression on the Territory of Ukraine. All of the above areas are among the Embassy’s priorities.

Furthermore, we have a critically important and urgent task of encouraging Argentina and other Latin American countries to join international restrictive measures against Russia. The adoption of financial and economic sanctions by the countries of the region against the terrorist country – the Russian Federation – will further diminish its capacity to wage war against Ukraine and perpetrate genocide against the Ukrainian people and ecocide in our state. I firmly believe that sanctions against the Russian Federation need to become universally imposed for the sake of the swift advent of a just and lasting peace in Ukraine and Europe and stability in the world.

Круглий стіл на тему «Вторгнення в Україну: соціально-правовий погляд» в Університеті Буенос-Айреса

The roundtable discussion entitled The Invasion of Ukraine: A Social and Legal Perspective held in the University of Buenos Aires

I would like to highlight the already visible concrete progress towards Argentina's imposition of restrictive measures against Russia, especially in terms of the prohibition and restriction of imports of Russian-produced energy sources. To name one of the recent successful examples, on 19 July 2023, the Ministry of Economy of Argentina and the ENARSA state-run energy company jointly decided to deny permission to unload the Flex Artemis tanker that carried Russian liquefied natural gas worth USD 38.55 million at the LNG terminal of the Bahia Blanca port. Argentine officials maintained that the decision was made explicitly in line with the existing international sanctions against Russian companies and the protection of the country's economic interests.

It is imperative to revitalise Ukrainian-Argentine bilateral cooperation. That is why the Ukrainian side, with the involvement of relevant ministries and state agencies, has prepared a draft Roadmap for the Development of Bilateral Relations with Argentina for the coming years. In addition to strengthening political dialogue, the detailed document also covers trade, economic, investment, energy, space, education, and healthcare cooperation, interregional partnerships, etc. We work hard to ensure the successful adoption of that document so that it becomes a guideline for our practical cooperation with Argentina. The draft outlines, among other things, the accomplishment of such an urgent task as holding a regular session of the Joint Ukrainian-Argentine Intergovernmental Commission on Trade and Economic Cooperation and a bilateral business forum.

Therefore, we will strive to fulfil the above-mentioned priorities and outlined plans and to convert Ukrainian-Argentine relations into an effective, mutually beneficial partnership.

– *What is the current state of the Ukrainian diaspora in Argentina? Does the Embassy cooperate with it?*

– The Ukrainian diaspora in Argentina is sizeable. To date, different expert estimates put the number of ethnic Ukrainians at between 350,000 and 500,000. When it comes to the Ukrainian emigration movement to Argentina, we can distinguish four periods, the so-called waves of emigration: the first from 1897 to 1914, the second from 1922 to 1939, the third from 1946 to 1951, and the fourth from 1993 to 2002. Most ethnic Ukrainians live in the capital city and the provinces of Buenos Aires and Misiones; other places of their concentrated residence include the Chaco, Córdoba, Mendoza, Formosa, Río Negro, and Corrientes provinces.

In Argentina, ethnic Ukrainians have established a significant number of non-governmental organisations. Founded in 1947, the Ukrainian Central Representation (UCR) in the Argentine Republic now serves as an umbrella for more than 30 Ukrainian diaspora associations. The core collective members of the UCR are the Ukrainian cultural society 'Prosvita', founded in 1924, and the Ukrainian Renaissance Association (Vidrodzhennia), founded in 1938.

Throughout the years, our diaspora has preserved its Ukrainian identity, culture, language, and traditions, built and inaugurated numerous Ukrainian churches and temples, and founded Sunday schools and cultural centres. The community organises and participates in events dedicated to national holidays and commemoration days, honouring the tragic pages of Ukrainian history, such as the 1932–33 Holodomor. It is with the diaspora's active promotion that the Argentine authorities adopted several documents of importance to Ukraine: at the national level, the Declarations of the Senate of the National Congress of the Argentine Republic for commemorating the victims of the Holodomor of 1932–33 in Ukraine, adopted in 2003 and 2007, and the Declaration of the Chamber of Deputies of the National Congress of the Argentine Republic, approved in 2007. The remembrance of the Holodomor victims was also enshrined in corresponding decisions at the regional and local levels. Currently, the Ukrainian diaspora actively works in conjunction with the Embassy towards Argentina's recognition of the Holodomor in Ukraine as an act of genocide against the Ukrainian people.

The Ukrainian diaspora in Argentina significantly contributes to the country's development and plays a fairly prominent role in its political, economic, and public life. One of Argentina's well-known ethnic Ukrainians is Pedro Lylyk, a neurosurgeon, founder and director of the ENERI Institute of Intravascular Neurosurgery and Interventional Radiology in Buenos Aires. The diagnostic

techniques and treatment methods he developed are unique in Latin America. Concurrently, he is the head of the Ukrainian Central Representation in the Argentine Republic. Diego Muruniak is another well-known Ukrainian, and he is the founder and president of Cooperativa Tabacalera de Misiones, the country's largest exporter of citrus and tobacco, and the owner of a nursery of fruit and ornamental plants, *mate*, tobacco, citrus, and forest plantations. Alongside this, he performs an important function as the Honorary Consul of Ukraine in the province of Misiones. I would also like to mention Martín Hreňuk, the owner of a company which is one of Argentina's largest producers and exporters of *mate*. And those are by no means the only outstanding Ukrainians of Argentina.

In the midst of russia's full-scale invasion, the Ukrainian diaspora, as I have already mentioned, has taken an active part in collecting and shipping humanitarian aid to Ukraine. In addition, the diaspora members organise freedom marches, picket the russian embassy in Buenos Aires and local shows by russian musicians who attempt to whitewash russia's credibility in the region, and participate in thematic roundtables, conferences, and discussions concerning Ukrainian issues. Thus, the Ukrainian diaspora in Argentina is doing its part to hasten the victory over the aggressor.

– *What can Ukraine offer to Argentina for further progressive cooperation between the two states? What are the prospects for Ukrainian-Argentine trade, economic, and technological partnership?*

– Ukraine strives for greater cooperation with all democratic countries of Latin America, particularly with one of its leaders, Argentina. That is why a new draft Strategy for Ukraine's relations with the region has been prepared. Ukraine is interested in holding a summit between Ukraine and the countries of Latin America and the Caribbean (LAC) in the near future, not least to discuss the current state of and prospects for trade and economic cooperation and the avenues of enhancing it.

I strongly believe that russia's full-scale armed aggression must not stop us from further developing Ukrainian-Argentine relations, which have considerable unrealised potential. On the contrary, the outside threat should intensify our mutual interaction – whether in terms of cooperation in the international arena or at the bilateral level.

Current realities demand extra impetus for the cooperation between Ukraine and Argentina. One of the means that serve this objective is the already mentioned Ukrainian draft of the ambitious Roadmap for the Development of Bilateral Relations for the coming years.

It is obvious that the volume of mutual trade between our countries, which has significantly decreased since the beginning of russia's large-scale armed aggression against Ukraine – among other things due to the disruption of long-standing international logistics (primarily maritime) chains – fails to reflect the potential

Промова Посла з нагоди вшанування пам'яті Великого Кобзаря

Ambassador's speech in remembrance of the Great Kobzar

of the two countries and needs to increase manifold (in 2022, bilateral commodity trade totalled a mere USD 56.7 million, thus having fallen by 43%).

There is a need to deepen trade and economic cooperation and brim it over with specific actions, making active use of existing intergovernmental mechanisms and business contacts. In particular, we need to revitalise the work of the Joint Ukrainian-Argentine Intergovernmental Commission on Trade and Economic Cooperation, whose most recent fifth session took place almost 17 years ago. We must undertake joint efforts to convene the next session of that important intergovernmental body – along with a bilateral business forum – in 2024. The Ukrainian CCI and the Argentine Chamber of Commerce and Services (CAC) have already reached a preliminary agreement on the organisation of that business event.

I routinely underline the importance of developing trade and economic cooperation when communicating with the leadership of Argentina's top business circles, including the Argentine Chamber of Construction (CAMARCO), the Association of Argentine Banks (ADEBA), CAC, the Argentine Agricultural Association (SRA), and the Buenos Aires Stock Exchange. Prospects exist for cooperation in the banking and financial sector, stock markets, intensification of construction cooperation, increase in mutual trade and investment, and expansion of the range

of high-value-added goods. The Argentine side is ready to facilitate the involvement of Ukrainian companies in specialised international exhibitions and fairs in Argentina and arrange display shelves with Ukrainian goods at the respective events as well as install them in the country's major supermarket chains as a way of introducing them to local companies and end consumers.

Ukraine has many opportunities to offer Argentina, including cooperation in agricultural engineering, food, chemical, petrochemical, mining, and pharmaceutical industries. There are also prospects for cooperation in the metallurgical, aerospace, and military-industrial sectors. Ukrainian businesses are interested in contributing to the implementation of projects aiming to develop Argentina's railway infrastructure, its oil and gas deposits, maritime and river logistics, renewable energy, information technology, etc.

On a separate note, I would like to acknowledge the prospects for the participation of Ukrainian companies in the reconstruction of hydropower facilities in Argentina and other Latin American countries, where Ukrainian power equipment has successfully functioned for many decades. I am referring, first of all, to Ukraine's involvement in the implementation of the second and third phases of the large-scale project for the modernisation of the binational Argentine-Uruguayan hydroelectric power complex Salto Grande.

In turn, Argentine companies can contribute to the restoration of critical infrastructure and post-war recovery of Ukraine, the launch of investment projects in agriculture, including the supply of equipment and technology transfer for grain sowing and storage, or joint initiatives designed to ensure global food security.

– *How can Ukrainian-Argentine institutional cooperation between a number of leading universities be put into practice?*

– I strongly believe that the field of science and education must play a prominent role in our bilateral cooperation, and therefore the Embassy persistently works in this area. Thus, we have established active communication with the administrations of such Argentine universities as the University of Buenos Aires, the Buenos Aires Institute of Technology, the University of Salvador, the University of Belgrano, and the Catholic University of Argentina.

The Embassy played an effective part in organising the address of President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy to the University of Buenos Aires, one of the largest and most prestigious universities in Latin America, which took place on 5 July this year via videoconference. The participants of that remarkable event included about 400 students, heads of educational institutions, faculty, heads of foreign diplomatic missions, media representatives, and so forth. The key topics of the conversation between the President of Ukraine and the students included the full-scale Russian aggression against Ukraine and the assistance of the LAC countries in countering it, the implementation of the Ukrainian Peace

Разом із меценатом Енріке Піньейро

Together with philanthropist Enrique Piñeyro

Formula, the current state and outlook of Ukrainian-Argentine relations, etc. As the driving force of society, the youth must be aware of the truth about the russian aggressor and our fight against it, and for the sake of success in this fight, we must have the solidarity of the whole world.

The National Aviation University of Ukraine (NAU) and the Technological University of Buenos Aires are currently working on preparing to sign a Memorandum of Cooperation. To this end, a delegation from NAU is to visit the Argentine capital in November-December 2023.

Additionally, as the results of our interaction have shown, Argentine universities prioritise the practical side when developing partnerships, i.e., the implementation of specific scientific and educational projects, student and faculty exchanges, etc. I firmly believe the Ukrainian side has much to offer in this regard.

Furthermore, it should be noted that Argentine higher education institutions have done their utmost to demonstrate solidarity with the Ukrainian people through the difficult times of the full-scale russian invasion. For example, they jointly organise all sorts of media and public events, such as the Diary of War photo exhibition at the University of Salvador being held from late June till now, the roundtable discussion entitled The Invasion of Ukraine: A Social and Legal Perspective held at the Department of Law of the University of Buenos Aires on 7 June this year, etc.

– *What are the Embassy's short- and medium-term plans for cultural, scientific, or other events?*

– Currently, almost all of the Embassy's public events are subject to the goal of spreading objective information about the events in Ukraine caused by Russia's full-scale invasion. Specifically, our task today is to give Argentine society the full extent of objective information about the causes and motives behind the unprovoked attack, about the war crimes committed by the Russian invaders, and about the heroic struggle of the Ukrainian people against the brutal aggressor. The most recent events dedicated to these subjects organised by the Ukrainian diplomatic mission in Argentina included the Year of Resistance, Year of Unity and Diary of War photo exhibitions, the Mum, I Don't Want War! Women and Children in Times of War exhibition, the roundtable discussion entitled *The Invasion of Ukraine: A Social and Legal Perspective*, and the first screening of the *Superpower* documentary by American actor Sean Penn and director Aaron Kaufman.

I would like to highlight our participation in one of the most significant literary events in Latin America, which takes place every April and May: the Buenos Aires International Book Fair. This year, Ukraine was proudly represented at the 47th Fair with a national stand of its own. The Day of Ukraine and the music concert held on its occasion were a success. A keen interest was sparked by presentations of books by Ukrainian writers Andrii Permiakov and Yarema Taurytskyi.

Special mention should also go to the roundtables held during the Fair entitled *Ukraine Today: Diplomatic and Journalistic Perspectives*; and *Abduction, Displacement, and Ideological Processing of Ukrainian Children during Wartime: A Crime Against Humanity*. The latter involved Daria Herasymchuk, Advisor and Presidential Commissioner for Children's Rights and Child Rehabilitation.

Through such events, organised in cooperation with the Ukrainian diaspora, we seek to send a clear signal to the local political elite and the public in Argentina and Latin America about the need to bolster solidarity and further support for Ukraine in the face of the Russian threat.

We plan to continue taking an active part in the above-mentioned International Book Fair, and we are exploring the possibility of Ukrainian representation at the Mar del Plata International Film Festival.

Naturally, we will hold events dedicated to commemoration dates and the tragic pages of Ukraine's history, especially the 90th anniversary of the 1932–33 Holodomor.

Other priorities include inaugurating Ukrainian bookshelves in Buenos Aires libraries and introducing Ukrainian-language audio guides in the country. In this matter, we have the preliminary support of the local authorities in Buenos Aires.

Moreover, we plan to continue actively organising public events to communicate the full truth about Russia's unprovoked aggression to the Argentine people as broadly as possible and convince them of the necessity of putting an end to it.

– *Is it difficult to counter Russian influence in the region? Which of the tools used to counter Russian propaganda and promote Ukraine's interests do you believe to be effective and have a genuine impact on Argentina's position?*

– Indeed, our information efforts necessitate active countering of Russian influence in the region and its fake messages.

Unfortunately, the Russian propaganda machine continues to be quite active in Argentina. To date, the Russia Today propaganda channel is still broadcast in the country in the Spanish language.

A factor that somewhat complicates our information and awareness-raising efforts lies in the presence of sentiments held by some segments of the Argentine population, mostly older people, towards communist ideology and the times of Latin American–Soviet friendship. Argentina also continues to harbour a rather mixed attitude towards NATO, the United States, and the United Kingdom. Left-wing views are quite strong in the country. There are, in fact, even some fringe parties of pro-Russian orientation, including the Communist Party of Argentina (founded in 1918) and the Left Front (a socialist political party of the Trotskyist kind). Russian diplomacy exploits these movements to promote its narratives.

Against this backdrop, we draw attention to the imperial nature of the Russian war against Ukraine, the colonial policy of the Russian Federation, the imperial mentality of Russians, and Putin's dictatorship – themes that resonate with the Argentines.

It is worth stressing that the news reported by the Argentine mass media in the context of the Russian full-scale invasion of Ukraine generally contains unambiguous information about the war's aggressor and the unprovoked attack's object. I should also highlight the fact that Argentine society has been following the events of the Russian-Ukrainian war and has mostly sympathised with Ukrainians, expressing solidarity with them.

As for effective tools to counter Russian propaganda, the distribution of objective information is undoubtedly it. Hence, Ukrainian diplomacy in Argentina speaks the language of facts. It is facts that, unlike Russian false claims and manipulations, have the correct effect. Therefore, when I give interviews to the local media or participate in conferences, roundtables, and discussions, I strive to use facts above all.

I have already mentioned President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy's address to the students and faculty of the University of Buenos Aires. The dialogue between the Head of State of Ukraine and Argentine students had an extremely positive effect, as via videoconference, the participants of the event had a unique

opportunity to communicate live with one of the key leaders of the free world, and that inspired them to take a greater interest in the Ukrainian agenda and question of continued support for our country. The Argentine media covered the event extensively, drawing attention to the issues that are important to us.

That said, I believe that setting up a Ukrainian Spanish-language channel for broadcasting to Latin America, among other places, would greatly enhance the effectiveness of countering russian disinformation. Debunking of russian narratives in the region can also be greatly improved through greater availability of objective information about Ukraine and the latest developments in our country in the Spanish language, screening of Ukrainian films in Spanish, and publishing of Ukrainian authors' works in the language of Cervantes.

– *What are the specifics of keeping the Argentine public informed about the russian invasion of Ukraine? Which aspects of the war does the Embassy cover on media platforms?*

– Argentine society is interested in accurate and up-to-date information from Ukraine, whilst the country's population places its trust in domestic media above all else. To their credit, the demand for information is really present, and Argentine journalists make frequent visits to Ukraine seeking an objective, holistic outlook on russia's full-scale invasion, the wartime lifestyle of the Ukrainian population, and our people's struggle against the aggressor.

The Embassy assisted Argentine journalists with obtaining the necessary permits and provided them with relevant recommendations. Argentine media that have sent their journalists to Ukraine include such mainstream outlets as TodoNoticias, Canal 5 Noticias, Infobae, Canal 26, El Litoral, and La Nación. Representatives of the Argentine media were included in the delegations of Latin American journalists that interviewed President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy twice this summer. Ukrainian President's frank conversations with them received positive broad coverage in the Argentine press and on television.

In early August of this year, Bryan Mayer, an Argentine journalist and a correspondent for Canal 26 and El Litoral, visited Ukraine on a media mission. During his week-long trip to Ukraine, he published almost daily reports and articles covering his visits to the war-torn regions of the country, his interactions with Ukrainian officials, the military, and the war-affected population of Ukraine.

The Embassy, on its part, attempts to regularly communicate the full scope of information about the war crimes and crimes against humanity – committed by the russian invaders – in order to foster solidarity with the Ukrainian people in Argentine society, enhance its awareness of the need for more direct support for Ukraine in the difficult times of the full-scale russian onslaught, prosecution of russian criminals and compensation for the damage caused to our country at the expense of russian property abroad.

The Embassy's official social media pages run respective information campaigns and post daily addresses by President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy and photos and videos depicting the tragic consequences of the invaders' actions in the territory of our country. Naturally, we draw attention to the valour of the men and women defending Ukraine. Their heroic struggle is a matter of great admiration among ordinary Argentines.

The effect of publicity around the particularly egregious crimes of the invaders is reinforced by the active position of Argentina's Ukrainian diaspora, which holds rallies and marches in the squares and streets of the country to condemn the actions of the kremlin's bloody regime.

In this regard, another important component of the awareness-raising efforts involves the organisation of photo exhibitions, thematic roundtables, conferences, film screenings, etc.

– *On 31 May 2023, the GDIP Media Center hosted the presentation of the book entitled GEOPOLITICS VERSUS SECURITY: Allied Deterrence of Aggressor in Europe in the XX – at the Beginning of the XXI Centuries, co-authored by you and Oleksandr Potiekhin. Is it hard to balance scientific and diplomatic work? What are your further plans in the academic field?*

– *GEOPOLITICS VERSUS SECURITY: Allied Deterrence of Aggressor in Europe in the XX – at the Beginning of the XXI Centuries* by Oleksandr Potiekhin and me, published by Dukh and Litera, saw the light of day after many years of creative deliberation, research, and serious effort. I am grateful to the GDIP Media Center for the opportunity to present that book.

The monograph had slim prospects of being published: after a period spent working together at the Embassy of Ukraine in Washington, DC, the lives and professional paths of its authors rarely crossed. More likely than not, the book would have remained a non-starter if not for the 2014 russian invasion of Ukraine and the occupation of the Autonomous Republic of Crimea and certain areas of the Donetsk and Luhansk regions. Then, a great many questions arose: whether the matter could have been averted, the role of Ukraine's nuclear disarmament, the 'cost' of the 1994 Budapest Memorandum and the non-aligned status, the means of deterring aggression, etc. The full-scale unprovoked russian onslaught against Ukraine on 24 February 2022 certainly changed the world, exposing it to the new security challenges it had done too little to counter.

Whilst the book was completed as of February 2022, the tragic events of 2022 brought home the urgent need to communicate the contents of the monograph to the reader.

The book explains, among other things, why Ukraine belongs in NATO and how the North Atlantic Alliance needs to change, considering the current unprecedented challenges, if it is to become a more effective contributor to European international security, without which global stability is unattainable.

Combining diplomatic work and academic pursuits in today's context is incredibly difficult. Right now, my absolute priority is to do everything in my power to adequately counter russian propaganda and fake stories in Argentina and Latin America at large, ensure that official Buenos Aires increasingly supports Ukraine in its struggle against the russian invasion, promote a substantive and intensive Ukrainian-Argentine agenda, and supplement bilateral cooperation with concrete actions.

I also have some academic aspirations which I plan to pursue in the future – after our victory, once I have more time and capacity. To be more specific, I plan to develop a textbook for international relations, history, and political science students about military and political allied cooperation as a factor of geopolitical stabilisation, research on the history and diplomacy of Argentina and other Latin American countries, and development of Ukraine's relations with this region of the Global South.

Олександр ЗУБ,
доктор філософії у галузі політики,
учасник бойових дій (миротворча місія ООН у Хорватії та в Боснії і Герцеговині
під час Югославських воєн),
Тимчасовий повірений у справах України
у Федеративній Демократичній Республіці Ефіопія

ПРЕДСТАВЛЯТИ УКРАЇНУ В ЕФІОПІЇ

– Серед академічних та експертних кіл часто говорять про нестачу фахівців-африканістів. Ваша Високоповажносте, чи насправді відчувається «кадровий голод» у дипломатичних установах України на Африканському континенті? Які реальні шляхи забезпечення професійними кадрами Ви бачите для системного розв'язання цього питання?

– Повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року росії в Україну зумовило необхідність переосмислити методи, інструменти, а також підходи

в діяльності закордонних дипломатичних установ України у світі, зокрема й на Африканському континенті. Дипломатична робота за своєю суттю нині є другим, поряд із щоденною дієвою службою ЗСУ, фронтом нашої держави, розгорнутим проти рф. Основною компонентою роботи українських посольств у регіоні Підсахарської Африки є забезпечення позитивної динаміки голосувань з боку країн акредитації за проукраїнські ініціативи на майданчику ООН у Нью-Йорку. Аналіз політичних реалій, які спостерігаємо нині на Африканському континенті, показує, що найголовніше в найближчій перспективі – це просувати серед країн Африки українську Формулу миру, яку Президент України Володимир Зеленський представив міжнародній спільноті.

Я максимально налаштований на ефективне виконання завдань першої в історії нашої держави Африканської стратегії, яку 2021 року МЗС розробило

за дорученням Президента Володимира Зеленського, і абсолютно погоджуюсь із тезою Міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби про те, що робота дипломатів у країнах цього континенту – «це складна історія, оскільки росія давно системно інвестувала в Африку. Але вода камінь точить, і ми обов'язково цей камінь російського впливу в Африці підточимо».

Очевидними є позитивні для України результати та успіхи дипломатичної команди Президента Володимира Зеленського на зазначеному напрямі. Зокрема, переважну підтримку нашої держави країни Африки продемонстрували під час голосування на Генеральній Асамблеї ООН 27 березня 2014 року щодо проекту резолюції «Територіальна цілісність України», а загальний серед країн-членів ООН результат тоді сягнув 100 голосів. Водночас за проекти резолюцій «Принципи Статуту ООН, що лежать в основі всеосяжного, справедливого та міцного миру в Україні» від 23 лютого 2023 року та «Територіальна цілісність України: захист принципів Статуту ООН» від 12 жовтня 2022 року проголосувала більш як половина африканських країн. У підсумку понад 140 країн-членів ООН підтримали ухвалення цих резолюцій.

Предметно аналізуючи висновки академічних та експертних кіл про нібито нестачу в Україні фахівців-африканістів, слід розуміти, що будь-який багаж знань про Африку буде корисний лише тоді, якщо носій цих знань має можливість щоденного спілкування на континенті з тими, хто ухвалює відповідні рішення, а також може застосовувати ці знання під час підготовки пропозицій керівництву нашої держави.

В Україні є ціла плеяда досвідчених професійних дипломатів-африканістів, лєвова частка з яких виконує цю надважливу роботу в центральному апараті МЗС України, у відповідних закордонних дипломатичних установах, апараті РНБО, неурядових громадських організаціях. Насамперед у цьому контексті варто виокремити корифеїв української дипломатії, які присвятили частину свого професійного життя власне Африці – Надзвичайних і Повноважних Послів Івана Кулебу, Андрія Веселовського, Михайла Дашкевича, Геннадія Латія, а також члена Національної спілки журналістів України, ветерана дипломатичної служби В'ячеслава Лузіна, автора дуже змістовної книжки «Професія – дипломат, посада – консул», корисної, зокрема, для молодих африканістів у контексті досвіду роботи на теренах Африки.

Продовжуючи цей перелік, не можу не згадати Надзвичайних і Повноважних Послів України в Республіці Сенегал – Олександра Овчарова (на посаді з 2013 по 2018 рр.) з його неоціненним досвідом, і Юрія Пивоварова, який нині гідно представляє інтереси нашої держави в цій країні, а також Андрія Праведника, Посла України в Кенії, Миколу Нагорного, Посла України в Єгипті, який має ще й унікальний досвід дипломатичної

практики в Лівії та Тунісі. Нарешті, до цієї плеяди слід віднести Надзвичайну й Повноважну Амбасадорку України в ПАР Любов Абравітову, адже вона показала справді ефективну роботу в надскладній африканській країні, якою досі через тісні військово-політичні зв'язки з росією є Південно-Африканська Республіка.

Серед вітчизняних неурядових громадських організацій, які надають щоденну дієву дорадчу підтримку, потрібно виокремити Українську асоціацію зовнішньої політики під керівництвом Надзвичайного й Повноважного Посла Володимира Хандогія. Головним завданням співпраці асоціації з МЗС України є посилення ролі громадянського суспільства в реалізації державної політики у сфері зовнішніх зносин України.

Дуже важливими та по-сучасному новаторськими вважаю ухвалені наприкінці травня 2023 року за ініціативою Міністра закордонних справ України зміни до Порядку ротації посадових осіб дипломатичної служби в органах дипломатичної служби, спрямовані на розширення компетентності дипломатичних працівників. Ця ініціатива дасть змогу багатьом нашим колегам довести свою незмінну ефективність, байдуже, в якій країні чи якому регіоні світу вони перебувають. Приміром, мій двадцятирічний шлях дав мені змогу випробувати свою результативність і на Близькому Сході, і в регіоні Південно-Східної Азії, і в Ефіопії – країні, що на тлі російсько-української війни є однією з найскладніших за політичними викликами сьогодення.

– 2 листопада 2022 року було припинено дворічну громадянську війну в Ефіопії. Чи спостерігаєте Ви внутрішню соціальну напругу в державі? Яке місце посідає війна росії проти України в інформаційному просторі Ефіопії на тлі її внутрішніх проблем та процесів?

– Міжнародна спільнота та правозахисні організації не могли залишити поза увагою загибель понад 900 тисяч людей з обох сторін унаслідок збройних сутичок в Ефіопії. 2 листопада 2022 року під патронатом Африканського Союзу (АС), а також ООН та США як спостерігачів на території ПАР сторони громадянського конфлікту в Ефіопії (федеральний уряд та Народно-визвольний фронт Тиграю) підписали Угоду про припинення вогню.

Водночас, за даними ООН, катаклізми, які спіткали Ефіопію 2022 року (передусім це небували за останні кілька років посухи й пов'язаний із ними голод, а також наслідки пандемії COVID-19), додали до проблем цієї країни міграційну кризу внутрішньо переміщених осіб (понад 20 млн ефіопів). Згідно з інформацією регіонального Офісу ООН у Східній Африці, який координує гуманітарні проекти, понад 25 млн ефіопського населення, третина з якого – жінки та діти, досі потребує невідкладної гуманітарної допомоги, зокрема хліба й продовольства.

Світовий банк, який щорічно класифікує країни за рівнем їхнього розвитку, повідомляє, що з 2023 року Ефіопія є однією з найбідніших і найбільш неплатоспроможних країн у регіоні Африканського Рогу й існує здебільшого завдяки зовнішнім запозиченням та міжнародній гуманітарній допомозі з-за кордону.

На внутрішньополітичне життя ефіопів досі негативно впливає економічна й політична нестабільність минулих років, яку супроводжують міжетнічні збройні конфлікти та епізоди терористичної діяльності схильних до сепаратизму ватажків окремих регіонів Ефіопії.

До того ж нині чинну владу Ефіопії дедалі активніше критикують у міжнародних правозахисних організаціях та навіть в ефіопській діаспорі через небачену досі кризу з правами людини, яка дедалі глибшає. Зокрема, після ухвалення одного з рішень на початку 2023 року, спрямованого на те, щоб унеможливити поширення в публічному просторі інформації про ситуацію в країні, соціальні мережі «Фейсбук», «Телеграм», «ТікТок» та «Ютуб» в Ефіопії не працюють.

Загалом, не бажаючи дослухатися до прохань дотримуватися прав людини в Тиграї, що їх неодноразово впродовж останніх років висловлювали США та країни-члени ЄС, Ефіопія намагається компенсувати все зближенням із Китаєм та росією, а це об'єктивно віддаляє тему російсько-української війни від фокуса сприйняття ефіопського суспільства. Натомість ефіопи зосереджуються на проблематиці внутрішньополітичного життя та взаємовідносин з іншими країнами Африки, яку активно висвітлюють місцеві засоби масової інформації.

– Які неправдиві російські наративи про Україну та війну поширені в Ефіопії та як можна їм протидіяти?

– Ще з минулих років стійкі позиції на території Ефіопії утримує сумнозвісна російська структура «Росспівробітництво», а також підпорядкований їй російський центр науки та культури в Аддис-Абебі. Власне, ці дві установи, що їх здавна патронують представники спеціальних служб росії, активно впливають на співпрацю російських медіа з ефіопськими ЗМІ. Одним із так званих досягнень їхньої взаємодії стало підписання на початку жовтня 2022 року Меморандуму про співпрацю між Ефіопським інформаційним агентством та російським радіо й інформагентством «Sputnik».

З-поміж інших робочих домовленостей у цій царині – передрук російських новин на території Ефіопії, що й досі є головним рупором російської пропаганди в цій країні. З огляду на колосальний бюджет «Росспівробітництва», який 2019 року сягнув 1 млрд рублів (інформація на підставі аналізу відкритих джерел), протидія на території Ефіопії наративам агресора в контексті російсько-української війни досі є важливим завданням нашого посольства.

Водночас активна робоча взаємодія посольства з Надзвичайними та Повноважними Послами Австрії, Бельгії, Болгарії, Греції, Данії, Естонії, Ірландії, Іспанії, Італії, Кіпру, Латвії, Литви, Люксембургу, Мальти, Нідерландів, Польщі, Португалії, Румунії, Словаччини, Словенії, Фінляндії, Франції, ФРН, Хорватії, Чехії та Швеції дає змогу ефективно протидіяти російським наративам. Є конкретний результат за цим напрямом: наприкінці липня 2022 року на вебсторінці Представництва ЄС в Африканському Союзі було опубліковано Спільну заяву, де спростовували наративи очільника російського мзс с. лаврова, адресовані до африканської аудиторії в країнах, які представник держави-агресора тоді відвідував (Ефіопія, Єгипет, Республіка Конго та Уганда). На протидію наративам розпропаганди лаврова, якими рясніли шпальти газет – єгипетської «Al-Ahram», конголезької «Les Dépêches de Brazzaville», угандійської «New Vision», а також непопулярної ефіопської «Ethiopian Herald», позиція глав диппредставництв країн-членів Європейського Союзу в Африканському Союзі наголошувала на істинних діях російського агресора в Україні.

– *Як вплинув візит Міністра закордонних справ Дмитра Кулеби до цієї держави під час другого турне країнами Африки (24 травня 2023 року) на сприйняття там України?*

– Планування цього візиту відбувалося на тлі жорсткого політичного протистояння з росією. Утім, попри численні спроби російського посла в Аддис-Абебі, а також особисто лаврова, втрутитися в цей процес, Дмитро Кулеба провів першу за тридцять років двосторонніх відносин зустріч із Прем'єр-міністром Ефіопії Абієм Ахмедом Алі, яка тривала майже дві години. Також уперше за час відносин нашої держави з Африканським Союзом міністр мав зустріч із головою Асамблеї АС, Президентом Союзу Коморських Островів Азалі Ассумані та головою Комісії Африканського Союзу Мусою Факі Махаматом.

Особливим політичним досягненням України за підсумками цих зустрічей стало те, що, як порівнювати з візитом с. лаврова до Ефіопії в липні 2022 року, росіяни жодних заходів такого рівня для свого міністра організувати не змогли.

Головними результатами цього першого з часу встановлення дипломатичних відносин візиту Міністра закордонних справ України до Ефіопії стали домовленості з ефіопським лідером створити міжурядову економічну комісію, діяльність якої в подальшому сприятиме збільшенню обсягів двосторонньої торгівлі й поглибленню B2B-контактів, реалізації взаємовигідних проєктів у сфері високих технологій, цифровізації державних послуг, фармацевтики, аграрного бізнесу.

– *Зважаючи на активне поглиблення співпраці у сфері цифровізації, створення міжурядової економічної комісії, які ще напрями кооперації між Україною та Ефіопією, на Вашу думку, є перспективними?*

– У липні 2022-го Президент Володимир Зеленський призначив Максима Субха Спеціальним представником України з питань Близького Сходу та Африки. Це дозволило повноцінно активізувати зусилля нашої держави на політичному напрямі, якісно посилити торговельно-економічний діалог з країнами континенту, зокрема із Ефіопією.

10 жовтня 2022 року Максим Субх відвідав із робочим візитом Аддис-Абебу, де провів зустріч із віцепрем'єр-міністром та Міністром закордонних справ Ефіопії Демеке Меконненом.

Очільник ефіопського МЗС визнав потужність сільськогосподарської сфери України, досвід і рівень підготовки українських фахівців. За результатами переговорів домовилися про поглиблення ефіопсько-української співпраці у сфері АПК.

За підсумками візиту Міністра закордонних справ Дмитра Кулеби 24 травня 2023 року, основними сферами для розвитку двосторонніх відносин назвали фармацевтику, обмін та впровадження в Ефіопії українських агротехнологій, переробку агропродукції, навчання місцевих студентів в українських закладах вищої освіти.

– Які проблеми виникають під час лобювання в країнах Африки загалом та в Ефіопії зокрема Формули миру Володимира Зеленського?

– Налагоджуючи відносини з Ефіопією на тлі неспровокованого повномасштабного вторгнення росії в Україну, я дотримуюся позиції, співзвучної з постулатами Президента України Володимира Зеленського, які він озвучив під час спілкування з представниками африканських ЗМІ у серпні 2022 року. Наведу цитату: «Я не вважаю, що у війні має бути нейтральність. Це неправильне ставлення. Не може бути нейтральності між життям і смертю. Коли ти нейтральний до війни, ти одразу навіть із великої держави перетворюєшся на дрібну. Тебе ніхто не бачить, світ тебе не бачить, а отже ти не впливаєш на процеси у світі. А коли в тебе виникнуть проблеми, треба пам'ятати, що світ також може бути нейтральним. І це не про бізнес – це про життя людей [...] Не буває війни на великій відстані. Це несправедливість безпекової структури всього світу, яку потрібно змінювати. Міжнародні інституції потрібно змінювати, щоб вони діяли. Сьогодні, говорячи про гарантії безпеки для України, ми виступаємо як живий, але трагічний приклад, який можна буде потім поширити на інші континенти й для інших держав [...] Це про те, що люди помиратимуть. Я знаю, чим ми маємо допомогти країнам Африканського континенту, так само як і країни Африки мають, об'єднавшись, підтримувати Україну, бо за нами правда».

На моє особисте й професійне переконання, Формула миру, яку запропонував Президент Володимир Зеленський, є інструментом, спрямованим на забезпечення територіальної цілісності та суверенітету України, поваги до цілей і принципів Статуту ООН.

Цю стратегічно важливу для нас позицію й озвучив Президент України африканським лідерам, які відвідали Київ 16 червня 2023 року.

– *Чи заплановано на найближчий час якісь спільні культурні, наукові чи освітні проєкти України та Ефіопії?*

– Хоч через російську агресію проти України довелося призупинити повноцінну реалізацію українсько-ефіопських проєктів, на початку 2023 року за сприяння ефіопської сторони посольство активно долучилося до проведення чотириденного навчального онлайн-курсу «Безпека та дипломатія у воєнний час. Український досвід» для африканських дипломатів, який розробили Дипломатична академія України імені Геннадія Удовенка та українське МЗС.

У лекційному курсі було широко висвітлено український досвід протидії російській агресії, вплив війни РФ проти України на архітектуру сучасної міжнародної безпеки, Формулу миру Президента Володимира Зеленського, проблематику продовольчої та енергетичної безпеки, а також різні регіональні та глобальні виклики.

Цей курс було проведено в межах виконання домовленостей, досягнутих під час першого в історії турне Міністра закордонних справ України країнами Африки в жовтні 2022 року. Загалом у навчанні взяло участь понад 200 африканських дипломатів.

– *Яку роль у налагодженні українсько-ефіопських відносин можуть і мають відігравати заклади вищої освіти?*

– У 1970–1990-х роках понад 70% ефіопських студентів, які навчалися в колишньому СРСР, здобували вищу освіту в українських університетах. Станом на сьогодні деякі керівники департаментів ефіопського МЗС – випускники таких закладів вищої освіти, і посольство активно комунікує з ними з питань двосторонньої взаємодії між країнами.

Нещодавно ми запропонували низку кандидатур від Ефіопії до складу Ради африканських випускників українських закладів вищої освіти. Сподіваємося на позитивне залучення ефіопських студентів до навчання в Україні.

– *Як відбувається відновлення Ефіопії після внутрішніх пертурбацій – громадянської війни? Чи можливо запозичити моделі, інструменти, які застосовує Уряд Ефіопії, для економічного відновлення України після нашої перемоги?*

– Питання відбудови та відновлення інфраструктури на півночі Ефіопії, зруйнованої внаслідок громадянської війни, є для ефіопської сторони доволі чутливим. Насамперед – через участь країн демократичного світу в протидії російській агресії в Україні, позаяк у питанні залучення міжнародних коштів та допомоги офіційна Аддис-Абеба вбачає в Україні конкурента. Водночас, незважаючи на це, іноземні донори, як-от США,

країни-члени ЄС, Австралія, Японія та інші, дуже активно намагаються вливати в цю африканську країну грантові кошти, реалізовувати гуманітарні програми тощо.

Зважаючи на те, що Ефіопія досі є безпеково нестабільною аграрною країною, розмова про запозичення будь-яких місцевих моделей чи інструментів для адаптованого застосування в Україні передчасна.

– Посольство України в Ефіопії також представляє інтереси Києва в Джибуті, Південному Судані та на Сейшельських Островах. Яку роботу проводять із цими країнами? З якими труднощами стикається посольство в цьому контексті?

– У своєму зверненні з нагоди Дня Африки та 60-ї річниці заснування Організації Африканської Єдності (Африканського Союзу) 25 травня 2023 року Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба акцентував: «Українці – це нація, яка бореться за справедливість, проти гноблення та проти порушення прав людини. Підтримувати Україну не означає бути прозахідним чи антизахідним. Йдеться про повагу до Статуту ООН, міжнародного правопорядку, а також права кожної нації обирати власний мирний шлях розвитку [...] Наш єдиний голос має бути сильним на всіх міжнародних форумах і в міжнародних організаціях. І якщо для цього їх потрібно реформувати, включно з Радою Безпеки ООН, то ми повинні це зробити. Ми закликаємо до створення більш відкритої та демократичної Ради Безпеки ООН, в якій Африка, як і всі інші регіони світу, буде представлена. Україна також підтримує ідею, щоб Африканський Союз став постійним членом G20».

Посольство активно працює над тим, щоб активізувати торговельно-економічну співпрацю України з Ефіопією, Джибуті, Південним Суданом та Сейшельськими Островами, розбудовувати відносини з цими країнами, зокрема в тому, що стосується створення «єдиного голосу Африки» задля щільнішої міжнародної ізоляції росії як агресора.

– На тлі оголошення про відкриття десяти нових посольств у країнах Африки, які практичні рекомендації чи застереження Ви б дали колегам щодо специфіки представлення інтересів України в державах Африканського континенту?

– Особисто мені дуже подобається виклад цінностей із Комунікаційної стратегії МЗС України, яку наприкінці березня 2021 року представив Міністр Дмитро Кулеба:

- патріотизм: інтереси України та кожного українського громадянина є відправною точкою роботи кожного співробітника та кожної співробітниці МЗС. Ми віддані своєму народові, цінуємо розмаїття культур, мову, історію, традиції, захищаємо своїх громадян, презентуємо, популяризуємо й захищаємо свою країну на всіх рівнях.

- Професіоналізм: кожен співробітник і кожна співробітниця системи МЗС проактивно, систематично і якісно виконує свої професійні обов'язки задля досягнення конкретних результатів, дбає про постійний розвиток своїх компетенцій відповідно до вимог посади та стандартів поведінки. Ми вважаємо вміння працювати в команді невід'ємною ознакою професіоналізму дипломата.

- Порядність: кожен співробітник і кожна співробітниця системи МЗС завжди дотримується етичних норм, своїх обіцянок, уникає образ та не завдає умисної шкоди оточенню. Ми завжди прагнемо вести конструктивний діалог і не толеруємо брехні, маніпуляцій та дезінформації. Ми усвідомлюємо, що наші слова та вчинки можуть впливати на долі тисяч людей та інтереси всієї держави.

Четверте від Дмитра Івановича за нинішніх обставин – Перемога: щоденна самовіддана робота на максимальний результат, здатність долати будь-які виклики заради України.

Зі свого досвіду, з огляду на розуміння африканської специфіки та супутніх процесів, порекомендував би кожному з керівників новостворених посольств України в державах Африки зважати на такі основні чинники:

1. Очолити дипустанову в Африці – це насамперед про відповідальність: за довірену ділянку, а також, що найважливіше, за життя та безпеку працівників посольства й членів їхніх родин.

2. Африка – це також про унікальність, спостережливість та уважність. Це континент професійних можливостей, які мобілізують дипломата на успіх.

3. На Африканському континенті наразі є 40 російських дипломатичних установ, а в окремих із них у штаті понад 200 осіб. Значна їх частина – працівники спеціальних служб РФ, які будь-що прагнуть скомпрометувати все, що стосується України, зокрема її дипломатів та громадян у тій чи іншій країні перебування. На додаток до цього, якщо політична верхівка такої країни проросійськи налаштована, новопризначеним колегам доведеться ознайомитися з «байкою» місцевої влади про те, що Віденська конвенція про дипломатичні зносини від 1961 не діє повністю, як це традиційно властиво цивілізованому світові.

4. Фінансово-ресурсне наповнення новоствореної дипустанови не завжди буде таким, про яке ви мрієте, навіть якщо йдеться про очевидні з погляду забезпечення питання. Тому керівникові нового дипломатичного представництва слід узяти до уваги, що рівень фінансування ввіреного йому посольства надалі з об'єктивних причин може тільки зменшуватися, зокрема через російсько-українську війну.

5. У разі, якщо керівнику посольства чи його колегам доведеться переїхати в африканську країну разом із дітьми, забезпечення їх належною освітою також є викликом, потребує комплексного підходу до його розв'язання.

6. Дбати про особисту та професійну репутацію, оскільки Франсуа де Кальєр, міністр закордонних справ за часів правління короля Франції Людовика XIV, навчав: «Достойний дипломат на переговорах ніколи не дозволить, щоб його успіх базувався на фальшивих обіцянках та порушеному слові».

– *Завдяки тому, що в Аддис-Абебі розташована штаб-квартира Африканського Союзу, Ефіопія для Африки має певне символічне значення. Наскільки можливо та ефективно через Посольство України в Ефіопії лобювати інтереси нашої держави в межах Африканського Союзу?*

– Ефіопія є другою у світі, після Швейцарії, країною за кількістю дипломатичних представництв іноземних держав та міжнародних організацій. На сьогодні в Аддис-Абебі розміщено 117 іноземних посольств, штаб-квартир та представництв низки міжнародних і регіональних організацій.

Окрім відповідальності за двосторонні відносини України з Ефіопією, посольство сприяє активній взаємодії нашої держави з Африканським Союзом. Серед основних результатів на цьому напрямі варто виокремити таке:

а) 11 квітня 2022 року було організовано телефонну розмову Президента України Володимира Зеленського з тодішнім головою Асамблеї Африканського Союзу, Президентом Сенегалу Макі Саллом, у межах якої лідери обговорили заяву Африканського Союзу від 24 лютого 2022 року про повагу до суверенітету й територіальної цілісності України в контексті російської агресії та жахливі злочини агресора, що з початком повномасштабного вторгнення росії в Україну призвели до смерті десятків тисяч невинних українців, зокрема жінок та дітей;

б) 29 квітня 2022 року було організовано телефонну розмову Міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби з головою Комісії Африканського Союзу Мусою Факі Махаматом щодо подальшого розвитку українсько-африканських відносин;

в) 20 червня 2022 року Президент України Володимир Зеленський звернувся до учасників засідання Бюро Африканського Союзу щодо шляхів розв'язання продовольчої кризи в Африці, яку спровокувала російська агресія в Україні.

Як я вже згадував вище, 10 жовтня 2022 року Спеціальний представник України з питань Близького Сходу та Африки прибув із візитом до Ефіопії. У штаб-квартирі Африканського Союзу він провів зустріч із заступницею голови Комісії АС, а також виступив з промовою на конференції високого рівня, присвяченій проблематиці продовольчої безпеки.

Ефективну співпрацю України з Африканським Союзом продовжено й цьогогоріч: 2 травня 2023 року Президент України Володимир Зеленський мав телефонну розмову з головою Африканського Союзу, Президентом

Союзу Коморських Островів Азалі Ассумані. 24 травня 2023 року в Аддис-Абебі пройшла зустріч Міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби з головою Комісії АС Мусою Факі Махаматом. Того ж дня він зустрівся і з головою Асамблеї Африканського Союзу Азалі Ассумані.

Важливо додати, що делегацію африканських лідерів, яка відвідала Київ 16 червня 2023 року, також очолив згаданий вище голова Асамблеї АС, Президент Союзу Коморських Островів Азалі Ассумані.

– *Які перспективи українсько-ефіопської співпраці у військовій сфері? На Вашу думку, після перемоги України, чи підтримуватимемо й розвиватимемо ми активні стратегічні відносини з державами Африки? Чи вважаєте Ви практичним кроком посилення співпраці з регіоном для забезпечення тактичних інтересів України?*

– 2020 року Президент України доручив МЗС посилити співпрацю України з державами Африки. Зокрема, у грудні 2022-го Володимир Зеленський поставив перед українськими послами такі головні завдання (тезово): «Ми вже перезавантажуємо відносини з десятками країн Африки. Наступного року (2023) маємо це посилити. Вже визначено десять держав, в яких буде відкрито нові посольства України в Африці». Також він повідомив, що розроблено концепцію торговельного дому «Україна – Африка», яка передбачає відкриття його представництв у столицях найперспективніших країн Африканського континенту. «На додаток до наявного представництва України в десяти країнах Африки, разом із новими посольствами й торговельними домами, ми маємо досягнути представлення в тридцяти країнах Африканського континенту», – зазначив Глава Держави.

До стратегічних результатів Міністра закордонних справ України додати й друге африканське турне в травні 2023 року, під час якого Дмитро Кулеба відвідав Марокко, Ефіопію, Руанду, Мозамбик і Нігерію.

Тож у цьому контексті висновок Дмитра Івановича набуває для нас, дипломатів-африканістів, особливого значення: «Якби росія не відчувала загрози від наших дипломатичних зусиль, лавров не літав би слідом за мною, а російські дипломати в Африці не бігали би, переконуючи африканські уряди скасовувати мої візити та не зустрічатися зі мною. Вся ця активність росіян свідчить про одне: вони відчують реальну загрозу для їхнього впливу в Африці від нашої роботи».

Зважаючи на викладене вище, а також удосконалені впродовж двох років роботи на Африканському континенті знання, навички й досвід, я переконаний, що після Перемоги України кожна без винятку країна Африки пропонуватиме нашій державі ще щільніші механізми співпраці й взаємодії, прагнучи максимально вивчити та залучити передовий український досвід боротьби з окупантами й протистояння російському імперіалізму.

Oleksandr ZUB,
PhD in Political Science,
Peacekeeper veteran (UN Protection Force in Croatia and in Bosnia and Herzegovina
during the Yugoslav Wars),
Chargé d'Affaires of Ukraine
in the Federal Democratic Republic of Ethiopia

REPRESENTING UKRAINE IN ETHIOPIA

– *Academic and expert circles often address the lack of African studies specialists. Is there an actual ‘staffing shortage’ in Ukraine’s diplomatic missions on the African continent? What practical solutions do you see to tackle the issue systematically?*

– The Russian full-scale invasion of Ukraine on 24 February 2022 necessitated a fresh look at the methods, tools, and approaches of Ukraine’s diplomatic missions around the world, including on the African continent. Now diplomacy is inherently the secondary front of our state against Russia, complementing the daily effective service of the Armed Forces of Ukraine. The main component of the activities of Ukrainian embassies in Sub-Saharan Africa is to ensure the tendency for receiving states to vote in favour of pro-Ukrainian initiatives within the UN platform in New York. An analysis of the political realities currently prevailing on the African continent shows that the main priority for the near future should be the promotion of the Ukrainian Peace Formula, which President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy proposed to the international community.

I am highly committed to effectively implementing the goals of the first African strategy in the history of our country, which the Ministry of Foreign Affairs developed in 2021 at the behest of President Volodymyr Zelenskyy. Moreover, I absolutely concur with the statement of the Minister for Foreign Affairs of Ukraine Dmytro Kuleba that Ukraine’s diplomatic work in African states ‘is a complicated story, as Russia has been persistently investing in Africa. Nevertheless, little strokes fell great oaks, and we will definitely contribute to the fall of the oak of Russian influence in Africa.’

The positive results and achievements of President Volodymyr Zelenskyy’s diplomatic team in this area are apparent. In particular, African states demonstrated overwhelming support for Ukraine during the UN General Assembly vote on 27 March 2014 on the draft resolution ‘Territorial integrity of Ukraine,’ adopted with 100 votes in favour overall. More than half of African countries reaffirmed their support for Ukraine and voted in favour of the draft resolutions ‘Principles of the Charter of the United Nations underlying a comprehensive, just and lasting peace in Ukraine’ of 23 February 2023 and ‘Territorial integrity

of Ukraine: defending the principles of the Charter of the United Nations' of 12 October 2022. As a result, more than 140 UN member states voted in favour of those resolutions.

Therefore, when objectively analysing the judgements of academic and expert circles regarding the alleged lack of specialists in African studies in Ukraine, it should be understood that any expertise in Africa will be beneficial only if the expert has the opportunity to communicate daily with decision-makers on the continent and apply knowledge to the formulation of recommendations to the state leaders.

Ukraine boasts a whole constellation of seasoned professional diplomats with expertise in African studies. The lion's share of them are engaged in the crucial work in the central office of the MFA of Ukraine, in relevant diplomatic missions abroad, the National Security and Defence Council, and non-governmental organisations. It is paramount here to acknowledge the most prominent figures of Ukrainian diplomacy who devoted part of their professional lives to Africa: Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary Ivan Kuleba, Andrii Veselovskyi, Mykhailo Dashkevych, Hennadii Latii, and member of the National Union of Journalists of Ukraine, veteran of diplomatic service Viacheslav Luzin, the author of the book entitled *Diplomat by Profession, Consul by Position*, which is very insightful for young African studies specialists to work in Africa.

Extending the above list, I have to mention the Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary of Ukraine to the Republic of Senegal Oleksandr Ovcharov (2013–18), who has invaluable experience, and Yurii Pyvovarov, who worthily continues to represent Ukraine's interests in Senegal; Andrii Pravednyk, Ambassador of Ukraine to Kenya, and Mykola Nahornyi, Ambassador of Ukraine to Egypt, who also has a unique experience of diplomatic work in Libya and Tunisia. Finally, this array should include Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Ukraine to the South African Republic Liubov Abravitova, as she has shown truly effective work in this African state, which requires a lot of effort due to its close military and political ties with Russia.

In light of the daily practical advisory support that Ukrainian non-governmental organisations provide, it is necessary to highlight the Ukrainian Foreign Policy Association under the leadership of Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary Volodymyr Khandohii. The cooperation between the Association and the MFA of Ukraine aims to strengthen the role of civil society in implementing Ukraine's foreign policy.

I deem the amendments to the Procedure for the Rotation of Diplomatic Service Officials in the Diplomatic Service Bodies pivotal and innovative. They were adopted at the end of May 2023 on the initiative of the Minister for Foreign Affairs of Ukraine and aimed at expanding the competence of diplomatic staff. This initiative will further provide many of our colleagues with the opportunity

to prove their unwavering effectiveness, regardless of receiving state or region. For instance, twenty years of my career have allowed me to test my expertise in the Middle East, Southeast Asia, and Ethiopia, one of the most politically challenging country amid the russian-Ukrainian war.

– *On 2 November 2022, the 2-year civil war in Ethiopia ended. Is there any internal social tension in the country? What is the role of russia's war against Ukraine in Ethiopia's information space considering the internal problems and processes?*

– International community and human rights organisations could not ignore the death toll of more than 900,000 people on both sides due to the armed clashes in Ethiopia. On 2 November 2022, the parties to the Ethiopian civil conflict (the federal government and the Tigray People's Liberation Front) signed a ceasefire agreement under the auspices of the African Union (AU), as well as the UN and the US as observers located in the South African Republic.

Meanwhile, according to the UN, the shocks that hit Ethiopia in 2022 (primarily unprecedented in recent years droughts and concomitant famine, as well as the effects of the COVID-19 pandemic) amplified the problems by creating a migration crisis with internally displaced persons reaching the amount of over 20 million Ethiopians overall. The OCHA Regional Office for Southern and Eastern Africa reports that more than 25 million Ethiopians, a third of whom are women and children, still need urgent humanitarian assistance, including bread and provisions.

The World Bank, which annually classifies countries as per their level of development, reports that as of 2023, Ethiopia is one of the poorest and most insolvent countries in the Horn of Africa and exists mainly due to external loans and international humanitarian aid.

The economic and political instability of the past years, together with the interethnic armed conflicts and terrorist activities by separatist leaders of some areas of Ethiopia, still negatively affect the internal political life of Ethiopians.

In addition, the current government in Ethiopia is subjected to intensified criticism from international human rights organisations and even the Ethiopian diaspora due to the country's unprecedented and deepening human rights crisis. Specifically, following a decision in early 2023 aimed at preventing the public dissemination of information about the domestic situation, the social networks Facebook, Telegram, TikTok, and YouTube have been shut down in Ethiopia.

In general, unwilling to heed the repeated requests of the EU member states and the United States in recent years to respect human rights in Tigray, Ethiopia is trying to compensate by rapprochement with China and russia, which objectively distances the issue of the russian-Ukrainian war from the focus of Ethiopian society's perception in favour of the subject of domestic political life and relations with other African states, which the local media actively covered.

– *What false russian narratives about Ukraine and the war are disseminated in Ethiopia and how can they be countered?*

– The notorious russian organisation rossotrudnichestvo [Federal Agency for the Commonwealth of Independent States Affairs, Compatriots Living Abroad, and International Humanitarian Cooperation] and subordinate to it russian centre for science and culture in Addis Ababa have maintained their positions in Ethiopia for the last few years. In fact, those two institutions, which representatives of russia's special services have long patronised, actively influence the cooperation between russian and Ethiopian media. One of the so-called achievements of their cooperation was the signing of a Memorandum of Understanding between the Ethiopian News Agency (ENA) and the russian Sputnik radio and news agency in early October 2022.

Other working arrangements in this area include reprinting russian news in Ethiopia, which is still the main mouthpiece of russian propaganda. Given the enormous budget of rossotrudnichestvo, which reached 1 billion rubles in 2019 (based on open-sources intelligence), countering the aggressor's narratives regarding the russian-Ukrainian war in Ethiopia remains an essential task for our Embassy.

Meanwhile, the Embassy's active interaction with the Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary of Austria, Belgium, Bulgaria, Czechia, Croatia, Cyprus, Denmark, Estonia, Finland, France, Germany, Greece, Ireland, Italy, Latvia, Lithuania, Luxembourg, Malta, the Netherlands, Poland, Portugal, Romania, Slovakia, Slovenia, Spain, and Sweden allows us to counter russian narratives effectively. There is a clear result in this area: at the end of July 2022, the EU Delegation to the African Union published a Joint Op-Ed refuting the narratives of russian foreign minister sergey lavrov addressed to African audiences in the countries that the representative of the aggressor state was visiting at that time (the Republic of Congo, Egypt, Ethiopia, and Uganda). Contrary to lavrov's propaganda narratives, which were published in the pages of the Egyptian newspaper *Al-Ahram*, the Congolese newspaper *Les Dépêches de Brazzaville*, the Ugandan newspaper *New Vision*, and the unpopular Ethiopian newspaper *Ethiopian Herald*, the stance of the European Union Ambassadors to the African Union expressed the real actions of the russian aggressor in Ukraine .

– *What was the effect of Foreign Minister Dmytro Kuleba's visit to Ethiopia during his 2nd tour of Africa (24 May 2023) on the perception of Ukraine there?*

– Preparations for the mentioned visit proceeded against the backdrop of fierce political confrontation with russia. However, despite multiple attempts of the russian ambassador in Addis Abeba and lavrov's efforts to interfere in the process, Dmytro Kuleba held the two-hour meeting with Ethiopian Prime Minister Abiy Ahmed Ali for the first time in 30 years of bilateral relations. Also, Ukrainian Minister met with the Chair of the African Union, President

of the Comoros, Azali Assoumani, and Chairperson of the African Union Commission, Moussa Faki Mahamat for the first time in the history of Ukraine–AU relations.

A remarkable political achievement of Ukraine following these meetings was the stark contrast with Lavrov's visit to Ethiopia in July 2022, when the Russians were unable to organise any events of this level for their minister.

The main accomplishments of Ukrainian Foreign Minister's first-ever visit to Ethiopia since the establishment of diplomatic relations encompass the agreement with the Ethiopian leader to institute an intergovernmental economic commission, which is to be instrumental in further increasing bilateral trade and reviving B2B contacts, implementing mutually beneficial projects in high technology, digitalisation of public services, pharmaceuticals, and agriculture.

– *Taking into account the dynamic enhancement of cooperation in the field of digitalisation and the establishment of an intergovernmental economic commission, what other areas of cooperation between Ukraine and Ethiopia do you deem promising?*

– In July 2022, President Volodymyr Zelenskyy appointed Maksym Subkh as the Special Representative of Ukraine for the Middle East and Africa. It allowed to fully intensify our state's efforts in the political sphere and qualitatively strengthen trade and economic dialogue with the continent's countries, including Ethiopia.

On 10 October 2022, Maksym Subkh paid a working visit to Addis Ababa, where he met with the Vice Prime Minister and Minister for Foreign Affairs of Ethiopia, Demeke Mekonnen.

Ethiopia's Foreign Ministry acknowledged the capacity of Ukrainian agricultural sector, experience and expertise of Ukrainian specialists. The parties agreed to strengthen Ethiopia-Ukrainian cooperation in the agricultural sector.

Following the visit of Minister for Foreign Affairs Dmytro Kuleba on 24 May 2023, the parties defined the main areas for the improvement of bilateral relations, namely pharmaceuticals, the exchange and application of Ukrainian agricultural technologies in Ethiopia, agricultural processing, and the education of local students in Ukrainian universities.

– *What problems do you face in advocating for Volodymyr Zelenskyy's Peace Formula in Africa generally and in Ethiopia particularly?*

– Developing relations with Ethiopia against the backdrop of Russia's unprovoked full-scale invasion of Ukraine, my point of view resembles the principles of President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy, which he expressed during his conversation with African media in August 2022. I would like to quote, 'I don't think there should be neutrality in war. This is the wrong attitude. There can be no neutrality between life and death. When you are neutral in the war, you immediately turn from even a large state into a small one. No one sees you, the

world does not see you, and therefore you do not influence the processes in the world. And when you have problems, you have to remember that the world can also be neutral. And it's not about business; It's about people's lives [...] There is no war, which is far away. This is the injustice of the security structure of the whole world, which needs to be changed. International institutions need to be changed to make them work. Today, when we talk about security guarantees for Ukraine, we act as a living yet tragic example that can later be extended to other continents and other states [...] It's about people dying. I know what we should do to help the countries of the African continent, just as African countries should unite and support Ukraine because the truth is on our side.'

I am personally and professionally convinced that the Peace Formula proposed by President Volodymyr Zelenskyy is a tool to ensure Ukraine's territorial integrity and sovereignty and adhere to the purposes and principles of the UN Charter.

The President of Ukraine expressed this strategically significant stance to African leaders during their visit to Kyiv on 16 June 2023.

- *Are there any plans to implement joint cultural, scientific, and educational projects between Ukraine and Ethiopia in the near future?*

- Although the full realisation of Ukrainian-Ethiopian projects had to be suspended due to the Russian aggression against Ukraine, the Embassy took an active part in the four-day online training course Security and Diplomacy in Wartime. Ukrainian Experience, designed for diplomats from African countries by the Hennadii Udovenko Diplomatic Academy of Ukraine and the MFA of Ukraine.

The lectures focused on Ukraine's experience in countering Russian aggression, the impact of Russia's war against Ukraine on the current international security, President Volodymyr Zelenskyy's Peace Formula, food and energy security, and issues related to regional and global challenges.

The training was conducted as part of the implementation of agreements reached during the first-ever Ukrainian Foreign Minister's tour of African countries in October 2022. More than 200 African diplomats took part in the course.

- *What role can and should higher education institutions play in building Ukrainian-Ethiopian relations?*

- In the 1970–1990s, over 70% of Ethiopian students pursuing higher education in the former USSR chose Ukrainian universities as their destination. As of today, some heads of departments of the Ethiopian MFA graduated from Ukrainian universities, and the Embassy keeps in touch with them on issues of bilateral interaction.

Recently, we have nominated several candidates from Ethiopia to the Council of African Graduates of Ukrainian Universities. We hope to intensify the involvement of Ethiopian students in receiving education in Ukraine.

– *How is Ethiopia rebuilding after the internal turmoil, namely the civil war? Is it possible to adopt the models and tools used by the Ethiopian government for Ukraine's economic recovery after Ukrainian victory?*

– The issue of reconstructing and restoring the infrastructure in northern Ethiopia, which was destroyed due to the civil war, is quite sensitive for the state. First of all, because the developed democracies are involved in counter- ing russian aggression in Ukraine, the official Addis Ababa perceives Ukraine as a competitor in attracting international funds and assistance. Nevertheless, foreign donors, such as Australia, EU member states, Japan, the US, and others, are very enthusiastic about investing in this African country with grants and implementing humanitarian programmes, to list a few.

Since Ethiopia remains an agrarian country that is not securely stable, it is premature to talk about applying any local models or tools to Ukraine.

– *The Embassy of Ukraine in Ethiopia also represents Kyiv's interests in Djibouti, South Sudan, and the Seychelles. What activities are carried out in these countries? What challenges does the Embassy face in this context?*

– Delivering an address on Africa Day and the 60th anniversary of the establishment of the Organisation of African Unity (African Union) on 25 May 2023, Minister for Foreign Affairs of Ukraine Dmytro Kuleba emphasised: ‘Ukrainians are a nation that fights for justice, against oppression, and against human rights violations. Supporting Ukraine is not about being pro-Western or anti-Western. It is about respecting the UN Charter, international law and order, as well as the right of every nation to choose its own peaceful path of development [...] Our united voice should be strong in all international fora and within international organisations. And if they need to be reformed for that, including the UN Security Council, then we need to do so. We call for a more representative and democratic Security Council in which Africa, like all other world regions, will be represented. Ukraine also supports the idea of the African Union becoming a permanent member of the G20.’

The Embassy takes active steps to intensify Ukraine's trade and economic cooperation with Ethiopia, Djibouti, South Sudan, and Seychelles, enhance relations with these countries, including the creation of a United Voice of Africa to isolate russia as an aggressor state.

– *Considering the announced opening of ten new embassies in Africa, what practical recommendations or concerns would you share with your counterparts on the specifics of representing Ukraine's interests on the African continent?*

– I greatly appreciate the statement of values from the Communication Strategy of the MFA of Ukraine, which Minister Dmytro Kuleba presented at the end of March 2021:

- Patriotism: the interests of Ukraine and every Ukrainian citizen are the starting point of every employee of the MFA. We are committed to our people,

appreciate the diversity of cultures, languages, history, and traditions, protect our citizens, and present, promote and defend our country at all levels.

- Professionalism: each employee of the MFA apparatus proactively, systematically, and efficiently performs their professional duties to achieve specific goals and ensures continuous development of their competencies following the requirements of their position and code of conduct. We believe that the skill of teamwork is an integral part of a diplomat's professionalism.

- Propriety: every employee of the MFA apparatus always adheres to ethical standards, keeps promises, avoids insults and does not intentionally harm others. We always strive to engage in constructive dialogue and not tolerate lies, manipulation, and disinformation. We understand that our words and actions can affect the fate of thousands of people and the entire country's interests.

Mr Kuleba also described the fourth pillar in the current circumstances – Victory: daily selfless work for maximum results, the ability to overcome any challenges for the sake of Ukraine.

From my experience and understanding of African features and related processes, I would recommend that each head of the newly established Ukrainian embassies in Africa keep the following key factors in mind:

1. Heading a diplomatic mission in Africa is, first and foremost, about responsibility: for the area entrusted to you and, most significantly, for the lives and safety of embassy staff and their families.

2. Africa is also about uniqueness, observation, and attentiveness. It is a continent of professional opportunities that galvanise a diplomat to success.

3. There are 40 Russian diplomatic missions on the African continent, some employing more than 200 people. Moreover, a significant part of this Russian staff is employees of Russia's secret services, who seek to compromise everything related to Ukraine, including its diplomats and citizens in a particular receiving country. In addition, if the political elite of such a country is pro-Russian, our newly appointed colleagues will have to get acquainted with the fable of the local authorities that the Vienna Convention on Diplomatic Relations of 1961 is not entirely in force, as is traditionally the case in the civilised world.

4. The financial and material support of a newly established diplomatic mission will only sometimes be what one would have dreamed of, even if it were a matter of ordinary issues from the point of view of provision. Therefore, the head of a new diplomatic mission should bear in mind that the level of funding for the embassy entrusted to them may only decrease in the future for objective reasons, mainly due to the Russian-Ukrainian war.

5. If the head of the embassy or their colleagues have to bring their children to an African country, the issue of ensuring their right to a proper education can also be interpreted as a challenge that requires a comprehensive approach to its solution.

6. Mind your personal and professional reputation, as François de Callières, Minister of Foreign Affairs during the reign of King Louis XIV of France, taught: ‘The good negotiator, moreover, will never found success of his mission on promises which he cannot redeem or on bad faith.’

– *As the headquarters of the African Union is located in Addis Ababa, Ethiopia has a particular symbolic significance for Africa. How is it possible and practical to advocate our country’s interests within the African Union through the Embassy of Ukraine in Ethiopia?*

– Ethiopia is the second country in the world, after Switzerland, regarding the number of diplomatic missions of foreign states and international organisations. Today, Addis Ababa hosts 117 foreign embassies, headquarters, and representative offices of a number of international and regional organisations.

Besides being responsible for the bilateral track of Ukraine’s relations with Ethiopia, the Embassy promotes active interaction between our country and the African Union. The main results of our diplomatic mission’s work in this area are worth highlighting:

a) On 11 April 2022, the President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy had a telephone conversation with the then Chair of the African Union Assembly, President of Senegal Macky Sall to discuss the African Union’s statement of 24 February 2022 on respect for the sovereignty and territorial integrity of Ukraine in the context of russian aggression and the aggressor’s heinous crimes, which, since the beginning of russia’s full-scale invasion of Ukraine, have led to the deaths of tens of thousands of innocent Ukrainians, including women and children.

b) On 29 April 2022, a telephone conversation was held between the Minister for Foreign Affairs of Ukraine Dmytro Kuleba and the Chairperson of the African Union Commission Moussa Faki Mahamat on the further development of Ukrainian-African relations.

c) On 20 June 2022, the President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy addressed the participants of the African Union Bureau Meeting on ways to resolve the food crisis in Africa provoked by russian aggression in Ukraine.

As mentioned above, on 10 October 2022, Ukraine’s Special Representative for the Middle East and Africa visited Ethiopia. At the headquarters of the African Union, he met with the Deputy Chairperson of the AU Commission and delivered a speech at a high-level conference on food security.

Practical cooperation between Ukraine and the African Union is ongoing this year: on 2 May 2023, President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy had a telephone conversation with the Chair of the African Union, President of the Union of the Comoros Azali Assoumani. On 24 May 2023, Minister for Foreign Affairs of Ukraine Dmytro Kuleba met with the Chairperson of the AU Commission Moussa Faki Mahamat and the Chair of the African Union Assembly Azali Assouman in Addis Ababa.

It is essential to mention that the delegation of African leaders that visited Kyiv on 16 June 2023 was also led by the aforementioned Chair of the AU Assembly, President of the Union of the Comoros Azali Assoumani.

– *What are the prospects for Ukrainian-Ethiopian cooperation in the military sphere? In your opinion, will our state maintain and develop active strategic relations with African countries after Ukraine's victory? Do you deem the strengthening of cooperation with the region a practical step to ensure Ukraine's tactical interests?*

– In 2020, the President of Ukraine instructed the Ministry of Foreign Affairs to strengthen Ukraine's cooperation with African countries. Notably, in December 2022, Volodymyr Zelenskyy set the following tasks for Ukrainian ambassadors (in the abstract): 'We are restarting relations with dozens of African countries. Next year [2023], we must strengthen this. We have identified ten states where new Ukrainian embassies in Africa will be opened.' He also said that the concept of the Ukraine-Africa Trade House had been developed, which provides for the opening of its representative offices in the capitals of the most promising countries of the continent. 'In addition to the existing representation of Ukraine in ten African countries – together with new embassies and trade houses – we have to achieve a presence in thirty African countries,' the Head of State noted.

The strategic results of the Minister for Foreign Affairs of Ukraine's first-ever tour of the continent should include the second African tour in May 2023, during which Dmytro Kuleba visited Morocco, Ethiopia, Rwanda, Mozambique, and Nigeria.

Therefore, within this context, Mr Kuleba's conclusion is of particular importance to us, African diplomats: 'If Russia didn't feel threatened by our diplomatic efforts, Lavrov would not be flying after me, and Russian diplomats in Africa would not be running around convincing African governments to cancel my visits and not to meet with me. All of this activity by the Russians shows one thing: they feel that our work is seriously jeopardising their influence in Africa.'

Considering the described above and the knowledge, skills and experience I have gained over two years of work on the African continent, I am convinced that after Ukraine's Victory, each and every African state will offer our country even closer mechanisms of cooperation and interaction, seeking to explore and engage the best Ukrainian experience in fighting the occupiers and confronting Russian imperialism.

Всеволод ЧЕНЦОВ,
*Представник України при Європейському Союзі
та Європейському співтоваристві з атомної енергії*

«РАДИМО ПАРТНЕРАМ У БРЮССЕЛІ ДОТРИМУВАТИСЯ МАКСИМАЛЬНОЇ ГНУЧКОСТІ, АЛЕ НЕ ЗАБУВАТИ ПРО СВОЇ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ»

– Україна воює з російською федерацією на військовому фронті, а Євросоюз допомагає дипломатичними, економічними та політичними засобами. Ви й Ваша команда активно долучаєтеся до внутрішніх процесів і дискусій у ЄС – результати цього ми бачимо в діях і рішеннях організації. Як змінилася робота Представництва після 24 лютого 2022 року? Які серйозні виклики Вам доводиться долати в дипломатичній діяльності?

– Повномасштабна війна росії проти України повністю змінила роботу не тільки Представництва, а й усього Європейського Союзу.

За понад рік, в умовах жорстокої війни росії, ми пройшли значний шлях, що наближає Україну до вступу в ЄС. Через чотири дні від початку повномасштабної агресії росії Україна подала заявку на членство та за кілька тижнів підготувала понад дві тисячі відповідей на опитувальник Єврокомісії щодо стану адаптації до *acquis* ЄС, а через чотири місяці після подачі заявки за рішенням Європейської ради здобула статус кандидата на членство в ЄС. Це розпорядження ухвалили лідери 27 держав-членів ЄС, і базувалося воно на позитивних рекомендаціях Європарламенту та Єврокомісії.

Окрім підготовки до переговорного процесу про вступ, Представництво зосереджує зусилля на гуманітарній, економічній, фінансовій і військовій допомозі, яку ЄС надає Україні. Це критично важливі питання, від яких залежить не тільки територіальна цілісність нашої держави, а й життя наших громадян. Але це не означає, що інші завдання та проекти зупинено. Ми так само активно працюємо й над секторальною інтеграцією в ЄС, укладенням угод і розширенням співпраці з європейськими партнерами.

Варто зазначити, що протягом 2022–2023 років було значно поглиблено взаємодію з ЄС у межах Європейського фонду миру (ЄФМ) для отримання відповідної матеріально-технічної підтримки та збільшення бойового потенціалу українських Збройних сил.

Після початку повномасштабної російської військової агресії проти України ЄС передав сім пакетів фінансової допомоги для потреб ЗСУ в межах ЄФМ – по 500 млн євро кожний.

У березні 2023 року Рада ЄС схвалила спільний підхід (який передбачає три напрями роботи) щодо прискорення поставок артилерійських боєприпасів в Україну та поповнення таких запасів у державах-членах ЄС. Зазначений підхід на цьому етапі передбачає надання Україні мільйона артилерійських боєприпасів (та, за необхідності, ракет) протягом 12 місяців, а також виділення додаткового ресурсу ЄФМ. У цьому контексті навесні 2023 року Рада ЄС ухвалила рішення щодо виділення в межах ЄФМ мільярда євро для невідкладного постачання українській стороні артилерійських боєприпасів і ракет, а також додатковий мільйон на те, щоб держави-члени ЄС спільно закуповували такі засоби для задоволення критичних потреб ЗСУ. Тож сума коштів для допомоги Україні в межах ЄФМ становить 5,6 млрд євро.

Крім того, у травні 2023 року Єврокомісія ухвалила Акт про підтримку виробництва боєприпасів. Це рішення погодили, щоб імплементувати третій напрям спільного підходу для прискореного постачання артилерійських боєприпасів в Україну. Зазначений документ спрямований на збільшення виробничих потужностей європейської оборонної промисловості, посилення здатності ЄС забезпечувати своєчасні поставки боєприпасів і ракет до Європи та продовження зусиль із підтримки України.

У відповідь на запит про військову допомогу Рада ЄС із закордонних справ запустила Місію ЄС із військової підтримки України в межах спільної політики безпеки й оборони. Очікують, що завдяки Місії до кінця 2023 року 30 тис. українських військовослужбовців пройдуть індивідуальну, колективну та спеціальну підготовку.

У межах інструментів зовнішньої політики на потреби гуманітарного розмінування України буде надано приблизно 25 млн євро. Допомога ЄС передбачатиме необхідне устаткування для державних операторів проти-мінної діяльності України та підтримку спроможності влади ефективно керувати відповідною національною програмою.

Окрім військової, ЄС надає також гуманітарну допомогу (власним коштом – уже на суму 685 млн євро, а коштом держав-членів ЄС – на суму 1,07 млрд євро). Її спрямовують через гуманітарних партнерів ЄС на місцях, а також через агентства ООН, Червоного Хреста й міжнародні неурядові організації. Таку підтримку вже отримали більш як 16 млн українців.

Усі 27 держав-членів ЄС і 5 країн-партнерів (Ісландія, Північна Македонія, Норвегія, Туреччина та Сербія) запропонували Україні допомогу через Механізм цивільного захисту ЄС (МЦЗ ЄС). Це найбільша система надання міжнародного координованого оперативного сприяння в разі надзвичайних ситуацій, через яку наша держава отримала майже 90 тис. тонн допомоги.

До того ж держави-члени ЄС та країни-учасники МЦЗ ЄС надали значну кількість пропозицій для підтримки українського енергетичного сектору. Зокрема, ЄС започаткував ініціативу з обміну ламп розжарювання на енергоощадні світлодіодні лампи, надавши останніх 35 млн штук. За оцінками Європейської комісії, понад 5,2 млн одиниць обладнання різного типу було надіслано через МЦЗ ЄС для зміцнення енергетичної галузі та задоволення відповідних потреб України.

20 квітня 2023 року Україна підписала угоду щодо участі в МЦЗ ЄС, ставши його 36-ю державою-учасницею. Участь у Механізмі зміцнює спроможність нашої країни запобігати надзвичайним ситуаціям і ліквідувати їхні наслідки на національному й міжнародному рівнях.

Наголошу, що це взаємовигідний процес: приєднавшись до МЦЗ ЄС, Україна може не тільки повноцінно ділитися досвідом, набутим під час війни, а й посилювати систему цивільного захисту Євросоюзу.

Варто зазначити, що в перші місяці повномасштабного вторгнення дуже актуальним завданням також було інформувати колег про події та ситуацію в Україні, позаяк росія активно поширювала пропагандистські наративи та дезінформацію. Представництво й досі щодня готує та розсилає партнерам у всьому світі «War Bulletin» («Воєнний бюлетень») з останніми новинами з України – воєнними та фінансовими, від Офісу Президента та Кабінету Міністрів тощо.

Ми залучені до безперервної роботи, завжди готові реагувати на запити офіційного Києва, а також актуальні події не тільки в Україні та Європі, а й у світі. Цей ритм став необхідністю в реаліях повномасштабної війни, коли кожна хвилина має значення. ЄС так само звикає до цього темпу, активно впроваджуючи механізми, що дають змогу оперативно реагувати на поточні виклики та потреби України.

– Чимало суб'єктів міжнародних відносин підтвердили свою готовність допомогти в повоєнній відбудові України, деякі проєкти вже втілюють навіть в умовах війни. Яких заходів, спрямованих на відновлення нашої держави, ЄС може взяти в довгостроковій перспективі?

– Коли йдеться про повоєнну відбудову, коло дійових осіб не обмежене тільки Україною та ЄС. До відновлення долучені також країни G7 і міжнародні фінансові інституції, як-от Світовий банк. Безумовно, Євросоюз і Єврокомісія відіграватимуть особливу роль у відбудові, оскільки та, в широкому

сенсі, дуже тісно пов'язана з реформуванням економіки й соціальних інститутів, а також загалом із розширенням і нашою європейською інтеграцією.

Зауважу, що під час спільної пресконференції в Києві на початку лютого 2023 року президентка ЄК Урсула фон дер Ляен оголосила про надання мільярда євро в межах плану швидкого відновлення України. А в червні 2023 року Єврокомісія оприлюднила інформацію про створення спеціального фінансового інструмента для відновлення та реконструкції України впродовж 2024–2027 років, який стане частиною багаторічної фінансової перспективи ЄС на 2021–2027 роки. Цей інструмент сприятиме макрофінансовій стабільності нашої країни, її відновленню, а також модернізації під час впровадження головних реформ для вступу до ЄС. Він підтримуватиме перехід до «зеленої», цифрової й інклюзивної економіки, яку поступово узгоджуватимуть із правилами та стандартами Євросоюзу.

На Конференції з питань відновлення України, що відбулася 2023 року в Лондоні, виконавчий віцепрезидент Європейської комісії Валдіс Домбровскіс разом із президентами Європейського інвестиційного банку, Європейського банку реконструкції та розвитку, а також керівним директором Міжнародної фінансової корпорації підписали угод на суму понад 800 млн євро. Ці кошти спрямують на відновлення економіки, енергетики та комунальної інфраструктури України.

Також варто зазначити, що Європейська комісія, зокрема Генеральний директорат із питань сусідства та переговорів щодо розширення, де створено спеціальну групу з підтримки України, разом із нашою державою відіграватиме роль секретаріату спільної донорської платформи та координуватиме зусилля з відновлення.

Нещодавно було оприлюднено звіт Світового банку про потреби України, на основі якого формують ширший план відбудови, і в цьому процесі Представництво забезпечує чітку координацію дій між Урядом України та Європейською комісією. Важливо оперувати однаковими цифрами, щоб це був спільний продукт.

Нині можна говорити, зокрема, про швидку відбудову житлового фонду й енергетичної інфраструктури. Тут ми аналізуємо, на які обсяги фінансування Україні варто розраховувати та як ми можемо використати цей ресурс, враховуючи спроможності наших інституцій.

Зараз над конкретними проектами з визначеними часовими межами працюють наші органи влади, координуючи зусилля з Європейською комісією.

Відновлення є справжнім симбіозом старань і ресурсів з боку України, ЄС, країн G7 і міжнародних фінансових інституцій, і це визначатиме не тільки економічну динаміку нашої держави, а і її інтеграційні перспективи на міжнародній арені.

– *Пане Посол, Ви неодноразово говорили про необхідність створити запобіжники, щоб росія не могла обходити санкції Євросоюзу. Які нині настрої всередині ЄС щодо цього питання? І що, на Вашу думку, гальмує процес?*

– Санкції впливають на ВПК й економіку росії, адже вона дуже активно шукає альтернативних каналів постачання зброї та критичних товарів подвійного використання, а також фінансових важелів для підтримки економіки.

На сьогодні головними питаннями є чітка координація глобальних обмежень, залучення інших держав до санкційної коаліції, спонукання традиційних партнерів РФ дотримуватися міжнародної санкційної політики, а також належна імплементація стримувальних заходів і протидія можливостям їх обійти.

Тема обминання санкцій є однією з основних, тому що вже ухвалено 11 пакетів, які насправді створюють суттєві проблеми для російської економіки. РФ намагається обходити обмеження, купуючи європейські товари через треті країни. Якщо проаналізувати динаміку торгівлі між ЄС і окремими середньоазійськими державами чи, наприклад, Туреччиною, то побачимо, що ці країни різко збільшили обсяги закупівель того чи іншого обладнання, і це зростання незрозуміле навіть для фахівців. Закуповують, зокрема, побутову техніку чи електронні пристрої, які можна використовувати для військових потреб. Тож постає питання експортного контролю, яке мають обговорювати не лише на рівні Європейського Союзу, а й у контексті координації дій ЄС, G7 й інших партнерів з обмеження вивозу такого обладнання до російської федерації.

Є кілька варіантів, як цього можна досягти. Один із них передбачає ухвалення адміністративних процедур, коли державні органи стежитимуть за вивезенням, створюючи так систему експортного контролю. Зараз цей механізм працює у військовій галузі чи щодо товарів подвійного використання, однак його варто застосовувати до максимально широкого кола предметів і товарів, які можуть потрапляти в росію.

Можна також залучити бізнес до більшої відповідальності. Уже зараз деякі держави діють за цим напрямом, навіть не чекаючи на санкції. Це означає, що компанії, які постачають обладнання до третіх країн (а надто ті, які ймовірно чи точно співпрацюють з росією в обхід санкцій), муситимуть укладати декларації та зобов'язання зі своїми партнерами, гарантуючи, що товар не скерують до РФ і використовуватимуть лише в державі, куди його поставлено. Система може охоплювати й діяльність кредитно-фінансових установ: якщо компанії чи банки, що проводять платежі, порушуватимуть правила, державні органи матимуть право притягнути їх до відповідальності. Тому ми радимо партнерам у Брюсселі дотримуватися максимальної гнучкості, але не забувати про свої зобов'язання.

– З початку повномасштабної війни росії проти України держави-члени ЄС надали тимчасовий прихисток численним біженцям. Євросоюз доклав максимальних зусиль, щоб забезпечити гідні умови проживання для людей, які цього потребували. Як ЄС на наддержавному рівні сприяє розв'язанню проблем, які досі постають перед тимчасово переміщеними українцями?

– Створення безпечних і належних умов для українських біженців на території Європейського Союзу є одним із найважливіших завдань. З огляду на масштаб російської агресії та потребу допомоги величезній кількості людей, держави-члени ЄС ужили низку заходів для гарантування захисту та комфорту українців. Євросоюз активно підтримує наших громадян, створюючи програми з будівництва соціального житла, допомагаючи у працевлаштуванні, підтримуючи освітні та медичні заклади.

Відповідно до Директиви про тимчасовий захист, яку ухвалила Рада ЄС, термін дії захисту громадян третіх держав (без попереднього подання заявки на притулок та отримання статусу біженця. – *Ред.*) може становити щонайбільше три роки. Тимчасовий захист був активований у березні 2022 року та може бути пролонгований до березня 2025-го. Тимчасовий захист був активований у березні 2022 року та може бути пролонгований до березня 2025-го. Європейська комісія вже готує проєкт відповідного рішення. Очікують, що держави-члени ЄС схвалять його у вересні цього року. Водночас ЄК розуміє дражливість питання та намагається максимально пришвидшити процес. Представництво, зі свого боку, активно працює над продовженням тимчасового захисту для громадян України.

Для оперативного розв'язання проблем українців у державах ЄС ми також налагодили співпрацю з Платформою солідарності. Як повідомляє Європейська комісія, за перший рік імплементації Директиви про тимчасовий захист було визначено, що залучення й участь у зустрічах Платформи української влади, українських посольств і консульств у країнах ЄС швидко стали однією з прикметних рис оперативного реагування на цю кризу, як порівняти зі схожими ситуаціями в минулому. Така плідна взаємодія допомогла ЄК і державам-членам ЄС виправити недоліки в застосуванні Директиви.

Актуальними питаннями є забезпечення умов для повернення наших громадян в Україну та їхнє успішне облаштування. Для досягнення цієї мети ЄС співпрацює з українським урядом й організаціями із соціального захисту. Важливо закласти підґрунтя для повернення, розробляючи програми переселення, реінтеграції та допомоги в отриманні житла й роботи. Крім того, необхідно сприяти створенню стабільного економічного та соціального середовища в Україні, щоб розширити тут можливості для зайнятості, навчання та розвитку.

Зі свого боку, Європейський Союз уживає заходів на наддержавному рівні: співпрацює з урядами держав-членів, розробляє спільні програми

й ініціативи. Дипломатичні зусилля спрямовано на інтеграцію біженців у суспільство та забезпечення їхніх потреб і прав на території ЄС.

Вартий уваги також той факт, що Європейський парламент підтримує українців у Брюсселі. Після початку повномасштабної війни президентка Європарламенту Роберта Мецола на знак солідарності виділила частину приміщень інституції для потреб української спільноти. Так було створено Український хаб громадянського суспільства, який функціонує і досі.

Основною його метою є всебічне об'єднання зусиль громадянського сектору, діаспори, медіа, експертів, українських державних установ та інституцій ЄС для пришвидшення перемоги нашої країни у війні проти російського агресора. Це все реалізують шляхом організування різноманітних заходів – круглих столів, конференцій, виставок, показів фільмів, які дають змогу привернути увагу і політиків, і широкого загалу до того, що відбувається в Україні, а також до української культури.

Окремим напрямом діяльності Українського хабу є підтримка наших громадян у Бельгії, які були змушені тікати від війни. В цьому осередку проводять, зокрема, інформаційні сесії про тимчасовий захист, курси французької мови, а також різноманітні активності для дітей, як-от ліплення з глини чи курси фотографії.

– В умовах зростання геополітичної напруженості та посилення залежності від цифрових технологій кіберпростір став полем стратегічної конкуренції, що загрожує безпеці всіх суб'єктів міжнародних відносин. Чи обговорюють у ЄС механізми виявлення та стримування кібератак?

– Нині Україна стоїть на передовій боротьби з агресією РФ не тільки на полі бою, а й у цифровому просторі. У протидії кіберагресії та кібератакам із боку Росії Україна набула унікального та неоціненного досвіду, яким ми активно ділимося з партнерами з ЄС. Зокрема, йдеться про ефективні заходи із запобігання кібератакам, побудову системи кібероборони та щільну співпрацю між суб'єктами кібербезпеки держави (а надто враховуючи зростання міжнародної кіберзлочинності через активні дії РФ).

Україна розвиває мережу свого кіберзахисту, зважаючи на нові виклики. Ситуація в цифровому просторі невпинно змінюється, російські хакери постійно шукають підходів до проникнення в інформаційні системи, і це вимагає швидкої реакції. Досвід нашої країни надзвичайно корисний для країн-членів ЄС, адже вони також зазнають атак російських кіберзлочинців.

Наші головні інструменти – це ефективні заходи із запобігання цифровим атакам, посилення кібернетичної стійкості та взаємодія з партнерами. Варто зазначити, що триває підготовка до вже третього раунду кібердіалогу між Україною та Євросоюзом.

– Коли, на Вашу думку, Україна та ЄС зможуть перейти до етапу переговорів щодо членства?

– Україна пройшла величезний шлях за дуже короткий період, і це, напевно, світовий рекорд. У європейських інституціях це називають «рухатися зі швидкістю світла». Наша країна отримала статус кандидата вже через чотири місяці після подачі заявки. Такого не було за всю історію ЄС. Проте винятково важливим є той факт, що Україну сприйняли як члена Європейського Союзу, європейської сім'ї. Тобто це було свідоме та раціональне рішення держав ЄС.

Головним пріоритетом є завершення політичних реформ, необхідних для початку переговорів щодо вступу, а саме виконання семи рекомендацій ЄК.

Проміжна оцінка Європейської комісії щодо виконання цих рекомендацій, надана в червні 2023 року, визначила прогрес українських реформ у таких важливих сферах: верховенство права, боротьба з корупцією та відмиванням грошей, деолігархізація. Було окреслено й низку кроків, які мають бути виконані до оприлюднення в жовтні звіту Єврокомісії в межах пакета розширення на 2023 рік. Цей звіт має вирішальне значення для переходу до переговорного процесу щодо членства, тож сподіваємося, що його позитивний зміст, а також політична єдність держав-членів ЄС дадуть змогу ухвалити важливе рішення щодо початку перемовин з Україною до кінця 2023 року.

Нині ми працюємо на випередження. Маємо бути максимально підготовлені, щоб швидко й ефективно рухатися шляхом адаптації українського законодавства для здобуття повноцінного членства. Уряд України фіналізує проведення первинної оцінки (селфскринінгу) стану імплементації актів права Європейського Союзу (*acquis* ЄС) на основі аналітичної доповіді, яку президентка ЄК Урсула фон дер Ляєн передала 2 лютого 2023 року в Києві. За результатами селфскринінгу до кінця року мають розробити національну програму прийняття *acquis* ЄС.

Представництво України при ЄС активно працює і над зміцненням торговельних відносин з ЄС, адже з початку повномасштабного вторгнення росії вони набули особливого значення для підтримки та розвитку українського бізнесу.

Рада ЄС продовжила тимчасову лібералізацію торгівлі з Україною, яка передбачає скасування всіх мит, квот і торговельних захисних обмежень щодо українського експорту до червня 2024 року. Це допоможе нашій країні зберегти стабільність торговельних відносин з ЄС і підтримати свою економіку попри військову агресію росії.

З 24 лютого 2022 року питання наземного транспортного сполучення з країнами Європейського Союзу стало критично важливим для українського імпорту й експорту. Щоб подолати економічні наслідки вторгнення, було започатковано ініціативу «Шляхи солідарності». Ця програма спрямована на покращення транспортного сполучення між Україною та

ЄС, зокрема через розширення транс'європейської транспортної мережі (TEN-T) та будівництво євроколії.

Збільшення можливостей коридорів для перевезень на західному кордоні України допоможе пришвидшити інтеграцію українського ринку в єдиний ринок Євросоюзу, що надзвичайно важливо для відбудови країни. Мета на довгострокову перспективу – розвинути мережу європейських колій усередині України, з'єднавши найбільші населені пункти та нові промислові й економічні центри з країнами ЄС. Це, зі свого боку, сприятиме кращій логістиці товарів і пасажирських перевезень між Україною та Європейським Союзом.

Нині Україна та ЄС активно співпрацюють у царинах розширення та зміцнення «шляхів солідарності», щоб забезпечити альтернативні сухопутні маршрути для експорту продовольства після того, як росія блокувала українські порти на Чорному морі. Це передбачає визначення нових прикордонних постів, гнучкі митні перевірки, логістичну підтримку, пріоритезацію експорту української сільськогосподарської продукції та створення складських приміщень у ЄС.

Важливо також максимально використовувати потенціал кандидатства в практичній площині, тому ми працюємо над інтеграцією України у внутрішній ринок ЄС і галузевою інтеграцією вже зараз, ще до початку переговорів щодо членства.

Дата інтерв'ю: 14 серпня 2023 року

‘WE ENCOURAGE OUR PARTNERS IN BRUSSELS TO BE AS FLEXIBLE AS POSSIBLE, WHILE NOT LOSING SIGHT OF THEIR COMMITMENTS’

– *Amid the war, in which Ukraine opposes the Russian Federation militarily, the European Union offers us assistance through diplomatic, economic, and political measures. You and your team are actively involved in internal EU processes and debates directly influencing its actions and decisions. How has the Mission’s role changed following 24 February 2022? What severe challenges have you had to overcome in your diplomatic efforts?*

– The full-scale war waged by Russia against Ukraine has entirely reshaped not only the functioning of the Mission but also of the entire European Union.

We have made significant strides on the path towards Ukraine’s EU integration despite the backdrop of Russia’s brutal warfare starting over a year ago. Ukraine lodged its formal membership application a mere four days after the initiation of Russia’s full-scale aggression and then, within a few weeks, replied to over two thousand inquiries posed by the European Commission’s Questionnaire, outlining our progress in aligning with the EU acquis. We attained the status of an EU membership candidate just four months following the application, as endorsed through the decision of the European Council. That decision, approved by the leadership of the 27 EU member states, was further reinforced by the affirmative endorsements of both the European Parliament and the European Commission.

Alongside our preparations for the accession negotiations, the Mission’s efforts focus on the humanitarian, economic, financial, and military aid extended by the EU to Ukraine. Those issues carry critical significance, as beyond their role in preserving our nation’s territorial integrity, they affect the well-being of our citizens. Yet our commitment to those matters doesn’t come at the expense of other ongoing tasks and projects. Concurrently, we’re actively engaged in sectoral integration with the EU, negotiating agreements, and fostering enhanced cooperation with our European partners.

It is important to note that the years 2022–23 stand out for a remarkable intensification in engagements with the EU under the European Peace Facility (EPF), aiming to secure essential material and technical support. That concerted effort has directly contributed to bolstering the combat capabilities of the Ukrainian Armed Forces.

Since the onset of Russia's full-scale military aggression against Ukraine, the EU has provided seven financial assistance packages under the EPF, each totalling 500 million euros, to meet the needs of the Armed Forces of Ukraine.

In March 2023, the EU Council approved a joint three-track approach to speed up the supply of artillery ammunition to Ukraine and replenish the EU member states' own stockpiles.

As it stands, the mentioned approach involves supplying Ukraine with one million artillery shells (and, if necessary, missiles) over 12 months for the needs of the AFU, including allocating additional resources from the EPF.

In this context, in the spring of 2023, the EU Council made a decision under the EPF framework to allocate one billion euros for the urgent supply of artillery shells and missiles to Ukraine. Additionally, an extra million was allocated for EU member states to collectively procure such munitions to meet the critical needs of the Armed Forces of Ukraine.

Thus, the amount of funds allocated to assist Ukraine under the EPF stands at 5.6 billion euros.

Furthermore, in May 2023, the European Commission adopted the Act in Support of Ammunition Production (ASAP). The decision was made to implement the third track of the joint approach for expediting the supply of artillery shells to Ukraine. The document aims to enhance the production capacity of the European defence industry, strengthen the EU's ability to ensure timely deliveries of munitions and missiles to Europe, and further the efforts to support Ukraine.

In response to the military assistance request, the EU Foreign Affairs Council initiated the European Union Military Assistance Mission to support Ukraine (EUMAM Ukraine) under the Common Security and Defence Policy framework.

By the end of 2023, that Mission is expected to have given individual, collective, and specialised training to 30,000 Ukrainian military personnel.

Approximately 25 million euros will be allocated for the humanitarian demining needs in Ukraine under the Foreign Policy Instruments. The EU's assistance will encompass essential equipment for Ukraine's government mine action operators and measures for enhancing the state's capacity to manage the corresponding national programme effectively.

Beyond the military assistance, the EU also provides humanitarian aid. That aid (totalling 685 million euros from the EU's budget and 1.07 billion euros contributed by EU member states) is directed through the EU's local humanitarian partners and UN agencies, the Red Cross, and international NGOs. That support has already reached over 16 million Ukrainians.

All 27 EU member states and five partner countries (Iceland, North Macedonia, Norway, Serbia, and Türkiye) have offered Ukraine their help through the EU Civil Protection Mechanism (EUCPM). The Mechanism represents the world's most extensive system for providing internationally coordinated

operational aid during emergencies, through which our country has received nearly 90,000 tonnes of support.

Furthermore, the European Union member states and EUCPM participants have given many proposals for supporting Ukraine's energy sector.

For instance, the EU has initiated a programme for replacing incandescent bulbs with energy-efficient LED lamps, providing 35 million units.

According to the European Commission's estimates, over 5.2 million units of various equipment types have been delivered through the EUCPM to bolster the energy sector and address Ukraine's relevant needs.

On 20 April 2023, Ukraine signed an agreement to join the EUCPM, becoming its 36th participating state. Ukraine's participation in the Mechanism strengthens our country's capacity to prevent and manage national and international emergencies.

I would like to emphasise that this is a mutual benefit process: Ukraine's integration into the EUCPM facilitates the efficient sharing of knowledge gained during the war and contributes to the robust improvement of the European Union's civil protection system.

Moreover, a crucial task during the first months of the full-scale invasion was to inform our international colleagues about the events and the situation in Ukraine, as Russia was actively spreading propaganda and disinformation. Our Mission continues to prepare and distribute the War Bulletin to furnish partners across the globe daily, providing the most up-to-date information from Ukraine, including military and financial news from the Office of the President and the Cabinet of Ministers, etc.

Immersed in relentless and non-stop work, we are always ready to promptly address official requests from Kyiv and stay attuned to relevant developments not just in Ukraine and Europe but across the globe. This pace has become vital amid the full-scale war, where every passing minute carries implications. The EU has also adjusted to this accelerated rhythm, actively establishing mechanisms that enable agile responses to Ukraine's ongoing challenges and needs.

– *Numerous international actors have affirmed their willingness to contribute to Ukraine's post-war reconstruction, with some initiatives already underway even amid the ongoing war. What long-term measures can the European Union take to facilitate our country's recovery?*

– When it comes to the post-war reconstruction, the circle of actors involved extends beyond Ukraine and the EU. The recovery process involves the G7 countries and international financial institutions such as the World Bank. Undoubtedly, the European Union and the European Commission will have a distinctive role in this reconstruction, given that – in the broader sense – the reconstruction process is closely intertwined with economic and social institution reforms and the overall advancement of our European integration.

I would like to highlight that during a joint press conference held in Kyiv in early February 2023, Ursula von der Leyen, the Commission's President, announced the allocation of one billion euros as part of Ukraine's rapid recovery plan.

In June 2023, the European Commission announced the establishment of a specialised financial instrument designed to facilitate Ukraine's recovery and reconstruction efforts for 2024–27. The instrument will integrate into the broader financial framework of the EU during the 2021–27 timeframe.

That instrument will foster macro-financial stability in our country, contributing to its recovery and modernisation as pivotal reforms take shape in preparation for European Union accession. It will support the transition towards a green, digital, and inclusive economy, progressively aligning it with the EU regulations and standards.

During the 2023 Ukraine Recovery Conference in London, Valdis Dombrovskis, the Executive Vice President of the European Commission, along with the Presidents of the European Investment Bank (EIB) and the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) and the Managing Director of the International Finance Corporation (IFC), signed agreements totalling over 800 million euros. Those funds are designated to bolster Ukraine's economy, enhance its energy sector, and improve municipal infrastructure.

It is worth mentioning the European Commission, particularly the Directorate-General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations (DG NEAR), which has established a specialised support group dedicated to Ukraine. Working closely with our state, the group will serve as the secretariat for a cooperative donor platform, streamlining efforts for recovery coordination.

The World Bank recently released a report outlining Ukraine's needs, which forms the foundation for a comprehensive reconstruction plan. The Mission ensures clear-cut coordination between the Ukrainian Government and the European Commission in that process. Ensuring consistency in numerical data is paramount as this initiative demands collective action.

As of now, it is pertinent to discuss the swift restoration of residential housing and energy infrastructure, among other matters. In this context, our analysis involves gauging the anticipated funding levels for Ukraine and developing strategies for the effective leveraging of this resource while considering our institutional capabilities.

Currently, our authorities are working on specific projects with well-defined timelines and cooperating closely with the European Commission.

The recovery process embodies an authentic symbiosis of efforts and resources of Ukraine, the EU, G7 countries, and international financial institutions, which will define our state's economic dynamics and its integration prospects in the international arena.

– *Your Excellency, you have consistently stressed the importance of establishing safeguards to hinder russia's evasion of EU sanctions. What is the prevailing sentiment within the EU regarding this issue? What factors do you believe are constraining the progress of these efforts?*

– Sanctions hinder russia's military-industrial complex and economy, as it extremely actively seeks alternative supply channels for arms and critical dual-use items, as well as financial mechanisms to sustain its economy.

Under current circumstances, the primary concerns revolve around ensuring precise coordination of global restrictions, engaging other states in the sanctions coalition, encouraging russia's traditional partners to adhere to international regulations, and effectively implementing deterrent measures while combating the means of their evasion.

The issue of evading sanctions holds paramount significance, given the adoption of eleven packages that have truly posed significant challenges to the russian economy. Russia attempts to bypass restrictions by procuring European goods through third-party states. The analysis of trade dynamics between the EU and certain Central Asian states or, for example, Türkiye reveals a steep increase in the procurement of particular equipment – an increase even the experts find perplexing. The procured goods include household appliances and electronic devices, which could be repurposed for military use. Hence, export control is an issue that warrants the discussion on limits on exporting such equipment to the russian federation, which must take place not just within the EU but also in the context of coordination with partners from the EU, G7, etc.

There are several possible avenues for achieving this. One pertains to implementing the administrative procedures whereby authorities monitor exports, thus establishing an extensive export control system. Presently, that mechanism is implemented in the defence sector and for dual-use goods; however, it should be extended to encompass the broadest possible range of items and commodities that have the potential to reach russia.

There is also an option to engage businesses in assuming greater responsibility. Some countries are already taking steps in this direction instead of waiting for sanctions. This means that companies supplying equipment to third countries (especially those that are likely or definitely involved in helping russia circumvent sanctions) will have to enter into formal declarations and commitments with their partners, ensuring that the supplied goods are not redirected to russia but are solely used within the recipient country. The framework can further encompass the activities of credit and financial institutions. If companies or banks conducting financial transactions violate the rules, state authorities shall have the right to hold them accountable. Therefore, we encourage our partners in Brussels to be as flexible as possible, while not losing sight of their commitments.

– *Since the onset of Russia's full-scale war against Ukraine, the EU member states have offered temporary shelter to numerous refugees. The European Union has spared no effort in ensuring decent living conditions for those in need. What measures does the EU take at the supranational level to address the challenges that continue to affect the temporarily displaced Ukrainians?*

– Ensuring secure and proper conditions for Ukrainian refugees within the EU is one of the most critical tasks. Given the scale of Russian aggression and the necessity to assist a tremendous number of people, EU member states have taken a series of measures to ensure the protection and comfort of Ukrainians. The European Union actively supports our citizens by establishing social housing programmes, facilitating employment opportunities, and bolstering educational and medical institutions.

Following the Temporary Protection Directive adopted by the EU Council, the scope of protection to third-country citizens (without prior application for asylum or refugee status) can be up to three years. Temporary Protection was initiated in March 2022 and may be extended until March 2025. The European Commission is already working on a draft decision for this purpose, which is expected to be approved by the EU member states in September 2023. The Commission acknowledges the matter's sensitivity and seeks to accelerate the process as much as possible. Our Mission, on its part, is actively working on extending temporary protection for Ukrainians.

Additionally, we cooperate with the Solidarity Platform to promptly address the issues affecting Ukrainians in the EU countries. According to the European Commission's reports, during the first year of implementing the Temporary Protection Directive, the active engagement and participation of the Ukrainian Government and Ukrainian embassies and consulates in EU countries in the meetings under the Platform swiftly emerged as a distinguishing feature of the rapid response to the crisis when compared to similar crises in the past. Such fruitful cooperation has helped the European Commission and EU member states address the deficiencies in the Directive's implementation.

Current priorities revolve around creating conditions for the return of our citizens to Ukraine and ensuring their successful reintegration. To this end, the EU is working with the Ukrainian Government and social welfare organisations. It is imperative to lay the groundwork for repatriation by developing resettlement, reintegration, and housing and employment assistance programmes. Additionally, it is essential to support creating a stable economic and social environment in Ukraine to expand opportunities for employment, education, and personal development within the country.

For its part, the European Union takes supranational-level actions, cooperating with member states' governments, developing joint programmes and initiatives, etc. Diplomatic efforts are focused on the refugees' integration into society and protecting their needs and rights within the EU territory.

It is worth highlighting that the European Parliament supports Ukrainians in Brussels. Following the beginning of the full-scale war, President of the European Parliament Roberta Metsola allocated a part of the institution's premises to the Ukrainian community. That act of solidarity brought about the creation of the Ukrainian Civil Society Hub, which remains operational today.

The main objective of the hub is to comprehensively unite the efforts of civil society, the diaspora, media, experts, Ukrainian state institutions, and EU institutions to accelerate our country's victory in the war against the Russian aggressor. All of that is done through a wide range of events: roundtable discussions, conferences, exhibitions, and film screenings aimed at drawing the attention of the politicians and the broader public to the ongoing events in Ukraine and the richness of its culture.

One of the areas of activity of the Ukrainian Civil Society Hub is to support Ukrainians in Belgium who were forced to flee the war. The hub organises various events, including information sessions on temporary protection, French language courses, and diverse activities for children, such as clay modelling and photography courses.

– *Given the rising geopolitical tensions and growing reliance on digital technologies, cyberspace has become an arena of strategic competition, threatening the security of all international actors. Is the European Union discussing the mechanisms for detecting and mitigating cyberattacks?*

– Today, Ukraine stands at the forefront of countering Russia's aggression, not only on the traditional battlefield but also in the digital domain. Countering Russian cyber aggression and cyberattacks has enabled Ukraine to amass a unique and invaluable experience, which we actively share with our EU partners, particularly when it comes to the effective measures to prevent cyberattacks, the development of a cyber defence system, and close cooperation among cybersecurity actors in the country (especially given the escalation of international cybercrimes caused by Russia's active actions).

Ukraine is expanding its cybersecurity network, taking into account emerging challenges. The digital landscape is constantly evolving as Russian hackers continuously seek ways to breach information systems, which demands quick responses. Our country's experience is extremely valuable to EU member states as they also face cyberattacks from Russian cybercriminals.

Our primary tools include effective measures to prevent digital attacks, bolster cyber resilience, and cooperate with partners. It's worth noting that preparations are underway for the third cyber dialogue round between Ukraine and the EU.

– *When do you think Ukraine and the EU will start negotiations regarding membership?*

– Ukraine has made a colossal path within a very condensed timeframe, likely setting a world record. In European institutions, it is said that we are 'moving at

the speed of light'. Our country attained candidate status just four months after submitting the application. That had never happened in the entire history of the EU. Yet what is exceptionally important is that Ukraine received recognition as a member of the European Union – a warm welcome into the European family. In other words, it was a deliberate and rational decision by the EU states.

The foremost priority is to complete the political reforms required to commence EU accession negotiations, which means to address the seven recommendations of the European Commission.

The European Commission's June 2023 interim assessment of Ukraine's progress in implementing those requirements has highlighted significant advancements in important areas of Ukrainian reforms, such as the rule of law, anti-corruption and anti-money laundering efforts, and deoligarchisation. A series of steps has been outlined that need to be completed before the European Commission's report in October as part of the 2023 enlargement package. The document holds crucial importance in the transition to the negotiation process for Ukraine's EU membership; hence, we remain hopeful that a positive report and the political unity of EU member states will lead to an important decision regarding negotiations with Ukraine by the end of 2023.

Today, our work is proactive. We must be fully prepared to quickly and effectively move along the path of adapting Ukrainian legislation to achieve full membership. The Ukrainian government is finalising the initial self-screening of implementation of each piece of the EU *acquis* based on the analytical report presented by Ursula von der Leyen, the Commission President, on 2 February 2023, in Kyiv. By year-end, we must develop a national programme for adopting the EU *acquis*, guided by the results of the self-screening process.

The Mission of Ukraine to the EU is actively involved in enhancing trade relations with the EU, which have become increasingly important in supporting and promoting Ukrainian businesses amidst Russia's full-scale invasion.

The EU Council has extended temporary trade liberalisation with Ukraine, encompassing the removal of all tariffs, quotas, and trade protective measures regarding Ukrainian exports until June 2024. This measure will assist our country in maintaining stable market relations with the EU and supporting our economy despite Russia's military aggression.

As of 24 February 2022, ground transportation links with EU countries have become extremely important for Ukraine's import and export operations. The Solidarity Lanes transport project was initiated to tackle the economic effects of the invasion. The programme focuses on enhancing transportation links between Ukraine and the EU, including the Trans-European Transport Network (TEN-T) expansion and the construction of European railways.

Enhancing the transport corridor capacities along Ukraine's western border will accelerate the integration of the Ukrainian market into the EU's single

market, a matter of predominant importance for the country's reconstruction. The long-term goal is to develop a network of European railways within Ukraine, connecting major population centres and emerging industrial and economic hubs with EU countries. In turn, it will improve goods and passenger transport logistics between Ukraine and the European Union.

Ukraine and the EU are actively advancing the Solidarity Lanes project, forging alternative land routes for food exports in the wake of Russia's blockade of Ukrainian ports in the Black Sea. The measures include identifying new border crossings, streamlined customs procedures, logistical support, prioritising the exports of Ukrainian agricultural products, and establishing storage facilities within the EU.

It is also essential to make the most of the potential of Ukraine's candidacy in practice; hence, we are currently focusing on integrating Ukraine into the EU's internal market and sectors even before the membership negotiations.

Interview dated 14 August 2023

Дмитро ПОНОМАРЕНКО,
Надзвичайний і Повноважний Посол
України в Республіці Корея

КОРЕЙСЬКИЙ ДОСВІД І ПОТЕНЦІАЛ – УКРАЇНІ

– Пане Посол, у 2022–2023 роках Уряд Республіки Корея надав Україні гуманітарної та нелетальної військової допомоги на суму понад 230 млн доларів. Ба більше, під час робочої зустрічі з Володимиром Зеленським у межах саміту G7 Президент Юн Сок Йоль пообіцяв виділити додаткову нелетальну допомогу, зокрема техніку для розмінування. Розкажіть, будь ласка, про перспективи подальшого надання гуманітарної підтримки та про можливості співпраці в справі розмінування українських територій.

– Ми щиро вдячні корейській стороні за систематичну підтримку від початку повномасштабного воєнного вторгнення рф. Україна отримала від Уряду Республіки Корея допомогу за нагальними потребами: медикаменти, медичне обладнання, військове спорядження (захисні шоломи та бронежилети), комп'ютери, автомобілі швидкої медичної допомоги (АШМД), пікапи, засоби захисту, генератори, екскаватори, міношукачі, захисне спорядження для гуманітарного розмінування тощо. 2023 року Південна Корея також має намір передати додатковий транш матеріально-технічної допомоги, зокрема велику кількість АШМД, вантажівок, спеціальної техніки, генераторів.

Останнім часом, а надто після зустрічі Президента України Володимира Зеленського з Президентом РК Юн Сок Йолем під час його нещодавнього візиту в Україну, ми спостерігаємо активізацію корейської сторони в наданні підтримки, зокрема у сфері гуманітарного розмінування.

Нещодавно офіційний Сеул передав Україні портативні міношукачі та 100 комплектів захисного спорядження. До кінця 2023 року Уряд РК планує надати 12 висококласних машин для розмінування (MV-4 та MV-10) хорватського виробника «DOK-ING», а також 100 повнопривідних пікапів на потреби розміновувальних підрозділів.

Міністр закордонних справ Кореї Пак Чін на зустрічі з Послом України Дмитром Пономаренком у Міністерстві закордонних справ у центрі Сеула напередодні першої річниці російського вторгнення в Україну

Korean Foreign Minister Park Jin meets Ukrainian Ambassador Dmytro Ponomarenko at the Foreign Ministry in central Seoul on the eve of the first anniversary of Russia's invasion of Ukraine

З огляду на надзвичайну важливість своєчасного та якісного очищення забруднених вибуховими пристроями територій, щоб тимчасово переміщені громадяни України безпечно повернулися до своїх домівок і можна було розпочати процес ефективної післявоєнної відбудови, Посольство систематично співпрацює з відповідними урядовими установами РК задля якомога ширшого залучення корейської сторони до справи гуманітарного розмінування.

Нині опрацьовуємо питання участі представників Південної Кореї в Міжнародній донорській конференції з гуманітарного розмінування в Україні, заплановану на 11–12 жовтня 2023 року в Загребі (Хорватія).

Хотів би зазначити, що Республіка Корея з її досвідом Корейської війни 1950–1953 років має необхідний потенціал, щоб допомогти Україні розв'язати важливе питання гуманітарного розмінування. Нині ми бачимо відкритість Уряду РК до кооперації за цим напрямом і готовність надавати підтримку нашій державі відповідно до нагальних потреб.

– Від деяких представників міжнародної спільноти в бік Республіки Корея лунають заклики надати Україні летальну зброю. Водночас пан Юн у квітні 2023 року сказав, що Кореї буде складно обмежуватися лише гуманітарною і фінансовою підтримкою, якщо ситуація погіршиться настільки, що міжнародна спільнота не зможе цього толерувати. Які перешкоди на шляху до змін у цій політиці та які реальні перспективи надання Україні серйозного озброєння – хоча б засобів протиповітряної оборони?

– Наразі офіційна позиція Уряду РК, згідно з якою пряма передача летального озброєння Україні як державі у стані війни неможлива, – незмінна.

Ми розуміємо занепокоєння корейської сторони, яка будь-що прагне уникнути потенційних негативних наслідків такого кроку (насамперед – постачання критичних технологій та озброєння з росії до КНДР). Водночас в умовах невпинного розширення міжнародної військової підтримки України Південна Корея відчуває тиск із боку наших головних партнерів, на який не може не зважати.

Українська сторона, зі свого боку, також послідовно працює над позитивним розв'язанням цього питання. За сприяння Посольства Міністерство оборони України комунікує з Міністерством національної оборони РК щодо можливих шляхів допомоги. Президент України Володимир Зеленський неодноразово звертався до свого корейського колеги з проханням опрацювати можливість надання оборонної підтримки для захисту цивільного населення й об'єктів критичної інфраструктури.

Доволі складно прогнозувати, коли та які саме рішення будуть ухвалені, але сподіваюся, що прийнятний для обох країн формат кооперації все ж буде знайдено вже незабаром.

– І Республіці Корея, й Україні випало межувати з державними утвореннями, які загрожують світовому миру й безпеці: Корейською Народною Демократичною Республікою та російською федерацією. Що спільного і відмінного в становищах Республіки Корея й України? Який досвід Південної Кореї було б корисно запозичувати Україні зараз і надалі?

– Мені часто доводиться чути міркування щодо спільних і відмінних рис між нашою війною та корейським конфліктом 1950–1953 років, і я завжди зауважую, що між ними є принципова різниця.

У Кореї відбувся громадянський конфлікт між представниками одного народу, де кожному зі сторін підтримували іноземні держави. Війна ж в Україні є наслідком неспровокованого вторгнення країни-агресора. За українців не воюють чужі війська. Усе чітко й однозначно, і будь-які спекуляції на цю тему недоречні.

Я не думаю, що ми коли-небудь погодимося на поділ нашої держави за певною лінією розмежування чи на заморожування конфлікту. Як демонструє корейський досвід, такі «тимчасові припинення вогню» можуть тривати не одне десятиліття, що однозначно нас не влаштовує.

З огляду на географічне розташування нашої країни, а також на той факт, що росія навряд чи найближчим часом кудись зникне, вважаю, що Україні було б корисно взяти на озброєння досвід РК у розбудові власного військово-промислового комплексу. Адже належно забезпечені збройні сили – це запорука миру та безпеки.

Шлях, що його народ Південної Кореї за останні 70 років проклав до створення зброї, здатної захистити від посягань агресора, справді вражає. Нині найсучасніше озброєння корейського виробництва не лише

гарантує безпеку кордонів Республіки Корея, а й має неабиякий попит на ринку. Протягом наступних кількох років країна планує посісти четверте місце серед світових експортерів озброєнь і військової техніки.

І, звісно, не зайвим було б запозичити корейський досвід розбудови сучасної економіки, власного промислового комплексу й експортного потенціалу. Республіка Корея змогла відродитися з попелу війни – авжеж, із міжнародною допомогою. Нас не може не надихати досвід швидкого прогресу – того, що у світі згодом назвали рецептом успіху «азійських тигрів».

– *Приватний сектор, неурядові інституції, звичайні громадяни – корейське суспільство активно допомагає Україні у війні проти російської федерації. Ваша Високоповажносте, як Посольство взаємодіє з недержавними акторами в контексті підтримки нашої держави?*

– Ми постійно відчуваємо сприяння з боку приватного бізнесу, різноманітних неурядових організацій і громадян Південної Кореї.

Корейці чудово пам'ятають, у якій скруті перебувала їхня країна 70 років тому та як їм допомагала світова спільнота. Мабуть, саме тому багато хто з них вважає за свій обов'язок підтримувати український народ, який потерпає від російської агресії. Як фізичні, так і юридичні особи переказують гроші на гуманітарний рахунок Посольства чи за нашого сприяння передають в Україну предмети першої необхідності, різноманітну техніку й обладнання.

Щоб активізувати таку допомогу, Посольство систематично комунікує з основними бізнес-асоціаціями, ЗМІ та культурними організаціями Південної Кореї, які інформують громадськість про головні потреби нашої держави.

Крім того, показовим є візит до України 13–14 вересня 2023 року Міністра землі, інфраструктури та транспорту Республіки Корея Вон Хі Рьона. Міністра, якого Президент Південної Кореї призначив спеціальним уповноваженим корейського Уряду з питань відновлення України, під час візиту супроводжувала численна представницька делегація корейського державного й приватного бізнесу. Було проведено бізнес-форум, зустрічі в профільних міністерствах, укладено міжурядову угоду стосовно кредитів від Фонду економічного розвитку і співробітництва. Це також свідчить про значний інтерес південнокорейського бізнесу до підтримки України та роботи з українськими партнерами.

– *Попри спустошення та руйнування, які спричинила Корейська війна 1950–1953 років, Республіці Корея вдалося продемонструвати стрімкий економічний розвиток у другій половині ХХ століття – «диво на річці Хан». На Вашу думку, чи зможе Україна після перемоги втілити власне економічне диво?*

– Справді, Республіка Корея доклала максимум зусиль для повоєнного відновлення, спрямувавши всі ресурси на розвиток економіки. Результат сьогодні бачить увесь світ.

Президент Південної Кореї Юн Сок Йоль та перша леді Кім Кеон Хі 15 липня 2023 року прибули до України з неанонсованим візитом і відвідали Київщину, зокрема міста Бучу та Ірпін, які постраждали від російського вторгнення

On 15 July 2023, the President of South Korea Yoon Suk Yeol and First Lady Kim Keon-hee arrived in Ukraine with an unannounced visit and went to the Kyiv region, in particular the cities of Bucha and Irpin, which suffered from the Russian invasion

За останні 70 років Південна Корея, завдяки скоординованим діям влади, а головне – вмотивованості та невичерпній енергії працелюбного корейського народу, перетворилася зі сплундрованої війною аграрної країни на державу, де панують інноваційні технології, а рівень життя населення зростає. Ця країна зробила ставку на індустріалізацію, впровадження нових форм виробництва, орієнтованість на експорт, розвиток освіти – і тепер корейські корпорації знані в усіх куточках планети.

Для втілення власного економічного дива Україна вже має значні людські та природні ресурси, необхідний досвід і в агросфері, і в промисловості, потужну науково-технічну базу, логістичні переваги тощо. Наша країна рухається до повноправного членства в Європейському Союзі, що також відкриє нові горизонти для розвитку економіки.

Нині ми активно вивчаємо відповідний досвід корейських друзів, встановлюємо та розвиваємо контакти з урядовими, бізнесовими й експертними колами. Перекоаний, що ми зможемо застосувати набуті навички й знання в повоєнний період, після перемоги над агресором.

Посольство також шукає потенційних напрямів взаємовигідної співпраці між Україною та Республікою Корея – передусім у контексті залучення корейських інвестицій, участі корейського бізнесу в реалізації інфраструктурних проєктів, кооперації в енергетиці, машинобудуванні, сільському господарстві, металургії, ІТ тощо.

На мою думку, опираючись на власні сили, а також допомогу та досвід іноземних партнерів, Україна неодмінно побудує ефективну модель економічного розвитку.

– Південна Корея продемонструвала готовність доєднатися до повоєнного відновлення України. Зокрема, Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України підписало з Міністерством землі, інфраструктури та транспорту Республіки Корея меморандум про посилення співпраці з питань відбудови. Пане Посол, які сфери можуть найбільше привабити корейських інвесторів? Чи розроблено вже відповідні проєкти?

– Ми незмінно відчуваємо бажання та готовність Південної Кореї долучатися до повоєнної відбудови України.

Нещодавно, як я вже зазначав, відбувся історичний, перший із часу встановлення дипломатичних відносин, візит корейського лідера в Україну. Зустріч Володимира Зеленського та Юн Сок Йоля дала суттєвий поштовх пошуку шляхів для участі корейської сторони у відновленні нашої держави.

Згаданий меморандум передбачає поживавлення взаємодії державного та приватного секторів обох країн у галузях містобудування, розвитку транспортної та соціальної інфраструктури тощо.

Цей документ є лише елементом масштабної роботи із залучення Південної Кореї до повоєнної відбудови нашої країни. Зокрема, як я зазначив вище, 13 вересня 2023 року під час візиту Міністра землі, інфраструктури та транспорту Республіки Корея Вон Хі Рьона в присутності Президента України Володимира Зеленського сторони підписали Угоду між Урядом України та Урядом Республіки Корея стосовно кредитів від Фонду економічного розвитку і співробітництва. Ця угода дасть змогу отримати фінансування та реалізувати конкретні проєкти.

На першому етапі, у межах окремих кредитних договорів, опрацюватимуть питання про поставки Україні необхідного обладнання чи про підтримку бюджету для реалізації державних цільових програм. Надалі, у післявоєнний період, Фонд розглядатиме проєкти з будівництва інфраструктурних об'єктів.

Крім того, хотів би зазначити, що у вересні 2023 року під час саміту G20 Президент Юн Сок Йоль повідомив, що Республіка Корея надасть Україні 2,3 млрд дол. США на післявоєнну відбудову. Частину цих коштів, 300 млн дол. США, нададуть Україні 2024 року, зокрема через механізми міжнародних організацій, як-от Світовий банк і Європейський банк реконструкції та розвитку. А 2 млрд дол. США з 2025 року спрямовуватимуть Україні у форматі кредитів від Фонду економічного розвитку та співробітництва.

Ми оцінюємо, що корейська сторона зацікавлена передусім у налагодженні співпраці у сферах енергетики, інфраструктури, промисловості (зокрема в контексті створення чи локалізації сучасних промислових виробництв на території України).

– Українська громада в Республіці Корея часто проводить мирні акції протесту біля російського посольства в Сеулі, поширює збори на підтримку ЗСУ, організовує публічні заходи для підвищення обізнаності іноземців про війну в Україні тощо. Як Посольство взаємодіє з діаспорою в Республіці Корея? Які труднощі доводиться долати українській громаді, зокрема людям, які покинули територію України через російську повномасштабну війну?

– Українська громада в Республіці Корея наразі не має зареєстрованої організації закордонних українців, але наполегливо працює над цим питанням. Наша тамтешня спільнота хоч і нечисленна, проте дуже ініціативна. Через російсько-українську війну кожен із нас має за плечима важкий трагічний досвід. Попри це українці докладають значних зусиль, щоб корейське суспільство нас чуло та розуміло.

З огляду на певні місцеві культурні та правові особливості, наші громадяни мусять долати на своєму шляху низку перешкод. Незнання корейської мови та брак фінансової підтримки з боку Республіки Корея не полегшує їхнього перебування в країні.

Водночас це не зупиняє українців. Вони об'єднуються та реалізують гуманітарні й волонтерські проекти, збирають гроші на благодійність, проводять мирні мітинги й акції, лекції, інтерв'ю, поширюють інформацію в соцмережах і розповідають про нашу культуру. Українська громада надала неocenенну допомогу в проведенні Всесвітніх хорових ігор 2023 року в місті Каннин, де спеціальним гостем став український дівочий хор «Вогник».

Взаємодія Посольства з громадою результувала в те, що Україна посіла призове третє місце на фестивалі «Itaewon Global Village 2022» у Сеулі. Також проведено велоаїзд у вишиванках, організовано низку благодійних концертів до Дня Незалежності України в південнокорейській столиці й

Президент Республіки Корея Юн Сок Йоль під час візиту до України

President of South Korea Yoon Suk Yeol during the visit to Ukraine

інших містах, реалізовано майстер-класи з розпису писанок до Великодня, декорування печива до Дня святого Миколая, створення традиційних оберегів – ляльок-мотанок і браслетів, а також витинанок за ескізами української мисткині Дар’ї Альошкіної. Відбуваються спільні перегляди фільмів, святкування знаменних і пам’ятних дат, неформальні зустрічі.

Ми також підтримуємо молодь, інформуючи їх про стипендії на навчання в цій країні.

– *Публічна дипломатія відіграє важливу роль у формуванні іміджу України в Республіці Корея, навіть попри географічну віддаленість і культурні відмінності двох держав. Які найвагоміші проекти культурної дипломатії вже вдалося втілити?*

– Посольство надає велику увагу іміджевим заходам у Республіці Корея. Останніми роками реалізовано низку яскравих проєктів. Зокрема, в Музеї грошей Банку Кореї до 30-річчя дипломатичних відносин між Україною та Республікою Корея проведено виставку «Пізнання України через гроші: від Русі до Євромайдану». Вона була відкритою для мешканців і гостей Сеула протягом 2022 року, а нині доступна онлайн.

У Центральній муніципальній бібліотеці Сеула започатковано першу в Південній Кореї українську книжкову полицку під патронатом першої леді України Олени Зеленської.

У Національній асамблеї РК презентовано виставку витинанок «Мереживо пам’яті» Дар’ї Альошкіної, присвячену Голодомору – геноциду 1932–1933 років в Україні, а також організовано майстер-класи зі створення витинанок.

Посольство активно популяризує українське кіномистецтво. Важливими в цьому контексті стали, зокрема, перший український кінофестиваль у Південній Кореї, проведений у межах благодійного кіномарафону «CinemaAidUkraine» у Корейському кіноархіві, а також Український павільйон на 14-му бієнале в місті Кванджу.

Ми й далі говоримо про повномасштабну війну, яку розв’язала росія, та необхідність відновити мир в Україні. Важливими артподіями в Сеулі, що засвідчили потужну міжнародну підтримку, стали фотовиставка «Рік стійкості», відкрита 2023 року, та Міжнародна мистецька виставка заради миру «Стійкість України» в галереї Йонгсан, відкрита в червні 2023 року, на якій свої роботи представила українська художниця в Південній Кореї Марія Чорножукова.

Візит першої леді України Олени Зеленської до Республіки Корея в травні 2023 року надав ще одного імпульсу двосторонній взаємодії у сфері культури. Наприклад, домовлено про запуск цього року першого в Південній Кореї українськомовного гіда в мистецькому центрі «Седжон» після його реконструкції.

Протягом 16–22 вересня 2023 року тривав Тиждень української культури у м. Пхьонтек, у межах якого відбулися виступи українського квартету «Ліберте» разом із корейськими артистами, фотовиставка, лекція про українську культуру, майстер-класи з української кухні та створення традиційних сувенірів, а також відкрито другу в Кореї «Українську книжкову полицю» у місцевій бібліотеці «Бедарі». Окремо було презентовано Міжнародний марафон пересувних виставок «Формула миру в мистецтві дітей України», представлений дитячими творами з колекції БФ «Львівська дитяча галерея», який проходить за підтримки першої леді України Олени Зеленської та Асоціації «Подружжя українських дипломатів».

Ми постійно шукаємо нових культурних проєктів, і нам є чим зацікавити корейське суспільство.

– На початку XXI століття Республіка Корея визначила як один із пріоритетів промоцію свого іміджу, насамперед через популярну культуру: стрічка «Паразити» стала першим неангломовним фільмом, який переміг у номінації «Найкращий фільм» премії «Оскар»; артисти кей-попу виступають не лише для мільйонів фанатів, а й перед світовими лідерами біля трибуни Генасамблеї ООН. На Вашу думку, чи зміг би український культурний продукт досягнути такого успіху? Які практики Південної Кореї в цьому контексті могли б піти на користь Україні?

– Справді, Уряд Республіки Корея в особі Міністерства культури, спорту та туризму зосереджений на активній підтримці креативного контенту, який є популярним у всьому світі та має вирішальний вплив на експорт у суміжних галузях.

Культурні та креативні індустрії в РК розглядають як важливі чинники економічного зростання. Це зовсім не дивно, адже лише за 2022 рік корейського креативного контенту було експортовано на майже 14 мільярдів доларів США. Саме тому південнокорейський уряд просуває такі ініціативи, як фінансова допомога та фіскальна підтримка, спрямована на створення й розповсюдження контенту, розвиток талантів і промоцію цього напрямку за кордоном.

У грудні 2022 року Міністерство культури, спорту та туризму РК затвердило план підтримки телемовлення й відеоіндустрії, який містить стратегії з підвищення доходів галузі до 23,5 мільярда доларів США до 2027 року.

Україна ж зараз намагається зберегти самобутність, яку так цілеспрямовано знищує росія. Попри всі виклики, ми не перестаємо доводити, що наша країна може створювати якісний і актуальний культурний продукт.

Якщо брати до прикладу презентацію українських талантів у Південній Кореї, то лише за останні півтора року можна пригадати тури тамтешніми містами Академічного симфонічного оркестру Чернівецької обласної філармонії імені Дмитра Гнатюка, Камерного оркестру Івано-Франківської філармонії, дівочого хору «Вогник» тощо, і це вчергове продемонструвало, що нам є чим пишатися. Це також доводить, що на українську культуру є запит, що вона конкурентоспроможна.

Для примноження успіху нам потрібно відкинути шароварщину й несмак, які нав'язав радянський режим, усвідомити та прийняти свою роль у сучасному світі, сформувати сміливий образ країни, що створює та захищає прогресивні моделі й сенси.

Я переконаний: переосмисливши пріоритети в культурній стратегії та врахувавши найкращі світові практики, за кілька років ми мали б усі можливості, щоб не лише наздогнати, а й перевершити південнокорейські показники в експорті креативного контенту.

KOREAN EXPERIENCE AND POTENTIAL FOR UKRAINE

– Mr Ambassador, in 2022–23, the Government of the Republic of Korea provided humanitarian and non-lethal military aid to Ukraine in the amount of USD 230 million. Moreover, at a work meeting with Volodymyr Zelenskyy during the G7 Summit, President Yoon Suk Yeol promised to provide additional non-lethal aid, in particular equipment for demining. Please tell us about the prospects for further humanitarian assistance and the possibility of cooperation in demining Ukrainian territories.

– We are sincerely grateful to the Korean side for systematic assistance since the beginning of the Russian Federation's full-scale military invasion. From the Government of the Republic of Korea, Ukraine has received considerable aid for its pressing needs, namely medicines, medical and military equipment (protective helmets and body armour), computers, ambulances, pickup trucks, protective gear, generators, excavators, mine detectors, protective equipment for humanitarian demining, etc. In 2023, South Korea also intends to transfer an additional tranche of material and technical assistance, including many ambulances, lorries, special equipment, and generators.

Recently, and especially after the meeting of the President of Ukraine, Volodymyr Zelenskyy, with the President of the Republic of Korea, Yoon Suk Yeol, during his recent visit to Ukraine, we have observed the increase in the provision of support from the Korean side, in particular, in the field of humanitarian demining.

Recently, official Seoul sent portable mine detectors and 100 sets of protective equipment to Ukraine. By the end of 2023, the Government of the Republic of Korea plans to provide 12 high-class demining machines (MV-4 and MV-10) of the Croatian manufacturer DOK-ING and 100 four-wheel drive pickups for demining units.

As the timely and thorough cleaning of the territories contaminated by explosive devices is extremely important so that the temporarily displaced citizens of Ukraine can safely return to their homes and the process of effective post-war reconstruction can be started, the Embassy systematically cooperates with the relevant government institutions of the Republic of Korea for the broadest possible involvement of the Korean side in the process of humanitarian demining.

25 лютого 2023 року Посол України Дмитро Пономаренко відвідав «Кемп Гамфріс» (Пхьонтек), найбільшу закордонну базу американських військових, і долучився до відеодискусії про цивільно-військові операції в Україні під час війни. У дискусії взяли участь українські військові, Командування об'єднаних сил Південної Кореї та США та Об'єднаний комітет начальників штабів Південної Кореї

On 25 February 2023, Ambassador of Ukraine Dmytro Ponomarenko visited the largest overseas US military base Camp Humphreys (Pyeongtaek) and took part in a video conference between the Ukrainian military, the ROK/US Combined Forces Command and the Joint Chiefs of Staff of the Republic of Korea discussing wartime civil-military operations in Ukraine

We are currently working on the participation of South Korean representatives in the International Conference of Donors for Humanitarian Demining in Ukraine, scheduled for 11 and 12 October 2023 in Zagreb (Croatia).

I would like to note that the Republic of Korea, with its experience of the Korean War of 1950–53, has the necessary potential to help Ukraine with an important issue of humanitarian demining. Currently, we see the openness of the Government of the Republic of Korea to cooperation in this direction and its readiness to provide support to our state according to our urgent needs.

– *Some international community representatives are calling on the Republic of Korea to provide Ukraine with lethal weapons. At the same time, in April 2023, Mr Yoon said that it would be difficult for Korea to limit the support to humanitarian and financial only if the situation worsened to such an extent that the international community could not tolerate it. What are the obstacles to changes in this policy, and what are the real prospects of providing Ukraine with serious armaments, at least air defence systems?*

– Currently, the official position of the Government of the Republic of Korea, according to which the direct transfer of lethal weapons to Ukraine, as a state at war, is impossible, remains unchanged.

We understand the concerns of the Korean side, which seeks to avoid the negative consequences of such a step (first of all, the supply of critical technologies and weapons from Russia to the DPRK). At the same time, in the conditions of

the persistent expansion of international military support for Ukraine, South Korea feels pressure from our key partners, which it cannot simply ignore.

For its part, the Ukrainian side is also consistently working on a positive solution to this issue. With the assistance of the Embassy, the Ministry of Defence of Ukraine communicates with the Ministry of National Defence of the Republic of Korea regarding possible ways of assistance. President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy has repeatedly asked his Korean counterpart to consider the possibility of providing Ukraine with defence support for the protection of the civilian population and critical infrastructure facilities.

It's fairly difficult to predict when and which particular decisions will be made, however, I hope that a cooperation format acceptable to both countries will be found soon.

– *Both the Republic of Korea and Ukraine border entities that pose a threat to world peace and security – the Democratic People's Republic of Korea and the Russian Federation. What is common and different in the positions of the Republic of Korea and Ukraine? What experience of South Korea would be useful for Ukraine to learn from now and in the future?*

– I often hear reflections about the similarities and differences between our war and the Korean conflict of 1950–53, and I always stress that there is a fundamental difference between the two.

In Korea, it was a civil conflict between representatives of the same people, during which foreign states supported each side. The war in Ukraine is the result of the unprovoked invasion by the aggressor country. Foreign troops do not fight for Ukrainians. Everything is clear and unambiguous, and any speculation on this topic is inappropriate.

I don't think we will ever agree to the division of our country along some line of demarcation or to freeze the conflict. As the Korean experience shows, such 'temporary cease-fires' can last for decades, which is definitely not acceptable to us.

Given our country's geographical position and the fact that Russia is unlikely to disappear soon, I believe it would be useful for Ukraine to adopt the experience of the Republic of Korea in developing its own military-industrial complex. After all, properly equipped armed forces guarantee peace and security.

The path that the people of South Korea have made over the past 70 years in creating weapons capable of defending against the encroachments of an aggressor is truly impressive. Nowadays, besides guaranteeing the security of the Republic of Korea's borders, state-of-the-art Korean-made weapons are also in considerable demand on the market. The country intends to become the world's fourth-largest exporter of arms and military equipment over the next few years.

It also might have been useful to adopt the Korean practice of developing the modern economy, industrial complex and export potential. The Republic of Korea managed to rise from the ashes of war, with international assistance, of

course. We cannot help but draw inspiration from the experience of such rapid progress – what the world calls the recipe for success of the ‘Asian Tigers’.

– *The private sector, non-governmental institutions and ordinary citizens – Korean society is actively helping Ukraine in the war against the Russian Federation. Your Excellency, how does the Embassy of Ukraine in Seoul interact with non-state actors in the context of supporting our state?*

– We constantly feel the support of private businesses, various non-governmental organisations and citizens of South Korea.

Koreans remember well the devastation their country faced 70 years ago and how the world community assisted them. Perhaps that is why many of them consider it their duty to support the Ukrainian people suffering from Russian aggression. Both individuals and legal entities transfer money to the Embassy’s humanitarian account or, with our assistance, send basic necessities, various machinery and equipment to Ukraine.

To intensify such assistance, the Embassy systematically communicates with major business associations, mass media and cultural organisations of South Korea, informing the public about our state’s primary needs.

Moreover, an illustrative example can be seen in the visit to Ukraine paid by Minister of Land, Infrastructure and Transport of the Republic of Korea Won Hee-ryong on 13–14 September 2023. The Minister, whom the President of South Korea had appointed as the Korean Government’s special commissioner for Ukraine’s recovery, was accompanied by a large delegation of representatives of Korean public and private businesses. They attended a business forum, held meetings in relevant ministries, and signed the intergovernmental Agreement on loans from the Economic Development and Cooperation Fund. And that testifies to South Korean businesses’ keen interest in supporting Ukraine and working with Ukrainian partners.

– *Despite the devastation and destruction caused by the Korean War of 1950–53, the Republic of Korea demonstrated rapid economic development in the second half of the 20th century, known as the ‘Miracle on the Han River’. In your opinion, will Ukraine be able to achieve its own economic miracle after the victory?*

– Indeed, the Republic of Korea put all its best efforts into the post-war recovery, directing all its resources to economic development. The whole world can see the results today.

Over the past 70 years, South Korea, driven by the coordinated actions of the government and, most importantly, the motivation and inexhaustible energy of the hardworking Korean people, has transformed from a war-ravaged agrarian country into a state embracing innovative technologies flourish and growing living standards. This country prioritised industrialisation, the implementation of new forms of production, export orientation, development of education, and now Korean corporations are renowned worldwide.

To achieve its own economic miracle, Ukraine already possesses significant human and natural resources, the necessary experience in both agriculture and industry, a robust scientific and technical base, logistical advantages, etc. Our country is moving towards full membership in the European Union, which will also open up new economic development horizons.

Currently, we are actively studying the relevant experience of our Korean friends, establishing and developing contacts with government, business and expert circles. I am certain that we will be able to apply the acquired skills and knowledge in the post-war period, after the victory over the aggressor.

The Embassy is also looking for potential directions of mutually beneficial cooperation between Ukraine and the Republic of Korea, primarily in the context of attracting Korean investments, Korean business participation in the implementation of infrastructure projects, development of cooperation in energy, engineering, agriculture, metallurgy, IT, etc.

In my opinion, relying on its own strength, as well as the help and experience of foreign partners, Ukraine will undoubtedly build an effective model of economic development.

– *South Korea has demonstrated its readiness to take part in Ukraine's post-war recovery. In particular, the Ministry for Communities, Territories and Infrastructure Development of Ukraine signed a memorandum with the Ministry of Land, Infrastructure and Transport of the Republic of Korea on consolidation of cooperation on reconstruction issues. Mr Ambassador, which areas can attract Korean investors the most? Are there any relevant projects already developed?*

– We witness a continual desire and readiness of South Korea to join Ukraine's post-war recovery.

Recently, as was mentioned above, a historic visit of the Korean leader to Ukraine took place, the first one since the establishment of diplomatic relations. The meeting between Volodymyr Zelenskyy and Yoon Suk Yeol gave a significant push to the search for ways for the Korean side to participate in the recovery of our state.

The memorandum implies intensifying cooperation between both countries' public and private sectors of in urban planning, transport and social infrastructure development, etc.

This document is just an element of a large-scale effort to involve South Korea in the post-war reconstruction of our country. For instance, as I mentioned above, on 13 September 2023, during the visit of Minister of Land, Infrastructure and Transport of the Republic of Korea Won Hee-ryong with the presence of President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy, the parties signed the Agreement between the Government of Ukraine and the Government of the Republic of Korea on loans from the Economic Development Cooperation Fund. This agreement will enable financing and implementation of specific projects.

Initially, within the separate credit agreements, issues related to the supply of necessary equipment to Ukraine or budget support for implementing state-targeted programmes will be worked out. Later, in the post-war period, the Fund will consider projects for the construction of infrastructure facilities.

In addition, I would like to note that in September 2023, during the G20 Summit, President Yoon Suk Yeol announced that the Republic of Korea would extend 2.3 billion US dollars to Ukraine for its post-war recovery. A part of that sum, 300 million US dollars, will be provided to Ukraine in 2024, partly through the mechanisms of international organisations such as the World Bank and the European Bank for Reconstruction and Development. The remaining 2 billion US dollars will be allocated to Ukraine starting in 2025 in the form of loans from the Fund for Economic Development and Cooperation.

According to our estimates, the Korean side is primarily interested in establishing cooperation in the fields of energy, infrastructure, and industry (in particular, regarding the creation or localisation of modern industrial production on the territory of Ukraine).

– *The Ukrainian community in the Republic of Korea often holds peaceful protests in front of the Russian embassy in Seoul, shares information on fundraising initiatives in support of the Armed Forces, organises public events to raise awareness among foreigners about the war in Ukraine, etc. How does the Embassy cooperate with the diaspora in the Republic of Korea? What difficulties does the Ukrainian community have to overcome, in particular, people who left the territory of Ukraine due to the Russian full-scale war?*

– The Ukrainian community in the Republic of Korea does not currently have a registered organisation of overseas Ukrainians; nonetheless, it is persistently moving forward with this issue. Our community there is small but very proactive. Because of the Russian-Ukrainian war, each of us now carries a heavy and tragic experience. Despite this, Ukrainians are making great efforts so that Korean society hears and understands us.

Due to certain local cultural and legal particularities, our citizens have to overcome a number of obstacles on their way. The inability to speak Korean and lack of financial support from the Republic of Korea does not make their stay in the country easier.

At the same time, this does not stop Ukrainians. They unite and implement humanitarian and volunteer projects, raise funds for charity, hold peaceful rallies and demonstrations, lectures, and interviews, spread information on social media and talk about our culture. The Ukrainian community provided invaluable assistance during the 2023 World Choir Games in Gangneung, where Vohnyk, Ukrainian girls' choir, was a special guest.

The Embassy's cooperation with the community resulted in Ukraine winning third place at the Itaewon Global Village Festival 2022 in Seoul. We also

Заступник Міністра закордонних справ Південної Кореї Пак Йон-мін і Посол України в Південній Кореї Дмитро Пономаренко фотографуються на тлі гуманітарної допомоги, готової до надсилання в Україну, в Міжнародному аеропорту «Інчхон», 9 грудня 2022 року (Yonhap)

Park Yong-min, Korean Deputy Foreign Minister, and Dmytro Ponomarenko, Ukrainian Ambassador to South Korea, pose for photos in front of humanitarian aid items prepared to be flown to Ukraine at Incheon International Airport, 9 December 2022 (Yonhap)

organised a bike ride wearing embroidered shirts, a series of charity concerts on the occasion of the Independence Day of Ukraine in the South Korean capital and other cities, masterclasses on painting pysankas (Easter eggs), decorating cookies for St Nicholas Day, creating traditional amulets, such as motanka dolls and bracelets, as well as vytynankas (art form of papercutting) based on Daria Aloskhina's (Ukrainian artist) sketches. We hold joint film screenings, celebrations of significant and memorable dates, as well as informal meetings.

We also help young people by informing them about scholarships to study in the country.

– *Public diplomacy plays a significant role in shaping the image of Ukraine in the Republic of Korea, despite the geographical remoteness and cultural differences between the two states. What are the most prominent projects of cultural diplomacy that have already been carried out?*

– The Embassy considers events promoting Ukraine's image in the Republic of Korea to be of utmost importance. In recent years, several brilliant projects have been implemented. For example, the Bank of Korea Money Museum hosted the Exploring Ukraine through Money: from the Kyiv Rus to the Euro-maidan exhibition to mark the 30th anniversary of diplomatic relations between Ukraine and the Republic of Korea. It was open to Seoul residents and tourists throughout 2022 and is now available online.

The first Ukrainian bookshelf in South Korea was created in the Seoul Metropolitan Library under the patronage of Olena Zelenska, the First Lady of Ukraine.

The National Assembly of the Republic of Korea presented the Laces of Memory exhibition of vytynankas by the Ukrainian artist Daria Aloskina, dedicated to the Holodomor, the genocide committed against Ukraine in 1932–33, and organised masterclasses on carving vytynankas.

The Embassy actively promotes Ukrainian cinematography. The first Ukrainian film festival in South Korea, held as part of the CinemaAidUkraine charity film marathon at the Korean Film Archive, and the Ukrainian pavilion at the 14th Gwangju Biennale were particularly prominent in this context.

We continue to talk about the full-scale war unleashed by Russia and the need to restore peace in Ukraine. Some of the important art events in Seoul that signify strong international support were the Year of Resilience photography exhibition, which opened in 2023, and Ukraine's Resilience International Art Exhibition for Peace at the Yongsan Gallery, launched in June 2023, where Mariia Chornozhukova, the Ukrainian artist in South Korea, presented her artworks.

The visit of Olena Zelenska, the First Lady of Ukraine, to the Republic of Korea in May 2023 gave another push to bilateral cooperation in the field of culture. For instance, the launch of the first Ukrainian-language guide in South Korea is planned this year at the Sejong Centre after its reconstruction.

On 16–22 September 2023, the Week of Ukrainian Culture took place in Pyeongtaek, featuring the Liberté Quartet from Ukraine performing with Korean musicians, a photo exhibition, a lecture on Ukrainian culture, Ukrainian cuisine and traditional souvenir-making workshops, and the opening of the second Ukrainian Bookshelf in Korea at the Baedari Library. A separate presentation focused on the International Marathon of Travelling Exhibitions entitled Peace

Formula in the Children's Art in Ukraine, featuring children's works from the collection of the Lviv Children's Art Gallery charity foundation. The Marathon is supported by the First Lady of Ukraine Olena Zelenska and the Spouses of Ukrainian Diplomats Association.

We are constantly looking for opportunities for new cultural projects, and we have things to attract the interest of Korean society.

– *At the beginning of the 21st century, the Republic of Korea prioritised popular culture as a way to promote its image: the Parasite film became the first non-English-language film to win the Best Picture nomination at the Oscar award; K-pop artists perform not only for millions of fans but also in front of world leaders at the rostrum of the UN General Assembly. In your opinion, would a Ukrainian cultural product be able to achieve such success? What practices of South Korea could be helpful for Ukraine in this context?*

– Indeed, the Government of the Republic of Korea, represented by the Ministry of Culture, Sports and Tourism, is focused on actively supporting creative content that is popular worldwide and has a crucial impact on exports in related industries.

Cultural and creative industries in the Republic of Korea are considered important drivers of economic growth. This is not surprising at all because, in 2022 alone, the export of Korean creative content reached almost USD 14 billion. That is why the South Korean government promotes initiatives such as financial assistance and fiscal support for the creation and distribution of content, talent development and promotion of this direction abroad.

In December 2022, the Ministry of Culture, Sports and Tourism of the Republic of Korea approved a plan to promote the broadcasting and video industry, which features strategies to increase the industry's revenues to USD 23.5 billion by 2027.

Ukraine is now struggling to preserve its identity, which Russia is trying to destroy so intentionally. Despite all the challenges, we will continue proving that our country can create a high-quality and relevant cultural product.

If we take the presentation of Ukrainian talents in South Korea as an example, then just over the past year and a half, we may recall the tours of the Academic Symphony Orchestra of the Dmytro Hnatiuk Chernivtsi Regional Philharmonic, the Chamber Orchestra of the Ivano-Frankivsk Philharmonic, the Vohnyk girl's choir, etc., which yet again proved that we have many things to be proud of. It also proves that Ukrainian culture is in demand and competitive.

In order to multiply our success, we must reject the kitschy and inauthentic portrayals of Ukrainian culture imposed by the Soviet regime, comprehend and accept our role in the modern world and form a bold image of a country creating and protecting progressive models and meanings.

I am convinced that having reconsidered the priorities in the cultural strategy and adopted the best global practices, we could not only catch up but surpass South Korea's performance in exporting creative content in a few years.

Олександр БАЛАНУЦА,
*Надзвичайний і Повноважний Посол України
в Державі Кувейт;*

Ольга СЕГЕДА,
*третій секретар із культурно-гуманітарних
та інформаційних питань
Посольства України в Державі Кувейт*

ЕВОЛЮЦІЯ ПОЗИЦІЇ КУВЕЙТУ ЩОДО ПІДТРИМКИ УКРАЇНИ ВПРОДОВЖ 500+ ДНІВ ОПОРУ

Уранці 24 лютого 2022 року в Посольстві України в Кувейті вперше в історії зібралися послы держав ЄС і «Великої сімки» в цій країні, щоб висловити солідарність і запропонувати допомогу. Відтоді не минуло й дня без спільної дипломатичної роботи над консолідацією підтримки нашої держави з боку офіційного Ель-Кувейта. З-поміж публічних заходів варто назвати підняття Державного Прапора України над місцевими резиденціями іноземних посольств (передусім британського, яке першим серед дипломатичних представництв Сполученого Королівства у світі взялося до такої акції), а також благодійні вечори та концерти, Тиждень України, численні інформаційні кампанії в кувейтських ЗМІ. Паралельно в кулуарах Міністерства закордонних справ Держави Кувейт тривали багатогодинні зустрічі, темою яких була Україна, – неодноразово у форматі демаршу за підтримки європейських, американських та азійських колег.

Іноземний дипкорпус відіграв неабияку роль у сталій підтримці з боку Кувейту суверенітету та територіальної цілісності України, зокрема на рівні Організації Об'єднаних Націй, Ліги арабських держав, Ради співробітництва арабських держав Затоки тощо. Через органи ООН офіційний Ель-Кувейт виділив 4 млн дол. США фінансової підтримки українським переміщеним особам і надіслав понад 70 тонн гуманітарної допомоги. Солідарність з українцями демонструють і перші особи емірату: дружина

Іноземний дипкорпус у Посольстві України в Кувейті. 24 лютого 2022 року

Foreign diplomatic corps at the Embassy of Ukraine in Kuwait. 24 February 2022

Міністра закордонних справ Держави Кувейт Ріма Аль-Сабах спільно з «Kuwait-America Foundation» 2023 року провели в США щорічну галавечерю, у межах якої зібрали понад 1 млн дол. США на потреби біженців, зокрема українських. Однак кожне таке досягнення сповнене ризиків, адже посольству повсякчас доводилося виходити за межі дипломатичного протоколу. Це коштувало колосальної енергії, яка здебільшого йшла на формування стратегії і тактики дій з урахуванням різних сценаріїв.

Кувейтці пережили схожий з українським екзистенційний виклик у 1990–1991 роках [1], тому розуміють природу терористичної війни рф, стиль і способи якої багато в чому повторюють почерк Саддама Хусейна. Мешканці Кувейту часто повторюють відоме арабське прислів'я: «Правда ясно говорить, а брехня – заїкається». Українці ж у добу інформаційних технологій змушені не просто доносити голос правди до міжнародної спільноти, а й доводити, що вони – жертви, а не ініціатори збройного протистояння, розвінчувати російські міфи та фейки про себе. Тож найскладнішим завданням у Кувейті й досі є роз'яснення сутності та цілей війни рф проти України. Російська пропаганда небезрезультатно транслює через соцмережі (а іноді й традиційні медіа) наративи про «чужу війну», якою не варто перейматися, підступність дволиких Америки та Європи, боротьбу НАТО проти рф, яка чомусь точиться на теренах України, тощо. Згідно з соціопитуваннями, багато арабів (не тільки в Кувейті) сприймають російсько-українську війну як локальний конфлікт метрополії і колонії, що має глибоке історичне підґрунтя, а отже, унеможливорює будь-яке втручання.

Найжорстокіший етап боротьби за виживання, в який українці ввійшли 2022 року, спорадично представлений в арабськомовному інформаційному полі. Брак фахівців-арабістів, якісних матеріалів про Україну арабською мовою та відповідних комунікаційних каналів (соцмереж, радіо, ТБ тощо) був відчутний одразу. На пальцях однієї руки можна перелічити українських арабістів, які були здатні оперативно аналізувати, перекладати, коментувати, писати для арабських ЗМІ. Саме тому інформаційна діяльність посольства в лютому 2022 року почалася не з оприлюднення списку необхідної українцям допомоги для якнайшвидшої перемоги над злом, а з пояснення, чому Україна взагалі має право існувати без урахування російських інтересів. Тривалий інформаційний вакуум щодо нашої держави в арабському медійному полі змусив пояснювати абсурдність вигадок рф про «громадянську» війну в Україні з 2014 року, тамтешні «військові біолабораторії НАТО» тощо.

Фрагментарні, хибні, спотворені уявлення про Україну, що панували в арабському світі завдяки потужній російській пропаганді, також призвели до «нейтральності» цих країн щодо визвольної війни України, яка триває [2]. Така обережна рівновіддалена позиція передбачає однаковий рівень відносин з Україною та рф на користь власним економічним інтересам і «збереження обличчя» на міжнародній арені (Генеральний секретар ООН 2014 року відзначив колишнього Еміра Кувейту як «гуманітарного лідера»). Чимало експертів вважають одним із пріоритет-

Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба з Міністром закордонних справ Кувейту Салемом Аль-Сабахом в МЗС Кувейту. 18 квітня 2023 року

Minister for Foreign Affairs of Ukraine Dmytro Kuleba with Minister for Foreign Affairs of Kuwait Salem Al-Sabah at the MFA of Kuwait. 18 April 2023

Вечір солідарності з Україною в Посольстві Республіки Польща в Кувейті. 13 вересня 2022 року

Solidarity with Ukraine evening at the Embassy of the Republic of Poland in Kuwait. 13 September 2022

них дипломатичних завдань України саме збереження справжньої нейтральності задекларованої позиції. Важливо не допустити розширення економічної співпраці арабських країн із РФ, надання Росії допомоги в обходженні санкцій, постачання країні-терористу товарів подвійного призначення тощо.

Активна робота за цим напрямом дала плоди. На заміну властивої політичним, діловим, медійним, митецьким та іншим колам Кувейту неуважливості до екзистенційної боротьби українців, відображеної в кривому дзеркалі російської пропаганди, прийшло усвідомлення злочину, який скоїла Росія, та бадьоріша підтримка України як у моральному, так і в матеріальному аспектах. На таку світоглядну еволюцію вплинув і крах глобальної продовольчої безпеки внаслідок «голодних ігор», які розпочала Росія (поруч із субрегіоном Затоки розташовані країни, дуже залежні від імпортованого зерна, і проблеми з його постачанням загрожують соціально-економічною нестабільністю з відповідними наслідками для сусідніх країн). Однак нині дедалі чіткішає тенденція спаду уваги до українського питання внаслідок чи то «втоми», чи то накопичення внутрішніх нагальніших проблем, чи то вдалого балансування на ризиках і перевагах, які постали після гучного струсу міжнародної шахівниці.

Алгоритм виходу із цього небезпечного дипломатичного дрейфу для багатьох фахівців очевидний: більше матеріалів про Україну в арабськомовному інформаційному просторі, більше контактів на політико-дипло-

матичному рівні, більше взаємодії на експертно-практичному щаблі для подолання спільних викликів (безпекових, економічних, гуманітарних, екологічних тощо). Від початку повномасштабного вторгнення в кувейтських ЗМІ вийшло під сотню матеріалів від посольства про агресію рф [3], а загалом українські дипломати дали понад пів тисячі коментарів про боротьбу України для арабських теле- та радіопередач. У квітні 2023 року, у 30-ту річницю встановлення кувейтсько-українських дипломатичних відносин, до емірату з офіційним візитом прибув Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба для перемовин із колегою Салемом Аль-Сабахом. Глави МЗС обговорили дипломатичні зусилля з припинення російської агресії та відновлення миру, а також домовилися поживавити прямі контакти між діловими колами країн і стимулювати торгівлю.

Посольство активно шукає проєктів, здатних наголосити на точках дотику між Україною та Кувейтом. У цьому контексті важливо підготувати плеяду українських арабістів, які виконували б нелінійні дипломатичні завдання. Першим кроком на цьому шляху є оновлення навчальних матеріалів для українських арабістів і створення актуальних посібників. Над одним із таких видань працює колектив нашого посольства. «Дипломатія війни» стане першим в Україні посібником арабської мови для дипломатів у паперовому й інтерактивному цифровому форматах. Він побудований на заявах МЗС України після 24 лютого 2022 року та розрахований на студентів-арабістів, дипломатів, працівників медіасфери, перекладачів, викладачів і репетиторів арабської мови, а також тих, хто цікавиться арабською та прагне вдосконалити свої навички перекладу.

Оскільки чергова спроба рф знищити Україну може суттєво розтягнутися в часі, а українці вже довели свою спроможність чинити опір, ніхто не знає, в якій реальності світ прокинеться завтра – градус конфлікту вже сягав ядерної позначки. Позиція Кувейту щодо підтримки України здатна коливатися, тому важливо забезпечити сталість започаткованої дипломатичної роботи. Її обсяг може здатися непорівнянним із наявними ресурсами (не лише дипломатичними), однак зараз маємо чи не єдиний шанс зробити неможливе та нарешті скинути історичний зашморг, яким нас здушив ворог під сучасною назвою «російська федерація». Тим паче, що дорогу здолає лише той, хто йде.

1. *Сегеда О.* Спільний біль України та Кувейту // Укрінформ. 24 лютого 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3674469-spilnij-bil-ukraini-ta-kuvejtu.html>
2. *Ерман Г.* Як шейхи допомагають Україні. До чого тут гра престолів, Іран і «нафтовий зашморг» для Росії // BBC News Україна. 19 березня 2023. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cw0ey9r2349o>
3. Посольство в кувейтських ЗМІ // Офіційний сайт Посольства України в Державі Кувейт. URL: <https://kuwait.mfa.gov.ua/pres-centr/anonsi>

Oleksandr BALANUTSA,
*Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Ukraine
to the State of Kuwait;*

Olha SEHEDA,
*Third Secretary on Cultural and Media Issues
at the Embassy of Ukraine in the State of Kuwait*

EVOLUTION OF KUWAIT'S POSITION ON SUPPORTING UKRAINE THROUGHOUT 500+ DAYS OF RESISTANCE

On the morning of 24 February 2022, the ambassadors of the EU and G7 states to Kuwait had the first-ever meeting at the Embassy of Ukraine to express solidarity and offer assistance. Since then, not a single day has gone by without joint diplomatic efforts to strengthen support for our state by the official Kuwaiti government. It led to ceremonies of raising the State Flag of Ukraine over the residences of foreign embassies in Kuwait (primarily the British one, which was the first among the UK's diplomatic missions worldwide to launch such an action), as well as charity evenings and concerts, the Week of Ukraine, and numerous information campaigns in the Kuwaiti media. Concurrently, meetings on Ukraine's agenda lasted for many hours behind closed doors of the Ministry of Foreign Affairs of the State of Kuwait, and often as a *démarche* with the support of European, American, and Asian counterparts.

The advocacy of the foreign diplomatic corps has played a significant role in Kuwait's consistent support for Ukraine's sovereignty and territorial integrity at the United Nations, the Arab League, the Gulf Cooperation Council, and other levels. Through the UN bodies, official Kuwait has allocated USD 4 million worth of financial assistance to support displaced Ukrainians and sent over 70 tonnes of humanitarian aid. The emirate's top officials also show solidarity with Ukrainians; for instance, Rima Al-Sabah, the wife of the Kuwaiti Foreign Minister, co-organised the annual Kuwait-America Foundation Gala Dinner in the United States in 2023, raising over USD 1 million for the needs of refugees, including Ukrainians. Yet, every such achievement is fraught with risks, as the Embassy has repeatedly had to step out of diplomatic protocol. It took a great deal of energy, mostly spent on developing a strategy and tactics for different scenarios.

In 1990–91, Kuwaitis experienced an existential challenge similar to that of Ukraine; ergo, they understand the nature of Russia's terrorist war, which style

and methods largely follow the pattern of Saddam Hussein. Kuwaitis often repeat a well-known Arab saying that the truth flows smoothly while lies stumble. In the digital age, Ukrainians are compelled to be the voice of truth to the international community, to prove that they are not initiators but victims of the armed conflict, and to debunk russian myths and fakes about Ukrainians. Therefore, the most complicated challenge in Kuwait is to explain the nature and aims of russia's war against Ukraine. Via social and sometimes traditional media, russian propaganda is successfully broadcasting messages about 'someone else's war' that is not a matter of concern, the cunning of duplicitous America and Europe, NATO's fight against russia, which is inexplicably taking place on the territory of Ukraine, etc. According to opinion polls, many Arabs (not only in Kuwait) perceive the russian-Ukrainian war as a local conflict between a mother country and a colony, which has deep historical roots and therefore makes any intervention impossible.

The most brutal stage of the struggle for survival, which Ukrainians entered in 2022, is sporadically represented in the Arabic-language information field. The lack of specialists in Arabic, adequate materials about Ukraine in Arabic and relevant communication channels (social media, radio, TV, etc.) was evident. We could count on one hand the Ukrainian Arabists who could promptly analyse, translate, comment, and report to the Arab press. That is why the Embassy did not commence information activities in February 2022 by announcing a list of assistance needed by Ukrainians to defeat evil as soon as possible but explain-

Презентація українського мистецтва в благодійному фонді «Аль-Новайр». 12 вересня 2022 року

Presentation of Ukrainian art at the Al Nowair Charitable Foundation. 12 September 2022

Концерт Євгена Хмари в кувейтському культурному центрі «Ярмук». 19 вересня 2022 року

Concert by Yevhen Khmara at the Yarmouk Cultural Centre in Kuwait. 19 September 2022

ing the Ukrainian right to exist without regard to russian interests. The durable information vacuum in respect of our country in the Arab media forced us to explain the absurdity of russian fabrications about the ‘civil’ war in Ukraine since 2014, the ‘NATO biological weapons labs’ there, etc.

Due to the prevalence of discrete, false, and distorted perceptions of Ukraine in the Arab states because of powerful russian propaganda, they adopted a ‘neutral’ position on the ongoing liberation war of Ukraine. Such a cautious and equidistant position implies the same level of relations with Ukraine and russia in favour of particular economic interests and saving face in the international arena (the UN Secretary-General in 2014 recognised the former Emir of Kuwait as a humanitarian leader). Many experts believe that one of Ukraine’s top diplomatic priorities is to maintain the true neutrality of that declared position. It is important to prevent the expansion of economic cooperation between Arab countries and russia, assistance to russia in circumventing sanctions, and supplying dual-use items to the terrorist state, etc.

Active work in this area has borne fruit. The indifference to the existential struggle of Ukrainians, reflected in the crooked mirror of russian propaganda, that was intrinsic to political, business, media, artistic, and other circles in Kuwait, has been replaced by an awareness of the crime committed by russia and more vigorous support for Ukraine in both moral and material terms. Such evolution in attitudes has also been influenced by the collapse of global food se-

curity because of the 'hunger games' begun by Russia (the Gulf subregion is close to countries that are highly dependent on imported grain, and problems with its supply threaten to create social and economic turmoil with consequences for neighbouring states). However, there is an increasingly clear trend of declining attention to Ukraine, either due to 'fatigue', or the accumulation of more urgent domestic problems, or the successful balancing of risks and benefits that have emerged after the tangible shake-up of the international chessboard.

The manoeuvres for getting out of such dangerous diplomatic drift are apparent to many experts: more articles on Ukraine in the Arabic information space, more interactions at the political and diplomatic level, more cooperation at the expert and practical level to overcome common challenges (security, economic, humanitarian, environmental, etc.). Since the start of the full-scale invasion, the Embassy has published almost a hundred articles in the Kuwaiti media about the Russian aggression, and in total, Ukrainian diplomats have given more than five hundred comments on Ukraine's struggle for Arab TV and radio programmes. In April 2023, on the 30th anniversary of the Kuwaiti-Ukrainian diplomatic relations, Ukrainian Foreign Minister Dmytro Kuleba paid an official visit to the emirate for talks with his counterpart Salem Al-Sabah. The foreign ministers discussed diplomatic efforts to stop Russian aggression and restore peace and agreed to intensify direct interactions between the countries' business circles and stimulate trade.

The Embassy is actively looking for projects that can highlight the areas of common interest between Ukraine and Kuwait. In this context, it is important to train a constellation of proficient Ukrainian Arabists who would go beyond track one diplomacy. The first step is to update the training materials for Ukrainian Arabists and create up-to-date textbooks. The staff of our Embassy is working on one such publication. The *Diplomacy of War* is going to become the first Arabic textbook for diplomats in Ukraine in print and interactive electronic format. It is based on the statements of Ukraine's MFA after 24 February 2022 and is intended for students-Arabists, diplomats, representatives of media, translators, teachers, and tutors of Arabic, as well as those interested in Arabic and seeking to improve their translation skills.

As Russia's next attempt to destroy Ukraine may take a long time, and Ukrainians have proven their ability to resist, no one knows what reality the world will wake up to tomorrow, given that the escalation has edged up to nuclear sabre-rattling. Kuwait's position on support for Ukraine is subject to change, so ensuring the sustainability of the ongoing diplomatic activities is essential. Their scope may seem incomparable with the available resources (not only diplomatic), but now we have perhaps the only chance to do the impossible and finally throw off the historical yoke laid upon us by the enemy under the modern name of the Russian Federation. Only those who follow the path will reach the goal.

Денис МИХАЙЛЮК,
Тимчасовий повірений у справах України
в Малайзії

ЗРОЗУМІТИ ПІВДЕННО-СХІДНУ АЗІЮ

– Більшість держав Глобального Півдня знані за свій нейтралітет у ставленні до російської війни проти України. Мало хто з них надає гуманітарну підтримку, а про військову годі й говорити, однак вони все ж здебільшого засуджують вторгнення рф і сприяють проукраїнським резолюціям в ООН. Як Ви гадаєте, що стримує ці країни від надання ширшої підтримки Києву й чи реально спонукати Малайзію та Філіппіни до активної допомоги Україні?

– По-перше, коли ми говоримо про Глобальний Південь, то це наше узагальнення. Насправді це дуже різні країни та дуже різноманітний регіон, тому в кожній країні чи групі країн є власні інтереси. Тож я Філіппіни з Малайзією тут би не об'єднував. Так вийшло, що ми відповідаємо за Філіппіни, Малайзію і Тимор-Лешті, але в цих трьох країн свої інтереси та своя позиція. Що спільного? Для всіх них війна десь далеко та безпосередньо не стосується їхніх справ.

Гегемоном цього регіону є Китай, і вони не хотіли б із ним ускладнювати відносини, які й так доволі гострі в більшості країн. Ідеться як про економічний вплив Китаю, так і про його експансіоністську політику, а надто в районах Південнокитайського моря, які є предметом територіальних спорів суміжних держав. Найприхильнішими до нас в АСЕАН є Сінгапур і Філіппіни. Сінгапур, на відміну від Філіппін, навіть долучився до санкцій. Але Філіппіни це країна, яка в культурному аспекті суттєво відрізняється від решти учасників АСЕАН: по-перше, вона має християнський бекграунд, по-друге, відчуває суттєві впливи Японії та Сполучених Штатів Америки, а також вагомі (передусім економічні) впливи Китаю. Однак вони зменшуються, бо Китай не йде на поступки, які дуже необхідні новообраному Президентові Філіппін Фердинанду Маркосу-молодшому. Він іще торік на-

З Президентом Республіки Філіппіни Фердинандом Маркосом-молодшим

Meeting with the President of the Philippines Ferdinand Marcos Jr

магався активізувати відносини із цією державою, мав вагомий державний візит, який пройшов із великою помпою, але не результував у практичні поступки та кроки назустріч з боку Китаю. Це призвело до так званого медового місяця із США, що фактично відіграли все втрачене за попередньої філіппінської адміністрації, з якою були розбіжності щодо прав людини. США отримали

від Філіппін доступ до ще чотирьох військових баз (тепер їх дев'ять), посилили військову й економічну присутність. Так само посилюється присутність Кореї, Японії та Ізраїлю як постачальників зброї. Тож із Філіппінами в нас є шанси отримати щось більше, ніж просто підтримку в ООН.

Чому всі країни регіону підтримують нас в ООН? Насамперед тому, що не можуть допустити остаточного руйнування системи міжнародного права, яка захищає їх від можливої агресії великих сусідів. Ідеться про Індонезію та Китай, які можуть використати свій потужний вплив для розв'язання економічних або територіальних спорів на свій розсуд. Тож я б не казав, що підтримка в ООН та організаціях системи ООН – це підтримка саме України. Це підтримка права, це засудження дій російської федерації, спрямованих на знищення цієї системи.

Країни регіону більше орієнтовані на конкретні проекти. Вони не дуже схильні надавати гуманітарну допомогу. Наприклад, Малайзія декларує, що підтримує всіх пригноблених мусульман світу, зокрема рохінджа й афганців, але й ця поміч обмежена десятками тисяч доларів. Україна отримала від неї через систему Червоного Хреста та Червоного Півмісяця 60 тис. дол. США, і для Малайзії це насправді багато. Залучення країн регіону до відновлення економіки України та проектів у сфері продовольчої безпеки було б вдалим кроком, і ми за цим напрямом працюємо. Ударом по наших зусиллях став, звісно, вихід росії із зернової угоди 17 липня 2023 року. Якщо ж експорт зернових з України буде продовжено, гадаю, ми зможемо його активізувати й до Філіппін, і до Малайзії.

З початком війни експорт суттєво впав: до Філіппін – на майже 95%, до Малайзії менше. Ми працюємо над тим, щоб Малайзія не могла активізувати співпрацю з росією так, як це роблять Китай та Індія, які прагнуть отримати максимальний прибуток з експорту зернових, постачання напівпровідників тощо. Малайзія, формально перебуваючи в кількох західних альянсах, не

може собі цього дозволити відкрито, тому хоч і не приєднується до санкцій, але й не підтримує на державному рівні контактів із росією. А втім, протягом року між ними було підписано меморандуми у сферах космонавтики та сільського господарства. Ми, авжеж, наголошуємо на неприйнятності такої політики та намагаємося самі активізувати співпрацю в зазначених галузях. У сфері сільського господарства це поки виходить не так успішно, як хотілося б: нас не бойкотують, але просуваємося тут повільно. Щодо космонавтики й авіації маємо більші шанси: ці проекти було започатковано ще до початку війни (навіть до пандемії коронавірусної хвороби 2019 р.), тому сподіваємося тут на успіх. До того ж Малайзія доволі заможна країна, що має нафтові прибутки та хоче не лише ввійти до клубу космічних держав, а й стати в АСЕАН технологічним лідером, позаяк уже має певні здобутки у виробництві напівпровідників і розвитку технології 5G.

З Філіппінами, гадаю, можливі проекти в галузі комп'ютерної безпеки. Країна має відповідне міністерство; ми запропонували їм нашу електронну систему «Prozorro», портал «Дія», а також продукт з дистанційного зондування Землі. Вони зараз на розгляді у філіппінської сторони, і, гадаю, співпраця буде вдалою.

Зауважу, що Тимор-Лешті ще не є членом АСЕАН – він приєднається наступного року. До речі, це найбідніша країна в Азії, але саме вона надала Україні найбільшу гуманітарну допомогу, як порівняти з Філіппінами та Малайзією. Уряд передав 1,5 млн дол. США, отримані від Всесвітньої продовольчої програми ООН. Проти моральної підтримки від Філіппін і 60 тис. дол. США від Малайзії – це суттєво. До того ж ми отримуємо невелику, як порівняти з тим, що надали країни Заходу, а все ж таки важливу допомогу від приватних установ. Малайзія – потужний виробник медичних рукавичок, і ми отримали декілька контейнерів від виробників через хаби в Польщі та Туреччині.

– Малайзія, Філіппіни, Тимор-Лешті – країни, що були колоніями. До того ж більшість населення Малайзії – мусульмани. Чи намагаєтеся Ви використовувати якісь точки дотику, щоб донести інформацію про війну? Наприклад, що Україна потерпає від колоніалізму РФ, а кримських татар, які сповідують іслам, утискають на окупованих територіях. Які наративи може просувати Україна в цьому контексті? Розкажіть, будь ласка, чи сильні позиції має російська пропаганда в державах, у яких Посольство представляє Україну?

– У Тимор-Лешті найпростіше. По-перше, там менше російської пропаганди; по-друге, про Україну ще добре пам'ятають, тому що українські миротворці – сили міліції – були там 2002 року, коли Тимор-Лешті відновлював свою незалежність. Тому це найдружніша та найприхильніша до нас держава.

Міністерство охорони здоров'я Малайзії надає гуманітарну допомогу Україні

Ministry of Health of Malaysia is sending humanitarian aid to Ukraine

У Малайзії, на жаль, панують російські наративи, які сягають корінням до уявлення про Радянський Союз. Там переважно й досі не розуміють, що Україна це не Радянський Союз і не росія, та щиро вважають, що Україна була частиною росії до 1991 року. Щоб пояснити їм різницю між росією та Радянським Союзом, напевно, треба шукати політолога чи історика. У Малайзії дуже сильний вплив наративу, що росія бореться проти Заходу. Попри те що ця країна суттєво вписана в економічні ланцюжки й економічну парадигму західного світу, антизахідний наратив тут дуже потужний. Малайзійці не вельми люблять американців, хоча своїх колишніх колоніальних пригноблювачів (Велику Британію. – *Ред.*) сприймають прихильніше. Вони непогано ставляться до європейських країн, але дуже погано до США. На жаль, панує теза, що Україна – це маріонетка США, яку використовують для послаблення росії.

Ще один несприятливий для нас наратив – що Україна це сіоністська держава, яка воює проти мусульманської росії. У його межах активно маніпулюють єврейським походженням Президента України, неправдивими матеріалами про «підтримку» від Ізраїлю (щиро кажучи, краще б це було правдою). Так само стверджують, що росія – це держава з мусульманською більшістю, яка бореться проти фашистів-сіоністів. У Малайзії відомості про російсько-українську війну – це переважно передруки матеріалів великих агенцій, проукраїнські або нейтральні. Але вони розраховані не на місцеву аудиторію, а на тих, хто загалом і так обізнаний із ситуацією.

Ми намагаємося використовувати той факт, що в Україні живе приблизно два мільйони мусульман, а кримські татари є одним із пригнічених етносів. Поширенню інформації сприяв, зокрема, візит Таміли Ташевої, Постійної представниці Президента України в Автономній Республіці Крим. Складністю є велика відстань між нашими країнами, тож ми не можемо ініціювати такі гарні інформаційні приводи регулярно.

Ми співпрацюємо з мусульманськими організаціями, зокрема молодіжними, також Посольство представлене в пресі. Хоча нас тут четверо, а росіян майже двадцятьоро більше, ми працюємо. Нам сприяють партнери: американці менше, а європейці намагаються максимально допомагати та підсилювати наші можливості.

Я б не сказав, що пропаганда росіян у Малайзії агресивна, але вона розумна, на жаль. Для цього вони використовують молодих людей, які здобули освіту в Індонезії та розмовляють індонезійською бахасою, вдягають національне малайзійське вбрання та активні у твіттері й тіктоці. Ми ж поширюємо інформацію про звірства росії в Чечні, про мусульман, які воюють у ЗСУ, чеченців, які були проти російської федерації; представляємо культуру кримськотатарського народу, організуємо фотовиставки разом із молодіжними мусульманськими організаціями, виступаємо з

День вишиванки, українська громада, 2023 рік

Vyshyvanka Day (Embroidery Day), Ukrainian community, 2023

День вишиванки, 2023 рік

Vyshyvanka Day, 2023

лекціями, проводимо круглі столи тощо. Торік семінари в Малайзії проводив професор Олексій Гарань із Києво-Могилянської академії, а на День Незалежності України приїжджав амбасадор української кулінарії у світі Юрій Ковриженко, який представив сучасну вітчизняну кухню в стилі ф'южн. Малайзійці й досі часто згадують про цю подію. Такі заходи дуже корисні та мають високу відвідуваність, бо ж загалом рідко хто приїжджає. Малайзійці дуже доброзичливі, і їм усе цікаво.

Однак результат цієї активності може бути не таким суттєвим, адже більшість населення дбає лише про локальні питання. Наприклад, 40–50% малайзійців виявляють інтерес лише до того... як їм знайти курятину та рис за доступною ціною. До речі, ми й це враховуємо, бо ж ціни на курятину зросли, зокрема, через брак на світовому ринку української кукурудзи, яку використовують як корм. Якось боремося. Гадаю, якби нас тут не було, було б гірше.

На Філіппінах російська пропаганда набагато агресивніша – там, на відміну від Малайзії, немає цензури, а ще є дуже багато можливостей виступити в пресі, і навіть ні за що платити не треба, адже ринок дуже конкурентний.

Однак симпатії філіппінського народу на нашому боці. Посольство росії на Філіппінах просто ретранслює московські наративи, не враховуючи особливостей аудиторії. Також їм активно протидіють наші партнери – Канада й США. Тож там простіше. Часом ми навіть не реагуємо на маячню, яку вони друкують, щоб концентрувати зусилля на важливіших речах.

У Малайзії на початку повномасштабної війни була така ж ситуація: російське посольство намагалося ретранслювати пропаганду та неправдиві відомості з кремля. Ми неодноразово подавали скарги в поліцію, і це припинилося.

Зі свого боку, Тимор-Лешті дуже зацікавлений у нас, але віддаленість цієї країни ускладнює співпрацю. На жаль, писати окремі статті не дуже вдається, адже нас тут не так багато. А от давати інтерв'ю простіше.

– *Хоч українська громада в Малайзії нечисленна (приблизно пів тисячі людей), однак 2017 року за підтримки Посольства Міністерство внутрішніх справ Малайзії зареєструвало ГО «Українська культурна асоціація». У чому полягає її діяльність? Як Посольство з нею співпрацює?*

– У Малайзії не так просто зареєструвати громадську організацію, тому ми допомагали. Нині тут приблизно 300 українських громадян, а після пандемії COVID-19 було взагалі 200, бо тоді не продовжували довгострокові візи й більшість українців, які не були пов'язані робочими зв'язками з місцевими мешканцями, виїхали. Головна мета «Української культурної асоціації» – донести інформацію про Україну, її культуру та

потреби до місцевої громади. Ми залучаємо організацію майже до всіх наших культурних заходів, створюємо спільні проекти, беремо участь у ярмарках, фестивалях тощо. Асоціація також організовує власні івенти, співпрацює з посольствами в Куала-Лумпурі: з чеським і польським навіть провели день Святого Миколая.

– У листопаді 2022 року Окружний суд Гааги заявив: малайзійський літак, що виконував рейс МН17 з Амстердама до Куала-Лумпура, збили бойовики, яких підтримувала росія. Серед 298 жертв авіатроці 43 мали малайзійське громадянство. Чи пам'ятають малайзійці про цю трагедію та чи пов'язують її з теперішньою війною?

– Це складне та болісне питання. Вони справді про неї пам'ятають, але вибірково. Прем'єр-міністром тоді був Махатхір Мохамад – дуже впливовий, але проросійський політик. І досі серед малайзійської громадськості поширена думка, що «Boeing 777» уразила Україна. Навіть попри доведений факт, що він був збитий ракетою з російського зенітно-ракетного комплексу «Бук» (слідчі вважають, що його привезли з росії, а після удару вивезли), місцева преса все ж наполягає, що винні «українські сепаратисти». ЗМІ неправдивих даних не дають, але використовують наявні так, щоб не звинувачувати російську федерацію. Там, де можуть, узагалі нічого не кажуть, і це дає громаді змогу вірити, що літак збили українці. Звісно, ми за кожної нагоди наголошуємо, що це перший злочин і перші іноземні жертви російсько-української війни, і певна аудиторія це розуміє. Ми сподіваємось отримати права на показ фільму «Залізні метелики» та продемонструвати його малайзійцям.

– Економіка Малайзії розвивається дуже стрімко. Країна посідає провідні місця в регіоні та світі за виробництвом електронних чипів і мікросхем, експортом сільськогосподарської сировини. Також Малайзія – один із найбільших експортерів нафти та скрапленого природного газу в Південно-Східній Азії. Які перспективи для економічної співпраці Києва та Куала-Лумпура?

– З Малайзією нам потрібно створювати спільні підприємства, бажано високотехнологічні. Попит матимуть наші космічні технології, технології дистанційного зондування Землі, аналізу супутникових даних. Якщо корпорація «Антонов» буде спроможна, то, можливо, вдасться навіть узятися до спільного виробництва літаків. У Малайзії також доволі розвинене виготовлення запчастин для літаків «Boeing» й «Airbus».

Нашою традиційною сферою, яка, на жаль, суттєво залежить від транспортних коридорів, є продовольчі товари – бажано б із більшою доданою вартістю. Ми пробували експортувати кондитерські вироби, адже вони доволі популярні в мусульманських країнах.

Оскільки Україна є одним із найбільших експортерів курятини, зокрема в країні Перської затоки, нам необхідно отримати «халяльні» сертифікати. Це єдиний документ, що дає змогу постачати харчові продукти арабомусульманському світу. Однією з країн, яка ці сертифікати видає, є Малайзія. Вона вже надала Українському центру сертифікації «Халяль» статус іноземної установи, сертифікати якої визнають на території Малайзії. Ми подали заявки ще на два такі органи й очікуємо позитивної відповіді найближчим часом.

На жаль, Малайзія так само співпрацює з росією, що завзято використовує мусульманський чинник: наприклад, у Татарстані проводить форуми про ісламський банкінг і халяльну продукцію. Росія активна на цьому треку, тож тут ми прямі конкуренти. І те, що вона робить із зерновим коридором і зробила з греблею Каховської ГЕС, – це не в останню чергу пряме знищення конкурента на сільськогосподарському ринку.

Що б ми могли отримати від малайзійців? Насамперед вони мають суттєвий фінансовий ресурс, тож могли б стати інвесторами на перших етапах відновлення України. На жаль, малайзійців не запросили до Лондона. Це було рішення британської сторони – напевно, вже після певних консультацій.

Малайзія також є великим експортером вуглеводнів (зокрема, скрапленого газу). І тут у нас є спільний з європейцями інтерес. Найімовірніше, йтиметься не про двосторонні контракти між Малайзією й Україною, а про те, що ми акумулюватимемо енергоносії для ЄС. Річ у тім, що в нас найбільші в Європі підземні газосховища, а ЄС, відповідно до своїх географічних директив, мусить мати щонайменше трьох незалежних постачальників скрапленого газу. Нині він розглядає Малайзію як одного з них. Якщо відповідні угоди буде укладено, то приблизно 2025 року українські газосхови-

Відкрита лекція, візит професора Олексія Гараня, лютий 2023 рік

Public lecture during the visit of Full Professor Oleksii Haran, February 2023

Візит пані Таміли Ташевої, Постійної представниці Президента України в Автономній Республіці Крим

Visit of Ms Tamila Tasheva, the Permanent Representative of the President of Ukraine in the Autonomous Republic of Crimea

ща можна буде використовувати для накопичення скрапленого газу, який придбали б за нижчою ціною, а потім, взимку, транспортували б до Європи за вищою. Ми над цим працюємо. Було б добре посилити співпрацю у сфері оборони. Маємо напрацювання ще з 2000-х років, але через політичний складник Малайзія, на жаль, ухиляється від такої взаємодії.

– В Україні навчається багато студентів із Малайзії, і здебільшого вони обирають сферу охорони здоров'я. Чи працює Посольство з малайзійською молоддю та студентством? Які настрої щодо України серед представників цієї вікової категорії?

– По-перше, на жаль, навчалось. Ще під час пандемії COVID-19 багато малайзійських студентів покинули українські заклади вищої освіти. Сподіваюся, зможемо відновити позитивну динаміку – і не лише за медичними спеціальностями, які були популярними, а зокрема й за інженерними. Тому й розвиваємо партнерство між політехнічними університетами.

Малайзійці зазвичай обирають заклади в США чи Великій Британії, однак вони зацікавлені в дешевшій вищій освіті. Для них важливо, щоб курс викладали англійською мовою, і деякі наші університети (наприклад, КПІ ім. Ігоря Сікорського) вже запровадили таку опцію.

Настрої малайзійців, які закінчували заклади вищої освіти в Україні, звісно, проукраїнські. Однак таких усе ж доволі мало, і до того ж здебільшого це індусти. Малайзія загалом – це расово розділене суспільство. У законо-

давстві закріплено привілейований статус малайців, тому дві інші основні групи – китайці й індуси – пригнічені. Для малайців передбачено переваги, і вони за них доволі сильно борються. Розподіл такий: державна служба та більшість сільського господарства – за малайцями; професійна діяльність (зокрема медична) – за індусами; комерційна діяльність і бізнес – за китайцями.

Також доволі суттєвим є релігійний чинник: іслам є офіційною релігією, а паралельно зі світськими державними судами функціонують релігійні шариатські. Боротьбу за молоде покоління ведуть якраз на базі релігії, й ісламський чинник лише дужчає. Тут є два основні центри впливу з ісламського світу – Туреччина та Саудівська Аравія. Звісно, якби турецький тип ісламу набув популярності, то було б краще, адже для нас ця держава більш світська, більше орієнтована на прогрес і розвиток. Але не факт, що так станеться. Мусульманська партія Малайзії (PAS) на останніх виборах потроїла кількість обраних представників. Вони ще не можуть самостійно сформувати уряд, але їхній вплив зростає.

– Малайзія – одна з країн-засновників АСЕАН. Останнім часом відносини Києва с Асоціацією поліпшуються, адже Україна більше взаємодіє з Глобальним Півднем. Зокрема, в листопаді 2022-го делегація на чолі з Міністром закордонних справ Дмитром Кулебою представляла Україну на саміті АСЕАН у Камбоджі. На Вашу думку, яких заходів можна вжити, щоб розвивати наші відносини із цією організацією?

– Під час візиту Дмитра Івановича підписали документ про приєднання України до Договору про дружбу та співробітництво в Південно-Східній Азії. І це лише перший крок – ми хочемо стати асоційованим членом Міжпарламентської асамблеї АСЕАН.

АСЕАН – це організація, що керується принципом консенсусу та спрямовує зусилля насамперед на економічний результат. Тож взаємодія має базуватися на конкретних економічних проєктах: наприклад, започаткувавши якийсь такий проєкт з однією країною, можна підвести його під загальну рамку АСЕАН і здобути підтримку від решти учасників. Для України це важливо, і точками нашого входу мають стати, можливо, Індонезія – як країна з колосальним ринком, Філіппіни – як культурно близька країна.

З наступного року, коли повноправним членом АСЕАН стане Тимор-Лешті, гадаю, точкою входу може стати й ця держава, адже вона є реципієнткою допомоги. Країна ця невелика й небагата, тож будь-які українські пропозиції там сприйняли б охоче.

– Чи хотіли б Ви на завершення побажати чогось українським громадам і колегам?

– Словами нашого великого генія: «Борітеся – поборете!».

UNDERSTANDING SOUTHEAST ASIA

– *Most states of the Global South are known for their neutrality regarding the russian war against Ukraine. Few among those countries provide humanitarian aid, let alone military; nevertheless, they mostly condemn the russian invasion and support pro-Ukrainian resolutions in the UN. In your opinion, what is holding those countries back from extending their support for Kyiv; do you deem it possible to persuade Malaysia and the Philippines to support Ukraine more actively?*

– First of all, when we bring up the Global South, it is just our generalisation. In fact, those are very different countries of a very diverse region, and each country or group of countries has its own interests. Therefore, I would not conflate the Philippines and Malaysia in this respect. It just so happens that we are responsible for the Philippines, Malaysia, and Timor-Leste, but each of those three countries has its own interests and its own position. What do they have in common? For all of them, the war is somewhere far away and does not directly concern their business.

China is the region's hegemon, and those countries wish to avoid aggravating relations with Beijing, which, for most of them, are quite strained to begin with. We are talking about both China's economic influence and its expansionist policy, especially in certain areas of the South China Sea that are subject to territorial disputes between the adjacent states. Our most supportive ASEAN members are Singapore and the Philippines. Singapore, unlike the Philippines, even joined the sanctions. However, the Philippines is a country culturally very different from the rest of ASEAN: firstly, it has a Christian background, and secondly, it is significantly influenced by Japan and the United States but also strongly (chiefly economically) by China. Yet the influence of the latter is fading since PRC is not making the concessions very much desired by the newly elected President of the Philippines, Ferdinand Marcos Jr. Last year, he tried to intensify relations with Beijing and held an important state visit, which ran with great fanfare but brought about no practical concessions or reciprocal steps from the Chinese side. This led to the so-called honeymoon period in Philippine relations with the US, and Washington de facto regained all the ground it had lost under the previous Philippine administration, with which there had been disagreements over human rights issues. The US obtained access to four more Philippine military bases (of which there are now nine) and increased its military and economic presence. The involvement of Korea, Japan, and Israel as

Підписання меморандуму про взаєморозуміння між платформою «Nazovni» та Торгово-промисловою палатою Філіппін

Signing of the Memorandum of Understanding between the Nazovni platform and the Philippine Chamber of Commerce and Industry

arms suppliers is also growing. Therefore, when it comes to the Philippines, we have a good chance of getting more than just their support at the UN.

Why do all the countries in the region support us at the UN? The main reason is that they cannot permit the final destruction of the system of international law that protects them from potential aggression by their big neighbours. I am referring to Indonesia and China, which might exercise their powerful influence to resolve economic or territorial disputes as they see fit. So, I would not say that their support at the UN and its specialised agencies is tantamount to support for Ukraine. They support the rule of law, condemning the Russian Federation's actions aimed at destroying the present system.

Countries in the region are more focused on specific projects. They are not much predisposed to provide humanitarian aid. For example, Malaysia declares that it supports all oppressed Muslims of the world, including the Rohingya and Afghans, but that aid is capped at tens of thousands of dollars. Ukraine received USD 60,000 from the country through the Red Cross and Red Crescent system, and that is truly a lot for Malaysia. Involving the countries of the region in Ukraine's economic recovery and food security projects would be a welcome step, and we are working in this direction. Of course, our efforts were undermined by Russia's withdrawal from the Black Sea Grain Initiative on 17 July 2023. Should grain exports from Ukraine continue, I think we will be able to increase them to the Philippines and Malaysia too.

Участь Тимчасового повіреного Дениса Михайлюка в конференції, під час якої було висвітлено ситуацію в Україні та роботу ДСНС України

Chargé d'Affaires ad interim Dmytro Mykhailiuk takes part in the conference, where the situation in Ukraine and the work of the State Emergency Service of Ukraine were covered

Since the beginning of the war, exports have fallen significantly: to the Philippines by almost 95%, to Malaysia by a little less. We are working to ensure that Kuala Lumpur cannot intensify cooperation with Russia the way China and India do, seeking to maximise profits from grain exports, semiconductors, etc. Malaysia, formally a member of several Western alliances, cannot afford to do so openly; hence, it neither joins the sanctions nor maintains state-level contacts with Russia. Even so, over the year, they signed memoranda in the spheres of space and agriculture. We, of course, emphasise the unacceptability of such a policy and are trying to intensify cooperation in these sectors ourselves. In agriculture, we are not yet as successful as we would like to be – we are not getting boycotted, but the progress we make is slow. As for space exploration and aviation, our chances are better since we have projects that launched before the war (even before the 2019 coronavirus pandemic), so we do hope for success here. In addition, Malaysia is a fairly wealthy country with oil revenues, and it wants not only to join the club of space powers but also become a technological leader in ASEAN, given its achievements in semiconductor production and 5G technology development.

The Philippines, I think, could cooperate with us on computer security projects. The country has a specialised ministry; we have offered them our Prozorro e-system,

Diia portal, and a product for remote sensing analysis. The Philippine side is currently considering those, and I expect the cooperation will be successful.

I must note that Timor-Leste is not yet a member of ASEAN – it will join next year. By the way, although it is the poorest country in Asia, it has provided Ukraine with more humanitarian aid than the Philippines or Malaysia. The government donated USD 1.5 million to the UN World Food Programme to help Ukrainians. That is a significant contribution compared to the moral support from the Philippines and USD 60,000 from Malaysia. Besides, we receive small (compared to what Western countries have provided) but still significant assistance from private entities. Malaysia is a major producer of medical gloves, and we have received several containers from the manufacturers through hubs in Poland and Türkiye.

– *Malaysia, the Philippines, and Timor-Leste are countries that were once colonies. In addition, the majority of the Malaysian population is Muslim. Are you trying to work with common historical and cultural grounds to convey information about the war? For instance, explain that Ukraine is suffering from russian colonialism, and Crimean Tatars, who profess Islam, are being oppressed in the occupied territories. What narratives can Ukraine promote in this regard? Please tell us whether russian propaganda holds a firm foothold in the countries where the Embassy represents Ukraine.*

– The easiest situation is in Timor-Leste. Firstly, there is less russian propaganda there; secondly, they still remember Ukraine well because Ukrainian peacekeepers (police forces) were there in 2002 when Timor-Leste was restoring its independence. That is why it is the friendliest and most supportive country to us.

Malaysia, sadly, is awash with russian narratives that are rooted in the perception of the Soviet Union. Most people there still do not understand that Ukraine is neither the Soviet Union nor russia, and sincerely believe that Ukraine had been part of russia until 1991. To explain to them the difference between the russian federation and the Soviet Union, it takes looking for a political scientist or historian. The narrative that russia is fighting against the West is very strong in Malaysia. Even though the country is closely integrated into the economic chains and economic paradigm of the Western world, the anti-Western narrative is very potent here. Malaysians are not fond of the Americans, although they perceive their former colonial oppressors [the UK] more favourably. They have a relatively positive attitude towards European countries, but their perception of the United States is very negative. Unfortunately, the prevailing notion is that Ukraine is a US puppet, which is being exploited to weaken russia.

Another damaging narrative for us portrays Ukraine as a Zionist state fighting against Muslim russia. Within this narrative, the latter actively exploits the Jewish origin of the President of Ukraine and fake news about ‘support’ from Israel

Візит ввічливості з Міністром оборони Філіппін

Courtesy call with the Minister of Defence of the Philippines

(to tell the truth, it would have been better if it were true). They also claim that Russia is a Muslim-majority state fighting against the Zionist fascists. In Malaysia, coverage of the Russian-Ukrainian war is mostly the reprinting of materials from major information agencies, either pro-Ukrainian or neutral. However, those are not meant for the local audience but for those who are generally aware of the situation.

We try to communicate the fact that there are approximately 2 million Muslims in Ukraine, and Crimean Tatars are one of the oppressed ethnic groups. In particular, the visit of Tamila Tasheva, the Permanent Representative of the President of Ukraine in the Autonomous Republic of Crimea, contributed to the dissemination of information. The main challenge is the long distance between our countries, so we cannot initiate such important awareness-raising events on a regular basis.

We cooperate with Muslim organisations, including youth ones, and are also present in the print media. Although there are four of us in the Embassy and Russians outnumber us almost twenty to one, we are working. We are assisted by our partners; the Americans are not very involved, while the Europeans try to help us as much as possible in strengthening our capabilities.

I would not say that Russian propaganda in Malaysia is aggressive, but it is clever, unfortunately. For this purpose, they use young people who received their education in Indonesia and speak Bahasa Indonesia, wear national Ma-

Malaysian clothes, and are active on Twitter and TikTok. We, in our turn, spread information about Russia's atrocities in Chechnya, about the Muslims fighting in the Armed Forces of Ukraine and the Chechens who opposed the Russian Federation; we present the culture of the Crimean Tatar people, organise photo exhibitions jointly with Muslim youth organisations, deliver lectures, hold roundtables, etc. Last year, Oleksii Haran, Full Professor at the Kyiv-Mohyla Academy, gave seminars in Malaysia, and Yurii Kovryzhenko, the ambassador of Ukrainian cuisine in the world, visited Malaysia on the Independence Day of Ukraine to present modern Ukrainian fusion-style dishes. Malaysians still often recall that event. Those initiatives are very beneficial and well-attended since such events do not happen often. In general, Malaysians are very friendly and ever-curious to learn something new.

However, the result of those activities may not be that significant, as the majority of the population only cares about local issues. For example, 40–50% of Malaysians are only interested in... finding chicken and rice at an affordable price. By the way, we also take this into consideration, as costs for chicken have risen, in particular, due to the lack of Ukrainian corn on the global market, which is used as feed. We manage, somehow. I think it would have been worse if we were not here.

In the Philippines, Russian propaganda is much more aggressive since, unlike Malaysia, there is no censorship and there are plenty of opportunities to speak in the mass media, and you do not even have to pay for anything because the market there is very competitive.

However, the sentiments of the Filipino people are on our side. The Russian embassy in the Philippines simply rebroadcasts Moscow's narratives without taking into account the specifics of the audience. In addition, our partners, Canada and the United States, are actively opposing them. Therefore, it is not that difficult there. Sometimes we do not even respond to the nonsense they publish in order to focus on things that are more important.

At the beginning of the full-scale war, we had the same situation here in Malaysia: the Russian embassy was trying to retransmit propaganda and fake information from the Kremlin. We repeatedly lodged complaints with the police, and it ended.

Timor-Leste, for its part, is very interested in us, but the remoteness of the country hinders cooperation. Unfortunately, it is rarely possible to write stand-alone articles because there are not that many of us here. But giving interviews is much easier.

– *Although the Ukrainian community in Malaysia is small (approximately half a thousand people), in 2017, with the Embassy's support, the Ministry of Home Affairs of Malaysia registered the Ukrainian Cultural Association NGO. What does its work involve? How does the Embassy cooperate with it?*

– In Malaysia, registering a non-governmental organisation is not that easy, so we stepped in to help. Currently, there are about 300 Ukrainian citizens here, and after the COVID-19 pandemic, there were only 200 because their long-term visas were not extended, and most Ukrainians who had no business ties with the locals left. The main goal of the Ukrainian Cultural Association is to spread information about Ukraine, its culture, and its needs to the local communities. We engage the organisation in almost all our cultural events, create joint projects, and take part in fairs, festivals, etc. The Association also holds its own events and cooperates with embassies in Kuala Lumpur; They even celebrated St Nicholas Day with the Czech and Polish embassies.

– *In November 2022, the District Court of The Hague ruled that it was russian-backed militants who shot down the Malaysian flight MH17 from Amsterdam to Kuala Lumpur. Among the 298 victims of the crash, 43 had Malaysian citizenship. Do Malaysians remember the tragedy? Do they see it as related to the current war?*

– This is a complicated and sensitive question. They do remember it, albeit selectively. The Prime Minister at the time was Mahathir Mohamad, a very influential but pro-russian politician. There is still a widespread belief among the Malaysian public that Ukraine hit the Boeing 777. Even though it is a proven fact that the plane was shot down by a missile fired from a russian Buk anti-aircraft missile system (investigators consider that it was brought from russia and then taken out after the attack), the local media still insist that ‘Ukrainian separatists’ are the ones to blame. The media do not report false information but use the available data in such a way as to skirt around accusing the russian federation. If possible, they will say nothing at all, rendering the public free to believe that the Ukrainians downed the plane. Of course, we emphasise whenever we can that it was the first crime and the first foreign victims of the russian-Ukrainian war, and specific audiences can understand that. We hope to obtain the rights to screen the *Iron Butterflies* film and show it to Malaysians.

– *Malaysia’s economy is developing very rapidly. The country is one of the regional and global leaders among manufacturers of electronic chips and micro-circuits and exporters of agricultural raw materials. Malaysia is also one of the largest exporters of oil and liquefied natural gas in Southeast Asia. What are the prospects for economic cooperation between Kyiv and Kuala Lumpur?*

– We need to establish joint ventures with Malaysia, preferably high-tech ones. Our space, remote sensing, and satellite data analysis technologies will enjoy demand. If Antonov Company proves up to the task, we may even be able to launch a joint production of aircraft. Malaysia also has a well-developed spare parts industry for Boeing and Airbus aeroplanes.

Our traditional sector, which unfortunately heavily depends on transport corridors, is food products, preferably with higher added value. We have tried to export confectionery because it is quite popular in Muslim countries.

Міст у синьо-жовтих кольорах у Куала-Лумпурі, столиці Малайзії

Blue and yellow bridge in Kuala Lumpur, the capital of Malaysia

Since Ukraine is one of the largest chicken exporters, particularly to the Gulf countries, we need to obtain halal certificates. It is the only document that allows us to supply food products to the Muslim world. Malaysia is one of the countries that issue those certificates. Kuala Lumpur has already granted the Ukrainian Halal Certification Centre the status of a foreign institution whose certificates are recognised in Malaysia. We have applied for the recognition of two more such institutions and expect a positive response in the near future.

Unfortunately, Malaysia is similarly cooperating with Russia, which is avidly utilising its Muslim factor. For example, it holds forums on Islamic banking and halal products in Tatarstan. We are direct competitors with Russia, which is active on this track, and what it is doing to the grain corridor and has done to the Kakhovka hydroelectric dam is not least the direct elimination of a competitor in the agricultural market.

What could we get from the Malaysians? To begin with, they have significant financial resources, and thus they could become investors in the early stages of Ukraine's recovery. Unfortunately, the Malaysians were not invited to London. That was the British side's decision, probably made after some consultations.

Malaysia is also a major exporter of hydrocarbons (in particular, liquefied natural gas). In this regard, we have a common interest with the Europeans. Most likely, it will not be about bilateral contracts between Malaysia and Ukraine but about our accumulation of energy resources for the EU. The fact is that we have the largest underground gas storage facilities in Europe, and the EU, according

Архівне фото. Святкування Різдва та Дня святого Миколая, 2019 рік

File photo. Christmas and St Nicholas Day celebrations, 2019

to its geographical guidelines, must have at least three independent suppliers of liquefied natural gas. It is currently considering Malaysia as one of them. If the relevant agreements are concluded, then by around 2025, Ukrainian gas storage facilities will have been able to accumulate liquefied gas, which would be purchased at a lower price and then transported to Europe at a higher price in winter. We are working on this. It would also be good to strengthen cooperation in the defence sector. We have been working on this since the 2000s, but unfortunately, due to political considerations, Malaysia has been avoiding such interactions.

– *There are many Malaysian students in Ukraine, and they mostly choose the healthcare sector. Does the Embassy work with Malaysian youth and students? What are the attitudes towards Ukraine within that age group?*

– To start with, sadly, there only used to be many. During the COVID-19 pandemic, many Malaysian students left Ukrainian higher education institutions. I hope we can restore the positive trend – and not only in the once popular medical study programmes but also in engineering, for instance. That is why we are developing partnerships between polytechnics.

Malaysians usually choose US or UK institutions, but they are interested in cheaper higher education. It is important for them that the course is taught in English, and some of our universities (for example, Ihor Sikorskyi Kyiv Polytechnic Institute) have already introduced this option.

The attitudes among the Malaysians who have graduated from Ukrainian higher education institutions are, of course, pro-Ukrainian. However, their number is still relatively small, and they are predominantly Indian. Malaysia

is, in fact, a racially segregated society. The legislation enshrines the privileged status of the Malays, so the other two main groups – the Chinese and the Indians – are oppressed. The Malays are entitled to privileges, and they defend them quite firmly. The separation is as follows: the Malays run civil service and most agriculture; the Indians – professional activities (including medical); the Chinese – commercial services and business.

The religious factor is also quite important: there is a significant predominance of Islam, and religious Sharia courts operate alongside secular state courts, although this is neither enshrined in the Constitution nor in the laws. The struggle for the younger generation is being waged on the basis of religion, and the Islamic factor is only getting stronger. There are two main centres of influence from the Islamic world: Türkiye and Saudi Arabia. Of course, if the Turkish type of Islam gained popularity, it would be better because that country is more secular and more focused on progress and development. However, there is no guarantee that this will happen. The Malaysian Islamic Party (PAS) tripled the number of elected representatives after the last election. They are not yet able to form a government on their own, but their influence is growing.

– *Malaysia is one of the founding states of the ASEAN. Recently, Kyiv's relations with the Association have been improving in light of Ukraine's increased interaction with the Global South. In particular, in November 2022, a delegation led by the Minister for Foreign Affairs, Dmytro Kuleba, represented Ukraine at the ASEAN Summit in Cambodia. In your opinion, what measures can be taken to develop our relations with the Organisation?*

Зустріч з українськими паралімпійцями-бадмінтістами, 2023 рік

Meeting with Ukrainian Paralympic badminton athletes, 2023

Благодійний ярмарок до Дня франкофонії, березень 2023 рік

Charity fair on the occasion of the Francophonie Day, March 2023

– During the visit of Mr Kuleba, we signed a document on Ukraine’s accession to the Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia. And that is only the first step – our final goal is to become an ASEAN Inter-Parliamentary Assembly associate member.

ASEAN is a consensus-based organisation that focuses primarily on economic development. Therefore, we should build our cooperation on specific economic projects. For example, by launching such a project with a single country, we can bring it under the general framework of ASEAN and gain support from other members. This is important for Ukraine, and our entry points should be Indonesia, as a country with an immense market, and the Philippines, as a culturally close country.

Next year, when Timor-Leste becomes a full-fledged member of ASEAN, I think the country may also become an entry point since it is a recipient of aid. It is a country neither large nor rich, so they would welcome any Ukrainian proposals.

– *In conclusion, would you like to wish something to the Ukrainian communities and your colleagues?*

– As our great genius said: ‘Keep fighting – you are sure to win!’

Лілія ГОНЧАРЕВИЧ,
Тимчасова повірена у справах України
в Королівстві Норвегія
(2022–2023 рр.)

«НАШІ МІЦНІ ДОБРОЗИЧЛИВІ ВІДНОСИНИ ГРУНТУЮТЬСЯ НА СПІЛЬНІЙ ІСТОРІЇ, ПРИНЦИПАХ ТА ПАРТНЕРСТВІ»

In tempore belli, amici cognoscuntur. У годину випробувань пізнають істинних друзів. У той час, коли росія ламає світовий лад і вчиняє геноцид українців, Норвегія стоїть пліч-о-пліч з Україною у протидії повномасштабній російській агресії. Маленька країна ухвалює глобальні рішення, постачаючи зброю, допомагаючи захищати українське небо, тренуючи українських військовослужбовців, забезпечуючи транспортування та лікування українських поранених, надаючи українським дітям змогу безпечно та безплатно здобувати освіту, українським спортсменам – тренуватись і брати участь у змаганнях тощо.

В умовах повномасштабної війни росії проти України дипломатичний фронт та військова дипломатія відіграють важливе значення. Кадровий потенціал та досвід роботи в дипломатичній сфері багато в чому визначає ефективність діяльності диппредставництва на зовнішньополітичному, економічному, інформаційному, гуманітарному треках у контексті розвитку двосторонніх і багатосторонніх відносин. Зміни у світовому безпековому порядку, забезпечення постачання гуманітарної та військової допомоги від міжнародних партнерів, боротьба з російською пропагандою та використання всіх засобів публічної дипломатії в умовах жорстких фінансових обмежень і скорочення чисельності співробітників стали викликами та можливостями, на яких ґрунтувалася невпинна систематична робота Посольства, що вимагає неабиякої витримки, креативності, наполегливості, стійкості, патріотизму, професіоналізму, дипломатичності, гуманізму та, зрештою, особистісного розвитку.

Минув рік від початку моєї діяльності як Тимчасової повіреної у справах України в Королівстві Норвегія, чотири роки моєї роботи в Посольстві України в Норвегії та загалом понад 15 років на дипломатичній ниві України. З гордістю можу зауважити, що протягом останнього року партнерство між двома нашими державами набуло особливого розвитку, результатом якого є відносини, засновані на довірі та взаєморозумінні. Цього було б важко досягнути без зусиль моїх колег-дипломатів, неймовірних волонтерів і громади. Для мене цей період був одним із найскладніших, найвагоміших і найвідповідальніших. Я добре пам'ятаю перші дні повномасштабної війни: часу на роздуми було обмаль, усе важливе та доленосне вирішували на інтуїтивному рівні. Інтуїція, професіоналізм, необхідність ухвалювати нестандартні рішення, засновані на питаннях без відповідей; відчай, страх, що наші військовики можуть не дочекатись обладнання та дронів, що година, витрачена на додаткові необов'язкові дії, призведе до того, що втрачених життів і зруйнованих міст стане ще більше, що це відтермінує нашу перемоги на місяці. Виклики множилися, а часу було чимраз менше. Змушена зазначити, що на початку повномасштабного вторгнення рішення, хай які швидкі, інтуїтивні та без готових відповідей, утілювалися набагато ефективніше, ніж тепер – без затримок через бюрократичні процедури. Звісно, для того щоб подолати бюрократичні системи, які вибудовували десятиріччями, потрібен час, але Посольство відіграло важливу роль у зміні формування підходів і ставлення Норвегії до нашої країни. Зараз

Посли іноземних країн у Норвегії під час вшанування річниці повномасштабної війни росії проти України

Ambassadors of foreign countries to Norway commemorating the anniversary of Russia's full-scale war against Ukraine

ми спостерігаємо, як процедури та рішення, які зазвичай забирали кілька місяців, реалізують за кілька днів. Одним із найкритичніших завдань цього періоду було поглибити взаємодію з Норвегією в питаннях зміцнення стійкості й обороноздатності України, зокрема й збільшення постачання необхідної зброї та затвердження п'ятирічного пакета підтримки України на суму понад 7 млрд євро. Крім того, за цей час вдалося переконати Норвегію приєднатися до основної групи зі створення спеціального трибуналу, до танкової коаліції, реалізації Формули миру, ініціативи «Зерно з України», а також визнати Голодомор геноцидом на місцевому та регіональному рівнях тощо.

Було відкрито виставки, присвячені історичним зв'язкам між країнами, мережу для досліджень України – «Ukrainett», організовано майже сотню заходів, зокрема велику Міжнародну конференцію «Війна проти України: виклики та відповідальність» в Бергені за участю Прем'єр-міністра Норвегії Йонаса Гара Стьоре, заступника Керівника Офісу Президента України Ігоря Жовкви, лауреатки Нобелівської премії Олександри Романцової, видатних науковців та інших. Також вдалося залучити весь Уряд Норвегії до відзначення річниці повномасштабної війни росії проти України. Завдяки добре налагодженим відносинам з Офісом Прем'єр-міністра, Президентом Стортингу, МЗС, представниками всіх політичних партій і дипломатичним корпусом Норвегії вдалося досягнути максимальної підтримки України всередині королівства та в міжнародних організаціях, надіслати незліченне військово, медичне й евакуаційне обладнання, реалізувати багато різноманітних візитів, заходів і проєктів для підтримки України. За цим усім стояли сотні безсонних ночей, тисячі переговорів, онлайн-зустрічей, листів, години невинного зв'язку. Упродовж лише останнього року було записано більш як 100 інтерв'ю та коментарів, надіслано понад 2000 листів, здійснено більш ніж 4400 консульських дій.

Важко переоцінити символізм та історично важливе значення візитів Голови Верховної Ради України Руслана Стефанчука в Норвегію 16

Вшанування пам'яті жертв Голодомору (Осло)

Commemorating the Holodomor victims (Oslo)

травня 2023 року (перед Днем Конституції Норвегії) на запрошення Президента Стортингу Масуда Гарахані, а також Прем'єр-міністра Норвегії Й.Г. Стьоре в Україну 24 серпня 2023 року (в День Незалежності України) на запрошення Президента України Володимира Зеленського. Під час цих подій ухвалили низку вагомих рішень, що стосуються найновітнішого обладнання: засобів протиракетної та протиповітряної оборони, зокрема NASAMS, артилерії, боєприпасів, важкої бойової техніки, танків і літаків. А надто важливими є нещодавні рішення, зокрема щодо передачі Україні винищувачів F-16 у тісній співпраці з партнерами, зенітних ракет IRIS-T, портативних комплектів для розмінування, а також щодо виділення 1,5 млрд норв. кр. (приблизно 150 млн євро), з яких орієнтовно 865 млн норв. кр. – на ремонт та обслуговування критично важливої електроенергетичної інфраструктури та забезпечення аварійного електропостачання в районах, що постраждали від бойових дій, і майже 635 млн норв. кр. – на поповнення запасів природного газу.

Уперше запрошений як голова іноземного Парламенту на спільне відзначання Дня Конституції Норвегії, Р. Стефанчук мав аудієнцію в Регента Норвегії Кронпринца Хокона та Королеви Норвегії Соні, спільно з Президентом Стортингу Масудом Гарахані взяв участь в урочистостях, провів переговори з ним, а також із Міністеркою закордонних справ Норвегії Аннікен Вітфельдт і директором Музею історії культури Гаконом Гльорстадом, зустрівся з Головнокомандувачем Збройних сил Норвегії Ейріком Крістофферсеном й очільницею Постійного комітету в закордонних справах і з питань оборони Стортингу Іне Сьорейде, а також узяв участь у робочому сніданку Президента Стортингу з послами країн Північної Європи. Крім того, було проведено протокольні зустрічі з членами Уряду Норвегії, представниками політичних і культурних кіл, громадських українських і норвезьких організацій. Також Посол Євросоюзу в Норвегії організував протокольну зустріч за участю Голови ВРУ та послів країн ЄС. Звісно, головними темами стали: поглиблення українсько-норвезької співпраці у військовій і безпековій сферах, розбудова міжпарламентського діалогу, подальше надання оборонної, фінансової та гуманітарної допомоги від Норвегії, взаємодія в межах НАТО. Обговорили й можливість прискореного вступу України до Північноатлантичного альянсу після завершення війни, надання Україні гарантій безпеки, дотримання та виконання попередніх домовленостей, досягнутих, зокрема, на саміті «Україна – Північна Європа» 3 травня 2023 року, а також відбудову України, групу дружби, визнання Голодомору геноцидом українського народу тощо. Меморандум про взаєморозуміння між парламентами, що його уклали Верховна Рада України та Стортинг Королівства Норвегія, ознаменував підтримку парламентської демократії, захист і зміцнення її

вирішальної ролі в обстоюванні та збереженні свободи, незалежності й демократії нашої держави.

Власне, наші міцні доброзичливі відносини ґрунтуються на спільній історії. Цьогоріч ми відсвяткували 30-річчя відновлення дипломатичних зв'язків між Україною та Норвегією, коли я мала честь разом із Президентом Стортингу відкрити виставку про історичні зв'язки між Руссю та стародавнім Норвезьким королівством. Знаменно, що саме тоді Президент Стортингу повертався з Парламентського саміту Кримської платформи, на якому отримав від України орден Князя Ярослава Мудрого – це ще більше підкреслює нашу спільну тисячолітню історію, коли норвезькі вікінги були активними учасниками політичного, економічного та культурного життя Русі (норв. «Garðaríki»). Найлегендарнішим в історії відносин між Києвом та Осло був шлюб Гаральда III Суворого та доньки Ярослава Мудрого Єлизавети (скандинавське ім'я – Еллісів). Саме їй, видатній українці, в Осло буде встановлено пам'ятник, над яким уже тривалий час працює Посольство спільно з мерією й українською громадою.

Публічна та культурна дипломатія, на мою думку, відіграє надзвичайно вагомую роль у донесенні позиції України на всіх міжнародних майданчиках. Тому поряд із діяльністю на дипломатичному, політичному, військовому, економічному треках Посольство імплементує проект першої леді «Українська книжкова полицка», а також запроваджує аудіогіди українською навіть на Крайній Півночі – на архіпелазі Свальбард, в Осло, Крістіансанді, Лінгдалі, Лердалі, Арендалі тощо, бере участь у низці фандрайзингових заходів, зокрема за напрямом спортивної дипломатії.

Не можу не згадати інших важливих заходів, до яких я активно долучилася: Нобелівський тиждень в Осло з лауреаткою Нобелівської премії миру 2022 року Олександрою Матвійчук; організована спільно з Бергенським університетом до річниці повномасштабного вторгнення росії в Україну Міжнародна конференція «Війна проти України» (за участю Прем'єр-міністра Норвегії, представників Офісу Президента України, політичних і дипломатичних кіл, відомих дослідників); Міжнародна конференція ООН «Захист дітей в умовах збройного конфлікту – наше спільне майбутнє» (за участю співробітників Офісу Президента України, ВРУ, Офісу Генерального прокурора); безпековий форум в Осло; зустріч послів країн ЄС у Норвегії з ініціативи іспанського головування тощо. Варто пригадати й щорічний політичний фестиваль «Arendalsuka» для обговорення найважливіших проблем сучасного суспільства, де в панельних дискусіях ми з лідерами політичних партій, урядовцями, журналістами, науковцями тощо порушили питання реальності арешту путіна, значення справедливості, безпекових викликів, співпраці країн Півночі, важливості надання F-16 Україні, відбудови країни, ролі мистецтва та культури у війні, енергетичної безпеки. Цей

фестиваль – своєрідна суспільно-політична арена, яка дає змогу зустріти всіх в одному місці. Я мрію створити щось схоже в Україні.

Було ще багато конференцій, брифінгів і зустрічей. 29–30 серпня Посольство організовувало конференцію «Солідарність та партнерство з Україною» спільно з Норвезькою асоціацією місцевих і регіональних органів влади та громадською організацією «Support To the People of Ukraine» за участю лауреатки Нобелівської премії миру О. Матвійчук, представників Уряду Норвегії, парламентарів, послів, мерів, представників бізнесу, істориків, науковців, журналістів. Основними акцентами стали: відбудова України, роль місцевого самоврядування, промоція партнерства між норвезькими й українськими регіонами (перший день), а також важливість визнання Голодомору 1932–1933 років геноцидом українського народу (другий день). Оскільки Норвегія на національному рівні скептично ставиться до ідеї патронату над окремим містом або регіоном, адже хоче уникнути нерівномірного розвитку регіонів України, норвезькі міста активно долучилися до процесу на своєму рівні. Менш ніж за рік нам вдалося налагодити активне партнерство між Києвом та Осло, Кривим Рогом і Лінгдалом, Миколаєвом і Крістіансандом, Бучею та Санднесом, Мелітополем і Тронгеймом, Рівним і Фредрікстадом тощо. Крім того, маленькі міста роблять надзвичайні речі. 15 грудня 2022 року, ніби передчуваючи мій день народження, ради відразу двох міст Норвегії – Лінгдала та Фарсунда – майже одногolosно проголосували за визнання Голодомору 1932–1933 років в Україні геноцидом українського народу в продовження мого візиту 3 грудня 2022 року.

Посольство працює за різними напрямками, допомагаючи армії на полі бою, здобуваючи міжнародну підтримку через «леопардову» й авіаційну коаліцію, досягаючи домовленостей щодо зброї, обладнання, медичного забезпечення, гуманітарної допомоги. В рамках співробітництва з Норвегією, яка ніколи раніше не постачала озброєння в зони, де йдуть військові дії, вдалося забезпечити надання Україні 8 танків «Leopard»; військових комплексів; пускових установок ЗПК «NASAMS», ракет «AMRAAM»; тисячі дронів «Black Hornet»; десятки тисяч артилерійських снарядів, протитанкову зброю, гаубиці M109, ракети «Hellfire» і багато іншого. Крім безпрецедентного пакету підтримки для України, понад €7 млрд на військові та гуманітарні потреби України, за сприяння Посольства було відправлено приблизно 700 гуманітарних вантажів із Норвегії в Україну для задоволення потреб військових частин, міст, регіонів, внутрішньо переміщених осіб. Основними складниками цієї допомоги є: харчові продукти, ліки та медичне обладнання, технічні прилади для військовослужбовців, одяг і предмети військового екіпірування, орієнтовно 20 карет швидкої допомоги, 15 УЗД-апаратів, 9 апаратів для анестезії, 65 пожежних

автомобілів, 76 автівок, 70 тонн піно-твірника для гасіння займань, понад 5000 одиниць тактичного та технічного обладнання, зокрема: тепловізорів, дронів, шоломів, броньованих пластин, комп'ютерного комплектування, а також приблизно 700 обігрівачів і 1315 генераторів.

Я пишаюся тим, що Норвегія є одним із наших найближчих союзників. Не маю сумнівів, що дружні партнерські відносини між Україною та Норвегією продовжаться й після війни. Воєнні дії не тривають вічно, але й її справедливе закінчення неможливе без імплементації Формули миру. Недарма програма підтримки України в Норвегії названа на честь Верховного комісара Ліги Націй у справах військовополонених Фрітьофа Нансена. Посилення тиску міжнародної спільноти (зокрема Норвегії як батьківщини Ф. Нансена) на РФ щодо звільнення політичних в'язнів і військовополонених могло б стати одним із важливих шляхів повернення наших дівчат і хлопців додому.

Стрімкий розвиток двосторонніх відносин між Україною та Норвегією дає всі передумови для підтримання такої високої динаміки з концентрацією зусиль на військовій, політичній та економічній співпраці; реалізації комплексу проєктів, спрямованих на підвищення обізнаності норвезького суспільства про історію, культуру й економічний потенціал України; визнанні Голодомору геноцидом українського народу як на національному, так і на місцевому та регіональному рівні; залученні підтримки Норвегії в справі створення міжнародного спеціального трибуналу; ініціативі зі встановлення пам'ятника жертвам Голодомору й українським військовикам, які загинули, визволяючи Північ Норвегії. Пріоритетними мають залишатися обстоювання необхідності пришвидшити озброєння України для захисту її суверенітету та територіальної цілісності, а також обґрунтування відповідності такого курсу інтересам НАТО.

Робота Посольства щодо посилення оборонного потенціалу України

The Embassy's work to strengthen Ukraine's defence capabilities

Liliia HONCHAREVYCH,
*Chargé d'Affaires a.i. of Ukraine
to the Kingdom of Norway (2022–23)*

‘OUR STRONG AND FRIENDLY RELATIONS ARE ROOTED IN A SHARED HISTORY, PRINCIPLES, AND PARTNERSHIP’

In tempore belli, amici cognoscuntur. Tough times reveal true friends. Amidst Russia's disruption of the global order and genocide of Ukrainians, Norway stands shoulder to shoulder with Ukraine, resisting full-scale Russian aggression. The small country makes global decisions by supporting Ukrainians in various ways: supplying weapons, contributing to the defence of the sky above Ukraine, training its soldiers, providing transportation and medical care for its wounded, offering its children the opportunity to receive free and safe education, enabling its athletes to train and participate in competitions, etc.

Amidst Russia's full-scale war against Ukraine, the diplomatic front and wartime diplomacy play an important role. Human resources and experience of work in the diplomatic sphere in many ways defined the Mission's effectiveness across various tracks of enhancing bilateral and multilateral relations, including foreign policy, economics, information, and humanitarian efforts. The shifting global security landscape, the tasks of securing the flow of international allies' humanitarian and military aid and countering Russian propaganda, and the use of all public diplomacy tools despite harsh financial constraints and staff reductions presented challenges and opportunities that have defined the Embassy's tireless and systematic work, requiring considerable patience, creativity, persistence, resilience, patriotism, professionalism, discretion, humanism, and, ultimately, personal development.

It has been a year since I assumed the role of Chargé d'Affaires ad interim of Ukraine to the Kingdom of Norway. This position complements my four-year tenure at the Ukrainian Embassy in Norway and the fifteen years of my overall career in Ukraine's diplomatic service. I am proud to report the remarkable progress made in the partnership between our countries over the past year. That progress has resulted in relations grounded in trust and mutual understanding. This accomplishment owes much to the efforts of my colleagues in the diplomatic service and the fantastic volunteers and community. To me, this has been one of the most challenging, significant, and responsible periods. I vividly remember the initial days of the full-scale war. It was a time of quick and gut-based momentous decisions, as there was little chance for contemplation. We had to rely on our instincts and professionalism, often compelled to make unorthodox choices,

«Solidarity Rally» за участю всіх послів країн ЄС у Норвегії

EU countries' ambassadors to Norway take part in the Solidarity Rally

facing questions without answers. We faced despair, fear that our soldiers might not receive the urgently needed supplies and drones soon enough, fear that an hour wasted on unnecessary tasks would lead to even more lost lives and razed cities, delaying our victory by months. As challenges mounted, time only grew scarcer. I must note that when the full-scale invasion had just begun, the decisions – however quick, gut-based, and answerless – were carried out much more effectively than now since there were no bureaucratic delays. Of course, it takes time to overcome decades worth of entrenched bureaucratic systems. Nevertheless, the Embassy has played a prominent role in reshaping Norway's approach and perspective towards our country. We can see that procedures and decisions that would once take several months are now executed within days. During this period, one of our most vital priorities has been to enhance our cooperation with Norway in order to strengthen Ukraine's resilience and defence capabilities. That entailed increasing the supply of essential weapons and approving a five-year support package for Ukraine, totalling over 7 billion euros. Moreover, we successfully persuaded Norway to support and participate in the Core Group on the establishment of a special tribunal, the Tank Coalition, the Peace Formula, and the Grain from Ukraine initiative. We also garnered the official recognition of the Holodomor as genocide at the local and regional levels, etc. We organised exhibitions highlighting our countries' historical ties, established the Ukrainett network for research on Ukraine, and hosted almost a hundred events. Those included a high-profile International Conference under the name War against Ukraine – Accountability and Responses held in Bergen. It was attended by Jonas Gahr Store, the Prime Minister of Norway; Ihor Zhovkva, the Deputy Head of

the Office of the President of Ukraine; Jonas Gahr Støre, the Prime Minister of Norway; Oleksandra Romantsova, Nobel Laureate; prominent scholars, etc. Furthermore, we successfully engaged the entire Norwegian Government in commemorating one year since the start of Russia's full-scale war against Ukraine. Our well-maintained relations with the Prime Minister's Office, the President of the Storting, the MFA, representatives of all political parties, and the Norwegian diplomatic corps enabled us to maximise the support for Ukraine within the Kingdom and international organisations, send countless amounts of military, medical, and evacuation equipment, and organise many different visits, events, and projects to support Ukraine. Behind the scenes, there were hundreds of sleepless nights, thousands of negotiations, online meetings, letters, hours of continuous communication, etc. In the past year alone, we gave more than 100 interviews and comments, sent out over 2,000 letters, and performed over 4,400 consular duties.

It is hard to overstate the symbolism and historical significance of the visit to Norway paid by Chairman of the Verkhovna Rada of Ukraine Ruslan Stefanchuk on 16 May 2023 (the day before the Constitution Day of Norway) and the visit to Ukraine by Prime Minister of Norway Jonas Gahr Støre done on 24 August 2023 (Independence Day of Ukraine). The two visits' respective invitations were extended by Masud Gharahkhani, President of the Storting, and Volodymyr Zelenskyy, President of Ukraine. Those visits yielded several important decisions regarding the provision of cutting-edge equipment: missile and air defence systems (including NASAMS), artillery, ammunition, armoured combat vehicles, tanks, and aircraft. Among the recent particularly important decisions, we have the F-16 fighter jets, which will be transferred to Ukraine in close cooperation with the partners, the IRIS-T air-to-air missiles, and mine clearance kits. Additionally, Norway approved the allocation of 1.5 billion Norwegian kroner (approximately equivalent to 150 million euros): nearly 865 million for repairing and maintaining critical electricity infrastructure and providing emergency power in areas affected by Russian attacks and almost 635 million for replenishing natural gas stocks.

Ruslan Stefanchuk received his first-ever invitation to join the celebration of the Constitution Day of Norway as the Chairman of a foreign Parliament. During his visit, he had an audience with Crown Prince Regent Haakon and Queen Sonja of Norway; joined the ceremonies together with the President of Storting Masud Gharahkhani; negotiated with the latter as well as with Anniken Scharring Huitfeldt, the Minister of Foreign Affairs of Norway, and Håkon Glørstad, the Director of the Historical Museum; met with Eirik Kristoffersen, the Chief of the Norwegian Armed Forces, and Ine Eriksen Søreide, the Head of the Standing Committee on Foreign Affairs and Defence of the Storting; and also attended a working breakfast with the President of the Storting and the Ambassadors of Nordic countries. Furthermore, there was a series of protocol meetings involving officials from the Norwegian Government, representatives

Візит Голови Верховної Ради України Руслана Стефанчука 16–18 травня 2023 року на День Конституції Норвегії

Ruslan Sefanchuk, Chairman of the Verkhovna Rada of Ukraine, visiting Norway on 16–18 May 2023 on the occasion of Norway's Constitution Day

of political and cultural circles and Ukrainian and Norwegian non-governmental organisations. Ambassador of the EU to Norway also held a protocol meeting with the Chairman of the Verkhovna Rada of Ukraine and Ambassadors of EU states. Naturally, its focus was on the issues of the enhancement of Ukraine–Norway military and security cooperation, the development of inter-parliamentary dialogue, the furtherance of defence, financial, and humanitarian support, and engagement within NATO. The discussions also covered the possibility of accelerating Ukraine's accession to the North Atlantic Alliance in the aftermath of the war, the security guarantees for Ukraine, the implementation of previous agreements – particularly those negotiated during the Nordic-Ukrainian Summit held on 3 May 2023 – and also the post-war recovery of Ukraine, establishment of a friendship group, recognition of the Holodomor as a genocide against the Ukrainian people, etc. The Memorandum of Understanding between the Verkhovna Rada of Ukraine and the Storting of the Kingdom of Norway represented a commitment to support parliamentary democracy, championing and strengthening its role in asserting and safeguarding freedom, independence, and democratic principles of our country.

Виступ Тимчасової повіреної з нагоди Дня Незалежності України

Chargé d'Affaires' speech on the occasion of the Independence Day of Ukraine

the marriage of Harald III Hardrada and Elizabeth (Scandinavian name: *Elisiv*), Yaroslav the Wise's daughter. The Embassy, the Mayor's office, and the Ukrainian community have long been working on installing a monument in Oslo to honour that prominent Ukrainian woman.

In my view, public and cultural diplomacy plays an extremely important role in communicating Ukraine's position across all international platforms. Therefore, alongside its diplomatic, political, military, and economic efforts, the Embassy has been implementing the Ukrainian Bookshelf project initiated by Ukraine's First Lady. Likewise, we are introducing audio guides in the Ukrainian language in Oslo, Kristiansand, Lyngdal, Lærdal, Arendal – even as far north as the Svalbard archipelago – etc. The Embassy participates in various fundraising events, including those within sports diplomacy.

I cannot but mention other important events in which I actively participated: the Nobel Week in Oslo with the 2022 Nobel Peace Prize laureate Oleksandra Matviichuk; the War against Ukraine International Conference we held with the University of Bergen one year after Russia's full-scale invasion of Ukraine (attended by the Prime Minister of Norway, representatives of the Office of the President of Ukraine, representatives of political and diplomatic circles, and renowned researchers); a UN international conference under the name Protecting Children in Armed Conflict – Our Common Future (attended by

Our strong and friendly relations are rooted in shared history. This year, we celebrated the 30th anniversary of restoring diplomatic ties between Ukraine and Norway. I was honoured to inaugurate an exhibition on the historical connections between Rus and the Old Kingdom of Norway alongside the President of the Storting. Notably, the President of the Storting had just returned from the Crimea Platform Parliamentary Summit, having received the Order of Prince Yaroslav the Wise from Ukraine. That further underscores our millennium-old history, where Norwegian Vikings actively participated in the political, economic, and cultural scene of Rus (known as *Garðaríki* in Norwegian).

One of the most legendary chapters in the history of Kyiv–Oslo relations was

representatives from the Office of the President of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine, and the Office of the Prosecutor General); the Oslo Freedom Forum; a European Union Ambassadors' conference in Norway initiated by the Spanish presidency, etc. It is worth mentioning the Arendalsuka annual political festival for debates on the most pressing issues of modern society. I had the opportunity to exchange ideas with political party leaders, government officials, journalists, and scientists during the panel discussions. We addressed the issues of the feasibility of Putin's arrest, the meaning of justice, security challenges, cooperation among the Nordic countries, the significance of providing F-16s to Ukraine, the country's recovery, the role of art and culture in times of war, energy policy, etc. The festival serves as a kind of unique socio-political arena, bringing everyone together in one place. I dream of creating something similar in Ukraine.

There were many more conferences, briefings, and meetings. On 29–30 August, the Embassy organised a Solidarity and Partnership with Ukraine conference with the Norwegian Association of Local and Regional Authorities and the Support to the People of Ukraine non-governmental organisation. The event featured the participation of Nobel Peace Prize laureate Oleksandra Matviichuk, Norwegian Government officials, parliamentarians, ambassadors, mayors, business representatives, historians, scholars, and journalists. The Conference's opening day focused primarily on Ukraine's recovery, the role of local self-government, and the promotion of partnerships between Norwegian and Ukrainian regions. On the second day, the Conference addressed the importance of recognising the Holodomor of 1932–33 as a genocide against the Ukrainian people. Given Norway's scepticism towards national-level patronage of individual Ukrainian towns or regions that stems from its wishes to avoid contributing to the uneven development of Ukraine's regions, Norwegian cities began active participation in the process at the local level. In less than a year, we successfully established active partnerships between the cities of Kyiv and Oslo, Kryvyi Rih and Lyngdal, Mykolaiv and Kristiansand, Bucha and Sandnes, Melitopol and Trondheim, Rivne and Fredrikstad, etc. Moreover, small towns have done incredible things. On 15 December 2022, as if anticipating my birthday, the Councils of two Norwegian cities at once – Lyngdal and Farsund – almost unanimously voted

З нобелівською лауреаткою та очільницею Комітету в закордонних справах Стортингу під час вручення Нобелівської премії миру

With Nobel laureate and Chairwoman of the Storting Foreign Affairs Committee at the Nobel Peace Prize award ceremony

to recognise the Holodomor of 1932–33 in Ukraine as a genocide against the Ukrainian people following my visit on 3 December 2022.

The Embassy operates at various levels, assisting the army on the battlefield, acquiring international backing through the Leopard and fighter jet coalitions, and facilitating negotiations on weaponry, equipment, medical supplies, and humanitarian aid. Never before has Norway supplied equipment to the areas where military operations are taking place, but within our cooperation, it became possible to provide Ukraine with 8 Leopard tanks; materiel; NASAMS missile launchers, AMRAAM missiles; thousands of Black Hornet drones; tens of thousands of artillery shells, anti-tank weapons, M109 howitzers, Hellfire missiles, and much more. In addition to an unprecedented support package for Ukraine and more than 7 billion euros for Ukraine's military and humanitarian needs, the Embassy facilitated the dispatch of approximately 700 humanitarian shipments from Norway to Ukraine, addressing the needs of military units, cities, regions, and internally displaced persons. The shipments largely consisted of food products, medicines, medical equipment, technical devices for soldiers, military attire and gear, approximately 20 ambulances, 15 ultrasound machines, 9 anaesthesia machines, 65 fire trucks, 76 cars, 70 tonnes of foam extinguishing agent, over 5,000 units of tactical and technical equipment, including thermal imagers, drones, helmets, armoured plates, computer hardware, and approximately 700 heaters and 1,315 generators.

It makes me proud that Norway is among our closest allies. I am confident that the friendly partnership between Ukraine and Norway will endure even after the war. Any war is bound to reach its end, but a just end is attainable only through the implementation of the Peace Formula. The Norwegian Support Programme for Ukraine was deliberately named after Fridtjof Nansen, the League of Nations High Commissioner for Prisoners of War. One crucial approach to bringing our women and men back home could involve increasing international pressure (with Norway, Nansen's homeland, involved) on Russia to secure the release of political prisoners and prisoners of war.

The rapid development of Ukraine–Norway bilateral relations lays a solid foundation for sustaining such robust dynamics, focusing on maintaining military, political, and economic cooperation; implementing a set of projects to help make the Norwegian society more aware of Ukraine's rich history, culture, and economic potential; reaching the recognition of the Holodomor as a genocide against the Ukrainian people nationally, locally, and regionally; garnering Norway's commitment to the establishment of an international Special Tribunal; installing a monument honouring Holodomor victims and the fallen Ukrainian soldiers who liberated Northern Norway. Our priority is to continue asserting the need to expedite Ukraine's armament to protect its sovereignty and territorial integrity while proving the alignment of those efforts with NATO's interests.

Анатолій ПЕТРЕНКО,
*Надзвичайний і Повноважний Посол України
в Королівстві Саудівська Аравія*

СПРАВЖНЯ ТА СУЧАСНА САУДІВСЬКА АРАВІЯ

Доволі часто Королівство Саудівська Аравія (КСА) уявляють як країну захмарної розкоші, невичерпних покладів нафти, запеклого консерватизму та непереборного екстремізму. Водночас населення країни, на думку багатьох, скуте невблаганними соціально-правовими нормами й обтяжене суворими релігійними догмами.

Однак зазначені твердження абсолютно протилежні об'єктивній реальності. Такі звичні й «зручні» стереотипи десятиліттями формувалися в нашому суспільстві, тож і досі стійко циркулюють у медійному просторі, відверто викривлюючи уявлення про цю близькосхідну країну.

Наприклад, чуємо, що жінки в мусульманських державах, зокрема в КСА, не мають жодних прав і мусять цілковито підкорятися чоловічій частині родини. Невиправдано поширеним є й оманливе зображення суспільства Саудівської Аравії: мовляв, одні проживають у пустелі, без цивілізаційних благ і в убогстві, а інші володіють незрівнянними та надмірними багатствами, не обмежуючи себе в жодних забаганках і примхах. А надто дивує вельми поширене уявлення про високий рівень радикальних настроїв у країні, неприйняття інших, крім ісламу, релігій і відчутну приязнь до ідеї «тероризму». Відповідно, КСА асоціюють із небезпечною криміногенною ситуацією й особливими ризиками для тамтешніх іноземців.

Перебуваючи в Країні двох мечетей, я неодноразово переконувався в необ'єктивності та застарілості таких поглядів. До того ж глобалізація

світу підштовхнула цю державу до кардинальних системних змін: соціальної лібералізації, інституційного реформування, економічної диверсифікації тощо. Країна модернізується, запозичує передовий іноземний досвід й успішно трансформує свої соціальні інститути.

Економіка

За даними Міжнародного валютного фонду, 2022 року КСА продемонструвало найстрімкіший розвиток економіки серед країн «Великої двадцятки». Показник загального економічного зростання склав 8,7% завдяки збільшенню прибутку від торгівлі нафтою, а також розширенню частки ненафтового сектору, стимульованого приватним споживанням і тривалими реформами в межах програми «Бачення Королівства Саудівська Аравія 2030».

Основною метою цього амбітного плану є диверсифікація економіки країни та кардинальне зменшення її нафтозалежності. До 2030 року королівство планує збільшити частку експорту в ненафтовому валовому внутрішньому продукті (ВВП) із 16% до 50%. Програма також підтримує розвиток багатонадійних секторів економіки та стимулює інвестування.

Щоб розширити перспективи диверсифікації та збільшити кількість можливостей для працевлаштування, Саудівська Аравія розробила програму «In-Kingdom Total Value Add», спрямовану на розвиток стратегічних промислових та економічних напрямів.

Керівництво країни активно розбудовує гірничодобувний сектор, створивши мережу промислових містечок, запровадивши окремий режим інвестування та налагодивши логістичну інфраструктуру.

Саудівська Аравія також демонструє підвищену увагу до питання екології. Королівство розширило сферу відновлюваної енергетики, впровадивши, зокрема, ініціативи «Зелена Саудівська Аравія» та «Зелений Близький Схід» для захисту довкілля і подолання кліматичних змін. Програми передбачають зменшення викидів вуглецю в регіоні завдяки підвищенню частки енергії з відновлюваних джерел до 50%, висадженню 50 млрд дерев (із яких 10 млрд – на території королівства) та збільшенню площі природних заповідників. А 2021 року спадкоємний принц, Прем'єр-міністр КСА Мухаммад ібн Салман аль-Сауд оголосив про намір країни досягнути вуглецевої нейтральності до 2060 року.

Відчутну частину зусиль держава зосереджує на підвищенні привабливості серед іноземної аудиторії, зокрема через сфери туризму та розваг. Країна створила фонд розвитку туристичної індустрії, ініціювала розширення цифровізації, спростила умови отримання відповідних віз і взяла курс на відкриття туристичних об'єктів. Так королівство прагне підвищити частку прибутків від туризму у ВВП до 10% і забезпечити декілька мільйонів робочих місць до 2030 року.

Помітно розвивається ігрова індустрія. Станом на 2022 рік у КСА нарахували приблизно 23,5 млн геймерів, що становить майже 70% молодого населення королівства. Очікують, що розбудова кіберспорту забезпечить 39 тис. робочих місць і принесе щонайменше 13,32 млрд дол. США у ВВП до 2030 року.

Країна активно реалізує політику «саудизації», яка передбачає збільшення частки робочої сили з-поміж саудівських громадян. 2022 року Міністерство людських ресурсів і соціального розвитку КСА розпочало другий етап програми «Tawteen», метою якого є створення 170 тис. робочих місць у сферах туризму, промисловості, охорони здоров'я, транспортно-логістичних послуг, нерухомості та будівництва тощо.

Керівництво країни в економічному зростанні ставить на нарощення інформаційно-технологічного компонента. Саудівська Аравія створює необхідну інноваційну технологічну інфраструктуру: економічні міста, науково-дослідні центри, лабораторії, освітні установи тощо.

Суспільство

У вересні 2019 року королівство відчинило двері для туристів із 49 країн, зокрема й з України. Це насправді історичний момент для консервативного суспільства, яке протягом тривалого часу не наважувалося повною мірою розкрити себе та свою країну світові. Але нині громадяни Саудівської Аравії радо та гостинно приймають іноземців, представників інших релігій, вірувань, традицій і культур.

Торкнувшись усіх сфер буття суспільства, лібералізація вплинула й на статус жінок. Тепер вони мають дедалі більше можливостей для працевлаштування: 2021 року жіноча частина населення склала 36% від загальної робочої сили країни, випередивши заплановані терміни на 10 років. 2019-го жінкам дозволили служити у Збройних силах КСА, а 2021 року підготували першу групу військовослужбовиць. Високі керівні посади (заступниці Міністра закордонних справ із питань публічної дипломатії, Міністра туризму, Генеральний секретар Уряду КСА) поступово обіймають жінки. Також 2023 року перша саудівська астронавтка Раяна Барнаві прилучилася до дослідження космічного простору, взявши участь у місії на Міжнародну космічну станцію.

2018 року Король Салман ібн Абдулазіз аль-Сауд видав указ, згідно з яким жінки здобули право керувати транспортними засобами. Це була одна з найгучніших подій, яка кардинально змінила сприйняття саудівської жінки в очах суспільства, зокрема його чоловічої частини. 2022 року набув чинності Закон «Про особистий статус», який посилює повноваження жінок стосовно опіки над дітьми та розширює нормативний блок, спрямований на захист прав та інтересів дитини.

Ні для кого не таємниця, що релігія є невіддільною частиною життя мусульман. Ба навіть більше – іслам насичує кожну сферу функціонування суспільства, а духовні взаємини правовірних зі Всевишнім є особливим, приватним таїнством. Саудівські громадяни не виняток: ні на мить вони не забувають про релігійні приписи та канони. Водночас таке відповідальне й особливо чутливе ставлення до ісламських настанов не означає нетерпимості до інших релігій. Навпаки, дослідження свободи віросповідання демонструють позитивне сприйняття серед мусульман Саудівської Аравії ідеї релігійного різноманіття та широкої інтеграції інших культур у суспільне середовище королівства.

Ефективним у цьому контексті є Центр національного діалогу Короля Абдулазіза, який сприяє повазі до різноманітних проявів культур з одночасним збереженням національної єдності та розвитком комунікації на вітчизняному і міжнародному рівнях.

Надзвичайно важлива й роль форуму «Спільні цінності релігійних послідовників», який відбувся в столиці Ер-Ріяді 2022 року. На заході, вперше в історії королівства, були присутні представники п'яти основних світових релігій: християнства, ісламу, юдаїзму, буддизму й індуїзму. Основною метою форуму стала ідентифікація спільних для релігійних послідовників цінностей і пошук способів посилити порозуміння, співпрацю та солідарність.

Міжнародний порядок денний

КСА впевнено вибудовує імідж регіонального лідера, що дбає про стабільність і безпеку на Близькому Сході та демонструє самостійність у врегулюванні локальних загроз і викликів. Найчіткіше це простежується на прикладі саудівсько-іранського нормалізаційного процесу 2023 року, покликаного покласти край багаторічному протистоянню та знизити напруженість. Наступним кроком стало відновлення дипломатичних відносин із Сирією, поновлення її повноцінного членства в Лізі арабських держав (ЛАД) і повернення до арабської родини. Саудівська Аравія, попри заперечення міжнародної спільноти, зважилась очолити цей процес. Минулими роками не менш помітними стали кейси відновлення зв'язків з окремими країнами регіону, серед яких Катар і Туреччина. А 2023 року офіційний Ер-Ріяд поновив дипломатичні відносини з Канадою, що позитивно вплинуло на імідж королівства серед західної аудиторії.

Країна демонструє відчутну гнучкість, знаходячи корисних партнерів і формуючи ситуативні альянси для подолання криз у регіоні. Черговим проявом саудівської дипломатії стала спільна зі США спроба врегулювати активний конфлікт у Судані, який загрожує перерости в зону регіональної нестабільності, а отже, потребує колективної нейтралізації небажаних наслідків.

Стратегію дипломатії КСА пронизує чинник багатовекторності та багатосторонності. Країна намагається урізноманітнити й диверсифікувати свої зовнішньополітичні зв'язки через активізацію співпраці з регіональними та глобальними гравцями.

Україна ж неабияк стурбована розвитком двосторонніх відносин між Саудівською Аравією та росією. У контексті повномасштабного вторгнення рф в Україну саудівське керівництво посіло позицію позитивного нейтралітету, співпрацюючи і з Україною, і з рф та розмежовуючи питання політичного й економічного порядків денних. Не залишається непоміченою активна взаємодія Ер-Ріада з москвою в межах відчутно практичних напрямів, зокрема в контексті ОПЕК+. Спільно регулюючи ринок нафти, налагоджуючи торговельно-інвестиційні зв'язки та розвиваючи комунікацію на високому рівні, Саудівська Аравія наголошує на своїй позиції: «Бізнес має лишатися бізнесом».

Що це значить для України?

Російське повномасштабне вторгнення, а також супутні наслідки змусили Україну переосмислити свою зовнішню політику в регіоні Близького Сходу.

2022 року Президент України Володимир Зеленський провів три телефонні розмови з Мухаммадом бін Салманом аль-Саудом. У лютому 2023 року відбувся перший в історії українсько-саудівських дипломатичних відносин візит Міністра закордонних справ КСА Фейсала ібн Фархана аль-Сауда до України, а вже в травні Президент України вперше за свою каденцію відвідав королівство та взяв участь у саміті ЛАД, куди нашу державу запросили знову-таки вперше.

У лютому 2023 року королівство надало Україні два пакети гуманітарної допомоги на суму 410 млн дол. США. Не менш важливою стала підтримка України на міжнародному рівні з боку керівництва цієї близькосхідної країни: КСА голосувало за головні резолюції Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй, які засуджують агресію рф проти України та вимагають її негайного припинення.

Україна уважно спостерігає за економічним зростанням, соціальним розвитком і культурним збагаченням Саудівської Аравії. До того ж обидві держави інтенсивно шукають обопільно вигідних модальностей взаємодії.

Звісно, найцінніший актив нашої держави – це люди. Потенціал українського людського капіталу визнаний у всьому світі. Наша країна неодноразово доводила своє технологічне й інноваційне лідерство, зокрема у сферах ІТ, інформаційної інфраструктури, медицини, виробництва товарів і послуг. КСА ж, стрімко модернізуючись і технологічно оснащуючись, упроваджує численні перспективні мегапроекти, які потребують кваліфі-

кованої підтримки. Королівству слід звернути увагу на українських спеціалістів, котрі завдяки досвіду та фаховості зможуть якісно задовольнити потреби.

Україна цінує плідну торговельно-інвестиційну співпрацю з королівством в аграрно-промисловому секторі. Це конкурентний складник української економіки та важливий елемент вітчизняної м'якої сили, яка просуває імідж України як продовольчого центру світу.

Україну та КСА об'єднує і стурбованість щодо спровокованих агресією РФ викликів і загроз для продовольчої безпеки особливо вразливих країн Азії, Африки та Близького Сходу. Наша держава зацікавлена у прилученні королівства до заходів міжнародної спільноти зі стабілізації постачання продовольства та створення необхідних гарантій безпеки в Чорноморському регіоні.

Гострим питанням для нашої країни є повоєнна відбудова економіки та відновлення її інвестиційного потенціалу. Відповідні можливості та проекти не лише прокладуть шлях до відродження України, а й зроблять внесок у вітчизняну історію успіху. І тут світова спільнота та кожен із її членів має шанс продемонструвати силу міжнародного права, його інститутів і принципів. До того ж участь у цьому процесі КСА як впливового гравця на дипломатичній арені буде винагороджена як практичними, так і репутаційними дивідендами.

Потенціал співпраці між Україною та Саудівською Аравією є суттєвим. Розвиток відносин з одним з основних актором Близького Сходу відчутно посилить позиціювання України в регіоні та зміцнить коаліцію протидії російській агресії. Не менш перспективною є розбудова економічного складника українсько-саудівських взаємин: динамічна економіка країни-партнера відкриє широкі обрії та можливості для обопільно вигідної торговельно-інвестиційної взаємодії.

І насамкінець – про головне. Завдяки внутрішній трансформації, економічному зростанню й успіхам регіональної дипломатії королівство сформувало авторитет країни, яка може створити плацдарм для реалізації української Формули миру. Це – пріоритет української дипломатії, і ми сподіваємося, що спільно зі КСА вдасться відновити територіальну цілісність і суверенітет України.

Anatolii PETRENKO,
*Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Ukraine
to the Kingdom of Saudi Arabia*

THE GENUINE AND CONTEMPORARY SAUDI ARABIA

The Kingdom of Saudi Arabia (KSA) often appears to be a country of exorbitant luxury, inexhaustible oil deposits, staunch conservatism, and irresistible extremism. Alongside this, many believe that the country's population is shackled by unwavering social and legal norms and burdened with strict religious dogma.

However, these assertions are completely opposite to the objective reality. These common and 'convenient' stereotypes have been shaped in our society for decades and are still widely circulating in the media space, openly distorting the image of the Middle Eastern country.

For example, we are told that women in Muslim countries, particularly in the KSA, have no rights and must be completely subservient to the male members of the family. There is also an unreasonably widespread misleading portrayal of Saudi society: some people dwell in the desert, without the amenities of civilisation and in extreme squalor, while others possess incomparable and excessive wealth and do not restrain themselves in any whims and fancies. What is particularly striking is the widespread perception of a high level of radicalism in the country, rejection of religions other than Islam and a deep affinity for the idea of 'terrorism'. Accordingly, the KSA is associated with a dangerous crime rate and particular risks for foreigners there.

Throughout my stay in the Land of the Two Holy Mosques, I have repeatedly been convinced of the bias and obsolescence of such perceptions. Furthermore, the ongoing globalisation has pushed this country to undergo fundamental systemic transformations: social liberalisation, institutional reforms, economic diversification, etc. The state is modernising, adopting best international practices, and successfully transforming its social institutions.

Economy

According to the International Monetary Fund, the KSA demonstrated the fastest economic growth among the G20 countries in 2022. The overall economic growth rate was 8.7% due to an increase in oil revenues and expansion of the non-oil sector, driven by private consumption and ongoing reforms under the Saudi Vision 2030.

The key objective of this ambitious project is to diversify the country's economy and drastically reduce its oil dependence. By 2030, the Kingdom intends to increase the share of exports in non-oil gross domestic product (GDP) from 16% to 50%. In addition, the programme promotes the development of high-potential sectors of the economy and encourages investment.

With a view to broadening its diversification prospects and increasing employment opportunities, Saudi Arabia has developed the In-Kingdom Total Value Add programme aimed at developing strategic industrial and economic areas.

The government is actively developing the mining sector by creating a network of industrial towns, introducing a special investment regime, and improving the logistics infrastructure.

Saudi Arabia also manifests increased attention to environmental issues. The Kingdom has expanded the renewable energy sector by introducing the Saudi Green and Middle East Green Initiatives to protect the environment and overcome climate change. The programmes aim to reduce carbon emissions in the region by increasing the share of renewable energy to 50%, planting 50 billion trees (including 10 billion in the Kingdom) and expanding the area of nature reserves. And in 2021, Crown Prince and Prime Minister of the KSA Mohammed bin Salman Al Saud declared the country's intention to achieve net zero carbon emissions by 2060.

The state is putting a considerable part of its efforts into enhancing its attractiveness to foreign audiences, particularly through tourism and entertainment. The country has established a fund for developing the tourism industry, launched the expansion of digital services, simplified the conditions for obtaining a tourist visa, and set out to open tourist sites. Thus, the Kingdom aims to increase the share of tourism revenues in GDP to 10% and create several million jobs by 2030.

The game industry is noticeably evolving as well. As of 2022, there were approximately 23.5 million gamers, making up around 70% of the Kingdom's young population. Esports industry development is expected to provide 39,000 jobs and yield at least USD 13.32 billion to the GDP by 2030.

The country is actively implementing the Saudisation policy, which pertains to an increase in Saudi nationals' share in the labour force. In 2022, the Ministry of Human Resources and Social Development of the KSA launched the Tawteen 2 programme, which aims to create 170,000 jobs in tourism, manufacturing, health-care, transport and logistics services, real estate and construction, etc.

The country's leadership counts on strengthening the information technology component of economic growth. Saudi Arabia is creating the necessary innovative technological infrastructure, namely economic cities, research centres, laboratories, educational institutions, etc.

Society

In September 2019, the Kingdom commenced to welcome tourists from 49 countries, including Ukraine. This is truly a historic moment for a conservative society that had long wavered whether to open itself and its country to the world. Today, Saudi citizens embrace foreigners, representatives of other religions, beliefs, traditions, and cultures with open arms and hospitality.

As liberalisation permeates all aspects of everyday social life, it has also affected the status of women. Nowadays, they are getting more and more employment opportunities: in 2021, women accounted for 36% of the country's total labour force, ten years ahead of the scheduled term. In 2019, women were allowed to serve in the KSA Armed Forces, and in 2021, the first group of female soldiers was trained. Women are gradually filling high-level leadership positions, such as Deputy Foreign Minister for Public Diplomacy, Deputy Minister of Tourism, and Deputy Secretary General of the Council of Ministers. Furthermore, in 2023, the first Saudi female astronaut, Rayyanah Barnawi, contributed to space exploration by taking part in a mission to the International Space Station.

In 2018, King Salman bin Abdulaziz Al Saud issued a decree granting women the right to drive vehicles. That was one of the most high-profile events that drastically changed the perception of Saudi women in society, particularly among its male part. In 2022, the Personal Status Law came into force, empowering women with custody of children and expanding the regulatory framework intended to protect the rights and interests of minors.

It is no secret that religion is an integral part of the life of Muslims. Moreover, Islam encompasses every aspect of social life, and the spiritual relationship of believers with the Almighty is a special and private sacrament. Saudi citizens are no exception: not for an instant do they forget about religious precepts and canons. At the same time, such a responsible and particularly sensitive attitude to Islamic teachings does not mean intolerance of other religions. On the contrary, studies of freedom of religion show a positive Muslims' perception of the idea of religious diversity and the broad integration of other cultures into the Saudi social environment.

In this regard, the King Abdulaziz Centre for National Dialogue proves to be effective, promoting respect for diverse cultural manifestations while preserving national unity and promoting communication at the state and international levels.

The role of the forum on Common Values among Religious Followers, which took place in Riyadh in 2022, cannot be overestimated. For the first time in the history of the Kingdom, representatives of the five major world religions attended the event: Christianity, Islam, Judaism, Buddhism, and Hinduism. The forum's main goal was to identify values shared by religious followers and to find ways of strengthening understanding, cooperation, and solidarity.

International agenda

The KSA is steadily developing its image of a regional leader committed to stability and security in the Middle East and demonstrates independence in addressing local threats and challenges. This is especially apparent in the Saudi-Iranian normalisation process of 2023, which was intended to bring the long-standing confrontation to an end and reduce tensions. The next step was the renewal of diplomatic relations with Syria, resuming its full membership in the Arab League and rejoining the Arab family. Despite the international community's objections, Saudi Arabia stepped up to lead this process. Over the past few years, cases of restoring ties with certain countries in the region, including Qatar and Türkiye, have become just as noteworthy. And in 2023, official Riyadh resumed diplomatic relations with Canada, which positively boosted the Kingdom's image among Western audiences.

The country demonstrates palpable flexibility in finding helpful partners and forging situational alliances to overcome regional crises. Another manifestation of Saudi diplomacy was a joint attempt with the United States to settle the ongoing armed conflict in Sudan, which threatens to escalate into a regional instability zone and therefore requires collective efforts to eliminate undesirable consequences.

The KSA's diplomatic strategy is guided by the principle of multidirectionality and multilateralism. The country is trying to broaden and diversify its external ties by intensifying cooperation with regional and global actors.

Ukraine, on the other hand, is pretty much concerned about the dynamics of bilateral relations between Saudi Arabia and Russia. In the context of Russia's full-scale invasion of Ukraine, the Saudi leadership has taken a position of positive neutrality, cooperating with both Ukraine and Russia and separating the issues of political and economic agenda. Riyadh's proactive cooperation with Moscow in areas of tangible practicality, in particular in the context of OPEC+, cannot pass by unnoticed. Jointly regulating the oil market, establishing trade and investment ties, and developing high-level communication, Saudi Arabia underscores its position: business as usual.

Significance for Ukraine

The Russian full-scale invasion and the concomitant consequences forced Ukraine to reconsider its foreign policy in the Middle East.

In 2022, President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy had three calls with Mohammed bin Salman Al Saud. In February 2023, the Minister for Foreign Affairs of the KSA, Faisal bin Farhan Al Saud, paid the first-ever visit to Ukraine in the history of Ukrainian-Saudi diplomatic relations. In May, the President of Ukraine visited the Kingdom for the first time while in office and participated in the Arab League Summit, to which our country was invited for the first time as well.

In February 2023, the Kingdom provided Ukraine with two humanitarian aid packages in the amount of USD 410 million. The support of Ukraine at the international level by the leadership of the Middle Eastern country was equally important:

the KSA voted for the main resolutions of the UN General Assembly condemning russian aggression against Ukraine and demanding its immediate cessation.

Ukraine is closely monitoring the economic growth, social transformation, and cultural enrichment of Saudi Arabia. Moreover, both countries are intensively looking for mutually beneficial modes of interaction.

Of course, our state's most valuable asset is its people. The potential of Ukrainian human capital is acknowledged worldwide. Our country has repeatedly proved its technological and innovative leadership, particularly in the IT, information infrastructure, medicine, production of goods and rendering services. On the other hand, the KSA is rapidly modernising and upgrading its technological capabilities, as well as implementing numerous promising megaprojects that require qualified support. The Kingdom should consider Ukrainian specialists who will manage to qualitatively meet its needs given their experience and expertise.

Ukraine appreciates the fruitful trade and investment cooperation with the Kingdom in the agricultural sector. This is a competitive component of the Ukrainian economy and an essential element of domestic soft power that promotes Ukraine's image as a food centre of the world.

Ukraine and the KSA also share common concerns regarding the challenges and threats to food security of especially vulnerable countries in Asia, Africa, and the Middle East posed by russian aggression. Our state is interested in the Kingdom's engagement in the international community's efforts to stabilise food supplies and create the necessary security guarantees in the Black Sea region.

A pressing issue for our country is the post-war economic recovery and restoration of its investment potential. Relevant opportunities and projects will not only pave the way for Ukraine's revival but also contribute to the national success story. In this regard, the international community and each of its members has a chance to demonstrate the power of international law, its institutions and principles. Moreover, the KSA's participation in this process as an influential actor in the diplomatic arena will bring practical and reputational benefits.

The prospects for cooperation between Ukraine and Saudi Arabia are immense. Strengthening relations with a major actor in the Middle East will significantly enhance Ukraine's positioning in the region and consolidate the coalition to counter russian aggression. No less promising is the development of the economic component of Ukrainian-Saudi relations: the dynamic economy of the partner country will open up wide horizons and potential for mutually beneficial trade and investment cooperation.

The main point to conclude: through internal transformation, economic growth, and successful regional diplomacy, the Kingdom has shaped its credibility as a country that can create a springboard for the implementation of the Ukrainian peace formula. This is a priority for Ukrainian diplomacy, and we entertain hopes that, together with the KSA, we will succeed in restoring Ukraine's territorial integrity and sovereignty.

Юрій ПИВОВАРОВ,
*Надзвичайний і Повноважний Посол України
в Республіці Сенегал, Республіці Гвінея, Республіці Гвінея-Бісау,
Республіці Кот-д'Івуар і Республіці Ліберія*

«ІНІЦІАТИВА ТУТ ЗА НАМИ»

– Уже впродовж кількох років один із пріоритетів української зовнішньої політики – це посилення взаємодії з державами Африки. Розкажіть, будь ласка, про сучасний стан відносин України з державами, де Ви акредитовані. Які сфери видаються найперспективнішими?

– За період моєї майже дворічної роботи в регіоні можу з обережним оптимізмом сказати, що справа таки зрушила з місця. Нам вдається подекуди наново встановлювати діалог з окремими країнами Західної Африки (Гвінея-Бісау, Гамбія, Гвінея), а також поглиблювати його з іншими (Кот-д'Івуар, Сенегал, Ліберія, С'єрра-Леоне). Усі країни різні. Кожна з них потребує окремого підходу. Коли я говорю «підхід», то маю на увазі насамперед набір інструментів і аргументів, які мають змінити їхнє часто упереджене ставлення до України, особливо до сьогоденної України, яка героїчно протистоїть російській навалі, відстоюючи свій суверенітет, територіальну цілісність, а отже – право вільно жити. А для африканців з їхньою складною історією поняття «право вільно жити» має особливий сенс.

Говорячи про поточний стан відносин України з державами Західної Африки, наважуся вжити термін «переоцінка». Ідеться про переоцінку / перегляд укорінених впродовж десятиліть у свідомості населення цих держав низки стереотипів, пов'язаних переважно з колишньою «совєтською епохою», де Україна здебільшого асоціювалася з місцем відомо чийого «молодшого брата», незаперечним пануванням у нашій країні російської мови, історії, культури, традицій тощо. Так, не дивуйтеся, але тут, в Африці, є ще індивіди, які досі так вважають.

Треба визнати той факт, що ми втратили в Африці кілька десятиліть часу. І це прикро. Сьогодні ми маємо максимально швидко, методично,

грамотно, а головне – системно надолужувати цей втрачений час. Це ми й робимо. Погоджуюся з Міністром Дмитром Кулебою, що поточний етап наших відносин з Африкою – це ренесанс. Причому взаємовигідний.

Не можу не відзначити того факту, що справді відчутну роль у діалозі з африканськими країнами відіграли три турне Дмитра Кулеби Африкою (він відвідав одинадцять країн), а також рішення керівництва нашої держави відкрити цьогогоріч десять наших посольств на континенті. Прикметно, що африканці справді це цінують, чудово розуміючи складність такого рішення – насамперед його фінансові аспекти, пов'язані з російською війною. Приємно чути від очільників країн, де ми відкриваємо наші дипмісії, слова «ласкаво просимо» та «розраховуйте на нашу гостинність».

Вочевидь, сьогодні окремі країни Західної Африки сприймають наш із ними діалог переважно крізь призму російської війни в Україні, яку вони називають не війною, а радше «конфліктом» і навіть «політичною кризою». Вони не хочуть обирати між Україною і росією. Це зветься в них «нейтралітетом» або «рівновіддаленістю», яка й визначає їхню позицію не лише у двосторонніх контактах, а й на майданчиках міжнародних організацій, насамперед ГА ООН, де голосують щодо українських резолюцій.

Не можу не подякувати тут Ліберії і Кот-д'Івуару, які залишаються нашими надійними партнерами, підтримку яких ми вельми цінуємо. Відзначу також Гамбію і С'єрра-Леоне, які виразно підтримують суверенітет і територіальну цілісність України в межах її міжнародно визнаних кордонів. Решта ж країн поки продовжують, подекуди доволі вибірково, співідувати свій нейтралітет, не забуваючи, втім, при нагоді «сипати компліменти» російському диктатору путіну.

Будьмо реалістами: це вже є результат, хай і обережний. Треба невпинно дискутувати, пояснювати, переконувати й навіть інколи підвищувати голос, щоб цей результат був кращим і вагомішим. І він обов'язково буде.

Юрій Пивоваров, Надзвичайний і Повноважний Посол України в Республіці Сенегал, Республіці Гвінея, Республіці Гвінея-Бісау, Республіці Кот-д'Івуар і Республіці Ліберія

Yuriy Pyvovarov, Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Ukraine to the Republic of Senegal, the Republic of Guinea, the Republic of Guinea-Bissau, the Republic of Côte d'Ivoire and the Republic of Liberia

Щодо ж найперспективніших галузей нашої взаємодії з країнами Західної Африки в торгівлі та економіці, то я не буду перелічувати цікаві конкретні проекти, які ми вже опрацьовуємо з окремими з них, адже цим можуть скористатися вельми небажані нам «фахівці». Проте зазначу, що Україна має класні пропозиції в галузях кібербезпеки, цифровізації, а також у розвитку економічної співпраці, бізнесових і міжлюдських контактів, технологічних партнерств, обміні технологіями та досвідом у сферах, що становлять взаємний інтерес.

– *Які основні перешкоди доводиться долати Посольству, захищаючи інтереси України в державах Західної Африки?*

– Як я вже частково згадав, у регіоні впродовж кількох десятиліть панував інформаційний вакуум щодо сучасної і динамічної України. Звісно, хтось десь щось чув про українські досягнення, але це було несистемно й фрагментарно. Нечисленна українська громада, що складається переважно з дружин африканців, які колись навчалися у наших університетах, не є поки, на жаль, згуртованим колективом з консолідованою «українськістю». З ними треба працювати, гуртувати, не лише просуваючи Україну на рівні компліментів на адресу «смачного борщу та вареників», а й централізовано залучаючи їх до усіляких дискусійних і мистецьких заходів, які мають на меті продемонструвати не лише Україну, а й українців у цих країнах, їхню красу, розум, силу, професіоналізм, доброту та кмітливість.

Доволі відчутним у країнах Західної Африки досі є хронічний (але, переконаний, виліковний!) стереотип, за яким Україна «є вікопомною сестрою росії». А «російсько-український конфлікт» або навіть «непорозуміння» – це тимчасове явище, яке є «наслідком західного втручання в братерські взаємини».

Ось таку нісенітницю доводиться спростовувати й рішуче відкидати практично регулярно. І вкрай дивує, коли до цієї риторики вдаються навіть викладачі університетів і міністри!

Традиційною в діалозі з окремими високопосадовцями і політиками є їхня нерішучість або навіть боягузтво в артикулюванні будь-якої про-української тези (наприклад, небажання висловитися щодо очевидних причин і наслідків російської війни в Україні, навіть крізь призму продовольчої кризи в Африці), бо вони завжди оглядаються на те, як на це зреагує керівництво (переважно проросійське, але декларативно нейтральне) та чи це співзвучно з офіційною позицією їхньої країни.

У регіоні, хоч і обережно, але невпинно набирають обертів антизахідні настрої. Європа вже не має того авторитету, як пару років тому. Тож нині теза про те, що, наприклад, ту чи іншу ініціативу / ідею / проєкт / план підтримує чи схвалює європейська спільнота, вже, на жаль, не має колишнього авторитетного впливу. Це певним чином ускладнює сприйняття поміж

африканців аргументації на користь нашого євроатлантичного курсу та підтримки України з боку ЄС, не говорячи вже про НАТО.

Максимально прискіплю увагу в країнах регіону, особливо в країні моєї резиденції, доводиться приділяти відстежуванню діяльності російської дипмісії з її наративами, поїздками, зустрічами тощо. Як я вже зазначав, декларативна нейтральність країни перебування щодо російської війни в Україні не заважає росіянам вести приховану гру з місцевими очільниками, зокрема на муніципальному рівні (мерії міст), у питанні, наприклад, встановлення партнерства між цими ж містами і «російським Кримом». Зрозуміло, що таких речей не роблять без відома локального МЗС.

Тому ці кроки необхідно миттєво відстежувати й хірургічно ампутувати шляхом, серед іншого, максимально широкого розголосу в пресі та скеруванням до «нейтрального» МЗС переконливої ноти протесту.

Говорячи про складності роботи в регіоні, не можу оминати увагою незрозумілу для мене й більшості моїх західних колег-послів дивну політичну й комунікаційну культуру чиновників різного рівня, насамперед в МЗС. На жаль, тут чомусь вважають нормою не відповідати на вербальні ноти іноземних дипмісій. Практично всі рішення ухвалюють буквально в останню хвилину. Щоб отримати відповідь, необхідно неодноразово писати, телефонувати, набридати, але й це не гарантує результату. Бо не обов'язковість і недотримання обіцянки, на жаль, є специфічною особливістю політичного істеблішменту. І це, як ви розумієте, велика проблема.

Звісно, треба пристосовуватися до цих реалій, набиратися неймовірного терпіння й удосконалюватися, що ми і робимо.

– *Пане Посол, як сприймають нас у державах, де працює Посольство? Які інструменти м'якої сили застосовує Посольство для сприяння ефективній взаємодії України із цими державами?*

– По-різному сприймають. Точно можу сказати, що Україна серед більшості з цих країн «у постійному ефірі». Сенегал, скажімо, вже до цього звик, бо я регулярно присутній у пресі, на радіо чи телебаченні. Окремим медійникам це вже навіть не подобається. Гвінея і Кот-д'Івуар з непідробною цікавістю сприймають нову інформацію про події в Україні. Це, серед іншого, видно з дописів і коментарів на сторінках Посольства в соцмережах.

Вручення Вірчих грамот голові перехідного уряду, Президентові Гвінеї полковнику Мамаді Думбуї

Presentation of Letters of Credence to Colonel Mamadi Doumbouya, Head of interim government, President of Guinea

Ліберія уважно стежить за подіями в нашій країні. Вона добре розуміє Україну. Найближчим часом планую провести пресбрифінг для ліберійських ЗМІ.

Можна обережно стверджувати, що загальне сприйняття й ставлення до України в регіоні покращується й масштабується, стає адекватнішим і живішим. Тут починають звикати до українських новин, до українських тез, потреб та імперативів. Інша справа, що деякі держави вперто продовжують сповідувати «нейтралітет» у російській війні в Україні, що поки заважає бачити бажане засудження цієї війни з їхнього боку.

Але процес хай помалу, але просувається. Зауважу, що в особистому спілкуванні із чиновниками та політиками різного рівня дедалі частіше чую слова співчуття, симпатії і «готовності допомогти, чим зможу». Рік тому це було неможливо.

Звісно, тут є чимало відвертих прихильників токсичного «русского міра», які частенько дають про себе знати антиукраїнськими коментарями і виступами. Нам відомо, хто їх підгодовує, проплачує і режисує в медійному просторі країни. Проте зрештою нам вдається знаходити аргументи й факти на користь правди і тверезої логіки, нівелюючи їхні публічні конвульсії.

Як я вже зазначав вище, у певному суспільному прошарку держав моєї акредитації сформувався позитивний імідж ще радянської України, де вони навчалися. Проте після розпаду СРСР вакуум інформації про Україну заповнювався комунікаційними кампаніями широко присутніх на континенті росіян.

Вочевидь, було б ірраціонально викорінювати з пам'яті африканців приємні спогади, пов'язані з перебуванням в Україні, навіть радянській. Наявність таких спогадів – це беззаперечна конкурентна перевага порівняно до інших країн, які мають вибудовувати свій імідж «з нуля».

Наше завдання сьогодні – надати форми цим ностальгічним сентиментам цільової аудиторії колись українських студентів та прив'язати їхні спогади та враження до сучасної України.

Говорячи про м'яку силу, скажу, що хоч вона й залишається глобальним трендом, багато хто розглядає її вузько – крізь призму лише культурної чи публічної дипломатії. Реальні ж індикатори ефективного використання м'якої сили налічують, за різними підрахунками, щонайменше 50 категорій, зокрема економічну, цифровізаційну й освітню.

Безумовно, ми не можемо виключати й інші елементи м'якої сили – сильну економіку, сприятливий інвестиційний клімат, передові технології, зокрема в необхідних африканцям енергетичній, гірничодобувній, сільськогосподарській галузях. В усьому цьому, звісно ж, є потенціал. Проте тут має передувати робота з формування якісно нового для

більшості африканців іміджу України та викорінювання будь-яких згадок про радянське.

– *Упродовж останніх років країнами Африки котиться хвиля державних переворотів. Зокрема, до влади у Гвінеї, де Ви представляєте інтереси України, прийшли військові. Які основні рушії цих переворотів і який їхній вплив на безпечне середовище Африканського континенту загалом?*

– Аналіз цього прикрого й небезпечного тренду в Африці нині помітно превалює над іншими в експертному полі країн моєї акредитації. За три неповних роки в п'ятих країнах континенту (Малі, Гвінея, Буркіна-Фасо, Нігер і Габон) влада перейшла до рук військової хунти. Це вкрай небезпечно.

Схоже, що ситуація, яка склалася, вже ближчим часом змусить Західну Африку (усе до цього йде, на жаль) поринути у військове протистояння за участю чималої кількості держав континенту. Економічне співтовариство країн Західної Африки (ЕКОВАС) справедливо підвищує тон у спілкуванні з військовою хунтою, зокрема в Нігері, погрожуючи військовою інтервенцією. Нігерія, Сенегал, Гвінея-Бісау, Бенін і Кот-д'Івуар уже висловили свою готовність до дій.

Моє спілкування з низкою африканських (Гвінея, Нігер, Габон) аналітиків і дипломатів свідчить про те, що, на жаль, є побоювання розширення «епідемії державних переворотів» на інші країни Західної і Центральної Африки. У зоні ризику нині перебувають Чад і Сьєрра-Леоне.

Є підстави вважати, що не в останню чергу цей процес пов'язаний з активізацією росії та ПВК «Вагнер» в Африці. Уже з'являється інформація про те, що окремих військових у Нігері і Габоні консультують «фахівці з питань стратегічного планування і комунікації» ПВК «Вагнер», які мали «успішний досвід» у Малі та Буркіна-Фасо (експорт золота та нафти – це ж їхня спеціалізація!). Хто б сумнівався?

Це, якщо хочете, і є одним із рушіїв вибухонебезпечної тенденції в Африці. Плюс, як відомо, магістральна лінія московії спрямована на витіснення «колоніального західного духу» з Африки, як помпезно заявляє новий «нігерський лідер» Омар Чіані, при цьому ігноруючи неокolonіалізм «à la russe». Уважно стежимо за перебігом подій і робимо відповідні висновки.

Помітно, що московія останнім часом активно просуває (на контрасті із Заходом) тезу про те, що вона ніколи не мала офіційної колоніальної присутності в Африці. Хоча відомо про її глибоку й насильницьку колоніальну історію в Центральній Азії, на Кавказі та у Східній Європі.

Цікаво, до речі, згадати, що найближче вона підійшла до Африки у 1889 році, коли російський дослідник Микола Ашинов здійснив несанкціоновану місію з метою закріпитися на континенті. Він висадився з невеликим контингентом у Сагалло, місті на території сучасного Джибуті, і на короткий час оголосив його «Новою Москвою» (!). Однак Джибуті вже

З Міністеркою закордонних справ Гвінеї-Бісау Сузі Карлоу Барбозою

With Suzi Carla Barbosa, Minister for Foreign Affairs of Guinea-Bissau

тоді було окуповано французами, які менш ніж за місяць вигнали знахабнілого Ашинова та його «дослідників». Інстинкти працюють...

– Ліберія та Кот-д'Івуар досить тісно пов'язані з Україною: наші миротворці сприяли відновленню в них стабільності. Також ці держави підтримують Україну в межах Генеральної асамблеї ООН і долучилися до Кримської платформи. Які перспективи розвитку українсько-ліберійських та українсько-івуарійських відносин? На основі чого слід розбудовувати нашу взаємодію?

– Так, це дві з п'яти країн моєї акредитації, з якими, у певному розумінні, мені легше працювати принаймні в контексті оцінювання подій в Україні крізь призму російської війни. Як президенти, так і міністри закордонних справ Ліберії і Кот-д'Івуару, з якими я регулярно комунікую, рішуче засуджують криваву російську війну в Україні та, здається, пропускають крізь себе біль і страждання українців, глибше їх відчують. Обидві країни, на моє відчуття, ближче до серця сприймають значення слів «суверенітет і територіальна цілісність України». І ми їм за це дякуємо.

Вочевидь, Монровія і Абіджан добре знають українців, пам'ятають наших миротворців, які зробили значний внесок у налагодження мирного життя, демілітаризацію збройних угруповань і підтримання сталого миру в цих двох країнах. Важливо те, що ці дві дружні нам держави досі цінують це, відзначаючи професіоналізм, мужність, витримку і гуманізм українських миротворців.

Ми цінуємо їхню підтримку українських ініціатив на міжнародних майданчиках, насамперед у ГА ООН, де Ліберія і Кот-д'Івуар потужно голосують за наші резолюції. Ви справедливо зазначили, що обидві країни приєдналися до Міжнародної Кримської Платформи, рішуче засуджуючи злочинну росію за анексію українського Криму.

Таке підґрунтя, звісно, є потужним мотиватором для нас максимально активізувати з ними політичний діалог і поглиблювати торговельно-економічне співробітництво за всіма можливими напрямками. Переконалий, ми збільшимо наш товарообіг попри російську війну.

З Ліберією, наприклад, ми маємо намір уже найближчим часом розглянути й реалізувати кілька важливих проєктів, спрямованих, серед іншого,

на розвиток дорожньої інфраструктури в країні та послуг цифровізації, а також інші цікаві ініціативи, які Міністр Дмитро Кулеба обговорив із Президентом Джорджем Веа під час нещодавнього візиту до Монровії. Не буду розкривати всіх карт.

Кот-д'Івуар також є нашим перспективним партнером у Західній Африці, з яким нам є над чим працювати. Не варто звужувати наше співробітництво лише до імпорту із цієї країни бобів какао, які є необхідними інгредієнтами для нашої кондитерської промисловості, або до українського експорту певних видів сировини. Ми вже працюємо над низкою програм в енергетиці, освіті, сільському господарстві, високих технологіях, видобувній і переробній галузях. Сподіваюсь, ми невдовзі побачимо результати.

Паралельно ми працюємо над низкою візитів високого і найвищого рівнів, що додатково стимулюватиме реалізацію попередньо досягнутих домовленостей.

Головне: ми маємо що запропонувати нашим ліберійським та івуарійським партнерам. Ми бачимо перспективу й активно рухаємося вперед.

– *За час повномасштабної війни росії проти України спочатку Президент Гвінеї-Бісау Умару Сісоку Ембало, а згодом – делегація африканських лідерів, зокрема Президент Сенегалу Макі Салл, відвідували і нашу державу, і побували в росії з «мирними планами». Безсумнівно, війна впливає на продовольчу ситуацію в Африці, тож місцеві політичні еліти зацікавлені в якнайшвидшому мирному врегулюванні, і не обов'язково з дотриманням інтересів України. Пане Посол, як посилити українську позицію щодо завершення війни, зокрема ефективніше наголошувати на тому, що перемога України – єдиний прийнятний варіант?*

– Так, це справді був «парад мирних планів», які начебто здатні врегулювати російську війну в Україні. Добре пам'ятаємо тодішній медійний антураж довкола т.зв. китайського «мирного плану», бразильського, ватиканського і, врешті, африканського, який став найгучнішим і найцитованішим у міжнародних медіа.

Я мав певну дотичність (зокрема в частині Сенегалу) до підготовки африканської місії на чолі з Президентом ПАР Сирілом Рамафосою до Києва 16 червня 2023 року, як, власне, і до візиту Президента Гвінеї-Бісау Умару Сісоку Ембало 26 жовтня 2022 року.

Моїм твердим переконанням тоді й зараз є те, що всі ці «мирні плани» від наших партнерів не є досконалими, а отже, не є життєздатними. Усі вони вперто не враховують українських реалій, які для авторів цих концептів є лише кількома формальними реченнями в тексті нашвидкуруч надрукованого документа. То була просто (дозволю собі таке словосполучення) «данина моді»: якщо хтось прагне позиціонувати себе миротворцем, то чому не я?

У численних моїх розмовах з африканськими політиками й високими чиновниками я доволі чітко відчував їхні побоювання не сподобатися росіянам, розіслати путіна, «адже ж саме від нього, на їхнє глибоке переконання, залежить рішення про завершення війни». Їхньою метою було всадити Україну за стіл переговорів з головним російським злочинцем. А на яких умовах – то вже інша / другорядна (!) історія. «Ні, так не буде з Україною», – наголошував я. І це дуже не подобалось окремим із них.

Я й досі переконаний, що теза «завершити цю війну» (дякувати, що не «конфлікт» або «кризу»), яку неодноразово артикулювали Сіріл Рамафоза та Азалі Ассумані, чинний Голова Африканського Союзу, і яку потім безліч разів ретранслювали інші африканські чиновники, мала на меті суто один гіперстрижневий елемент – розблокувати українську пшеницю в портах для її максимально швидкого експорту, насамперед до Африки, яка вже відчуває наслідки російської війни, що набули вигляду численних випадків голоду.

У відповідь на мою пряму пропозицію до африканців сказати це, не боячись, в очі путіну, аби він розблокував нашу пшеницю, яка відразу піде до Африки, звучали фрази на кшталт «ну, знаєте, треба знаходити золоту середину», «вміти чути співрозмовника» тощо.

Ми, звісно, вдячні всім нашим африканським партнерам за прагнення висловитися на користь миру в Україні та запропонувати певні ідеї під назвою «дорожня карта» чи «мирний план», які б передбачали перемовини з

З Міністеркою закордонних справ, африканської інтеграції та діаспори Кот-д'Івуару Кандією Камарою

With Kandia Camara, Minister for Foreign Affairs, African Integration and the Diaspora of Côte d'Ivoire

міжнародним військовим злочинцем путіним, але, на моє переконання, їм слід навчитися бути справжніми авторитетними посередниками-миротворцями (якщо вже братися за цю благородну і вкрай складну місію), а не виступати переважно месенджерами-ретрансляторами ідей кремлівського диктатора. Тоді, можливо, такі колективні місії і мали б результат.

Як показує аналіз ситуації, принаймні в країнах моєї акредитації, уже ніхто практично не згадує про відомі «мирні місії чи плани» для України. Усі, хто хотів зрозуміти, вже зрозуміли, що це були здебільшого політико-кон'юнктурні речі, покликані покращити імідж окремих політиків.

Очевидно, що єдиним інструментом покласти край російській війні в Україні є Формула миру Президента Володимира Зеленського, яку визнають і підтримують дедалі більше країн світу, серед яких є також кілька африканських. Переконаний, згодом їхня чисельність зросте.

– Які методи використовує росія, щоб впливати на політичну та економічну ситуацію в Західній Африці? Які ефективні інструменти протидії цьому Ви б виокремили?

– Російська пропагандистська машина посіла чітко структуроване й почесне місце у зовнішній політиці московії. Мав задоволення нещодавно порівняти інтерв'ю послів цієї країни в трьох африканських державах, метою яких, серед іншого, було висвітлення «доленосних і неймовірних досягнень» цьогорічного саміту «росія – Африка».

Складно знайти емоційно й семантично збалансовані слова, щоб утриматися від реалістичної оцінки ключових тез російських дипломатів. Який же це «советізм» з усіма його атрибутами оббріхування опонентів, самовдоволення і манії величі! Ну просто «під копірку».

Перевіреним із часів колишнього СРСР інструментом поширення московією власних наративів є професійно вибудована брехня, стиль якої красномовно успадковано від стандартів радянської дипломатії. Ця відверта брехня доволі дозовано (і щедро проплачено) подекуди з'являється тематичними блоками як у друкованих медіа, так і на радіо й ТБ окремих африканських країн.

Вельми «ходовою» стратегією в московитів є цілеспрямована дискредитація країн Заходу / НАТО / ЄС тощо з метою виходу на африканські ринки, що, як узяти до уваги чутливий контекст колоніального минулого, подекуди, на жаль, знаходить підтримку в африканському суспільстві.

Варто також виокремити важливий стратегічний трек росіян, а саме мілітаризацію країн континенту в широкому контексті – від озброєння до наявності військових консультантів у керівництві відомих африканських країн.

Загалом сучасні методи впливу росіян у Західній Африці не зазнали, як на мене, помітних змін, як порівняти до минулих. Про креативність, оригінальність, глибокий аналіз подій або навіть переконливу французьку

(у франкомовних країнах регіону) у живому спілкуванні росіян із журналістами сьогодні говорити не доводиться. І це добре. Ми це використовуємо.

Які наші інструменти протидії російській пропаганді й методам впливу? Скажу так: усі можливі. Це і наша проактивність у медійному полі, діалог з експертними колами, бізнес-середовищем і, звісно, з керівництвом країн моєї акредитації, насамперед з їхніми зовнішньополітичними відомствами. Наш козир – це правда, об'єктивність, факти, цифри, фотофіксація і сильні безапеляційні меседжі.

Можу стверджувати, що ініціатива тут за нами.

– Яких заходів уживає Посольство для активізації політичних, економічних, культурних та освітніх зв'язків між Україною та державами Вашої акредитації?

– Здається, у попередніх моїх тезах я вже частково згадував про окремі заходи в цьому зв'язку. Можу лише сказати, що весь наявний інструментарій контактів і впливу на динаміку наших відносин із країнами моєї акредитації ми використовуємо сповна.

Звісно, інтенсивність діалогу з кожною країною різною. Так, наприклад, для розв'язання невідкладного питання з окремою країною я напряму контактую з Президентом або з Міністром закордонних справ. Зрозуміло, що це максимально пришвидшує процес. Інші країни мають власну культуру комунікації. Я про надто жорстку забюрократизованість і формалістику:

З Міністеркою закордонних справ та сенегальців за кордоном Аїсатою Таль Саль

With Aïssata Tall Sall, Minister for Foreign Affairs and Senegalese Abroad

З полковником Мамаді Думбуєю, головою перехідного уряду, Президентом Гвінеї

With Colonel Mamadi Doumbouya, Head of interim government, President of Guinea

треба невинуватено довго чекати відповіді на будь-яку вербальну ноту. Доводиться залучати персональні контакти, радити оптимальніші варіанти розв'язання питань, навіть інколи відходити від дипломатичних «реверансів», називаючи речі своїми іменами. А це, як відомо, не подобається багатьом чиновникам. Але врешті вдається таки зрушити справу з місця.

Тобто підхід до діалогу з країнами не може бути уніфікованим. Моделюємо, прораховуємо, адаптуємо до реалій та використовуємо в кожному окремому випадку найоптимальніший варіант.

Є дивні речі в культурі (політичній, комунікаційній) окремих країн, які, на мою думку, нам дуже складно сприйняти. Тобто ти зустрічаєшся з міністром, домовляєшся про конкретні речі, їхні часові рамки, тиснеш руки, фотографуєшся, а вже наступного дня жоден із контактів, які були присутні на цій зустрічі, не реагує ні на дзвінки, ні на повідомлення, ні на листи. Питання: навіщо марнувати час і виставляти себе з не зовсім привабливого боку? Очевидно, що це шкодить (потенційному) партнерству, а головне – здатності довіряти.

Тому наступного разу ти додатково перевіряєш, пересвідчуєшся, що контакт / проєкт / контрагент надійний, і лише потім радиш українській стороні вести з ним розмову.

Це стосується, на жаль, багатьох сфер, де ми можемо мати гіпотетичне партнерство з певними африканськими країнами.

Я не буду зупинятися на конкретних заходах з боку Посольства, бо їх чимало. Окремі, як ви розумієте, мають конфіденційне забарвлення. Але назагал скажу, що палітра наших заходів доволі широка: від зустрічей, пресбрифінгів, конференцій, круглих столів, візитів у регіони, відвідання парламентів, підприємств і компаній – і аж до подекуди неприємних розмов із посадовцями, з врученням нот протесту. Така в нас робота, бо головне – це результат.

– На Вашу думку, які основні міфи та упередження щодо регіону Вашої діяльності, які панують серед українських політичних і дипломатичних кіл, потрібно подолати?

– Почну з того, що африканці впродовж принаймні останніх півтора-двох років стали помітно більше себе любити та амбітніше себе позиціонувати як регіон, за який у світі починається справжня боротьба. Від політиків і бізнесменів країн моєї відповідальності дедалі частіше можна почути фразу «це ж ми вам більше потрібні, ніж ви нам». Можна сказати, що вони починають почуватися «в тренді», а тому стають, якщо хочете, дедалі капризнішими й перебірливішими.

Це відчуття (зазвичай невинувдане) дає їм змогу подекуди поводитися зверхньо, додаючи штучної демонстрації власної важливості. Це можна побачити в спілкуванні як із депутатами парламентів, так і з міністрами й клерками міністерств і установ, а надто економічного блоку.

Тому якщо ще років п'ять тому багато хто, зокрема українські бізнес-оператори / інвестори / експортери, вважали нескладною справою влучно запропонувати африканським партнерам те, чого справді потребує країна (і це спрацьовувало), то тепер треба готуватися до «прискіпливішого кастингу», щоб вибір припав на тебе.

Західна Африка змінюється. Повільно, але змінюється. Треба намагатися краще зрозуміти, куди ти йдеш, що можеш запропонувати, на які ризики готовий піти, наскільки маєш ресурс терпіння протистояти усталеним тут принципам неонов'язковості, забудькуватості, інколи абсурдної бюрократизованості й схильності до отримання певної категорії подарунків. Так, тут є випадки корупції. Країни борються із цим явищем, але поки, на жаль, без помітних результатів.

Тому хочу порадити потенційним українським партнерам, які готові йти на цей ринок, бути обережними, набратися терпіння й обов'язково консультуватися з Посольством з будь-якого питання. Ми залюбки допоможемо й порадимо, як краще вчинити, бо є речі, про які дізнаєшся лише з часом.

Отож, як кажуть, у добру путь!

Yurii PYVOVAROV,
*Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary
of Ukraine to the Republic of Senegal,
the Republic of Guinea, the Republic of Guinea-Bissau,
the Republic of Côte d'Ivoire and the Republic of Liberia*

‘WE ARE TAKING THE INITIATIVE’

– *For several years now, enhancing interaction with African countries has been one of Ukraine’s foreign policy priorities. Please tell us about the current state of Ukraine’s relations with the countries where you are accredited. What areas appear the most promising?*

– Over the period of my almost two years of work in the region, I could say with cautious optimism that things actually have moved forward. We have managed to re-establish dialogue with certain West African countries (Guinea-Bissau, Gambia, Guinea) and deepen our ties with others (Côte d’Ivoire, Senegal, Liberia, Sierra Leone). All these countries are different. We need a specific approach to each of them. When I say ‘approach’, I primarily mean a set of tools and arguments that should change their often biased attitudes towards Ukraine, especially towards the present-day Ukraine, which is heroically resisting the russian invasion, defending its sovereignty, territorial integrity, and hence the right to live freely. The concept of ‘the right to live freely’ bears a very particular meaning for Africans, given their complex history.

Reflecting on the current state of Ukraine’s relations with the West African states, I would dare to use the term ‘reassessment’. This means a reassessment/review of a set of stereotypes that have been ingrained in the minds of the citizens of these countries for decades, mainly associated with the former Soviet era, where Ukraine was primarily regarded as you-know-whose ‘little brother’, the undeniable dominance of the russian language, history, culture, traditions, etc. Yes, do not be surprised, but there are still individuals here in Africa who still think so.

We must acknowledge the fact that we have wasted several decades in Africa. And that is a pity. Nowadays, we have to make up for this lost time as quickly as possible, methodically, competently, and most importantly, systematically. This is what we are doing. I would agree with Minister Dmytro Kuleba that the current stage of our relations with Africa is a renaissance period. And a mutually beneficial one to boot.

I cannot help but mention the fact that Dmytro Kuleba’s three tours of African countries (in total, he visited eleven states), as well as our Government’s decision to establish ten Embassies on the continent this year, have played a truly

З Президентом Гвінеї-Бісау Умару Сісоку Ембало

With Umaro Sissoco Embaló, President of Guinea-Bissau

tangible role in facilitating dialogue with African countries. Notably, the Africans genuinely appreciate this, understanding the complexity of such a decision, especially its financial aspects amidst the russian war. It is pleasant to hear words like ‘welcome’ and ‘count on our hospitality’ from the leaders of the countries where we open our diplomatic missions.

Nowadays, apparently, some West African countries perceive our dialogue with them mainly through the prism of the russian war in Ukraine, which they call not a war but rather a ‘conflict’ or even a ‘political crisis’. They do not want to choose sides between Ukraine and russia. They call this ‘neutrality’ or ‘equi-distance’, which determines their position not only in bilateral contacts but also in international organisations, especially the UN General Assembly during the voting on Ukrainian resolutions.

Here, I would like to thank Liberia and Côte d’Ivoire for remaining our reliable partners, whose support we greatly appreciate. I would also like to commend The Gambia and Sierra Leone, which have been unequivocal in supporting Ukraine’s sovereignty and territorial integrity within its internationally recognised borders. The rest of the countries keep professing their neutrality, sometimes quite selectively, not forgetting, however, to ‘shower compliments’ on the russian dictator putin whenever possible.

And let's be realistic: this is already a result, albeit a cautiously optimistic one. We have to continuously discuss, explain, persuade and even sometimes raise our voices to make this result better and more weighty. And so shall it be.

As for the most promising areas of our cooperation with West African countries in trade and economy, I will not list certain noteworthy projects we are already working on with some of the states for the reason that highly unwanted 'experts' can exploit this information. However, I would like to note that Ukraine has excellent proposals in the cybersecurity and digitalisation fields, as well as in the development of economic cooperation, business and interpersonal contacts, technological partnerships, and the technologies and experience exchange in areas of mutual interest.

– *What are the main obstacles that the Embassy has to overcome in defending Ukraine's interests in the West African countries?*

– As I have already partially mentioned, there has been an information vacuum in the region for several decades regarding present-day and dynamic Ukraine. Of course, someone somewhere has heard something about Ukrainian achievements, but those messages were inconsistent and sporadic. Unfortunately, the sparse Ukrainian diaspora, consisting mainly of the wives of Africans who used to study at our universities, is not yet a cohesive community with a consolidated *Ukrainianness*. We have to work with these people and bring them together not only by marketing Ukraine through compliments for 'delicious borscht and varenyky' but also by consistently involving them in various discussions and artistic events aimed at demonstrating both Ukraine and Ukrainians in these countries – highlighting their charm, intelligence, strength, professionalism, kindness and cleverness.

The chronic (but, I am convinced, curable!) stereotype that Ukraine is 'russia's eternal sister' is still quite tangible in West Africa. And the 'russian-Ukrainian conflict' or even 'misunderstanding' is a temporary occurrence that is 'a consequence of Western interference in fraternal relations'.

This kind of nonsense we have to debunk and firmly reject almost regularly. And it is incredibly confusing when even university professors and ministers engage in such rhetoric!

Typically, while talking to some high-ranking officials and politicians, I notice their indetermination and even cowardice in articulating any pro-Ukrainian message (for example, their unwillingness to comment on the apparent causes and consequences of the russian war in Ukraine, even through the prism of the food crisis in Africa), as they always try to consider how their leadership (mostly pro-russian but declaratively neutral) would react and whether it goes in line with their country's official position.

Anti-Western sentiment in the region is steadily (albeit cautiously) gaining momentum. Europe no longer holds the same authority as it did a few years ago.

З Президентом Кот-д'Ивуару Аласаном Уаттарою

With Alassane Ouattara, President of Côte d'Ivoire

Consequently, and unfortunately, the principle that the European community supports or approves a particular initiative, idea, project, or plan no longer carries the same influential weight. To some extent, this complicates the perception of arguments among Africans in favour of our Euro-Atlantic course and the EU's support for Ukraine, let alone NATO.

In the region, especially in the country of my residence, it is crucial to pay meticulous attention to monitoring the activities of the russian diplomatic mission, including its narratives, trips, meetings, etc. As I have already mentioned, the host country's declarative neutrality regarding the russian-Ukrainian war does not prevent the russians from conducting their covert game with local officials, especially at the municipal level (city halls), in terms of matters such as establishing partnerships between these cities and the 'russian Crimea'. It is clear that such things are not carried out without the awareness of the local Ministry of Foreign Affairs.

Therefore, we must instantly monitor and surgically remove these steps by, among other things, raising maximum awareness in the media and sending a convincing protest note to the 'neutral' Ministry of Foreign Affairs.

Speaking of the challenges of working in the region, I cannot help but note the strange political and communication culture of officials at various levels, especially in the Ministry of Foreign Affairs, which perplexes me and most of my Western counterparts. Unfortunately, for some reason, officials here tend

to consider it normal not to respond to notes verbales from foreign diplomatic missions. Virtually all decisions are made literally at the last minute. In order to get a response, we have to write, call and insist repeatedly, but even this does not guarantee a result. Regrettably, non-commitment and non-fulfilment of promises are specific features of the political establishment. As you can understand, this is a significant problem.

Certainly, we must adapt to these realities, equip ourselves with incredible patience, and keep improving, which is precisely what we are doing.

– *Mr Ambassador, how are we perceived in the countries where the Embassy operates? What soft power tools does the Embassy employ to enhance fruitful cooperation between Ukraine and these states?*

– It varies. I can say for sure that Ukraine is permanently ‘on the air’ in most of these countries. Senegal, for instance, is already accustomed to it because I regularly appear in the press, on the radio, and television. Some media workers even find it excessive. Guinea and Côte d’Ivoire eagerly embrace new information about events in Ukraine. This is particularly evident from posts and comments on the Embassy’s social media pages.

Liberia is closely following the events in our country and understands Ukraine well. I plan to hold a press briefing for Liberian media soon.

We can cautiously note that the overall perceptions and attitudes towards Ukraine in the region are improving and expanding, becoming more adequate and dynamic. Ukrainian news, messages, needs and imperatives are gradually finding their way here. However, some countries persistently profess a stance of ‘neutrality’ in the Russian war against Ukraine, which hinders the desired condemnation of this war from their side.

The process is moving forward, albeit slowly. It is worth noting that in my personal communication with officials and politicians of various levels, I hear more and more often the words of compassion, sympathy and ‘willingness to help in any way possible’. A year ago, this was unthinkable.

Indeed, many outright supporters of the toxic ‘Russian world’ here frequently express anti-Ukrainian comments and statements. We know who nourishes, sponsors and directs them in the country’s media space. Yet, eventually, we manage to find arguments and facts in favour of truth and sound logic, neutralising their public convulsions.

As I already mentioned, in a particular social stratum of the countries where I hold accreditation, people have a positive image of the former Soviet Ukraine, where they studied. However, after the collapse of the USSR, the prevalent Russian presence on the continent and its communication campaigns filled the information vacuum about Ukraine.

Apparently, it would be irrational to erase from the minds of Africans the pleasant memories associated with their time in Ukraine, even during the Soviet

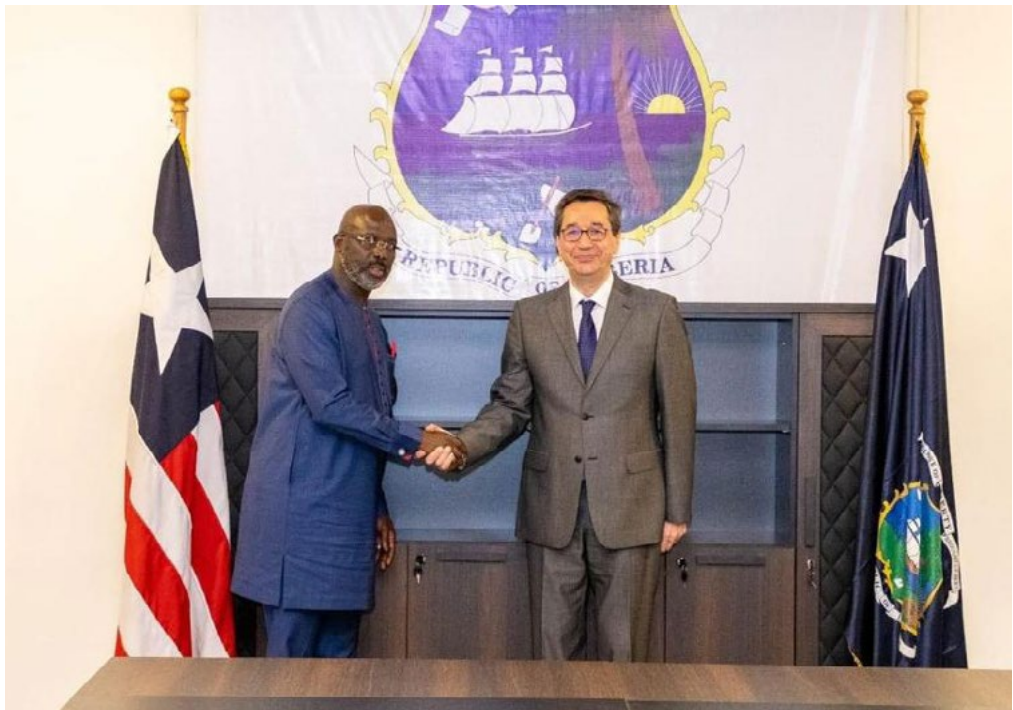
era. The presence of such memories is an undeniable competitive advantage compared to other countries that need to build their image 'from scratch'.

Our task today is to shape these nostalgic sentiments within the target audience of former Ukrainian students and connect their memories and impressions to present-day Ukraine.

Speaking of soft power, I would say that despite being a global trend, many view it narrowly, primarily through the prism of cultural or public diplomacy, whereas actual indicators of effective soft power utilisation encompass, by various counts, at least 50 categories, including economic, digitalisation, and educational aspects.

Undoubtedly, we must also consider other elements of soft power, such as a strong economy, a favourable investment climate, and advanced technologies, especially in critical energy, mining, and agriculture spheres, that are important for Africans. There is potential in all of this, of course. However, before that, we should make efforts to create a qualitatively new image of Ukraine for the majority of Africans and to eradicate any references to the Soviet era.

– *Over the past years, we have witnessed a wave of coups d'état in African countries. Specifically, the military took over power in Guinea, where you represent Ukraine's interests. What are the key factors driving these coups? What repercussions do they have on the overall security situation across the African continent?*

З Президентом Ліберії Джорджем Веа

With George Weah, President of Liberia

3 Президентом Сенегалу Маки Саллом

With Macky Sall, President of Senegal

– The analysis of this distressing and perilous trend in Africa currently prevails over others in the expert discourse within the countries of my accreditation. In less than three years, power has transitioned into the hands of military juntas in five African countries (Mali, Guinea, Burkina Faso, Niger, and Gabon). This is exceedingly dangerous.

It seems that the current situation may soon lead Western Africa (unfortunately, that is the direction) into a military confrontation involving a substantial number of the continent's states. The Economic Community of West African States (ECOWAS) is justifiably taking a firmer stance in its dealings with the military juntas, particularly in Niger, by threatening military intervention. Nigeria, Senegal, Guinea-Bissau, Benin, and Côte d'Ivoire have already expressed their readiness for action.

Regrettably, my conversations with numerous African analysts and diplomats (Guinea, Niger, Gabon) indicate concerns regarding the spread of the 'coup epidemic' to other countries in West and Central Africa. Chad and Sierra Leone are currently facing this risk.

There are reasons to believe that the growing activity of Russia and the Wagner Private Military Company (PMC) in Africa is related to these concerns. Recent reports show that certain military personnel in Niger and Gabon are receiving consultations from 'strategic planning and communication experts' from the Wagner PMC, who have had 'successful experience' in Mali and Burkina Faso (gold and oil export is their area of expertise!). Who would have doubted it?

This, if you will, is one of the driving forces behind the explosive trend in Africa. Additionally, as we well know, the muscovite grand narrative aims to oust the 'colonial Western spirit' from Africa, as Omar Tchiani, the new 'Nigerien leader', pompously declares, while ignoring 'à la russe' neo-colonialism. We are closely watching the course of events and drawing relevant conclusions.

It is noticeable that muscovy has recently been actively promoting (contrary to the West) the message that it never had an official colonial presence in Africa despite its notorious far-reaching and oppressive colonial history in Central Asia, the Caucasus, and Eastern Europe.

By the way, it is interesting to note that in 1889, Russia made its closest attempt to establish a presence on the continent through an unauthorised mission led by Nikolai Ashinov, a Russian explorer. He and his small contingent landed in Sagallo, present-day Djibouti, and temporarily declared it 'New Moscow' (!). However, the French, who had already established control over Djibouti, ousted impudent Ashinov and his 'researchers' in less than a month. Instincts are doing their job...

– *Liberia and Cote d'Ivoire share a strong connection with Ukraine, as our peacekeepers contributed to the restoration of stability in these countries. Additionally, both states support Ukraine within the UN General Assembly and have joined the Crimea Platform. What are the prospects for Ukraine-Liberia and Ukraine-Ivoire relations? What should underpin our cooperation?*

– Indeed, out of the five countries of my accreditation, these two are relatively more manageable for me to work with, especially when assessing events in Ukraine through the prism of the Russian war. Both the Presidents and the Ministers for Foreign Affairs of Liberia and Côte d'Ivoire, whom I frequently communicate with, express strong condemnation of the bloody Russian war in Ukraine and seem to feel the pain and suffering of Ukrainians more deeply. I believe these countries wholeheartedly embrace the concepts of 'sovereignty and territorial integrity of Ukraine', and we thank them for that.

Apparently, Monrovia and Abidjan are well acquainted with Ukrainians, remembering our peacekeepers who contributed significantly to establishing peaceful life, demilitarising armed groups, and maintaining sustainable peace in these two countries. What is important is that these two friendly states still value this, acknowledging the professionalism, bravery, resilience, and humanism of Ukrainian peacekeepers.

We appreciate their support for Ukrainian initiatives on the international stage, especially at the UN General Assembly, where Liberia and Côte d'Ivoire consistently vote in favour of our resolutions. As you rightly pointed out, both countries have joined the International Crimea Platform, firmly condemning Russia's criminal annexation of Ukrainian Crimea.

Such a basis is undoubtedly a powerful motivation for us to intensify our political dialogue with them and deepen trade and economic cooperation in all

possible directions. I am convinced we will increase our trade turnover despite the Russian war.

Regarding Liberia, for instance, we soon intend to consider and implement several essential projects aimed, in particular, at developing the country's road infrastructure and digitalisation services. And there are worthwhile initiatives, which Minister Dmytro Kuleba discussed with President George Weah during his recent visit to Monrovia. I cannot reveal all the cards yet.

Côte d'Ivoire is also our promising partner in West Africa, and we have a lot to work on. Our cooperation should go beyond importing cocoa beans (essential ingredients for our confectionery industry) and Ukrainian exports of certain types of raw materials. We are already working on various programs in energy, education, agriculture, high technology, and the extractive and processing sectors. I hope we will see results soon.

Meanwhile, we are working on a series of high-level and top-level visits that will further encourage the implementation of previously reached agreements.

The main point is that we have much to offer to our Liberian and Ivorian partners as we see the prospects and are actively moving forward.

– *Over the course of Russia's full-scale war against Ukraine, first Umaro Sissoco Embaló, President of Guinea-Bissau, and later a delegation of African leaders, in particular Macky Sall, President of Senegal, visited both our country and then Russia with 'peace plans'. Undoubtedly, the war affects the food situation in Africa, so local political elites are interested in a swift, peaceful settlement, which does not necessarily take into account Ukraine's interests. Mr Ambassador, how can we strengthen Ukraine's position regarding the end of the war, explicitly emphasising that Ukraine's victory is the only acceptable outcome?*

– Yes, there was indeed a 'parade of peace plans' allegedly intended to resolve the Russian war in Ukraine. We remember well the broad media coverage of the so-called Chinese, the Brazilian, the Vatican, and ultimately, the African 'peace plans', the latter of which became the most talked about and most quoted in international media.

I was somewhat involved (particularly with Senegal) in preparing the African mission led by Cyril Ramaphosa, President of South Africa, to Kyiv on 16 June 2023, as well as the visit of Umaro Sissoco Embaló, President of Guinea-Bissau, on 26 October 2022.

My firm belief then and now is that all these 'peace plans' from our partners are far from perfect and, therefore, not viable. All of them persistently ignore Ukrainian realities, which are just a few formal sentences in a hastily drafted document for the concepts' authors. It was simply (let me use this phrase) a 'fad': if someone wants to position themselves as a peacemaker, why not me?

In numerous conversations with African politicians and high-ranking officials, I distinctly sensed their fears regarding displeasing the Russians and provoking

putin, as they believed that the decision to end the war depended entirely on him. Their goal was to bring Ukraine to the negotiating table with the chief russian criminal. The terms for this were another/secondary matter (!). I emphasised, 'No, it won't be like that with Ukraine.' And this did not sit well with some of them.

I am still convinced that the statement 'to end this war' (thankfully, not 'conflict' or 'crisis'), as articulated multiple times by Cyril Ramaphosa and Azali Assoumani, the current Chairperson of the African Union, and subsequently echoed numerous times by other African officials, had a single pivotal purpose: to ensure the swift export of Ukrainian wheat from the blocked ports, primarily to Africa, which is already experiencing the effects of the russian war in the form of numerous famine cases.

When I made a direct proposal to African leaders, suggesting them to say it directly to putin's face, without fear, to unblock our wheat exports for immediate delivery to Africa, their responses often included phrases like 'well, you know, we need to find a middle ground' and 'be able to listen to our interlocutor'.

Of course, we appreciate the willingness of all our African partners to speak out in favour of peace in Ukraine and put forth specific ideas such as 'a roadmap' or 'a peace plan', which would involve negotiations with the international war criminal putin. However, in my opinion, they should learn to be genuine authoritative peace mediators (if they are to undertake this noble and highly challenging mission) rather than primarily acting as messengers and retransmitters of the kremlin dictator's ideas. Then, perhaps, such collective missions would yield results.

The analysis of the situation reveals, at least in the countries of my accreditation, that hardly anyone mentions the well-known 'peace missions or plans' for Ukraine. Those who wanted have already realised that these were primarily political and opportunistic manoeuvres aimed at improving the image of certain politicians.

Evidently, the only instrument to put an end to the russian war in Ukraine is President Volodymyr Zelenskyy's Peace Formula, which is becoming increasingly recognised and supported worldwide, including several countries from Africa. I am convinced that their number will grow in the future.

– *What methods does russia use to influence the political and economic situation in West Africa? What effective countermeasures would you highlight?*

– The russian propaganda machine has firmly entrenched itself and taken an honourable place in muscovy's foreign policy. Recently, I had the pleasure of comparing interviews with the ambassadors of this country in three African states, whose purpose, among other things, was to highlight the 'momentous and incredible achievements' of this year's 'russia-Africa' summit.

It is a challenge to find emotionally and semantically balanced words to refrain from a realistic assessment of russian diplomats' key statements. What a

‘sovietism’ with all its attributes of discrediting opponents, self-satisfaction, and megalomania! It’s just ‘cut-and-paste’.

A tried-and-true tool for disseminating their narratives, dating back to the days of the former USSR, is a professionally constructed deception with a style eloquently inherited from the Soviet diplomacy standards. This outrageous lie quite dosed (and generously paid for) occasionally appears in thematic blocks in print media, radio, and TV in certain African countries.

A highly ‘up to date’ muscovy’s strategy is the deliberate discrediting of Western/NATO/EU countries with the aim to enter African markets. Unfortunately, in some cases, this strategy finds support in African societies, given the sensitive context of colonial history.

It is also important to highlight a notable strategic trend among russians, namely the militarisation of countries across the continent in a broad context – from arming them to having military advisors within the leadership of you-know-which African countries.

Overall, the modern methods of russian influence in West Africa are still the same. Nowadays, there is no need to speak about creativity, uniqueness, in-depth analysis of events, or even convincing French language (especially in Francophone countries) in the live communication of russians with journalists. And that is a good thing. We leverage this to our benefit.

What are our tools for countering russian propaganda and influence methods? I would say all possible ones. This includes our proactive engagement in the media field, dialogue with expert circles, the business community, and, of course, with the authorities of the countries where I am accredited, primarily their foreign ministries. Our trump is truth, objectivity, facts, figures, photographic evidence, and irrefutable solid messages.

I can confidently assert that we are taking the initiative in this regard.

– *What measures does the Embassy take to intensify political, economic, cultural, and educational connections between Ukraine and the countries of your accreditation?*

– It seems that in my previous statements, I have already partially mentioned some measures in this regard. All I can say is that we are making full use of all the instruments available to us for establishing contacts and influencing the dynamics of our relations with the countries of my accreditation.

Certainly, the dialogue intensity varies with each country. For instance, I directly contact the President or the Minister for Foreign Affairs to address urgent issues with a particular country. Indeed, this significantly accelerates the process. Other countries have their own communication culture. I am talking about excessive bureaucratisation and formalism, leading to frustrating delays in responses to any note verbale. It becomes necessary to engage personal contacts, advise on more optimal solutions to issues, and sometimes even depart

from diplomatic ‘courtesies’ to call a spade a spade. And this, as we know, does not sit well with many officials. But in the end, we manage to get things moving.

This means that the approach to dialogue with countries cannot be standardised. We simulate, estimate, adapt to realities, and use the most suitable option case-by-case.

There are strange peculiarities in certain countries’ cultures (political and communicative) that, in my opinion, are very difficult for us to understand. For example, you meet with a minister, agree on specific matters and their time-frames, shake hands, take photos. Then, the next day, none of the contacts who were present at that meeting responds to calls, messages, or letters. The question arises: why waste time and present yourself unfavourably? Obviously, it negatively affects (potential) partnerships and, most importantly, the ability to trust.

That is why, next time, you double-check it to ensure that the contact/project/counterparty is trustworthy before suggesting the Ukrainian side to engage in a conversation with them.

Unfortunately, this applies to many potential areas for forming our hypothetical partnerships with particular African countries.

I will not dwell on specific measures taken by the Embassy because there are plenty of them. Some, as you understand, are confidential. But I can say that generally, the palette of our work encompasses a wide range of activities, including meetings, press briefings, conferences, roundtables, trips to the regions, visits to parliaments, enterprises, companies, and even sometimes unpleasant conversations with officials with protest notes delivery. This is what we do because result is of the utmost significance.

– *In your opinion, what prevalent myths and biases regarding the region of your activities should be addressed within Ukrainian political and diplomatic circles?*

– Let me begin by noting that over approximately two years, Africans have become more self-assured, actively positioning their region as a venue for real global competition. The politicians and businesspersons in the countries under my responsibility more and more often repeat the phrase, ‘You need us more than we need you’. As they feel ‘trend’, they become more whimsical and demanding.

This self-perception (usually without substantial basis) occasionally allows them to behave arrogantly, artificially demonstrating their significance. Such behaviour is noticeable in their interactions with members of parliaments, ministers, and officials of ministries and institutions, especially in the economic sector.

Therefore, while five years ago, it was relatively easy for many, including Ukrainian business operators / investors / exporters, to provide African partners with precisely what the country needed (and it worked), today you have to be prepared for a more ‘meticulous casting’ to make sure the choice falls on you.

West Africa is changing. Slowly, but it is changing. We should strive to understand our direction better, what we can offer, what risks we are ready to take, and how much patience we have to withstand the established principles of non-compulsion, obliviousness, sometimes absurd bureaucracy, and a tendency to accept certain gifts. Yes, there are cases of corruption here. Countries are dealing with this issue, but unfortunately, there have been no visible results thus far.

Therefore, I would like to advise potential Ukrainian partners willing to enter this market to be cautious and patient and consult with the Embassy on any issue. We will gladly assist and guide you on the best approach, as the understanding of some aspects can only come with time.

Hence, as the saying goes, godspeed!

Віталій УСАТИЙ,
*Тимчасовий повірений у справах України
в Чехії*

ОСОБИСТИЙ ДОСВІД РОБОТИ В ДИПЛОМАТИЧНІЙ СФЕРІ

Я – кар’єрний дипломат у другому поколінні. Після здобуття профільної освіти (міжнародне право) в Навчально-науковому інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка почав працювати в Правовому департаменті МЗС України, пройшовши шлях від спеціаліста до директора Юридичного управління МЗС України.

Двічі перебував у закордонних довготермінових відрядженнях – обіймав посади віцеконсула Генерального консульства України в Пряшеві (Словацька Республіка) та радника (заступника голови місії) Посольства України в Словацькій Республіці.

З квітня 2022 року працюю радником-посланником Посольства України в Чеській Республіці, а із серпня того ж року виконую в цій країні обов’язки Тимчасового повіреного в справах.

Із початку повномасштабного вторгнення росії в Україну режим роботи посольства змінився на цілодобовий. Усі забули про те, що таке вільний час і вихідні, позаяк скеровують максимум зусиль на Перемогу України.

Хотів би також зауважити, що взаємодія між нашими дружніми країнами стрімко розвивається. 1 січня 2023 року ми відзначали 30-річчя встановлення дипломатичних відносин між Україною і Чеською Республікою.

За ці роки Україна та Чехія побудували взаємини, що ґрунтуються на відданості демократичним цінностям, верховенству права, захисту прав людини та світовому порядку, а також протидії російському агресорові.

Тридцятирічна співпраця між країнами насичена не лише традиційними елементами міждержавної комунікації, як-от проведення численних візитів різних рівнів і розширення двосторонньої договірно-правової

бази, а й започаткуванням нових форм та інструментів економічної співпраці, посиленням зв'язків між регіонами, розвитком контактів між містами-побратимами, активною комунікацією у сферах культури і мистецтва, освіти й науки, охорони здоров'я і спорту. Особливий внесок у зміцнення українсько-чеських відносин зробили українці в Чехії та чехи, які проживають в Україні.

Від початку повномасштабного вторгнення росії в Україну Уряд Чеської Республіки демонструє послідовну підтримку суверенітету й територіальної цілісності України як на двосторонньому рівні, так і в багатосторонніх форматах, зокрема в межах ЄС, ООН, НАТО, РЄ, ОБСЄ.

У контексті підтримки України чеський парламент ухвалив низку важливих рішень:

- 24.02.2022 – Палата депутатів (нижня палата) Парламенту Чехії ухвалила постанову, в якій засудила військову агресію росії проти України.
- 25.02.2022 – відповідну постанову – «Щодо російського вторгнення в Україну» – ухвалив Сенат (верхня палата).
- 05.04.2022 – Палата депутатів одноголосно ухвалила резолюцію «Щодо засудження воєнних злочинів, які російська армія скоїла на території України».
- 07.04.2022 – таку постанову ухвалив Сенат.
- 06.04.2022 – Палата депутатів одноголосно ухвалила постанову, якою визнала Голодомор в Україні 1932–1933 років геноцидом українського народу.
- 11.05.2022 – Сенат ухвалив постанову «Щодо підтримки України».
- 15.06.2022 – Сенат та Палата депутатів ухвалили дві постанови: «Щодо виступу Президента України Володимира Зеленського перед членами Сенату» і «Підтримка територіальної цілісності України та засудження військової агресії російської федерації».
- 02.10.2022 – Президент Чехії Мілош Земан підписав Спільну заяву президентів Естонії, Латвії, Литви, Північної Македонії, Польщі, Румунії, Словаччини, Чехії, Чорногорії щодо спроб росії незаконно анексувати українські території.
- 15.11.2022 – Палата депутатів ухвалила постанову «Щодо ескалації російської агресії проти України, злочинів проти українського цивільного населення та підтримки створення спеціального міжнародного кримінального трибуналу з розслідування військових злочинів, що їх скоїли збройні сили та силові структури російської федерації», згідно з якою російський режим визнано терористичним.
- 14.12.2022 – Сенат ухвалив постанову «Щодо геноциду українського народу під час Голодомору, організованого сталінським режимом Радянського Союзу в 1932–1933 рр.».

- 15.02.2023 – Сенат ухвалив постанову «Щодо російської агресії проти України», в якій учергове засудив російське вторгнення в Україну та підтримав необхідність створення міжнародного трибуналу для розслідування злочину агресії, який вчинили вищі посадовці рф проти України.

- 31.05.2023 – Сенат ухвалив постанову «Щодо підготовки до саміту НАТО у Вільнюсі в липні 2023 року», в якій закликав поглибити інтеграцію України до структур НАТО ще до офіційного початку процесу вступу нашої держави до Північноатлантичного альянсу, підтримати курс України на якнайшвидше набуття членства в НАТО, а також продовжити постачання озброєння та військової техніки Україні, скоординувавши дії із союзниками серед країн-членів НАТО.

Вагомою є підтримка Чеської Республіки в контексті подальшої реалізації ініціативи Президента України Володимира Зеленського «Grain from Ukraine» щодо експорту зерна до держав Африки та Близького Сходу.

Чеська сторона взяла участь у Міжнародному установчому саміті «International Summit on Food Security» (26.11.2022 р., м. Київ) та долучилася до Спільної заяви за результатами цього заходу. Сума фінансового внеску Чехії склала 2 мільйони крон (85 тис. дол. США). Ми вдячні чеському урядові за швидку реакцію та засудження дій рф щодо виходу із «зернової угоди».

Важливо відзначити, що Чехія приєдналася до всіх санкцій ЄС проти рф, є співавтором резолюцій України в межах ГА ООН. Також Уряд Чехії ухвалив рішення про закриття авіапростору для російських літаків, відкликав своїх послів із росії та білорусі, закрив консульства рф у Карлових Варах і Брно та призупинив роботу чеських консульств у Санкт-Петербурзі та Єкатеринбурзі. Чехія припинила видачу віз і дозволів на довгострокове та постійне перебування громадян рф і рб, розпочала перевірки економічних зв'язків суб'єктів підприємницької діяльності з росією та білоруссю.

З метою посилення з боку Чеської Республіки санкційного тиску на державу-агресора ухвалено Закон «Про санкції» (набув чинності 03.01.2023 р.), який за сферою застосування є доповненням до чинних санкційних режимів та передбачає порядок формування національного списку фізичних і юридичних осіб, а також можливість «заморожувати» їхні активи, якщо цих суб'єктів з певних причин не внесено до санкційного списку ЄС.

Слід наголосити, що 26 січня Чеська Республіка провела в Празі першу очну зустріч Основної групи зі створення спеціального трибуналу з розслідування злочину агресії проти України. Це була важлива зустріч, яка заклала фундамент для подальшої плідної роботи та пошуку ефективних рішень щодо покарання російських військовослужбовців за всі воєнні злочини, скоєні проти українців.

Чеське суспільство дуже добре пам'ятає свою історію. 55 років тому в ніч із 20 на 21 серпня територію Чехословаччини окупували війська Варшавського договору, обірвавши надії чеського та словацького народів на вільне демократичне життя. Чехи і словаки, які самі 1968 року пережили досвід окупації, чудово усвідомлюють нинішню трагедію українського народу, який протистоїть російській агресії. У серпні 2022 року на відзначення цієї річниці в Чехії пройшов спонтанний флешмоб «Перерахуймо українським військовим 1968 крон». Участь в акції взяло понад 14 тисяч осіб, які переказали на благодійний рахунок посольства 24,2 мільйони чеських крон. Захід організували адвокат Петр Немец та ініціатива «Зброю Україні».

Із перших днів повномасштабного російського вторгнення посольство відкрило благодійний рахунок для закупівлі військового матеріалу чеського виробництва українським захисникам. Чеська Республіка є одним із головних партнерів України щодо постачання необхідного озброєння та боєприпасів.

Упродовж лише кількох перших днів війни чеські громадяни та організації перерахували благодійним фондам на підтримку України близько 64 мільйонів євро. Ми також вдячні Чехії за надання гуманітарної допомоги. Звісно, обсяги дещо зменшились, однак Україна одержує її постійно – і від уряду, і від недержавного сектору.

Чехія дуже допомогла Україні подолати енергетичну кризу, зокрема надіславши понад сто генераторів та десятки трансформаторів.

У розв'язанні цього питання сприяв і дипломатичний корпус у Празі. З власної ініціативи посли країн ЄС консолідували зусилля й придбали потужний генератор.

Варто зауважити, що Чехія взяла патронат над Дніпропетровською областю. 11 січня 2023 року Уряд Чехії увів посаду урядового уповноваженого з питань відновлення України.

У Чехії знайшли тимчасовий притулок близько 520 тисяч наших тимчасово переміщених співгромадян. Вони отримали все необхідне, та найголовніше – безпеку. У перерахунку на душу населення в Чехію прибуло найбільше українців. Дитячі садочки, школи та університети прийняли наших громадян і роблять це надалі. Неабияк приємно, що про українських учнів та студентів відгукуються як про надзвичайно розумних і талановитих.

Висока інтенсивність і динаміка українсько-чеського двостороннього діалогу на всіх рівнях дозволяє забезпечити всебічну та дієву підтримку України з важливих для її національних інтересів питань. Чехія однозначно стоїть на боці України, а мої зусилля як дипломата спрямовані головню на подальший розвиток діалогу та партнерських відносин між нашими країнами.

PERSONAL EXPERIENCE OF WORKING IN THE DIPLOMATIC SPHERE

I am a second-generation career diplomat. After receiving specialised education (international law) at the Educational and Scientific Institute of International Relations of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, I started working at the Legal Department of the MFA of Ukraine, going from a specialist to the head of the department.

I served on two long missions abroad: as a Vice-Consul of the Consulate General of Ukraine in Praševi (Slovak Republic) and as Counsellor (Deputy Head of Mission) of the Embassy of Ukraine in the Slovak Republic.

As of April 2022, I work as a Minister-Counsellor of the Embassy of Ukraine in the Czech Republic, and from August of the same year, as a Chargé d'Affaires ad interim.

From the beginning of Russia's full-scale invasion of Ukraine, the working hours of the Embassy changed to round-the-clock. None of us even remember what free time and weekends are, and all the efforts are directed at Ukraine's victory.

I am also glad to note that the relations between our friendly countries are developing rapidly. On 1 January 2023, we celebrated the 30th anniversary of diplomatic relations between Ukraine and the Czech Republic.

Over those years, Ukraine and Czechia built relations based on a commitment to democratic ideals, the rule of law, human rights protection and world order, and the resistance to the Russian aggressor.

The thirty-year cooperation between our countries consists not only of traditional elements of interstate communication, such as numerous visits at the various levels and the expansion of the bilateral contractual and legal base, but also the implementation of new forms and tools of economic cooperation, the strengthening of ties between regions, the development of contacts between sister cities, active communication in the spheres of culture and art, education and science, health care and sports. A notable contribution to the strengthening of Ukrainian-Czech relations was made by Ukrainians in Czechia and Czechs living in Ukraine.

Since the beginning of Russia's full-scale invasion of Ukraine, the Government of the Czech Republic has demonstrated consistent support for Ukraine's

sovereignty and territorial integrity both bilaterally and in multilateral formats, including within the EU, UN, NATO, Council of Europe, and OSCE.

In the context of supporting Ukraine, the Czech Parliament adopted a number of important decisions:

- 24.02.2022 – The Chamber of Deputies (Lower House) of the Parliament of Czechia adopted a resolution condemning russia's military aggression against Ukraine.
- 25.02.2022 – Senate (Upper House) adopted the corresponding resolution – 'On the russian invasion of Ukraine'.
- 05.04.2022 – The Chamber of Deputies unanimously adopted the resolution 'On the condemnation of war crimes committed by the russian army on the territory of Ukraine'.
- 07.04.2022 – The Senate adopted a corresponding resolution.
- 06.04.2022 – The Chamber of Deputies unanimously adopted a resolution recognising the 1932–1933 Holodomor in Ukraine as genocide of the Ukrainian people.
- 11.05.2022 – The Senate adopted a resolution 'On support to Ukraine'.
- 15.06.2022 – The Senate and the Chamber of Deputies adopted two resolutions: 'On the address of the President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy to the members of the Senate' and 'Supporting the territorial integrity of Ukraine and condemning the military aggression of the russian federation'.
- 02.10.2022 – President of Czechia Miloš Zeman signed a joint statement of the presidents of Czechia, Estonia, Latvia, Lithuania, Montenegro, North Macedonia, Poland, Romania, and Slovakia regarding russia's attempts to annex Ukrainian territories illegally.
- 15.11.2022 – The Chamber of Deputies adopted a resolution 'On the escalation of russian aggression against Ukraine, crimes against the Ukrainian civilian population and support for the creation of a special international criminal tribunal for the investigation of war crimes committed by the armed forces and power structures of the russian federation', according to which the russian regime was recognised as terrorist.
- 14.12.2022 – The Senate adopted a resolution 'On the genocide of the Ukrainian people during the Holodomor, organised by the Stalinist regime of the Soviet Union in 1932–1933'.
- 15.02.2023 – The Senate adopted a resolution 'On russian aggression against Ukraine', in which it once again condemned the russian invasion of Ukraine and supported the need to create an international tribunal to investigate the crime of aggression committed by senior officials of the russian federation against Ukraine.
- 31.05.2023 – The Senate adopted a resolution 'On preparations for the NATO Summit in Vilnius in July 2023', in which it called for deepening of

Ukraine's integration into NATO structures even before the official start of the process of our country's accession to the North Atlantic Alliance, to support the fastest possible track to NATO membership for Ukraine, and to continue the supply of weapons and military equipment to Ukraine, coordinating actions with allies among NATO member states.

The Czech Republic's support is significant in the context of further implementation of President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy's Grain from Ukraine initiative regarding grain export to the countries of Africa and the Middle East.

The Czech side took part in the inaugural International Summit on Food Security (26 November 2022, Kyiv) and joined the Joint Statement based on the results of the event. Czechia's financial contribution amounted to 2 million Czech crowns (85 thousand dollars). We are grateful to the Czech government for the quick reaction and condemnation of the actions of the Russian Federation regarding the withdrawal from the Grain Deal.

It is important to note that Czechia has joined all EU sanctions against the Russian Federation and is a co-sponsor of the resolutions of Ukraine within the UN General Assembly. The Czech Government also made the decision to close the airspace for Russian aircraft, recalled its ambassadors from Russia and Belarus, closed the Russian consulates in Karlovy Vary and Brno, and suspended the work of the Czech consulates in St. Petersburg and Yekaterinburg. The Czech Republic stopped issuing visas and long-term and permanent resident permits for citizens of the Russian Federation and the Republic of Belarus and began investigating the economic ties of business entities with Russia and Belarus.

To increase the pressure of the Czech sanctions on the aggressor state, the Law 'On Sanctions' was adopted (entered into force on 3 January 2023), the scope of which makes it an addition to the current sanctions regimes and which includes the procedure for forming a national list of individuals and legal entities, and also the possibility to 'freeze' their assets if these entities are not included in the EU sanctions list for certain reasons.

On 26 January, the Czech Republic held the first face-to-face meeting for the Core Group on the establishment of the Special Tribunal for the Crime of Aggression against Ukraine in Prague. It was an important meeting that laid the foundation for further successful work of finding effective solutions for punishing Russian soldiers for all war crimes committed against Ukrainians.

The Czech society remembers its history very well. Fifty-five years ago, on the night of 20–21 August, the territory of Czechoslovakia was occupied by the troops of the Warsaw Treaty Organisation, ending the hopes of the Czech and Slovak peoples for a free democratic life. The Czechs and Slovaks, who themselves experienced the occupation in 1968, perfectly understand the current tragedy of the Ukrainian people resisting the Russian aggression. In August 2022, a spontaneous initiative took place in Czechia on the anniversary of

the occupation under the slogan Let's Transfer 1968 crowns to the Ukrainian Military. More than 14,000 people took part in the campaign and transferred 24.2 million Czech crowns to the charity account of the Embassy. Lawyer Petr Némec and the Arms for Ukraine initiative organised the event.

From the first days of the full-scale Russian invasion, the Embassy opened a charity bank account for the purchase of Czech-made military equipment for Ukrainian defenders. The Czech Republic is one of Ukraine's main partners in the supply of necessary weapons and ammunition.

Just in the first few days of the war, Czech citizens and organisations transferred approximately 64 million euros to charitable funds in support of Ukraine. We are also grateful to Czechia for providing humanitarian aid. Of course, the volumes have decreased somewhat, but Ukraine receives aid constantly – both from the public and private sectors.

Czechia greatly helped Ukraine overcome the energy crisis, in particular, having sent more than a hundred generators and dozens of transformers.

The diplomatic corps in Prague contributed to solving the issue in no small part. On their own initiative, EU ambassadors consolidated their efforts and purchased a powerful generator.

It is worth noting that Czechia took patronage over the Dnipropetrovsk region. On 11 January 2023, the Government of Czechia introduced the position of the Governmental Envoy for the Reconstruction of Ukraine.

About 520,000 temporarily displaced citizens of our country found temporary shelter in Czechia, receiving everything they needed and, most importantly, safety. Per capita, the largest number of Ukrainians came to Czechia. Kindergartens, schools, and universities accepted our citizens and continue to do so. We are delighted that Ukrainian pupils and students are described as extremely intelligent and talented.

The high intensity and the dynamic of the Ukrainian-Czech bilateral dialogue at all levels allow the provision of comprehensive and effective support to Ukraine on issues important to its national interests. Czechia stands unequivocally on the side of Ukraine, and my efforts as a diplomat are aimed mainly at further developing dialogue and partner relations between our countries.

Олег ГЕРАСИМЕНКО,
Надзвичайний і Повноважний Посол
України в Чорногорії

МАЛЕНЬКА КРАЇНА З ВЕЛИКИМ СЕРЦЕМ

– *Ваша Високоповажносте, з огляду на досвід євроінтеграції Чорногорії, які уроки слід урахувати Україні в межах власного курсу на вступ до ЄС?*

– Чорногорія – лідер на шляху до ЄС серед країн Західних Балкан; цю генеральну лінію неодноразово підтверджували новообраний Президент Чорногорії Яков Мілатович, Глава Уряду Дрітан Абазович, а також більшість політичних сил, що пройшли до Парламенту на дочасних виборах 11 червня 2023 року. Перемовини про вступ до ЄС розпочалися 29 червня 2012 року, і відтоді країна відкрила 33 розділи, три з яких попередньо закрила. Пріоритети Чорногорії у європейській інтеграції цілком очевидні: боротьба з організованою злочинністю, реформа правосуддя, протидія корупції, забезпечення верховенства права. Ці завдання вкрай актуальні не лише для Чорногорії, а й для всієї Південно-Східної Європи. Вони абсолютно зрозумілі й для України.

Обмін досвідом між українськими та чорногорськими інституціями в цьому контексті є важливим. Україна має уважно досліджувати і здобутки Чорногорії, і складнощі, які поставали перед цією державою на шляху до повноправного членства в ЄС. Хай там як, європейський вектор розвитку нас єднає.

– *Як змінилась українська громада в Чорногорії з початку повномасштабного вторгнення росії в Україну? Які виклики доводиться долати українцям у Чорногорії та як реагує на них Посольство?*

– На відміну від низки сусідніх країн Південно-Східної Європи, Чорногорія не має історично сформованої української діаспори. До 24 лютого 2022 року тут проживало трохи понад 2 тисячі українців. Проте з початком російського повномасштабного збройного вторгнення в Україну нашу громаду суттєво збільшили переміщені особи, які знайшли в Чорногорії

дружній притулок від агресора. Виклики воєнного часу також спонукали місцевих українців максимально гуртуватися та формалізувати свій статус.

На певному етапі у 2022 році у відсотковому відношенні щодо власного населення Чорногорія прийняла найбільше українських громадян серед усіх країн Європи (орієнтовно 5%). Нині тут мешкає приблизно 10 тисяч українців. Ми горді, що наша спільнота в Чорногорії за останні півтора року вийшла на якісно новий рівень самоорганізації, а її активність може стати за приклад для інших держав регіону.

– *Яка роль Посольства в ефективній розбудові української громади в Чорногорії та забезпеченні для неї гідних умов? Чи є спільні проєкти, якими Ви пишаєтеся?*

– Співпраця між посольством і громадою перебуває на високому та, як сказав, дружньому рівні. Наше дипломатичне представництво відіграло абсолютно конструктивну та дієву роль в організаційному утвердженні та юридичному оформленні української громади в першій половині 2022 року. Хочу наголосити на особливій ролі тодішнього керівництва посольства, зокрема консульського відділу, в цьому процесі. Не насамкінець завдяки його активності, ініціативності та великій самовідданості протягом весни – літа 2022 року було сформовано спочатку мережу кризових штабів допомоги українцям, а згодом – чотири Українські центри в містах Подгориця, Будва, Херцег-Нові та Бар. Наразі єдиною громадською організацією українців у Чорногорії є створена навесні 2022 року Українська асоціація «Добра справа».

Ми високо цінуємо завзятість, ентузіазм і патріотизм нашої місцевої спільноти, для якої трагічні події лютого 2022 року стали потужним стимулом до дедалі більшого зміцнення. Також варто зазначити про конструктивну позицію керівництва Чорногорії, з яким ми вдало співпрацюємо з проблемних для української громади питань. А надто ця взаємодія стосується освітньої сфери.

– *Які заходи для наших громадян у Чорногорії Посольство реалізувало з початку повномасштабного російського вторгнення в Україну?*

– Найпомітнішим у цьому контексті став благодійний фестиваль «Дні України в Чорногорії», який пройшов 25–26 червня 2022 року в історичній столиці – Цетінє. Це була справді масштабна подія, яка привернула неабияку увагу як місцевого українства, так і наших чорногорських друзів. Також слід згадати про регулярні марші на підтримку України, що їх у нинішній столиці, Подгориці, проводять посольство, українська громада та дружні до нас чорногорці з нагоди важливих українських свят (зокрема й до Дня Незалежності України). У вже згаданому місті Цетінє щомісяця відбуваються чорногорсько-українські марші солідарності, а протягом перших 100 днів повномасштабної війни вони були щоденними.

За останні півтора року посольство організувало низку художніх виставок, презентацій книжок, а також концертів різних виконавців, як-от відомого американського піаніста, композитора українського походження Вадима Неселовського. Варто віддати належне асоціації «Добра справа», яка постійно проводить у чотирьох Українських центрах заходи як для дорослих, так і для малечі. Ми вдячні українським бізнесменам у Чорногорії, зокрема керівникам банку «Zarad Banka», за фінансову допомогу окремим проектам.

Після торішнього стрімкого приросту українців у Чорногорії нині бачимо тенденцію до зменшення їхньої чисельності. Очевидно, що люди вертаються додому. Ми як посольство всіляко сприяємо їхньому поверненню на Батьківщину, адже там на наших громадян чекає возз'єднання з родинами, відбудова осель і країни. Проте частина українців залишається в Чорногорії. Насамперед це ті, хто має родинні зв'язки з чорногорцями чи бізнесові інтереси в країні, а також люди, яким нікуди повертатися через руйнування або окупацію їхніх домівок. Для нас важливо зберігати тісний зв'язок таких людей з Україною, зокрема через підтримання культурних традицій, проведення відповідних заходів.

– *Пане Посол, чи спостерігаєте Ви російські інформаційні, політичні й інші впливи в Чорногорії? Як Посольство протидіє кремлівським наративам?*

– Російська активність у Чорногорії нині помітно зростає: ми щодня бачимо спроби російського посольства всіма силами пробити медійну й інституційну блокаду, яка постала перед ним як перед диппредставництвом держави-агресора після 24 лютого 2022 року. Вар то наголосити, що рф, однак, не зраджує своїм «традиціям». Майже всі інтерв'ю російського посла просякнуті шовінізмом, зверхністю та зухвалістю щодо Чорногорії, а також відверто арогантним сприйняттям чорногорців як «молодших братів», що, замість бути сателітами кремля, рухаються на Захід. Він відкрито ставить під сумнів те, що Чорногорія як суверенна держава має власні національні пріоритети та геополітичну стратегію в регіоні. З погляду росіян, як ми знаємо, усе західне є негативним і лише «руській мір» дає «свободу», тож посол і бідкається через «несвідомий» цивілізаційний вибір балканської держави, напевно, навіть не відчуючи, яка образлива його риторика.

Провідні чорногорські ЗМІ пишуть про російсько-українську війну доволі тактовно й об'єктивно. Лише кілька маргінальних проросійських порталів поширюють наративи кремля. Можна сказати, що нині Україна домінує в інформаційному протистоянні з рф у Чорногорії.

Зі свого боку, наше посольство вибудовує комунікаційну стратегію винятково коректно. Ми інформуємо про актуальну ситуацію в Україні, події на фронті, тенденції в політичному та дипломатичному протистоянні

російській агресії, з повагою ставимося до національних інтересів і європейського вибору Чорногорії, висвітлюємо напрями розвитку українсько-чорногорських відносин. Наприклад, нещодавно посольство і на власних вебресурсах, і в чорногорських ЗМІ висвітлювало питання виходу рф із Чорноморської зернової ініціативи та, як наслідок, ризиків для глобальної продовольчої безпеки (насамперед у країнах Африки й Азії).

– *Якою є громадська думка в Чорногорії про війну в Україні й переміщених українців?*

– Варто визнати, що в чорногорському суспільстві справді є проросійські настрої. На щастя, це стосується меншої його частини. Таке ставлення можна пояснити насамперед історичними зв'язками між Чорногорією та російською імперією, а також тим, що деякі громадяни Чорногорії дещо міфологізують і романтизують росію. Слід також враховувати, що рф роками формувала мережу своїх агентів впливу – передусім у країнах Східної та Південно-Східної Європи.

А втім, переважна більшість чорногорців розуміє причини цієї війни, усвідомлює агресивність дій російської федерації та знає про жорстокі злочини окупантів на території України. Зрештою, всі притомні люди розуміють, що жодні історичні зв'язки не можуть виправдати тих лиходійств, що їх коять росіяни в Україні.

– *За даними на лютий 2023 року, Чорногорія з початку повномасштабної російської агресії передала Україні гуманітарної та військової допомоги на суму понад 10 млн євро. Наскільки складно нині Посольству сприяти наданню політичної підтримки, оборонної й іншої допомоги від цієї балканської держави?*

– Як я завжди наголошую, Чорногорія – це маленька країна з великим серцем. Ми високо цінуємо всю її політичну підтримку, військово-технічну, матеріальну та гуманітарну допомогу. Важливо, що це сприяння не залежало від зміни урядів. Політична позиція Чорногорії залишається принциповою: це показують, зокрема, заяви Президента Якова Мілатовича та лідерів провідних політичних сил, із якими я нещодавно зустрічався. Уже найближчим часом у Чорногорії розпочне повноцінну роботу парламент нового скликання, а згодом буде сформований уряд. Ми переконані, що і в таких умовах принципову підтримку України буде збережено.

Ресурси Чорногорії доволі обмежені, тож ми справді пишаємося тим, що ця держава виділила Україні 11% свого тогорічного військового бюджету й далі шукає можливостей допомогти.

– *У яких напрямках економічної співпраці між Україною та Чорногорією Ви вбачаєте перспективу?*

– Варто зазначити, що протягом останніх півтора року ми спостерігаємо відчутне послаблення економічних відносин. Це стосується як

товарообігу, так і туристичної сфери (традиційно дуже багато українців відвідували Чорногорію). Причини такого спаду, цілком очевидно, пов'язані зі збройною агресією росії проти України. Проте навіть в умовах війни та відповідних труднощів ми й далі розробляємо й укладаємо двосторонні документи в митній галузі, розширюємо зону вільної торгівлі між нашими країнами тощо. Тривають перемовини, які закладають надійну основу на майбутнє.

Сподіваємося на зростання товарообігу між Україною та Чорногорією, а також на активний туризм чорногорців до України після завершення війни. Перспективним є насичення чорногорського ринку українськими продовольчими товарами та сільськогосподарською продукцією. До того ж Чорногорія неодноразово висловлювала зацікавленість у поживленні економічної взаємодії.

– *Чи обговорюють співпрацю України та Чорногорії щодо відбудови нашої держави? Як, на Вашу думку, Чорногорія могла б допомогти?*

– Чорногорія є реципієнтом міжнародної допомоги, тож не має потужних можливостей для інвестування в українську економіку. Водночас вона надає Україні політичну, гуманітарну та військово-технічну підтримку. Питання участі Чорногорії у відбудові активно обговорюють. Наприклад, під час спільного з Прем'єр-міністром Республіки Албанія Еді Рамою візиту в Україну 15 червня 2022 року Прем'єр-міністр Чорногорії Дрітан Абазович повідомив про готовність країни надати обладнання та фінансування для повоєнної відбудови України. Голова Уряду Чорногорії підтвердив цей намір на Конференції з питань відновлення України, що відбувалася 21–22 червня 2023 року в Лондоні.

Між відповідними відомствами тривають консультації щодо спільної ініціативи Албанії, Чорногорії та Північної Македонії з відбудови низки українських населених пунктів, які постраждали від російської збройної агресії. Ми й надалі приділятимемо цьому напрямку посилену увагу.

A SMALL COUNTRY WITH A BIG HEART

– *Your Excellency, given the experience of European integration of Montenegro, what lessons should Ukraine consider in pursuing its course towards EU accession?*

– Montenegro remains a leader on the path towards the EU among the Western Balkan countries. The newly elected President Jakov Milatović, Prime Minister Dritan Abazović, and most political forces that entered the Parliament after the early elections on 11 June 2023 have all reaffirmed their commitment to this path. Negotiations on EU accession began on 29 June 2012, and since then, the country has opened 33 negotiation chapters, with only three provisionally closed. Montenegro's priorities in European integration are quite evident: tackling organised crime, undertaking comprehensive judicial reform, countering corruption, and ensuring the rule of law. Such tasks are extremely pertinent, not only for Montenegro but also for the entire South-Eastern Europe. They are completely understandable for Ukraine as well.

The exchange of experience between Ukrainian and Montenegrin institutions on this matter is crucial. Ukraine should thoroughly study the accomplishments of Montenegro and the difficulties it encountered on its path to full EU membership. Undoubtedly, the European development path unites both countries.

– *How has the Ukrainian community in Montenegro changed since the onset of Russia's full-scale invasion of Ukraine? What challenges do Ukrainians in Montenegro face, and how does the Embassy of Ukraine respond to them?*

– Montenegro does not have a historically constituted Ukrainian diaspora, unlike several neighbouring countries in South-Eastern Europe. The estimated number of Ukrainians residing here was around 2,000 people before 24 February 2022. However, since the beginning of Russia's full-scale military invasion of Ukraine, our community has notably been enlarged by displaced individuals who have found a welcoming refuge from the aggressor in Montenegro. Furthermore, the challenges posed by wartime circumstances prompted local Ukrainians to unite and make their status official.

At one point in 2022, Montenegro hosted the largest number of Ukrainian citizens among all European countries in percentage terms of its population (approximately 5%). Currently, around 10,000 Ukrainians reside here. We take pride in the fact that our community in Montenegro has reached a significantly new level of self-organisation over the past year and a half, and its activity can serve as an example for many other countries in the region.

– *What role does the Embassy play in the effective development of the Ukrainian community in Montenegro and in ensuring decent conditions for it? Are there any joint projects that you take pride in?*

– The cooperation between the Embassy and the community is at a high and, I would say, friendly level. Our diplomatic mission has played a pivotal and effective role in the organisational and legal establishment of the Ukrainian community in the first half of 2022. I would like to highlight the substantial importance of the then heads of the Embassy, especially the Consular Department, in this process. Their dedication, initiative, and hard work throughout the spring and summer of 2022 led to the creation of a network of crisis headquarters initially to assist Ukrainians. Subsequently, four Ukrainian Centres were founded in Podgorica, Budva, Herceg Novi, and Bar. Currently, the only Ukrainian NGO in Montenegro is the Dobra Sprava charitable foundation, established in the spring of 2022.

We highly value the determination, enthusiasm, and patriotism of our local community, for whom the tragic events of February 2022 became a powerful incentive for further strengthening. It is also worth noting the constructive position taken by Montenegro's leadership, with whom we effectively cooperate on matters relevant to the Ukrainian community, particularly in the educational sphere.

– *What events has the Embassy organised for our citizens in Montenegro since the beginning of the full-scale Russian invasion of Ukraine?*

– One of the most notable events in this regard was the charity festival Days of Ukraine in Montenegro, held in the historical capital of Cetinje on 25–26 June 2022. This significant occasion garnered considerable attention from both the local Ukrainian community and our Montenegrin friends. It is also worth mentioning the regular marches in support of Ukraine, which are organised by the Embassy, the Ukrainian community, and friendly Montenegrins in today's capital of Podgorica on important Ukrainian holidays (including the Independence Day of Ukraine). In the abovementioned city of Cetinje, joint Montenegrin-Ukrainian solidarity marches occur monthly, and they happened daily during the first 100 days of the full-scale war. Over the past year and a half, the Embassy has arranged a series of art exhibitions, book presentations, and concerts by various artists, including the renowned American pianist and composer of Ukrainian origin, Vadim Neselovskyi. The Dobra Sprava NGO also deserves recognition for consistently hosting events for adults and children at the four Ukrainian Centres. We express gratitude to Ukrainian entrepreneurs in Montenegro, particularly the leaders of Zapad Banka, for their financial contributions to specific projects.

In light of the substantial increase of Ukrainians residing in Montenegro last year, we are now observing a trend of decrease in the numbers, as some individuals choosing to return home. As an Embassy, we actively support repatriation,

understanding that our citizens are reuniting with their families and participating in the reconstruction of their homes and the country. Nevertheless, a notable part of Ukrainians opts to remain in Montenegro. They are primarily individuals with family ties with Montenegrins or business interests, with nowhere to return due to destruction or occupation of their homes. It is of great importance for us to maintain strong bond between these individuals and Ukraine by cherishing our cultural traditions and consistently organising relevant events.

– *Mr Ambassador, do you observe russian informational, political, and other influences in Montenegro? How does the Embassy counter kremlin narratives?*

– The russian activity in Montenegro has noticeably increased, and we observe daily attempts by the russian embassy to overcome the media and institutional barriers it faced after 24 February 2022 as a diplomatic representation of an aggressor state. It is essential to highlight that russia adheres to its traditional patterns. Moreover, nearly all interviews conducted by the russian ambassador are permeated with chauvinism, condescension, audacity, and an overtly arrogant perception of Montenegrins as ‘younger siblings’ moving towards the West rather than becoming kremlin satellites. The russian ambassador openly questions Montenegro’s sovereignty, national priorities, and geopolitical strategy in the region. According to the russian perspective, anything Western is deemed negative, and only the ‘russian world’ is perceived as ‘freedom’, leading to the russian ambassador lamenting the ‘unconscious’ civilisational choice of the Balkan state and being perhaps utterly unaware of how offensive his rhetoric is.

Leading Montenegrin media outlets report on the russian-Ukrainian war with considerable tact and objectivity. However, several marginal pro-russian portals propagate kremlin narratives. It is safe to say that Ukraine dominates the information battle with russia in Montenegro.

As for our Embassy, we are developing a proper communication strategy. We strive to keep the public informed about events on the frontlines and the evolving political and diplomatic resistance against russian aggression, hold great regard for Montenegro’s national interests and European choice, and cover the development of Ukrainian-Montenegrin relations. Recently, we focused our efforts on spotlighting the implications of russia’s withdrawal from the Black Sea Grain Initiative and the potential risks it introduces to global food security, particularly for African and Asian countries. Our Embassy actively covered this issue on our web resources and in Montenegrin media outlets.

– *What is the public opinion in Montenegro regarding the war in Ukraine and Ukrainian displaced persons?*

– We should acknowledge that there are indeed pro-russian sentiments within Montenegrin society. Fortunately, this pertains to a particular minority and can be attributed mainly to the historical ties between Montenegro and the

russian empire, coupled with a slightly mythologised and romanticised perception of russia held by certain Montenegrin citizens. Furthermore, we should consider that russia has been building a network of its influence agents for years, especially in Eastern and South-Eastern European countries.

Nevertheless, the vast majority of Montenegrins understand the reasons behind this war, recognise russia's aggressive actions, and are well aware of the horrific crimes committed by the occupiers in Ukraine. Ultimately, all sane people realise that no historical ties can justify the atrocities committed by russians in Ukraine.

– *As of February 2023, Montenegro has provided Ukraine with humanitarian and military aid totalling more than EUR 10 million since the start of full-scale russian aggression. How challenging is it for the Embassy to facilitate political support, defence, and other aid from this Balkan country?*

– As I always emphasise, Montenegro is a small country with a big heart. We highly value all the political support, military and technical, material, and humanitarian aid provided by Montenegro. Remarkably, this support stands entirely unaffected by any shifts in the government. Montenegro's political stance remains resolute, firmly evidenced by the recent statements of President Jakov Milatović and the leaders of the main political forces, with whom I had the pleasure of meeting not long ago. The newly elected Parliament of Montenegro is about to begin its full-fledged work, followed by practical steps in forming the next government. We are convinced that Montenegro's unwavering support for Ukraine will persist even under new circumstances.

We take pride in that Montenegro has allocated 11% of its previous year's military budget to support Ukraine and seeks opportunities to further provide assistance, albeit Montenegrin limited capabilities.

– *What areas do you deem promising for cooperation between Ukraine and Montenegro considering the current economic landscape?*

– Over the past year and a half, we have observed a noticeable decline in economic cooperation between Ukraine and Montenegro, evident in both trade and tourism (traditionally, many Ukrainians visited Montenegro). The reasons for this decline are apparently interwoven with russian armed aggression against Ukraine. Nevertheless, despite the challenging circumstances, we continue to work on developing and concluding bilateral agreements in the customs area, expanding the existing free trade zone, etc. Ongoing negotiations lay a steady foundation for the future.

We entertain the hope for enhanced trade between Ukraine and Montenegro and expect Montenegrins to travel to Ukraine once the war ends. Another promising aspect of our economic relations is the saturation of the Montenegrin market with Ukrainian food products and agricultural goods, as the Montenegrin authorities have expressed keen interest in this prospect.

– *Is there a discussion on cooperation between Ukraine and Montenegro regarding the reconstruction of our state? What assistance do you think Montenegro could provide?*

– Montenegro receives international aid, thus lacking the substantial capacity for investing in the Ukrainian economy. However, it extends political, humanitarian, and military-technical assistance to Ukraine. The prospect of Montenegro's involvement in Ukraine's reconstruction is actively deliberated. For example, the Prime Minister of Montenegro Dritan Abazović conveyed the country's readiness to provide equipment and funding for the post-war recovery of Ukraine during a joint visit to Ukraine with Edi Rama, Prime Minister of the Republic of Albania, on 15 June 2022. The Prime Minister of Montenegro reaffirmed this commitment during the London Ukraine Recovery Conference in London on 21–22 June 2023.

Consultations among relevant authorities are ongoing regarding a joint initiative involving Albania, Montenegro, and North Macedonia aimed at the reconstruction of several Ukrainian settlements affected by Russian armed aggression. We will consistently pay intense attention to this direction.

Костянтин БАЛАБАНОВ,
*Почесний генеральний консул Республіки
Кіпр у Маріуполі, доктор політичних наук,
професор, член-кореспондент
Національної академії педагогічних наук України,
професор кафедри політології та міжнародних відносин
Маріупольського державного університету*

РОБОТА ПОЧЕСНОГО ГЕНЕРАЛЬНОГО КОНСУЛЬСТВА РЕСПУБЛІКИ КІПР У МАРІУПОЛІ ДЛЯ РОЗВИТКУ Й ЗМІЦНЕННЯ ДРУЖБИ І СПІВПРАЦІ РЕСПУБЛІКИ КІПР ТА УКРАЇНИ

Анотація. У статті проаналізовано роботу Почесного генерального консульства Республіки Кіпр у Маріуполі в розвитку багатосторонньої співпраці Республіки Кіпр з Україною за важливими напрямками: в освітній, науковій, культурній, гуманітарній та економічній галузях.

Висвітлено значний внесок Маріупольського державного університету в розвиток та зміцнення дружби й співпраці між українським і кіпрським народами. Ґрунтовно проаналізовано роботу Почесного генерального консульства Республіки Кіпр у нових умовах, коли росія розпочала повномасштабну агресію щодо України.

Ключові слова: Україна, Республіка Кіпр, Почесне генеральне консульство Республіки Кіпр у Маріуполі, Маріупольський державний університет.

Автор статті мав за честь 28 років обіймати посаду ректора Маріупольського державного університету – з 1992 до 2020 року. Все стартувало практично з нуля, без навчальної і кадрової бази за умов гострої соціально-економічної кризи в Україні початку 90-х років минулого століття.

Завдяки колосальним працелюбності, енергії, таланту і професіоналізму викладачів та співробітників, ініціативності студентів, а також потужній підтримці на всіх рівнях влади в Україні, Греції та на Кіпрі, Маріупольський ЗВО за короткий час пройшов усі етапи розвитку від гуманітарного

коледжу при Донецькому державному університеті до Маріупольського державного університету. МДУ був єдиним класичним університетом у Донецькій області, у якій за мирного часу проживало понад п'ять мільйонів людей.

Маріупольський університет став важливим центром якісної підготовки української інтелігенції і провідним центром духовного відродження греків України. В університеті було створено сучасну матеріально-технічну базу, відкрито престижні спеціальності, заклад освіти набув міцних міжнародних зв'язків. 2021 року в університеті діяли п'ять факультетів, один освітньо-науковий інститут управління, більш ніж 120 освітніх і наукових програм, навчалося щонайменше 4000 студентів, понад п'ятсот із яких – іноземці. В університеті працювало більш як 230 докторів і кандидатів наук.

МДУ є одним із провідних центрів співпраці України з іноземними країнами в освітній, науковій і культурній царинах. Маріупольський державний університет – єдиний ЗВО в Донецькій області, який відвідали три президенти іноземних держав: президенти Грецької Республіки Константінос Стефанопулос (1997) і Каролос Папуліас (2008), Президент Республіки Кіпр Деметріс Христофіас (2011). Усі вони є почесними громадянами міста Маріуполь і почесними професорами Маріупольського державного університету.

2019 року Маріупольський державний університет мав за честь приймати Президента України Володимира Зеленського, який високо оцінив діяльність університету. МДУ також відвідали послы США та Японії, усі очільники представництв ЄС в Україні, практично всі послы держав – членів Європейського Союзу. Всі вони відзначили успішну роботу МДУ.

За ініціативи тодішнього Міністра закордонних справ Республіки Кіпр Георгіоса Якову та відповідно до Указу Президента Республіки Кіпр Тасоса Пападопулоса 2006 року було відкрито Почесне консульство Республіки Кіпр у Маріуполі. Почесним консулом був призначений ректор Маріупольського державного університету, професор Костянтин Балабанов. У 2016 році статус консульства був підвищений до Почесного генерального консульства Республіки Кіпр у Маріуполі [1].

За погодженням із Міністерством освіти і науки України та за підтримки Міністерства закордонних справ Республіки Кіпр і Міністерства

Президент Республіки Кіпр Деметріс Христофіас (2008–2013 рр.), почесний професор МДУ, виступив із публічною лекцією перед студентами Маріупольського державного університету. 2011 рік

Demetris Christofias, President of the Republic of Cyprus (2008–13), Honorary Professor of Mariupol State University (MSU), gave a public lecture to students, 2011

Почесні гості міжнародної конференції «Розвиток еллінізму в Україні у XVIII–XXI ст.»: Керівник Головної служби з питань гуманітарного розвитку Секретаріату Президента України професор Володимир Голуб, президент Національної академії педагогічних наук України, академік Василь Кремень, голова Донецької обласної державної адміністрації Володимир Логвиненко, директор кіпрського Фонду «Анастасіос Г. Левендіс» професор Васос Карайоргіс, Маріупольський міський голова Юрій Хотлубей. 2007 рік

Honoured guests of the international conference Development of Hellenism in Ukraine in the 17th–21st centuries: Volodymyr Holub, Full Professor and Head of the Chief Service for Humanitarian Development of the Secretariat of the President of Ukraine; Vasyl Kremen, Academician and President of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine; Volodymyr Lohvynenko, Head of the Donetsk Regional State Administration; Vassos Karageorghis, Full Professor and Director of the Anastasios G. Leventis Foundation in Cyprus; and Yurii Khotlubei, Mayor of Mariupol, 2007

закордонних справ України, Почесне консульство Республіки Кіпр було розміщено в головному корпусі Маріупольського державного університету та мало окремий вхід. Це дало змогу якісно, успішно й на високому рівні проводити більшість спільних важливих заходів.

Консульство врочисто відкрили в липні 2006 року. У заході взяли участь голова Донецької обласної ради Анатолій Близнюк, Генеральний консул Грецької Республіки в Маріуполі Франгіскос Костелленос, Маріупольський міський голова Юрій Хотлубей. Під час відкриття консульства виступив авторитетний і досвідчений дипломат, директор Департаменту консульської служби України Борис Базилевський [2]. У цьому важливому заході також узяли участь викладачі та студенти МДУ і студенти Кіпрського університету, які перебували в Маріуполі на запрошення керівництва МДУ, вивчаючи мову, історію та культуру грецьких селищ українського Північного Приазов'я.

Почесне генеральне консульство Республіки Кіпр в Маріуполі 17 років активно працює для розвитку та зміцнення багатосторонньої співпраці Кіпру й України і впродовж цього часу реалізувало низку важливих проєктів і програм.

1. Розвиток співпраці в освітній та науковій сферах із закладами й організаціями Республіки Кіпр

За активної підтримки Почесного генерального консульства Республіки Кіпр неодноразово було організовано тримісячні освітні програми для студентів-журналістів Маріупольського державного університету в Департаменті пресслужби Міністерства внутрішніх справ Кіпру.

У 2005 і 2010 роках найкращі студенти спеціальності «Міжнародні відносини» брали участь в освітніх і виробничих програмах у Міністерстві закордонних справ Республіки Кіпр. Це вперше студенти-міжнародники з України проходили стажування в Міністерстві закордонних справ Кіпру. 2005 року студентів МДУ приймав тодішній Міністр закордонних справ Республіки Кіпр Георгіос Якову, який провів із ними теплу бесіду. Слід зазначити, що всі питання, пов'язані з перельотом, проживанням, харчуванням і навчанням студентів, гостинно взяло на себе Міністерство закордонних справ Кіпру.

2011 року на Кіпрі в університеті Фредеріка відбулася презентація книжки професора Костянтина Балабанова «Досвід освітньої, наукової і культурної співпраці України та Республіки Кіпр», яка була видана грецькою мовою за підтримки Міністра освіти і культури Республіки Кіпр Андреаса Дімітріу [3].

Із директором Фонду «Анастасіос Г. Левендіс» професором Хараламбосом Бакірдзісом під час теплої зустрічі з Міністром закордонних справ Республіки Кіпр Янісом Касулідісом. 2022 рік

With Professor Charalambos Bakirtzis, Director of the Anastasios G. Leventis Foundation, during the warm meeting with the Minister for Foreign Affairs of the Republic of Cyprus Ioannis Kasoulidis, 2022

Під час презентації видання виступили: Георгіос Якову, який тоді обіймав посаду Голови Адміністрації Президента Республіки Кіпр, Міністр освіти і культури Республіки Кіпр Андреас Дімітріу, директор Фонду «Анастасіос Г. Левендіс», професор Васос Карайоргіс, ексміністр освіти і культури Республіки Кіпр, голова Олімпійського комітету Республіки Кіпр Ураніос Іоаннідіс, Надзвичайний і Повноважний Посол України в Республіці Кіпр Олександр Дем'янюк (2007–2012 рр.), президент Університету Фредеріка, професор Михаліс Фредеріко. Почесні гості відзначили актуальність і важливість презентованої книги.

У Маріупольському державному університеті багато років працював факультет грецької філології та перекладу, єдиний в Європі й Україні (за винятком ЗВО Греції та Кіпру). Кафедра грецької філології та перекладу провадила значну й різноманітну дослідницьку роботу в галузі загальної та класичної філології, педагогіки, методики викладання грецької мови для іноземців, порівняльного мовознавства тощо. Особливу увагу було приділено вивченню й аналізу місцевих територіальних різновидів мови греків Приазов'я. Доцентка кафедри грецької філології та перекладу Юлія Лабецька видала дві книжки: «Казки греків Приазов'я. Наративні та стилістичні структури» (Афіни, 2013 р.) та «Казки греків Приазов'я. Румейські казки». (Афіни, 2016 р.) [4; 5].

Ці праці було видано за фінансової підтримки Фонду «Анастасіос Г. Левендіс» і презентовано в Афінах. На грецькій кафедрі працювало восьмеро викладачів. Окрім того, на цій же кафедрі працювали викладачі-філологи, яких відрядило Міністерство освіти та релігії Греції. За роки діяльності кафедра підготувала близько 1500 випускників, які працюють в університетах, школах, приватних компаніях України, Кіпру та Греції.

Спільно з Почесним генеральним консульством Республіки Кіпр у Маріуполі та в плідній співпраці з Федерацією грецьких товариств України і місцевими органами влади університет реалізував важливий проект із духовного відродження греків Приазов'я для популяризації грецької мови і культури серед учнів шкіл. У 103 школах України грецьку мову вивчали понад 6000 учнів. Грецької мови навчали понад 120 викладачів, більшість з яких були випускниками Маріупольського державного університету. На базі цього закладу освіти було організовано круглі столи й онлайн-лекції за участю кіпрських партнерів (наприклад, «Кіпрське питання: 40 років спротиву», «Республіка Кіпр: шлях до незалежності» тощо). За підтримки консульства та Федерації грецьких товариств України впродовж 25 років 120 учителів грецької мови загальноосвітніх шкіл України, а також викладачі Маріупольського державного університету взяли участь у програмах підвищення кваліфікації у Кіпрському педагогічному інституті, які профінансував Фонд «Анастасіос Г. Левендіс».

За вагомий особистий внесок у справу зміцнення дружніх відносин і співпрацю народів Республіки Кіпр та України, а також за активну підтримку Маріупольського державного університету звання почесного професора Маріупольського державного університету було присвоєно відомим кіпріотам: Міністру освіти та культури Республіки Кіпр (2001 р.) Ураніосу Іоаннідісу, директорові Фонду «Анастасіос Г. Левендіс» (2004 р.) професору Вассосу Карайоргісу та його наступникові професору Хараламбосу Бакірдізісу (2017 р.), Повноважному Посланникові Республіки Кіпр у Великій Британії, ексміністру закордонних справ Республіки Кіпр (2007 р.) Георгіосу Якову, президентові Фонду «Анастасіос Г. Левендіс», голові ради директорів «Левендіс Груп» (2010 р.) Анастасіосу П. Левендісу, Президентові Республіки Кіпр (2011 р.) Деметрісу Христофіасу.

2. Організація та проведення на базі Маріупольського державного університету міжнародних наукових конференцій

Упродовж понад 30 років своєї діяльності Маріупольський державний університет неодноразово був у центрі уваги міжнародної наукової спільноти як організатор масштабних представницьких наукових форумів, що відбувалися на державному рівні.

2007 року МДУ та Почесне консульство Республіки Кіпр спільно з Міністерством освіти і науки України, Національною академією педагогічних наук України, Київським національним університетом імені Тараса

Із ректором Кіпрського університету професором Тассосом Христофідісом та Надзвичайним і Повноважним Послом України в Республіці Кіпр Русланом Німчинським після проведення публічної лекції: «Греки України: історія та сучасність» у Кіпрському університеті. Березень 2023 року

With the Rector of the University of Cyprus, Professor Tassos Christofides and Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Ukraine to the Republic of Cyprus Ruslan Nimchynskiy after the public lecture 'The Greeks of Ukraine: History and Present' at the University of Cyprus, March 2023

Президент України Володимир Зеленський дав високу оцінку діяльності Маріупольського державного університету й виступив на Всеукраїнському молодіжному форумі «Кожне завтра починається вже сьогодні». 29 жовтня 2019 року

President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy praised the activities of Mariupol State University and addressed the All-Ukrainian Youth Forum entitled Every Tomorrow Starts Today, 29 October 2019

науковий форум зібрав понад 200 відомих фахівців у галузі елліністики з 53 університетів та академічних інститутів України, Греції, Кіпру, Італії, Німеччини, Австралії [6, с. 222].

Із великими доповідями на конференції виступили президент Національної академії педагогічних наук, академік Василь Кремень, усесвітньо відомий науковець, професор, директор Фонду «Анастасіос Г. Левендіс» Васос Карайоргіс та інші.

Учасники конференції затвердили рекомендації, в яких підтримали зусилля Президента України та Кабінету Міністрів України, спрямовані на розширення міжнародних контактів держави та дотримання курсу європейської інтеграції. У рекомендаціях було запропоновано розширити й поглибити фундаментальні та прикладні дослідження з проблем українсько-грецьких відносин, розвивати творчу співпрацю між науково-дослідними інститутами України та науковими центрами Греції, Кіпру та інших країн із метою обміну науковою інформацією. Усі присутні відзначили високий рівень організації конференції та важливість практичних кроків МДУ за напрямом євроінтеграції.

У 2018 році Маріупольський державний університет, Почесне генеральне консульство Республіки Кіпр у Маріуполі спільно з Національною академією педагогічних наук України, Посольством Республіки Кіпр в Україні, Фондом «Анастасіос Г. Левендіс» провели масштабну науково-практичну конференцію, присвячену питанням інтернаціоналізму. На конференції виступили: Надзвичайний і Повноважний Посол Республіки Кіпр в Україні Луїс Телемаху (2017–2022 рр.), віцепрезидент НАПН України, академік Олег Топузов, учений секретар Відділення вищої освіти НАПН України, академік Петро Саух та інші відомі українські та закордонні науковці.

Шевченка, Інститутом політичних та етнонаціональних досліджень імені академіка І.Ф. Кураса, місцевими органами влади та Федерацією грецьких товариств України, а також Міністерством освіти та релігії Грецької Республіки, провідними грецькими університетами, Міністерством освіти та культури Республіки Кіпр, Фондом «Анастасіос Г. Левендіс», Посольством Республіки Кіпр в Україні та Кіпрським університетом провели широкомасштабну науково-практичну конференцію «Розвиток еллінізму в Україні в XVIII–XXI століттях». Цей

Результатом роботи форуму «Інтернаціоналізація вищої освіти України в умовах полікультурного світового простору: стан, проблеми, перспективи» стало видання збірки матеріалів, до якого увійшли тези доповідей науковців із 56 університетів України і 19 іноземних університетів. Учасники розробили рекомендації щодо забезпечення інтернаціоналізації вищої освіти України, які адресували Кабінету Міністрів України, Міністерству освіти і науки України, органам місцевого самоврядування та закладам вищої освіти. Водночас на форумі було схвалено модель міжнародної співпраці МДУ [6, с. 224].

3. Співпраця у сфері культури

За підтримки Почесного генерального консульства Республіки Кіпр у Маріуполі щорічно організовували програми для українських дітей, які відвідували Кіпр, відпочивали та ознайомлювалися з місцевою історією і культурою. Улітку 2013 року вперше в Україні реалізовано програму прийому 30 кіпрських школярів до найкращого дитячого табору Сходу України «Перлина Донеччини». У 2010–2011 роках у Маріупольському державному університеті провели виставку дитячих малюнків «Кіпр очима дітей». Фонд «Анастасіос Г. Левендіс» запросив учасників виставки – маріупольських дітей – на Кіпр та організував їм цікаву програму. З 2011 року ця виставка працює на постійній основі в Музеї «Анастасіос Г. Левендіс» у Нікосії.

Великим успіхом та популярністю на Кіпрі користувався колектив народного танцю Маріупольського державного університету «Промінь». Надзвичайний і Повноважний Посол України в Республіці Кіпр професор Борис Гуменюк ще 2004 року виступив з ініціативою організувати перший прийом з нагоди Дня Незалежності України. Посол у своїй книжці «Із щоденника посла України» пише, що «існував класичний сценарій. Але хотілося додати якусь таку родзинку, яка б зробила цей дипломатичний тривіальний захід незабутнім, із українським присмаком» [7, с. 59].

І такою родзинкою став танцювальний колектив Маріупольського

Із президентом Фонду «Анастасіос Г. Левендіс» Анастасіосом П. Левендісом та директором фонду професором Хараламбосом Бакірдізісом. Квітень 2022 року

With Anastasios P. Leventis, Chairman of the Anastasios G. Leventis Foundation, and Charalambos Bakirtzis, Director of the Foundation, April 2022

Із першою леді Республіки Кіпр Філіппою Карсерою та Послом України в Республіці Кіпр Русланом Німчинським на благодійному заході, який організував БФ «Майбутнє – дітям» спільно з Міністерством освіти, молоді та спорту Республіки Кіпр. Травень 2023 року

With the First Lady of the Republic of Cyprus Philippa Karsera and Ambassador of Ukraine to the Republic of Cyprus Ruslan Nimchynskyi at a charity event organised by the Future for Children Foundation in cooperation with the Ministry of Education, Sport and Youth of the Republic of Cyprus, May 2023

Дня Незалежності України стали щорічними.

Танцювальні колективи МДУ «Промінь» та «Корес» брали участь у десяти, одинадцятому та чотирнадцятому міжнародних фестивалів середземноморських народних танців на Кіпрі (у 2015, 2016 та 2019 роках), де ставали лауреатами.

Із 2013-го щорічно для студентів, які вивчають грецьку мову, проводили міжнародний конкурс «Ларнака – ворота Кіпру» – з ініціативи Організації з розвитку туризму Ларнаки, Почесного генерального консульства Республіки Кіпр у Маріуполі та Маріупольського державного університету. У квітні 2018 року за ініціативи Фонду «Анастасіос Г. Левендіс» Почесне генеральне консульство Республіки Кіпр у Маріуполі влаштувало виставку дитячих малюнків «Агіос Онісіфорос – захисник Кіпру».

4. Економічна співпраця

Слід зазначити, що Почесне генеральне консульство Республіки Кіпр у Маріуполі приділяло значну увагу питанням розвитку торговельно-економічних зв'язків. Спільно з Посольством Республіки Кіпр в Україні, Торгово-промисловою палатою України, Донецькою обласною торгово-промисловою палатою, Торгово-промисловою палатою Республіки Кіпр, а також із Торгово-промисловою палатою міста Пафос регулярно проводили бізнес-форуми за участю бізнесменів Кіпру й України в Києві та Донецьку.

Важливе значення для розвитку та зміцнення двосторонньої співпраці в політичній та економічній сферах мав візит Президента Республіки Кіпр Нікоса Анастасіадіса (2013–2023 рр.) до України 10–12 грудня 2015 року.

державного університету – неодноразовий переможець міжнародних фестивалів та конкурсів в Україні, Греції та на Кіпрі, який прибув на захід на запрошення Б. Гуменюка. І як пише автор: «Все спрацювало, як я зрозумів. У вишиванках гарні хлопці та дівчата, представники цього відомого в Україні, на Кіпрі, в Греції університету виконали гімн двох країн: Кіпру – грецькою і нашою, звичайно, рідною мовою. То був справжній тріумф. Судячи з реакції гостей, особливо кіпрського державного керівництва на чолі з Президентом П. Пападопулосом, така складова протокольно-дипломатичного заходу була продемонстрована на Кіпрі вперше» [7, с. 63]. Такі зустрічі на честь

У межах візиту він виступив на спільному українсько-кіпрському бізнес-форумі та відзначив успішну роботу Почесного генерального консульства Республіки Кіпр у Маріуполі за напрямом розвитку кіпрсько-української співпраці.

За ініціативи Президента України Володимира Зеленського 30 жовтня 2019 року в Маріуполі відбувся Міжнародний інвестиційний форум. За дорученням тодішнього Посла Республіки Кіпр в Україні Луїса Телемаху автор статті мав за честь виступити на цьому представницькому форумі [8].

5. Гуманітарна допомога

Почесне генеральне консульство Республіки Кіпр у Маріуполі проводило активну гуманітарну роботу з населенням міста. Значну гуманітарну допомогу надавав відомий меценат Кіпру Андреас Софоклеус. Дітям, учням шкіл та студентам із зони бойових дій, громадянам, які постраждали від агресії росії, від вибухів у Східному районі Маріуполя в січні 2015 року, було надано теплі речі, ковдри, дитяче приладдя, іграшки, сантехніка. Також було надано велику медичну допомогу медикаментами та обладнанням Маріупольській лікарні № 4 та іншим лікарням міста.

6. Питання громадян

Упродовж 17 років Почесне генеральне консульство Республіки Кіпр у Маріуполі активно розв'язувало різноманітні питання, а також надавало такі послуги громадянам: надання дозволів для в'їзду, супровід працевлаштування громадян України на Кіпрі, отримання громадянства, туризм, придбання нерухомості на Кіпрі, засвідчення документів, їхній переклад тощо. За чотири роки, коли діяла система електронних віз для громадян України, консульство оформило 3114 віз. Після скасування цієї системи за візами для в'їзду в Республіку Кіпр звернулися понад 300 осіб. Було отримано 334 заяви для засвідчення документів, видано 306 робочих віз. Загалом до Почесного генерального консульства Республіки Кіпр у Маріуполі за минулий період звернулося за консульською допомогою понад 5000 громадян України.

Студенти МДУ та Кіпрського університету врочисто зустрічають шановних гостей на відкритті Почесного консульства Республіки Кіпр у Маріуполі. 2006 рік

Students of the MSU and the University of Cyprus welcome the distinguished guests at the opening of the Honorary Consulate of the Republic of Cyprus in Mariupol, 2006

Тепла зустріч в улюбленому Києві з Тимчасово повіреною у справах Республіки Кіпр в Україні Ліною Темістоклеус, під час якої обговорили активізацію роботи Почесного генерального консульства Республіки Кіпр у Маріуполі та питання українських біженців на Кіпрі. Липень 2023 року

A warm meeting in my beloved Kyiv with Chargé d'Affaires of the Republic of Cyprus in Ukraine Lina Themistocleous, discussing the ways to intensify the work of the Honorary Consulate-General of the Republic of Cyprus in Mariupol and the problem of Ukrainian refugees in Cyprus, July 2023

7. Робота Почесного генерального консульства Республіки Кіпр у Маріуполі за умов повномасштабної агресії росії проти України

Попри відважну боротьбу героїчних захисників Маріуполя, унаслідок багаторазової переваги російських військ у живій силі та військовій техніці, варварських бомбардувань півмільйонного міста, яке було форпостом вільної України на Південному Сході, окупантам вдалося захопити місто. Маріуполь майже весь знищений. Було зруйновано всі шість навчальних корпусів МДУ, офіс Почесного генерального консульства Республіки Кіпр у Маріуполі. У цих умовах керівництво університету на чолі з ректором, професором

Миколою Трофименком, за підтримки Міністерства освіти і науки України переїхало до Києва, набувши статусу університету-переселенця. Ректор, викладачі та співробітники закладу освіти активно, професійно та успішно працюють над відродженням і розвитком Маріупольського державного університету.

Після багатоденного перебування в пекельних умовах у підвалі автору статті з дружиною та іншими маріупольцями вдалося виїхати через зелений коридор до Запоріжжя. За наполяганням Міністерства закордонних справ Республіки Кіпр та із безцінною допомогою тодішньої Голови Місії Республіки Кіпр в Україні Ліни Темістоклеус – талановитої, авторитетної дипломатки, великого друга України – я разом зі своєю дружиною наприкінці березня 2022 року прибув на Кіпр, де ми отримали статус осіб, які тимчасово там проживають. За нових умов я бачив своє завдання в тому, щоб довести до відома вищого політичного керівництва Республіки Кіпр реальну, жорстоку, складну ситуацію в Україні і, зокрема, в Маріуполі, яку спричинила військова агресія росії проти України, а також заручитися підтримкою справедливої, відважної та героїчної боротьби, яку веде український народ за волю, демократію і незалежність. Слід наголосити, що за багато років роботи ректором Маріупольського державного університету та Почесним генеральним консулом Республіки Кіпр у Маріуполі у мене склалися довірчі, ділові та дружні взаємини з багатьма відомими політиками, дипломатами, науковцями Кіпру, випускниками МДУ, які мешкають на Кіпрі. Важливим напрямом моєї роботи тут є надання допомоги

українським біженцям, викладачам, співробітникам та студентам МДУ.

12 липня 2022 року я мав тривалу, теплу, відверту та змістовну розмову з тодішнім Президентом Республіки Кіпр Нікосом Анастасіадісом, якого я маю за честь знати понад десять років. Він із великою повагою та розумінням ставиться до сміливої та справедливої боротьби українського народу за свою свободу і незалежність, тому наголосив, що Республіка Кіпр рішуче виступає за пріоритет міжнародного права, незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України. Я сердечно подякував йому за політичну солідарність з Україною, велику фінансову допомогу українським біженцям, яку надає уряд Кіпру, забезпечення безкоштовного проживання та харчування біженців у готелях.

17 червня 2022 року відбулася цікава та тривала ділова розмова з тодішнім Міністром закордонних справ Республіки Кіпр Янісом Касулідісом. Міністр наголосив, що Республіка Кіпр підтримує відважну боротьбу українського народу за свободу, демократію та незалежність України. Він відзначив активну роботу, яку проводить Почесне генеральне консульство Республіки Кіпр. У зв'язку з військовою агресією росії проти України та варварською руйнацією м. Маріуполя й офісу Почесного генерального консульства Республіки Кіпр у цьому місті було ухвалено рішення тимчасово розмістити Почесне генеральне консульство на Кіпрі. Я щиро подякував Міністру за допомогу та підтримку.

20 квітня 2022 року відбулася тривала ділова розмова з тодішнім Міністром освіти, спорту та молоді Республіки Кіпр Продромосом Продрому. Слід зазначити, що Маріупольський державний університет понад 20 років активно співпрацює з Міністерством освіти Республіки Кіпр. На зустрічі з Продромосом Продрому було обговорено чимало питань, зокрема організація навчання українських біженців (дітей і дорослих) грецькою мовою, яке реалізовуватимуть викладачі МДУ, розроблення програм для українськомовних школярів і студентів, викладання української мови та історії України для біженців, співпраця Маріупольського державного університету з університетами Кіпру.

Питання викладання грецької та української мов біженцям, розвиток співпраці в освітній, науковій та культурній галузях, участь у заходах,

Студентів-міжнародників МДУ, які перебували на навчальному стажуванні в Міністерстві закордонних справ Кіпру, прийняв тодішній Міністр закордонних справ Георгіос Якову. Серед студентів – Микола Трофименко, нинішній ректор Маріупольського державного університету. 2005 рік

The students of international relations major of the MSU, who were undergoing an internship at the Ministry of Foreign Affairs of Cyprus, were received by the then Minister for Foreign Affairs Georgios Iacovou. Among the students was Mykola Trofymenko, the current rector of Mariupol State University, 2005

Танцювальний колектив народного танцю МДУ «Промінь» неодноразово ставав переможцем міжнародних фестивалів на Кіпрі. 2019 рік

The Promin folk dance group of the MSU has repeatedly won international festivals in Cyprus, 2019

які проводить Посольство України, детально обговорювали під час теплої ділової зустрічі з Надзвичайним і Повноважним Послом України в Республіці Кіпр Русланом Михайловичем Німчинським.

Неодноразово зустрічався з ректором Кіпрського університету (провідний університет Кіпру), професором Тассосом Христофідісом, деканами факультетів. Під час зустрічей і переговорів ми обговорювали питання співпраці між МДУ та Кіпрським уні-

верситетом, надання допомоги викладачам, співробітникам та студентам МДУ, можливість отримання подвійних дипломів, здійснення програм «Еразмус+» тощо. Кіпрський університет виділив 17 бакалаврських та магістерських стипендій для школярів, студентів і викладачів із Маріуполя та України. Учасники цієї програми безкоштовно навчаються в університеті та отримують стипендії. Трох викладачів із Маріуполя було запрошено на роботу до Кіпрського університету для читання лекцій у школі грецької мови.

29 червня 2022 року автор статті взяв участь в урочистих зборах викладачів, співробітників і студентів Кіпрського університету, присвячених випуску магістрів. На цих зборах із промовою виступив тодішній Президент Республіки Кіпр Нікос Анастасіадіс, який вручив найкращим студентам дипломи та премії. У своєму виступі ректор Кіпрського університету Тассос Христофідіс тепло говорив про Маріупольський державний університет, який є символом героїчного Маріуполя.

На зустрічі з ректором Технологічного університету ТЕПАК професором Панайотісом Зафірісом обговорювали питання двосторонньої співпраці, отримання подвійних дипломів, програми «Еразмус+» тощо. Автор також провів презентацію МДУ для членів ученої ради. Під час цієї презентації домовилися із цим університетом та кіпрським меценатом Андреасом Софоклеусом про надання допомоги викладачам із Маріуполя, які працюють з українськими біженцями.

У Нікосії двічі відбулася тепла та дружня бесіда з президентом Фонду «Анастасіос Г. Левендіс» Анастасіосом П. Левендісом та директором цього Фонду професором Хараламбосом Бакірдізісом. Я сердечно подякував керівництву цього всесвітньо відомого фонду за велику допомогу викладачам, співробітникам МДУ, а також за багаторічну активну та плідну співпрацю. Фонд свого часу надав допомогу в розвитку

матеріально-технічної бази МДУ, подарував бібліотеку елліністичних студій «Константінос Левендіс», яка налічувала понад 18 тис. примірників навчальної, наукової і художньої літератури грецькою, англійською та німецькою мовами, організовував стажування викладачів і студентів в університетах Кіпру, допомагав у проведенні спільно з Федерацією грецьких товариств України Всеукраїнських олімпіад із грецької мови серед українських студентів та школярів.

На прохання керівництва Кіпрського університету та Фонду «Анастасіос Г. Левендіс» автор статті прочитав публічні лекції з історії греків України та сучасного становища України за умов широкомасштабної війни, яку розв'язала росія. На лекціях також виступили ректор Кіпрського університету, професор Тассос Христовідіс, Надзвичайний і Повноважний Посол України в Республіці Кіпр Руслан Німчинський, директор Фонду «Анастасіос Г. Левендіс» професор Хараламбос Бакірдіз, викладачі й студенти Кіпрського та Маріупольського державного університетів, журналісти [9].

Автор статті взяв участь у прямому ефірі кіпрської державної телекомпанії «Сігма», а також долучився до багатьох інших заходів.

У лютому 2023 року в Нікосії відбулася тепла зустріч і плідна бесіда з Надзвичайним і Повноважним Послом Республіки Кіпр в Україні Міхалісом Захаріоглу. Було обговорено питання розвитку й зміцнення співпраці між Кіпром та Україною за нових умов, а також роботу Почесного генерального консульства Республіки Кіпр в Маріуполі.

13 травня 2023 року автор статті долучився до благодійного заходу, який організував кіпрський Фонд «Майбутнє – дітям» і Міністерство молоді та спорту Республіки Кіпр. На ньому виступила перша леді Республіки Кіпр Філіппа Карсера, яка тепло говорила про великі зусилля її країни щодо надання допомоги українським біженцям та їхнім дітям.

Наприкінці липня 2023 року в Києві відбулася тепла зустріч і змістовна бесіда з Тимчасово повіреною в справах Республіки Кіпр в Україні Ліною Темістоклеус, на якій обговорили активізацію роботи Почесного генерального консульства Республіки Кіпр у Маріуполі та питання українських біженців на Кіпрі.

Отже, Почесне генеральне консульство Республіки Кіпр у Маріуполі проводить значну роботу з розвитку та зміцнення

12 липня 2022 року відбулася тепла зустріч і тривала бесіда з Президентом Республіки Кіпр Нікосом Анастасіадісом (2013–2023 рр.)

On 12 July 2022, a warm meeting and a lengthy conversation took place with the President of the Republic of Cyprus Nicos Anastasiades (2013–23)

співпраці Кіпру й України в гуманітарній, дипломатичній, освітній, науковій та культурній царинах.

Досить важливим і відповідальним напрямом роботи Почесного генерального консульства є зміцнення позитивного іміджу України на Кіпрі, підтримка героїчної боротьби українського народу за свободу, незалежність і територіальну цілісність України, підтримка її європейських прагнень.

1. Поточний архів Почесного генерального консульства Республіки Кіпр у Маріуполі. 2016 р.
2. Утров Е. В Мариуполе открылось консульство Кипра. URL: https://worldnewsage.com/ru/zhizn/v_mariupole_otkrylos_konsulstvo_kipra_4a07dc0e5a926
3. Balabanov, K. (2010) *I empeiria tis ekpaideftikis, Epistimonikis kai Politistikis synergasias tis Oukranias kai tis Kypriakis Dimokratias ti synchroni periodo* [The experience of educational, scientific, and cultural cooperation between Ukraine and the Republic of Cyprus in the modern period]. Nicosia: Power Publishing
4. Koutna, I. (2013) *Ta paramythia ton Ellinon tis Azofikis: katagogi, glossa, afigimatikes, kai yfologikes domes* [The tales of the Greeks of Azov: origin, language, narrative, and stylistic structures]. Athens: Elliniki Laografiki Etaireia
5. Koutna, I. (2016) *Ta paramythia ton Ellinon tis Azofikis. Ta roumeika paramythia* [The tales of the Greeks of Azov. The Roumeian tales]. Athens: Elliniki Laografiki Etaireia
6. Балабанов К. Маріупольський державний університет: від заснування до сьогодення: життєвий шлях освітянина, науковця, дипломата. Маріуполь: ПрАТ «Газета «Приазовський робочий»», 2019. 319 с.
7. Гуменюк, Б.І. Із щоденника посла України. Київ–Нікосія–Київ. К.: ДП «ГДІП», 2021. 208 с.
8. Поточний архів Почесного генерального консульства Республіки Кіпр у Маріуполі. 2019 р.
9. 'Ellines tis Oukranias, istoriki diadromi kai synchroni epochi' (2023) *Paideia News*, 23 March. Available at: <https://paideia-news.com/biblia/2023/03/23/ellines-tis-oykranias-istoriki-diadromi-kai-sygxroni-epoxi/>

Kostiantyn BALABANOV,
Honorary Consul-General of the Republic of Cyprus in Mariupol,
Doctor of Political Science,
Full Professor, Corresponding Member
of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine,
Professor of the Political Science and International Relations Department
of the Mariupol State University

THE WORK OF THE HONORARY CONSULATE-GENERAL OF THE REPUBLIC OF CYPRUS IN MARIUPOL IN THE DEVELOPMENT AND STRENGTHENING OF FRIENDSHIP AND COOP- ERATION BETWEEN THE REPUBLIC OF CYPRUS AND UKRAINE

Abstract. The article analyses the work of the Honorary Consulate-General of the Republic of Cyprus in Mariupol in developing multilateral cooperation between the Republic of Cyprus and Ukraine in key areas such as educational, scientific, cultural, humanitarian, and economic fields. The author talks about the fact that during many years of work as the rector of the Mariupol State University (MSU), Honorary Consul-General of the Republic of Cyprus in Mariupol, he developed trusting business and friendly personal relations with many famous Cypriots – politicians, diplomats, scientists, and graduates of the Mariupol State University, who work in Cyprus and help develop cooperation between the Republic of Cyprus and Ukraine.

The author of the article highlights the significant contribution of Mariupol State University to the development and strengthening of friendship and cooperation between the Ukrainian and Cypriot peoples. The author thoroughly examines the work of the Honorary Consulate-General of the Republic of Cyprus in the new conditions of Russia's full-scale aggression against Ukraine. He actively updates the President of the Republic of Cyprus, ministers, rectors, scientists, journalists, and students about the difficult and brutal situation in Ukraine and Mariupol, which resulted from the full-scale Russian-Ukrainian war. Enlightening about the heroic struggle of the Ukrainian people against the Russian invaders, the author emphasises that the Republic of Cyprus' top leadership supports the Ukrainian people's courageous struggle for the freedom, sovereignty, and territorial integrity of Ukraine.

Keywords: Ukraine, Republic of Cyprus, Honorary Consulate-General of the Republic of Cyprus in Mariupol, Mariupol State University, diplomacy, cooperation, education, science, culture, heroic struggle of the Ukrainian people.

Арад БЕНКЬО,
*Надзвичайний і Повноважний Посол
Австрійської Республіки в Україні*

ГУМАНІТАРНА ПІДТРИМКА АВСТРІЇ: ДОПОМОГА УКРАЇНІ В ЧАСИ ВІЙНИ

Австрійська Республіка надає значну гуманітарну підтримку Україні з початку повномасштабного російського вторгнення. Згідно з дослідженням Кільського інституту світової економіки, Австрія посідає перше місце у світі за обсягом гуманітарної допомоги Україні щодо ВВП. Ми пишаємося, що можемо бути партне-

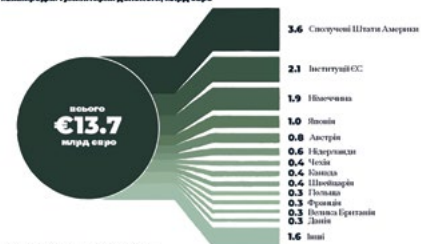
рами України, й завжди готові стояти пліч-о-пліч із нею, незалежно від того, скільки часу знадобиться, щоби подолати ці нелегкі часи.

Від самого початку війни австрійська організація «Nachbar in Not» запровадила понад 50 проєктів по всій Україні. Основну увагу було зосереджено на відновленні шкіл та дитячих садків, будівництві укриттів, постачанні медичного обладнання, а також предметів першої необхідності, зокрема води та їжі. Проте найбільше гуманітарної допомоги Австрія надала в зимовий період, аби вбезпечити людей у холодну пору. Сотні генераторів та нових вікон отримали мешканці Вінницької, Миколаївської, Одеської, Харківської, Херсонської та Чернігівської областей. Після катастрофічного руйнування дамби Каховської ГЕС Австрійська Республіка забезпечила понад 20 000 українців питною водою. Австрія й надалі підтримуватиме Україну в нелегкому процесі подолання гуманітарної кризи, яку спричинило вторгнення Росії, і надаватиме продукти харчування, воду, медичне обладнання, лікарняні ліжка та автомобілі швидкої допомоги.

€13.7 МЛРД ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ УКРАЇНІ

Міжнародна гуманітарна допомога, млрд євро

500
ДНІВ
ВІЙНИ

Джерело: Німецький інститут світової економіки,
дані на 30 травня 2023

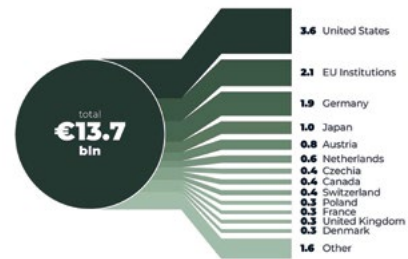
t.me/uawarinforgraphics

TOP
LEAD

€13.7 BLN FOR HUMANITARIAN AID TO UKRAINE

International humanitarian aid, bn euros

500
DAYS
OF THE WAR

Source: Kiel Institute for the World Economy, data as of May 30, 2023

t.me/uawarinforgraphics

TOP
LEAD

Крім того, ми пишаємося тим, що маємо змогу прийняти близько 100 000 переселенців з України та забезпечити їх належним житлом, доступом до медичного страхування, працевлаштування, освіти й інших основних послуг в Австрії доти, доки це їм буде потрібно. У перші тижні повномасштабного вторгнення ми допомогли виїхати за кордон майже сотні дітей, дітей-сиріт, їхнім вихователям, а також пацієнтам з онкологічними захворюваннями разом із родичами. Наша гуманітарна місія організовувала евакуаційні рейси з Кишинева до Відня для кількох тисяч осіб, найперше – дітей та людей, які потребували медичної допомоги. Українцям, що отримали притулок в Австрії, надано цілковиту підтримку та створено належні умови для життя. Уже понад півтора року завдяки нашій співпраці з місцевою українською владою діти зі Сходу України мають змогу приїжджати до Австрії, щоб відпочити та оговтатися після тяжких обставин, з якими їм довелося зіткнутися на Батьківщині. Наша підтримка, зокрема щодо майбутнього українських дітей, не має меж і триватиме до завершення війни та усунення її наслідків.

HUMANITARIAN AID FROM AUSTRIA: SUPPORTING UKRAINE DURING TIMES OF WAR

Since the beginning of the full-scale Russian invasion of Ukraine, Austria has offered large-scale humanitarian support to Ukraine. According to the Kiel Institute for the World Economy, Austria ranks number one globally when it comes to humanitarian support to Ukraine in terms of GDP. We are proud to be Ukraine's partner and will continue to stand by Ukraine's side for as long as needed.

The Austrian organisation, Nachbar in Not, has implemented more than 50 projects all over Ukraine since the beginning of the war, including the reconstruction of schools and kindergartens, the construction of shelters, the supply of medical equipment as well as most basic necessities such as food and water. Austrian aid also focused on support during the winter months, supplying hundreds of generators and reconstructing windows to make apartments safe to live in during the winter season in the regions of Kherson, Kharkiv, Vinnytsia, Odesa, Mykolaiv and Chernihiv, amongst others. After the catastrophic destruction of the Nova Kakhovka dam, Austria supplied over 20,000 people with fresh water. From food, water, hospital beds, emergency vehicles and medical equipment, Austria will continue to support Ukraine in fighting the humanitarian crisis caused by the Russian invasion.

Moreover, we are proud to host around 100,000 displaced Ukrainians in Austria and will offer a home, access to health insurance, the labour market, education, and basic services for as long as need be. In the first weeks of the full-scale invasion, we were able to assist with the departure of close to a hundred orphans and their caregivers, children, and cancer patients with their relatives. Austria also organised evacuation flights from Chisinau to Vienna for several thousand people, focusing on evacuating children and people in medical need. In Austria, we continue to give shelter to and care about Ukrainians. Over a year and a half since the beginning of the full-scale invasion, we have cooperated with local Ukrainian authorities to enable children from Eastern Ukraine to travel to Austria to rest and recover from the hardship they are facing at home. We will continue to support especially children, the future of Ukraine, until the end of the war and beyond.

Елена Летісія МІКУСІНСКІ,
*Надзвичайна й Повноважна Амбасадорка
Аргентинської Республіки в Україні*

ДІЯЛЬНІСТЬ ПОСОЛЬСТВА АРГЕНТИНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В УКРАЇНІ

Серпень, 2023 рік

Від початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну Аргентинська Республіка засуджує дії країни-агресора й послідовно голосує проти неї в усіх відповідних міжнародних організаціях, як-от Генеральна Асамблея ООН (ГА ООН), Рада ООН з прав людини тощо.

Зокрема, Аргентина проголосувала за ухвалення таких резолюцій ГА ООН:

- ES-11/1 «Агресія проти України» від 2 березня 2022 року;
- ES-11/2 «Гуманітарні наслідки агресії проти України» від 24 березня 2022 року;
- ES-11/3 «Призупинення права на членство Російської Федерації в Раді ООН з прав людини» від 7 квітня 2022 року;
- ES-11/4 «Територіальна цілісність України: захист принципів Статуту ООН» від 12 жовтня 2022 року;
- ES-11/5 «Сприяння здійсненню правового захисту та забезпеченню відшкодування збитків у зв'язку з агресією проти України» від 14 листопада 2022 року;
- 77/229 «Ситуація з правами людини в тимчасово окупованій АР Крим та м. Севастополь, Україна» від 15 грудня 2022 року;
- ES-11/6 «Принципи Статуту Організації Об'єднаних Націй, що лежать в основі досягнення всеосяжного, справедливого та сталого миру в Україні» від 23 лютого 2023 року;
- 77/284 «Співпраця між ООН та Радою Європи» від 26 квітня 2023 року.

Головуючи в Раді ООН з прав людини в Женеві, Аргентина голосувала за усунення Російської Федерації з цього органу, а також проти агресії – на інших міжнародних форумах, зокрема у Відні, Парижі та ЮНЕСКО.

Аргентинська Республіка наголошує на принципах міжнародного права, які є для неї вирішальними. На першому місці – державний суверенітет, відтак – мирне розв’язання конфліктів, а тоді, що найважливіше, – територіальна цілісність.

Для Аргентини принцип територіальної цілісності є універсальним. Не існує подвійних стандартів: його має бути застосовано в Гібралтарі, Грузії, Косово, Південній Атлантиці та Україні.

Крім того, цей та інші принципи, як-от суверенітету й мирного розв’язання суперечок, є найважливішими в Статуті Організації Об’єднаних Націй.

Аргентинська Республіка є частиною Глобального Півдня, але має особливі тісні політичні й історичні зв’язки з Європейським Союзом. Ба більше, саме через ці зв’язки справи ЄС часто стосуються й Аргентини.

Країни середньої ланки, як-от Аргентина, можуть мати незалежність і водночас бути взаємозалежними в цій багатополярній системі.

Аргентинська Республіка належить до комерційного блоку МЕРКОСУР, є членом G20, має особливі відносини з деякими країнами ЄС. Зокрема, МЕРКОСУР підписав угоду з Європейським Союзом (тривають певні обговорення щодо виконання цієї важливої для обох блоків домовленості).

Аргентина також має величезний потенціал для поглиблення комерційних зв’язків з іншими партнерами, як-от Індія і Китай. Що ж до партнерства з Європейським Союзом, то воно не обмежується лише комерційною сферою – це частина нашої історії та спільних цінностей, як-от захист прав людини, демократії тощо.

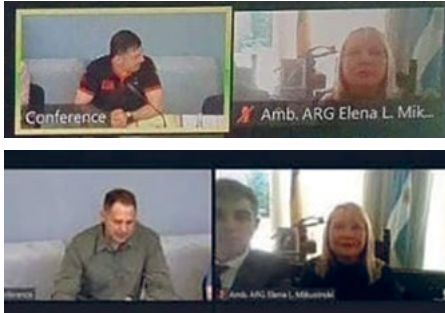
У нових реаліях сьогодення ми, як і тридцять років тому, розуміємо, що деякі інституції необхідно змінити – наприклад, Раду Безпеки ООН. Аргентина проти права вето та постійних членів і натомість обстоює прозоріший, демократичніший Радбез.

Війна в Україні доводить потребу змінити лад, що склався після Другої світової війни й не відображає поточного багатополярного світоустрою та різносторонньої системи.

І останнє, але не менш важливе: Аргентина, держава середньої потужності, є і надалі буде важливим гравцем в енергетичному секторі, адже має великий запас літію та зеленого водню. Країна також відіграє значну роль у постачанні продовольства, допомагаючи розв’язувати питання продовольчої безпеки. Ці дві галузі – енергетична і харчова – матимуть вирішальне значення для позиції Аргентинської Республіки у світі.

Заходи, які було реалізовано з червня 2022 року по червень 2023-го

• **30 червня 2023 року** Надзвичайна й Повноважна Амбасадорка Елена Летісія Мікусінські взяла участь у зустрічі, яку організував Керівник Офісу Президента України Андрій Єрмак. На заході також були присутні голови дипломатичних представництв Великої Британії, Данії, Індонезії, Мексики, Німеччини, Південної Кореї, США, Японії тощо. До обговорення долучився й омбудсмен Дмитро Лубінець.

• **29 червня 2023 року** Елена Летісія Мікусінські відвідала конференцію «В облозі: захоплива історія стійкості України», проведену під головуванням Посла України в Румунії Ігоря Прокопчука й за організаційного сприяння Євроатлантичного центру стійкості в Бухаресті.

• 29 червня 2023 року в Музичному салоні Національної філармонії України також провели концерт «Grand Astor» у межах заходів до тридцятої річниці відкриття Посольства Аргентинської Республіки в Україні.

Програма концерту: твори Астора П'яццолли у виконанні Квартету баяністів імені Миколи Різоля – «Весна в Буенос-Айресі», аранжування Олега Шияна; «Несамовите танго», аранжування В'ячеслава Самофалова; «Будь ласка», аранжування В. Самофалова; «Літо в Буенос-Айресі», аранжування Віталія Козицького; «Фраканана», аранжування В. Самофалова; «Смерть янгола», аранжування Ігора Саєнка; «Осінь в Буенос-Айресі», аранжування О. Шияна; «Фуга-містерія», аранжування І. Саєнка; «Мелодія без слів», аранжування В. Самофалова; «Зима в Буенос-Айресі», аранжування Андрія Гірко; «Танго свободи», аранжування В. Самофалова.

Міністерство культури та інформаційної політики України
МУЗИЧНИЙ САЛОН
НАЦІОНАЛЬНОЇ ФІЛАРМОНІЇ УКРАЇНИ

За підтримки
Посольства Аргентинської Республіки в Україні

З нагоди 30-ї річниці відкриття
Посольства Аргентинської Республіки в Україні

«GRAND ASTOR»

ІМЕНІ МИКОЛИ РІЗОЛЯ –
лауреат міжнародних конкурсів
ВІТАЛІЙ КОЗИЦЬКИЙ
(перший баян)
ОЛЕГ ШИЯН (другий баян)
лауреат міжнародних конкурсів
ОЛЕКСІЙ КОЛОМОЄЦЬ
(бас-контрабас)
заслужений артист України
РОМАН МОЛОЧЕНКО
(бас-контрабас)

Лауреатка всесвітніх конкурсів
НАДІЯ АГЄВА-ШВЕД
(художнє слово)

Програма 29 червня 2023 року

**АСТОР П'ЯЦЦОЛЛА
(1921-1992)**

Із циклу концертів
«ПОРІ РОКУ В БУЕНОС-АЙРЕСІ»:
– Концерт «Primavera Porteña»
(Весна в Буенос-Айресі),
аранжування О. Шияна

Violentango (Несамовите танго),
аранжування В. Самофалова

Si tu quis más (Будь ласка),
аранжування В. Самофалова

Із циклу концертів
«ПОРІ РОКУ В БУЕНОС-АЙРЕСІ»:
– Концерт «Verano Porteño»
(Літо в Буенос-Айресі),
аранжування В. Козицького

Fra Canapa (Фраканана),
аранжування В. Самофалова

La Muerte del Ángel (Смерть Янгола),
аранжування І. Саєнка

O. Tanguo – Танго
Я. Бейрне – У ритмі танго
А. Матайчук – Життя танцює танго...
Читач НАДІЯ АГЄВА-ШВЕД

Земле у Раш (Земі і Пам),
аранжування В. Самофалова

Із циклу концертів
«ПОРІ РОКУ В БУЕНОС-АЙРЕСІ»:
– Концерт «Otoño Porteño»
(Осінь в Буенос-Айресі),
аранжування О. Шияна

Fuga y misterio (Фуга-містерія),
аранжування І. Саєнка

Milonga sin palabras (Мелодія без слів),
аранжування В. Самофалова

Із циклу концертів
«ПОРІ РОКУ В БУЕНОС-АЙРЕСІ»:
– Концерт «Invierno Porteño»
(Зима в Буенос-Айресі),
аранжування А. Гірко

Libertango (Танго свободи),
аранжування В. Самофалова

Концерт веде
НАДІЯ АГЄВА-ШВЕД

Бронювання та довідки за телефонами:
(044) 278 16 91, 270 59 04, 278 62 91
або на сайті
pifilarmonia.com.ua

- **26 червня 2023 року** в офіційній програмі фестивалю «Sunny Bunny LGBTQIA+ Film Festival» було представлено стрічку «Брудна гра» відомого аргентинського режисера Марко Бергера. Посольство Аргентинської Республіки в Україні – один зі спонсорів фестивалю. Під час презентації фільму організатори зачитали звернення Амбасадорки Елени Летісії Мікусінскі.

- **22 червня 2023 року** виповнилося тридцять років із дня відкриття Посольства Аргентинської Республіки в Києві. У межах святкування Посольство Аргентини в Україні організувало низку заходів, найпомітнішим серед яких став уже згаданий тут концерт «Grand Astor». Усі співробітники Посольства взяли участь у цьому емоційному івенті, зокрема й Надзвичайна і Повноважна Амбасадорка Елена Летісія Мікусінскі та секретар Посольства Хорхе Мартін Куаранта, які стежили за концертом віртуально.

З нагоди відзначення 30-ї річниці заснування диппредставництва в офісі Посольства Аргентинської Республіки створили пам'ятну залу всіх глав місії, дипломатичних службовців, адміністративних аташе та місцевого персоналу, які були частиною Посольства з 22 червня 1993 року. Найближчим часом заплановане її урочисте відкриття.

- **12 квітня 2023 року** Міністр закордонних справ Аргентини Сантьяго Каф'єро провів телефонну розмову з Міністром закордонних справ України Дмитром Кулебою.

- **28 березня 2023 року** було проведено захід «A Just and Lasting Peace in Ukraine». Міністр закордонних справ Аргентини Сантьяго Каф'єро взяв участь у віртуальній зустрічі, яку скликав держсекретар Сполучених Штатів Америки Ентоні Блінкен. Її мета – обговорити різні ініціативи щодо припинення війни між Росією та Україною та встановлення тривалого миру в Україні відповідно до принципів, викладених у Статуті ООН. Зі вступним словом виступив і Президент України Володимир Зеленський.

• **24 лютого 2023 року** – через рік після початку війни в Україні Аргентина знову засуджує російське вторгнення та вимагає припинити військові дії. Того ж дня Міністр закордонних справ Аргентинської Республіки Сантьяго Каф'єро прийняв копії Вірчих грамот у нового Посла України Юрія Клименка.

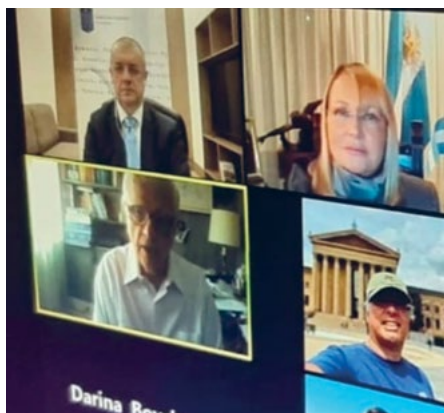
• **23 лютого 2023 року** Надзвичайна й Повноважна Амбасадорка Аргентини Елена Летісія Мікусінські зустрілася у Варшаві з новопризначеним Послом України в Аргентині Юрієм Клименком. Пан посол високо оцінив позицію Аргентинської Республіки щодо війни в Україні, подякував за підтримку, зокрема за шість резолюцій, за які та проголосувала на користь України в Генеральній Асамблеї ООН.

• **18 лютого 2023 року**, майже за рік після початку війни, Міністерство закордонних справ Аргентини через Аргентинське агентство з міжнародного співробітництва та гуманітарної допомоги «Білі шоломи» погодило нову пожертву гуманітарної допомоги Україні. Це дванадцятий вантаж із початку вторгнення. Загалом було відправлено 45 пакунків вагою 214 кілограмів, переважно з медичними засобами. Пересилання стало можливим завдяки співпраці з українськими громадськими організаціями в Аргентині. Координували цю діяльність президент Українського центрального представництва в Аргентині доктор Педро Лилик, президент Українського культурного товариства «Просвіта» арх. Хорхе Данилишин, аргентинський бізнесмен і меценат Енріке Пін'єйро, компанія «Aerolíneas Argentinas» та Посольство України в Буенос-Айресі.

• **14 січня 2023 року** до Посольства прибув новий дипломат – секретар Хорхе Мартін Куаранта, який до цього працював секретарем Посольства Аргентинської Республіки в Індонезії.

• **11 січня 2023 року** заступник Міністра закордонних справ Аргентинської Республіки Пабло Теттаманті провів відеоконференцію із заступником Міністра закордонних справ України Андрієм Мельником.

• **14 грудня 2022 року** Амбасадорка Елена Летісія Мікусінські та виконавчий президент Української палати торгівлі та промислу в Аргентині (CAUCI) пан Олег Яхно спільно організували відеоконференцію «Панорама румунської допомоги Україні», проведену під головуванням Посла Румунії в Україні пана Александру-Віктора Мікули.

C.A.U.C.I.
CAMARA ARGENTINO-UCRANIA DE COMERCIO E INDUSTRIA
УКРАЇНСКА ПАЛАТА ТОРГІВЛІ І ПРОМИСЛУ В АРГЕНТИНІ

videoconferencia

PANORAMA DE LA ASISTENCIA RUMANA A UCRANIA

a cargo del
Jefe de Misión de la Representación Diplomática de Rumania en Ucrania
Embajador Extraordinario y Plenipotenciario, D. Victor MICULA

Organizado por la Cámara Argentino-Ucrania de Comercio e Industria (CAUCI)

22 de diciembre 2022, a las 16:30 H. de Ucrania (11:30 H. de la Argentina)
la videoconferencia tendrá lugar en la plataforma zoom

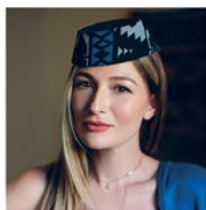

• **14 грудня 2022 року** в Національній філармонії України відбувся спеціальний концерт за підтримки Посольства Аргентини. Другу частину програми було присвячено Астору П'яццоллі.

• 19 серпня 2022 року заступник Міністра закордонних справ Аргентинської Республіки Пабло Теттаманті мав телефонну розмову з першою заступницею Міністра закордонних справ України Еміне Джапаровою.

Emine Dzhaparova
Primera Viceministra de Asuntos Exteriores de Ucrania

Pablo Anselmo Tettamanti
Secretario de Relaciones Exteriores, Ministerio de Relaciones Exteriores, Comercio Internacional y Culto de la República Argentina

Того ж дня в Медіацентрі ДП «ГДІП» провели презентацію XXIII випуску наукового щорічника «Україна дипломатична», який розповсюджують по всіх посольствах України за кордоном та акредитованих дипломатичних установах в Україні. Участь у заході взяли заступник Міністра закордонних справ України Євген Перемішніс, Міністр закордонних справ України (2007–2009 рр.) Володимир Огризко, віцепрезидент Національної академії наук України, доктор економічних наук Сергій Пирожков, члени українського дипломатичного корпусу та представники міжнародної громади, члени наукової та академічної спільнот. Амбасадорка Аргентини в Україні Елена Летісія Мікусінські долучилася до презентації онлайн.

Міністерство культури та інформаційної політики України
КОЛОННИЙ ЗАЛ ІМЕНІ М. В. ЛИСЕНКА
159-й сезон

За сприяння
Посольства Аргентинської Республіки в Україні

Лауреат премії імені М. В. Лисенка
Національний ансамбль солістів
«КИЇВСЬКА КАМЕРАТА»

Директор –
ОЛЕГ МАРИНЧЕНКО

Солісти –
народна артистка України
БОГДАНА ПІВНЕНКО
(скрипка)
заслужені артисти України
КИРИЛО БОНДАР
(скрипка)
ДМИТРО ТАВАНЕЦЬ
(клавесин, фортепіано)
лауреати міжнародних конкурсів
АРТЕМ ЗАМКОВ
(віолончель)
НАЗАРІЙ СТЕЦЬ (контрабас)

Солістка – **БОГДАНА ПІВНЕНКО**
Партія клавесина – **ДМИТРО ТАВАНЕЦЬ**
Basso continuo – **ЛОЛІТА ХОМЛІЧЕНКО**

А. П'яццолла – «SÉRIE DEL ANGEL»
(1921-1992)
для скрипки, віолончелі,
контрабаса, фортепіано
і оркестру (оркестрування
О. Маринченка):
– Introducción al Angel
– Milonga del Angel
– La Muerte del Angel
– Resurrección del Angel
Солісти – **КИРИЛО БОНДАР**
АРТЕМ ЗАМКОВ, НАЗАРІЙ СТЕЦЬ
ДМИТРО ТАВАНЕЦЬ

У разі оголошення повітряної тривоги
під час проведення концерту
аудиторія має терміново спуститися
до найпростішого укриття, що знаходиться
на -1 рівні фойє-мані

Бронювання та довідки за телефонами:
(044) 278 16 97, 270 59 04, 278 62 91
або онлайн
pna@armonia.com.ua

Програма 14 грудня 2022 року

• **1 липня 2022 року** Президент Аргентини Альберто Фернандес і Президент України Володимир Зеленський провели телефонну розмову.

Після того як 4 березня 2022 року Посольство Аргентинської Республіки в Україні було тимчасово перенесено до Бухареста, громадяни Аргентини в Україні й надалі отримують необхідну допомогу, наприклад, з оформленням проїзних документів, виконанням процедур в органах місцевої влади та задоволенням логістичних потреб. Амбасадорка Елена Летісія Мікусінські та співробітники Посольства Аргентини в Україні регулярно приїжджають в українське місто Чернівці для видавання паспортів громадянам Аргентини, які їм потрібні, щоби повернутися додому.

Надзвичайна й Повноважна Амбасадорка Елена Летісія Мікусінскі також відвідала з візитом ввічливості міського голову Чернівців Романа Клічука. Вона подякувала йому за постійну готовність співпрацювати з Посольством та надання допомоги громадянам Аргентини в Україні.

Команда Посольства Аргентинської Республіки в Україні

The staff of the Embassy of the Argentine Republic in Ukraine

ACTIVITIES OF THE EMBASSY OF THE ARGENTINE REPUBLIC IN UKRAINE

August 2023

The Argentine Republic has steadfastly condemned the aggression of the Russian Federation against Ukraine, voting against it in all relevant international organisations, including the United Nations General Assembly (UNGA) and the Human Rights Council.

The Argentine Republic voted in favour of all of the following resolutions of the UN General Assembly:

- ES-11/1 ‘Aggression against Ukraine’ on 2 March 2022;
- ES-11/2 ‘Humanitarian consequences of the aggression against Ukraine’ on 24 March 2022;
- ES-11/3 ‘Suspension of the rights of membership of the Russian Federation in the Human Rights Council’ on 7 April 2022;
- ES-11/4 ‘Territorial integrity of Ukraine: defending the principles of the Charter of the United Nations’ on 12 October 2022;
- ES-11/5 ‘Furtherance of remedy and reparation for aggression against Ukraine’ on 14 November 2022;
- 77/229 ‘Situation of human rights in the temporarily occupied Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine’, on 15 December 2022;
- ES-11/6 ‘Principles of the Charter of the United Nations underlying a comprehensive, just and lasting peace in Ukraine’ on 23 February 2023;
- 77/284 ‘Cooperation between the United Nations and the Council of Europe’, on 26 April 2023.

It is worth noting that Argentina, when presiding over the Human Rights Council in Geneva, voted in favour of suspending the Russian Federation from the body and against aggression in other international fora, such as Vienna, Paris, and UNESCO.

Argentina also emphasises international law principles that are crucial to us. State sovereignty comes first, followed by peaceful conflict resolutions, and, finally and most importantly for us, the notion of territorial integrity.

For Argentina, the principle of territorial integrity is universal, and there are no double standards; it is applied in Ukraine, Georgia, Kosovo, Gibraltar, and the South Atlantic.

Moreover, to be coherent, this principle and others, such as sovereignty and pacific solutions to controversies, are the most important principles of the United Nations Charter.

Argentina is part of the Global South but has privileged ties with the European Union, both political and historical. Furthermore, due to these connections, issues in the European Union frequently affect Argentina.

Middle-power nations like Argentina may be able to enjoy independence while still becoming interdependent in this multipolar framework.

Argentina belongs to Mercosur as a commercial bloc, is a member of the G20, has special relations with some countries of the European Union, and has signed a treaty as part of Mercosur with the European Union (currently partially under discussion in order to put into effect this important agreement for both blocs).

Argentina also has enormous potential for deepening commercial ties with other partners like India and China. In the case of the European Union, it is true that we have a partnership that goes beyond the commercial field because it is part of our history and our shared values, such as the defence of human rights and democracy, to name some.

In this new context, Argentina understands, as it did thirty years ago, that some institutions must be changed, such as the United Nations Security Council. We are against the veto and permanent members; we are in favour of a more transparent and democratic Security Council.

The war in Ukraine also reflects the need to change this post-World War II order that does not reflect the current multipolar world situation and the multilateral system.

Last but not least, Argentina, a middle-power nation, is and will continue to be a significant player in the energy sector; we have a large lithium and green hydrogen reserve, and we also play a significant role as a provider of food, aiding in the resolution of issues related to food security. These two industries – energy and food – will be crucial to our position in the world.

Events held from June 2022 to June 2023

- **30 June 2023.** Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary Elena Leticia Mikusinski took part in a meeting convened by Andrii Yermak, the Head of the Office of the President of Ukraine. Denmark, Germany, Indonesia, Japan, Mexico, South Korea, the United Kingdom, and the United States were among the countries represented, with their respective mission heads in attendance. Furthermore, Dmytro Lubinets, Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights, joined the conversation.

- **29 June 2023.** Ambassador Elena Leticia Mikusinski participated in the conference Under Siege: The Riveting Story of Ukraine's Resilience, chaired by

His Excellency Ihor Prokopchuk, the Ambassador of Ukraine to Romania, and co-organised by the Euro-Atlantic Resilience Centre in Bucharest.

- **29 June 2023.** A unique musical event titled *Grand Astor* took place at the Music Salon of the National Philharmonic of Ukraine as part of the event programme celebrating the 30th anniversary of the opening of the Embassy of the Argentine Republic in Ukraine.

Grand Astor concert programme featured Astor Piazzolla's musical pieces performed by the Mykola Rizol Accordion Quartet: *Primavera Porteña*, arrangement by Oleh Shyian; *Violentango*, arrangement by Viacheslav Samofalov; *S'il vous plait*, arranged by V. Samofalov; *Verano Porteño*, arrangement by Vitalii Kozytskyi; *Fracanapa*, arrangement by V. Samofalov; *La Muerte del Angel*, arrangement by Ihor Saienko; *Otoño Porteño*, arrangement by O. Shyian; *Fuga y misterio*, arrangement by I. Saienko; *Milonga sin palabras*, arrangement by V. Samofalov; *Inverno Porteño*, arrangement by Andrii Hirkyi; *Libertango*, arrangement by V. Samofalov.

- **26 June 2023.** The Sunny Bunny LGBTQIA+ Film Festival shone a spotlight on the cinematic artistry of the renowned Argentine director Marco Berger as his film *Horseplay* took the stage with its captivating screening. It is worth noting that the Embassy of the Argentine Republic in Ukraine offered sponsorship for the festival. During the film's presentation, organisers shared a message from Ambassador Elena Leticia Mikusinski.

- **22 June 2023.** The Embassy of the Argentine Republic in Kyiv celebrated its 30th anniversary since its establishment. As part of the commemorative festivities, the Argentine Embassy organised a number of events, the most prominent among which was the already mentioned *Grand Astor* concert. The Argentine Embassy staff joined this heartwarming event, with Ambassador Elena Leticia Mikusinski and Embassy Secretary Jorge Martín Quaranta who watched the concert online.

On the occasion of the 30th anniversary, the Argentine Embassy has established a memorial hall as a tribute to the dedication and contributions of mission heads, diplomatic officers, administrative attachés, and local staff who have shaped the Embassy's journey since 22 June 1993. The official unveiling of the hall is forthcoming.

- **12 April 2023.** Santiago Cafiero, the Minister for Foreign Affairs of the Argentine Republic, held a phone conversation with Dmytro Kuleba, the Minister for Foreign Affairs of Ukraine.

- **28 March 2023.** Santiago Cafiero, the Minister for Foreign Affairs of the Argentine Republic, joined an online meeting A Just and Lasting Peace in Ukraine convened by Antony Blinken, the Secretary of State of the United States. The focal point of this meeting was to deliberate upon a range of initiatives geared towards the cessation of the war between Russia and Ukraine and establishing

sustainable and lasting peace in Ukraine following the principles outlined in the UN Charter. The event commenced with introductory remarks from Volodymyr Zelenskyy, the President of Ukraine.

- **24 February 2023.** One year following the commencement of the war in Ukraine, Argentina reiterates its condemnation of the Russian invasion and urges for an immediate cessation of hostilities. The same day, Santiago Cafiero, the Minister for Foreign Affairs of the Argentine Republic, received copies of credentials from Yurii Klymenko, the newly appointed Ambassador of Ukraine.

- **23 February 2023.** Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Argentina Elena Leticia Mikusinski met Yurii Klymenko, the newly appointed Ambassador of Ukraine to Argentina, in Warsaw. Mr Klymenko expressed his gratitude for the support extended and conveyed high regard for Argentina's position regarding the war in Ukraine, especially its support of the six resolutions in favour of Ukraine at the United Nations General Assembly.

- **18 February 2023.** Almost one year after the outbreak of the war, the Ministry of Foreign Affairs of Argentina, through the Argentine Agency for International Cooperation and Humanitarian Assistance – The White Helmets Commission, approved a new humanitarian aid donation to Ukraine. This donation, the twelfth shipment since the beginning of the invasion, included 45 packages weighing 214 kilograms, primarily medical supplies. The facilitation of this delivery was a result of joint endeavours with Ukrainian community organisations in Argentina, overseen by Dr Pedro Lylyk, President of the Ukrainian National Central Representation in the Argentine Republic, architect Jorge Danylyszyn, President of the Prosvita Ukrainian Cultural Society, Enrique Piñeyro, Argentine entrepreneur and philanthropist, Aerolíneas Argentinas company, and the Embassy of Ukraine in Buenos Aires.

- **14 January 2023.** The Embassy has welcomed a new diplomat, Secretary Jorge Martín Quaranta, who previously fulfilled duties as Secretary at the Embassy of the Argentine Republic in Indonesia.

- **11 January 2023.** Pablo Tettamanti, the Deputy Minister for Foreign Affairs of Argentina, held a video conference with Andrii Melnyk, the Deputy Minister for Foreign Affairs of Ukraine.

- **14 December 2022.** Ambassador Elena Leticia Mikusinski and Executive President of the Argentine-Ukrainian Chamber of Commerce and Industry (CAUCI) Mr Oleh Jachno co-organised a video conference Landscape of Romanian Support for Ukraine chaired by the Ambassador of Romania to Ukraine, Mr Alexandru-Victor Micula.

- **14 December 2022.** A special concert, supported by the Embassy of Argentina, took place at the National Philharmonic of Ukraine. The second part of the programme was dedicated to Astor Piazzolla.

- **14 December 2022.** The same day, the GDIP Media Center presented the 23rd issue of the scientific yearbook *Diplomatic Ukraine*, circulated throughout all Ukrainian embassies abroad as well as accredited diplomatic missions in Ukraine. Among the participants were Yevhen Perebyinis, Deputy Minister for Foreign Affairs of Ukraine; Volodymyr Ohryzko, Former Minister for Foreign Affairs of Ukraine (2007–9); Dr Serhii Pyrozhkov, Vice-President of the National Academy of Sciences of Ukraine; members of the Ukrainian diplomatic corps; representatives of the international community; and members of the academic and scientific community. Ms Elena Leticia Mikusinski was invited to partake in the presentation as mentioned above online.

- **19 August 2022.** Pablo Tettamanti, the Deputy Minister for Foreign Affairs of Argentina, had a phone conversation with Emine Dzhaparova, the First Deputy Minister for Foreign Affairs of Ukraine.

- **1 July 2022.** The President of Argentina, Alberto Fernández, and the President of Ukraine, Volodymyr Zelenskyy, had a telephone conversation.

After the Embassy of the Argentine Republic in Ukraine was temporarily relocated to Bucharest on 4 March 2022, the mission continues to provide support to Argentinians in Ukraine who require services, including document processing, local administrative procedures, and logistical needs. This effort has prompted Ambassador Elena Mikusinski and Embassy staff to undertake regular trips to Chernivtsi, ensuring the issuance of passports for repatriation.

Additionally, Ambassador Elena Mikusinski paid a courtesy visit to the Mayor of Chernivtsi Roman Klichuk, expressing gratitude for his unwavering willingness to cooperate with the Embassy and to assist Argentine citizens in Ukraine.

Петер ВАН ДЕ ВЕЛДЕ,
Надзвичайний і Повноважний Посол
Королівства Бельгія в Україні

ВІЙНА В УКРАЇНІ Є ГОЛОВНИМ ПИТАННЯМ ПОРЯДКУ ДЕННОГО ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

– Королівство Бельгія надає вагому гуманітарну та фінансову допомогу Україні – і на двосторонньому рівні, і в межах міжнародних організацій. Бельгійська військова допомога вже продемонструвала свою ефективність в обороні нашої держави. Ми вдячні Бельгії за підтримку, надану Україні для протидії російській агресії. Пане Посол, які пріоритетні завдання стоять нині на порядку денному українсько-бельгійських відносин?

– Відносини Бельгії та України як незалежної держави почали розвиватися понад 30 років тому. Мені вельми приємно, що відтоді вони стали міцними й професійними, а тісна співпраця на різних рівнях є основою для посилення міжурядової, економічної й військової підтримки від початку російської агресії. Нині війна в Україні є головним питанням порядку денного європейських країн. Робота над подоланням несправедливих і жорстоких наслідків цієї війни, які впливають на долі мільйонів людей, змогла згуртувати партнерів України. Ми обмінюємося досвідом та розбудовуємо системи надання допомоги, зокрема й безпекової.

Уже другий рік я обіймаю посаду Посла Бельгії в Україні, тож переважну частину війни прожив тут, у Києві. Подорожуючи країною, я бачив рішучість, з якою українці прагнуть обороняти та відбудовувати свою державу. Виклики, що постали перед Україною та її партнерами, – величезні. Щоб забезпечити ефективну комунікацію між урядовими відомствами України й Бельгії та допомогти українському народові захистити кордони своєї держави, ми маємо бути оперативними та діяльними, а отже, брати приклад з українців. Як посол у державі, що перебуває у стані війни, я приділяю суттєву частину свого часу оперативному розв'язанню проблем.

Після відновлення роботи Посольства в липні 2022-го черговим викликом (станом на жовтень того ж року) стали російські атаки на інфраструктуру електро- та теплопостачання. Однак ми перетворили наше Посольство на бельгійський пункт незламності. У ширшому ж вимірі, звичайно, ми надавали Україні технічну та матеріальну допомогу на енергетичному фронті. А підготовку до наступної зими розпочали ще в травні 2023 року.

– *Україна отримує допомогу не лише від державних структур Бельгії, як-от механізм B-FAST, а й від громадських організацій та навіть пересічних бельгійців, які роблять внесок у підтримку нашої держави. Ваша Високоповажносте, які ініціативи, спрямовані на допомогу Україні, заслуговують на особливу увагу?*

– Найвиразнішим виявом допомоги в Бельгії є зусилля, звернені на підтримку понад 60 тисяч українців, що зареєстровані в країні як особи зі статусом тимчасового захисту. Однак є те, чого ми не можемо побачити відразу: це старання бельгійських родин та окремих осіб, які відчинили двері своїх осель із перших днів війни, щоб надати притулок українським сім'ям і допомогти їм повернутися до нормального життя.

На мою думку, найефективніша мобілізація ресурсів відбувається на рівні ініціатив бельгійських громадян і громадських організацій, завдяки яким в Україну з Бельгії прибували численні вантажівки з гуманітарною та медичною допомогою.

– *Пане Посол, Ви відвідали чимало областей України та побачили наслідки російської агресії. Розкажіть, будь ласка, чи розглядає Бельгія можливість реалізації проєктів з відбудови та розвитку українських регіонів? Чи демонструють бельгійські компанії готовність долучатися до повоєнної відбудови України? Які сфери найперспективніші для бельгійських інвесторів?*

– Я побував у багатьох областях України й можу сказати, що масштаби руйнувань колосальні. Стійкість українців викликає неабияку повагу. Щойно якийсь район чи місто визволяють, українські компанії, постачальники продуктів, стільниковий зв'язок, залізничне сполучення та поштові відділення одразу ж відновлюють там роботу.

Попри те що війна триває, а небезпека руйнувань досі висока, ми мусимо допомагати українським громадянам відбудовувати їхні домівки та критичну інфраструктуру. Велику частину допомоги ми спрямовуємо через міжнародні організації, проте долучилися й до низки місцевих ініціатив українців. Наприклад, торік Бельгія розпочала співпрацю з громадською організацією «Добробат». За підтримки Уряду Бельгії ця організація успішно створила надійне укриття в дитячому садку в Чернігові, відкриття якого планується у жовтні, та за дуже короткий термін відбудувала школу на Сумщині.

– Для Королівства Бельгія велике значення мають становище нужденних, допомога цивільному населенню та захист прав людини. Як Бельгія підтримує вразливі категорії українського суспільства?

– Цивільне населення платить надзвичайно високу та гірку ціну за жорстоку російську агресію. Бельгія особливо занепокоєна через кількість жертв серед дітей та наслідки масштабних руйнувань лікарень, шкіл і дитячих садків. За статистикою, Бельгія є одним із двадцяти п'яти найбільших донорів України з огляду на ВВП. Якщо порівнювати з 2022 роком, цьогогоріч наша країна подвоїла суму коштів на допомогу Україні, які надходять до фондів, що підтримують ініціативи низки міжнародних організацій – партнерів Бельгії. Це, зокрема, Моніторингова місія ООН з прав людини, Управління Верховного комісара ООН з прав людини, Механізм моніторингу та звітності ЮНІСЕФ щодо серйозних порушень прав дітей в умовах збройного конфлікту, Фонд ООН з питань запобігання сексуальному насильству в умовах конфліктів тощо. Однак масштаби потреб і надалі надвисокі.

Торік узимку Міністерка зовнішніх справ Бельгії Аджа Лябіб під час спільного з Прем'єр-міністром Александром де Кроо візиту в Україну заявила: «З огляду на свідчення про зловживання та серйозні порушення міжнародного гуманітарного права, які ми отримуємо з Бучі, Маріуполя, Краматорська та багатьох інших місць України, Бельгія бажає зробити рішучий та дуже чіткий крок стосовно насильства та злочинів, скоєних під час цієї військової агресії: їх необхідно ретельно задокументувати, аби гарантувати, що ніхто з винуватців не уникне покарання». Мої колеги в Брюсселі активно працюють над встановленням відповідальності та підтримують Україну в її намаганнях створити міжнародний трибунал. Під час засідання Ради міністрів закордонних справ, яке відбулося у Києві 2 жовтня, міністерка Лябіб повторила ці слова підтримки.

Ви також згадували про механізм B-FAST. Ця назва є скороченням від «Belgian First Aid & Support Team» («Бельгійська команда першої допомоги та підтримки») – бельгійської структури швидкого реагування на надзвичайні ситуації. Наприклад, після підриву Каховської ГЕС та, як наслідок, повені, Бельгія негайно надіслала продуктів харчування та медичного обладнання на суму 1,6 млн євро. Це, зокрема, медикаменти, резервуари для зберігання питної води тощо.

– 4 травня 2023 року Україна, Королівство Бельгія та Королівство Нідерланди підписали спільну декларацію, яка передбачає співпрацю між сторонами, зокрема з питань надання Україні військової допомоги, реалізації формули миру, безпекової взаємодії, встановлення відповідальності та відновлення справедливості, запровадження санкцій та компенсації збитків, яких завдала Україні війна. Ваша Високоповажносте, яких дій було вжито для втілення задекларованих цілей? Які подальші кроки заплановано із цих питань?

– Бельгія досі віддана справі надання Україні всієї необхідної допомоги, якої та потребує, щоб подолати російську військову агресію. 11–12 липня 2023 року у Вільнюсі пройшов саміт Організації Північноатлантичного договору (НАТО), позаяк безпека України має для Альянсу велике значення. У межах партнерства Україна–НАТО ми й надалі сприятимемо довгостроковій оперативній сумісності з Північноатлантичним альянсом, реформуванню та перебудові української оборонної промисловості, інституційній розбудові та нарощуванню потенціалу. На порядку денному цього саміту поряд з іншою допомогою була чітка дорожня карта послідовного переходу Збройних сил України на стандарти НАТО.

«Наша країна вивчить, як саме ми зможемо брати участь у військових програмах. Усе це має допомогти йому [Президенту Зеленському] досягнути одного – миру в Україні. Це уможливить отримання найвищої гарантії безпеки – членства в НАТО», – сказав Прем'єр-міністр Бельгії Александер де Кроо під час саміту. Бельгія вкотре наголошує на своїй солідарності з Україною та українським народом на шляху захисту їхньої свободи та наших спільних цінностей. Також буде створено нову Раду Україна–НАТО для консультацій із таких питань, як відбудова українського сектору безпеки й оборони тощо.

– *Бельгія головуватиме в Раді Європейського Союзу в першій половині 2024 року. Пане Посол, чи можете Ви поділитися інформацією щодо порядку денного на цей час?*

– Остаточна версія програмних цілей головування Бельгії в Раді ЄС у першій половині 2024 року орієнтована на зміцнення Європейського Союзу та досягнення прогресу за такими напрямками, як зміна клімату, економічне зростання та соціальна згуртованість. Королівство Бельгія очолюватиме законодавчу роботу як нейтральний посередник, а також шукатиме шляхів досягнення консенсусу між державами-членами ЄС. Позаяк країни по черговою головує у форматі трійки, Бельгія співпрацюватиме з Іспанією, яка обійматиме цю посаду впродовж другої половини 2023 року, та Угорщиною, яка головуватиме в Раді ЄС після Бельгії.

Тривалий і вимогливий процес вступу України до Євросоюзу неминує буде серед пріоритетів під час головування Бельгії в Раді ЄС.

– *Як за нинішніх умов Посольству Королівства Бельгія вдається стимулювати цікавість до бельгійської культури в Україні?*

– У скрутні часи книжки є розрадою. Мені приємно, що попри повномасштабну війну за останній рік у Києві було перекладено українською та надруковано три бельгійські комікси. Остання презентація мальопісів про пригоди Тентена стала можливою завдяки підтримці мерії Брюсселя – міста-побратима Києва. Мене неабияк тішить високий попит на читання в Україні, і я радію, що зміг надіслати чимало перекладених бельгійських книжок до бібліотек по всій Україні.

Peter VAN DE VELDE,
*Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary
of the Kingdom of Belgium to Ukraine*

TODAY, THE WAR IN UKRAINE IS THE PRINCIPAL ISSUE ON THE AGENDA OF EUROPEAN COUNTRIES

– *The Kingdom of Belgium has provided significant humanitarian and financial assistance, both bilaterally and under international organisations. Belgian military aid to Ukraine has already proved to be effective in the defence of our state. We are grateful for Belgian support to our state in countering Russian aggression. Mr Ambassador, what are the main issues at the top of the current Belgian-Ukrainian agenda?*

– The relations between Belgium and Ukraine as an independent country started more than 30 years ago. To my great pleasure, I see how they have developed into a profound and professional understanding and cooperation at different levels, which was the basis for further intergovernmental, economic, and military support when the war broke out. Today, the war in Ukraine is the principal issue on the agenda of European countries. Dealing with the unjust and brutal consequences of the war that influence the lives of millions of people has united Ukraine's partner countries. We learn from each other and support establishing assistance and aid systems, including security assistance.

This is my second year as the Belgian Ambassador to Ukraine, and I have lived through the bigger part of the war, being in Kyiv and travelling around the country. I have seen the determination of Ukrainians to defend and rebuild their country. The challenges ahead of Ukraine and of its partner countries, remain formidable. Ensuring effective communication between Belgian and Ukrainian parts of government and helping Ukrainians defend Ukraine's borders means being operational and active, which means following the example set by Ukrainians. As an Ambassador in a war situation, I have devoted a substantial part of my time to operational problem-solving. After the reopening of the Embassy in July 2022, the next challenge as of October 2022 was the Russian attacks on electricity and heating infrastructure. Specifically, we have tried to turn the Embassy into a Belgian point of invincibility, while in the broader sense, of course, we have also been providing technical and material assistance to Ukraine on the energy front. And we have started preparing for the next winter in May 2023 already.

– *Not only do Belgium's government structures, such as the B-FAST mechanism, provide aid to Ukraine, but also NGOs and even individuals contribute their efforts to helping our state. Your Excellency, what are the most notable initiatives aimed at supporting Ukraine?*

– The most visible effort in Belgium itself concerns the more than 60 thousand Ukrainians who have been registered in Belgium under the temporary protection status. However, what we cannot instantly see is the effort of Belgian families and individuals who have opened their doors as of the first days of the war to accommodate Ukrainian families and help them get back on track.

The most remarkable mobilisation of resources has come, in my view, from initiatives by Belgian citizens and NGOs, resulting in the arrival of large numbers of trucks with humanitarian and medical aid from Belgium in Ukraine.

– *Mr Ambassador, you have made many visits to the Ukrainian regions and seen the consequences of Russian aggression. Could you please tell us whether Belgium is considering the possibility of implementing projects on Ukraine's regional recovery and development? Do Belgian companies show a willingness to be involved in the post-war recovery of Ukraine? What spheres are considered the most promising for Belgian investors?*

– I have visited many regions of Ukraine, and the scope of damage is enormous. The resilience of Ukrainians commands a lot of respect. The moment a district or town is liberated, Ukrainian companies, food suppliers, etc. return and train or postal service is restored immediately.

Despite the war not being over, when the risk of destruction remains high, it is indispensable to help citizens restore their homes and critical infrastructure. We have channelled a large portion of our aid through international organisations, but we have also been involved in a number of local, Ukrainian-driven initiatives. For instance, since last year, Belgium has started cooperation with the Dobrobat non-governmental organisation. With the support of the government of Belgium, this Ukrainian NGO has succeeded in setting up a reliable shelter in a kindergarten in Chernihiv planned to open this October and has restored a school in the Sumy region in a very short time period.

– *Belgium attaches great importance to the situation of people in need, the assistance to civilians, and the protection of human rights. How does Belgium support the vulnerable groups of Ukrainian society?*

– The civilian population is paying an extremely high and painful price for the brutal Russian aggression. Belgium is particularly concerned about the number of child victims and the impact of the widespread destruction of hospitals, schools, and kindergartens. In figures, Belgium is within the top 25 donors to Ukraine by GDP. Compared to 2022, Belgium has this year doubled the amount of aid to Ukraine it is allocating to funds that support initiatives led by several of Belgium's international partner organisations: Human Rights Monitoring Mission of the

Office of the UN High Commissioner for Human Rights, UNICEF's Monitoring and Reporting Mechanism on Grave Violations against Children in Situations of Armed Conflict, UN Conflict-Related Sexual Violence Trust Fund, and others. Yet the needs remain forbiddingly high.

When Belgian Minister of Foreign Affairs Hadja Lahbib visited Ukraine last winter together with Prime Minister De Croo, she stated: 'In view of the accounts of abuses and serious violations of international humanitarian law that we are receiving from Bucha, Mariupol, Kramatorsk, and many other places in Ukraine, Belgium wishes to express a strong and very clear message concerning the abuses and crimes committed in the context of this war of aggression: these must be solidly documented in order to guarantee that their perpetrators do not go unpunished.' My colleagues in Brussels have been very active in terms of accountability, supporting Ukraine in its efforts to set up an International Tribunal. At the occasion of the Foreign Affairs Council held in Kyiv on 2 October, Minister Lahbib reiterated these messages of support.

You also mentioned the B-FAST mechanism. It stands for Belgian First Aid & Support Team, which is Belgium's rapid emergency response mechanism. For example, after the explosion of the Nova Kakhovka dam and the floods it caused, Belgium immediately sent food and medical equipment for a value of 1.6 million euros: medicine, reservoirs for the storage of drinking water, etc.

– *On 4 May 2023, Ukraine, the Kingdom of Belgium, and the Kingdom of the Netherlands signed a Joint Declaration, which provides for cooperation between the Parties, namely in respect of military assistance to Ukraine, Peace Formula, security cooperation, accountability and restoring justice, and sanctions and compensation of war damages to Ukraine. Your Excellency, what measures have been taken to fulfil the declared aims? What steps are to be taken in this regard?*

– By this day, Belgium remains committed to providing Ukraine with the necessary support to help it prevail against the Russian war of aggression. On 11–12 July, Vilnius hosted the Summit of the North Atlantic Treaty Organisation (NATO). The security of Ukraine is of great importance to NATO. Within the framework of the NATO–Ukraine partnership, we will promote long-term NATO interoperability, reform and reconstruction of Ukraine's defence industry, institution and capacity building. A clear roadmap for the sustainable transition of Ukraine's armed forces to NATO standards, as well as other support were on the table of the NATO Summit in Vilnius in July 2023.

'Our country will look at how we can participate in these military programmes. All of this should help him [President Zelenskyy] achieve one thing, and that is peace in Ukraine. That will lead to the ultimate security guarantee, which is to become part of NATO,' said Belgian Prime Minister Alexander De Croo during the NATO Summit in Vilnius. Belgium reaffirms its solidarity with Ukraine and its people in their defence of their freedom and our shared values. There

will also be a new NATO–Ukraine Council for consultations on, for example, rebuilding the Ukrainian security and defence sector.

– *Belgium is to hold Presidency in the Council of the European Union in the early half of 2024. Mr Ambassador, can you share the information about the future agenda for the Belgian Presidency in the Council of the EU?*

– The final version of the Programme goals of the Belgian EU Presidency in the first half of 2024 will focus on strengthening the European Union and making progress in areas such as climate change, economic growth, and social cohesion. As a neutral mediator, Belgium will act to lead the legislative work and seek compromises among the EU member states. As the rotation presidencies work in trios, Belgium cooperates with Spain, which holds the Presidency in the second half of 2023, and with Hungary, which will take over the EU Presidency after Belgium.

Inevitably, Ukraine's EU accession process, which is long and demanding, will be a priority under the Belgian EU Presidency.

– *How does the Embassy manage to promote Belgian culture in Ukraine nowadays?*

– Books can provide solace in hard times. I am delighted to see three Belgian comic books were translated and published in Ukrainian in Kyiv in the past year, despite the full-scale war. The most recent presentation of comic albums of Tintin adventures became possible thanks to the support of the City Hall of Brussels, which is a twin city of Kyiv. I am very pleased that there is a high demand for books in Ukraine, particularly, and happy to have been able to send large numbers of translated Belgian books to libraries all over Ukraine.

Д-р ЯРНО ХАБІХТ,
Представник ВООЗ,
Глава Бюро ВООЗ в Україні

ВСЕБІЧНА ПІДТРИМКА ВООЗ

– Повномасштабна агресія Росії проти України стала серйозним викликом для всього світу. Після початку вторгнення 24 лютого 2022 року Всесвітня організація охорони здоров'я визначила це як надзвичайну ситуацію найвищого – третього – рівня. Яких трансформацій зазнав механізм реагування? Як Бюро ВООЗ в Україні пристосувалося до нових обставин?

– Роль ВООЗ виходить за межі консультування з питань розробки політик, налаштування діалогу та технічної допомоги. Що стосується надзвичайних ситуацій, то це передбачало розширення масштабів нашої діяльності від екстреного реагування в межах двох областей і підвищеної готовності на рівні всієї країни до екстреного реагування по всій території України з лютого 2022 року. Ми активно працювали на місцях, аналізуючи ситуації в лікарнях і центрах первинної медико-санітарної допомоги (ПМСД), а також посилюючи епідеміологічний нагляд у сфері громадського здоров'я. З розвитком ситуації ВООЗ нарощувала та корегувала власні зусилля.

Ще до вторгнення Російської Федерації в Україну ми займалися стратегічною підготовкою, щоб забезпечити доступність засобів медичного призначення, а також проводили тренінги, щоб допомогти працівникам сфери охорони здоров'я опанувати навички й інструменти, необхідні для роботи в умовах надзвичайних ситуацій.

Попри те, що вторгнення Російської Федерації триває, Україна рухається вперед, а система охорони здоров'я зберігає стійкість навіть усупереч регулярним викликам, зокрема атакам на медичні заклади. ВООЗ зосереджує підтримку одночасно на кількох напрямках: невідкладному реагуванні на нагальні гуманітарні потреби; ранньому відновленні, щоб уможливити надання послуг усім українцям на підконтрольних Уряду України

територіях, зокрема й у звільнених регіонах; продовженні реформ системи охорони здоров'я для забезпечення її розвитку.

Однак останні півтора року були напруженими, оскільки потреби громадського здоров'я та стан справ постійно змінювалися. На початку наша команда складалася зі 100 співробітників, але у відповідь на дедалі більші потреби наш штат збільшився майже до 300 фахівців, які працюють у різних куточках України, зокрема в Києві, Дніпрі, Одесі, Полтаві та Львові.

У цей складний період ми й далі тісно співпрацювали з центральними та місцевими органами влади, а також із громадськістю, щоб забезпечити ефективне реагування.

– *Всесвітня асамблея охорони здоров'я засудила російську агресію проти України, зокрема обстріли медичних закладів, у резолюції WHA75.11 2022 року та рішенні WHA76(8) 2023 року. Розкажіть, будь ласка, про прогрес у виконанні цих постанов. Чи можливо запровадити суворіші заходи проти Росії з огляду на те, що вона постійно порушує положення резолюції?*

– Я хотів би почати з опису специфіки дипломатичної реакції ВООЗ на глобальному та регіональному рівнях.

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну привернуло загальну увагу, зокрема й системи ООН. Зауважу, що сектор охорони здоров'я одним із перших ухвалив дуже чіткі резолюції та вжив певних заходів.

Доволі непересічним фактом є те, що вже в перші сто днів війни, з 24 лютого 2022 року, ми підготували дві резолюції: на початку травня 2022 року – ухвалену на спеціальній сесії Європейського регіонального комітету (ЄРК), а другу, через кілька тижнів після цього, – на Всесвітній асамблеї охорони здоров'я (ВАОЗ) у Женеві. Обидва документи стосуються надзвичайного стану в системі охорони здоров'я України, а також агресії Російської Федерації. Від початку вторгнення наша команда кілька місяців готувала оперативну оцінку потреб у доступі до медичних послуг в Україні¹. Цей звіт був безпосередньо переданий учасникам ЄРК, який зібрався з ініціативи 43 (із 53) держав-членів ВООЗ із Європейського регіону. Інша доволі унікальна ситуація полягала в тому, що ці 43 країни звернулися з проханням скликати спеціальну сесію до директора Європейського регіонального бюро ВООЗ доктора Ганса Анрі П. Клюге, а не до Секретаріату, який зазвичай є ініціатором.

Резолюція, ухвалена під час сесії ЄРК, містить запит до Генерального директора ВООЗ доктора Тедроса Адханом Гебреєсуса на підготовку доповіді з оцінкою надзвичайної ситуації у сфері охорони здоров'я в Україні, а також рекомендованими заходами реагування. Крім того, в ній

¹ WHO (2023) *Rapid needs assessment: access to health care services 2022*. Available at: <https://www.who.int/europe/publications/m/item/rapid-needs-assessment-access-to-health-care-services-2022>

Д-р Ярно Хабіхт, Представник ВООЗ та Глава Бюро ВООЗ в Україні

Dr Jaroslav Habicht, WHO Representative and Head of the WHO Country Office in Ukraine

запропоновано розглянути можливість перенести Офіс із профілактики та боротьби з неінфекційними захворюваннями з Москви.

Напередодні сесії ВАОЗ 2022 року Україну відвідав Генеральний директор ВООЗ. Це був його перший візит до країни. Разом із Міністром охорони здоров'я України Віктором Ляшком він побував у медичних закладах Київської області та зустрівся з медичними працівниками, щоб із перших уст почути про їхній досвід і виклики, які доводилося долати в умовах війни.

ВАОЗ засудила російські атаки на систему охорони здоров'я України, ухваливши резолюцію, в якій відхилила паралельну пропозицію Москви. Документ розглядає різні проблеми, акцентуючи, зокрема, на прямих і непрямих негативних наслідках для сфери охорони здоров'я в Україні, сусідніх регіонах і за їхніми межами. Резолюція прямо засуджує задокументовані атаки на систему охорони здоров'я, що їх відстежує система ВООЗ, призначена для спостереження за атаками на охорону здоров'я.

Дуже важливо, що перед засіданнями високого рівня в травні 2022 та 2023 років команда Бюро ВООЗ в Україні надавала звіти про стан системи охорони здоров'я, які стали вагомою віхою в документуванні негативного впливу на сферу охорони здоров'я в Україні, зокрема й наслідків атак на медичні установи.

Ще одне важливе рішення ухвалили цього року на спеціальній сесії Європейського регіонального комітету ВООЗ у травні. Здобувши підтримку

більшістю голосів (від 30 держав-членів), воно передбачало закриття вже згаданого тут Європейського офісу ВООЗ із профілактики та боротьби з неінфекційними захворюваннями, розташованого в Москві. Пропозиція полягала в тому, щоб не пізніше 1 січня 2024 року передати його повноваження та перенести управління до Європейського регіонального бюро (ЄРБ) ВООЗ у Копенгагені.

На 76-й сесії ВАОЗ у травні 2023 року Генеральний директор ВООЗ представив доповідь про те, як організація задовольняє гуманітарні потреби й реагує на надзвичайні ситуації в галузі охорони здоров'я. У резолюції, ухваленій за результатами сесії, Генеральному директору рекомендовано й далі підтримувати сектори охорони здоров'я України та країн, що приймають біженців, спираючись на системний підхід до медичної сфери.

Із лютого 2022 року ВООЗ підтвердила понад 1260 атак на медустанови України. Це рекордна кількість атак, яку організація коли-небудь фіксувала в будь-якій надзвичайній гуманітарній ситуації. Війна в Україні породила величезні виклики, що призвели до безпрецедентної гуманітарної кризи. Тому вкрай важливо мати офіційну платформу для подання звітності про атаки на систему охорони здоров'я, щоб усі інциденти були належно задокументовані та доведені до відома Ради Безпеки ООН. Без такого майданчика виникатиме значний ризик дезінформації та непорозуміння.

– Бюро ВООЗ в Україні й далі виконує свої функції за непростих умов війни. Чи можете розповісти про найважливіші кампанії, які Бюро вдалося реалізувати з 24 лютого 2022 року?

– Однією з найважливіших сфер, на якій ми зосереджуємо увагу, є відновлення. Це не лише фізична відбудова, а й забезпечення належного функціонування системи охорони здоров'я, надання базових послуг, як-от проведення програм вакцинації та лікування хронічних захворювань. На додаток до гуманітарної допомоги ВООЗ надає технічні консультації та підтримку, зокрема постачає медичні вироби й обладнання.

Відбудова системи охорони здоров'я має вирішальне значення для відновлення країни, оскільки це дає змогу забезпечити належне надання основних послуг і реагування на нові та дедалі нагальніші потреби, наприклад, у сферах психічного здоров'я, реабілітації, громадського здоров'я.

Для нас було важливо не лише забезпечити реагування на надзвичайні ситуації та вжити заходів, спрямованих на підтримку функціонування системи охорони здоров'я в умовах надзвичайного стресу, а і якнайшвидше розпочати стратегічно мислити про майбутнє медичної галузі в умовах війни, про уроки, які ми вже здобули з перших місяців війни. У 2022 році ВООЗ підтримала Уряд України в розробленні кількох

важливих стратегій, спрямованих на покращення плану з розвитку системи охорони здоров'я й осмислення повоєнної відбудови. План післявоєнного відновлення національної системи охорони здоров'я, представлений під час конференції в Лугано, ґрунтувався на проєкті Стратегії розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року та започаткував конструктивний діалог про розбудову поліпшеної медичної галузі згідно з попереднім порядком денним реформ у сфері охорони здоров'я.

Ще на початку війни ВООЗ розробила аналітичну записку «Принципи відновлення та трансформації системи охорони здоров'я в Україні», спрямовану на підвищення обізнаності про важливість сектору охорони здоров'я для встановлення миру та відновлення країни. Документ визначає головні інвестиційні критерії, які збільшать ефективність, людиноцентричність і стійкість системи охорони здоров'я.

Після цього ВООЗ підтримала Уряд України в отриманні зворотного зв'язку та проведенні політичного діалогу щодо оновленої Стратегії розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року та плану повоєнної відбудови. Організація спільно з Представництвом Європейського Союзу в Україні, Місією Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) в Україні та Світовим банком скликала форум, щоби сприяти постійному діалогу про подолання викликів, які в секторі охорони здоров'я спричинила війна. Ціллю форуму було також визначити пріоритети та можливості для побудови ефективнішої та дієвішої системи охорони здоров'я в межах

Д-р Ярно Хабіхт, Представник ВООЗ в Україні, з Віктором Ляшком, Міністром охорони здоров'я України

Dr Jarno Habicht, WHO Representative in Ukraine, and Viktor Liashko, Minister of Health of Ukraine

зусиль із відновлення, узгоджених із довгостроковою метою – забезпечити загальний доступ до медичних послуг. Підготовлений за результатами дослідження дискусійний документ «Пріоритети у відновленні системи охорони здоров'я України» описує спільну візію щодо основних завдань у секторі на 18–24 місяців.

Урешті, готуючись до Конференції з питань відновлення України 2023 року, ВООЗ опублікувала звіт «Приклади відновлення системи охорони здоров'я в Україні: фокус на ролі приватного сектору», де ми демонструємо реальні зусилля з відновлення та реконструкції на місцях, щоби довести всьому світові: міжнародним партнерам, які розглядають можливість підтримати Україну, не обов'язково чекати на закінчення війни.

Ці документи мають на меті надати відповідним особам у національній системі охорони здоров'я технічні рекомендації й орієнтири в ухваленні рішень щодо реагування на виклики війни та пріоритезації дій із відновлення. В умовах війни продовжувати медичну реформу нелегко, але ми бачимо, як її попередні етапи та нові елементи, як-от об'єднання державного бюджету на охорону здоров'я під контролем Національної служби здоров'я України (НСЗУ), запровадження загального права на безоплатне медичне обслуговування, кампанії з вибору сімейних лікарів, амбулаторні програми в межах ініціативи «Доступні ліки», електронні медичні системи тощо, сприяли підвищенню стійкості системи охорони здоров'я до наслідків війни. Важливо втілювати медичну реформу навіть під час воєнних дій, щоби збільшити ефективність української системи охорони здоров'я в умовах обмежених бюджетних можливостей і поліпшити фінансовий захист населення України.

ВООЗ надає Уряду, зокрема Міністерству охорони здоров'я, всебічну підтримку, що передбачає постійну підтримку в різних сферах. З 24 лютого 2022 року організація допомогла приблизно дев'ятьом мільйонам людей в Україні, реагуючи на надзвичайні ситуації в галузі охорони здоров'я, здійснюючи прямі поставки медичних виробів та обладнання, надаючи технічний супровід шляхом проведення тренінгів і надання рекомендацій, а також координуючи роботу партнерів у галузі охорони здоров'я.

Організація також докладає зусиль і для того, щоб пріоритезувати Україну на міжнародному порядку денному підтримки системи охорони здоров'я. 2022 року ми засвідчили важливі візити керівництва організації: Генеральний директор ВООЗ доктор Тедрос Адханом Гебреєсус уперше приїхав в Україну; доктор Ганс Клюге, директор ЄРБ ВООЗ, багато разів відвідував Україну після початку вторгнення РФ.

2022 року, завдяки успішним зусиллям із мобілізації ресурсів, 140 млн доларів США було залучено на підтримку заходів реагування ВООЗ в Україні та країнах, що приймають біженців. 2022 року організація

закупила 2100 тонн лікарських засобів і виробів медичного призначення для України на суму понад 75 млн доларів США.

Важливо наголосити, що Україна важлива у сферах охорони здоров'я та загального розвитку зокрема й тому, що надає іншим державам цінну нагоду для вивчення її досвіду. Крім того, країна є активним членом системи управління ВООЗ, як-от Постійного комітету Європейського регіонального комітету. Значною подією стало те, що Віктор Ляшко приєднався до роботи Виконавчої ради ВООЗ у травні 2023 року.

І попри війну, реформи в галузі охорони здоров'я в Україні тривають. Вектор розпочатих 2016 року перетворень відповідає найкращим міжнародним практикам. Війна цього не змінює. Ми пріоритезували реформи в секторі охорони здоров'я та підтримуємо країну у створенні нових механізмів (від фінансування охорони здоров'я до первинної медичної допомоги), щоб підвищити прозорість у сфері закупівель. Як ВООЗ, ми пишаємося тим, що є частиною цих змін і застосовуємо наш сімдесятирічний досвід для підтримки української системи охорони здоров'я.

– *На тимчасово окупованих територіях і в районах, наближених до лінії зіткнення, люди потерпають від неможливості отримати необхідні ліки, як-от інсулін, високоактивну антиретровірусну терапію чи лікування в стаціонарі. Яких заходів уживає ВООЗ, щоби забезпечити задоволення потреб людей із захворюваннями?*

– Як я переконався під час нещодавніх візитів, зокрема до прифронтових та інших постраждалих від війни районів, атаки на медустанови серйозно вплинули на доступ населення до основних медичних послуг і ліків та призвели до закриття аптек. Приблизно кожній п'ятій людині в країні доводиться долати проблеми з отриманням необхідних лікарських засобів, а в районах поза контролем Уряду України та зонах активних бойових дій ця цифра зростає до кожної третьої. Хоч і є певне поліпшення ситуації, як порівняти з першими днями повномасштабного вторгнення, високі ціни на ліки та їхня недостатня кількість досі є значними перешкодами. Громадяни повідомляють про труднощі з придбанням знеболювальних, серцевих препаратів і ліків проти підвищеного кров'яного тиску.

Згідно з оцінкою потреб у сфері охорони здоров'я, яку провела ВООЗ, частка людей, які стикаються з викликами через подорожчання ліків, зросла. Однак є певний прогрес: у квітні 2023 року лише 7% респондентів повідомили, що не можуть придбати необхідні медикаменти, – проти 22% у вересні 2022 року. А втім, лікарські засоби залишаються одним із головних чинників фінансової скрути для українців, суттєво збільшуючи частку витрат на оздоровлення власним коштом.

Для подолання цих викликів важливо налагодити співпрацю між усіма зацікавленими сторонами, зокрема аптеками, більшість яких в Україні

Д-р Ярно Хабіхт з д-ром Тедросом Адханомом Гебреєсусом, Генеральним директором ВООЗ, і д-ром Майклом Раяном, виконавчим директором Програми ВООЗ з надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я, в Україні

Dr Jarro Habicht with Dr Tedros Adhanom Ghebreyesus, the WHO Director General, and Dr Michael Ryan, Executive Director of the WHO Health Emergencies Programme, in Ukraine

перебувають у приватній власності. Відбудова та перезапуск роботи аптек, а надто на територіях, де нещодавно відновлено контроль Уряду України, має вирішальне значення для забезпечення населення лікарськими засобами, зокрема через програму «Доступні ліки», яку фінансує Уряд.

ВООЗ вживає проактивних заходів, організовуючи численні регулярні гуманітарні конвої та доставляючи медичні засоби й ліки до постраждалих районів, де нещодавно відновлено контроль Уряду України, аби медичні заклади могли й далі надавати життєво важливі та необхідні медичні послуги. З 24 лютого 2022 року ВООЗ доставила в Україну приблизно 3700 тонн медичних засобів. Такі ініціативи спрямовані на розвантаження системи охорони здоров'я та задоволення нагальних медичних потреб населення, яке постраждало від кризи.

У контексті ширших зусиль ООН ми спільно з іншими агентствами організовуємо міжвідомчі конвої ООН, які доставляють на лінію фронту набори медикаментів і матеріалів, необхідних для надання первинної медичної допомоги людям у постраждалих районах. Інші агентства ООН надають продукти харчування, воду та ковдри, розширюючи нашу підтримку громад на лінії зіткнення. У гуманітарній діяльності ми прагнемо доповнювати одне одного та працювати в синергії з діями країни, спрямованими на задоволення нагальних потреб цивільного населення, особливо людей похилого віку, які мають хронічні захворювання та воліють залишатись у своїх домівках.

Понад 17 500 осіб, які проживають на звільнених українських територіях, отримали медичні послуги від національних бригад екстреної медичної допомоги (БЕМД), які підтримує ВООЗ. З них 12 765 людей одержали допомогу після звільнення Херсона, а потім – після інциденту на Каховській ГЕС. Запущений на початку 2022 року проєкт БЕМД підтримує цивільне населення, яке постраждало від вторгнення Російської Федерації в Україну. Без нього багато людей на територіях, де Уряд України відновив контроль, не мали б доступу до невідкладної медичної допомоги.

Заклади ПМСД і працівники системи охорони здоров'я також отримують від ВООЗ ліки та засоби для надання медичних послуг, які вкрай необхідні громадам звільнених територій, де проживає багато літніх людей із хронічними захворюваннями.

Щоб підтримати громади в постраждалих від війни віддалених районах, де заклади ПМСД були пошкоджені чи зруйновані, ВООЗ у партнерстві з Міністерством охорони здоров'я встановила модульні амбулаторії ПМСД. Проєкт стартував в Ізюмі та Херсоні, де вже розміщено такі об'єкти, і надалі цю ініціативу планують розвивати в Херсонській, Запорізькій, Харківській, Дніпропетровській, Сумській, Київській та Одеській областях. Ми ставимо на перше місце доступність основних медичних послуг і спільно з партнерами докладаємо всіх зусиль, щоби досягнути цієї мети.

– *Бюро ВООЗ активно співпрацює з різними українськими установами на різних рівнях – від Міністерства охорони здоров'я України до медичних закладів. Розкажіть, будь ласка, більше про діяльність Бюро ВООЗ у регіонах України та співпрацю з місцевими установами.*

– ВООЗ працює в усіх підконтрольних Уряду України регіонах, підтримуючи прогресивні ініціативи в галузі охорони здоров'я, як-от збільшення інтенсивності вакцинування чи лабораторного тестування по всій країні. Однак наше гуманітарне реагування передусім зосереджене на територіях, які найбільше постраждали від війни, зокрема на Сході та Півдні України. У цих регіонах ми створили хаби для координації наших зусиль і надання оперативної підтримки спільно з МОЗ і місцевою владою.

Наприклад, після вибуху на Каховській ГЕС ВООЗ посилила епіднагляд за захворюваннями, що передаються через воду, зокрема за холерою, проаналізувала ситуацію і швидко оцінила ризики. Ми надали лабораторні тест-системи та терміново відреагували на нагальні та поточні медичні потреби мешканців постраждалих районів.

Наша профільна команда продовжує діяти на місцях, тісно співпрацюючи із центральними та місцевими органами влади, а також із громадськістю. Ми також взаємодіємо з різними партнерами, зокрема волонтерами, які допомагають доправляти товари та медикаменти на лінію зіткнення. Крім того, через кластер охорони здоров'я ми співпрацюємо з понад 200 партнерами,

серед яких місцеві й міжнародні неурядові організації, агентства ООН та міжнародні організації. Кожен партнер відіграє унікальну роль – від надання послуг до постачання вантажів.

– *Фізична реабілітація людей, які постраждали від бойових дій, відіграє надзвичайно важливу роль у розвитку системи охорони здоров'я України. Насамперед це стосується доступності протезів, шкірних трансплантатів для лікування опіків тощо. Як ВООЗ сприяє розв'язанню таких проблем?*

– ВООЗ надає всебічну підтримку Міністерству охорони здоров'я та Уряду України в тому, що стосується розроблення змін до законодавства та інших нормативно-правових актів, які регламентують напрями реабілітації й закупівлі допоміжних засобів, зокрема протезно-ортопедичних виробів. Було напрацьовано стратегію, спрямовану на покращення реабілітаційних послуг і забезпечення доступу до допоміжних засобів на всіх етапах лікування травм.

З початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації ВООЗ розподілила серед реабілітаційних установ понад 7000 необхідних допоміжних засобів, якими скористалися приблизно 4000 пацієнтів у 10 областях. Крім того, організація підготувала 100 реабілітологів, щоби забезпечити ефективне використання цих матеріалів. До того ж 1300 внутрішньо переміщених осіб, які потребували відновлення, отримали необхідні допоміжні засоби від кваліфікованих реабілітологів, які під керівництвом ВООЗ проводили діагностику та навчальні тренінги, виписували рецепти, підбирали допоміжні засоби.

Значну підтримку ВООЗ надає Центру реабілітації при травмах спинного мозку. Місцевий міждисциплінарний персонал пройшов підготовку для виконання функцій національного Центру реабілітації при травмах спинного мозку. Щоб досягти більшої ефективності, до Рівненської області скерували мультидисциплінарну команду з десяти міжнародних експертів, які створили національний координаційний Центр реабілітації при травмах спинного мозку. У чотирьох лікарнях швидкої допомоги Рівненської, Вінницької, Київської й Івано-Франківської областей було проведено тренінги з надання допомоги в разі гострої травми спинного мозку, а також обміну передовим досвідом щодо запобігання ускладненням у гострому реабілітаційному періоді.

Крім того, триває робота зі збільшення місткості центру, щоби він міг одночасно приймати до 100 пацієнтів, а також зі збору даних для визначення напрямів, за якими можна покращити надання послуг. Ці ініціативи спрямовані на підвищення якості та доступності реабілітаційних послуг, щоби люди з травмами спинного мозку отримували якомога якісніший догляд і підтримку на шляху до одужання.

– *Війна жахливо впливає на ментальне здоров'я українців, тож надання психологічної допомоги є пріоритетним завданням. Які, на Вашу думку,*

основні виклики ми маємо подолати в цьому напрямі? Над якими проектами працює Бюро ВООЗ в Україні, щоб допомогти українцям подолати проблеми, що постають із досвіду війни?

– Як головний технічний партнер Національної програми психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, яку ініціювала перша леді України Олена Зеленська, ВООЗ надає підтримку у реалізації цієї ініціативи, яка спрямована на розвиток комплексної системи надання послуг у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки.

З огляду на те, що приблизно десять мільйонів людей можуть мати психічні розлади (у зв'язку з російсько-українською війною. – *Ред.*), потреба в таких послугах в Україні є значною. Тому ВООЗ працює за різними напрямками, щоби задовольнити ці запити.

По-перше, ВООЗ підтримує інтеграцію послуг із психічного здоров'я до первинної медичної допомоги, зміцнення спроможностей мобільних мультидисциплінарних команд з психічного здоров'я та просування підходів самодопомоги. Разом ці зусилля сприяють пом'якшенню негативного впливу наслідків війни на психічне здоров'я українців.

Одним із головних інструментів ВООЗ у цьому контексті є Програма дій із подолання прогалин у сфері психічного здоров'я (mhGAP), яка передбачає навчання працівників ПМСД, зокрема сімейних лікарів, педіатрів, терапевтів, фельдшерів і медсестер, задля розширення доступу до послуг у сфері психічного здоров'я.

ВООЗ встановила нову модульну клініку первинної медичної допомоги в Ізюмі на Харківщині

WHO installed a new module clinic for primary health care in Izium, Kharkiv region

У листопаді 2022 року ВООЗ, Міністерство охорони здоров'я України та партнери підписали меморандум про співпрацю щодо розбудови спроможностей первинної медичної ланки із ведення поширених психічних розладів. ВООЗ забезпечує загальну координацію, навчання та технічне консультування 21 партнера з гуманітарної діяльності та розвитку, зокрема МОЗ і НСЗУ, які беруть участь в ініціативі mhGAP в Україні. Нині майже 3000 працівників первинної ланки медичної допомоги пройшли навчання за програмою mhGAP, а приблизно 30 000 учасників опанували самостійний онлайн-курс.

Ще одним важливим аспектом є посилення спроможності мобільних мультидисциплінарних команд з психічного здоров'я, які на рівні громад надають консультації людям із важкими психічними розладами (як альтернатива стаціонарному лікуванню).

Виклики в реалізації цих заходів пов'язані зі створенням комплексної системи, що охоплює різні сектори, забезпечуючи доступні, якісні та науково обґрунтовані послуги з підтримки психічного здоров'я всім, хто їх потребує. Щоб виконати це завдання, ВООЗ прагне поширювати знання про навички самодопомоги та підтримку серед якомога більшої кількості людей, зменшуючи так навантаження на систему охорони психічного здоров'я. Для цього 475 тренерів навчатимуть представників різних сфер, зокрема медичних і соціальних служб, правоохоронних органів, освіти, неурядових організацій, залізниці та підприємств, щоби допомогти дорослим, які переживають складні життєві обставини, навчитися долати стрес.

Попри повномасштабну війну, ВООЗ і надалі підтримує реформування системи охорони психічного здоров'я, яка нині очікувано потребує посиленої уваги. Тож, спільно з першою леді України Оленою Зеленською, Офісом Президента та МОЗ, ВООЗ започаткувала критично важливу ініціативу з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки. Ця ініціатива визначає пріоритетність численних заходів, спрямованих на задоволення потреб українців у сфері психічного здоров'я на системному рівні.

– Які головні реформи необхідно провести в Україні, щоб підвищити ефективність системи охорони здоров'я?

– Система охорони здоров'я в Україні функціонує в динамічному середовищі: 2017 року були впроваджені важливі реформи, які сформували абсолютно нову її архітектуру. Основні етапи охоплюють створення державного соціального пакета – Програми медичних гарантій, – яку адмініструє єдиний національний замовник медичних послуг – Національна служба здоров'я України (НСЗУ). Програма «Доступні ліки» визначає покриття амбулаторного лікування та щорічно розширюється, узгоджуючи ці компоненти з найкращими міжнародними практиками.

Стійкість системи охорони здоров'я в ці важкі часи можна частково пояснити проведеними реформами та самовідданістю українських медичних працівників. Попри війну, зміни тривають і є надія на зміцнення політичної волі підвищувати дієвість системи охорони здоров'я, а також її людиноцентричність і відповідність ефективній політиці у сфері громадського здоров'я задля реалізації прагнень України до членства в Європейському Союзі.

Нині МОЗ переглядає та затверджує оновлену національну Стратегію розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року, яка встановлює стратегічний напрям розвитку системи охорони здоров'я в контексті реагування на поточні надзвичайні ситуації.

ВООЗ надає пріоритет відбудові системи охорони здоров'я в Україні, прагнучи налагодити надання таких основних послуг, як реабілітація, ПМСД й епідеміологічний нагляд, задля загального відновлення країни. Високоякісні медичні послуги та лікарські препарати створюють відчуття безпеки, зміцнюють довіру до місцевої та центральної влади, а також сприяють поверненню людей до своїх домівок. Хоча реформа ПМСД дала результати, вона ще не завершена: наприклад, потрібно поліпшити якість і доступність послуг, особливо для вразливих верств населення.

Ефективність медичної інфраструктури є ще одним аспектом плануванні відбудови. Оптимізація мережі лікарень, навіть під час війни, має вирішальне значення для задоволення щораз більших потреб населення. Компактніша мережа з розширеним доступом до ПМСД, інтегрованими в лікарні загального профілю спеціалізованими закладами та послугами мультидисциплінарних команд відповідає сучасним практикам, що базуються на доказовій медицині.

Виклики для майбутніх реформ у сфері охорони здоров'я пов'язані з розвитком фінансового захисту населення, підвищенням ефективності системи та забезпеченням справедливості. Необхідно розв'язати проблему тривалого недофінансування системи охорони здоров'я та її залежності від оплати послуг коштом пацієнта. Зосередження на таких заходах, як оптимізація мережі, вибіркові закупівлі та пріоритезація державних витрат на комплексну ПМСД, зокрема на розширення доступу до ліків і діагностичних тестів, може поліпшити ситуацію.

Хоча фінансовий захист в Україні слабший, у порівнянні з багатьма європейськими країнами, у довоєнний період динаміка була позитивна. За наявності необхідної політичної волі й управлінських компетенцій на місцевому рівні, Україна може продовжити реформу системи охорони здоров'я та вдосконалити функціонування й ефективність своєї медичної системи, а ВООЗ готова надавати необхідну підтримку.

COMPREHENSIVE SUPPORT FROM THE WHO

– Russia’s full-scale aggression against Ukraine became a crucial challenge for the whole world. Following the invasion on 24 February 2022, the World Health Organization designated the emergency as grade 3, the highest-possible one. What transformations has the emergency response mechanism undergone in practical terms? How has the WHO Country Office in Ukraine adjusted to new circumstances?

– WHO’s role extends beyond policy advice, dialogue, and technical assistance. For emergencies, this meant scaling up our emergency response from 2 regions response and whole country preparedness to the response across Ukraine since February 2022. We have been actively involved on the ground, conducting situation analyses in hospitals and primary care centres and enhancing disease surveillance in public health. As the situation evolved, our efforts expanded and adapted.

We have been engaged in strategic prepositioning work even before the invasion to ensure the availability of medical supplies and to conduct pieces of training to equip healthcare professionals with the skills and tools needed to work in emergency situations.

While the Russian Federation’s invasion of the country continues, Ukraine progresses further, and the health system is resilient despite facing regular challenges, including attacks on health. WHO focuses the support simultaneously in several directions: emergency response to urgent humanitarian needs and early recovery to ensure the system continues to provide services for all Ukrainians on government-controlled areas, including liberated regions. The third direction is to continue health reforms to be sure the health system progresses.

However, the past 1.5 years have been intense, as public health needs and the situation have constantly evolved. Initially, our team consisted of 100 members, but in response to the growing demands, we have expanded to approximately 300 people spread across various locations in Ukraine, including Kyiv, Dnipro, Odesa, Poltava, and Lviv.

Throughout this challenging period, we have continued to collaborate closely with national and local authorities, as well as the community, to ensure an effective response.

– *The World Health Assembly condemned Russian aggression against Ukraine, including attacks on healthcare facilities, in its resolution WHA75.11 in 2022 and the decision WHA76(8) in 2023. Please tell us about the progress in the resolution implementation so far. Could there be more severe measures against Russia due to its persistent violations of the resolution?*

– I would like to start by describing the specifics of the WHO diplomatic response on a global and regional level.

A full-scale Russian invasion of Ukraine gathered absolute attention, including the UN system. I must admit the healthcare sector was one of the first to adopt clear resolutions and take some actions.

It is somewhat unique that in one hundred days of the war, from 24 February 2022, we already had two resolutions: one in early May 2022 from the special session of the Regional Committee for Europe (SS RC) and the second resolution was adopted a few weeks after – at the WHO World Assembly in Geneva (WHA). Both are about the state of emergency in Ukraine's healthcare system and the Russian Federation's aggression. When the invasion started, during the next few months, our team prepared rapid needs assessment with access to healthcare services in Ukraine¹. This report went directly to participants of the SS RC that took place under the initiative of 43 WHO Member States (out of 53) from the European Region. Another quite unique situation was when member states (43 mentioned above) requested the WHO Regional Director for Europe, Dr Hans Henri P. Kluge, to convene the special session, not the Secretariat, which can usually be an initiator.

In the resolution adopted during SS RC, there was a request to Dr Tedros Adhanom Ghebreyesus, the WHO Director-General, to prepare a report assessing the health emergency in Ukraine and proposed responses. It also proposes considering the possibility of moving the office working with noncommunicable diseases from Moscow.

Before WHA 2022, the WHO Director-General visited Ukraine. It was his first visit to the country. Together with Viktor Liashko, the Minister of Health of Ukraine, he visited healthcare facilities in Kyiv region and met Ukrainian health workers to hear about their first-hand experience and challenges they face amid the war.

The World Health Assembly demonstrated its condemnation of Russian attacks on Ukraine's healthcare system through a resolution while simultaneously rejecting a parallel proposal from Moscow. This resolution addresses various concerns, notably focusing on both direct and indirect health repercussions within Ukraine, its neighbouring regions, and beyond. It explicitly denounces documented attacks on healthcare, as tracked by WHO's Surveillance System for Attacks on Health Care.

¹ WHO (2023) *Rapid needs assessment: access to health care services 2022*. Available at: <https://www.who.int/europe/publications/m/item/rapid-needs-assessment-access-to-health-care-services-2022>

It was very important that before high-level events in May 2022 and May 2023 there were health reports prepared and provided by the WHO Ukraine team as a milestone to document the impact on the health of Ukraine, including the impact after attacks on the health system in Ukraine.

An additional milestone decision transpired this year during the WHO Regional Committee for Europe Special Session in May. Supported by 30 Member States, this decision saw a majority advocating for the closure of the WHO European Office for the Prevention and Control of Noncommunicable Diseases situated in Moscow. The proposal stipulated the relocation of its functions and management to WHO Europe in Copenhagen, Denmark, by no later than 1 January 2024.

During the 76th World Health Assembly held in May 2023, the WHO Director-General presented a report on the organisation's support for humanitarian and emergency health response. The resolution adopted during WHA requested the Director-General to continue supporting the health sectors of Ukraine and refugee-receiving and -hosting countries using a health system approach.

Since February 2022, WHO has verified over 1,260 attacks on health in Ukraine. This marks the highest number of attacks recorded by WHO in any humanitarian emergency. The war in Ukraine has brought about immense challenges, leading to an unprecedented humanitarian crisis. Therefore, it is crucial to have an official platform to report attacks on health, ensuring that all incidents are appropriately documented and brought to the attention of the UN Security Council. Without such a platform, the risk of misinformation and confusion would be significant.

Україні передано 59 автобусів з метою збільшення інтенсивності вакцинування населення під час війни

Donation of 59 buses to scale up vaccination in Ukraine amidst the war

– *The WHO Country Office in Ukraine has continued to perform its functions under difficult war conditions. Can you share the most considerable campaigns the Office has managed to implement since 24 February 2022?*

– One of the crucial areas that we are focusing on is recovery. Recovery is not just about physically rebuilding but it is also about getting the health system to function providing essential services such as vaccination programmes and chronic disease management. WHO provides technical advice and support in addition to humanitarian aid, including bringing in health supplies and equipment.

Rebuilding the health system is critical for national recovery by ensuring that essential services are restored and that there can be a response to new and increased needs, such as for mental health, rehabilitation, and public health surveillance.

For us, it was essential to support not only emergency response and actions directed at sustaining the health system functioning under immense stress but also to initiate, as soon as possible, strategic thinking about the future of the health system in light of the war conditions and lessons that we had already learned from the first months of war. In 2022, the WHO supported the Government of Ukraine in developing several crucial policies to improve health system development planning and post-war recovery thinking. The National Health System Post-War Recovery Plan, presented during the Ukraine Recovery Conference in Lugano, drew on the draft National Health Strategy 2030 and established a constructive dialogue on rebuilding a better health system in line with the previous health reform agenda.

Early in the war response, WHO developed the policy note *Principles to Guide Health System Recovery and Transformation in Ukraine*, aimed at raising awareness of the importance of health sector for country's peace and recovery. The document identifies key investment criteria that would make the health system more efficient, people-centred and resilient.

Following that, WHO supported the Government of Ukraine by obtaining feedback and conducting policy dialogue around the updated Health Strategy 2030 and post-war recovery plan. Thus, WHO convened a joint forum with the European Union Delegation to Ukraine, the U.S. Agency for International Development (USAID) Mission in Ukraine, and the World Bank, to contribute to an ongoing dialogue on overcoming the war impact challenges for the health sector, but also to identify immediate priorities and opportunities to build a better-functioning health system in scope of recovery efforts, balanced with long-term goal of the universal health coverage. A discussion paper developed out of this – *Priorities for Health System Recovery in Ukraine* – describes a shared vision regarding key priorities for the sector over the next 18–24 months.

Finally, in preparations for the Ukraine Recovery Conference 2023, WHO published *Case studies of health system recovery in Ukraine: focus on the role*

of the private sector, where we demonstrate real recovery and reconstruction efforts happening on the ground to demonstrate to the whole world that international partners who are considering to support Ukraine that they don't have to wait until the war is over to do so.

These documents are meant to provide technical advice and guide national health stakeholders in their decision-making processes on how to respond to war challenges and what to prioritise in recovery actions. It's not easy to continue the health reform under conditions of the full-scale war. Still, we do see how previous reform components and new design features – such as national health budget pooling under NHSU, universal non-contributory health entitlements, family doctor campaigns, Affordable Medicines outpatient programmes, electronic health systems and others – have contributed to the health system's resilience in the face of war impact. It's important to continue the health reform, even while the war is ongoing, to make the Ukrainian health system more efficient in light of tight fiscal space and ensure better financial protection for the population of Ukraine.

WHO provides comprehensive support to the Government, particularly the Ministry of Health, which entails continuous assistance in various areas. Since 24 February 2022, WHO has reached approximately 9 million people in Ukraine with health emergency response efforts through various health interventions, including direct delivery of medical supplies and equipment, technical support through training and guidelines, and coordinating health partners.

Efforts are being made to prioritise Ukraine on the international health system support agenda. In 2022, we witnessed significant visits by key WHO figures: Dr Tedros Adhanom Ghebreyesus, WHO Director-General, visited Ukraine for the first time, and Dr Hans Kluge, WHO Regional Director for Europe, has made multiple visits since the start of the Russian Federation invasion.

Resource mobilisation efforts in 2022 proved successful, resulting in the receipt of US\$140 million in support of WHO's response in Ukraine and refugee-receiving countries. In 2022, WHO procured 2,100 metric tons of medicines and medical supplies for Ukraine, totaling over 75 million dollars.

It is important to highlight that Ukraine also plays a significant role in health and development, presenting valuable opportunities for other countries to learn from its experiences. Additionally, Ukraine is an active member of the WHO governing system, including the Standing Committee of the Regional Committee (SCRC). In a noteworthy development, Viktor Liashko, the Minister of Health of Ukraine, joined the Executive Board of the World Health Organization in May 2023.

And despite the ongoing war, health reforms in Ukraine have continued. The direction of reforms begun in 2016 is consistent with international good practice. The war does not change this. We have prioritised health sector reforms

Д-р Ярно Хабіхт під час візиту до мобільної команди первинної медичної допомоги у Харківській області

Dr Jarro Habicht and the WHO team visiting mobile primary health care team in Kharkiv region

and are supporting the country in setting up new health systems, from health financing to primary care, to increase transparency in procurement. As WHO, we are proud to be part of this change and to use our seven decades of experience to support the Ukrainian health system.

– *In temporarily occupied territories and areas close to the frontline, people suffer from the inability to obtain necessary medications, such as insulin, highly active antiretroviral therapy, or inpatient treatment in hospitals. What measures does the WHO take to ensure that the needs of people with medical conditions are met?*

– As I have observed during my recent visits, including those close to the frontline and other war-damaged zones, attacks on health have had a profound impact on the population's access to essential health services and medicines, leading to the closure of pharmacies. Approximately one in five people across the country face challenges in obtaining essential medicines, while in areas of occupation and active conflict, this number rises to one in three. Although there has been some improvement since the early days of the full-scale invasion, high medicine prices and limited availability remain significant barriers to accessing necessary medications. Households have reported difficulties in obtaining pain relievers, heart medications, and medicines for high blood pressure.

According to WHO's health needs assessment, the proportion of people facing difficulties due to rising medicine costs has increased. However, there has been progress, with only 7% of respondents reporting being unable to obtain

necessary medicines in April 2023, compared to 22% in September 2022. Nevertheless, medicines continue to be a major driver of financial hardship for Ukrainians, significantly contributing to out-of-pocket spending on healthcare.

To address these challenges, it is essential to foster cooperation among all stakeholders, including pharmacies, most of which are privately owned in Ukraine. The recovery and re-launch of pharmacy operations, particularly in areas recently re-taken under the control of the Government of Ukraine, are crucial for the population to access medicines, including through the governmentally funded Affordable Medicines programme.

WHO has taken proactive measures, organising numerous regular convoys and donations to newly accessible and Ukraine government-controlled affected areas, providing medicines and emergency care supplies to ensure that health facilities can continue delivering life-saving and essential health services. Since 24 February 2022, WHO has delivered approximately 3,700 metric tons of medical supplies to Ukraine. These efforts aim to alleviate the burden on the health-care system and meet the urgent health needs of the population affected by the ongoing crisis.

As part of the larger UN effort, we conduct inter-agency convoys to the front-line, delivering packages of medicines and supplies needed by primary health-care workers in the affected areas. Other UN agencies provide food, water, and blankets to complement our support to communities on the frontline. In humanitarian settings, we aim to complement each other and work in synergy with the country's efforts to address the urgent needs of civilians, particularly the elderly with chronic diseases who prefer to remain in their homes.

Д-р Ярно Хабіхт разом із командою Бюро ВООЗ в Україні відвідує Київський міський центр крові

Dr Jarno Habicht together with the WHO Ukraine team visiting Kyiv city blood center

More than 17,500 people living in Ukraine's regained territories received medical care from WHO-supported national emergency medical teams (EMTs), from which 12,765 people were supported following the liberation of Kherson and then the Kakhovka dam incident. Launched at the beginning of 2022, the EMT project assists civilians affected by the Russian Federation's invasion of Ukraine. Without it, many of those living within the regained regions would not have access to critical care.

Primary care facilities and health care workers there also receive support from WHO with medicines and necessary supplies to provide health services, which are much needed in the communities of liberated areas where a lot of elderly people live with chronic diseases.

To support communities in remote areas affected by the war, where primary health facilities have been damaged or destroyed, the WHO, in partnership with the Ministry of Health, has installed modular primary health care clinics. The project started from Izium and Kherson, where clinics have already been settled, and more are planned for regions, including Kherson, Zaporizhzhia, Kharkiv, Dnipropetrovsk, Sumy, Kyiv, and Odesa. We prioritise the availability of essential health services, and in collaboration with our partners, we are working hard to make it possible.

– *The WHO Country Office actively works with a variety of Ukrainian agencies ranging from the Ministry of Health of Ukraine to medical facilities. Please tell us more about the activities of the WHO Country Office in different regions of Ukraine and cooperation with local institutions.*

– WHO operates in all regions of the country under Ukrainian government control, supporting health needs such as increasing vaccination efforts or laboratory testing nationwide. However, our humanitarian response primarily focuses on areas highly affected by the war, particularly in the East and South of Ukraine. In these regions, we have established hubs to coordinate our efforts and provide prompt support in coordination with the Ministry of Health and regional authorities.

For instance, following the Kakhovka dam explosion, WHO strengthened surveillance of waterborne diseases, including cholera, and conducted situation analyses and rapid risk assessments. We provided laboratory test kits and urgently responded to meet people's immediate and ongoing health needs in the affected areas.

Our dedicated team continues to work on the ground, collaborating closely with national and local authorities, as well as the community. We also work with various partners, including volunteers who assist in delivering supplies and medicines to the frontline. Additionally, through the health cluster, we collaborate with more than 200 partners, including local and international NGOs, UN agencies, and multilateral organisations. Each partner plays a unique role, from providing services to delivering supplies.

Д-р Ярно Хабіхт та команда Бюро ВООЗ в Україні відвідують Ірпінську центральну міську лікарню

Dr Jarro Habicht and the WHO Ukraine team on a visit to Irpin Central City Hospital

– *The physical rehabilitation of people affected by the hostilities plays a crucial role in developing Ukraine's healthcare system. This primarily concerns the availability of prostheses, skin grafts for treating burns, etc. How does the WHO contribute to solving such problems?*

– WHO has been providing comprehensive support to the Ministry of Health and the Government of Ukraine in developing amendments to legislation, new by-laws, and regulations related to rehabilitation pathways and the provision of assistive products, including prosthetics. A rehabilitation strategy was formulated to strengthen rehabilitation services and improve access to assistive devices across the trauma pathway.

Since the start of the Russian Federation's full-scale invasion, WHO has distributed over 7,000 essential assistive products to rehabilitation hospitals, benefiting around 4,000 patients in 10 regions. Additionally, 100 rehabilitation workers were trained by WHO to ensure the effective use of these products. Furthermore, 1,300 internally displaced persons with rehabilitation needs were provided essential assistive products by trained rehabilitation professionals who conducted assessments, prescriptions, fittings, and user training under WHO's guidance.

WHO's significant support extends to the Spinal Cord Injury (SCI) Rehabilitation Centre. Local interdisciplinary rehabilitation personnel have been trained to function as the national centre for SCI rehabilitation. To further strengthen

SCI rehabilitation, a multidisciplinary team of 10 international experts was deployed to the Rivne region, where they developed the national referral hub for spinal cord injury rehabilitation. Training sessions were conducted in four acute hospitals in Rivne, Vinnytsia, Kyiv, and Ivano-Frankivsk regions, focusing on severe spinal cord injury care and sharing best practices to prevent complications during the rehabilitation period.

In addition, efforts are underway to raise the bed capacity of the centre to accommodate up to 100 patients. Data collection is ongoing to identify areas of improvement within the services provided. These initiatives aim to enhance the quality and accessibility of rehabilitation services, ensuring that individuals with spinal cord injuries receive the best possible care and support on their road to recovery.

– *War has a terrible impact on Ukrainians' mental health, and providing psychological assistance is a priority. In your opinion, what are the main challenges we have to overcome in this regard? What projects does the WHO Country Office in Ukraine work on to help Ukrainians overcome the problems arising from war experience?*

– As the main technical partner for the All-Ukrainian mental health programme initiated by First Lady of Ukraine Olena Zelenska, WHO provides crucial support to this initiative, aiming to develop a comprehensive system for the provision of mental health and psychosocial support services.

With approximately 10 million people potentially having a mental health condition, the need for mental health and psychosocial support services in Ukraine is substantial. In response, WHO works on various fronts to address these needs.

Firstly, WHO supports the integration of mental health services into primary care, strengthening the capacity of Community Mental Health Teams, and promoting self-help strategies. These efforts collectively contribute to mitigating the negative impact of war-related consequences on the mental health of the Ukrainian population.

One of WHO's key programmes in this regard is the Mental Health Gap Action Programme (mhGAP), which involves training primary healthcare workers, including family doctors, paediatricians, therapists, paramedics, and nurses, to increase access to mental health services.

In November 2022, the WHO, the Ministry of Health of Ukraine, and partners signed a memorandum of cooperation on building primary healthcare workers' capacity to manage common mental health conditions. WHO provides overall coordination, training and technical guidance to 21 humanitarian and development partners, including MoH and NHSU, engaged in the mhGAP initiative in Ukraine. So far, nearly 3,000 primary healthcare workers have been trained on mhGAP, and about 30,000 participants have completed an online self-paced course.

Another critical aspect is strengthening the capacity of Community Mental Health Teams (CMHTs) to provide specialised mental health care in the community for individuals with severe mental health conditions as an alternative to institution-based care.

Challenges in this effort include creating a comprehensive system that covers different sectors providing affordable, quality, and evidence-based mental health services to all in need. To address this, WHO aims to spread knowledge about self-help skills and support among as many people as possible, reducing the strain on the mental health system. To achieve this, 475 trainers will train representatives from various sectors, including medical and social services, law enforcement, educators, NGOs, railway, and enterprises, to help adults experiencing adversity learn how to manage their stress.

Despite the ongoing full-scale war, WHO is dedicated to continuing the reform and change of the mental health system. Mental health is now a vital component of the health response, and in collaboration with the First Lady of Ukraine, Olena Zelenska, the Office of the President, and the Ministry of Health, WHO has launched a critical initiative for mental health and psychosocial support (MHPSS). This initiative prioritises numerous actions to address the mental health needs of Ukrainians across the entire system.

- *What are the key reforms that Ukraine needs to implement to make its health-care system more effective?*

- The health system in Ukraine operates in a dynamic environment, with significant reforms adopted six years ago in 2017, resulting in a whole new health system architecture. Key milestones include the establishment of a national benefits package, the Programme of Medical Guarantees, administered by the single national purchaser of health services, the National Health Service of Ukraine. The Affordable Medicines Programme defines outpatient medicines coverage and expands annually, aligning these components with international best practices.

The health system's resilience during these trying times is partly attributed to these reforms and the dedication of Ukrainian health workers. Despite the ongoing war, the reforms continue, and there is hope for more political will to make the health system more effective, people-oriented, and supported by sound public health policies to achieve Ukraine's EU aspirations.

The Ministry of Health is currently reviewing and approving the updated National Health Strategy 2030, setting the strategic direction for the system while responding to ongoing health emergencies. This commitment to reforms is crucial for international organisations considering support for Ukraine, ensuring long-term stability and system performance.

WHO prioritises health system recovery in Ukraine, aiming to restore essential services such as rehabilitation, primary health care, and public health

Д-р Ярно Хабіхт, Представник ВООЗ в Україні, зустрівся з медичними працівниками мобільних команд первинної медичної допомоги та пацієнтами під час візиту до Чернігівської області

Dr Jaroslav Habicht, WHO Representative in Ukraine, meeting health care workers of mobile primary health care teams and patients during a visit to Chernihiv region

surveillance for overall national recovery. High-quality health services and medicines instil a sense of security, foster trust in local and national government, and facilitate people's return to their homes. While the PHC reform has shown results, it is not yet complete, demanding improvements in service quality and accessibility, particularly for vulnerable populations.

Efficiency of hospital infrastructure is another concern in the recovery planning process. Optimisation of the hospital network, even during the war, is crucial to meet the growing population's needs. A leaner network with expanded PHC access, integrated specialised facilities into general hospitals, and delivery by multidisciplinary teams align with modern evidence-based practices.

Ongoing challenges for future health reforms relate to increasing financial protection for the population, improving system efficiency, and ensuring equity. The health system's longstanding underfunding and reliance on out-of-pocket payments need to be addressed. Focusing on policies like network optimisation, selective purchasing, and prioritising public spending on comprehensive primary care, including better access to medicines and diagnostic tests, can improve the situation.

While financial protection in Ukraine is weaker compared to many European countries, there has been improvement before the war. With the necessary political commitment and local managerial competencies, Ukraine can continue health reform and enhance the functioning and performance of its health system, with WHO ready to provide support.

Рікардо ЛОПЕС-АРАНДА ХАГУ,
Надзвичайний і Повноважний Посол
Королівства Іспанія в Україні

ІСПАНІЯ – ПЛІЧ-О-ПЛІЧ З УКРАЇНОЮ

– Україна вдячна Іспанії за постійну політичну, військову, фінансову та гуманітарну підтримку у війні, яку Російська Федерація розв’язала проти нашої держави. Ваша Високоповажносте, які аспекти іспанської допомоги Ви вважаєте найвагомішими?

– Насамперед хочу зазначити, що бути Послом Іспанії в Україні дуже цінно. На цій посаді я відчуваю підтримку, яку моя країна спрямовує до вашої, тож мої громадяни й уряд підштовхують мене якомога активніше розвивати відносини між нашими державами. Ба більше, дуже цінно відчувати вдячність українців за те, що іспанський народ робить для України. Справді, ми робимо багато речей у багатьох сферах. Громадськість найбільше, мабуть, знає про військовий аспект: «леопарди», системи протиповітряної оборони, броньовані машини тощо. Ми не обмежуємося двосторонньою підтримкою і також надаємо Україні військове забезпечення через Європейський Союз – у межах Європейського оборонного фонду, який фінансують Іспанія та інші держави-члени ЄС.

Для іспанців ще один дуже важливий аспект нашої співпраці – приймання переміщених осіб з України. Нині їх в Іспанії понад 186 тисяч. Ми розуміємо, що вони повернуться, коли ситуація в Україні покращиться. Іспанський народ докладає всіх зусиль, щоб їхнє перебування тут було комфортним.

Ми також надаємо інституційну підтримку за допомогою фінансових і гуманітарних інструментів: станом на 1 вересня 2023 року зобов’язалися передати Україні майже 420 мільйонів євро у формі грантів, кредитів і гарантій та плануємо й надалі сприяти процесу відбудови.

Слід згадати й політичний аспект допомоги. 1 липня Прем’єр-міністр Іспанії відвідав Київ, щоб відзначити початок нашого головування в Раді Європейського Союзу та продемонструвати потужний політичний сигнал

Посольство Іспанії та Іспанське агентство міжнародного співробітництва в галузі розвитку (AECID) організували концерт у Національній філармонії України. Захід відкрив Посол Рікардо Лопес-Аранда Хагу, у своєму виступі наголосивши на солідарності Іспанії з Україною перед обличчям гуманітарної катастрофи, яку спричинило руйнування дамби Каховської ГЕС

The Embassy of Spain and the Spanish Agency for International Development Cooperation (AECID) organised a concert at the National Philharmonic of Ukraine. The event was opened by Ambassador Ricardo López-Aranda Jagu, who emphasised Spain's solidarity with Ukraine in the face of the humanitarian catastrophe caused by the destruction of the Kakhovka Dam

підтримки України. Він був тут двічі: у річницю агресії та ще раніше, у квітні 2022 року, ставши одним із перших іноземних політиків, які відвідали Київ після нападу РФ.

Ми й надалі підтримуватимемо вас на шляху до Європейського Союзу, так само як раніше колективним рішенням надали Україні статус кандидата на членство в ЄС. Під час головування в Раді ЄС Іспанія докладає всіх зусиль, щоб посприяти початку переговорів про вступ. Наш внесок у межах Європейського Союзу – просування різних аспектів підтримки України, зокрема санкцій проти Росії: одноголосно ухвалили вже 11-й пакет. Ми також докладаємо колективних зусиль, щоб позбутися залежності від російських енергоносіїв.

Ми й далі працюємо над притягненням Росії до відповідальності за агресію та військові злочини. Із цією метою ми надаємо фінансову підтримку Офісу Прокурора Міжнародного кримінального суду та долучаємося до роботи координаційних груп, зокрема Діалогової групи з питань воєнних злочинів та Основної групи з питань злочину агресії. Іспанська поліція також задокументувала докази збитків, що їх завдали цивільній інфраструктурі російські атаки.

Ми надаємо дипломатичну підтримку Україні в налагодженні зв'язків із третіми країнами для роз'яснення української позиції, а також долучаємося до конкретних проєктів, як-от ініціатива «Зерно з України» (яку

ми профінансували на суму 4,4 мільйонів євро) або ж програми Міжнародного агентства з атомної енергії, розроблені саме під Україну, а також підтримали обрання України членом Ради керуючих МАГАТЕ.

Та якби я мусив виокремити якийсь аспект іспано-українських відносин, то це була б підтримка іспанського народу. Понад 80% іспанців підтримують Україну майже в усіх політичних питаннях. Саме ця незмінна підтримка й лежить в основі наших довгострокових зобов'язань перед Україною.

– Іспанія оголосила про намір приєднатися до програми довгострокових безпекових гарантій Україні від G7, які було сформульовано під час саміту НАТО у Вільнюсі. У чому Іспанія вбачає цю свою роль?

– На мою думку, важливо розуміти, що мета цієї ініціативи – запобігти повторенню агресії та створити безпекові умови, за яких ця трагедія не станеться знову. Декларацію схвалили за лаштунками саміту G7, і ми одразу після цього до неї приєдналися.

У цьому аспекті демонструє тверду готовність і Європейський Союз, що відображено у висновках Європейської ради в липні 2023 року. І ми як європейці вже демонструємо свою готовність: повторюю, що ЄС підтримує Україну у військовій площині, а також фінансово, в контексті санкцій, енергетичної безпеки тощо.

Декларація G7 визначає такі сфери можливої співпраці: надання Україні обладнання, розвиток оборонної промисловості, проведення спільних навчань і тренувань, взаємодія з питань розвідданих, економічна співпраця та технічна підтримка. Моя країна вже вживає активних заходів за багатьма цими напрямками: зокрема, у нас є спроможності навчати в Іспанії 4000 українських військовослужбовців на рік у межах Місії Європейського Союзу з надання військової допомоги, і ми вже це робимо. Крім того, ми передаємо обладнання різного типу – нещодавно передали польовий госпіталь «Роль 2+». Що стосується конкретних способів утілення передбаченого в Декларації, то ми маємо сісти за стіл переговорів з українською владою і зрозуміти, у яких сферах співпраця може бути ще продуктивнішою.

Хотів би зазначити, що Декларація G7 також містить зобов'язання України, зокрема щодо покращення прозорості, боротьби з корупцією, демократичного контролю над збройними силами. Це частина ширшого процесу: Україна рушила шляхом модернізації, де дуже важливу роль відіграє вступ до Європейського Союзу, а виконання рекомендацій Європейської комісії посприяє вашому успіху. Тож важливо, щоб ми, країни-партнери України, прагнули розвивати подальшу співпрацю, а для вашої держави вагоме значення має вдосконалення загальної правової бази. Це наблизить нас до спільної мети – цілковито суверенної, незалежної та інтегрованої в Європу України.

Міністр закордонних справ Іспанії Хосе Мануель Альбарес зустрівся з віцепрем'єр-міністеркою з питань європейської інтеграції України Ольгою Стефанішиною в Стокгольмі та наголосив на невинній підтримці України. 26 травня 2023 року

Spanish Foreign Minister José Manuel Albares met with Vice Prime Minister for European Integration of Ukraine Olha Stefanishyna in Stockholm and emphasised continued support for Ukraine, 26 May 2023

– *Які зміни ви передбачаєте в безпековій ситуації в Європі?*
– Агресія призвела до кардинальних змін у безпековій ситуації в Європі, які, на мою думку, залишаться. Раніше діяльність Європейського Союзу ґрунтувалася на позиції, що економічна взаємозалежність – це спосіб гарантування безпеки. Однак ця агресія продемонструвала, що взаємозалежність також породжує вразливість і що іноді доцільно послаблювати цю взаємозалежність, щоб відповідно зменшити вразливість. Варто й уважніше обирати партнерів, щоб не залежати надмірно від тих, хто може обернутися проти вас. Це вилилося в ідею розвитку відкритої стратегічної автономії Європейського Союзу: ЄС справді слід навчитися краще запобігати схожим ситуаціям та краще реагувати на них. Як сказав Високий представник Жозеп Боррель, через це Європейський Союз мусив зробити те, чого не хотів робити раніше: заговорити мовою сили. Це стосується розвитку нашої оборонної промисловості та збільшення бюджетів оборонної сфери в тісній співпраці та відповідності з НАТО. Північноатлантичний альянс справді є суттєвою частиною цього рівняння. Нещодавно доцільність існування НАТО брали під сумнів, та нині ми переконалися, що це невіддільний елемент європейської безпеки.

Цю нову ситуацію відображено в новій Стратегічній концепції, яку схвалили на саміті НАТО в Мадриді. Іспанія робить внесок у захист східного флангу шляхом розміщення повітряної поліції в Балтійському морі і

Румунії, розгорнувши системи протиповітряної оборони в обох регіонах. Ми активно присутні в Силах реагування НАТО в Балтії та нещодавно взяли на себе зобов'язання розмістити значні військові сили в Словаччині. Усе це свідчить про те, що ми розглядаємо європейську безпеку як єдине ціле, не обмежуючись безпосереднім географічним оточенням, а натомість дотримуючись концепції «безпеки на 360 градусів». Такий підхід – інвестиція в нашу безпеку в довгостроковій перспективі. Нам доведеться обмежити залежність у стратегічних сферах та у відносинах з, можливо, не надто надійними партнерами, і ми муситимемо бути готові реагувати, якщо постануть нові військові виклики. Думаю, це буде особливістю європейської безпеки в найближчому майбутньому.

– Іспанія заснувала Ситуаційний комітет при Раді національної безпеки для врегулювання кризи, що виникла внаслідок російської агресії проти України. Ситуаційний комітет утворив п'ять спеціальних робочих груп з питань кібербезпеки, санкційної політики, надання притулку тимчасово переміщеним особам з України, енергетики та відновлення України. Ваша Високоповажносте, чого Комітету вже вдалося досягнути?

– Комітет було створено дуже рано, у лютому 2022 року. Мотивацією для цього стало усвідомлення масштабності виклику, який от-от постане перед нами й потребуватиме координації зусиль багатьох суб'єктів іспанського керівництва. До роботи Комітету долучилися всі дотичні міністерства: не лише найочевидніші, на кшталт Міністерства закордонних справ або Міністерства оборони, а й ті, що мусять долати різні наслідки війни, зокрема, в ситуації з переміщеними особами: міністерства із соціальних питань, внутрішніх справ тощо.

Для подолання цього складного виклику в межах Комітету було створено п'ять робочих груп. Перша – з питань кібербезпеки – була заснована на досвіді спроб Росії втрутитися в наші внутрішні справи. Ми збираємо цей досвід ще з моменту першого інциденту, тож група й далі розслідує можливі втручання. Тепер ми краще можемо давати раду таким питанням.

Друга група займається питанням санкцій. Як я вже згадував, від самого початку агресії члени Європейського Союзу намагалися запровадити санкції, але для їхнього застосування потрібна була внутрішня координація, тому ми й створили цю групу. В межах її діяльності було заморожено 65 фондів, рахунків і різноманітних фінансових інструментів, а також 70 будинків, п'ять кораблів і чотири літаки. Робота триває.

Третя група, яка має найпомітніші результати, – це група з питань переміщених осіб. Я вже згадував, що нині в Іспанії мешкає понад 186 000 переміщених українців – на додаток до громадян України, які перебували там до агресії (близько 120 000). Ми розробили нові методи приймання переміщених осіб: створили чотири центри в різних куточках Іспанії,

Президент України Володимир Зеленський зустрічає в Києві Прем'єр-міністра Іспанії Педро Санчеса. 1 липня 2023 року

Ukrainian President Volodymyr Zelenskyy welcomes Spanish Prime Minister Pedro Sanchez in Kyiv on 1 July 2023

запровадили прискорені процедури надання документів та орієнтирів, необхідних для влаштування в нашій країні. Ми також домовилися про надання медичної допомоги переміщеним українцям в Іспанії, а в окремих випадках – тим українцям, яких привезли безпосередньо на лікування, зокрема дітям і пораненим військовим. Відверто кажучи, ми дуже пишаємося цією діяльністю, адже це наш дуже прямий та особистий спосіб виявити солідарність з Україною.

Четверта група опрацьовує питання енергетичної безпеки. На щастя, Іспанія не так сильно залежить від російської нафти, як інші країни. Ми змогли диверсифікувати й значно зменшити свою потребу в ній.

П'ята група опікується питаннями відбудови – невіддільним елементом майбутнього України. Ми готові віді-

гравати роль у відбудові разом із Європейським Союзом та іншими партнерами, але для цього спершу необхідно скоординувати діяльність різних інституцій в Іспанії. Ми досягаємо успіхів у визначенні секторів, фінансових інструментів і шляхів сприяння відновленню. Як я вже зазначав, окрім нашої співпраці через Європейський Союз, ми у двосторонньому порядку зобов'язалися надати Україні близько 420 мільйонів євро в різних формах.

– Іспанія підтримує Формулу миру, яку ініціював Президент України Володимир Зеленський. Як зазначено в Спільній декларації від 1 липня 2023 року, Іспанія вже активно сприяє втіленню низки пунктів, визначених у формулі. Пане Посол, чи не могли б Ви детальніше розповісти про внесок Іспанії?

– По-перше, я хотів би ще раз наголосити, що Іспанія повністю підтримує Формулу миру Президента Зеленського. Ми переконані, що це чудовий задум – намагатися думати наперед і вже починати давати раду питанням, висвітленим у десяти пунктах Формули миру. Справді, ми вже практично долучаємося до втілення більшості цих пунктів, а тепер ще й сприяємо дискусії між міжнародними партнерами про те, як найкраще провадити міжнародний діалог щодо промоції формули, який завершиться мирним самітом.

В Офісі Президента України створено низку робочих груп із відповідних питань. Ми беремо участь у засіданнях і намагаємося долучати свої думки й ініціативи до цього процесу. Важливо залучати всю міжнародну спільноту до створення умов для прийдешнього миру та працювати над розв'язанням поточних викликів, як-от загроза продовольчій безпеці. Можу коротко окреслити наш внесок за всіма десятима пунктами формули.

У сфері ядерної безпеки, як я вже згадував, ми підтримуємо МАГАТЕ, виділяючи спеціальні кошти для України.

У сфері продовольчої безпеки ми доєдналися до ініціативи «Зерно з України», надавши допомогу в розмірі 4,4 мільйонів євро. Ми також спонсорували пілотний проект із доставки українського зерна до нашої країни залізницею, щоб створити альтернативні шляхи його потрапляння на міжнародні ринки. Ми повністю підтримуємо ініціативу «Шляхи солідарності» Європейського Союзу, які відіграють особливо важливу роль у той час, коли, на жаль, угода, на якій ґрунтується Чорноморська ініціатива, опинилася під загрозою через вихід із неї Росії.

Щодо енергетичної безпеки: у скрутні часи минулої зими, коли Росія систематично атакувала українську інфраструктуру, ми надали Фонду енергетичної підтримки 4,5 мільйонів євро, передали електрообладнання та генератори, які використовували, зокрема, в пунктах незламності. Цим ми прагнули безпосередньо підтримати населення України в тій складній ситуації.

Посольство Іспанії в Україні входить до Групи друзів із захисту прав дітей у збройному конфлікті в Україні; ця гуманітарна проблема дуже актуальна для нас. Ми беремо активну участь у міжнародних форумах, а надто в Женеві, та обговорюємо там усі гуманітарні аспекти.

Що стосується територіальної цілісності України, ми підтримуємо зусилля в межах міжнародних форумів, зокрема Генеральної Асамблеї ООН, спрямовані на просування принципів незалежності, суверенітету й абсолютної територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів. Під час останнього саміту Кримської платформи, куди входить й Іспанія, наш міністр закордонних справ поновив запевнення в підтримці територіальної цілісності, адже це не лише право України, а й важливий компонент сучасного міжнародного правопорядку. Справді, якщо цей принцип безкарно порушуватимуть, ми ризикуємо скотитися в хаос, де будь-яка держава використовуватиме будь-який привід для вторгнення в сусідні країни задля територіальних здобутків.

Звісно, ми також підтримуємо виведення російських військ з України та відповідальність за злочини, скоєні проти України. Разом з іншими 42 країнами ми приєдналися до обвинувального акту проти Російської Федерації в Міжнародному кримінальному суді з метою притягнення до відповідальності осіб, винних у злочинах, скоєних під час цього нападу.

У сфері екологічної безпеки ми негайно відреагували на катастрофу в Новій Каховці, надавши гуманітарну допомогу. Вивчаємо шляхи співпраці з Україною за цим напрямом, зокрема визначаємо та фіксуємо збитки, які війна завдала українському довкіллю.

Що стосується дев'ятого пункту – запобігання повторенню війни, – я вже згадував основні елементи нашої підтримки згідно з Декларацією G7. Очевидно, що ми не можемо дозволити собі мир за будь-яку ціну – він мусить бути справедливий і стійкий. Це постійно повторює українська влада, і ми повністю підтримуємо українську позицію.

Зрештою, десятий пункт Формули миру стосується завершення війни, що пов'язано з іншим пунктом, про який я вже говорив: ця війна не закінчиться з припиненням бойових дій, бо після того ми разом муситимемо докластися до відновлення України. Іспанія стоятиме пліч-о-пліч із вами в цьому процесі.

– Іспанія задекларувала свою готовність підтримувати повоєнне відновлення України. Які сфери, на Вашу думку, найперспективніші та найпривабливіші для іспанських інвестицій?

– У липні Київ відвідала заступниця Міністра торгівлі Іспанії. Вона приїхала з багатьма представниками державних компаній та інституцій, щоб розпочати вивчення можливостей інвестування в Україні. Деякі іспанські компанії вже активні тут, деякі зацікавлені в розширенні сюди своєї діяльності, але ситуація, безперечно, складна. Ми маємо створити правильні інструменти та безпомилково оцінити середовище для початку їхньої роботи.

У той самий день, коли заступниця міністра була в Києві, іспанська влада схвалила нову кредитну лінію на суму 30 мільйонів євро для страхування компаній, які починають діяльність в Україні. Нам необхідно й далі вивчати цей напрям, щоб сприяти залученню іспанських компаній.

Мушу сказати, що іспанські підприємства добре розвинені в багатьох галузях, насамперед у технологічній, а також дуже рентабельні та конкурентоспроможні. На мою думку, вони можуть відіграти важливу роль і здатні зробити чималий внесок у розвиток української промисловості в різних секторах, позаяк процес відновлення не обмежується лише відбудовою пошкодженого. Ідеться про те, щоб Україна вийшла на рівень держав-членів Європейського Союзу. Ідеться про те, що американці називають «відбудувати краще, ніж було». Отже, ми потребуватимемо дуже тісної співпраці між українськими та міжнародними компаніями, зокрема й іспанськими.

За словами заступниці міністра, іспанському бізнесу дуже цікава сфера інфраструктури, зокрема залізничної, де Україна й Іспанія мають багато спільного, позаяк в обох державах ширина колії інакша, ніж у решті країн Європи, тож ми можемо поділитися ідеями щодо того, як подолати цей

виклик. Іспанія далеко пішла у сфері відновлюваних джерел енергії, що є частиною сьогодення та майбутнього України, адже ваша країна вже здобула чималих успіхів на шляху зменшення свого вуглецевого сліду й надалі працюватиме за цим напрямом. Наші компанії мають міжнародний досвід у роботі з високовольтними електромережами. Іспанія – важливий актор у процесі прогресивних перетворень сільськогосподарської галузі, і для наших країн це царина природного взаєморозуміння, позаяк ви є провідним виробником сільськогосподарської продукції. Сподіваємося, що Україна розвиватиме й трансформуватиме цю галузь далі. Іспанські компанії також можуть поділитися чималим досвідом у системі охорони здоров'я, що може бути корисно для України. Цей перелік не вичерпний. Необхідно досліджувати нові царини. До прикладу, незабаром Україна збирається організувати Форум оборонних індустрій (було проведено 29 вересня 2023 року в Києві. – *Ред.*), у якому візьмуть участь іспанські компанії. Це буде ще одна нагода визначити сфери взаємних інтересів, де ми можемо створювати спільні підприємства та розробляти проекти разом.

– *Які культурні та освітні проекти втілює Посольство Іспанії в Україні для посилення співпраці між нашими державами?*

– Дозвольте спочатку пояснити, чому ми надаємо великого значення нашій культурній співпраці з Україною. По-перше, я вважаю, що це вкрай важливо в нинішніх умовах, оскільки це також психологічна війна. Нічними атаками на цивільне населення агресор намагається підірвати стійкість українців. Безуспішно, звісно, навіть навпаки – дух українців не слабшає. І прояви культури – це також частина стійкості українського народу. Це спосіб протистояння агресору. По-друге, ця війна не лише психологічна – вона також культурна в тому сенсі, що агресору властиве глибоко вкорінене переконання, нібито немає української культури, нібито це лише допоміжна частка культури іншої. Тому співпраця в цій сфері має велике значення. Ми намагаємося розвивати обміни, щоб іспанську культуру знали в Україні, а українську – в Іспанії. Це діалог культур.

Робота Посольства в цій царині багатогранна. Ми працюємо з театром, адаптуючи іспанську п'єсу XVII століття до українських реалій. Ми відкриваємо для України вид іспанської оперети під назвою «сарсуела» та прагнемо зробити її доступною для українського глядача. У царині кіно ми підтримали деякі українські фестивалі, як-от «Молодість» або «Sunny Bunny», організували фестиваль іспанського кіно в Києві та восени плануємо провести ще один у Львові. Є й проекти, пов'язані з фотографією: мистецьке документування того, як війна в Україні руйнує довкілля. Ми фінансуємо створення культурного хабу у Львові в межах проекту ЮНЕСКО, що сприятиме розвитку культурного життя в Україні та

відстежуватиме шкоду, якої зазнає культурна спадщина. У сфері музики ми налагодили дуже плідну співпрацю з Національною філармонією в Києві. Від початку агресії ми вже спільно організували три концерти за участю іспанських та українських артистів і не плануємо на цьому зупинятися.

Окрім того, ми підтримуємо роботу важливої групи українських експертів з іспанської культури та літератури, які водночас є мостом між нашими двома культурами. І ми працюємо над тим, щоб іспанські письменники приїжджали в Україну, могли на власні очі побачити, що відбувається, розповісти про це іспанському суспільству, а отже, й надалі привертати увагу громадськості до ситуації. Це далеко не весь перелік, і я вірю, що в майбутньому вас чекають приємні сюрпризи на культурній ниві.

– Іспанія головує в Раді ЄС упродовж другої половини 2023 року. Основні пріоритети – реіндустріалізація ЄС, прогрес у «зеленому» переході, сприяння більшій соціальній та економічній справедливості й зміцнення європейської єдності. Ваша Високоповажносте, яких заходів уживають для досягнення успіхів за цими напрямками? Яку роль на порядку денному відведено Україні з огляду на візит Педро Санчеса до Києва в перший день головування Іспанії в Раді ЄС?

– Представляючи пріоритети нашого головування в Раді ЄС, Прем'єр-міністр Іспанії згадав ці чотири пріоритети, а тоді додав ще п'ятий елемент: нашу підтримку України. За його словами, для цього ми посилюватимемо єдність Європейського Союзу, що має величезну цінність для України. Він також наголосив, що ми працюватимемо задля справедливого миру, заснованого на принципах суверенітету і територіальної цілісності України. Отже, агресія проти України є головним питанням на порядку денному нашого головування. Ми також зосереджуємо увагу на процесі вступу до ЄС, зокрема на звіті Єврокомісії у листопаді та рішенні Європейської ради в грудні. Наша роль полягає в тому, щоб керувати дебатами із цього питання, досягнути його якнайбільшого просування і намагатися сприяти досягненню консенсусу в Європейському Союзі. У зв'язку із цим дуже важливо, щоб Україна виконала рекомендації Єврокомісії. Це полегшить нашу роботу і, сподіваюся, дасть змогу розпочати переговори про вступ під час головування Іспанії. Тому наразі дуже важливо донести до українців вагомість повного й усебічного виконання цих рекомендацій.

Інші пріоритети нашого головування так чи інакше пов'язані з Україною. Наприклад, як я вже зазначав, реіндустріалізація Європейського Союзу стосується збереження відкритих ринків для надійних партнерів, зокрема й України. Ідеться також про розвиток стратегічних галузей промисловості, що тісно пов'язано з процесом відбудови.

Іспанський диригент Рамон Торрельєдо за сприяння Посольства Іспанії вперше приїхав до Києва з концертом

With the support of the Embassy, Spanish conductor Ramón Torrelledó came to Kyiv for the first time to give a concert

Щодо нашого другого пріоритету – довкілля та боротьба зі змінами клімату – санкції, які ми запровадили проти Росії, вже зумовили декарбонізацію європейського енергетичного сектору. Те, як ми відреагували на війну, безпосередньо вплинуло на наш порядок денний. І це не короточасний вплив. Ми зменшуємо залежність від Росії в довгостроковій перспективі, стратегічно.

Третій пріоритет – соціальний вимір – стосується не лише допомоги вразливим верствам населення, а й пошуку шляхів фінансування цієї політики. У зв'язку із цим ми обговорюємо проміжний перегляд багаторічного фінансового плану ЄС, і почасти це загальне обговорення стосується й фінансового інструмента для України. Необхідно зрозуміти, як впровадити в сумарну фінансову структуру це важливе нове фінансове зобов'язання віднині й до 2027 року, яке оцінюють у 50 мільярдів євро.

Урешті-решт, четвертий пріоритет – зміцнення європейської єдності – пов'язаний, серед іншого, з Україною в тому сенсі, що не лише Україна муситиме виконати рекомендації та адаптувати своє законодавство, щоб узяти участь у переговорах про вступ і зрештою стати членом Європейського Союзу, а й сам ЄС мусить пристосуватися до нової реальності після розширення. Для цього необхідно провести реформи всередині ЄС, і вже точаться дебати, скажімо, про принцип кваліфікованої більшості та шляхи його поширення на нові сфери. Це також на порядку

Святоково вбрані співробітники Посольства Іспанії в Україні відзначають День вишиванки

The staff of the Embassy of Spain in Ukraine celebrate the Vyshyvanka Day in festive clothes

денному під час нашого головування. Наголошую: Україна – це пріоритет у багатьох інших аспектах нашої роботи під час головування в Раді Європейського Союзу.

– Під час головування Іспанії в Раді ЄС уперше за вісім років відбувся саміт між ЄС та Спільнотою держав Латинської Америки і Карибського басейну (CELAC). Водночас Росія докладає чималих зусиль для встановлення сильно-го політичного й економічного впливу в державах Південної Америки. Пане Посол, чи варто очікувати від Іспанії відстоювання інтересів України в регі-оні, зважаючи на тісні зв'язки між Іспанією та зазначеними державами?

– Відколи ми увійшли в Європейський Союз 1986 року, ми виступаємо за поглиблення відносин між Європейським Союзом і країнами Латинської Америки та Карибського басейну. Наш міністр закордонних справ характеризує цей регіон терміном «євросумісний», позаяк ми не лише разом розмовляємо іспанською і португальською мовами, а й маємо спільну історію та цінності. Агресія проти України та її наслідки виправдали наш підхід до Латинської Америки, чітко продемонструвавши важливість надійних міжнародних партнерів. Нам потрібно поглиблювати наявні відносини в усіх сферах: культурній, торговельній, інвестиційній, науковій тощо. Про це йшлося на вже згаданому саміті ЄС і CELAC, і нині триває дискусія щодо питань, які ще не розв'язані, зокрема в галузі торгівлі. Іспанія сподівається, що всі розуміють: це стратегічний вибір, який європейці мусять зробити. Ми не можемо його прогавити – і дедалі біль-ше країн Європейського Союзу це усвідомлюють.

Безперечно, Іспанія має особливі історичні взаємини з цими державами і підтримує з ними діалог щодо України. Деякі країни мають дуже різні погляди через своє історичне минуле та політичний досвід. А втім, я вважаю, що завдяки обмінам ми збагачуємося й бачимо позитивні результати в деяких державах, де люди з дедалі відчутнішою емпатією ставляться до того, яку скруту переживає український народ.

До речі, такий обмін думками в нас не лише з латиноамериканськими країнами. Ми підтримуємо чудові відносини з державами Африки та державами в інших частинах світу. Діалог щодо України стає невіддільним складником наших обговорень, щоб ці країни розуміли нашу позицію. Такі дискусії важливі, адже в планах агресора – виставити війну в іншому світлі: не як агресію проти теоретично слабшої країни, а як напад на безпеку самого агресора, що вочевидь неправда, але багато де це ще потрібно прояснювати. Цим ми й займаємося. Мушу сказати, нам не доводиться давати цьому раду самотужки, позаяк Уряд України також це усвідомлює та вживає дуже активних заходів: представники влади відвідують держави Латинської Америки й Африки, працюють над відкриттям нових посольств і кращим укомплектуванням наявних.

Як на мене, варто віддати належне їхнім зусиллям, тому що цю війну ведуть і у свідомості громадян усього світу, тож у цьому контексті дипломати – це своєрідні солдати, які також потребують необхідного обладнання. Крім того, я високо оцінюю діяльність українського громадянського суспільства в цій сфері. Дуже вражає те, як йому вдалося мобілізуватися та як українські голоси скрізь говорять про свою країну. Я б додав: що більше, то краще. Тобто українські голоси мають чути не лише в тих державах, яких уже не треба переконувати, а й, що важливіше, там, де є сумніви. Ефективна робота українського громадянського суспільства в багатьох країнах світу свідчить про рішучість українців відстояти суверенну, повністю незалежну Україну в межах її міжнародно визнаних кордонів. І ви можете розраховувати на нашу цілковиту підтримку.

SPAIN: SIDE BY SIDE WITH UKRAINE

– *Ukraine is grateful for Spain's continuous political, military, financial, and humanitarian support in the war started by the Russian Federation against our state. Your Excellency, what aspects of Spanish assistance do you consider to be the most significant?*

– First, I want to say that it is very rewarding to be the Ambassador of Spain to Ukraine because, as an ambassador, I can feel the support of my country towards yours, so my citizens and Government push me to develop the relations between our two countries as much as possible. Moreover, it is rewarding in that you can feel the appreciation of Ukrainians for what the Spanish people are doing for Ukraine. Indeed, we are doing many things in many fields. The military aspect is probably the best known by the public: Leopards, anti-aircraft systems, and armoured vehicles, etc. We are supporting in that area not only bilaterally but also through the European Union – as part of the European Defence Fund, funded by us and other EU Member States, to supply Ukraine with military materiel.

For the Spaniards, another very important aspect of our cooperation is welcoming of Ukrainian displaced people. Now, there are more than 186,000 of them in Spain. We understand that they will come back when the situation in Ukraine improves, and Spanish people try to do their utmost for their stay to be comfortable.

We also provide, of course, institutional support through financial and humanitarian instruments, and as of 1 September 2023, we have committed around 420 million euros in grants, loans, and guarantees, and we are going to continue to support the reconstruction process.

There is also, of course, the political support. The President of the Government of Spain was in Kyiv on 1 July to mark the start of our Presidency of the Council of European Union as a strong political message of support to Ukraine. He had been here on two previous occasions: on the anniversary of the aggression and before that, in April 2022, he was also one of the first to come after the attack on Kyiv.

We also will continue to support your path towards the European Union, as we have done collectively by granting Ukraine candidate status to the EU. Within the President of the Council of the EU, Spain is doing its utmost to facilitate the opening of accession negotiations. Within the European Union, we are contributing to advance the different aspects of the support to Ukraine, for instance

with regard to sanctions against Russia, an area where 11 packages have already been approved by unanimity. We also have made collective efforts to get rid of the dependency on Russian energy.

We continue to work to render Russia accountable for its aggression and war crimes. To this effect, we financially support the Office of the Prosecutor of the International Criminal Court and participate in coordination groups like the Dialogue Group on war crimes and the Core Group regarding the crime of aggression. A Spanish police team has also documented proof of damages caused to civilian infrastructures by Russian attacks.

We provide diplomatic support to Ukraine in reaching out to third countries to explain the Ukrainian position, and we contribute to concrete issues, like the Grain from Ukraine initiative (which we have financed with 4.4 million euros) or the International Atomic Energy Agency, where we have supported programmes specifically directed to Ukraine and the Ukrainian candidacy to its Board of Governors.

But if I had to underline one aspect of the relations between Spain and Ukraine, it would be the support of the Spanish people. More than 80% of Spaniards support Ukraine, practically across the entire political spectrum. It is support that is not faltering and is the basis for our long-term commitments to Ukraine.

– *Spain announced its intention to join the Group of Seven's long-term security commitments for Ukraine, as proposed during the NATO Summit in Vilnius. How does Spain envision its role as a security guarantor for Ukraine?*

– I think it is important to understand the idea behind this initiative, which is to prevent the repetition of aggression and to create security conditions in which this tragedy cannot happen again. This Declaration was approved in the G7 summit's margins, and we joined it immediately after.

There is also a strong commitment in that direction within the European Union, reflected in the conclusions of the European Council of June 2023. And we are already showing our commitment as Europeans: as I have explained, the EU supports Ukraine in military sphere, but also financially, on sanctions, energy security, etc.

The Declaration of the G7 identifies as areas of possible cooperation the provision of equipment to Ukraine, the development of its defence industry, joint exercises, training, intelligence collaboration, economic cooperation and technical support. Spain is already active in many of these areas; for instance, we have the capacity to train 4,000 Ukrainian military per year in Spain within the European Union Military Assistance Mission, and we are doing so right now. We are also providing equipment of all kinds, including a Role 2 + field hospital most recently. As for the concrete modalities to be envisaged in the framework of this Declaration, we will have to sit down with the Ukrainian authorities and see in which areas the cooperation can be even more productive.

I would like to point out that the Declaration of the G7 also mentions the commitment of Ukraine, for instance, to improve transparency, the fight against corruption, and the democratic control over the military. This is part of a more general framework: Ukraine has embarked on a modernisation process, in which accession to the European Union plays a crucial role, and the fulfilment of the recommendations of the European Commission will allow Ukraine to advance in it. So, while it is important that we, as partner countries of Ukraine, try to develop further cooperation, it is crucial for Ukraine to improve its general legal framework to converge towards our common goal of Ukraine being fully sovereign, independent, and integrated into Europe.

- *What changes do you foresee in the security situation in Europe?*
- The security situation in Europe has dramatically changed because of the aggression, and I think the changes are to stay. Previously, the European Union in particular worked under the assumption that economic interdependence was a way to ensure security. This aggression has shown, however, that interdependence also produces vulnerability and that sometimes it is wise to diminish this vulnerability by diminishing interdependence. You must also choose your partners well not to depend excessively on those who can turn against you. This has converged towards the idea of developing an open strategic autonomy of the European Union, which means for the EU to be better prepared to prevent and react to this kind of situation. As the High Representative Josep Borrell has said, it has forced the European Union to do something it hadn't wanted to do in the past: to speak the language of power. This implies developing our defence industry and increasing the budgets in the defence field in full cooperation and compatibility with NATO. NATO is indeed an essential part of this equation. At a recent point in history, NATO was put into question; now, we have the confirmation that it is an indispensable element of European security.

The new Security Concept approved at Madrid's NATO Summit fully reflects this new situation. Spain is playing its part in defending the eastern flank with air police deployments in the Baltic Sea and Romania, deploying air defence systems in both areas and significantly participating in the NATO Response Force in the Baltic region. More recently, we have committed to be present also with significant military forces in Slovakia. All this shows that we consider European security as a whole, and our concern is not limited to our immediate geographical surrounding area, in a 360-degree conception of security. This approach will continue, as it constitutes an investment in our security in the long term, in which we will have to limit dependence in strategic areas and with maybe not-so-reliable counterparts, and will need to be ready to react in case of new military challenges. This, I think, is going to remain a feature of European security in the foreseeable future.

Українських військових, які проходять підготовку в Сарагосі, відвідала Міністерка оборони Іспанії

Spanish Defence Minister visited Ukrainian soldiers undergoing training in Zaragoza

– *Spain established the Situation Committee under the National Security Council to address the crisis caused by Russian aggression against Ukraine. The Situation Committee has set up five specific working groups on cybersecurity, sanction policy, reception of temporarily displaced persons from Ukraine, energy, and reconstruction of Ukraine. Your Excellency, what achievements has the Committee gained in those spheres so far?*

– The creation of this Committee came very early, in February 2022, and it stemmed from the awareness that the challenge we would face was extensive and needed the coordination of many actors in the Spanish administration. All the ministries involved in the reaction to the crisis participate in this Committee, not only the most obvious ones, such as Foreign Affairs or Defence but also those who have to deal with different consequences of the war, such as the situation of displaced people: Social Affairs, Internal Affairs, etc.

Five Working Groups were created within this Committee to tackle this complex challenge. The first one, on cybersecurity, was based on the experience of Russia's attempts to interfere in our internal affairs. We have gained experience since this first happened, and the group continues monitoring possible interferences. Now, we are better prepared to tackle this kind of issue.

The second one is the Group on sanctions. As I said before, from the beginning, there was an effort by the European Union members to put sanctions in place, but in order to apply them, we needed to be internally coordinated, so

we created this group. In the framework of this group, 65 funds, accounts, and diverse financial instruments have been frozen, as well as 70 buildings, five ships, and four planes. It is a work in progress.

The third Group, and probably the one that has had the most visible results, is the one on the internationally displaced people. As I said, we now have more than 186,000 displaced Ukrainians in Spain, on top of the Ukrainian nationals that were there before the aggression (around 120,000). We have created new methods to welcome the displaced people: four welcoming centres have been created across the Spanish geography as well as new accelerated procedures to provide them with documents and the orientation they need to settle in Spain have been put in place. We have also established arrangements to give Ukrainians displaced in Spain medical treatment, and in special cases, we have also provided medical treatment to Ukrainians, particularly children and wounded military, brought directly from Ukraine. Frankly, we are very proud of this dimension because it's our very direct and person-to-person way to express our solidarity with Ukraine.

The fourth Group works on energy security. Fortunately, Spain was not as dependent on Russian oil as other countries, and we have been able to diversify and significantly diminish that dependency.

The fifth Group deals with reconstruction, an area which will be essential for the future of Ukraine. We are willing to play our role in the reconstruction effort with European Union and other partners, but we also need to coordinate different departments internally in Spain with that goal. This work is advancing very well in identifying sectors, financial instruments, and ways to contribute to this process. As I have indicated, we have committed bilaterally around 420 million euros in different ways to Ukraine, and this comes on top of our cooperation through the European Union.

– *Spain supports the Peace Formula initiated by President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy. As stated in the Joint Declaration issued on 1 July 2023, Spain already provides significant contributions under several points identified in the Formula. Mr Ambassador, can you tell us more about Spanish contributions?*

– First, I would like to convey once again the full support of Spain to the Peace Formula of President Zelenskyy. We think it is a very good initiative to try to think ahead and tackle the different issues encompassed in the 10 points that the Peace Formula includes. As mentioned, we are already contributing in practice to most of the points of the Peace Formula, and now, we are also contributing to the discussion among international partners on how best to have an international dialogue to advance these points that will culminate in a Peace Summit.

The Ukrainian Office of the President has created a number of working groups on these issues. We are participating in the meetings and trying to contribute our thoughts and initiatives to the process. It is important to engage the

international community as a whole to set the conditions for future peace and work to solve current challenges, such as the threat to food security. I can briefly outline our contribution to all of those 10 points of the Peace Formula.

In nuclear safety, as I mentioned, we are supporting the International Atomic Energy Agency with specific funds for Ukraine.

As for food security, we have contributed to the Grain from Ukraine initiative with 4.4 million euros. We also sponsored a pilot project to bring to our country Ukrainian grain by train, in order to create alternative ways of allowing it to reach international markets. We are fully committed to the European Union's solidarity lanes, which are particularly crucial when, unfortunately, the agreement on which the Black Sea Initiative is based has been jeopardised by the fact that Russia has withdrawn from it.

On energy security, during the dramatic times in the past winter when Russia systematically attacked Ukraine's infrastructure, we contributed financially to the Energy Support Fund with 4.5 million euros, with electric equipment and generators that were used, for instance, in the invincibility points to directly support the population in this difficult situation.

Regarding prisoners of war and children in conflict, the Embassy of Spain in Ukraine is a member of the Group of Friends on Children in the Armed Conflict in Ukraine; this humanitarian issue is very relevant to us. We are very active in international fora, particularly in Geneva, on all humanitarian aspects.

Regarding the territorial integrity of Ukraine, we have been supporting the efforts within international fora, particularly the UN General Assembly, to advance the principles of independence, sovereignty, and complete territorial integrity of Ukraine within its internationally recognised borders. During the last Summit of the Crimean platform, to which Spain is a party, our Minister for Foreign Affairs reiterated our support for territorial integrity, which is not only a right of Ukraine but also an essential element of the current legal international order. Indeed, if this principle is breached with impunity, we run the risk of slipping into a chaotic situation where any country can use any pretext to invade its neighbour for territorial gains.

We also support, of course, the withdrawal of Russian troops from Ukraine, and we are supporting the accountability for the crimes committed against Ukraine, aggression, war crimes or other actions related to the war. Together with 42 other countries, we have joined the indictment against the Russian Federation in the International Criminal Court to make accountable those responsible for the crimes committed during this aggression.

On environmental security, we've reacted swiftly to the Nova Kakhovka disaster with humanitarian help. We are exploring ways to cooperate with Ukraine in this field, in particular by identifying and documenting the damages that have been caused by war to the Ukrainian environment.

With regard to the ninth point, about preventing the repetition of war, I have already mentioned the main elements of our support in line with the G7 Declaration. It is clear that we can't afford to have peace at any cost; it has to be a just and sustainable peace. The Ukrainian authorities consistently repeat this, and we fully support Ukraine in their position.

Finally, the tenth point of the Peace Formula is about finding closure to the war. This is related to another point I made before: this war does not end when the war ends because afterwards, we will collectively need to contribute to Ukrainian reconstruction. And Spain will be there for you in this process.

– *Spain declared its commitment to support the post-war recovery of Ukraine. In your opinion, what spheres are the most promising and attractive to Spanish investments?*

– In July, the Spanish Vice Minister for Trade visited Kyiv. She came with a large group of representatives of public companies and public institutions to take the first steps to explore the possibilities of investments in Ukraine. Some Spanish companies are already here, and some are interested in coming, but, of course, the situation is complicated. We must establish the right instruments and correctly assess the environment so they can come.

On the day the Vice Minister was in Kyiv, a new line of credit of 30 million euros was approved by Spanish authorities to insure the companies that would come to Ukraine. That is a way we need to continue exploring to foster the engagement of Spanish companies.

I have to say Spanish companies are very advanced in many areas, chiefly in technological ones, and very cost-efficient and competitive. I think they have an important role to play and can also contribute to developing Ukraine's industry in different sectors because the reconstruction process that I have already mentioned is not just about repairing what has been damaged, it goes beyond that. It is about putting Ukraine at the level of the European Union member states; it is about what the Americans call 'Build Back Better'. So, we will need very strong cooperation between Ukrainian and international companies, including Spanish ones.

According to the Spanish Vice Minister, the sectors that are of primary interest to Spanish companies include infrastructure, particularly railways, in which we have some similarities with Ukraine because we also have a different track width than the rest of Europe, and we can share possible solutions for this kind of challenge. Spain is also very advanced in renewable energy, which is part of the present and future of Ukraine, since Ukraine has already covered ground in reducing its carbon footprint and will continue to work in that direction. Our companies have worldwide expertise in the area of high-voltage electric grids. Spain is an important player in the transformation of agricultural products, and this is an area of natural mutual understanding since you are a very important

Національна поліція Іспанії організувала табір солідарності для дітей співробітників МВС України в муніципалітеті Сан-Педро-дель-Пінатар

The Spanish National Police organised a solidarity camp for children of Ukrainian Ministry of Internal Affairs officers in the municipality of San Pedro del Pinatar

agricultural producer. Hopefully, Ukraine will move up the ladder in transforming more of your production. Another aspect in which Spanish companies have a lot of experience is the health system, which something that can be useful for Ukraine. And this is not a closed list. What we have to do is to explore different areas; for instance, soon Ukraine is going to organise a forum on the defence industry [the forum was held in Kyiv on 29 September 2023], and Spanish companies will be there. This will be another opportunity to identify common areas of interest where we can do joint ventures and develop joint projects.

– *What cultural and educational projects does the Embassy of Spain in Ukraine implement to enhance cooperation between our states?*

– Let me first explain why we attach great importance to our cultural cooperation with Ukraine. Firstly, I think this field is especially important in the present circumstances because this is also a psychological war. With the night attacks on the civilian population, the aggressor tries to undermine the resilience of the Ukrainians. Of course, they do not succeed in doing so; on the contrary, Ukrainians show a high degree of resilience. And the participation of the Ukrainian people in cultural manifestations is part of this resilience. It is a way of resisting the aggressor. Secondly, this war is not only a psychological war but also a cultural war in the sense that there is the idea in the back of the minds of the aggressors that Ukrainian culture doesn't exist and constitutes just an ancillary part of another culture. For that reason, culture and cooperation in the cultural sphere is very important. We are trying to develop exchanges so

that Spanish culture is known in Ukraine, but also Ukrainian culture is known in Spain. It is a dialogue of cultures.

As for the work of the Embassy in this field, it is manifold. We are working in the area of theatre by adapting a Spanish play from the 17th century to Ukrainian reality. We are bringing the Spanish operetta style called *zarzuela* to Ukraine, trying to make it accessible to the Ukrainian public. In the area of cinema, we have supported some Ukrainian festivals, like the Molodist or the Sunny Bunny; we have already organised one Spanish film festival in Kyiv and are to organise another one in Lviv in the autumn. We have some other projects in the area of photography, documenting the ravages to the environment caused by war in Ukraine from an artistic point of view. We are financing a project by UNESCO in Lviv to create a cultural hub to foster cultural life in Ukraine and keep track of the damage done to the cultural heritage. In the area of music, we have developed a very fruitful cooperation with the National Philharmonic of Kyiv. Since the aggression started, we have already co-organised three concerts, in which we have brought together Spanish and Ukrainian artists. We are going to continue this cooperation.

There is also an important group of Ukrainian experts in Spanish culture and literature, and we support their work. They are also a bridge between our two cultures. And we are working on bringing Spanish writers to Ukraine so they can see first-hand what is happening, report it back to the Spanish society, and therefore continue to sensitise our public opinion to the situation. It is not a complete list, and I hope to give you good surprises in the future in the cultural field.

– *Spain holds the Presidency of the Council of the EU in the latter half of 2023. The key priorities are the EU reindustrialisation, progress in the green transition, promotion of greater social and economic justice, and strengthening of European unity. Your Excellency, what actions are being taken to gain achievements in those areas? What role does Ukraine play on the agenda, considering the visit of Pedro Sánchez to Kyiv on the first day of the Spanish Presidency of the Council of the EU?*

– In the speech in which the Spanish President of the Government presented the priorities of our Presidency of the Council of the EU, he mentioned those four priorities but also noted the fifth element: our support for Ukraine. He said that in this area, we would foster the unity of the European Union, which has been an enormous asset for Ukraine. He also emphasised that we would work for a just peace based on the principles of sovereignty and territorial integrity of Ukraine. Thus, the aggression against Ukraine is at the top of our agenda within the Presidency. We are also focused on the accession process, including the report by the Commission in November and the decision by the European Council in December. Our role is to manage the debates for this issue to advance as much as possible and to try to foster a consensus within the European Union. With regard to this, it is crucial that Ukraine fulfils the recommendation put forward by the Commission. This facilitates our work and hopefully, allows the

start of accession negotiations during our Presidency. So, at present it is of the essence to transmit to Ukrainians the importance of the full and comprehensive fulfilment of those recommendations.

The other priorities of our Presidency are linked with Ukraine in one way or another. For instance, when we speak about the reindustrialisation of the European Union, we are talking about keeping open markets to reliable partners – as I said before – which is the case of Ukraine. It is also about developing strategic industries, something closely connected to the reconstruction process.

On our second priority – the environment and climate change – the sanctions we have imposed on Russia have already had the decarbonisation of the European energy sector as a consequence. The way we have reacted to the war has had a direct impact on our agenda. It is not a short-term impact. We are cutting the dependency on Russia for the long run, strategically.

The third priority – the social pillar – is not only about providing services to vulnerable people but also about finding ways to finance this policy. In that respect, we are discussing the mid-term review of the Multiannual Fiscal Framework, and the discussion on the Ukraine Facility is part of this more general one. We need to see how to fit in the overall financial framework this important new financial commitment, estimated in 50 billion euros from now to 2027.

Finally, the fourth priority – reinforcing European unity – is related to Ukraine among other things, in the sense that not only Ukraine will have to fulfil recommendations and adapt its legislation to be able to engage in accession negotiations and ultimately be a member of the European Union, but also the European Union itself will have to adapt to the new reality of an enlarged Union. We need to undertake reforms within the European Union to that effect, and there is a debate already going on, for instance, about the qualified majority and how to extend it to new areas. This debate is also on our plate during our Presidency. As I said, Ukraine is a priority for itself and is also present in many other aspects of our work during the Presidency of the Council of the European Union.

– During the Spanish Presidency of the Council of the EU, the summit between the EU and the countries of the Community of Latin American and Caribbean States (CELAC) was held for the first time in eight years. Meanwhile, Russia puts much effort into establishing strong political and economic influence in the states of South America. Mr Ambassador, should we expect Spanish advocacy for Ukraine in the region, given the strong ties between Spain and Latin American and Caribbean states?

– Since we became a member of the European Union in 1986, we have been advocating for deeper relations between the European Union and Latin America and the Caribbean. Our Minister for Foreign Affairs uses the term ‘Euro-compatible’ to refer to this region since we share with them not only the Spanish and Portuguese languages but also history and values. The aggression

against Ukraine and its consequences have vindicated our approach to Latin America since it has made clear the importance of reliable international partners, and Latin America is a reliable partner for the European Union by definition. We need to deepen the relations we have with them in all fields: cultural, commercial, investments, scientific, etc. The mentioned EU-CELAC summit was about that, and there is an ongoing discussion on issues that are not yet resolved, in particular in the area of trade. In Spain, we hope everybody understands that this is a strategic choice that Europeans must make. We cannot miss it, and more and more countries are aware of this within the European Union.

Of course, Spain has special historical relations with these countries and maintains a dialogue with them on Ukraine. Sometimes, they come from very different perceptions because of their historical background and political experiences. Still, I think the exchanges we have with them are enriching, and we see positive results in some countries where you can feel that the sensitivity to the plight of the Ukrainian people is growing.

By the way, we are not only having this conversation with the Latin American countries. We have very good relations with African countries and countries in other parts of the world. We are also integrating this dialogue on Ukraine in our exchanges with them so they understand what our position is. This debate is important because it is part of the aggressor's agenda to present the war in a different light, not as an aggression against a theoretically weaker country but as an attack on its own security. This is clearly not true, but still, it needs to be explained in many places. We are doing it. I have to say, we are not doing it alone, as the Ukrainian Government is aware of this and is very active, with its authorities travelling to Latin America and Africa and working on opening new embassies and better staffing the already existing ones.

I think we should commend their effort because the war is also fought in the minds of the public worldwide, and in this kind of war, the diplomats are kind of soldiers who also need the necessary equipment. I also commend the work of Ukrainian civil society in this field. It is very impressive to see how Ukrainian society has mobilised and how Ukrainian voices speak everywhere for their country. I would add that the more, the better. I mean that Ukrainian voices need to be heard not only in the countries which are already convinced but, more importantly, in those which have not yet been convinced. The impressive work of Ukrainian civil society in reaching out to many countries across the world is a testimony of the Ukrainian determination to vindicate a sovereign, fully independent Ukraine within its internationally recognised borders. You can count on our full support.

Вальдемарас САРАПІНАС,
Надзвичайний і Повноважний Посол
Литовської Республіки в Україні

«МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ – В НАТО»

– Пане Посол, Литва є одним із лідерів за рівнем підтримки України та її народу в протистоянні звір'ячій російській агресії. Зокрема, Литовська Республіка надала Україні допомогу на суму, що перевищує 1% її ВВП. Ба більше, Ваша держава послідовно сприяє Україні на шляху до євроатлантичної інтеграції. Ваша Високоповажносте, розкажіть, будь ласка, що спонукає Литву обстоювати приєднання України до НАТО?

– Після Другої світової війни й аж до 1953 року литовці самотужки вели партизанську війну проти радянських окупантів. Ми знаємо, як це, коли здається, що тебе покинули напризволяще. Тож кожен литовець уважає за свій обов'язок зробити все можливе, щоб українцям не доводилося покладатися лише на себе. Ця теза домінує на всіх рівнях – від політичного керівництва до пересічних громадян.

Відомо, що політично Литва вже багато років є затятим прибічником євроатлантичних прагнень України. Ми щиро переконані, що Україна належить до спільноти вільних і демократичних народів. Тому я впевнений, що наша політична підтримка та всебічна допомога триватимуть доти, доки Україна не стане повноправним членом і ЄС, і НАТО.

Від початку російської агресії наша військова та економічна підтримка зростає в рази. Вартість військової техніки, яку литовський уряд надав Збройним силам України за останні півтора року, перевищила 500 мільйонів євро. Литва також сприяє Україні в низці критично важливих секторів, як-от енергетика, повоєнна відбудова й реабілітація українських бійців. Якщо підрахувати нашу військову, фінансову та гуманітарну допомогу, то загальна сума перевищує мільярд євро.

Та, що найважливіше, допомогу Україні надає не лише уряд, а й усе суспільство. Литовці приймають у своїх домівках десятки тисяч українських

біженців, а неурядові організації та приватні особи продовжують постачати гуманітарну допомогу й усебічно забезпечувати українських військових. Наприклад, «Blue / Yellow» («Синьо-Жовті»), одна з найбільших громадських організацій Литви, яка збирає кошти для українських бійців, уже накопичила 46 мільйонів євро, що становить приблизно 10% від загального обсягу військової підтримки Литви для України. І все це тільки завдяки добровільним внескам звичайних литовців.

І останнє, але не менш важливе: чимало громадян Литви вирішили приєднатися до українського Інтернаціонального легіону й зараз воюють на фронті. Я не маю сумніву, що така підтримка триватиме до остаточної перемоги України.

– Однією з найочікуваніших подій року був саміт НАТО у Вільнюсі. Українці покладали на нього великі сподівання в контексті того, що Україну можуть запросити до вступу, однак цього не сталося. Які, на Вашу думку, були чинники чи причини як з боку Альянсу, так і з боку України, через які це запрошення не було надано?

– Дозвольте розпочати з того, що Вільнюський саміт мав вагомий результат і для Альянсу, і для України. Завдяки новоствореній Раді Україна – НАТО (РУН) Україна отримала системний доступ до керівних органів та військових структур організації. Крім того, НАТО офіційно спростила процес вступу України до Альянсу, скасувавши вимогу про виконання Плану дій щодо членства в НАТО (ПДЧ). (Литві довелося пройти шість річних циклів ПДЧ

до офіційного вступу 2004 року.) І наостанок: члени НАТО й держави G7 взяли на себе зобов'язання щодо надання істотної довгострокової допомоги Україні. Це чудові результати, які визначатимуть відносини України з Північноатлантичним альянсом упродовж наступних місяців і років.

Моє друге спостереження полягає в тому, що «високі очікування» України від Вільнюського саміту, про які ви згадали в запитанні, ішли в парі зі ще вищими ризиками не виправдатися повною мірою. Адже відомо, що НАТО – це організація, побудована на засадах консенсусу, в якій понад тридцять суверенних членів Альянсу мають дійти згоди. За майже двадцять років нашого членства в НАТО ми вже усвідомили, що досягнути консенсусу з головних питань може бути вкрай нелегко. Візьмімо хоча б нещодавній приклад: питання членства Швеції в Альянсі, яке ще належить офіційно затвердити.

Загалом результати Вільнюського саміту, на мою думку, а також з огляду на наявні обставини, були настільки успішними, наскільки могли бути. Вдаючись до відомої аналогії, я б сказав, що склянка радше напівповна, аніж напівпорожня. Питання членства України в НАТО нині твердо закріпилося на порядку денному Альянсу. Його буде знову внесено до порядку денного саміту НАТО у Вашингтоні наступного року. Тому Україна має використати найближчі місяці для того, щоб заручитися політичною підтримкою в столицях держав-членів Альянсу, повною мірою скористатися новими можливостями для тіснішої співпраці з НАТО та поживити свої зусилля в реформуванні оборонного сектору.

– Український народ дуже вдячний за рішення, ухвалені у Вільнюсі. На Вашу думку, чи цих результатів достатньо на теперішньому етапі війни? Можливо, Литва просуvala якісь рішення, але їх зрештою не було затверджено?

– Литва вважає, що саміт був би результативнішим, якби нам вдалося напрацювати чіткішу схему руху України до членства в Альянсі. Наразі в комюніке є доволі розпливчата згадка про «умови», які має виконати Україна. Готуючись до Вашингтонського саміту, ми працюватимемо над тим, щоб досягнути більшої визначеності в цьому питанні.

Нині наші союзники здебільшого зосереджені на тому, щоб допомогти Україні здобути перемогу на полі бою, і вважають це найнагальнішим пріоритетом для НАТО та G7. Тому Україна може розраховувати на те, що суттєва військова та економічна підтримка триватиме доти, доки триватиме війна, та навіть після її завершення. Я гадаю, що заяви, озвучені на Вільнюському саміті в цьому контексті, були дуже потужними й чіткими.

Однак є виклики, які західним союзникам України варто подолати, щоб дотримати своїх обіцянок. Один із них – необхідність швидко наростити власні військові виробничі потужності. Насамперед це стосується

виробництва боєприпасів, які потрібні українським захисникам на полі бою. Другий виклик – створення належної мережі ремонту та обслуговування української військової техніки: танків, бойових машин піхоти, артилерії та, зрештою, винищувальної авіації. Інакше кажучи, нинішній виклик для Заходу полягає в тому, щоби перевершити росію у виробництві та технічному обслуговуванні. Упевнений, що ЗСУ впораються з усім іншим.

– *На Вільнюському саміті було створено Раду Україна – НАТО, яка замінить Комісію Україна – НАТО (1997–2023 рр.). Яке політичне значення цього рішення?*

– Ми розглядаємо новостворену Раду Україна – НАТО як важливий крок до зміцнення і політичної, і практичної співпраці між Україною та Північноатлантичним альянсом. Це відкриває нові можливості для донесення до Альянсу безпекових проблем України й координування реакцій на них. Як відомо, українське керівництво вже скликало перше засідання РУН, щоб обговорити майбутнє експорту зерна через чорноморські порти.

Забігаючи наперед, я хотів би, щоб фокус предметних обговорень Альянсу змістився на питання євроатлантичної інтеграції України. На наш погляд, це головна мета новоствореного органу. Крім цього, я сподіваюся, що ми досягнемо консенсусу щодо частішого і змістовнішого залучення України до дискусій НАТО щодо росії та питань безпеки в Чорноморському регіоні в межах уже сформованих комітетів і робочих груп НАТО, збільшення обміну розвідданими та збільшення кількості українських офіцерів, які залучені до роботи у військових структурах НАТО. Це було б дуже доречно з огляду на роль, яку Україна відіграє нині в регіональній та європейській безпеці. Ширша інтеграція до структур НАТО не лише дала б Україні змогу краще підготуватися до майбутнього членства, а й була б вигідна Альянсу, позаяк допомогла б урахувати уроки, засвоєні під час війни, у військовому плануванні організації.

– *Пане Посол, що Ви можете сказати про створення регіональних альянсів як альтернативну систему безпеки для держав, що не є членами НАТО?*

– Відколи Литва подала заявку на вступ до НАТО 1994 року, ми нерозривно пов'язали нашу безпеку з трансатлантичною спільнотою і ніколи не озиралися назад. Я переконаний, що майбутнє України – в НАТО. Звісно, можна укласти альтернативні регіональні домовленості, що стануть тимчасовими або додатковими варіантами зміцнення безпеки вашої країни. Наприклад, Північноєвропейське оборонне співробітництво (NORDEFCO) було таким інструментом для Швеції і Фінляндії в межах їхньої військової співпраці з рештою країн Північної Європи перед тим, як вони ухвалили рішення про вступ до НАТО. Однак з огляду на географічну близькість України до ворожої та агресивної ядерної держави, членство в НАТО видається єдиним дієвим механізмом гарантування безпеки України в довгостроковій перспективі.

Valdemaras SARAPINAS,
*Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary
of the Republic of Lithuania to Ukraine;*

‘NATO MEMBERSHIP IS UKRAINE’S DESTINY’

– *Mr Ambassador, Lithuania is among the biggest supporters of Ukraine and its people in the resistance against brutal russian aggression. In particular, Lithuania provided aid worth more than 1% of its GDP. Moreover, your state committedly supports Ukraine’s Euro-Atlantic integration course. Your Excellency, please, tell us what drives Lithuania to sustain Ukraine’s accession to NATO.*

– After the Second World War, Lithuanians fought a lonely partisan war against soviet occupants until 1953. We know what it is like to feel abandoned, and every single Lithuanian feels responsible for doing everything that depends on us in order not to leave Ukrainians alone. This notion is strong all the way up from our political leadership to regular citizens.

As you know, politically, Lithuania has been a staunch supporter of Ukraine’s Euro-Atlantic aspirations for many years. We sincerely believe that Ukraine belongs to the community of free and democratic nations. Therefore, I am sure that our political support and comprehensive assistance will continue until Ukraine becomes a full-fledged member of both the EU and NATO.

Since the start of russia’s aggression, our military and economic support has grown manifold. The value of military hardware provided by the Lithuanian Government to the Armed Forces of Ukraine (AFU) over the past eighteen months has exceeded EUR 500 million. Lithuania also supported Ukraine in a number of critical sectors, such as energy, post-conflict reconstruction and rehabilitation of Ukrainian fighters. With our military, financial, and humanitarian support added up, the total sum is more than EUR 1 billion.

Most importantly, the support for Ukraine is coming not only from the Government but from the whole of society. Lithuanians are hosting tens of thousands of Ukrainian refugees in their homes. Non-governmental organisations and individuals keep delivering humanitarian assistance and all kinds of support to Ukraine’s military. For example, one of the biggest NGOs in Lithuania collecting financial support for Ukraine’s military, Blue / Yellow, has already gathered EUR 46 million. It is around 10% of total Lithuania’s military support to Ukraine. And all from individual voluntary contributions of regular Lithuanians.

Last but not least, a number of Lithuanian nationals have chosen to join Ukraine’s Foreign Legion and are currently fighting on the frontline. I have no doubt that this support will persist until Ukraine’s final victory.

– *One of the most anticipated events of the year was the NATO Summit in Vilnius. Ukrainians had high expectations for it regarding a possible invitation for Ukraine to join NATO; however, that didn't happen. What do you think were the factors or reasons, both from the Alliance's and Ukrainian sides, for not providing this invitation?*

– Let me start by stating that Vilnius Summit had significant results for the Alliance and for Ukraine. With the newly established NATO-Ukraine Council (NUC) Ukraine has acquired systemic access to the Alliance's policy-making bodies and military structures. Also, NATO has officially shortened Ukraine's accession process by eliminating the Membership Action Plan (MAP) requirement. (In the case of Lithuania, we had to go through six annual MAP cycles before the formal accession in 2004). Last but not least, the NATO Allies and the G7 nations have committed to a substantial long-term assistance to Ukraine. These are remarkable results which will shape Ukraine's relations with NATO over the coming months and years.

My second observation would be that Ukraine's 'high expectations' for the Vilnius Summit, to which you have referred in your question, inevitably carried higher risks of not being fully met. As we all know, NATO is a consensus-based organisation where 30+ sovereign allies have to agree. As we have learned through our soon twenty years of NATO membership, forging consensus on substantive issues can be an uphill struggle. Take the recent example of the Swedish NATO membership, which is yet to be formally approved.

Overall, the results of the Vilnius Summit, in my view, were as good as they could have been, given the circumstances. Using the popular analogy, I would say that the glass is rather half-full than half-empty. Ukraine's membership in NATO is now firmly on the Alliance's agenda. It will be there again for the NATO Summit in Washington next year. Therefore, Ukraine should use the coming months to garner political support in the allied capitals, take full advantage of the new opportunities for closer cooperation with NATO, and reinvigorate its defence reform efforts.

– *Ukrainians are very thankful for the decisions made in Vilnius. From your point of view, are these results sufficient at the current phase of the war? Perhaps, some draft decisions had been promoted by Lithuania but eventually weren't adopted?*

– Lithuania believes the Summit would have been even more successful if we managed to find a clearer formula for Ukraine's movement towards membership in the Alliance. Currently, we have a rather vague reference in the communique to 'conditions' that Ukraine has to satisfy. We will be working in preparation for Washington Summit to reach more clarity in this respect.

Currently, our allies are mostly focused on helping Ukraine achieve victory on the battlefield and consider it the most immediate priority for NATO and the G7. Therefore, Ukraine can expect that substantial military and economic

assistance will continue while the war lasts and beyond. I think the statements made at the Vilnius Summit were very strong and clear in this regard.

However, there are also challenges which Ukraine's Western allies have to address in order to deliver on their promises. One is to quickly ramp up their military production capacities. First and foremost, it concerns the ammunition which Ukraine's defenders need on the battlefield. The second challenge is establishing effective repair and maintenance facilities for Ukraine's military equipment like tanks, infantry fighting vehicles, artillery and, eventually, fighter aircraft. In other words, the current challenge for the West is to outproduce and outrepair Russia. I am sure the AFU will do the rest.

– *At the Vilnius Summit, the NATO-Ukraine Council was established to replace NATO-Ukraine Commission (1997–2023). What is the political significance of this decision?*

– We consider the newly established NATO-Ukraine Council as a significant step for strengthening both political and practical cooperation between Ukraine and NATO. It opens new opportunities for bringing up Ukraine's security concerns with the Alliance and coordinating responses. As you know, the Ukrainian leadership has already convened the first meeting of the NUC to discuss the future of its grain exports through the Black Sea ports.

Looking ahead, I would like to see Alliance's substantive discussions related to Ukraine's Euro-Atlantic integration. In our view, it is the main purpose of this new body. I also hope that we will find a consensus on Ukraine's more frequent and substantive involvement in NATO's discussions on Russia and the Black Sea

regional security matters within already existing NATO committees and working groups, increased intelligence sharing, and having more Ukrainian officers working within NATO's military structures. This would be very appropriate due to the role that Ukraine plays today in regional and European security. Greater Ukraine's involvement in NATO's structures would not only allow Ukraine to become better prepared for its future membership but also would be of great benefit for the Alliance as it would help incorporate the lessons learned from the war into NATO's military planning.

– *Mr Ambassador, what is your opinion about forging regional alliances as a security complex for states that are not NATO members?*

– Since Lithuania's application to join NATO back in 1994, we have inextricably tied our security with the trans-Atlantic community and never looked back. I believe that NATO membership is also Ukraine's destiny. Of course, alternative regional arrangements may be forged as interim or additional solutions to bolster the security of your country. For example, Nordic Defence Cooperation (Nordefco) was such a tool for Sweden and Finland in their defence cooperation with the rest of the Nordic countries prior to their decision to join NATO. However, given Ukraine's geographical proximity to a hostile and aggressive nuclear power, NATO membership looks like the only viable security arrangement for Ukraine in the long-term perspective.

Бартош ЦІХОЦЬКИЙ,
Надзвичайний і Повноважний Посол
Республіки Польща в Україні

«МИ Є СВИДКАМИ ВЕЛИКОГО ГЕРОЇЗМУ УКРАЇНЦІВ...»

Інтерв'ю посла Бартоша Ціхоцького ведучому ютуб-каналу «Відкрита система» («Układ otwarty») Ігорю Янке від 5 березня 2023 року. Переглянути оригінал польською мовою можна за QR-кодом:

Ігор Янке: «Я перебуваю в Посольстві Республіки Польща в Києві. Це одне з небагатьох диппредставництв, фактично єдине серед країн Європейського Союзу, яке не припиняло своєї діяльності впродовж війни, навіть у найважчі дні. Тут, у підвалах, ховався чи спав пан Посол зі своїми найближчими колегами, адже тоді в Києві було доволі небезпечно. За мить я матиму розмову з Надзвичайним і Повноважним Послом Бартошем Ціхоцьким про те, якими були ті перші дні. Що відбувалося в Києві? Якими нас бачать українці сьогодні та якою буде польсько-українська співпраця?»

– Добрий день, пані та панове. Це спеціальний випуск «Відкритої системи» з Києва. Мені неабияк приємно бути гостем у Посольстві Республіки Польща і розмовляти з Послом Бартошем Ціхоцьким.

– Добрий день. Мені дуже приємно приймати Вас у себе в гостях.

– Розкажіть, будь ласка, як було рік тому (чи рік плюс кільканадцять днів), коли всі губилися в здогадках, чи нападуть росіяни на Україну. Яка тоді панувала атмосфера? Що на Ваших очах відбувалося тут 24-го, 25-го і протягом наступних днів лютого?

– Для мене ця історія почалася десь наприкінці жовтня – на початку листопада 2021 року, бо я дуже серйозно сприйняв тоді американські та британські повідомлення про те, що нас чекає російська масова агресія.

На той момент тривали дебати, наскільки інформація є достовірною, натомість я вважав за необхідне взяти на віру чорний сценарій. У мене немає скляної кулі, але краще підготуватися до гіршого, тому ми почали розбирати наші архіви, упорядковувати запаси пального, води, їжі, перевіряти генератори тощо. Ми хотіли бути готовими до ситуації, якби довелося негайно покинути представництво і не було б часу вивезти багато речей. Чимало уваги ми приділили тому, як убезпечити працівників і наші сім'ї. Водночас тривали нормальні польсько-українські відносини. Пригадую, тоді була криза, пов'язана із залізничним транспортом. Українська сторона заблокувала вантажні перевезення до Польщі та кількох інших країн, тож ми функціонували в цій паралельній реальності. Наприкінці січня – гадаю, нині в це важко повірити – провели важливу дискусію з представниками Міністерства інфраструктури, в якій узяли участь і високопосадовці з Офісу Президента України, щодо того, чому саме ці вантажні вагони не можуть курсувати. У лютому в Україну приїжджали Прем'єр-міністр Польщі Матеуш Моравецький, Міністр закордонних справ Збігнев Рау, який перебував тут як голова ОБСЄ, і, мабуть, найпам'ятнішим став візит Президента Польщі Анджея Дуди за кілька годин до початку агресії.

- *Президент Анджей Дуда приїжджав 23 лютого, чи не так?*
- Так. І розмови вже були про те, що потрібно українцям, чим ми можемо їх підтримати, як усе може скластися.
- *Чи відчували Ви вже тоді наближення цієї війни?*
- Пам'ятаю поїздку до Харкова з міністром Збігневом Рау. Там, у будівлі облдержадміністрації, яку невдовзі було зруйновано внаслідок влучання російських ракет, проходила зустріч із Президентом України Володимиром Зеленським. Тоді до Генерального консульства Республіки Польща в Харкові надійшло секретне повідомлення, яке змусило мене негайно ухвалити рішення про переведення дружин наших дипломатів на роботу віддалено. Ми не називали це евакуацією. Річ у тім, що більшість дружин (у деяких випадках – чоловіків) польських дипломатів працює в Посольстві чи консульстві, тож вони одночасно є працівниками. Це дуже велика група людей, велике представництво.
- *Скільки осіб тоді тут працювало?*
- Було понад 80 посад. А також діти, деякі колеги мають, наприклад, трьох дітей.
- *Тобто кілька сотень людей?*
- Понад сотню. На щастя, за півтора тижня до агресії ще літали літаки, тож наші дружини і діти покинули Київ. Це значно полегшило подальшу підготовку та дало змогу зосередитись. Як на мене, то було головне наше рішення. Не можу уявити, якби 24 лютого застало нас тут із сім'ями.

Я дуже добре пам'ятаю всі ті візити, зокрема Президента Анджеея Дуди. Моє життя склалося так, що як віцеміністр закордонних справ і посол я неодноразово контактував із президентом, тому це не була зустріч абсолютно незнайомих людей. Ми прощалися, усвідомлюючи, що не знаємо, коли і чи взагалі побачимося. Президент Анджей Дуда добре це розумів також. Водночас цей візит, як і попередні та наступні, багато нам – тим, хто працював у Києві, – дав, зокрема підбадьорював і підтримував настрій. Після від'їзду Анджеея Дуди я отримав сигнал, що є термінове повідомлення з Варшави.

– *Це було 23 лютого увечері?*

– Так, увечері 23 лютого я приїхав до вже порожнього Посольства, ознайомився з повідомленням, яке, по суті, поставило крапку над «і». Ми тоді вже знали, як чинити. Далі був виступ Президента Путіна, в якому він фактично оголосив війну під назвою «спецоперація», тож було очевидно, що вона розпочнеться. Дивовижно, але я пішов додому, ліг спати і дуже добре спав у своїй піжамі, чого не мав змоги зробити тижнями після цього. Зі сну, як і всіх нас тут, у Києві, мене вихопив вибух російської ракети, яка влучила в Бориспіль (аеропорт під Києвом) чи то у військові казарми десь у районі Броварів або Борисполя. Відтак ми всі зустрілися тут, у Посольстві.

– *Яке було відчуття, коли Ви вперше почули вибухи?*

– Упродовж тих тижнів у мене було враження, що я вже дивився це в кіно, що це черговий фільм. Такі відчуття нагадали мені 11 вересня. Тоді я саме перебував у Росії і бачив на екрані літак, який захопили джихадисти, що вривався у вежі в Нью-Йорку. Я довго не міг повірити, що це канал новин, а не розважальний.

– *Так, але тут Ви почули це не по телебаченню, а безпосередньо.*

– Так, однак це не змінює факту. Важко уявити, що щось подібне може статися посеред Європи. Я добре бачив ссяво від вибуху зі спальні, тому що вікна виходять у той бік. Не можу сказати, що це полегшення, але нарешті настав момент, коли відомо, що буде далі. Адже час упродовж листопада, грудня, січня, лютого – суцільна невизначеність, а також невпевненість щодо нас самих. Якою буде наша реакція? Що станеться? І ось 24 лютого на світанку ми почали діяти за встановленим алгоритмом.

– *Скільки людей тут зосталося?*

– Близько 20–30 людей. І невдовзі виявилось, що ми не зможемо так довго функціонувати, бо всі магазини в Києві зачинилися, а місто відразу спорожніло. Запаси води і їжі дуже швидко вичерпувалися, і стало зрозуміло: хоч би з огляду на це, навіть не беручи до уваги питання безпеки, нам потрібно було щось вирішувати. Проте головна проблема полягала в тому, що літаки не літали й основні шляхи виїзду до Польщі були паралізовані.

Звісно, в нас був маршрут евакуації, але найважливіше завдання, яке постало тоді, – це як виїхати з Києва в колоні машин, тому що йшлося не про один, два чи три автомобілі. Непокоїлися ми і за польських громадян у Києві – журналістів, та просто випадкових людей, які приходили до нас несподівано. Громадяни Європейського Союзу чи дипломати інших країн просили нас про підтримку, тому ці колони ставали довшими. Їх було кілька, тож без допомоги української сторони – людей, яких я нині можу назвати нашими друзями, – ми б не впоралися. Адже вони відповідали на мої дзвінки незалежно від години дня і ночі, навіть попри свої важливіші справи, та допомогли безпечно й ефективно евакуювати моїх працівників, наших дипломатів, тож ми дуже вдячні за це. Через кілька тижнів після цього Президент Польщі Анджей Дуда підписав рішення про нагородження високим державним орденом заступника Міністра оборони України Олександра Поліщука. Я радий, що таких людей було відзначено.

– *Що на ту пору було для Вас особисто найважчим? Який момент вразив найбільше?*

– Ми були зосереджені на тому, що Києву загрожує атака із суші, що ворог може проникнути на територію об'єкта. Головне в цій ситуації – щоб до його рук не потрапило те, чого не має в нього бути. Тому нас чекала важка фізична праця з ліквідації певних інформаційних систем.

– *Ви їх вивозили?*

– Вони перестали існувати. Консульська документація, наприклад, чисті візові бланки. Зараз навіть не пригадаю, чи ми робили це до 24 лютого чи, можливо, вже після 24-го.

– *Я правильно розумію, Ви боялися, що хтось зайде до будівлі й заволодіє цими документами?*

– Саме так. До такого сценарію готові дипломатичні установи всіх країн світу.

– *Тільки там до цього часу не починалися війни.*

– Ні, кілька воєн спалахнуло. Можливо, це не завжди нас зачіпало, проте всі пам'ятають штурм американського представництва в Бенгазі. Ми мали не допустити цього – захистити конфіденційні документи, пристрої, але також герби й прапори. Я й уявити не міг, що було б, якби опублікували фото чи відео, на яких зневажають наші символи.

– *Ви знімали все?*

– Так, на всій території представництва, за винятком, звичайно, головного прапора перед Посольством та герба на будівлі.

– *Я правильно розумію, Ви тоді вважали, що спецназ чи хтось інший увійде, щоби Вас убити?*

– Не думаю, що це могло бути ціллю, тому що дипломат – це цінний актив.

– Якщо вони хотіли тоді вбити Президента Володимира Зеленського, то?..

– Я б не хотів порівнювати. Загалом ситуація була складна. Ми ще дуже боялися мародерів, бунтів у місті та паніки. На ту пору в Києві, за кілька тижнів до агресії, панувала доволі напружена атмосфера, тож збереженню місії приділяли особливу увагу. Люди переконані, і не тільки в Україні, що дипломати знають більше, тому й придивлялися. Пам'ятаю, коли приїхала вантажівка з польського Міністерства закордонних справ – щоби вивезти ті дипломатичні документи, які не можна було знищувати, – як ширилися сенсаційні чутки, що це був польський GROM або що представництво евакуюється. Це свідчило про напруження, бо українці надавали присутності західних дипломатів великого значення.

– З яких всі, крім Вас, виїхали?

– Все ж таки не всі. Був Апостольський нунцій, посли Грузії, Туркменістану, країн Середньої Азії, упродовж кількох тижнів перебував посол Туреччини. Про це треба говорити детальніше, адже деякі колеги евакуювали кілька тисяч своїх громадян у ті тижні. Китай мав багато студентів у Харкові; країни Центральної Азії, Північної Африки так само. Тож я дуже поважаю своїх колег із дипломатичного корпусу.

– Усі країни Європейського Союзу вивезли своїх дипломатів, зокрема й послів?

– Іноді вони залишалися, але це також дуже складне питання. У деяких випадках zostавалися офіцери Апарату аташе з питань оборони, в інших – консули, з якими ми контактували. У тому безлюдному Києві до нас приїжджали й естонці, і колеги з інших посольств. Хай там як, ми боялися, що внаслідок паніки чи, скажімо, через нестачу їжі та води сторонні зможуть зайти до представництва. Наші дипломати позалишали все своє майно в кількох десятках квартир (бо їхні родини евакуйовувалися раніше, тож виїжджали з базовими речами, з малою валізою в руках.) Не було змоги привезти з Варшави якусь бригаду, яка змогла би це вивезти, тож я з іще деякими людьми, котрих зібрав доволі хаотично, вирішив обійти ці квартири, і найцінніші чи пам'ятні речі забрав до Посольства – не все, бо це було неможливо, але хоч основне. З одного боку, було важко, виснажливо й напружено, бо, наприклад, окремі квартири були розташовані на Святошині, а там на відстані одного, двох чи п'яти кілометрів тривав артилерійський бій, але з іншого – я мав заняття. Тому що були дні, коли здавалося, що нічого не відбувається, а найстрашніше – це бездіяльність, коли маєш надто багато часу на роздуми. До того ж до нас несподівано приходили люди, здебільшого українці польського походження, активісти польських організацій, які вирішили виїжджати. Ми не очікували, що вони досі в Києві, тож довелося їх евакуйовувати. Звернувся ще хлопець

з простреленою ногою, який приїхав воювати, його теж треба було доставити на поїзд. Таких історій можна розповісти чимало. Сьогодні вони не здаються привабливими чи героїчними – це була наша буденність.

– *Коли Ви вирішували стати дипломатом, то, мабуть, навіть не уявляли, що з Вами можуть відбуватися такі події?*

– Звісно, я не очікував такого. Та, з іншого боку, недарма цю професію називають закордонною службою, і кожен, хто вирішує нею займатися, розуміє, що береться за цю справу не заради грошей чи вигоди, а саме щоб служити своїй країні. Тож ми опинилися в тій ситуації, до якої нас покликано.

– *Я знаю, що тоді Ви ночували в підвалі.*

– Було по-різному, але справді, ми всі спали тут. Хто був передбачливий, приніс собі надувний матрац раніше, хто не подумав наперед – спав на подушках для крісел. Нам здавалося, що цей підвал був найбезпечнішим місцем. Пригадую, тоді ми спали в одязі, бо хотіли бути готовими будь-якої миті покинути представництво, і дуже часто ходили в бронежилетах і касках. Під час кожної повітряної тривоги ми спускалися в цей підвал, однак потім сюди приїхала група фахівців, які оглянули приміщення і повідомили, що це останнє місце, де нам слід ховатися, тому що воно має лише один вихід через вузький коридор, а стеля нічим не укріплена. Тож добре, що тоді нам на голову нічого не впало.

– *Чи правильно я розумію, Ви боялися, що атакуватимуть безпосередньо Посольство?*

– Тоді було багато повідомлень (частина з яких згодом не підтвердилася), що російські диверсійні групи вже в Києві, в районі Оболоні, на Нивках, і, природно, ми мали взяти це до уваги. З іншого боку, ми були, мабуть, одним із тих об'єктів у Києві, які охороняли найбільше. Як я вже казав, наша країна перебування дуже зацікавлена в дипломатичній присутності, тож навіть якщо патруль Нацгвардії, який охороняє нас цілодобово, фізично не був тут, нас запевняли, що чимало підрозділів у складі різних формувань стежать за Посольством, тому якщо щось трапиться, нам допоможуть. Звичайно, це було величезним полегшенням. Ми також безпосередньо контактували з командувачами польських родів Збройних сил і, не розкрию тут великої таємниці, за нами спостерігали з Польщі. Ми були впевнені: якщо станеться щось погане, допомога прийде.

– *Але щось могло трапитися будь-якої миті, і ця допомога не встигла би прийти вчасно.*

– Але не трапилось.

– *Так, слава богу, ми тут і Ви можете про це розповісти. Тоді було страшно?*

– Це вже дуже особисте питання. Гадаю, як і кожна здорова людина, я відчував страх. Однак у ті дні, ще до евакуації співробітників, я був свідком

драматичних ситуацій, коли, здавалося б, сильні, міцні чоловіки розпадалися психічно. Нерідко це траплялося після телефонного дзвінка дружині, яка не витримувала психологічного тиску. Той, хто бачив це, звісно, не буде критикувати чи засуджувати, а надто якщо в такому становищі не був. Я ж можу лише подякувати провидінню, що маю таку дружину. Ми постійно контактували телефоном, але вона жодного разу не запитала, чи я в безпеці. І ніколи не казала, що хвилюється. Натомість розповідала мені, що робить. Вона організувала величезну кількість допомоги від польських підприємців і компаній. Разом із домініканцями з Фастова евакуювала понад тисячу дітей, опікувалася евакуйованими поляками, українками, які приїжджали до Польщі, та підтримувала нашу першу леді. Після кожної такої розмови я відчував величезну підтримку і хотів підтягнутися до її рівня. Це дуже індивідуально, але кожен з нас, безумовно, переживав момент слабкості. Я, наприклад, пригадую, коли припинилися бої навколо Києва, був тиждень чи два затишшя, аж раптом десь пролунала кулеметна черга. Мене це дуже напружило, бо я вже відвик; думав, що це кінець. Тоді ситуація знову заспокоїлась, а потім почали прилітати ракети і дрони. Ця війна набуває щоразу нових облич, і коли нам здається, що ми вже бачили все, неодмінно стається ще щось, що нас дивує ще більше. Тому, вважаю, нам доведеться ще не раз пережити страх чи хвилювання. І ми мусимо дати цьому раду.

– *Яким Ви бачили місто протягом цього часу? Як воно змінилося? Що Вас найбільше здивувало в Києві?*

– Незабутнім є, безперечно, видовище порожнього Києва. Це місто, яке за чисельністю населення можна порівняти з Берліном, місто, що постійно стоїть у заторах і живе двадцять чотири години на добу, раптом спорожніло. Вулиця з одностороннім рухом, де розміщене Посольство, на ту пору стала двосторонньою, бо там фактично нікого не лишилося. Ми дбали про ворону і нашого дворового кота, тому що тут не було інших мешканців. Тим часом у порожньому Києві раптом з'явилася мережа блокпостів. Незрозуміло звідки взялася ця величезна кількість бетонних споруд і залізні протитанкові їжаки. Спочатку на блокпостах були дуже різні люди, і це знову нагадувало сцени з фільмів чи книжок. Я бачив якогось хлопця з гвинтівкою, важчою за нього (схоже на часи Варшавського повстання), і це трохи насторожувало. Адже було очевидно: ці люди не проходили військової служби, тож невідомо, як вони реагуватимуть в умовах величезного напруження. Потрібно було бути дуже обережним, пересуваючись містом. Однак потім звичний Київ повернувся, а блокпости зникли так само раптово, як і з'явилися. Упродовж останніх шести місяців, відколи активізувалися обстріли дронами й ракетами, я спостерігаю надзвичайну запеклість українців, зокрема киян. Вони демонструють, що ніхто не змусить їх змінити стиль життя. Знову ж таки, стежачи за

ресторанами, театрами, кінотеатрами, розумієш, що це схоже на якийсь нереальний сон. Проте не забуваймо, що ми сидимо в Києві, який виграв битву за свою оборону, а за кілька годин їзди звідси, у Харкові чи Одесі, життя не є нормальним. Гуркіт вибухів і пострілів чутно постійно, людям там бракує води, електрики, тепла.

– *Це справді незвично, а надто коли приїжджаєш з-за кордону. Ти усвідомлюєш, що їдеш у зону бойових дій, в місто, де падають бомби. А коли потрапляєш сюди, то життя вирує. Відчинені магазини, паби, вулиці, забиті автомобілями. Все працює, як у нормальному європейському місті.*

– У мене також склалося враження, що один із найдивовижніших аспектів цієї війни – це міцність інститутів Української держави, до яких більшість із нас до повномасштабного вторгнення ставилася дуже критично, зокрема як до корумпованих, неефективних, надміру бюрократизованих, з незрозумілими процедурами. Раптом виявилось, що Україна має залізницю, яка прекрасно функціонує, що енергетичний сектор, який контролювали олігархи, здатний швидко відновлюватися після обстрілів і забезпечувати світло, електрику та воду. І ця держава, і наша думка про неї пройшли серйозну перевірку. Ми, безумовно, є свідками великого героїзму з боку українців. Бо ті, хто воює, ризикують своїм життям, але важливі й ті, хто працює, ходить на роботу щодня, залишилися в країні та підтримують Збройні сили в той чи інший спосіб. Пригадую, якимось до нас приїжджали командири Національної гвардії. Це, власне, той підрозділ, який охороняє посольства. Позаяк вони вже були в нас кілька разів, ми їх пригостили тим, що було на складах. Вони натомість принесли нам обід, який приготували їхні дружини. Скажу вам, що я давно не їв такого обіду. Тож підтримка близьких має значення, а підтримка українського суспільства, безсумнівно, дуже важлива для українських військових.

– *Чи відчувається це постійно? Адже я тут лише два дні, та до цього, три місяці тому, відчував доволі такий самий бойовий дух, попри те що був початок грудня і скрізь панував великий страх. Проте я не бачив страху в очах людей. Це радше ми боялися за них, боялися, що це місто замерзне, що Путін, атакуючи всі об'єкти критичної інфраструктури, паралізує країну і зима буде важка. На щастя, та зима не була аж такою важкою. Я приїжджаю знову – місто, здавалося б, мало спорожніти. Однак чую, що тут уже кілька тижнів не вимикають світла, все нормально функціонує. Як їм вдалося це зробити? Ви кажете, що олігархи контролюють енергетичний сектор, тому він не може нормально функціонувати. Путін його руйнує, скидає на нього ракети, а він усе одно працює.*

– Можливо, в українців також є тенденція чи здібність обходити ці надскладні процедури взаємовиключних нормативних актів. Я маю на увазі, що ми постійно контактуємо з Міністерством енергетики, з керівниками

енергетичних компаній, і вони кажуть, що скрізь, де вдається відновити виробництво або розподіл електроенергії, – це результат співпраці компаній, які діляться своїми ресурсами. У кризовій ситуації ніхто не цікавиться, хто що купив чи що кому належить – чи певна підстанція або трансформатор належить ДТЕК, чи Укренерго. Усі просто роблять усе, щоби це працювало. На щастя, так само діють європейські демократичні країни, які надають допомогу. Якщо говорити про енергетику, пригадую, як за кілька днів чи трохи більше тижня міністерка пані Анна Москва спільно з польськими енергетичними компаніями організували потяг, що складався з кількох десятків вагонів. Тоді також ніхто не думав, як потім про це звітувати і хто нам поверне кошти. Це ситуація з категорії «бути чи не бути». Вона увиразнює в людях хороші й погані риси. Якщо в комусь є слабкість, неприхильність чи агресія, то це проявляється ще більше; і навпаки, якщо хтось солідарний, відважний і хоче допомогти, то активізуються саме ці риси. Звідси, звісно, й різне ставлення до ситуації. Я часто отримую запитання з Польщі чи з інших країн, де є багато українців, зокрема і молодих чоловіків призовного віку, чому вони не тут. Адже їздять на дорогих машинах, витрачають багато грошей, тоді як в їхній країні триває війна. Можливо, так і є. Однак я не беруся засуджувати, чи можуть ці люди приїжджати за гуманітарною допомогою. Якщо мільйонер втік з Ізюма на своєму «ламборгіні», то на такій машині він і їздить, бо іншої в нього немає. Але, звичайно, є різні настрої. Важливо те, що бойовий дух зберігається й ця рішучість переважає. І зараз, коли формують нові підрозділи, колеги з українського уряду кажуть, що проблем немає, навіть не треба оголошувати мобілізацію, тому що чоловіки йдуть добровольцями, попри величезні втрати, значну кількість загиблих і ще більше поранених. Ця рішучість не згасає.

– *Що нового Ви дізналися про Україну за цей рік? Чого не знали раніше?*

– Українська громадськість здивувала мене найменше. Більше, власне, те, що я вже згадував – сила державних інституцій, про яку ніхто не здогадувався. Мені здається, що це українці довідалися про нас більше. Панує таке відчуття подиву або навіть ейфорії стосовно того, як себе повели поляки. Чимало моїх співрозмовників казали, що думали, нібито ми маємо до них претензії щодо Волині чи інших темних сторін нашої спільної історії, що ми не солідарні з ними. Таке уявлення, мабуть, було створено десь в інформаційному просторі. Українці дуже вдячні, але з певною ноткою здивування, вони не очікували такого.

– *Мушу сказати, коли хтось довідується, що я поляк, це такий приємний момент. Гадаю, коли зустрічають Посла Польщі, то ставляться, як до короля.*

– Не як до короля, але я ще ніколи не був таким гордим представляти Польщу, всіх людей, як-от ви, які показали те прихильне ставлення

впродовж важких місяців 2022 року. Радий, що це цінують. Ми хочемо зосередити увагу на тому, щоб після війни ці позитивні емоції між нами та українцями залишилися.

– *Власне, якою буде наша співпраця? Наскільки глибокою? Тому що різні автори, публіцисти, політики подають розмиті уявлення про українсько-польську взаємодію. Як Ви реально оцінюєте цю співпрацю після завершення війни?*

– Дещо вже можна побачити, зокрема безпрецедентну взаємодію Збройних сил, спецслужб та оборонної промисловості. Я впевнений, що будуть спільні польсько-українські проекти, продукти, які згодом використовуватимуть Збройні сили. Триває величезна робота, щоб виправити або надолужити відставання в інфраструктурі. На жаль, треба сказати, і це зауваження адресоване насамперед Українській державі, що вона недооцінила напрямок з України до Польщі. Україна мала доступ до моря, експортувала, наприклад, своє зерно, агропродовольчу продукцію кораблями, але не було достатніх інвестицій у наземну, дорожню та прикордонну інфраструктуру. Зараз ми намагаємося вирівняти ці відставання, зокрема щодо роботи пунктів прикордонного контролю, під'їзних шляхів, правил функціонування кордону. На жаль, це неможливо зробити за одну ніч.

– *Як практик може сказати, що це не проходить. Ця країна має більші успіхи.*

– Однак багато чого вже змінилося, зокрема завдяки зусиллям міністра Міхала Дворчика. Частину пунктів прикордонного контролю переорганізовано лише для вантажівок, деякі – для порожніх вантажівок. Я розумію, що пересічна людина, клієнт цих пунктів прикордонного контролю може відчувати нетерплячість і нервувати, але ми маємо розуміти, що пріоритет зараз для військових поставок, палива, гуманітарної допомоги. Я не стверджую, що кордон працює добре. З іншого боку, вже є багато змін. Навіть сьогодні, а також кілька днів тому я був посередником у черговій зустрічі Міністра інфраструктури Польщі Анджея Адамчика і віцепрем'єр-міністра з відновлення України Олександра Кубракова. Триває дуже інтенсивний діалог між міністерствами сільського господарства, тому що є проблема з українським зерном і в Україні, і в Польщі, а отже, мусимо підійти до її розв'язання чесно, як партнери. Маємо унікальну можливість досягнути прогресу в усіх сферах співпраці, тому що між нами встановлено довіру, якої раніше не було. Коли ми, скажімо, вимагали поваги до жертв Волинської трагедії, то нас завжди підозрювали в прихованих намірах щодо цього питання. Якщо ж нині порушуємо питання про якусь проблему, наші українські партнери знають, що ми прагнемо її розв'язати. Не завжди розв'язок є можливим, будьмо також чесними одне з одним. Погляньте, як, попри кризу (а, може, парадоксально, і завдяки їй), збільшується товарообіг між

Польщею та Україною. Імовірно, це також залишиться. Україна спустошена, і на її відбудову піде не одне десятиліття. Та я вже чую від польських компаній, що вони готові розвивати тут своє виробництво. Бо, по-перше, вони пішли з російського ринку, а по-друге, відбудова буде магнітом для будівельних і меблевих компаній. Величезний обсяг роботи виконує Міністр розвитку і технологій Польщі Вальдемар Буда та Польське агентство з інвестицій і торгівлі. Варто згадати й про значний на сьогодні відсоток переїзду українських компаній до Польщі. Вони хочуть продовжувати працювати, однак не можуть цього робити в Україні. Упевнений, що буде чимало польсько-українських бізнес-партнерств, які функціонуватимуть по обидва боки кордону. У кожному міністерстві, а також на рівні місцевого самоврядування, я спостерігаю щоденний інтенсивний польсько-український діалог. Дуже часто ці контакти навіть не проходять через Посольство. Теоретично Посольство представляє державу і є посередником, але ця мережа така велика й інтенсивність комунікації така висока – до того ж ми лише нещодавно налагодили тісні відносини, – що всі оминають ці формальні шляхи та спілкуються безпосередньо.

– Я хотів би також похвалитися й розповісти про причину свого перебування нині в Києві. «Інститут свободи» має намір підписати угоду з організацією «Українська призма». Тобто разом ми відкриваємо школи лідерства для майбутніх українських еліт, для тих людей, які будуть відновлювати Україну і будувати її заново. І спостерігаємо значне зацікавлення та відкритість.

– Це сфера, про яку я не згадував, однак рекомендую вам поговорити з Послом Польщі при Європейському Союзі Анджеєм Садосем чи з Послом при НАТО Томашем Шатковським. Ви зрозумієте, як багато робить Польща для України та спільно з Україною у світі – на форумах ЄС, в НАТО, Африці, Латинській Америці, де українська дипломатична мережа дуже розріджена. Часто саме ми докладаємо значних зусиль, аби пояснити, переконати, чому війна тут є значущою. У процесі євроінтеграції дуже важливо створити еліти, армію чиновників, які зможуть переносити законодавство Європейського Союзу, його стандарти й цінності на український ґрунт. Нині на цю тему спілкуються віцепрем'єр-міністерка з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України пані Ольга Стефанішина та Міністр у справах ЄС Шимон Шинковський вель Сенк. Переконали, що тут буде створено синергію, яка неодмінно позитивно вплине на якість наших відносин. Республіка Польща – молода країна в Європейському Союзі, тож ми добре пам'ятаємо процес трансформації і вступу до ЄС. Отже, наша держава є природним партнером для України, як і інші країни цього регіону. Тому кожна ініціатива, подібна до тієї, про яку ви згадали, – на вагу золота.

– Дуже Вам дякую. Пане Посол, Ви працюєте, як ми вже згадували, у, мабуть, найбільш завантаженому польському представництві, куди постійно з візитами приїжджають представники польського уряду та різних інституцій. Тому у Вас тут є чим зайнятися. Однак сподіваюся, що після параду перемоги у Вас буде ще більше роботи.

– Дякую, мені приємно це чути. Справді, ми не скаржимося на надлишок вільного часу і дуже раді цій інтенсивності візитів з Польщі. Не всі політики країн Заходу на це наважуються, але що ж, треба віддавати належне реальності. Мої колеги в Берліні, Брюсселі, Вашингтоні, Відні, Нью-Йорку, Парижі чи в Організації Об'єднаних Націй, про яких я вже згадував, мають не менше роботи і виконують дуже важливі завдання. Міністерство закордонних справ Республіки Польща, безумовно, впорається з усім. Зрештою, не забуваймо, що ми головували в Організації з безпеки і співробітництва в Європі. Відзначу, що Посол Адам Халацінський зробив надзвичайну роботу.

‘WE ARE WITNESSES TO GREAT UKRAINIAN HEROISM...’

Interview with Ambassador Bartosz Cichocki taken by Igor Janke, host of the ‘Open System’ (Układ Otwarty) YouTube channel, on 5 March 2023. To view the original in the Polish language, please follow the link: https://www.youtube.com/watch?v=IKMMWGa_vTE.

Igor Janke: ‘I am currently at the Embassy of the Republic of Poland in Kyiv. This diplomatic mission stands out as one of the few – in fact, the only one among those representing the European Union countries – that remained operational throughout the war, even during its hardest days. Here, in the cellars, Mr Ambassador and his closest colleagues would hide or sleep, as Kyiv was really unsafe at the time. I am about to discuss those very first days with Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary Bartosz Cichocki. What was going on in Kyiv? How do Ukrainians perceive us today, and what is the future of Polish-Ukrainian cooperation?’

– Good afternoon, ladies and gentlemen. This is a special episode of the Open System, broadcasted from Kyiv. I am delighted to be a guest of the Embassy of the Republic of Poland and speak with Ambassador Bartosz Cichocki.

– Good afternoon. It is my pleasure to have you here as my guest.

– Could you please recount the atmosphere one year (or one year plus a couple dozen days) ago when the world was anxiously waiting to see if Russians would launch an attack on Ukraine? What did you witness happening here from 24–25 February onwards through the remainder of that month?

– For me, this story began around late October or early November 2021 since that was when I took the American and British reports of the looming Russian large-scale aggression very seriously. While the reliability of those reports was debated at that point, I felt it was crucial to prepare for the worst-case scenario. I may not own a crystal ball, but it is best to be ready for the worst. Thus, we started sifting through our archives, ensuring we had sufficient fuel, water, and food supplies, inspecting our generators and so forth. We aimed to be prepared for the situation when we would need to evacuate our representative office with little time to retrieve many belongings. We paid much focus to ensuring the safety of our employees and their families. At the same time, the Polish-Ukrainian relations went on as usual. I recall a railroad transportation crisis at that time. The Ukrainian side had blocked freight transportation to Poland and other countries,

so we had to navigate those two parallel realities. At the end of January – and, I reckon, now it sounds unbelievable – we held a crucial discussion with representatives from the Ministry of Infrastructure in the presence of senior officials from the Office of the President of Ukraine concerning the reasoning behind the stalled freight cars. In February, Ukraine was visited by Prime Minister Mateusz Morawiecki, Foreign Minister Zbigniew Rau, who came here as the OSCE chairman, and – perhaps, most memorably – Polish President Andrzej Duda, who arrived mere hours before the start of the invasion.

- *President Andrzej Duda arrived on 23 February, didn't he?*
- Yes. But by then the talks were about the needs of Ukrainians, how we could support them, and how the whole situation could work out.
- *Did you already feel the war was coming?*
- I remember visiting Kharkiv together with Minister Zbigniew Rau. There, in the building of the regional state administration, which would before long end up destroyed by Russian missiles, we met with President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy. It was then that the Consulate General of the Republic of Poland in Kharkiv received a confidential message that prompted my immediate decision to implement remote work for the wives of our diplomats. We did not call it an evacuation. The thing is that most of the wives (and in some cases, husbands) of Polish diplomats are either employed at the Embassy or a Consulate. That makes a large group of people and a large mission.
- *How many people were working here back then?*
- We had over 80 positions filled. Plus, children – some of my colleagues have, for instance, three children.
- *In other words, there were several hundred people?*
- Over a hundred. Fortunately, there were still flights a week and a half before the aggression started, so our wives and children left Kyiv. That made later preparations a lot easier and helped us stay focused. To my mind, that was our pivotal decision; I cannot imagine how 24 February would have gone for us had we stayed here with our families till then. I vividly remember all those visits, especially the one of President Andrzej Duda. It so happened that, in light of my experience as Deputy Minister for Foreign Affairs and Ambassador, I have had frequent contact with the President, so it was not a meeting of total strangers. We bade farewell, not knowing when we would meet again, if ever at all. President Andrzej Duda was well aware of that, too. However, that visit, along with his previous and subsequent ones, meant a lot to the staff in Kyiv, having, among other things, encouraged us and uplifted our spirits. After Andrzej Duda's departure, I was signalled about the urgent message from Warsaw.
- *Was that on the evening of 23 February?*
- Yes, on the evening of 23 February, I arrived at the already empty Embassy and read the message, which basically confirmed what was to come. We knew how

to proceed at that point. Next came President Putin's speech, in which he de facto declared war under the guise of a 'special operation', making it clear that it was about to begin. Surprisingly, I went home, went to bed, and slept quite well in my pyjamas, which was something I could not do for weeks afterwards. Like everyone else here in Kyiv, I was snapped out of sleep by the explosion of the Russian missile that either struck Boryspil (an airport outside of Kyiv) or the military barracks in the Brovary or Boryspil area. Afterwards, we all gathered here at the Embassy.

– *How did you feel when you first heard the explosions?*

– In those weeks, I had the sensation as though I had seen that in a cinema – it felt like just another movie. Such feelings reminded me of 9/11. I was in Russia at the time, and through a TV screen, I saw the plane hijacked by jihadists crashing into the towers in New York. For a long while, I could not believe it was a news channel and not entertainment.

– *Yes, but here you experienced it first-hand, not through television.*

– True, yet the fact stands. It was still difficult to fathom that anything of the sort could occur in the heart of Europe. From my bedroom, I could clearly see the light from the explosion as the windows faced that direction. I can't say we were relieved, but at last, it became clear what was next. After all, the preceding November, December, January, and February were dominated by total uncertainty but also insecurity. What would our actions be? What was going to happen? Finally, on 24 February, at dawn, we started following the pre-agreed algorithm.

– *How many people remained here?*

– About 20–30 people. It soon became apparent that we would not be able to sustain our operation for long, as all the shops in Kyiv had closed, and the city was instantly deserted. The supplies of water and food rapidly dwindled, and it became clear there was a decision to be made, if only for that reason, regardless of the security angle. However, the main problem was that there were no flights, and the major routes to Poland were paralysed. Of course, we had an evacuation route, but the biggest challenge that arose then was how to leave Kyiv in a convoy of vehicles and not just one, two, or three cars. We were also worried about Polish citizens in Kyiv: journalists and even regular people who would come to us unexpectedly. As EU citizens and diplomats from other countries asked us for support, the convoys grew longer. There were several of them, so we could not have made it without the help from the Ukrainian side – people whom I can now call friends. Despite their more critical work, they answered my calls no matter the time of day or night and helped evacuate my employees and our diplomats safely and efficiently. For that, we are very grateful. A few weeks later, Polish President Andrzej Duda signed a decision to decorate Ukraine's Deputy Defence Minister Oleksandr Polishchuk with a high state award. I am glad that such people were recognised.

– *At the time, what was the most challenging aspect for you, personally? Which moment struck you the most?*

– Our attention was riveted on the potential land attack threatening Kyiv, which posed a risk of the enemy infiltrating our facility. Under such circumstances, the utmost concern was ensuring they would not get their hands on something they never ought to have. Hence, we were in for the painstaking physical effort of disposing of certain information systems.

– *Did you bring those with you?*

– They ceased to exist. For instance, consular documentation, like blank visa forms. I can no longer even recall whether we did it before or, perhaps, after 24 February.

– *Do I understand correctly: you feared someone might breach the premises and take possession of those documents?*

– Absolutely. Diplomatic institutions all around the world are prepared for such a scenario.

– *Except that wars didn't use to start there.*

– No, several wars did erupt. While those may not have always affected us, no one has forgotten the storming of the American mission in Benghazi. We needed to prevent anything like that from happening by safeguarding confidential documents, devices, coats of arms, and flags. I could not even bear to imagine the fallout from a release of footage of someone defiling our symbols.

– *Did you remove all of that?*

– Yes, [we removed] everything within the mission's premises except, naturally, the main flag in front of the Embassy and the coat of arms on the building.

– *Do I understand correctly: you were concerned that the Spetsnaz or someone else might enter [the Embassy] seeking to assassinate you?*

– I don't believe that could have been an objective because a diplomat is a valuable asset.

– *Even considering they wanted to kill President Volodymyr Zelenskyy?*

– I would rather avoid the comparison. Overall, the situation was tough. We were also extremely wary of looters, citywide riots, and panic. Back then, in the weeks preceding the aggression, the atmosphere in Kyiv was rather fraught, prompting us to prioritise the preservation of our mission. People fully expect diplomats to be more informed – and that doesn't just apply to Ukraine – leading to public scrutiny. I recall when a truck sent by the Polish Ministry of Foreign Affairs arrived to collect the diplomatic documents which had to be preserved and how that gave rise to sensationalist rumours that it was the Polish GROM or the evacuation of the mission. It was a sign of unease, as Ukrainians attached great importance to the presence of Western diplomats.

– *Of which all but you left?*

– Not all of them, in fact. The Apostolic Nuncio and Ambassadors of Georgia, Turkmenistan, and the countries of Central Asia remained; so did the Ambassador of Türkiye for a few weeks. This is something which needs to be talked about

more, as some colleagues evacuated thousands of their nationals during those weeks. China had many students in Kharkiv; Central Asian and North African countries also. So, I have great respect for my colleagues in the diplomatic corps.

– *Did all the European Union countries recall their diplomats, including ambassadors?*

– Some [staff members] would stay, but this, too, is a very complex question. In some cases, officers from the defence attaché's office remained; in others, it was consuls with whom we were in contact. In the deserted city of Kyiv, we received Estonians and colleagues from other embassies. In any case, we feared that panic or, for instance, the scarcity of food and water could lead to unauthorised entry into the mission. Our diplomats had left their belongings behind in several dozen flats (as their families had evacuated earlier; hence, they could only take the essentials, leaving with tiny suitcases in their hands). The option of calling in a team from Warsaw to retrieve their belongings was not on the table; hence, I haphazardly assembled a group of others with whom we went to those flats to collect the most valuable or cherished items – not everything since that would have been an unfeasible task, but at least the major stuff – and bring them to the Embassy. On one hand, it was difficult, exhausting, and stressful; some flats, for instance, were in Sviatoshyn – just one, two, or five kilometres away from an open artillery battle. Then again, I found solace in keeping busy. By contrast, there were days that seemed uneventful, and yet gave room for the scariest thing, inactivity: we were left with too much time to think. Besides, we received unexpected visitors, mostly Ukrainians of Polish origin and activists from Polish organisations who had decided to leave. We had not expected them to still be in Kyiv, so we ended up arranging their evacuation. There was even a lad with a gunshot wound in his leg who had come to join the fight, and we had to get him to the train, too. I could go on with plenty more of such stories. Today, those stories evoke no allure nor feeling of heroism – it was just our mundane life.

– *When you decided to become a diplomat, you must have had no inkling that such events could befall you.*

– Indeed, I did not foresee that. Then again, it is for a good reason that the profession is called 'foreign service', and all who choose to take on this job understand that it is not about the money or benefits but precisely about serving their country. So, we found ourselves in exactly the situation we were meant to handle.

– *It is known that you spent nights in the cellar.*

– It was a different experience for everyone, but yes, we all slept here. The more forward-thinking among us had brought air mattresses for themselves earlier, while others made do with chair cushions. We felt as if the cellar was the safest spot. I remember we slept in our clothes to be ready to evacuate from the Embassy at any moment. Very often, we walked around wearing bulletproof vests and helmets. During each air raid alert, we would seek refuge in this cellar

until a group of experts came to inspect the premises and advised us that it was the last place for us to hide: it had only one exit through a narrow corridor, and the ceiling was not reinforced in any way. Looking back, we were fortunate that nothing fell on our heads.

– *Am I correct to understand that you feared the possibility of a direct attack against the Embassy?*

– At that time, many reports (not all of which were later confirmed) stated that Russian sabotage groups had already infiltrated Kyiv, particularly in the Obolon district and Nyvky; naturally, we had to take that into account. On the other hand, ours was arguably among Kyiv's most heavily guarded facilities. Once again, our host state took a keen interest in maintaining the presence of diplomats, so even if the National Guard patrol assigned to guard our premises round-the-clock was not physically here, we received assurances that many units across various security structures were closely monitoring the Embassy and were on alert to help us if anything happened; naturally, that gave us a great sense of security. We also maintained direct communication with the commanders of the branches of the Polish Armed Forces, and it is not a big secret whatsoever to say that we were closely watched from Poland. We were confident that we would receive help in the event of any adverse situation.

– *But anything could have happened in an instant, and that help would not arrive in time.*

– All the same, nothing happened.

– *Yes, thank God we are here, and you can tell us about that. Was it scary, then?*

– This one is a very personal question. Like any healthy person, I experienced fear. However, during those days, even before the evacuation of employees, I witnessed dramatic situations when men who you would otherwise see as tough fell apart mentally. Often, that would happen after a phone call to a wife who could not cope with the psychological pressure. Clearly, no one who has seen such moments will criticise or deplore them, let alone if they themselves have never had to go through such an experience. I can only be grateful to Providence for having such a supportive wife. We remained in constant contact by phone, but she never once asked if I was safe. Neither did she ever say she was worried. Instead, she would tell me about her work. She was involved in organising large amounts of humanitarian aid from Polish entrepreneurs and companies. Together with the Dominicans from Fastiv, she evacuated over a thousand children, took care of the evacuated Poles and Ukrainian women who had arrived in Poland, and supported our First Lady. Each such conversation left me feeling immense support and driven to match her. Such experiences really vary by individual, but we all undoubtedly went through moments of weakness. For instance, I recall when the fighting around Kyiv stopped, and there was a brief calm for a week or two. Suddenly, I heard the sound of a machine gun barrage

in the distance. It greatly agitated me, as I had already become unaccustomed to such things. I did not expect danger to come back. After that, the situation calmed down again, until missile and drone strikes began. This war continually takes on new shapes; every time we think we have seen it all, something even more surprising occurs. Therefore, I believe we will have to face fear and anxiety many times over, and we must cope with it.

– *How did you view the city during that time? How has it changed? What surprised you the most about Kyiv?*

– The sight of an empty Kyiv is unquestionably unforgettable. A city with a population comparable to that of Berlin, a city constantly bustling with traffic and busy 24/7, suddenly became deserted. The one-way street where the Embassy is located turned into a two-way street simply because there was no one left there. In the absence of other neighbours, we took care of a crow and our yard cat during that time. Meanwhile, a network of checkpoints suddenly appeared in empty Kyiv. It was unclear where such a great number of concrete structures and iron anti-tank hedgehogs came from. Initially, all sorts of people ran those checkpoints, and again, that made me recall scenes from movies or books. I saw a lad wielding a rifle much heavier than himself (the imagery reminded me of the Warsaw Uprising), which was somewhat disconcerting. After all, it was evident that those people had not received military training, and their reactions under high pressure were unpredictable. We had to exercise great caution while moving around the city. However, Kyiv eventually returned to its usual state, and the checkpoints vanished as suddenly as they had appeared. Over the past six months, with the escalation of drone and missile attacks, I have witnessed the immense perseverance of Ukrainians, especially Kyiv residents. They have shown that no one can force them to replace their way of life. Once again, watching the restaurants, theatres, and cinemas, I feel as though it is all some kind of surreal dream. However, we must not forget that we are in Kyiv, a city that has emerged victorious from the defensive battle. A few hours away, in Kharkiv or Odesa, life is far from business as usual. There, the sounds of explosions and gunfire are constant, and the locals lack water, electricity, and heat.

– *It is indeed unusual, especially for someone arriving from abroad. One realises they are entering a war zone, a city where bombs are falling. However, upon arrival, life continues unabated. Shops and pubs remain open, and the streets are packed with cars. Everything works the same as in a typical European city.*

– I also gained the impression that one of the most wondrous aspects of this war is the resilience of the institutions of the Ukrainian state, which many of us were highly critical of before the full-scale invasion. There were concerns about corruption, inefficiency, excessive bureaucracy, and unclear procedures. Then, all of a sudden, it turned out that Ukraine has a railway system that functions impeccably; it turned out that its oligarch-controlled energy sector is able to

swiftly recover from shelling, ensuring the supply of electricity and water. Both the state itself and our perception of it have been severely tested. Undoubtedly, we are witnessing immense heroism on the part of Ukrainians. Those fighting risk their lives, yet we must also recognise the importance of those working, who go to work every day, who have stayed in the country and supported the Armed Forces in one way or another. I recall the visit from the commanders of the National Guard – specifically, the unit responsible for the Embassy’s protection. They had visited us several times, and we treated them to what we had in our warehouses. In a reciprocal gesture, they kindly brought us lunch prepared by their wives. I assure you, I had long since had such a lunch. Therefore, the support of loved ones matters, and support from Ukrainian society undoubtedly matters a lot to the Ukrainian soldiers.

– *Is it like that the entire time? After all, I have only been here for two days, but three months ago, I felt the same powerful morale around me, despite it being early December and fear looming all around. Yet I saw no fear in people’s eyes. It was rather us who were afraid for them, concerned about the city freezing, Putin paralysing the country by attacking all critical infrastructure, and expecting a brutal winter. Fortunately, that winter was not as harsh as anticipated. As I was arriving here again, I assumed the city had to have become deserted. And yet I hear there have been several weeks without blackouts, and everything functions normally. How did they manage to achieve this? You mentioned that the energy sector is controlled by oligarchs, implying that it could not function properly. Putin keeps devastating it, yet it still functions despite the bombings.*

– It seems Ukrainians may also be prone to or capable of circumventing those overly complex procedures and conflicting regulations. That is to say that we maintain constant communication with the Ministry of Energy and the heads of energy companies, according to whom the restoration of electricity production or distribution across the board has been the result of cooperative efforts of companies sharing their resources. In times of crisis, no one cares who has bought or who owns something, in other words, whether it is the DTEK or Ukrenergo that owns a substation or a transformer. Everyone just does their best to get things up and running. Thankfully, democratic countries in Europe that provide aid also operate with a similar mindset. Regarding energy cooperation, I recall how Minister Anna Moskwa and Polish energy companies jointly organised a train consisting of dozens of cars in just a few days or a little over a week. At that time, nobody worried about reporting or reimbursement; it was a matter of survival. Such situations bring out both the good and bad qualities in people. Someone’s weakness, hostility, or belligerence becomes more apparent; the reverse is true as solidarity, courage, and willingness to help will shine through from the right people. Consequently, people’s attitudes towards the situation differ. I often receive inquiries from Poland and other countries with a significant Ukrainian

population, questioning why the young men of draft age are among them and not here. They see those men drive expensive cars and spend money while their country is at war. Maybe so. I refrain from judging whether those individuals come to collect humanitarian aid. However, if a millionaire has fled from Izium in his Lamborghini, that is the car he will drive because it might be the only one he has. But, of course, the sentiments vary. What matters is that morale persists and determination prevails. And now, as new units are being formed, our Ukrainian Government colleagues assert no problems. They do not need to call for mobilisation, as men sign up as volunteers despite significant losses, many casualties, and even more wounded. That determination is not fading.

– *What have you learned about Ukraine this year? What did you not know before?*

– The Ukrainian public surprised me the least. I was more impressed with what I have already mentioned: the power of state institutions, which used to go unnoticed. It seems to me that it was Ukrainians who learned more about us. There is a strong sense of surprise and even euphoria about how the Poles have acted. Many of my interlocutors expressed that they had believed we held grievances against them concerning Volhynia Massacre or other dark aspects of our shared history and that we lacked solidarity with them. This perception must have arisen somewhere in the media. Ukrainians are very grateful, albeit with a slight touch of surprise, as they did not expect this from us.

– *I must say, whenever the people here discover I am Polish, it always makes for such a delightful moment. I imagine the Ambassador of Poland is treated like a king then.*

– Not like a king, but I have never felt prouder representing Poland and all of the people like yourself who have been so supportive throughout the hard months of 2022. I am glad that it is appreciated. We want to focus on ensuring that those positive emotions shared between us and Ukrainians endure after the war ends.

– *What kind of cooperation can we expect? How deep will it be? There are vague ideas about Ukrainian-Polish cooperation expressed by various authors, publicists, and politicians. How would you realistically assess this cooperation after the war?*

– Certain aspects of cooperation are already evident, such as the unprecedented interaction between the Armed Forces, special services, and the defence industry. I am confident that there will be joint Polish-Ukrainian projects and products that the Armed Forces will ultimately utilise. Tremendous work is underway to address and close the infrastructure gap. Unfortunately, I must admit, and this remark is primarily directed at the Ukrainian state, that it underestimated the importance of the Ukraine–Poland direction. While Ukraine had access to the sea and exported its grain and other agrifood products via ships, there was insufficient investment in the land, road, and border infrastructure.

We are trying to bridge those gaps, particularly around the functionality of border control points, access roads, and border management regulations. Unfortunately, this cannot be accomplished overnight.

– *From experience, I have witnessed that this problem persists. Ukraine has achieved more [in other areas].*

– However, much has already changed, not least thanks to the efforts of Minister Michał Dworczyk. Some border control points have been reorganised for the passage of trucks only, and some are designated for empty trucks. I understand that an average client of those border control points might feel impatient and nervous. Still, we must respect that the priority now is military supplies, fuel, and humanitarian aid. I am not saying that the border works flawlessly. However, many changes have been made. The other day, I mediated another meeting between Andrzej Adamczyk, Minister of Infrastructure of Poland, and Oleksandr Kubrakov, Deputy Prime Minister for Reconstruction of Ukraine. There is a very strong dialogue between the agriculture ministries since Ukrainian grain is a matter of concern in both Ukraine and Poland; hence, we must work together honestly as partners to find a solution. We have a unique opportunity to achieve progress in all areas of cooperation because we have established a level of trust that we did not have before. When we, let's say, demanded respect for the victims of the Volhynia Massacre, we were often suspected of having hidden agendas on the issue. However, now our Ukrainian partners know that we genuinely seek to resolve problems when addressing them. But we also must be honest with each other: a solution is not always available. Despite the ongoing crisis (or, perhaps, paradoxically – because of it), trade between Poland and Ukraine is increasing. This trend, too, is likely to continue. Ukraine is devastated, and its recovery will take multiple decades. However, I have already heard from Polish companies that they are ready to develop their production here. That is because, first, they have left the Russian market, and second, Ukraine's recovery will be like a magnet for the construction and furniture industries. Tremendous work is being done by Minister of Development and Technology of Poland Waldemar Buda and the Polish Investment and Trade Agency. A mention should also go to the currently significant percentage of Ukrainian companies relocating to Poland. They want to continue their operations but cannot do so in Ukraine. I am confident that we will see numerous Polish-Ukrainian business partnerships operating on both sides of the border. At every ministry and even at the local government level, I observe an intensive daily Polish-Ukrainian dialogue. Often, those contacts even bypass the Embassy. Theoretically, the Embassy represents our state and serves as the intermediary, yet that network is so extensive and communication is so intensive – especially in light of our very recently established close relations – that everyone circumvents formal channels in favour of direct interaction.

– *I would also like to share with you the purpose of my current stay in Kyiv. The Freedom Institute is about to sign an agreement with the Ukrainian Prism organisation. Together, we will establish leadership schools for the future Ukrainian elites, the individuals who will be at the forefront of rebuilding Ukraine and shaping it anew. We observe remarkable interest and openness here.*

– This is an area I have not mentioned; however, I recommend that you discuss this matter with the Polish Ambassador to the European Union, Andrzej Sadoś, or our Ambassador to NATO, Tomasz Szatkowski. You will learn just how much Poland does for Ukraine and alongside Ukraine on the global stage – in the EU, NATO, Africa, and Latin America, where Ukraine’s diplomatic presence is sparse. It is often we who put much effort into explaining and advocating for the importance of the ongoing war here. In the context of the European integration process, it is crucial to foster the formation of elites – an army of officials capable of effectively transplanting the EU legislation, standards, and values on Ukrainian soil. The dialogue on this subject is maintained by Ms Olha Stefanishyna, Deputy Prime Minister for European and Euro-Atlantic Integration of Ukraine, and Szymon Szykowski vel Sęk, Minister for EU Affairs. I am confident that synergy will be fostered here that will inevitably leave a positive mark on the quality of our relations. As a relatively young member state of the European Union, the Republic of Poland vividly remembers its own transformation and EU accession process. Therefore, our state is a natural partner for Ukraine, just like other countries in the region. Thus, each initiative akin to the one you mentioned is invaluable.

– *Thank you very much. Mr Ambassador, as we have previously mentioned, you work in what could be considered one of the busiest Polish missions, with representatives from the Polish government and various institutions visiting frequently. Undoubtedly, you have a lot of work here. Yet, I anticipate that your workload will only increase further after the victory parade.*

– Thank you, I am pleased to hear that. Indeed, we don’t have abundant free time to complain about, and we greatly appreciate the frequency of visits from Poland. Not all of the politicians in the West dare to come here, but we must also remain realistic. My colleagues in Berlin, Brussels, Washington, Vienna, New York, Paris, and the United Nations, whom I mentioned earlier, are just as busy, and they work on vital tasks. The Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Poland will certainly continue to handle everything. At the end of the day, let us not forget that we chaired the Organisation for Security and Cooperation in Europe. I must commend Ambassador Adam Hałaciński for his exceptional work in that regard.

Марек ШАФІН,
Надзвичайний і Повноважний Посол
Словацької Республіки в Україні

«СЛОВАКИ – ЧУЙНА НАЦІЯ, ЯКА СТАЛА НА ПРАВИЛЬНИЙ БІК У ВАЖКІ ЧАСИ»

– Пане Посол, насамперед хочемо висловити вдячність Словаччині за всебічну підтримку України у військовій, гуманітарній, економічній та політичній сферах із перших днів повномасштабного російського вторгнення. Хотілося б, щоб українці знали більше про допомогу, яку Словацька Республіка надає Україні, тож що особисто Ви вважаєте найвагомішим у цьому контексті?

– Словаччина підтримує Україну з початку повномасштабного вторгнення Росії 24 лютого 2022 року. За обсягом допомоги на душу населення вона посіла п'яте місце серед країн, які її надали. Наша підтримка охоплює гуманітарну, військову та політичну сфери.

Найбільше пишаюся тим, що мої співвітчизники забезпечили всім необхідним українських біженців, які змушені були покинути свої домівки. Це підтверджує, що словаки – чуйна нація, яка стала на правильний бік у важкі часи. Також важливо відзначити політичну підтримку, яку Словаччина надає Україні з 2014 року. Цей чинник позитивно впливає на євроатлантичну інтеграцію та її порядок денний.

– Ви – один із небагатьох іноземних дипломатів, які залишилися в Києві та 24 лютого стояли пліч-о-пліч з українськими громадянами. Ми високо це цінуємо. За якийсь час до повномасштабного вторгнення більшість посольств заохочувала своїх громадян покинути територію України. Чи можете пригадати, що робили і як почувалися в цей тривожний період, а також самого 24 лютого?

– Звістка про російське вторгнення шокувала мене, як і, мабуть, усіх. Ми відчували напругу за кілька днів до 24 лютого, однак я все ще не вірив,

що Росія вдасться до повномасштабної атаки. Проте ми швидко повернулися до реальності й зосередилися на нашому першочерговому завданні – убезпечити словацьких громадян. Спочатку зібрали їх у посольстві, а потім евакуювали. Разом із трьома колегами я виїхав з Києва тільки після того, як останній громадянин Словаччини залишив країну. Тоді наше посольство на якийсь час переїхало до Ужгорода. Це були важкі часи, адже ми не мали досвіду перебування в зоні бойових дій. Найбільше я запам'ятав обстріли Києва та поодинокі перестрілки в самому місті. Боляче було слухати новини про просування російських військ і жертви. Про успішну оборону ми дізналися лише згодом.

– У березні 2023 року Ви відвідали деокуповані населені пункти Херсонщини та на власні очі побачили наслідки «руського міра». Що Вас найбільше вразило під час цього візиту? Чи зустрічалися Ви з місцевими мешканцями?

– Масштаби руйнувань, яких завдали російські війська, шокували мене. Цьому немає жодного виправдання. Ми бачили зруйновані школи, лікарні, житлові будинки. Очевидно, що ці атаки не були спрямовані на військові об'єкти; їхня основна мета – заподіяти якнайбільше шкоди українському населенню. Натомість мене приємно вразив професіоналізм та героїзм Збройних сил і всього народу України. Їхня рішучість боротися, захищати та визволяти свою країну від сильного ворога вражає.

– Ви активно взаємодієте з громадами різних українських міст. Чи могли б Ви розповісти про важливі ініціативи та проекти надання допомоги місцевому населенню в умовах війни, які підтримуєте або організовуєте? Які виклики та перешкоди постають під час співпраці з громадами та як Ви їх долаєте?

– Словаччина доставила в Україну понад 900 тонн гуманітарної допомоги, зокрема медикаменти, продукти харчування, засоби захисту, ліжка, спальні мішки, намети, ковдри, одяг та взуття, маски, респіратори, протипожежне обладнання, ІТ-обладнання та сервери, мобільні телефони, засоби гігієни, генератори, обігрівачі, аптечки тощо. За офіційними джерелами, з моменту ескалації конфлікту загальна сума цієї допомоги склала понад 11,2 мільйона євро. З 2014 року Словаччина забезпечила підтримку розвитку України майже на 30 мільйонів євро, а нині посідає 28 місце за обсягом наданої їй гуманітарної допомоги. З 2022 року ми впроваджуємо сім гуманітарних проектів на загальну суму близько 2,3 мільйона євро. Ці ініціативи спрямовані на задоволення нагальних потреб населення України, зокрема це розподіл продуктових і гігієнічних наборів, надання ваучерів на придбання предметів першої необхідності, медичну допомогу та психосоціальну підтримку, а також забезпечення

тимчасових притулків для внутрішньо переміщених осіб та матеріалів для підготовки до зими.

Після повномасштабного російського вторгнення Словаччина активно розвиває проекти в різних регіонах України – від Закарпатської до Дніпропетровської областей. Допомога надходить у межах різноманітних програм. Зокрема, було споруджено притулок для людей, які зазнали сексуального насильства під час цієї війни, профінансовано придбання кухонного обладнання до реабілітаційного центру для переселенців, соціально вразливих груп і демобілізованих військовослужбовців та їхніх сімей, а також виділено кошти на придбання необхідного обладнання в реабілітаційний центр (після ампутації або травми) для внутрішньо переміщених осіб, демобілізованих військовослужбовців і цивільних, які потребують допомоги. Крім того, Словацька Республіка надала малі гранти для проектів співпраці у сфері розвитку. Після руйнування дамби Каховської ГЕС наша країна передала насоси, шланги, ковдри, одноразові костюми хімічного захисту та продукти харчування. Також до Державного агентства відновлення та розвитку інфраструктури України було надіслано фінансовий внесок – 200 тисяч євро на будівництво водогону.

– Остання зустріч країн Вишеградської четвірки відбулася майже рік тому. Усі країни-учасниці, окрім Угорщини, підтвердили готовність до подальшої військової підтримки України. Серед основних її напрямів було названо допомогу з ремонтування військової техніки та реабілітацію українських військовослужбовців. Які відтоді є досягнення в цій сфері і які проблеми поставали в процесі надання військової допомоги Україні?

– Наразі я можу говорити лише від імені Словаччини. Моя країна була однією з тих, хто надав значну військову підтримку Україні невдовзі після початку повномасштабної військової агресії з боку Росії. Не вдаючись до деталей, скажу, що її сума становить сотні мільйонів євро. Майже всі українці знають, що ми передали зенітну систему С-300, літаки Міг-29 та боєприпаси, а також десятки бойових машин піхоти та системи розмінування світового класу «Воžена». Наприкінці липня ми передали Україні на комерційних умовах дві самохідні гаубиці «Zuzana». Спільне словацько-українське виробництво озброєнь і боєприпасів активно розвивається. Ми залучені до підготовки українських військових у Словаччині. Загалом Словацька Республіка намагається всебічно підтримувати Україну в межах своїх можливостей. Основний виклик полягає в тому, що півтора року тому Словаччина, як і інші держави, що допомагають Україні, не вірила, що РФ може раптово розпочати повномасштабну війну в Європі. Кількість нашої зброї та боєприпасів не відповідала тій, яку ми мали 30 років тому, коли завершилася холодна війна. У нас не було наміру починати війну, хай би що не стверджувала російська пропаганда.

– Багато європейських країн запропонували Україні допомогу з повноенної відбудови. Словаччина неодноразово підтверджувала готовність багатьох словацьких компаній долучитися до цих процесів. Чи вже розглядають якісь проекти відбудови конкретних міст або регіонів України?

– Так, Словаччина прагне сприяти післявоєнній відбудові. У Братиславі вже ведуть щодо цього дискусії. Я особисто відвідав кілька регіонів України, щоби детальніше ознайомитися з їхніми потребами та викликами. Хочу зауважити, що не маю наміру бути надто конкретним, позаяк це насамперед належить до компетенції словацьких бізнес-структур. Проте для ефективної співпраці в цьому напрямі, безумовно, важлива й дипломатія.

– До повномасштабного вторгнення на українському ринку працювало майже сто словацьких компаній. Чи відомо Вам, скільки їх зараз та в яких сферах вони задіяні?

– Я не маю актуальної інформації. Деякі компанії, які діяли на територіях, що потрапили під тимчасову російську окупацію, змушені були перейти або зупинити свою діяльність. Іншим, розташованим близько до лінії фронту, довелося обмежити свою роботу. Також повідомляли, що словацькі підприємства мають проблеми з електропостачанням через російські бомбардування. Хай там як, наші країни тісно взаємодіють в економічній сфері. Звісно, є й перспективи для поглиблення та розширення співпраці. Серед галузей, у яких працюють наші підприємства, слід передусім відзначити нафтогазову промисловість і газовий транзит. Крім того, Словаччина та Україна є партнерами у сфері торгівлі електроенергетикою. Активною також є співпраця у фармацевтичній і металургійній царинах.

– Пане Посол, ми завжди раді бачити Вас на презентаціях, круглих столах, конференціях, екскурсіях та інших заходах, які організовує ГДІП. Щиро вдячні Вам за цінну довіру та плідну співпрацю. До повномасштабного вторгнення Ви відвідали з візитами чимало регіонів, багато з яких тепер понівечені війною. Чи можете пригадати, який регіон та який захід вразили вас найбільше?

– Ви маєте рацію, я з радістю беру участь у різних заходах та подорожую Україною. Мені більше імponує робота на місцях, а не офісна рутинна. Можливо вам відомо, я працював у нашому посольстві в Києві і раніше. Я відвідав багато чудових місць і знайшов надзвичайних друзів.

Цьогоріч мені пощастило відвідати Острог та видатний Національний університет «Острозька академія», що викликало в мене справжній захват. Однак найбільше враження справив візит до Ізюма невдовзі після його визволення минулої осені. Я на власні очі спостерігав ту непоправну шкоду – наслідки російської агресії, багато руйнувань. І коли дивишся на це, на жаль, усвідомлюєш, що така ж ситуація і в інших численних містах і селах по всій Україні.

‘SLOVAKS ARE AN EMPATHETIC NATION STANDING ON THE RIGHT SIDE OF HISTORY IN DIFFICULT TIMES’

– *Mr Ambassador, above all, we would like to express our gratitude to Slovakia for the comprehensive military, humanitarian, economic, and political support it has rendered to Ukraine since the first days of the full-scale invasion. We would like it if Ukrainians knew more about aspects of the aid Slovakia gives to Ukraine, so what do you personally consider to be the most important in this context?*

– Since 24 February 2022, Slovakia has been helping and supporting Ukraine. We are in 5th place in the ranking of countries that provide aid per capita. Our assistance is wide-ranging and includes humanitarian, military and political fields.

I am especially proud of the help that my compatriots have provided directly to Ukrainian refugees who were forced to leave their homes. It confirmed that Slovaks are an empathetic nation standing on the right side of history in difficult times. It is also worth mentioning the political support that Slovakia has provided to Ukraine since 2014. This is one of the important factors that has been positively influencing the Euro-Atlantic integration agenda.

– *You are one of the few foreign diplomats who remained in Kyiv since 24 February and was here shoulder-to-shoulder with Ukrainian citizens. We highly appreciate that. For a while before the full-scale invasion, most embassies encouraged their nationals to leave the territory of Ukraine. Could you recollect your actions and feelings during that disturbing period and also on the actual 24 February?*

– The news of the Russian invasion shocked me, as it probably did everyone else. We could feel the tension in the last days before 24 February, but I still did not believe Russia would attack on a full scale. We very quickly returned to reality and concentrated on what was our priority task: ensuring the safety of Slovak citizens. First, we gathered them in the embassy, and then evacuated them. I left Kyiv together with 3 other colleagues only after the last Slovak citizen left the country. And in that situation, the Slovak Embassy relocated for a short time to Uzhhorod. Those were difficult times; we had no experience of being in a combat zone. I mainly remember the shelling of Kyiv and sporadic shooting in the city itself. It was difficult; news about the progress of Russian troops and casualties began to appear. We learned about the successful defence only later.

– *In March 2023, you visited some of the liberated settlements of the Kherson region and saw the aftermath of the ‘Russian world’ with your own eyes. What made the strongest impression on you during that visit? Did you meet the local residents?*

– I was surprised by the scale of destruction by the Russian soldiers. There was no way to justify that. We saw destroyed schools, hospitals, and residential buildings. It was clear that these were not military targets but an attempt to cause the Ukrainians as much damage as possible. On the contrary, I was positively surprised by the professionalism and heroism of the Ukrainian Armed Forces and the entire nation. The determination to fight, defend and liberate your country in the face of a strong enemy.

– *You actively interact with the communities of different Ukrainian cities. Could you tell us about the important initiatives and projects for aiding the local population that you supported or organised during the war? What challenges or obstacles arise during cooperation with the communities, and how do you overcome them?*

– Slovakia has delivered more than 900 tons of relief material to Ukraine: medical supplies, food supplies, protective equipment, beds, sleeping bags, tents, blankets, clothes and footwear, face masks, respirators, firefighting equipment, IT equipment and servers, mobile phones, hygiene items, generators, heaters, first aid kits etc. The official humanitarian aid we have provided for Ukraine since the escalation of the conflict amounts to more than EUR 11.2 million. The overall amount of Slovak development assistance to Ukraine has reached almost EUR 30 million since 2014. Slovakia currently ranks 28th place in the provision of humanitarian aid to Ukraine. In addition to material and financial assistance, since 2022, Slovakia has launched 7 humanitarian projects with a total value of almost EUR 2.3 million, thanks to which urgent needs are provided to people in Ukraine through the distribution of food and hygiene packages, vouchers for the purchase of basic necessities, the provision of health care and psychosocial support, as well as equipment for temporary shelters for internally displaced persons and winterization material.

Since the Russian full-scale invasion, Slovakia has been implementing projects in various regions of Ukraine (from Zakarpattia to Dnipropetrovsk regions). Slovakia provides aid through a variety of programs. We built a shelter for victims of sexual violence during the war; we provided financial contributions to purchase kitchen equipment for a rehabilitation centre for displaced persons, socially disadvantaged persons and discharged soldiers and their families. We provide a financial contribution for buying the necessary equipment for the rehabilitation centre for foothold (amputation or trauma) for wounded internally displaced persons, discharged servicemen, and civilians in need. We also provided small grants for development cooperation projects. When the Kakhovka dam was destroyed, Slovakia provided material assistance in the form of pumps, hoses, blankets, disposable chemical suits and food. There is a financial contri-

bution from Slovakia – 200 thousand euros for the construction of water supply for the State Agency for Reconstruction and Development of Infrastructure of Ukraine.

– *The last Visegrád Group meeting took place almost one year ago. All states-parties except Hungary affirmed their readiness to continue rendering military support to Ukraine. Its declared main areas included the repair of military equipment and the rehabilitation of Ukrainian soldiers. What has been achieved in these areas since, and what problems have emerged in the process of providing Ukraine with military aid?*

– I can speak only on behalf of Slovakia here. My country was among those that provided massive military aid very soon after Russia started the full-scale military aggression against Ukraine. I will not go into details, but it is worth hundreds of millions of euros. Almost all Ukrainians know that we provided, among other things, the anti-aircraft system S-300, Mig-29 jets, and ammunition. We are providing our self-propelled howitzers Zuzana on a commercial basis – 2 machines were handed over to the Ukrainian side at the end of July. We also provided tens of Infantry Fighting Vehicles and Božena world-class demining systems. Joint production of armaments and ammunition is going on. We are actively involved in the training of Ukrainian soldiers in Slovakia. We are helping Ukraine as much as we can. The main challenge is that one and half years ago, Slovakia and I can say other countries supporting Ukraine nowadays did not believe that RU could start a full-scale war in Europe from one day to another. We did not have the amount of weapons or ammunition we had when the Cold War ended 30 years ago. I want to say that we did not want to start the war, unlike what RU propaganda sometimes claims.

– *Many European countries have offered Ukraine assistance in post-war reconstruction. Slovakia has repeatedly confirmed the willingness of numerous Slovak businesses to partake in those processes. Are there any projects for reconstructing specific Ukrainian cities or regions under consideration?*

– Yes, Slovakia wants to assist in the post-war reconstruction. Discussions are going on in Bratislava about these issues. I visited several regions of Ukraine in order to find out more about the needs and challenges. I do not want to be too specific since, first and foremost, it is an issue for Slovak business subjects, but our diplomatic service will be helpful in the process.

– *Before the full-scale invasion, almost a hundred Slovak companies operated on the Ukrainian market. Do you know how many of them operate today and what areas they are involved in?*

– I do not have up-to-date information. Some companies that worked on the territories that got under temporary Russian occupation had to relocate or stop their activity. Others that are located close to the frontline had to limit their work. I am also informed that our businesses had to deal with the problems

with electricity supplies caused by the Russian bombings. Anyway, there is a lot of economic activity between our countries. Of course, there is space for deepening and widening the cooperation. If you ask which areas our companies are involved in, I can mention the oil and gas industry and gas transit. Slovakia and Ukraine are also partners in trading electricity. Other companies are active in the metallurgy and pharma industry.

– Mr Ambassador, we are always pleased to welcome your participation in our presentations, roundtables, conferences, excursions, and other GDIP-organised events. We are sincerely grateful for your valuable trust and fruitful cooperation. Before the full-scale invasion, you visited a lot of regions, many of which have since been crippled by the war. Do you remember which region and which event impressed you the most?

– Yes, you are right. I like participating in various events and travelling all around Ukraine. I prefer being on the ground, so to say, to paperwork in my office. You may know that I used to serve at our Embassy in Kyiv also in the past. I visited a lot of places and made great friends here.

Talking about events. I visited Ostroh and the famous National University of Ostroh Academy this year, and I really liked being there. When I have to say what impressed me the most, I picked up my visit to Iziium soon after it was liberated last autumn. There, I had a chance to see the destruction caused by the Russian aggression first-hand. And unfortunately, I am afraid there are a lot of towns and villages in Ukraine that were similarly destroyed.

Бріджет Енн БРІНК,
*Надзвичайна й Повноважна Амбасадорка
Сполучених Штатів Америки в Україні*

ПРОМОВА АМБАСАДОРКИ США БРІДЖЕТ БРІНК НА ЗАХОДІ NV: «ДІАЛОГИ ПРО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ»

Для мене насправді велика честь бути тут, на цій конференції з реконструкції, яка дуже своєчасна.

Я хотіла б сказати кілька слів про Каховську ГЕС і вибух, який там стався, і почати з того, що це приклад руйнівного впливу війни з боку Росії, яка поставила під загрозу мільйони людей.

Це нагадування, що нам необхідно – усім необхідно – зараз підтримувати Україну. Я справді пишаюся тим, що Сполучені Штати разом із нашими партнерами в уряді і в неурядових організаціях докладають чималих зусиль, щоб допомогти людям, які там наразі перебувають. Ми багато робимо для того, щоб сприяти евакуаціям, намагаємося якомога швидше доставити допомогу. Ми доправляємо питну воду, їжу, гігієнічні засоби, допомагаємо людям дістатися укриттів, і робитимемо це надалі. Ми продовжимо цілодобово працювати на підтримку України.

Ви згадали чудову цифру в контексті того, як українці підтримують Україну, і я думаю, що це чимало. Я також глибоко пишаюся обсягом допомоги, що її Сполучені Штати як найбільший донор надали Україні. Як зазначив президент Зеленський у Вашингтоні в грудні, це справді дуже важливо для України. Я знаю, що і він, і ми сприймаємо це як інвестицію у ваше майбутнє, але також і в наше.

Тому дуже пишаюся тим, що я тут. Хотіла би сказати кілька слів про політику США, і знаю, що у вас будуть запитання наприкінці. Передусім скажу про нашу головну політику. Я хочу нагадати, що президент Байден дуже чітко заявив минулої весни, що ми підтримуємо Україну як демократичну, успішну, суверенну й незалежну державу, яка здатна захистити себе й стримати майбутню агресію.

І зовсім недавно мій Держсекретар Тоні Блінкен також говорив про візію відновлення України. І ця візія полягає в тому, щоб Україна не тільки вижила, а й процвітала. Ми повністю згодні з тим, що починати треба вже зараз, і Лондонська конференція, яка відбудеться за кілька тижнів (Конференція з відновлення України, проведена 21–22 червня 2023 року. – *Ред.*), це чудовий початок.

З нашого погляду, є три аспекти цього відновлення: безпека, економіка і демократія, і я хочу трохи поговорити про кожен з них.

Безпека – це, очевидно, найважливіша частина того, що ми робимо для підтримки України тут і зараз. Президент Байден дуже чітко заявив, що наша мета – допомогти Україні повністю вигнати Росію з її території. А шлях до миру лежить через військову міць. На сьогодні ми надали 37 мільярдів доларів на безпекову допомогу, і вона допомагає на полі бою. Але це також і довгострокова безпекова допомога, яка допоможе Україні захистити себе на тривалі роки.

Що ж до економіки, то міць України є необхідним складником. Безпекова допомога – це фундамент, але економіка, сильна економіка – я бачу тут також голову Національного банку – є критично важливим аспектом майбутнього для України. І ми це розуміємо. Як наслідок, Сполучені Штати надали 23 мільярди доларів прямої бюджетної підтримки. Це продовження підтримки за всіма напрямками: для вчителів, екстрених служб та в інших сферах, необхідних Україні для того, щоб рухатися вперед.

Ми також надали значну підтримку ключовій галузі – сільському господарству, щоб допомогти фермерам і далі експортувати агропродукцію, що є важливою частиною ВВП України, але також для підтримки самого експорту. Це стало проблемою через те, що Росія блокує чорноморську зернову ініціативу, заважаючи кораблям прибувати до і відпливати з України (у липні 2023 року росія в односторонньому порядку вийшла із зернової угоди. – *Ред.*). Ми підтримуємо зусилля ООН і Туреччини, спрямовані на те, щоб змусити Росію виконувати свої зобов'язання, але ми також підтримуємо зусилля, спрямовані на те, щоб дати Україні змогу продовжувати експорт навіть без Чорноморської зернової ініціативи. Це стосується і дунайських портів. Це стосується і використання «смуг солідарності», і ми також робитимемо це й надалі.

На додаток до сільського господарства й інших галузей, ми також надаємо велику підтримку енергетичному секторові України. Очевидно, це був виклик для галузі, коли російські ракети й безпілотики намагалися зруйнувати енергосистему минулої зими. Ми й далі допомагатимемо Україні задовольняти нагальні потреби, пов'язані з ремонтом електромереж та підготовкою до наступного опалювального сезону.

Ми також будемо дуже раді допомогти енергетичній галузі стати децентралізованішою, безпечнішою, модернізуватися, набути більшої прозорості й конкурентоспроможності, щоб також приваблювати іноземних інвесторів – американських, європейських та інших – задля безпеки майбутнього.

На Конференції з відновлення України обговорюватимуть чимало аспектів економічної підтримки, і ми з нетерпінням чекаємо на це. Але ми знаємо, що, поруч із понад 400 мільярдами доларів, які, за оцінкою Світового банку, необхідні для відновлення України, ключовим складником цього процесу, крім самих українців, є приватний сектор.

Дуже важливо залучити приватний сектор. Це третій із трьох аспектів відновлення, про які я хотіла сказати, тому що для того щоб залучити приватний сектор, потрібно посприяти таким перетворенням в Україні, які відповідають візії самих українців.

Ми бачимо, як це виявлялося у двох революціях. Це мрія українського народу не з американської перспективи, а натомість українська мрія про Україну – як сильну й повноправну частину Європи, члена НАТО.

І для досягнення цієї мети необхідна одна фундаментальна основа: відкрите й вільне суспільство, засноване на верховенстві права. Я знаю, що українське керівництво і український народ прагнуть до цього, і ми це підтримуємо.

Це не абстрактна концепція. Вона вимагає реальної роботи з перетворення багатьох аспектів життя держави. І цей рух, рух до Європи, цей рух до НАТО – це те, що також допоможе залучити приватні інвестиції, необхідні для відновлення й успіху України. Я спілкуюся з багатьма бізнесменами в Україні та за її межами, а також із багатьма в Америці. Вони розраховують на дотримання певних ключових принципів, коли хочуть інвестувати. Вони хочуть бачити незалежну судову систему. Вони хочуть бачити низький рівень корупції, знати, що є способи протидіяти їй і зупинити її. Вони хочуть бачити міцне корпоративне управління. А ще вони хочуть бачити вільну пресу й сильне громадянське суспільство.

Тож ви не самі. Українці не самотні у своєму прагненні досягнути цих речей. Сполучені Штати, весь світ, Захід рішуче підтримують вас. І поки Україна дивиться в це майбутнє, я просто хочу зазначити, що дуже впевнена в українському керівництві, в її збройних силах на полі бою. Я дуже впевнена в народі України, в майбутньому, яке ми уявляємо. Я дуже впевнена у нашій підтримці цього майбутнього, тому що це інвестиція і для нас.

Я дуже впевнена, що Україна переможе.

Тож хочу подякувати вам за можливість бути тут і говорити про велике майбутнє України, яке я бачу дуже чітко, і про нашу роль у підтримці цього майбутнього, у підтримці партнера, якого, я знаю, ми матимемо.

Bridget Ann BRINK,
*Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary
of the United States of America to Ukraine*

REMARKS AT NV'S DIALOGUES ON THE RESTORATION OF UKRAINE

It's quite an honor, actually, to be here for this conference on reconstruction, which is really timely.

I wanted to just say a word about the Kakhovka Dam and the explosion that happened there and to start off by saying that it is an example of the devastating impact of Russia's war, which has put millions of people at risk.

It's a reminder of the need for us to support – and for everyone to support – Ukraine right now. I'm really proud that the United States, together with our partners in government and our partners in the NGO community, are working really hard in order to help the people that are on the ground there. We're doing a lot in terms of supporting evacuations, trying to deliver aid as quickly as possible. That includes water, sanitation, food, help to people to get to shelter, and we will continue to do that. We will continue to work 24/7 in support of Ukraine.

That's a great figure that you mentioned about how much Ukrainians are supporting Ukraine, and I think that is a significant amount. I'm also deeply proud of the amount of support that the United States has given as the largest donor to Ukraine. As President Zelenskyy said, in Washington in December, this is really obviously very important for Ukraine. I know he sees it, and we see it, as an investment in your future, but in all of our futures as well.

So just very proud to be here. I wanted to maybe just say a few remarks, and I know you'll have some questions at the end, to talk a little bit about US policy. First of all, our overarching policy. I want to reflect back on what President Biden said last spring very clearly, that our support is for Ukraine as a democratic, prosperous, sovereign and independent country that has the ability to defend itself and the ability to deter future aggression.

And just recently, my Secretary of State Tony Blinken also talked about a vision for Ukraine's reconstruction. And that vision is for Ukraine not only to survive but to thrive. We agree completely that we need to start now, and the London conference that's coming up in a couple of weeks [The Ukraine Recovery Conference took place on 21–22 June 2023] is a great place to start.

There are three aspects of that reconstruction from our point of view. They include security, economy and democracy, and I want to talk a little bit about each of these aspects.

On security, this obviously is the most fundamentally important part of what we are doing in supporting Ukraine right now, right here. President Biden has said very clearly that our goal is to help Ukraine get Russia out of Ukraine completely. And the path to peace is through military strength. We have provided so far USD 37 billion in security assistance, and that is security assistance that is helping on the battlefield. But it's also longer-term security assistance that is going to help Ukraine to defend itself for years to come.

On the economy, the strength of Ukraine is necessary. Security assistance is the foundation, but the economy, a strong economy – I see the National Bank Governor here as well – is a critical aspect of the future for Ukraine. And we understand that. As a result, the United States has provided USD 23 billion in direct budget support. That is continuing to support all aspects – teachers, emergency services, and other ways in which Ukraine is helping to keep itself going forward.

We've also provided a lot of support to a key sector, the agricultural sector, both to help farmers continue with exports – agricultural exports being such an important part of Ukraine's GDP – but also to support exports themselves. This has been challenged by Russia's throttling of the Black Sea grain initiative, which it continues to do, continues to stop ships from coming and departing from Ukraine [in July 2023, Russia unilaterally withdrew from the grain deal]. We are supporting the UN and Turkish efforts to make Russia live up to its commitments, but we are also supporting efforts to allow Ukraine to continue to export even without the Black Sea Grain Initiative. That includes the Danube ports. That includes using the Solidarity Lanes, and we will continue to do that also.

But we've also – in addition to the agricultural sector and other sectors – great support to Ukraine's energy sector. And obviously it's had a challenge with all of Russia's missiles and the drones that have tried to destroy the energy grid over last winter. We will continue to help Ukraine with the immediate needs of fixing and repairing the grid and preparing for the next heating season.

We also very much look forward to supporting assistance to the energy sector which will help that sector become more decentralized, more secure, to modernize and also become more transparent and competitive in order to also attract foreign investment – American, European and other investment – for the security of the future.

The Ukraine Recovery Conference is going to talk about many aspects of economic support, and we look forward to that. But we know with over USD 400 billion, as the World Bank says, in recovery needs, the key to recovery for Ukraine, in addition to Ukrainians themselves, is the private sector.

It's really important to bring the private sector in. This is the third part of three aspects of the reconstruction that I wanted to talk about because in order to bring the private sector in, it requires supporting the transformation in Ukraine that Ukrainians have envisioned.

We see this through two revolutions, and this is a dream of the Ukrainian people not from an American perspective, but the Ukrainian dream of a Ukraine that is strong and fully a part of Europe and also a member of NATO.

And to achieve that goal, one fundamental basis is needed – an open and free society that's based on the rule of law. That is something that I know Ukrainian leadership and the Ukrainian people are striving toward, and it's something that we support.

It's not an abstract concept. It requires real work to transform many aspects of the country. And this movement, this movement toward Europe, this movement toward NATO is what is going to also help attract that private investment that's needed ultimately for the recovery and the success of Ukraine. I talk to a lot of business folks in Ukraine and, and outside, many in America. They look for some key principles when they're looking to invest. They look for a judicial system that's independent. They look for low levels of corruption and ways to stop and counter corruption. They look for strong corporate governance. And they also look for a free press and a strong civil society.

So, you're not alone. Ukrainians are not alone in their efforts to strive and achieve these things. The United States and the world and the Western world stand strongly beside you. And I just want to say that as Ukraine looks toward this future, I'm very confident in Ukraine's leadership, in the armed forces on the battlefield. I'm very confident in the people of Ukraine, in the future that's envisioned. I'm very confident in our support for that future because it's an investment also for us.

I'm very confident that Ukraine will prevail.

So, I just want to say thank you very much for the chance to be here and the chance to talk about Ukraine's great future, which I see very clearly, and our role in supporting this future and the partner that I know we will have.

Кунінорі МАЦУДА,
Надзвичайний і Повноважний Посол
Японії в Україні

«ПЕРЕМОГА УКРАЇНИ МАТИМЕ ВИРІШАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ МАЙБУТНЬОГО ВСЬОГО СВІТУ»

– Японія підтримує Україну у війні, яку Росія розв’язала проти нашої держави, зокрема надає фінансову, гуманітарну та нелетальну військову допомогу. Українці щиро вдячні за солідарність, яку японський уряд і суспільство виявляють від початку повномасштабного вторгнення. Ваша Високоповажносте, чи не могли б Ви окреслити процес еволюції українсько-японських відносин, результатом якого став нинішній етап взаєморозуміння? Що спонукає Японію підтримувати Україну?

– Упродовж останніх тридцяти років після здобуття незалежності України відносини між Україною та Японією значно просунулися вперед, а після російського вторгнення ми чітко усвідомили, що між обома державами є чимало спільного та схожого. Так склалося історично, що понад сторіччя тому Японія також пережила війну з Російською імперією. До того ж географічно Україну і Японію можна вважати сусідами, адже їх розділяє лише одна країна. З політичного погляду Росія створює багато неприємностей і в нашій частині світу, особливо на Далекому Сході. Нещодавно російська армія розгорнула спільні військові навчання із сусідніми країнами, серед яких і Китай. Узявши до уваги все це, а на додаток – саме вторгнення Росії в Україну, японці дійшли однозначного висновку: те, що відбувається нині в Україні, може будь-якої миті трапитися в Японії. Чітко це усвідомивши, Уряд Японії за підтримки більшості японського народу почав допомагати Україні – надсилати, як ви зазначили, гуманітарну допомогу, приймати біженців та евакуйованих, надавати бюджетну та іншу фінансову підтримку, а також нелетальну військову допомогу. Саме із цих причин наш Прем’єр-міністр Фуміо Кішіда відвідав Україну в березні цього року й зустрівся з Президентом Володимиром Зеленським. Лідери домовилися

Кунінорі Мацуда, Надзвичайний і Повноважний Посол Японії в Україні

Kuninori Matsuda, Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Japan to Ukraine

про поглиблення двосторонніх відносин до рівня особливого глобального партнерства. Тож це і є той шлях, який ми подолали, розвиваючи взаємини між нашими країнами. На цьому ґрунті ми готові співпрацювати з Україною в майбутньому.

– Згідно зі статтею 9 Конституції Японії, японський народ назавжди відмовився від війни як суверенного права нації, а також від погрози силою або її застосування як засобу розв'язання міжнародних суперечок. В Японії діють обмеження на постачання летальної зброї державам, що перебувають у стані війни. Проте паралельно в країні обговорюють можливості скорегувати ці обмеження, щоб уможливити надання певних видів озброєнь державам, які зазнають агресії. Ба більше, у квітні цього року було оголошено про план створення механізму надання нелетальної військової підтримки «країнам-однодумцям» задля зміцнення регіональної безпеки. Чи можуть ці процеси привести до розширення спектра допомоги, яку Японія надає Україні?

– Ви цілком правильно розумієте конституційно-правові обмеження в японській оборонній політиці, зокрема у сфері оборонної та військової співпраці. Як я вже згадував, вторгнення Росії привело до того, що Японія вперше надала значну нелетальну військову допомогу Україні: це, серед іншого, безпілотники, транспортні засоби та особисте спорядження, як-от бронежилети, продовольчі пайки, медичні набори тощо. Навіть

ця нелетальна допомога була безпрецедентною і спричинила широку дискусію в Японії. Проте японський народ підтримав участь Уряду Японії в цій масштабній допомозі Україні. З одного боку, в нас справді досі діють жорсткі обмеження на військову співпрацю та військову допомогу іншим країнам. А з іншого, як ви зауважили, стрімкі зміни стратегічного середовища не лише в Європі, а й в Азії та інших частинах світу активізували жваві обговорення в Японії. Я не беруся передбачати, до чого зрештою приведуть ці дискусії, але принаймні можу сказати, що ми очікуємо їхнього розвитку в японському політичному полі. З огляду на це ми готові допомагати Україні тією мірою, якою дозволять нові умови.

– *Війна Росії проти України викрила численні недоліки сучасної системи міжнародної безпеки. Скажімо, Рада Безпеки ООН навряд чи може сприяти збереженню миру, якщо її постійний член цей мир порушує. Як російська агресія впливає на безпекову ситуацію в інших частинах світу?*

– Вторгнення Росії в Україну ставить перед усіма, зокрема й перед Японією, дві нагальні проблеми. Перша – як допомогти Україні захиститися від збройної агресії; друга – як запобігти повторенню цієї агресії в майбутньому. Організацію Об'єднаних Націй було створено після Другої світової війни, що завдала руйнівних наслідків. Засновники прагнули запровадити новий міжнародний лад, який би базувався на Статуті ООН та міжнародному праві й точно би не допускав, щоб постійний член Ради Безпеки, як-от Росія, міг розпочати агресію проти іншого члена-засновника ООН – України. Тож із нинішньою системою справді щось не так. Гадаю, багато країн намагаються засвоїти із цієї агресії правильні уроки, зокрема щоб запобігти майбутнім вторгненням. Досягнути цього можна через реформування ООН, найперше – Ради Безпеки. Водночас ми маємо продемонструвати світові, як країну-агресора (у цьому випадку – Росію) покарають санкціями, притягнуть до відповідальності, змусять заплатити компенсації. Тому я сподіваюся, що завдяки цим зусиллям світове співтовариство вибудує новий міжнародний лад і так ми зуміємо відвернути чергову агресію в разі її виникнення. Отже, доля цієї агресії, зокрема й перемога України, матиме вирішальне значення насамперед для вашої країни, але також і для майбутнього всього світу.

– *З початку повномасштабного вторгнення Росії країни G7, зокрема і Японія, вдалися до низки кроків на підтримку України. Однією з найважливіших таких ініціатив стало ухвалення Спільної декларації у Вільнюсі в липні 2023 року, яка надає Україні певні безпекові гарантії. Якою Ви бачите подальшу українсько-японську співпрацю в межах цієї декларації?*

– Я цілком погоджуюся, що важливість Спільної декларації Україна – G7, яку було підписано та погоджено у Вільнюсі в липні цього року, неможливо переоцінити, адже вона стане дуже вагомим засадничим документом

на багато років уперед, і я поясню чому. Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну країни G7 реагували по-різному. І якраз цього-річ, за головування Японії, коли лідери збиралися в Хірошімі (Президент В. Зеленський також долучався до дискусій), було домовлено: по-перше, саме Україна має вирішити, коли і як завершиться ця війна; по-друге, країни G7 готові докладати зусиль і підтримувати вашу державу доти, доки це буде необхідно. За результатами цієї домовленості було створено декларацію, до якої наразі вже приєдналися G7 та понад 15 країн. Упевнений, що кількість держав, які захочуть долучитися до цього документа, зростатиме. На основі Спільної декларації кожна країна-підписант має розпочати двосторонні переговори з Україною, щоб домовитися про взаємні гарантії безпеки. Сполучені Штати та Велика Британія, а за ними й деякі інші країни Європи вже розпочали переговори (попередні обговорення), і я сподіваюся, що Японія незабаром доєднається до цього переліку. Отже, на ґрунті Спільної декларації ми плануємо створити низку двосторонніх угод, які гарантуватимуть Україні безпеку в майбутньому, доки вона не набуде членства в НАТО.

– Питання післявоєнної відбудови України вже стоїть на міжнародному порядку денному, і ми знаємо, що Японія зацікавлена в приєднанні до цього процесу. Оскільки Японія є одним із найбільших світових центрів високих технологій та ІТ, чи можуть Київ і Токіо співпрацювати в цій сфері? Чи залучають до цього процесу японський державний і приватний сектори? Які ще напрями здатні зацікавити японських інвесторів?

– Наразі ми допомагаємо Україні на етапі раннього відновлення, а невдовзі перейдемо до відбудови. Щойно закінчиться війна, ми готові взятися за економічне відродження вашої країни. Однак щоби впоратись із численними викликами, пов'язаними з раннім відновленням, відбудовою та переплануванням, нам потрібно мобілізувати зусилля не лише державного, а й приватного сектору. Зокрема, в Японії приватний сектор має більше фінансових ресурсів і технічних можливостей, до того ж він зазвичай значно гнучкіше й швидше реагує на постійно мінливі потреби на місцях.

Інформаційні технології, безумовно, будуть однією з головних сфер взаємодії, адже багато японських компаній справді зацікавлені у співпраці з українськими партнерами. Нині дедалі більше підприємств Японії і навіть пересічних громадян починають усвідомлювати, яка Україна розвинена й просунута в галузі ІТ. Щиро кажучи, якщо порівнювати з японським суспільством, українці набагато прогресивніше використовують ІТ-системи в повсякденному житті, зокрема в адміністративних процесах чи фінансових операціях. Я маю на увазі платформу «Дія»: на її тлі японська електронна система видається просто аматорською. Тож ми

хотіли б не лише співпрацювати з Україною, а й перейняти український досвід.

Окрім IT, є ще кілька перспективних напрямів, що їх можуть досліджувати японські підприємства. Передусім це сільське господарство, позаяк Україна належить до п'ятірки країн-лідерів із виробництва та експорту продовольства. Очевидно, що сільське господарство – це та царина, в якій японські компанії хотіли б співпрацювати із закордонними партнерами задля розширення виробництва, нарощування експорту та маркетингу. Із цією сферою тісно пов'язана ще одна цікава для японських підприємств галузь – харчова промисловість. Вона охоплює доволі широкий спектр видів виробництва, зокрема перероблені продукти харчування, як-от птиця, м'ясо й рибні продукти. Мені особисто приємно зазначити, що дедалі більше людей розуміють: Україна виробляє хороші вина. Тож і в цих сферах я бачу перспективи для співпраці.

Згадаймо також про машинобудування. Із часів Російської імперії та Радянського Союзу територія, на якій нині розташована незалежна Україна, завжди була, є і, гадаю, буде осередком наукових досліджень, розробок та виробничих потужностей. Японські компанії можуть співпрацювати з Україною в таких галузях, як виготовлення автомобілів, важке машинобудування, аерокосмічна промисловість, повітроплавання (зокрема безпілотні літальні апарати). Щойно запанує мир, ті знання та досвід у машинобудуванні й виробництві озброєнь, які накопичила Україна, можна буде запровадити в приватному секторі. І наостанок не можу не поділитися: мій старший син працює у сфері туризму і постійно повторює: «Тату, після завершення війни ми будемо організовувати масові групові тури з Японії, зі Східної Азії в Україну».

– *Приблизно третина території України замінована, і це велика загроза для життя і здоров'я людей. Водночас відомо, що Японія як країна з досвідом і передовими технологіями у сфері гуманітарного розмінування висловила готовність допомогти Україні й уже доклала значних зусиль за цим напрямом. Які подальші кроки заплановано в цій сфері?*

– На жаль, це правда. Розмінування стане довгостроковим викликом для України, і навіть після війни на це піде чимало часу. Нещодавно я мав нагоду поговорити про масштаби розмінування з Юлією Свириденко, першою віцепрем'єр-міністеркою України – Міністеркою економіки. Вона пояснила, що в найближчі десять років український уряд хотів би розмінувати 80% небезпечних територій. Уявіть: 80% за десять років. Я б сказав, що це досяжна, дуже практична і прагматична мета. Але зараз варто створити належну систему, належну координацію і належну стратегію. І я дуже радий та натхненний тим, як Уряд України почав працювати з викликами, що пов'язані із цими трьома

чинниками. Я маю на увазі створення Центру гуманітарного розмінування при офісі першої віцепрем'єр-міністерки Юлії Свириденко. Вона запропонувала мені стати одним із членів наглядової ради цього центру, і, звісно, я погодився. Україна, ООН та Японія заснували координаційну платформу донорів, де ми з пані Юлією Свириденко та пані Деніз Браун, координаторкою ООН у Києві, співголовуватимемо. Ми будемо взаємодіяти з українським урядом, координувати його дії і дії всіх зацікавлених сторін та водночас намагатимемося мобілізувати підтримку міжнародної спільноти.

Що стосується допомоги з розмінуванням, то ми вже надаємо Україні відповідну найсучаснішу техніку, розроблену й виготовлену в Японії, а також постачаємо необхідні для розмінування важкі транспортні засоби. Крім того, ми почали створювати тренувальні програми і в цьому контексті розробили унікальну тристоронню схему за участю України, Японії та Камбоджі. Чому Камбоджа? Японія взаємодіяла з Камбоджею у сфері розмінування впродовж останніх двадцяти п'яти років. Ми накопичили значний досвід і підготували чимало саперів. Тож ми надаємо обладнання й навчаємо, але водночас розуміємо: щоб упоратися з довгостроковими проблемами в цій сфері, Україні потрібно створити власну систему, заточену під місцеві реалії, що передбачатиме локальну розробку й виробництво обладнання та транспортних засобів для розмінування. Це буде нова галузь, і японський уряд та компанії дуже зацікавлені у відповідній співпраці з українськими колегами. І, звісно, ми будемо раді участі будь-якої країни й приватного сектору.

– Японія прийняла приблизно 2500 українських біженців і допомогла їм із житлом, працевлаштуванням та освітою. Це дуже нетипово для держави, званої за свою сувору імміграційну політику. Пане Посол, як японське суспільство ставиться до такої великої кількості українських біженців у своїй країні?

– Для нас це стало справжнім викликом. Щиро кажучи, це буде викликом і в майбутньому. Однак зауважу: я був приємно здивований тим, що більшість пересічних громадян Японії, приватний і державний сектори, зокрема місцеві й регіональні органи влади, добровільно зголосилися допомагати приймати українських переселенців і біженців. Можливо, як порівняти з європейськими країнами-сусідами України, ця цифра невелика, але якщо взяти до уваги велику відстань до Японії, а також те, якою нечисленною була українська громада до вторгнення (менш як 2000 осіб), я вважаю, що майже 2500 переселенців з України – це дуже багато. Більшість японських компаній, громадяни та місцеві громади готові співпрацювати з Україною у сфері освіти, зокрема в межах програм із вивчення японської мови. За потреби ми також допомагаємо з

працевлаштуванням, медичною допомогою та задоволенням деяких повсякденних потреб. Тішимося, що українські переселенці, які нині проживають у Японії, також не цураються взаємодії з місцевими японськими громадами. Наприклад, перед інтерв'ю я отримав повідомлення у ватсапі від подруги, яка працює в Токіо: її організація почала готувати заходи за участю переселенців, під час яких проводять короткі уроки про побут, культуру, історію та мову України. Це не поодинокий приклад, адже 2500 українських біженців уже добре освоїлися й тісно співпрацюють із місцевими громадами.

З огляду на це хотів би наголосити: коли завершиться війна і запанує мир, Японія прагне допомогти цим переселенцям безперешкодно повернутися на Батьківщину й реінтегруватися в українське суспільство. Це передбачає ще одна японська програма, у межах якої переселенцям надаватимуть трансфер з Японії в Україну; якщо ж ті, хто повертається, потребуватимуть фінансової підтримки, наприклад, для започаткування своєї справи, Уряд Японії шукатиме можливостей допомогти малим і середнім підприємствам. Є ще чимало різних ініціатив, які ми можемо реалізувати спільно з Урядом України, регіональними та місцевими органами влади.

Якщо українці бажають тимчасово переїхати або евакуюватися до Японії, ми готові їх прийняти. І навпаки: якщо вони захочуть повернутися в Україну, звісно, ми можемо їм допомогти. Сподіваємося, що багато з них підтримуватимуть дружні зв'язки з японцями, зокрема в контексті японсько-українських відносин.

– Посольство тісно співпрацює з українськими навчальними закладами. Ви неодноразово зустрічалися з українськими студентами, що, безсумнівно, стало для них неабияким джерелом натхнення. Які напрями співпраці з українською молоддю Ви вважаєте найперспективнішими для Посольства? Яким є потенціал українсько-японської співпраці у сфері освіти?

– Питання освіти завжди стоїть на порядку денному Посольства Японії в Україні. Ми працюємо за двома напрямками: по-перше, допомагаємо тим українським студентам, які бажають навчатися в Японії; по-друге, підтримуємо українців, які починають вивчати японську мову в Україні. Водночас посольство надає всю інформацію про програми з вивчення японської мови як в університетах та коледжах України, так і в закладах освіти Японії. Японські університети зацікавлені в започаткуванні освітніх програм із колегами в Україні, і посольство завжди готове сприяти їм у пошуку та запуску таких проектів співпраці. Ми робимо це, бо завжди важливо піклуватися про студентів і в Україні, і в Японії, які, незалежно від обставин, цікавляться одне одним. До речі, якщо і є позитивний аспект у цій агресії, то це визнання України та зацікавленість її

мовою, історією, культурою, релігією, що нині різко зросла серед японських студентів. За останні півтора року помітно побільшало японських університетів, де почали викладати українську мову та пропонувати українознавчі програми.

– Попри географічну віддаленість наших країн, українці прагнуть пізнавати японську культуру. Чи позначається на Вашій роботі дедалі більша цікавість до України серед японських громадян? Чи планує Посольство культурні проекти найближчим часом?

– Передусім хочу пояснити, що робить Посольство задля поширення знань про Україну. Я попросив одного зі своїх українськомовних співробітників створити в посольстві групу з вивчення культури та історії України. Завдяки його зусиллям та ініціативам дедалі більше наших співробітників, зокрема і я, долучаються до цієї групи. Ми часто організовуємо екскурсії до об'єктів культурної чи релігійної спадщини Києва та області. У майбутньому, коли дозволятимуть обставини, охоче влаштуватимемо екскурсії всією територією України. Це те, що ми робимо зі свого боку, адже щоб реалізовувати просвітницькі проекти, самі співробітники посольства мають дізнаватися про Україну більше.

Чому культура аж така важлива? Якщо замислитися над тим, чому Росія розпочала збройну агресію, то однією з першопричин є необізнаність російського керівництва і населення з історією та культурою України. Я не повторюватиму того, що говорив про Україну президент Путін до початку вторгнення, але очевидно, що суть цієї агресії полягає в запереченні існування України й антагоністичному ставленні до української культури, історії та релігії. З огляду на це Посольство справді прагне підтримати культурний обмін між Японією та Україною. Тож хочу звернутися до японців: для того щоб допомогти Україні, ми маємо розпочати з вивчення та розуміння України, її культури, мови, природи та релігії. Інакше наші відносини з Україною можуть урватися дуже швидко. Було б добре, якби це не обмежилось коротким спалахом цікавості, а переросло у вічну дружбу між двома державами. Саме тому Посольство Японії в Україні систематично сприяє взаємодії українського і японського народів у культурній сфері, зокрема в її мовних, релігійних та історичних аспектах.

Kuninori MATSUDA,
*Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary
of Japan to Ukraine*

‘UKRAINE’S VICTORY MEANS A LOT FOR THE FUTURE OF THE ENTIRE WORLD’

– *Japan supports Ukraine in the war that Russia has unleashed against our country, providing financial, humanitarian, and non-lethal military assistance. Ukrainians are deeply grateful for the solidarity that the Japanese Government and society have demonstrated since the beginning of the full-scale invasion. Your Excellency, could you say a few words about the evolution of Ukrainian-Japanese relations that has resulted in today’s stage of mutual understanding? What motivates Japan to support Ukraine?*

– Over the last thirty years following the independence of Ukraine, the relations between Ukraine and Japan have been going through much development, but after the invasion, we clearly recognised quite a lot of the similarities and common ground between the two countries. First of all, historically, Japan also once experienced the threat and then war with the Russian Empire. It took place more than one hundred years ago. And geographically, we realise that Ukraine and Japan are actually neighbours with one common country between us. And last but not least, politically, Russia is also causing a lot of trouble in our part of the world, mainly in the Far East. Recently, the Russian military activated joint military drills with neighbouring countries, particularly China. So, all of these things as the background and – on top of that – the real invasion started by Russia against Ukraine have clearly brought the Japanese nation to the conclusion that what is happening in Ukraine could happen to Japan at any time. And with this clear understanding, the Government of Japan, supported by a huge number of Japanese people, started helping Ukraine, including, as you mentioned, humanitarian assistance, acceptance of the refugees and evacuees, budget and financial support, and also non-lethal military assistance. Those are the reasons why our Prime Minister Fumio Kishida visited Ukraine in March this year and met with President Volodymyr Zelenskyy. Both leaders agreed upon upgrading our bilateral relations to a special global partnership. So, this is what we went through in terms of development between the two countries and based on that, we are ready to continue working with Ukraine in the future.

– *According to Article 9 of the Constitution of Japan, the Japanese people forever renounced war as a sovereign right of the nation and the threat or use of force as a means of settling international disputes. Japan has restrictions on the provision of*

lethal weapons to states at war. Still, simultaneously there are ongoing discussions in the country about adjusting these restrictions to enable the provision of certain weapons to states that are subject to aggression. Moreover, a plan was announced this April to create a framework for providing non-lethal military support to 'like-minded countries' to strengthen regional security. Could these processes lead to expanding the range of assistance provided by Japan to Ukraine?

– Your understanding of Japan's constitutional and legal limiting restrictions in our defence policy, particularly defence and military cooperation, is quite correct. As I mentioned, the invasion by Russia of Ukraine led to the first time for Japan to be engaged in massive non-lethal military assistance to Ukraine, which, among other things, includes supply of the drones, vehicles, and personal equipment, in particular bulletproof jackets and some other materials, food rations, medical kits, and many more. Even this non-lethal assistance was unprecedented, and it involved quite a discussion in Japan but, as I mentioned, Japanese nation clearly understood and supported the Government of Japan's involvement in the enormous assistance to Ukraine. Yes, on one hand, we continue to have strict restrictions on our military cooperation and military assistance to other countries. But at the same time, as you said, the rapidly changing strategic environment not only in Europe but in Asia and other parts of the world activated rather lively discussions in Japan. I am not going to prejudge the course and end result of the discussions, but at least I can say that we are waiting for where and how these discussions in Japan's political field are going to go. With that in mind, we are ready to continue to work and help Ukraine in the way it will be permitted by a new environment.

– *Russia's war against Ukraine has exposed numerous flaws in the modern international security system. For example, the UN Security Council can hardly help preserve peace if its permanent member violates this peace. How does Russian aggression affect the security situation in other parts of the world?*

– This invasion by Russia of Ukraine poses two imminent questions to all of us, including Japan. First, how to help Ukraine defend itself against invasion and second, how to prevent repetition of the invasion in the future. While the UN was established in the wake of World War II with a lot of catastrophic results, the founding fathers tried to create a new international order based on the UN Charter and international law, which never ever anticipated a permanent sitting member of the Security Council, which means Russia, starting aggression against another founding member of the UN, that is Ukraine. So yes, something is wrong with this system. I think that many countries try to extract the correct lessons from this aggression, particularly how to prevent future occurrence of invasions. It should include, in my opinion, UN reform, particularly Security Council reform. At the same time, we have to show the world how the aggressor country (in this case, Russia) will be punished in terms of sanctions, in terms of accountability, in terms of compensation. So, with all these efforts, I do hope

that the international community would and should come up with a new international order in which we could prevent aggression in the future. So, the fate of this aggression, including Ukraine's victory, means a lot. First and foremost, for the future of Ukraine, but also for the future of the entire world.

– *The G7, including Japan, has taken many steps to support Ukraine since the beginning of Russia's full-scale invasion. One of the most important actions was the adoption of the Joint Declaration in Vilnius in July 2023, which grants certain security guarantees to Ukraine. How do you see future Ukrainian-Japanese cooperation within the framework of this declaration?*

– I completely agree that importance of this Ukraine–G7 Joint Declaration, which was signed and agreed in Vilnius in July this year, cannot be emphasised enough, and it is going to be a very important founding document for many years to come, and I can explain why. After the Russian full-scale invasion started, G7 countries responded in many ways. Particularly, under Japan's presidency this year, when we gathered in Hiroshima (your President Volodymyr Zelenskyy also participated in the discussions), we agreed upon that, first, it is for Ukraine to decide when and how this war ends, and second, G7 countries are ready to continue to work and support Ukraine for as long as it takes. Based on this principal agreement, this document came out, which now G7 plus more than 29 countries have already joined, and I am sure that the number of the countries, which are going to join this document, will ever increase. Based on this Joint Declaration, each and every signatory country should start bilateral talks with Ukraine to agree on bilateral security guarantees. The United States and the United Kingdom have already started negotiations – preliminary talks – followed by some other European countries and I do hope that Japan will soon join the rank of those countries to start negotiations with Ukraine. So, based on this Joint Declaration, we are going to create a network of bilateral agreements providing security for Ukraine in the future until the day Ukraine is to become a member of NATO.

– *The issue of the post-war recovery of Ukraine is already high on the international agenda, and we know that Japan is interested in joining this process. Since Japan is one of the world's major high-tech and IT centres, can Kyiv and Tokyo cooperate in this field? Are Japan's public and private sectors becoming engaged in this process? What other areas might be of interest to Japanese investors?*

– We are now in the middle of helping Ukraine in the stage of early recovery, and soon, we are going to move on to reconstruction. As soon as the war ends, we are ready to embark on the full-scale economic redevelopment of Ukraine. In order to deal with a mass of challenges posed by early recovery, reconstruction, and redevelopment, we need to mobilise not only the public sector's but the private sector's resources. Particularly in the case of Japan, the private sector has more financial resources and technical capabilities, but on top of that, the

Посол Японії в Україні Кунінорі Мацуда вперше відвідав Бучу, на згадку пану послу подарували літак «Мрія» в мініатюрі

Kuninori Matsuda, Ambassador of Japan to Ukraine, visited Bucha for the first time and received a miniature *Mriia* plane as a gift

private sector tends to be much nimbler or faster in responding to ever-changing needs on the ground.

IT is definitely going to be one of the most important areas where many Japanese companies are really interested in working with their Ukrainian counterparts. By this time, more and more Japanese companies and even ordinary Japanese citizens have started to realise how far and how advanced Ukraine actually is in terms of the IT. To be honest, in comparison with Japanese society, Ukrainians are much more advanced in terms of the appliance of the IT systems in everyday life, including administrative procedures or financial transactions. I particularly have in mind the Diia system and, in comparison with it, Japan's system just looks like amateurism. So, we would like not only to cooperate with Ukraine but actually to benefit from Ukraine's experience.

In addition to IT, there are several areas where Japanese companies are really looking into the possibilities. First and foremost, agriculture because Ukraine is one of the top five agricultural producing and exporting countries. Agriculture is naturally the area where Japanese companies would like to work with counterparts in the areas of the growth of production, growth of export, and marketing. Related to agriculture, there is another area where the Japanese companies are interested in, and that is the food industry. The food industry, in this case, comes in quite a wide range of industries: processed food – certainly – poultries, meat, and fish products.

To be honest, I personally am delighted to tell you that more and more people realise that Ukraine produces pretty good wines. So, the food industry is another area, in which I see that Japanese companies can work with Ukraine.

Let's turn to the machinery. Going back to the time of the Russian Empire and the Soviet Union, this place, where now independent Ukraine exists, always was, is and, I think, will be the heart of research, development, and manufacturing. There are a couple of areas where I do hope Japanese companies can work with Ukraine such as manufacturing automobiles, heavy machinery, and aerospace, aeronautics (drone included). Once peace comes back, Ukraine's accumulated knowledge and experience in machinery and production of weapons can be transplanted into the private sector. Last but not least, it would be remiss if I didn't tell you that my elder son, who works in tourism, keeps saying: 'Papa, once the war is finished, we're all gonna organise massive, you know, group tours from Japan, from East Asia to Ukraine'.

– *Approximately one-third of Ukraine's territory is mined, and this poses a considerable threat to the lives and health of people. Meanwhile, it is known that Japan, as a country with experience and advanced technologies in humanitarian demining, has expressed its readiness to help Ukraine and has already made considerable efforts in this regard. What further steps are planned in this area?*

– Unfortunately, that is true: demining is going to be a long-time challenge for Ukraine and even after the war, it takes quite a lot of time to demine. Recently, I had a chance to talk with your First Deputy Prime Minister, Yuliia Svyrydenko, about the extent of the challenge and strategy in undertaking demining. She explained that for the next ten years, the Ukrainian Government aims to demine 80% of the contaminated land. Next 10 years – 80%. I would say that this is an achievable, very practical, and pragmatic goal. But at the same time, you need to create a good system, good coordination, and good strategy. Here, I am delighted and very much encouraged by the way how Ukrainian Government started to deal with all the challenges of the good strategy, good system, and good coordination. I have in mind the creation of the Center for Humanitarian Demining under the First Deputy Prime Minister Svyrydenko's Office. She invited me to be one of the members of the Advisory Board of this Center and I, of course, accepted it. Ukraine, United Nations, and Japan created a donor coordination scheme. First Deputy Prime Minister Svyrydenko, Denise Brown, UN Resident Coordinator based in Kyiv, and I – three of us – are going to be the co-chairs. We are ready to work with Ukrainian Government, on the one hand, and try to mobilise the support of the international community as well as coordination of the Ukrainian Government and stakeholders.

If you ask me how Japan as a country is going to deal with the demining challenges in Ukraine: we have already started to provide Japan-developed and made, cutting-edge demining machinery. We also started to provide heavy

vehicles which you also need for the demining. We also started to create training programmes, and here we embarked on a very unique trilateral scheme involving Ukraine, Japan, and Cambodia. Why Cambodia? Japan has worked with Cambodia for the last twenty-five years in the field of demining. We accumulated rich experience and at the same time, we created quite a large number of sappers, or experts for demining, in Cambodia. So, this is what we are doing: providing equipment and training, but at the same time, we realise that in order to deal with long-term demining challenges, you need an indigenous, local system, which should involve local development and production of the demining equipment and vehicles. This is going to be a new area, where Japanese Government and some Japanese companies are very interested in working with Ukrainian counterparts. Of course, we welcome the participation of any country and any private sector.

– Japan has accepted nearly 2,500 Ukrainian refugees and helped them with housing, employment, and education. This is very unusual for a country known for its strict immigration policy. Mr Ambassador, how does Japanese society feel about such a large number of Ukrainian refugees in their country?

– It was a challenge. To be honest, it is going to be a challenge in the future. At the same time, I can emphasise that it was my pleasant surprise when I saw that most Japanese ordinary citizens, private and public sector, which include local and regional authorities, came forward to voluntarily work on acceptance of the evacuees and refugees from Ukraine. The number itself might be small in comparison with Ukraine's neighbouring European countries but still, if we take into consideration the long distance from Ukraine to Japan as well as a very small number of the Ukrainian community before the invasion (it was less than 2,000), I think that nearly 2,500 evacuees from Ukraine is a very significant [number]. Most Japanese companies, ordinary citizens, and local communities are ready to work with Ukraine in terms of providing education, including Japanese language programmes, and, if necessary, we are also providing job opportunities, medical and some of everyday needs assistance. We are delighted to see that Ukrainian evacuees currently living in Japan are also not shying away from mingling with local Japanese communities. For example, before this interview today, I just received a WhatsApp message from a friend of mine. She works in Tokyo and her organisation started holding local concerts, where evacuees participated, providing instant lessons about life, culture, history, and language of Ukraine. This is a small example. 2,500 Ukrainian evacuees are already well-assimilated and closely working with the local communities.

With that in mind, there is another important thing, which I would like to emphasise. When the war ends and peace comes back, Japan would also like to help those evacuees smoothly go back to Ukraine to be reintegrated with Ukrainian society, which include another Japanese programme of helping in

reintegration with Ukrainian society. It means transportation from Japan to Ukraine as part of the programme and also if those returnees from Japan to Ukraine need financial support for, for example, starting down businesses, the Japanese Government is looking for the possibilities of helping SMEs (small and medium enterprises). There are many more things that we can do together with Ukrainian Government, regional and local authorities.

If a Ukrainian would like to be temporarily relocated or evacuated to Japan, we are ready to welcome. If they would like to go back to Ukraine, of course, we are ready to support them. Hopefully, many of them are going to stay in the Japanese-Ukrainian relations as friends.

– *The Embassy closely cooperates with Ukrainian educational institutions. You have met with Ukrainian students numerous times, which surely has been a great source of inspiration for them. What areas of cooperation with Ukrainian youth do you consider the most promising for the Embassy? What are the prospects for Ukrainian-Japanese cooperation in the field of education?*

– Education is always high on the agenda of Japanese Embassy in Kyiv. We are working on two ends: first of all, we are helping those Ukrainian students who are willing to come to Japan to study there, and we are helping those Ukrainians who start learning Japanese right here, in Ukraine. At the same time, Embassy is also providing all the information about which universities and colleges in Ukraine have Japanese programme or Japanese study programmes with Japanese universities and colleges. Those universities in Japan are interested in starting educational programmes with their counterparts in Ukraine; Embassy is always ready to help them match and start the cooperation programmes and projects. We are doing this because it is always important to take care of such students both in Ukraine and Japan, who, whatever the reasons, show interest in each other. By the way, if there is a one silver lining coming out of this aggression, it is the recognition of Ukraine and interest in Ukrainian language, history, culture, and religion, dramatically increased among Japanese students. That is the reason why over the last one and a half years, we have noted more and more Japanese universities started providing Ukrainian language and Ukrainian study programmes.

– *Despite the geographical distance between our countries, Ukrainians are keen to explore Japanese culture. Does the growing interest in Ukraine among Japanese citizens reflect on your work? Does the Embassy have any cultural projects planned for the nearest future?*

– First of all, let me explain what Embassy is doing in order to increase our own knowledge and understanding about Ukraine. I asked one of my Ukrainian speaking embassy staff to create study group on Ukrainian culture and history within the Embassy. Thanks to his efforts and initiatives, more and more embassy staff, me included, now joined this study group. We often organise excursions

to some of the cultural or religious heritage sites inside the city of Kyiv. In the future, when the situation permits, we will be delighted to organise tours to the rest of Ukraine. This is what we are doing: first of all, in order to help other people, we – Embassy people – know about Ukraine.

Why is culture so important? Let me try to explain to you. If you think about why this aggression started in the first place, one of the root causes is the Russian leaders and population's ignorance about the history and culture of Ukraine. I don't like to repeat what President Putin talked about Ukraine before the aggression started, but clearly, the essence of this aggression includes ignorance of Ukraine and antagonistic attitude towards Ukrainian culture, history, and religion. With that in mind, the Embassy would really like to support culture exchange between Japan and Ukraine. I would like to tell people back in Japan: 'Look, in order to support Ukraine, we should start with learning and understanding what Ukraine is, what Ukrainian culture, Ukrainian language, Ukrainian nature and religion are. Otherwise, our relations with Ukraine might be ended in a short period of time.' I don't like to see it as an one-time interest but everlasting friendship between two countries. This is why the Embassy of Japan in Ukraine is systematically helping Ukrainian and Japanese people interact in the area of culture, which includes not only culture per se, but language, religion and history.

Рустамбек КУРБАНОВ,
голова Комітету з міжнаціональних відносин
і дружніх зв'язків із закордонними країнами
при Міністерстві культури та туризму
Республіки Узбекистан

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАЦІОНАЛЬНОЇ ЗЛАГОДИ – ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ НОВОГО УЗБЕКИСТАНУ

Упродовж багатьох століть толерантність процвітала на Великому шовковому шляху. Серцем його була територія сучасного Узбекистану – сполучна ланка між Сходом і Заходом. Із давніх-давен мусульмани мирно співіснували на цій землі з християнами, юдеями, буддистами та послідовниками інших віросповідань.

Узбекистан – багатонаціональна країна, де в умовах рівноправності та взаєморозуміння проживають та успішно працюють на благо Батьківщини представники понад 130 націй і народностей.

Нині, незалежно від національності, всі громадяни Узбекистану мають рівні права та беруть активну участь у соціальному, економічному, політичному та культурному житті країни. Звісно, досягнути цього коштувало чималих зусиль.

Слід зазначити, що положення Конституції про те, що «всі громадяни Республіки Узбекистан мають однакові права і свободи та рівні перед законом, незалежно від статі, раси, національності, мови, релігії, переконань, соціального походження, суспільного становища», створило політико-правову основу для таких досягнень. Велике значення мало й те, що Узбекистан виявив тверду волю в забезпеченні поваги до мови, традицій, звичаїв і культури різних націй і народностей: створив необхідні умови для їхнього розвитку, заборонив діяльність, спрямовану на утиск конституційних прав і свобод громадян, а також пропагування соціальної, національної, расової та релігійної ворожнечі.

Яскравим доказом активності громадянського суспільства в республіці є Закон «Про недержавні некомерційні організації», відповідно до якого діють національні культурні центри. Майже всі вони були створені в роки незалежності за постійної підтримки з боку держави. Виховуючи молодь у дусі поваги до культурних цінностей усіх націй і народностей, такі центри вдало розвивають самобутню національну культуру – рідне слово, традиції та звичаї.

Із цією метою в центрах успішно функціонують гуртки та курси рідної мови, недільні школи, завдяки яким не лише діти та молодь, а й дорослі прилучаються до історії, культури, традицій свого народу.

Вивченню мови сприяють і щорічні заходи до Міжнародного дня рідної мови (21 лютого). У них беруть участь представники ЮНЕСКО, державні та громадські організації столиці, а також гості з посольств, акредитовані в країні.

В Узбекистані середню та вищу освіту надають сімома мовами: узбецькою, каракалпацькою, російською, таджицькою, казахською, туркменською та киргизькою. Навчальні посібники для шкіл і закладів вищої освіти фінансує Уряд. Окрім цього, дванадцятьма мовами видають газети та журнали, ведуть телемовлення. На державному телебаченні та радіо спеціальні програми «У сім'ї єдиній», «Узбекистан – наш спільний дім» тощо висвітлюють життя багатонаціональної країни.

Культурні центри відіграють провідну роль у збереженні мови, традицій, звичаїв кожного етносу Узбекистану, і їх розглядають як один із важелів зміцнення громадянської злагоди та стабільності в суспільстві. Завдяки діяльності центрів і Комітету з міжнаціональних відносин та дружніх зв'язків із закордонними країнами при Міністерстві культури і туризму Узбекистану досягнуто головного: нації та народності республіки не почуваються національними меншинами. Вони тримають тісні контакти зі своєю історичною батьківщиною, вивчають рідну мову, народне мистецтво, традиції та водночас беруть активну участь у суспільно-політичному та культурному житті країни, що стала їхньою справжньою Батьківщиною.

Слід також зазначити, що в оновлюваному Узбекистані забезпечують конституційне право кожної людини на свободу думки, слова та вираження поглядів, а також пошук, отримання й поширення потрібної інформації. Це, своєю чергою, дістало визнання серед міжнародної спільноти.

Шавкат Мірзієєв після обрання на пост Глави Держави під час нового етапу розвитку Узбекистану почав приділяти особливу увагу розбудові сильного громадянського суспільства. Радикальні реформи в країні охопили всі сфери суспільно-політичного життя.

Президент представив основну програму – Стратегію дій із п'яти пріоритетних напрямів розвитку Республіки Узбекистан у 2017–2021 роках,

Рустамбек Курбанов, голова Комітету з міжнаціональних відносин і дружніх зв'язків із закордонними країнами при Міністерстві культури та туризму Республіки Узбекистан

Rustambek Kurbanov, Chairman of the Committee on Interethnic Relations and Friendly Cooperation with Foreign Countries of the Ministry of Culture and Tourism of the Republic of Uzbekistan

у якій також як основні завдання окреслено підвищення ролі інститутів громадянського суспільства, зокрема засобів масової інформації; удосконалення діяльності недержавних організацій; розроблення та впровадження дієвих механізмів громадського контролю.

Одне з головних досягнень – стабільність у республіці. Держава створила всі умови для правової рівності, економічної та суспільної свободи всіх громадян. Важливим кроком за цим напрямом стали проект Концепції державної політики Республіки Узбекистан у сфері міжнаціональних відносин, а також дорожня карта для її реалізації. Ці документи затверджено Указом Президента Узбекистану в листопаді 2019 року. Концепція є єдиною системою поглядів, що визначають цілі, принципи, основні напрями та механізми реалізування державної політики у галузі міжнаціональних відносин.

Нині мій Комітет координує діяльність 153 національних культурних центрів, які представляють нації та народності Узбекистану, та 38 товариств дружби із закордонними країнами. Така взаємодія сприяє мирному співіснуванню всіх громадян, унеможливорює ненависницькі висловлювання в засобах масової інформації та посилює захист прав національних, етнічних, релігійних, мовних меншин у поліетнічній державі.

Про міжнаціональну злагоду та толерантність було сказано й у виступі Глави Республіки Узбекистан на 72-й сесії Генеральної Асамблеї ООН у вересні 2017 року в Нью-Йорку. Президент звернув увагу світової спільноти на демократичні процеси в нашому суспільстві, масштабні реформи

в царинах захисту прав людини та роботи з молоддю, на завдання щодо збереження релігійної толерантності, регіональної співпраці, а також охорони довкілля.

Лідер держави, зокрема, зазначив, що в основі міжнародного тероризму й екстремізму лежать, поряд з іншими чинниками, невігластво та нетерпимість. У зв'язку із цим найважливішим завданням стає боротьба за світогляд людей, насамперед молоді. Узбекистан запропонував розробити міжнародну конвенцію ООН про права молоді – уніфікований міжнародно-правовий акт, спрямований на формування та реалізацію молодіжної політики в умовах глобалізації та бурхливого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

У V напрямі Стратегії розвитку Нового Узбекистану на 2022–2026 роки окреслено завдання щодо подальшого вдосконалення системи урядової підтримки національних культурних центрів, утілення концепції державної політики в галузі міжнаціональних відносин, створення сприятливих умов для різнонаціональної молоді та формування в неї почуття громадянського обов'язку, посилення патріотизму, підвищення культури міжнаціонального спілкування, заснованого на толерантності. Документ також спрямований на зміцнення взаємин зі співвітчизниками, які мешкають за кордоном, і реалізацію низки інших актуальних заходів.

На пропозицію Президента, для забезпечення державної політики з посилення в суспільстві атмосфери міжнаціональної злагоди та релігійної толерантності, було ухвалено рішення про щорічне проведення в країні Дня дружби народів 30 липня. Відповідно до резолюції ГА ООН, саме цього дня в усьому світі святкують Міжнародний день дружби.

Безумовно, розвиток кожної країни, її місце у світовому співтоваристві насамперед визначає те, наскільки міцні в ній мир і злагода, наскільки тривкий дух толерантності. Політика Узбекистану, що є одним із центрів ісламської культури, ґрунтується насамперед на основах міжрелігійної та міжнаціональної злагоди. Повагу до інших культур, мов, вірувань і традицій протягом багатьох віків передають як духовну цінність від покоління до покоління.

Президент Ш. Мірзієєв із великою увагою ставиться до зміцнення міжнаціональної злагоди та релігійної толерантності в суспільстві. За ініціатииви Глави Держави роботу за цим напрямом останніми роками виведено на якісно новий рівень. Просування миру та стабільності в республіці стало найважливішим чинником сталого розвитку й успішних перетворень у політичній, соціально-економічній і гуманітарній сферах, а також запорукою зростання авторитету на міжнародній арені.

Самобутність кожної країни Центральної Азії має і загальнорегіональні традиції, що склалися за часів Великого шовкового шляху.

Узбекистан є єдиною державою в регіоні, яка межує з усіма країнами Центральної Азії. Будь-які внутрішні зміни в політичному й економічному житті республіки так чи інакше впливають на весь регіон. І перший крок до зближення країн Центральної Азії зробив Президент Узбекистану Ш. Мірзієєв.

Принципи міжнародної політики він сформулював на вже згаданій 72-й сесії ГА ООН, коли наголосив на розвитку взаємовигідних зв'язків між сусідами та потребі консолідувати регіон Центральної Азії.

Прикметно, що відповідну резолюцію «Просвіта та релігійна толерантність», у якій наголошено на значній ролі просування освіти, злагоди, прав людини, терпимості та дружби, а також визнано важливість співпраці, обопільної поваги та взаєморозуміння в ім'я зміцнення безпеки та миру на планеті, не лише підтримали всі держави-члени ООН, а й ухвалили за співавторства понад 50 країн. Це показує, що міжнародна спільнота високо цінує актуальність і своєчасність ініціативи Президента Узбекистану.

Слід зазначити, що більшість населення Узбекистану на перше місце ставить не особисті гаразди, а турботу про здоров'я та добробут своєї сім'ї, родичів, близьких і сусідів. Це найвища духовна цінність людини. Наш народ ніколи не ставив себе над усіма й виявляв належну повагу до інших націй, послідовників інших конфесій.

Ця риса узбекистанців розвивалася протягом багатьох століть, коли на цій давній і благодатній землі жили представники самобутніх культур і цивілізацій. Така багатонаціональність також сприяла формуванню особливого менталітету нашого народу, що вирізняється добротою, миролюбністю, відкритістю, широтою та щедрістю душі.

Адже мир і спокій, громадянська злагода, релігійна терпимість – риси, які вирізняють сучасний Узбекистан!

Rustambek KURBANOV,
*Chairman of the Committee on Interethnic Relations
and Friendly Cooperation with Foreign Countries,
Ministry of Culture and Tourism of the Republic of Uzbekistan*

THE GUARANTEE OF INTERETHNIC HARMONY IS A PRIORITY FOR THE DEVELOPMENT OF NEW UZBEKISTAN

For many centuries, tolerance has flourished along the Great Silk Road. Its heart was the territory of present-day Uzbekistan, which formed a link between the East and the West. Since long ago, Muslims have lived here in peaceful coexistence with Christians, Jews, Buddhists, and followers of other faiths.

Uzbekistan is a multinational country where people of more than 130 nationalities and ethnic groups live and successfully work for the benefit of the Motherland in a climate of equality and mutual understanding.

Today, irrespective of ethnic origin, all citizens of Uzbekistan enjoy equal rights and actively contribute to the country's civic, economic, political, and cultural life. Naturally, it has taken no small effort to achieve such a level of excellence.

It must be noted that the political and legal basis for such achievements was set by the adoption of the constitutional provision stipulating that 'All citizens of the Republic of Uzbekistan shall have equal rights and freedoms and shall be equal before the law, without discrimination by sex, race, nationality, language, religion, social origin, convictions and social status.' Another factor of major relevance has been Uzbekistan's unwavering commitment to ensuring respect for the languages, traditions, customs, and cultures of the various nations and ethnic groups; creating the necessary conditions for their development; and prohibiting efforts aimed at infringing the constitutional rights and freedoms of citizens or propagating social, ethnic, racial, or religious hatred.

The Law on Non-Governmental, Non-Profit Organisations is a clear display of civil society in the Republic. The Law regulates the activities of national cultural centres, almost all of which have been founded since independence with constant support from the state. The centres educate the youth in the spirit of respect for the cultural values of all nations and ethnic groups. In doing so, such centres are successfully promoting distinctive national cultures: their native language, traditions, and customs.

To that end, the centres successfully run native language study circles and courses and Sunday schools in which not only children and youth but even adults become immersed in Uzbek history, culture, and traditions.

The study of native tongues is likewise encouraged by the annual events dedicated to International Mother Language Day (21 February). Such events are attended by representatives of UNESCO and various state and non-governmental organisations based in the capital, plus guests from the embassies accredited in Uzbekistan.

In Uzbekistan, secondary and higher education is offered in seven languages: Uzbek, Karakalpak, Russian, Tajik, Kazakh, Turkmen, and Kyrgyz. The Government funds the printing of textbooks for schools and universities. Furthermore, the publication of newspapers and magazines is done in twelve languages; the same goes for TV broadcasting. National television and radio have special programmes such as *In a Family United*, *Uzbekistan – Our Common Home*, etc., which cover the life of multi-ethnic Uzbekistan.

The cultural centres play a key role in preserving the language, traditions, and customs of every ethnic group in Uzbekistan and are regarded as one of the levers for strengthening stability and civil accord in society. Their work, like that of the Committee on Interethnic Relations and Friendly Cooperation with Foreign Countries under the Ministry of Culture and Tourism, has accomplished the principal goal of ensuring that the nations and ethnic groups living in Uzbekistan do not actually perceive themselves as national minorities. They maintain close contact with their historical homeland, study their native language, folk art, and traditions, and actively participate in the civic, political, and cultural life of the country that has become their genuine Motherland.

It also merits attention that reformed Uzbekistan ensures the constitutional right of every person to freedom of thought, speech, and opinion, to seek, receive and disseminate the information he or she requires. That, consequently, has been endorsed by the international community.

Since being elected Head of State in Uzbekistan, Shavkat Mirziyoyev has paid particular attention to building up a robust civil society during the new stage of development. The process of radical reforms currently underway in the country has spanned all spheres of society's socio-political life.

The President has presented the main programme: the Strategy of Actions in Five Priority Areas for the Development of Uzbekistan for 2017–21. The Strategy also identifies the following issues as its main tasks: enhancing the role of civil society institutions, including the mass media; improving the performance of non-governmental organisations; developing and deploying effective mechanisms for implementing a system of public control in all areas.

One of the main achievements of the elapsed period is stability in the Republic. The state has created all conditions for legal equality and economic and social freedom for all citizens. An important step in this direction was the draft Concept of the state policy in the field of interethnic relations and the Road Map for its implementation. Those documents were approved by a decree of the

President of Uzbekistan in November 2019. The Concept is a unified system of visions that define the goals, principles, and main mechanisms for the implementation of the state policy in the sphere of interethnic relations.

Currently, the Committee coordinates the work of 153 national cultural centres that represent the nations and ethnic groups living in Uzbekistan and 38 associations for friendship with foreign countries. Such interaction promotes peaceful coexistence among all citizens, combats hate speech in the mass media and protects the rights of national, ethnic, religious, or linguistic minorities in our multi-ethnic state.

The President of Uzbekistan also mentioned the issues of interethnic harmony and tolerance during his speech at the 72nd session of the UN General Assembly in September 2017 in New York. The President drew the world community's attention to the democratic processes in our society, large-scale reforms in protecting human rights and work with youth, tasks to preserve religious tolerance, regional cooperation, as well as environmental protection.

The leader of our state noted in particular that international terrorism and extremism are based, among other factors, on ignorance and intolerance. In this regard, the most important task is to fight for the minds of the people, especially young people. A proposal was made to develop a United Nations International Convention on the Rights of Young People, a unified international legal instrument aimed at shaping and implementing youth policy in the context of globalisation and the rapid development of information and communication technologies.

Direction 5 of the Development Strategy of New Uzbekistan for 2022–26 sets out the tasks of further improving the system of Government support for national cultural centres, implementing the concept of state policy in the area of interethnic relations, creating favourable conditions for young people of various ethnic groups, fostering their awareness of a sense of civic duty, strengthening patriotism, and enhancing a culture of interethnic communication based on tolerance. The document is also aimed at strengthening relations with compatriots living abroad and implementing a number of other relevant measures.

At the suggestion of the President, in order to ensure state policy to strengthen the atmosphere of interethnic harmony and religious tolerance in society, a decision was taken to hold the annual Peoples' Friendship Day on 30 July. This initiative was put forward in view of the fact that, in accordance with a resolution of the United Nations General Assembly, this date is annually celebrated worldwide as the International Day of Friendship.

Of course, the development of each country and its place in the world community are primarily determined by the extent to which peace and harmony and a spirit of tolerance are firmly established in it. The policy of Uzbekistan, which is one of the centres of Islamic culture, is based primarily on the foundations of

interreligious and interethnic harmony. Respect for other cultures, languages, beliefs, and traditions has been passed on as a spiritual value from generation to generation for many centuries.

President Shavkat Mirziyoyev pays great attention to the issues of strengthening interethnic harmony and religious tolerance in society. At the initiative of the Head of State, work in this area has been brought to a new level of excellence in recent years. Promoting peace and stability in the Republic has become an essential factor in sustainable development and the successful transformations in the political, socio-economic, and humanitarian spheres, and also in the growth of the country's authority in the international arena.

The identity of each Central Asian state has region-wide traditions that developed during the Silk Road period.

Uzbekistan is the only state in the region that borders all Central Asian countries. Any internal changes in the political and economic life of the Republic, in one way or another, affect the entire region. And the first step towards the rapprochement of Central Asian countries was made by President of Uzbekistan Shavkat Mirziyoyev.

He outlined the principles of international policy at the 72nd Session of the UN General Assembly when he drew attention to the need to consolidate the Central Asian region and to develop mutually beneficial ties between neighbours.

It is noteworthy that the respective resolution on 'Enlightenment and religious tolerance', which stresses the vital role of the promotion of education, harmony, human rights, tolerance, and friendship and recognises the importance of cooperation, mutual respect, and understanding in strengthening security and peace in the world, was not only unanimously supported by all UN member states but also adopted with the co-sponsorship of over 50 countries. That testifies to the high recognition by the international community of the relevance and timeliness of the initiative of the President of Uzbekistan.

It should be noted that the majority of the population of Uzbekistan place first not their personal well-being but concern for the health and well-being of their families, relatives, close friends, and neighbours. That is the highest spiritual value of a human being. Our people have never placed themselves above other peoples and have shown due respect for other nations and people of other faiths.

This feature of the Uzbek mentality has developed over many centuries when people of distinctive cultures and civilisations lived on the ancient and fertile land of Uzbekistan, which has contributed to the formation of a special mentality of our people, characterised by kindness, peacefulness, openness, vastness, and generosity of soul.

After all, peace and tranquillity, civil accord, and religious tolerance are the hallmarks that distinguish modern Uzbekistan!

Дипломатичний корпус України

Diplomatic Corps of Ukraine

Надзвичайні та Повноважні Посли України в іноземних державах

**Ambassadors
Extraordinary and Plenipotentiary
of Ukraine to foreign countries**

Відомості станом
на жовтень 2023 року. Можливі зміни
в складі керівників дипломатичних місій
будуть у наступному випуску щорічника

*Під час підготовки щорічника
використано матеріали
Міністерства закордонних справ України*

Data as of October 2023.
Possible changes in the list of heads
of diplomatic missions
will be provided in the next issues of the yearbook

*The preparation of the yearbook
was informed by materials
of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine*

АВСТРАЛІЙСЬКИЙ СОЮЗ

Commonwealth of Australia

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

09.03.2022

ВАСИЛЬ МИРОШНИЧЕНКО

Vasyl Myroshnichenko

Надзвичайні та Повноважні Посли:
Олександр Міщенко (2004–2005);
Валентин Адомайтіс (2007–2011)
(за сумісництвом у Новій Зеландії);
Микола Кулініч (2015–2021);
Тимчасові повірені у справах:
Сергій Білогуб (2005–2007);
Станіслав Стасевський (2011–2014);
Микола Джиджора (2014–2015);
Володимир Шальківський (2021–2022)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:
Oleksandr Mishchenko (2004–2005);
Valentyn Adomaitis (2007–2011)
(with concurrent accreditation in New Zealand);
Mykola Kulinich (2015–2021);
Chargé d'Affaires:
Serhii Bilohub (2005–2007);
Stanislav Stashevskiy (2011–2014);
Mykola Dzhyzhzhora (2014–2015);
Volodymyr Shalkivskiy (2021–2022)

АВСТРІЙСЬКА РЕСПУБЛІКА

Republic of Austria

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

2021

ВАСИЛЬ ХИМИНЕЦЬ

Vasyl Khymynets

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Юрій Костенко (1992–1994);
Микола Макаревич (1994–1999);
Володимир Огризко (1999–2005);
Володимир Єльченко (2005–2008);
Євген Чорнобрюк (2008–2010);
Андрій Березний (2010–2014);
Олександр Шерба (2014–2021)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Yurii Kostenko (1992–1994);
Mykola Makarevych (1994–1999);
Volodymyr Ohryzko (1999–2005);
Volodymyr Yelchenko (2005–2008);
Yevhen Chornobryvko (2008–2010);
Andrii Berezhnyi (2010–2014);
Oleksandr Shcherba (2014–2021)

АЗЕРБАЙДЖАНСЬКА РЕСПУБЛІКА

Republic of Azerbaijan

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
27.02.2019

ВЛАДИСЛАВ КАНЕВСЬКИЙ
Vladyslav Kanevskyi

Надзвичайні та Повноважні Посли:
Борис Алексенко (1997–2004);
Анатолій Юрченко (2004–2005);
Степан Волковецький (2005–2008);
Борис Клімчук (2008–2010);
Олександр Міщенко (2011–2019);
Тимчасові повірені у справах:
Ігор Кизима (2005);
Мирослав Блащук (2010–2011)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:
Borys Aleksenko (1997–2004);
Anatolii Yurchenko (2004–2005);
Stepan Volkovetskyi (2005–2008);
Borys Klimchuk (2008–2010);
Oleksandr Mishchenko (2011–2019);
Chargé d'Affaires:
Ihor Kyzyma (2005);
Myroslav Blashchuk (2010–2011)

РЕСПУБЛІКА АЛБАНІЯ

Republic of Albania

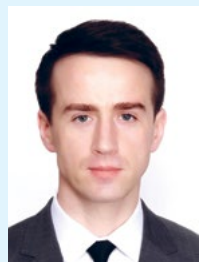

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
2020

ВОЛОДИМИР ШКУРОВ
Volodymyr Shkurov

РЕСПУБЛІКА АНГОЛА

Republic of Angola

В.о. керівника
Посольства
Acting Head
of the Embassy
01.08.2021

АНДРІЙ ЧОРНОПИСЬКИЙ

Andrii Chornopyskyi

Надзвичайні та Повноважні Посли:
Володимир Лакомов (2004–2007);
Олександр Никоненко (2013–2014),
за сумісництвом;
Тимчасові повірені у справах:
Володимир Кохно (2007–2009);
Володимир Боголюбов (2009–2011);
Павло Костецький (2012, 2014–2016);
Геннадій Роговець (2016–2020)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:
Volodymyr Lakomov (2004–2007);
Oleksandr Nykonenko (2013–2014),
with concurrent accreditation;
Charge d'Affaires:
Volodymyr Kokhno (2007–2009);
Volodymyr Boholiubov (2009–2011);
Pavlo Kostetskyi (2012, 2014–2016);
Hennadii Rohovets (2016–2020)

АЛЖИРСЬКА НАРОДНА ДЕМОКРАТИЧНА РЕСПУБЛІКА

People's Democratic Republic of Algeria

Тимчасовий повірений
у справах
Chargé
d'Affaires
2022

ОЛЕКСАНДР КОМПАНИЕЦЬ

Oleksandr Kompaniets

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Михайло Дашкевич (1999–2004);
Сергій Боровик (2004–2009);
Валерій Кірдода (2009–2014);
Максим Субх (2018–2022)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Mykhailo Dashkevych (1999–2004);
Serhii Borovyk (2004–2009);
Valerii Kirdoda (2009–2014);
Maksym Subkh (2018–2022)

АРГЕНТИНСЬКА РЕСПУБЛІКА

Argentine Republic

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
2023

ЮРІЙ КЛИМЕНКО
Yurii Klymenko

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Олександр Никоненко (1993–1994);
Віктор Пашук (1994–2001);
Олександр Майданник (2001–2004);
Олександр Никоненко (2004–2008);
Олександр Тараненко (2008–2013);
Юрій Дюдін (2013–2019);
Тимчасові повірені у справах:
Маргарита Арістова (2019–2020);
Валерій Олефір (2020–2021);
Сергій Небрат (2021–2022)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Oleksandr Nykonenko (1993–1994);
Viktor Pashchuk (1994–2001);
Oleksandr Maidannyk (2001–2004);
Oleksandr Nykonenko (2004–2008);
Oleksandr Taranenko (2008–2013);
Yurii Diudin (2013–2019);
Chargé d’Affaires:
Marharyta Aristova (2019–2020);
Valerii Olefir (2020–2021);
Sergiy Nebrat (2021–2022)

КОРОЛІВСТВО БЕЛЬГІЯ

Kingdom of Belgium

Тимчасова повірена
у справах
Chargé
d’Affaires
2022

НАТАЛІЯ АНОШИНА
Nataliia Anoshyna

Надзвичайні та Повноважні Посли:
Володимир Василенко (1992–1995);
Борис Тарасюк (1995–1998);
Костянтин Грищенко (1998–2000);
Володимир Хандогій (2000–2006);
Ярослав Коваль (2006–2008);
Євген Бершеда (2008–2010);
Ігор Долгов (2010–2015);
Микола Точицький (2016–2021);
Тимчасові повірені у справах:
Андрій Кузьменко (2015–2016);
Єгор Пивоваров (2021–2022)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:
Volodymyr Vasylenko (1992–1995);
Borys Tarasiuk (1995–1998);
Kostiantyn Gryshchenko (1998–2000);
Volodymyr Khandogiy (2000–2006);
Yaroslav Koval (2006–2008);
Yevhen Bersheda (2008–2010);
Ihor Dolhov (2010–2015);
Mykola Tochytskyi (2016–2021);
Chargé d’Affaires:
Andrii Kuzmenko (2015–2016);
Yehor Pyvovarov (2021–2022)

РЕСПУБЛІКА БІЛОРУСЬ

Republic of Belarus

Надзвичайні

та Повноважні Посли:

Володимир Желіба (1992–1998);

Анатолій Дронь (1998–2003);

Петро Шаповал (2003–2005);

Валентин Наливайченко (2005–2006);

Ігор Ліховий (2006–2010);

Роман Безсмертний (2010–2011);

Віктор Тихонов (2011–2013);

Михайло Єжель (2013–2014);

Ігор Кизим (2017–2023);

Тимчасовий повірений у справах

Валерій Джигун (2015–2017)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:

Volodymyr Zheliba (1992–1998);

Anatolii Dron (1998–2003);

Petro Shapoval (2003–2005);

Valentyn Nalyvaichenko (2005–2006);

Ihor Likhovyi (2006–2010);

Roman Bezsmertnyi (2010–2011);

Viktor Tykhonov (2011–2013);

Mykhailo Yezhel (2013–2014);

Ihor Kyzym (2017–2023);

Chargé d'Affaires

Valerii Dzhyhun (2015–2017)

РЕСПУБЛІКА БОЛГАРІЯ

Republic of Bulgaria

Надзвичайна

та Повноважна Амбасадорка

Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

2023

ОЛЕСЯ ІЛАЩУК

Olesia Ilishchuk

Надзвичайні

та Повноважні Посли:

Олександр Воробйов (1993–1998);

В'ячеслав Похвальський (1998–2004);

Юрій Рилач (2004–2006);

Віктор Кальник (2007–2011);

Микола Балтажи (2011–2018);

Віталій Москаленко (2018–2023)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:

Oleksandr Vorobiov (1993–1998);

Viacheslav Pohvalskyi (1998–2004);

Yurii Rylach (2004–2006);

Viktor Kalnyk (2007–2011);

Mykola Baltazhy (2011–2018);

Vitalii Moskalenko (2018–2023)

ФЕДЕРАТИВНА РЕСПУБЛІКА БРАЗИЛІЯ Federative Republic of Brazil

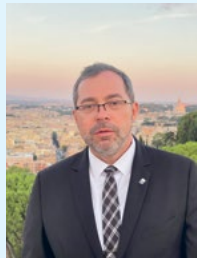
Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
20.06.2023

АНДРІЙ МЕЛЬНИК
Andrii Melnyk

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Олександр Никоненко (1996–2000);
Юрій Богаєвський (2001–2006);
Володимир Лакомов (2007–2010);
Ігор Грушко (2010–2012);
Ростислав Троненко (2012–2021);
Тимчасовий повірений у справах
Анатолій Ткач (2021–2023)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Oleksandr Nykonenko (1996–2000);
Yurii Bohaievskiy (2001–2006);
Volodymyr Lakomov (2007–2010);
Ihor Hrushko (2010–2012);
Rostyslav Tronenko (2012–2021);
Chargé d'Affaires
Anatoliy Tkach (2021–2023)

СВЯТИЙ ПРЕСТОЛ (ВАТИКАН) Holy See (Vatican)

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
14.12.2021

АНДРІЙ ЮРАШ
Andrii Yurash

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Ніна Ковальська (1998–2003);
Григорій Хоружий (2004–2006);
Тетяна Іжевська (2006–2019);
Тимчасові повірені у справах:
Сергій Кульчицький (2019–2021);
Сергій Козачевський (2021)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Nina Kovalska (1998–2003);
Hryhorii Khoruzhyi (2004–2006);
Tetiana Izhevskaya (2006–2019);
Charge d'Affaires:
Serhii Kulchytskyi (2019–2021);
Serhii Kozachevskiy (2021)

СПОЛУЧЕНЕ КОРОЛІВСТВО ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА ПІВНІЧНОЇ ІРЛАНДІЇ

United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland

Надзвичайні та Повноважні Посли:
Сергій Комісаренко (1992–1998);
Володимир Василенко (1998–2002);
Ігор Мітюков (2002–2005);
Ігор Харченко (2005–2010);
Володимир Хандогій (2010–2014);
Наталія Галібаренко (2015–2020);
Вадим Пристайко (2020–2023);
Тимчасові повірені у справах:
Андрій Кузьменко (2014);
Ігор Кизим (2014–2015)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:
Serhii Komisarenko (1992–1998);
Volodymyr Vasylenko (1998–2002);
Ihor Mitiukov (2002–2005);
Ihor Kharchenko (2005–2010);
Volodymyr Khandogiy (2010–2014);
Nataliia Halibarenko (2015–2020);
Vadym Prystaiko (2020–2023);
Chargé d'Affaires:
Andrii Kuzmenko (2014);
Ihor Kyzym (2014–2015)

СОЦІАЛІСТИЧНА РЕСПУБЛІКА В'ЄТНАМ

Socialist Republic of Vietnam

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
04.04.2022

ОЛЕКСАНДР ГАМАН
Oleksandr Gaman

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Ростислав Білодід (1999–2003);
Павло Султанський (2003–2008);
Іван Довганич (2008–2010);
Олексій Шовкопляс (2010–2019);
Тимчасова повірена у справах
Наталія Жинкіна (2019–2022)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Rostyslav Bilodid (1999–2003);
Pavlo Sultanskyi (2003–2008);
Ivan Dovhanych (2008–2010);
Oleksii Shovkoplias (2010–2019);
Chargé d'Affaires
Nataliya Zhynkina (2019–2022)

РЕСПУБЛІКА ВІРМЕНІЯ

Republic of Armenia

Тимчасовий повірений
у справах
Chargé
d'Affaires
2023

ВІКТОР ГОНЧАР
Victor Honchar

Надзвичайні та Повноважні Посли:
Олександр Божко (1996–2001; 2005–2010);
Володимир Тягло (2002–2005);
Іван Кухта (2010–2015);
Петро Литвин (2018–2019);
Іван Кулеба (2020–2021);
Тимчасові повірені у справах:
Іван Загородний (2014–2016);
Вадим Піхуля (2016–2017);
Василь Сердега (2017)
Денис Автономов (2017–2018; 2019–2020; 2021–2022);
Сергій Кулик (2022–2023)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:
Oleksandr Bozhko (1996–2001; 2005–2010);
Volodymyr Tiahlo (2002–2005);
Ivan Kukhta (2010–2015);
Petro Lytvyn (2018–2019);
Ivan Kuleba (2020–2021);
Chargé d'Affaires:
Ivan Zahorodnyi (2014–2016);
Vadym Pikhulia (2016–2017);
Vasyl Serdeha (2017)
Denys Avtonomov (2017–2018; 2019–2020; 2021–2022);
Serhii Kulyk (2022–2023)

ГРЕЦЬКА РЕСПУБЛІКА

Hellenic Republic

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
03.09.2018

СЕРГІЙ ШУТЕНКО
Sergii Shutenko

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Борис Корнеєнко (1993–1997);
Юрій Сергєєв (1997–2000);
Віктор Кальник (2001–2005);
Валерій Цибух (2005–2010);
Володимир Шкуров (2010–2016);
Тимчасова повірена у справах
Наталія Косенко (2017–2018)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Borys Kornieienko (1993–1997);
Yurii Serhieiev (1997–2000);
Viktor Kalnyk (2001–2005);
Valerii Tsybukh (2005–2010);
Volodymyr Shkurov (2010–2016);
Chargé d'Affaires
Nataliia Kosenko (2017–2018)

ГРУЗІЯ

Georgia

Тимчасовий повірений
у справах
Chargé
d'Affaires
2023

ОЛЕКСАНДР ШУЛЬГА
Oleksandr Shulga

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Анатолій Касьяненко (1994–1997);
Юрій Чугаєнко (1997–1998);
Степан Волковецький (1998–2003);
Микола Спис (2003–2009);
Василь Цибенко (2009–2015);
Ігор Долгов (2017–2022);
Тимчасові повірені у справах:
Георгій Назаров (2015–2017);
Андрій Касьянов (2022–2023)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Anatolii Kasianenko (1994–1997);
Yuriy Chugayenko (1997–1998);
Stepan Volkovetskyi (1998–2003);
Mykola Spys (2003–2009);
Vasyl Tsybenko (2009–2015);
Ihor Dolhov (2017–2022);
Chargé d'Affaires:
Heorhii Nazarov (2015–2017);
Andrii Kasiiianov (2022–2023)

КОРОЛІВСТВО ДАНІЯ

Kingdom of Denmark

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
25.06.2018

МИХАЙЛО ВИДОЙНИК
Mykhailo Vydoynyk

Надзвичайні та Повноважні Посли (за сумісництвом):
Костянтин Масик (1992–1995);
Ігор Подолєв (1997–1999);
Олександр Сліпченко (1999–2002);
Надзвичайні та Повноважні Посли:
Наталія Зарудна (2004–2008);
Павло Рябікін (2009–2010);
Михайло Скуратовський (2010–2014);
Тимчасові повірені у справах:
Олексій Рибак (1995–1997);
Василь Яковенко (1997);
Олена Полуніна (2008–2009);
Андрій Бірюченко (2014–2015);
Артем Володимиров (2015–2018)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary
(with concurrent accreditation):
Kostiantyn Masyk (1992–1995);
Ihor Podoliev (1997–1999);
Oleksandr Slipchenko (1999–2002);
Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:
Nataliia Zarudna (2004–2008);
Pavlo Riabikin (2009–2010);
Mykhailo Skuratovskiy (2010–2014);
Chargé d'Affaires:
Oleksii Rybak (1995–1997);
Vasyl Iakovenko (1997);
Olena Polunina (2008–2009);
Andrii Biriuchenko (2014–2015);
Artem Vladymyrov (2015–2018)

ЕСТОНСЬКА РЕСПУБЛІКА

Republic of Estonia

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
2023

МАКСИМ КОНОНЕНКО
Maksym Kononenko

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Юрій Олененко (1993–1999);
Микола Макаревич (1999–2006);
Павло Кір'яков (2006–2010);
Володимир Крижанівський (2010–2017);
Мар'яна Беца (2018–2023);
Тимчасовий повірений у справах
Василь Яковенко (2017–2018)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Yurii Olenenko (1993–1999);
Mykola Makarevych (1999–2006);
Pavlo Kiriakov (2006–2010);
Volodymyr Kryzhanivskyi (2010–2017);
Mariana Betsa (2018–2023);
Chargé d'Affaires
Vasyl Yakovenko (2017–2018)

ФЕДЕРАТИВНА ДЕМОКРАТИЧНА РЕСПУБЛІКА ЕФІОПІЯ

Federal Democratic Republic of Ethiopia

Тимчасовий повірений
у справах
Chargé
d'Affaires
2021

ОЛЕКСАНДР ЗУБ
Oleksandr Zub

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Олексій Рибак (2000–2004);
Владислав Дем'яненко (2005–2009);
Тимчасові повірені у справах:
Олександр Буравченков (2009–2015);
Михайло Кіріченко (2015–2020);
Анатолій Маринець (2020–2021)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Oleksii Rybak (2000–2004);
Vladyslav Demianenko (2005–2009);
Chargé d'Affaires:
Oleksandr Buravchenkov (2009–2015);
Mykhailo Kirichenko (2015–2020);
Anatolii Marynets (2020–2021)

АРАБСЬКА РЕСПУБЛІКА ЄГИПЕТ

Arab Republic of Egypt

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
2022

МИКОЛА НАГОРНИЙ
Mykola Nahorny

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Віктор Нагайчук (1993–1997);
Сергій Камишев (1997–1998);
Іван Кулеба (1998–2000);
Андрій Веселовський (2001–2005);
Євген Кириленко (2011–2014);
Геннадій Латій (2015–2019);
Євген Микитенко (2006–2010, 2019–2022);
Тимчасовий повірений у справах
Валерій Григораш (2010–2011);
Руслан Нечай (2022)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Viktor Nahaichuk (1993–1997);
Serhii Kamyshev (1997–1998);
Ivan Kuleba (1998–2000);
Andrii Veselovskyi (2001–2005);
Yevhen Kyrylenko (2011–2014);
Hennadii Latii (2015–2019);
Yevhen Mykytenko (2006–2010, 2019–2022);
Chargé d'Affaires
Valerii Hryhorash (2010–2011);
Ruslan Nechai (2022)

ДЕРЖАВА ІЗРАЇЛЬ

State of Israel

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
2020

ЄВГЕН КОРНІЙЧУК
Yevgen Kornychuk

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Юрій Щербак (1992–1994);
Олександр Майданник (1996–1998);
Дмитро Марков (1998–2002);
Олександр Сліпченко (2002–2004);
Ігор Тимофєєв (2005–2010);
Геннадій Надоленко (2010–2020)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Yurii Shcherbak (1992–1994);
Oleksandr Maidannyk (1996–1998);
Dmytro Markov (1998–2002);
Oleksandr Slipchenko (2002–2004);
Ihor Tymofieiev (2005–2010);
Hennadii Nadolenko (2010–2020)

РЕСПУБЛІКА ІНДІЯ

Republic of India

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
2023

ОЛЕКСАНДР ПОЛІЩУК
Oleksandr Polishchuk

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Георгій Ходоровський (1992–1998);
Валентин Адомайтис (1998–2000);
Олег Семенець (2001–2006);
Ігор Поліха (2007–2010);
Олександр Шевченко (2010–2015)
Ігор Поліха (2015–2022);
Тимчасовий повірений у справах
Іван Коновалов (2022–2023)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Heorhii Khodorovskiy (1992–1998);
Valentyn Adomaitis (1998–2000);
Oleh Semenets (2001–2006);
Igor Polikha (2007–2010);
Oleksandr Shevchenko (2010–2015)
Igor Polikha (2015–2022);
Chargé d’Affaires
Ivan Konovalov (2022–2023)

РЕСПУБЛІКА ІНДОНЕЗІЯ

Republic of Indonesia

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
2021

ВАСИЛЬ ГАМЯНІН
Vasyl Hamyanin

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Ігор Литвин (1997–1999);
Володимир Пахіль (2012–2020);
Тимчасовий повірений у справах
Олександр Сіренко (2011–2012)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Ihor Lytvyn (1997–1999);
Volodymyr Pakhil (2012–2020);
Chargé d’Affaires
Oleksandr Sirenko (2011–2012)

РЕСПУБЛІКА ІРАК

Republic of Iraq

Тимчасовий повірений
у справах

Chargé
d'Affaires

14.05.2021

ОЛЕКСАНДР БУРАВЧЕНКОВ

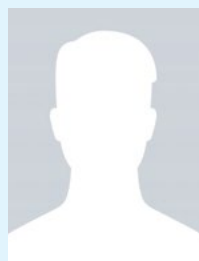
Oleksandr Buravchenkov

Надзвичайний
і Повноважний Посол:
Анатолій Маринець (2012–2016);
Віктор Недопас (2017–2021);
Тимчасовий повірений у справах
Олександр Кузаков (2016–2017)

Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary:
Anatolii Marynets (2012–2016);
Viktor Nedopas (2017–2021);
Chargé d'Affaires
Oleksandr Kuzakov (2016–2017)

ІСЛАМСЬКА РЕСПУБЛІКА ІРАН

Islamic Republic of Iran

Тимчасовий повірений
у справах (Перший секретар)

Chargé
d'Affaires (First secretary)

2023

ЄВГЕН КРАВЧЕНКО

Evgeny Kravchenko

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Іван Майдан (1993–1996);
Володимир Бутяга (1997–2000);
Костянтин Морозов (2000–2002);
Вадим Примаченко (2002–2004);
Володимир Бутяга (2004–2007);
Ігор Логінов (2007–2010);
Олександр Самарський (2010–2014);
Сергій Бурдиляк (2015–2022);
Тимчасові повірені у справах:
Сергій Красношапка (2014–2015);
Володимир Кайдась (2022–2023)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Ivan Maidan (1993–1996);
Volodymyr Butiaha (1997–2000);
Kostiantyn Morozov (2000–2002);
Vadym Prymachenko (2002–2004);
Volodymyr Butiaha (2004–2007);
Ihor Lohinov (2007–2010);
Oleksandr Samarskyi (2010–2014);
Serhii Burdyliak (2015–2022);
Chargé d'Affaires:
Serhii Krasnoshapka (2014–2015);
Volodymyr Kaidas (2022–2023)

ІРЛАНДІЯ

Ireland

Надзвичайна
та Повноважна Амбасадорка
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
2021

ЛАРИСА ГЕРАСЬКО

Larysa Gerasko

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Сергій Комісаренко (1995–1998);
Володимир Василенко (1998–2002);
Євген Перелигін (2004–2008);
Борис Базилевський (2008–2010);
Сергій Рева (2010–2014);
Тимчасові повірені у справах:
Сергій Романенко (2015–2017);
Олена Шалопут (2017–2021)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Serhii Komisarenko (1995–1998);
Volodymyr Vasylenko (1998–2002);
Yevhen Perelyhin (2004–2008);
Borys Bazylevskyi (2008–2010);
Serhii Reva (2010–2014);
Chargé d’Affaires:
Serhii Romanenko (2015–2017);
Olena Shaloput (2017–2021)

КОРОЛІВСТВО ІСПАНІЯ

Kingdom of Spain

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
02.07.2020

СЕРГІЙ ПОГОРЕЛЬЦЕВ

Serhii Pohoreltsev

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Олександр Тараненко (1997–2004);
Анатолій Щерба (2006–2012);
Сергій Погорельцев (2012–2016);
Анатолій Щерба (2016–2020);
Тимчасові повірені у справах:
Олександр Гнедих (1995–1997);
Олег Власенко (2004–2006);
Володимир Красільчук (2012)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Oleksandr Taranenko (1997–2004);
Anatoliy Scherba (2006–2012);
Serhii Pohoreltsev (2012–2016);
Anatoliy Scherba (2016–2020);
Chargé d’Affaires:
Oleksandr Gniedykh (1995–1997);
Oleh Vlasenko (2004–2006);
Volodymyr Krasilchuk (2012)

ІТАЛІЙСЬКА РЕСПУБЛІКА

Italian Republic

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
21.09.2020

ЯРОСЛАВ МЕЛЬНИК
Yaroslav Melnyk

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Анатолій Орел (1992–1997);
Володимир Євтух (1997–1999);
Борис Гудима (1999–2004);
Анатолій Орел (2004–2005);
Георгій Чернявський (2005–2012);
Євген Перелігін (2012–2020)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Anatolii Orel (1992–1997);
Volodymyr Yevtukh (1997–1999);
Borys Hudyma (1999–2004);
Anatolii Orel (2004–2005);
Heorhii Cherniavskyy (2005–2012);
Yevhen Perelygin (2012–2020)

ЙОРДАНСЬКЕ ХАШИМІТСЬКЕ КОРОЛІВСТВО

Hashemite Kingdom of Jordan

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
18.11.2019

МИРОСЛАВА ЩЕРБАТЮК
Myroslava Shcherbatiuk

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Євген Микитенко (1997–2001);
Віктор Нагайчук (2003–2008);
Юрій Малько (2008–2010);
Сергій Пасько (2010–2019);
Тимчасовий повірений у справах
Дмитро Бильєв (2019)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Yevhen Mykytenko (1997–2001);
Viktor Nahaichuk (2003–2008);
Yurii Malko (2008–2010);
Serhii Pasko (2010–2019);
Chargé d'Affaires
Dmytro Byliev (2019)

РЕСПУБЛІКА КАЗАХСТАН

Republic of Kazakhstan

Тимчасовий повірений
у справах
Chargé
d'Affaires
2023

СЕРГІЙ ПАВЛЕНКО
Serhii Pavlenko

Надзвичайні та Повноважні Посли:

Віктор Богатир (1993–1999);
Євген Карташов (2000–2001);
Василь Цибенко (2001–2005);
Микола Селівон (2006–2010);
Олег Дьомін (2010–2013);
Іван Кулеба (2018–2019);
Петро Врублевський (2020–2022);
Тимчасові повірені у справах:
Юрій Лазебник (2013–2017);
Володимир Джиджора (2017–2018);
Олег Кобзистий (2019–2020)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:

Viktor Bohatyr (1993–1999);
Yevhen Kartashov (2000–2001);
Vasyl Thsybenko (2001–2005);
Mykola Selivon (2006–2010);
Oleh Diomin (2010–2013);
Ivan Kuleba (2018–2019);
Petro Vrublevskyi (2020–2022);
Chargé d'Affaires:
Yurii Lazebnyk (2013–2017);
Volodymyr Dzhyzhzhora (2017–2018);
Oleh Kobzystyi (2019–2020)

КАНАДА

Canada

Надзвичайна
та Повноважна Амбасадорка
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
2022

ЮЛІЯ КОВАЛІВ
Yuliia Kovaliv

Надзвичайні та Повноважні Посли:

Левко Лук'яненко (1992–1993);
Віктор Батюк (1994–1996);
Володимир Фуркало (1996–1998);
Володимир Хандогій (1998–1999);
Юрій Щербак (2000–2003);
Микола Маймескул (2004–2006);
Ігор Осташ (2006–2011);
Вадим Пристайко (2012–2014);
Андрій Шевченко (2014–2021)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:

Levko Lukianenko (1992–1993);
Viktor Batiuk (1994–1996);
Volodymyr Furkalo (1996–1998);
Volodymyr Khandogiy (1998–1999);
Yurii Shcherbak (2000–2003);
Mykola Maimeskul (2004–2006);
Ihor Ostash (2006–2011);
Vadym Prystaiko (2012–2015);
Andrii Shevchenko (2014–2022)

ДЕРЖАВА КАТАР

State of Qatar

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

18.12.2019

АНДРІЙ КУЗЬМЕНКО

Andrii Kuzmenko

Надзвичайний і Повноважний Посол
Євген Микитенко (2013–2019);
Тимчасовий повірений у справах
Василь Боднар (2019)

Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary
Yevhen Mykytenko (2013–2019);
Chargé d'Affaires
Vasyl Bodnar (2019)

РЕСПУБЛІКА КЕНІЯ

Republic of Kenya

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

21.09.2018

АНДРІЙ ПРАВЕДНИК

Andrii Pravednyk

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Андрій Веселовський (2002–2003);
Володимир Забігайло (2003–2005);
Владислав Дем'яненко (2006–2009);
Євгеній Цимбалюк (2015–2018);
Тимчасові повірені у справах:
Олег Белокопос (2009–2010);
Володимир Бутяга (2010–2014)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Andrii Veselovskyi (2002–2003);
Volodymyr Zabihaiko (2003–2005);
Vladyslav Demianenko (2006–2009);
Yevhenii Tymbaliuk (2015–2018);
Chargé d'Affaires:
Oleh Belokolos (2009–2010);
Volodymyr Butiaha (2010–2014)

КИТАЙСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА

People's Republic of China

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
2023

ПАВЛО РЯБІКІН
Pavlo Ryabikin

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Анатолій Плюшко (1993–1998);
Ігор Литвин (1999–2001);
Михайло Резник (2001–2004);
Сергій Камишев (2004–2009);
Юрій Костенко (2009–2012);
Олег Дьомін (2013–2019);
Сергій Камишев (2019–2021);
Тимчасові повірені у справах:
Василь Гамянін (2012–2013);
Віктор Пономарьов (2019);
Жанна Лещинська (2021–2023)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Anatolii Pliushko (1993–1998);
Ihor Lytvyn (1999–2001);
Mykhailo Reznik (2001–2004);
Serhii Kamyshev (2004–2009);
Yurii Kostenko (2009–2012);
Oleh Dyomin (2013–2019);
Serhii Kamyshev (2019–2021);
Chargé d'Affaires:
Vasyl Hamianin (2012–2013);
Viktor Ponomariov (2019);
Zhanna Leshchynska (2021–2023)

КИРГИЗЬКА РЕСПУБЛІКА

Kyrgyz Republic

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
30.08.2018

ВАЛЕРІЙ ЖОВТЕНКО
Valerii Zhovtenko

Надзвичайні та Повноважні Посли:
Віктор Богатир (1995–1999);
Петро Шаповал (2001–2003);
Олександр Божко (2004–2005);
Володимир Тягло (2005–2008);
Володимир Соловей (2008–2014);
Микола Дорошенко (2015–2017);
Тимчасові повірені у справах:
Олександр Балдинюк (2003–2004);
Микола Яремчук (2014–2015);
Ігор Біленький (2017–2018)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:
Viktor Bohatyr (1995–1999);
Petro Shapoval (2001–2003);
Oleksandr Bozhko (2004–2005);
Volodymyr Tiahlo (2005–2008);
Volodymyr Solovei (2008–2014);
Mykola Doroshenko (2015–2017);
Chargé d'Affaires:
Oleksandr Baldyniuk (2003–2004);
Mykola Yaremchuk (2014–2015);
Ihor Bilenkyi (2017–2018)

РЕСПУБЛІКА КІПР

Republic of Cyprus

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

12.08.2020

РУСЛАН НІМЧИНСЬКИЙ

Ruslan Nimchynskyi

Надзвичайні

та Повноважні Посли:

Борис Гуменюк (2003–2007);

Олександр Дем'янюк (2007–2012);

Борис Гуменюк (2012–2019);

Тимчасова повірена у справах

Наталія Сіренко (2019–2020)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:

Borys Humeniuk (2003–2007);

Oleksandr Demianiuk (2007–2012);

Borys Humeniuk (2012–2019);

Chargé d'Affaires

Nataliia Sirenko (2019–2020)

РЕСПУБЛІКА КОРЕЯ

Republic of Korea

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

15.02.2022

ДМИТРО ПОНОМАРЕНКО

Dmytro Ponomarenko

Надзвичайні

та Повноважні Посли:

Михайло Резник (1997–2001);

Володимир Фуркало (2001–2005);

Юрій Мушка (2006–2008);

Володимир Белашов (2008–2011);

Василь Мармазов (2011–2017);

Олександр Горін (2017–2020);

Тимчасовий повірений у справах

Igor Denissuk (2020–2022)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:

Mykhailo Rezyuk (1997–2001);

Volodymyr Furkalo (2001–2005);

Yurii Mushka (2006–2008);

Volodymyr Bielashov (2008–2011);

Vasyl Marmazov (2011–2017);

Oleksandr Horin (2017–2020);

Chargé d'Affaires

Igor Denissuk (2020–2022)

РЕСПУБЛІКА КУБА

Republic of Cuba

Надзвичайна
та Повноважна Амбасадорка

Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

04.05.2022

ІРИНА КОСТЮК

Iryna Kostiuk

Надзвичайні

та Повноважні Посли:

Олександр Тараненко (1995–1997);

Євген Свинарчук (1997–2000);

Віктор Пащук (2001–2005);

Олександр Гнедих (2005–2008);

Тетяна Саєнко (2009–2013);

Тимчасові повірені у справах:

Володимир Красільчук (2000–2001);

Володимир Козлов (2013–2014);

Олександр Киричок (2014–2016);

Михайло Хоменко (2016–2021);

Андрій Фещенко (2021–2022)

Ambassadors Extraordinary

and Plenipotentiary:

Oleksandr Taranenko (1995–1997);

Yevhen Slynarchuk (1997–2000);

Viktor Pashchuk (2001–2005);

Oleksandr Hniedykh (2005–2008);

Tetiana Saienko (2009–2013);

Chargé d’Affaires:

Volodymyr Krasilchuk (2000–2001);

Volodymyr Kozlov (2013–2014);

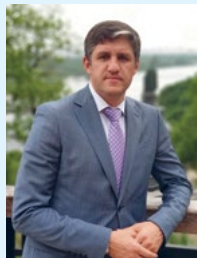
Oleksandr Kyrychok (2014–2016);

Mykhailo Khomenko (2016–2021);

Andrii Feshchenko (2021–2022)

ДЕРЖАВА КУВЕЙТ

State of Kuwait

Надзвичайний
і Повноважний Посол

Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

21.03.2019

ОЛЕКСАНДР БАЛАНУЦА

Oleksandr Balanutsa

Надзвичайні

та Повноважні Посли:

Анатолій Бурмаков (2003–2005);

Володимир Толкач (2010–2019)

Ambassadors Extraordinary

and Plenipotentiary:

Anatolii Burmakov (2003–2005);

Volodymyr Tolkach (2010–2019)

ЛАТВІЙСЬКА РЕСПУБЛІКА

Republic of Latvia

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

27.02.2019

АНАТОЛІЙ КУЦЕВОЛ

Anatoliy Kutsevol

Надзвичайні

та Повноважні Посли:

Віктор Михайловський (1997–2004);

Мирон Янків (2004–2005);

Рауль Чілачава (2005–2010);

Анатолій Олійник (2011–2015);

Євген Перебийніс (2015–2017);

Олександр Міщенко (2019–2023);

Тимчасові повірені у справах:

Володимир Чорний (1993–1997);

Аліса Подоляк (2017–2019)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:

Viktor Mykhailovskiy (1997–2004);

Myron Yankiv (2004–2005);

Raul Chilachava (2005–2010);

Anatolii Oliinyk (2011–2015);

Yevhen Perebyinis (2015–2017);

Oleksandr Mishchenko (2019–2023);

Chargé d'Affaires:

Volodymyr Chornyi (1993–1997);

Alisa Podoliak (2017–2019)

ЛИТОВСЬКА РЕСПУБЛІКА

Republic of Lithuania

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

03.02.2022

ПЕТРО БЕШТА

Petro Beshta

Надзвичайні

та Повноважні Посли:

Ростислав Білодід (1992–1999);

Валентин Зайчук (2000–2001);

Микола Деркач (2001–2004);

Борис Климчук (2004–2007);

Ігор Прокопчук (2008–2011);

Валерій Жовтенко (2011–2015);

Володимир Яценківський (2015–2022);

Тимчасовий повірений у справах

Андрій Скляр (2015)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:

Rostyslav Bilodid (1992–1999);

Valentyn Zaichuk (2000–2001);

Mykola Derkach (2001–2004);

Borys Klymchuk (2004–2007);

Ihor Prokopchuk (2008–2011);

Valerii Zhovtenko (2011–2015);

Volodymyr Yatsenkivskiy (2015–2022);

Chargé d'Affaires

Andrii Skliar (2015)

ЛІВАНСЬКА РЕСПУБЛІКА

Lebanese Republic

Тимчасовий
повірений у справах
Chargé
d'Affaires
2023

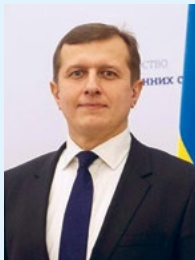
ВАЛЕРІЙ ГРИГОРАШ
Valery Hryhorash

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Сергій Камишев (1998–2001);
Валерій Рилач (2002–2006);
Борис Захарчук (2006–2009);
Володимир Коваль (2009–2014);
Ігор Остах (2016–2022);
Тимчасовий повірений у справах
Віталій Боровко (2015–2016)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Serhii Kamyshev (1998–2001);
Valerii Rylach (2002–2006);
Borys Zakharchuk (2006–2009);
Volodymyr Koval (2009–2014);
Ihor Ostash (2016–2022);
Chargé d'Affaires
Vitalii Borovko (2015–2016)

ДЕРЖАВА ЛІВІЯ

State of Libya

Надзвичайний і Повноважний Посол
(за сумісництвом, з резиденцією в Тунісі)
Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary
(with concurrent accreditation, residing in Tunis)
15.11.2021

ВОЛОДИМИР ХОМАНЕЦЬ
Volodymyr Khomanets

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Олексій Рибак (1999–2006);
Геннадій Латій (2006–2010);
Микола Нагорний (2010–2020)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Oleksii Rybak (1999–2006);
Hennadii Latii (2006–2010);
Mykola Nahornyi (2010–2020)

РЕСПУБЛІКА ПІВНІЧНА МАКЕДОНІЯ

Republic of North Macedonia

Надзвичайна
та Повноважна Амбасадорка
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
04.02.2022

ЛАРИСА ДІР
Larysa Dir

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
В'ячеслав Похвальський (06.1999 – 09.2001);
Павло Кір'яков (09.2001 – 10.2003);
Олексій Шовкопляс (03.2004 – 03.11.2005);
Віталій Москаленко (03.11.2005 – 03.06.2009);
Юрій Гончарук (03.06.2009 – 21.12.2016);
Наталія Задорожнюк (20.11.2017 – 16.08.2022)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Viacheslav Pokhvalskyi (06.1999 – 09.2001);
Pavlo Kiriakov (09.2001 – 10.2003);
Oleksii Shovkoplias (03.2004 – 03.11.2005);
Vitalii Moskalenko (03.11.2005 – 03.06.2009);
Yurii Honcharuk (03.06.2009 – 21.12.2016);
Nataliia Zadorozhniuk (20.11.2017 – 16.08.2022)

МАЛАЙЗІЯ

Malaysia

Тимчасовий повірений
у справах
Chargé
d'Affaires
28.06.2022

ДЕНИС МИХАЙЛЮК
Denys Mykhailiuk

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Олександр Шевченко (2004–2009);
Ігор Лоссовський (2009–2010);
Ігор Гуменний (2010–2016);
Олександр Нечитайло (2016–2022)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Oleksandr Shevchenko (2004–2009);
Ihor Lossovskyi (2009–2010);
Ihor Humennyi (2010–2016);
Oleksandr Nechytailo (2016–2022)

КОРОЛІВСТВО МАРОККО

Kingdom of Morocco

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
2022

СЕРГІЙ САЄНКО
Serhii Saenko

Надзвичайні та Повноважні Посли:

Олег Дяченко (1998–2000)
(за сумісництвом в Тунісі);
Юрій Малько (2000–2004);
Борис Гудима (2004–2006)
(за сумісництвом у Мавританії);
Віталій Йохна (2006–2010)
(за сумісництвом у Мавританії);
Ярослав Коваль (2011–2019);
Оксана Васильєва (2020–2022);
Тимчасові повірені у справах:
Олександр Плевако (2019–2020);
Ігор Приходько (2022)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:

Oleh Diachenko (1998–2000)
(with concurrent accreditation in Tunis);
Yurii Malko (2000–2004);
Borys Hudyma (2004–2006)
(with concurrent accreditation in Mauritania);
Vitalii Yokhna (2006–2010)
(with concurrent accreditation in Mauritania);
Yaroslav Koval (2011–2019);
Oksana Vasylieva (2020–2022);
Chargé d'Affaires:
Oleksandr Plevako (2019–2020);
Igor Prykhodko (2022)

МЕКСИКАНСЬКІ СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ

United Mexican States

Надзвичайна
та Повноважна Амбасадорка
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
2020

ОКСАНА ДРАМАРЕЦЬКА
Oksana Dramaretska

Надзвичайні

та Повноважні Посли:

Юрій Щербак (1997–1998);
Олександр Тараненко (2004–2007);
Олексій Бранашко (2007–2012);
Руслан Спірін (2012–2020)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:

Yurii Shcherbak (1997–1998);
Oleksandr Taranenko (2004–2007);
Oleksii Branashko (2007–2012);
Ruslan Spirin (2012–2020)

РЕСПУБЛІКА МОЛДОВА

Republic of Moldova

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
18.12.2019

МАРКО ШЕВЧЕНКО
Marko Shevchenko

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Віталій Бойко (1993–1994);
Іван Гнатишин (1996–2000);
Петро Чалий (2000–2006);
Сергій Пирожков (2007–2015);
Іван Гнатишин (2015–2019);
Тимчасові повірені у справах:
Євген Левицький (1994–1996);
Володимир Бочко (2019)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Vitalii Boiko (1993–1994);
Ivan Hnatyshyn (1996–2000);
Petro Chalyi (2000–2006);
Serhii Pyrozhkov (2007–2015);
Ivan Hnatyshyn (2015–2019);
Chargé d'Affaires:
Yevhen Levytskyi (1994–1996);
Volodymyr Boiechko (2019)

ФЕДЕРАТИВНА РЕСПУБЛІКА НІГЕРІЯ

Federal Republic of Nigeria

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
2023

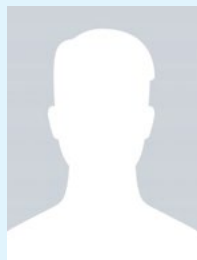
ІВАН ХОЛОСТЕНКО
Ivan Kholostenko

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Володимир Бутяга (2001–2003);
Олег Скоропад (2005–2009);
Валерій Василюв (2009–2014);
Валерій Александрук (2015–2019);
Валерій Кірдода (2020–2023);
Тимчасові повірені у справах:
Віктор Семененко (2003–2004);
Сергій Юшкевич (2019–2020)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Volodymyr Butiaha (2001–2003);
Oleh Skoropad (2005–2009);
Valerii Vasyliiev (2009–2014);
Valerii Aleksandruk (2015–2019);
Valeriy Kirdoda (2020–2023);
Charge d'Affaires:
Viktor Semenenko (2003–2004);
Serhii Yushkevych (2019–2020)

КОРОЛІВСТВО НІДЕРЛАНДИ

Kingdom of the Netherlands

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
2023

ОЛЕКСАНДР КАРАСЕВИЧ
Oleksandr Karasevych

Керівник дипломатичної місії УНР:
Андрій Яковлів (1919–1921)
Надзвичайні та Повноважні Посли:
Володимир Василенко (1992–1995);
Борис Тарасюк (1995–1998);
Костянтин Грищенко (1998–2000);
Володимир Хандогій (2000–2002);
Дмитро Марков (2002–2005);
Олександр Купчишин (2005–2008);
Василь Корзаченко (2008–2010);
Олександр Горін (2011–2017);
Всеволод Ченцов (2017–2021);
Максим Кононенко (2021–2022)

Head of the UPR Diplomatic Mission:
Andrii Yakovliv (1919–1921)
Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:
Volodymyr Vasylenko (1992–1995);
Borys Tarasiuk (1995–1998);
Kostiantyn Hryshchenko (1998–2000);
Volodymyr Khandogiy (2000–2002);
Dmytro Markov (2002–2005);
Oleksandr Kupchyshyn (2005–2008);
Vasyl Korzachenko (2008–2010);
Oleksandr Horin (2011–2017);
Vsevolod Chentsov (2017–2021);
Maksym Kononenko (2021–2022)

ФЕДЕРАТИВНА РЕСПУБЛІКА НІМЕЧЧИНА

Federal Republic of Germany

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
09.07.2022

ОЛЕКСІЙ МАКЕЄВ
Oleksii Makeiev

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Іван Пісковий (1992–1994);
Юрій Костенко (1994–1997);
Анатолій Пономаренко (1997–2004);
Сергій Фареник (2004–2005);
Ігор Долгов (2005–2008);
Наталія Зарудна (2008–2012);
Павло Клімкін (2012–2014);
Андрій Мельник (2014–2022)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Ivan Piskovyi (1992–1994);
Yurii Kostenko (1994–1997);
Anatolii Ponomarenko (1997–2004);
Serhii Farenik (2004–2005);
Ihor Dolhov (2005–2008);
Nataliia Zarudna (2008–2012);
Pavlo Klimkin (2012–2014);
Andrii Melnyk (2014–2022)

КОРОЛІВСТВО НОРВЕГІЯ

Kingdom of Norway

Тимчасовий повірений
у справах
Chargé
d'Affaires a.i.
2023

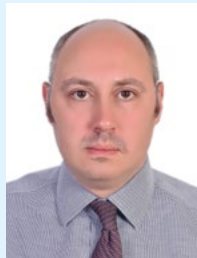
ІГОР ГОЛОВЧЕНКО
Ihor Holovchenko

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Костянтин Масик (1992–1997);
Ігор Подолєв (1998–1999);
Олександр Сліпченко (1999–2002);
Ігор Сагач (2004–2008);
Олександр Цвєтков (2008–2012);
Юрій Оніщенко (2012–2014);
В'ячеслав Яцюк (2016–2022);
Тимчасовий повірений у справах
Олег Грабовецький (2015–2016)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Kostiantyn Masyk (1992–1997);
Ihor Podoliev (1998–1999);
Oleksandr Slipchenko (1999–2002);
Ihor Sahach (2004–2008);
Oleksandr Tsvietkov (2008–2012);
Yurii Onishchenko (2012–2014);
Viacheslav Yatsiuk (2016–2022);
Chargé d'Affaires
Oleh Hrabovetskyi (2015–2016)

ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ

United Arab Emirates

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
2022

ДМИТРО СЕНІК
Dmytro Senik

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Євген Микитенко (2004–2007);
Сергій Пасько (2007–2009);
Юрій Полурез (2010–2021);
Тимчасовий повірений у справах
Андрій Козлов (2021–2022)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Yevhen Mykytenko (2004–2007);
Serhii Pasko (2007–2009);
Yurii Polurez (2010–2021);
Chargé d'Affaires
Andrii Kozlov (2021–2022)

ІСЛАМСЬКА РЕСПУБЛІКА ПАКИСТАН

Islamic Republic of Pakistan

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
17.04.2020

МАРКІЯН ЧУЧУК
Markiiian Chuchuk

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Володимир Пономаренко (2002–2004);
Ігор Поліха (2004–2007);
Ігор Пасько (2007–2011);
Олег Шевченко (2011–2012);
Володимир Лакомов (2012–2020)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Volodymyr Ponomarenko (2002–2004);
Ihor Polikha (2004–2007);
Ihor Pasko (2007–2011);
Oleh Shevchenko (2011–2012);
Volodymyr Lakomov (2012–2020)

РЕСПУБЛІКА ПЕРУ

Republic of Peru

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
2023

ЮРІЙ ПОЛЮХОВИЧ
Yuriy Polyukhovych

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Ігор Грушко (2003–2006);
Олександр Михальчук (2013–2017);
Ігор Тумасов (2018–2021);
Тимчасові повірені у справах:
Віктор Харамінський (2009–2013);
Владислав Богорад (2017–2018);
Ростислав Яворівський (2021–2023)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Ihor Hrushko (2003–2006);
Oleksandr Mykhalchuk (2013–2017);
Ihor Tumasov (2018–2021);
Chargé d'Affaires:
Viktor Kharaminskyi (2009–2013);
Vladyslav Bohorad (2017–2018);
Rostyslav Yavorivsky (2021–2023)

ПІВДЕННО-АФРИКАНСЬКА РЕСПУБЛІКА

Republic of South Africa

Надзвичайна
та Повноважна Амбасадорка
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
14.04.2020

ЛЮБОВ АБРАВІТОВА
Liubov Abravítova

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Леонід Гур'янов (1995–1999);
Ігор Турянський (2000–2004);
Михайло Скуратовський (2004–2008);
Валерій Гребенюк (2008–2014);
Євген Буркат (2015–2017);
Тарас Кузьмич (2018–2019);
Тимчасова повірена у справах
Любов Абравітова (2017–2020)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Leonid Hurianov (1995–1999);
Ihor Turianskyi (2000–2004);
Mykhailo Skuratovskyi (2004–2008);
Valerii Hrebenuk (2008–2014);
Yevhen Burkat (2015–2017);
Taras Kuzmych (2018–2019);
Chargé d'Affaires
Liubov Abravítova (2017–2020)

РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА

Republic of Poland

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
2022

ВАСИЛЬ ЗВАРИЧ
Vasyl Zvarych

Надзвичайні та Повноважні Посли:
Теодозій Старак (1991);
Анатолій Шевчук (1991–1992);
Геннадій Удовенко (1992–1994);
Петро Сардачук (1994–1998);
Дмитро Павличко (1999–2002);
Олександр Никоненко (2002–2003);
Ігор Харченко (2003–2005);
Олександр Моцик (2005–2010);
Маркіян Мальський (2010–2014);
Владислав Каневський (2014);
Андрій Дешиця (2014–2022)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:
Starak Theodozij (1991);
Anatoly Shevchuk (1991–1992);
Hennadiy Udovenko (1992–1994);
Petro Sardachuk (1994–1998);
Dmytro Pavlychko (1999–2002);
Oleksandr Nykonenko (2002–2003);
Ihor Kharchenko (2003–2005);
Oleksandr Motsyk (2005–2010);
Markiyan Malsky (2010–2014);
Vladyslav Kanevskyi (2014);
Andriy Deshchytisia (2014–2022)

ПОРТУГАЛЬСЬКА РЕСПУБЛІКА

Portuguese Republic

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
21.02.2023

МАРИНА МИХАЙЛЕНКО

Maryna Mykhailenko

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Анатолій Зленко (1997–2000);
Костянтин Тимошенко (2001–2005);
Ростислав Троненко (2005–2010);
Олександр Никоненко (2010–2014);
Інна Огнівець (2015–2022);
Тимчасові повірені у справах:
Леонід Третяк (2014–2015);
Володимир Козлов (2022–2023)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Anatolii Zlenko (1997–2000);
Kostiantyn Tymoshenko (2001–2005);
Rostyslav Tronenko (2005–2010);
Oleksandr Nykonenko (2010–2014);
Inna Ohnivets (2015–2022);
Chargé d’Affaires:
Leonid Tretiak (2014–2015);
Volodymyr Kozlov (2022–2023)

РУМУНІЯ

Romania

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
04.05.2022

ІГОР ПРОКОПЧУК

Ihor Prokopchuk

Надзвичайні та Повноважні Посли:
Леонтій Сандуляк (1992–1995);
Олександр Чалий (1995–1998);
Ігор Харченко (1998–2000);
Антон Бутейко (2000–2003);
Теофіл Бауер (2004–2005);
Юрій Малько (2005–2008);
Маркіян Кулик (2008–2012);
Теофіл Бауер (2012–2016);
Олександр Баньков (2017–2020);
Тимчасові повірені у справах:
Теофіл Рендюк (2016);
Євген Левицький (2016–2017);
Паун Роговей (2020–2022)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:
Leontii Sanduliak (1992–1995);
Oleksandr Chalyi (1995–1998);
Ihor Kharchenko (1998–2000);
Anton Buteiko (2000–2003);
Teofil Bauer (2004–2005);
Yurii Malko (2005–2008);
Markiian Kulyk (2008–2012);
Teofil Bauer (2012–2016);
Oleksandr Bankov (2017–2020);
Chargé d’Affaires:
Teofil Rendiuk (2016);
Yevhen Levytskyi (2016–2017);
Paun Rohovey (2020–2022)

КОРОЛІВСТВО САУДІВСЬКА АРАВІЯ

Kingdom of Saudi Arabia

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
21.01.2022

АНАТОЛІЙ ПЕТРЕНКО
Anatoliy Petrenko

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Євген Микитенко (1996–1999);
Леонід Гур'янов (2002–2009);
Петро Колос (2009–2014);
Вадим Вахрушев (2014–2021);
Тимчасовий повірений у справах
Сергій Пушкарський (2021–2022)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Yevhen Mykytenko (1996–1999);
Leonid Hurianov (2002–2009);
Petro Kolos (2009–2014);
Vadym Vakhrushev (2014–2021);
Chargé d'Affaires
Serhii Pushkarskyi (2021–2022)

РЕСПУБЛІКА СЕНЕГАЛ

Republic of Senegal

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
2021

ЮРІЙ ПИВОВАРОВ
Yurii Pyvovarov

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Андрій Заяць (2008–2013);
Олександр Овчаров (2013–2018);
Тимчасовий повірений у справах
Антон Барабуля (2019–2021)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Andrii Zaiats (2008–2013);
Oleksandr Ovcharov (2013–2018);
Chargé d'Affaires
Anton Barabulia (2019–2021)

РЕСПУБЛІКА СЕРБІЯ

Republic of Serbia

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
18.05.2022

ВОЛОДИМИР ТОЛКАЧ

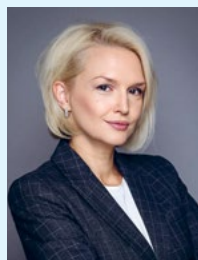
Volodymyr Tolkach

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Володимир Фуркало (1998–2001);
Анатолій Шостак (2001–2003);
Руслан Демченко (2003–2005);
Анатолій Олійник (2005–2009);
Віктор Недопас (2009–2013);
Олександр Александрович (2015–2022);
Тимчасові повірені у справах:
Олександр Кириченко (2013–2014);
Микола Джигун (2014–2015)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Volodymyr Furkalo (1998–2001);
Anatolii Shostak (2001–2003);
Ruslan Demchenko (2003–2005);
Anatolii Oliinyk (2005–2009);
Viktor Nedopas (2009–2013);
Oleksandr Aleksandrovych (2015–2022);
Chargé d’Affaires:
Oleksandr Kyrychenko (2013–2014);
Mykola Dzhyhun (2014–2015)

РЕСПУБЛІКА СІНГАПУР

Republic of Singapore

Надзвичайна
та Повноважна Амбасадорка
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
2020

КАТЕРИНА ЗЕЛЕНКО

Kateryna Zelenko

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Олександр Горін (2003–2006);
Віктор Маштабей (2006–2009);
Павло Султанський (2010–2015);
Дмитро Сенік (2015–2020)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Oleksandr Horin (2003–2006);
Viktor Mashtabei (2006–2009);
Pavlo Sultanskyi (2010–2015);
Dmytro Senik (2015–2020)

СЛОВАЦЬКА РЕСПУБЛІКА

Slovak Republic

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
2022

МИРОСЛАВ КАСТРАН
Myroslav Kastran

Надзвичайні та Повноважні Посли:
Роман Лубківський (1992–1993);
Петро Сардачук (1993–1994);
Дмитро Павличко (1995–1998);
Юрій Рилач (1998–2004);
Сергій Устич (2004–2005);
Інна Огнівець (2006–2010);
Олег Гаваші (2010–2016);
Юрій Мушка (2016–2022);
Тимчасова повірена у справах
Оксана Кицун (2016)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:
Roman Lubkivskyi (1992–1993);
Petro Sardachuk (1993–1994);
Dmytro Pavlychko (1995–1998);
Yurii Rylach (1998–2004);
Serhii Ustych (2004–2005);
Inna Ohnivets (2006–2010);
Oleh Havashi (2010–2016);
Yurii Mushka (2016–2022);
Chargé d'Affaires
Oksana Kytsun (2016)

РЕСПУБЛІКА СЛОВЕНІЯ

Republic of Slovenia

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
04.05.2022

АНДРІЙ ТАРАН
Andrii Taran

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Іван Гнатишин (2004–2006);
Вадим Примаченко (2007–2011);
Микола Кириченко (2011–2015);
Михайло Бродович (2015–2022);
Тимчасовий повірений у справах
Станіслав Єжов (2006–2007)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Ivan Hnatyshyn (2004–2006);
Vadym Prymachenko (2007–2011);
Mykola Kyrychenko (2011–2015);
Mykhailo Brodovych (2015–2022);
Chargé d'Affaires
Stanislav Ezhov (2006–2007)

СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ

United States of America

Надзвичайна
та Повноважна Амбасадорка
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
2021

ОКСАНА МАРКАРОВА
Oksana Markarova

Надзвичайні та Повноважні Посли:

Олег Білорус (1992–1994);
Юрій Щербак (1994–1998);
Антон Бутейко (1998–1999);
Костянтин Грищенко (2000–2003);
Михайло Резнік (2003–2006);
Олег Шамшур (2006–2010);
Олександр Моцик (2010–2015);
Валерій Чалий (2015–2019);
Володимир Єльченко (2019–2021);
Тимчасовий повірений у справах
Андрій Яневський (2019)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:

Oleh Bilorus (1992–1994);
Yurii Shcherbak (1994–1998);
Anton Buteiko (1998–1999);
Kostiantyn Hryshchenko (2000–2003);
Mykhailo Reznik (2003–2006);
Oleh Shamshur (2006–2010);
Oleksandr Motsyk (2010–2015);
Valerii Chalyi (2015–2019);
Volodymyr Yelchenko (2019–2021);
Chargé d'Affaires
Andrii Yanevskyi (2019)

РЕСПУБЛІКА ТАДЖИКИСТАН

Republic of Tadjikistan

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
24.06.2022

ВАЛЕРІЙ ЄВДОКИМОВ
Valerii Yevdokymov

Надзвичайні
та Повноважні Посли:

Володимир Сметанін (1993–1999);
Анатолій Касьяненко (2000–2005);
В'ячеслав Похвальський (2006–2010);
Юрій Савченко (2010–2012);
Віктор Нікітюк (2012–2019);
Василь Серватюк (2019–2022)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:

Volodymyr Smietanin (1993–1999);
Anatolii Kasianenko (2000–2005);
Viacheslav Pokhvalskyi (2006–2010);
Yurii Savchenko (2010–2012);
Viktor Nikitiuk (2012–2019);
Vasyl Servatiuk (2019–2022)

КОРОЛІВСТВО ТАЙЛАНД

Kingdom of Thailand

Тимчасовий повірений
у справах
Chargé
d'Affaires
2023

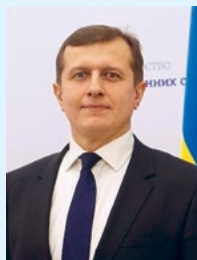
ПАВЛО ОРЕЛ
Pavlo Orel

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Ігор Литвин (1998–1999);
Ростислав Білодід (2000–2002);
Ігор Гуменний (2004–2008);
Маркіян Чучук (2008–2014);
Андрій Бешта (2015–2021);
Тимчасові повірені у справах:
Вадим Ковалевський (2015);
Павло Орел (2021–2022);
Олександр Лисак (2022–2023)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Ihor Lytvyn (1998–1999);
Rostyslav Bilodid (2000–2002);
Ihor Humennyi (2004–2008);
Markiian Chuchuk (2008–2014);
Andrii Beshta (2015–2021);
Chargé d'Affaires:
Vadym Kovalevskyi (2015);
Pavlo Orel (2021–2022);
Oleksandr Lysak (2022–2023)

ТУНІСЬКА РЕСПУБЛІКА

Tunisian Republic

Надзвичайний і Повноважний Посол
(і в Державі Лівія за сумісництвом)
Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary
(and to the State of Libya with concurrent accreditation)
22.09.2020

ВОЛОДИМИР ХОМАНЕЦЬ
Volodymyr Khomanets

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Олег Дяченко (1997–2000);
Олексій Рибак (2002–2004);
Валерій Рилач (2007–2013);
Микола Нагорний (2015–2020)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Oleh Diachenko (1997–2000);
Oleksii Rybak (2002–2004);
Valerii Rylach (2007–2013);
Mykola Nahornyi (2015–2020)

РЕСПУБЛІКА ТУРЕЧЧИНА

The Republic of Türkiye

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
2021

ВАСИЛЬ БОДНАР
Vasyl Bodnar

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Ігор Турянський (1992–1997);
Олександр Моцик (1997–2001);
Ігор Долгов (2002–2004);
Олександр Міщенко (2005–2008);
Сергій Корсунський (2008–2016);
Андрій Сибіга (2016–2021);
Тимчасовий повірений у справах
Олексій Шовкопляс (1997)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Ihor Turianskyi (1992–1997);
Oleksandr Motsyk (1997–2001);
Ihor Dolhov (2002–2004);
Oleksandr Mishchenko (2005–2008);
Serhii Korsunskyi (2008–2016);
Andrii Sybiha (2016–2021);
Chargé d’Affaires
Oleksii Shovkoplias (1997)

ТУРКМЕНИСТАН

Turkmenistan

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
30.12.2020

ВІКТОР МАЙКО
Victor Maiko

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Вадим Чупрун (1995–2004);
Віктор Майко (2005–2010);
Валентин Шевальов (2010–2019);
Тимчасові повірені у справах:
Зиновій Гошовський (2019–2020);
Олександр Гончаров (2020)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Vadym Chuprun (1995–2004);
Viktor Maiko (2005–2010);
Valentyn Shevaliov (2010–2019);
Chargé d’Affaires:
Zynovii Hoshovskyi (2019–2020);
Oleksandr Honcharov (2020)

УГОРЩИНА

Hungary

Тимчасовий повірений
у справах
Charge
d'Affaires
2022

ІШТВАН БАЛОГ
Ishtvan Balog

Надзвичайні та Повноважні Посли:
Дмитро Ткач (1992–1998; 2006–2010);
Орест Климпуш (1998–2002);
Василь Дурдинець (2002–2003);
Юрій Мушка (2003–2006, 2010–2014);
Любов Непоп (2016–2022);
Тимчасовий повірений у справах
Михайло Юнгер (2014–2016)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:
Dmytro Tkach (1992–1998; 2006–2010);
Orest Klympush (1999–2002);
Vasyl Durdynets (2002–2003);
Yurii Mushka (2003–2006, 2010–2014);
Liubov Nepop (2016–2022);
Chargé d'Affaires
Mykhailo Yunher (2014–2016)

РЕСПУБЛІКА УЗБЕКИСТАН

Republic of Uzbekistan

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
14.04.2020

МИКОЛА ДОРОШЕНКО
Mykola Doroshenko

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Володимир Сметанін (1993–1999);
Анатолій Касьяненко (2000–2005);
В'ячеслав Похвальський (2006–2010);
Юрій Савченко (2010–2019);
Тимчасовий повірений у справах
Денис Погрібний (2019–2020)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Volodymyr Smetanin (1993–1999);
Anatolii Kasianenko (2000–2005);
Viacheslav Pokhvalskyi (2006–2010);
Yurii Savchenko (2010–2019);
Chargé d'Affaires
Denys Pohribnyi (2019–2020)

ФІНЛЯНДСЬКА РЕСПУБЛІКА

Republic of Finland

Надзвичайний і Повноважний Посол України
у Фінляндській Республіці та Ісландії
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary of Republic of Finland and Iceland
2020

ОЛЬГА ДІБРОВА
Olga Dibrova

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Костянтин Масик (1992–1997);
Ігор Подолєв (1997–2001);
Петро Сардачук (2001–2003);
Олександр Майданник (2003–2007);
Андрій Дешиця (2007–2013);
Олексій Селін (2013–2014);
Андрій Олефіров (2014–2019);
Тимчасовий повірений у справах
Ілля Квас (2019–2020)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Kostiantyn Masyk (1992–1997);
Ihor Podoliev (1997–2001);
Petro Sardachuk (2001–2003);
Oleksandr Maidannyk (2003–2007);
Andrii Deshchytsia (2007–2013);
Oleksii Selin (2013–2014);
Andrii Olefirov (2014–2019);
Chargé d’Affaires
Ilyia Kvas (2019–2020)

ФРАНЦУЗЬКА РЕСПУБЛІКА

French Republic

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
05.10.2020

ВАДИМ ОМЕЛЬЧЕНКО
Vadym Omelchenko

Надзвичайні та Повноважні Посли:
Юрій Кочубей (1992–1997);
Анатолій Зленко (1997–2000);
Юрій Сергєєв (2003–2007);
Костянтин Тимошенко (2007–2010);
Олександр Купчишин (2010–2014);
Олег Шамшур (2014–2020);
Тимчасові повірені у справах:
Олександр Сліпченко (1992);
Віталій Йохна (2000–2003)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:
Yurii Kochubei (1992–1997);
Anatolii Zlenko (1997–2000);
Yurii Serhieiev (2003–2007);
Kostiantyn Tymoshenko (2007–2010);
Oleksandr Kupchyshyn (2010–2014);
Oleh Shamshur (2014–2020);
Chargé d’Affaires:
Oleksandr Slipchenko (1992);
Vitalii Yokhna (2000–2003)

РЕСПУБЛІКА ХОРВАТІЯ

Republic of Croatia

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

24.12.2019

ВАСИЛЬ КИРИЛИЧ

Vasyl Kyrylych

Надзвичайні

та Повноважні Посли:

Анатолій Шостак (1995–2001);

Віктор Кирик (2001–2006);

Маркіян Лубківський (2007–2009);

Борис Зайчук (2009–2010);

Олександр Левченко (2010–2017);

Тимчасові повірені у справах:

Андрій Олефіров (2001);

Ярослав Сімонов (2017–2019)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:

Anatolii Shostak (1995–2001);

Viktor Kyryk (2001–2006);

Markiiian Lubkivskyi (2007–2009);

Borys Zaichuk (2009–2010);

Oleksandr Levchenko (2010–2017);

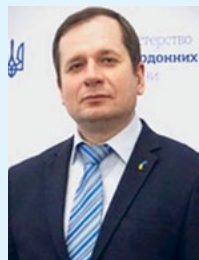
Charge d'Affaires:

Andrii Olefirov (2001);

Yaroslav Simonov (2017–2019)

ЧЕСЬКА РЕСПУБЛІКА

Czech Republic

Тимчасовий повірений
у справах

Charge
d'Affaires

2022

ВІТАЛІЙ УСАТИЙ

Vitalii Usatii

Надзвичайні

та Повноважні Посли:

Максим Славинський (1919–1921)

Михайло Левицький (1921–1923)

Роман Лубківський (1992–1995);

Андрій Озадовський (1995–1999);

Сергій Устич (1999–2004);

Іван Кулеба (2004–2009);

Іван Грицак (2009–2012);

Борис Зайчук (2012–2016);

Євген Перебийніс (2017–2022)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:

Maksym Slavinsky (1919–1921)

Mykhailo Levytsky (1921–1923)

Roman Lubkivskyi (1992–1995);

Andrii Ozadovskyi (1995–1999);

Serhii Ustych (1999–2004);

Ivan Kuleba (2004–2009);

Ivan Hrytsak (2009–2012);

Borys Zaichuk (2012–2016);

Jevhen Perebyinis (2017–2022)

РЕСПУБЛІКА ЧИЛІ

Republic of Chile

Тимчасовий повірений
у справах
Charge
d'Affaires
01.09.2021

ВЛАДИСЛАВ БОГОРАД
Vladyslav Bohorad

Тимчасовий повірений у справах
Віталій Цимбалюк (2017–2021)

Charge d'Affaires
Vitalii Tsymbaliuk (2017–2021)

ЧОРНОГОРІЯ

Montenegro

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
04.05.2022

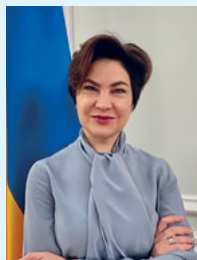
ОЛЕГ ГЕРАСИМЕНКО
Oleh Herasymenko

Надзвичайна
та Повноважна Амбасадорка
Оксана Слюсаренко (2008–2014);
Тимчасово повірені у справах
Володимир Цибульник (2014–2015);
Тетяна Волкова (2015–2017);
Наталія Фіялка (2017–2022)

Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
Oksana Sliusarenko (2008–2014);
Charge d'Affaires
Volodymyr Tsybulnyk (2014–2015);
Tetiana Volkova (2015–2017);
Nataliia Fiialka (2017–2022)

ШВЕЙЦАРСЬКА КОНФЕДЕРАЦІЯ

Swiss Confederation

Надзвичайна
та Повноважна Амбасадорка
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
2023

ІРИНА ВЕНЕДІКТОВА
Iryna Venediktova

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Олександр Сліпченко (1993–1997);
Ніна Ковальська (1998–2000);
Євген Бершеда (2000–2003);
Сюзанна Станік (2003–2004);
Ігор Дір (2008–2014);
Артем Рибченко (2018–2023);
Тимчасовий повірений у справах
Остап Юхимович (2004–2008; 2014–2018)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Oleksandr Slipchenko (1993–1997);
Nina Kovalska (1998–2000);
Yevhen Bersheda (2000–2003);
Siuzanna Stanik (2003–2004);
Ihor Dir (2008–2014);
Artem Rybchenko (2018–2023);
Chargé d'Affaires
Ostap Yukhymovych (2004–2008; 2014–2018)

КОРОЛІВСТВО ШВЕЦІЯ

Kingdom of Sweden

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
2020

АНДРІЙ ПЛАХОТНЮК
Andrii Plakhotniuk

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Костянтин Масик (1992–1994);
Ігор Подолєв (1997–1999);
Олександр Сліпченко (1999–2002);
Леонід Кожара (2003–2004);
Анатолій Пономаренко (2007–2008);
Євген Перебийніс (2008–2011);
Валерій Степанов (2011–2014);
Ігор Сагач (2015–2019)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Kostiantyn Masyk (1992–1994);
Ihor Podoliev (1997–1999);
Oleksandr Slipchenko (1999–2002);
Leonid Kozhara (2003–2004);
Anatolii Ponomarenko (2007–2008);
Yevhen Perebyinis (2008–2011);
Valerii Stepanov (2011–2014);
Ihor Sahach (2015–2019)

ЯПОНІЯ

Japan

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

14.04.2020

СЕРГІЙ КОРСУНСЬКИЙ
Sergiy Korsunsky

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Михайло Дашкевич (1995–1999);
Юрій Костенко (2001–2006);
Володимир Макуха (2006);
Микола Кулініч (2006–2013);
Ігор Харченко (2013–2020)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Mykhailo Dashkevych (1995–1999);
Yurii Kostenko (2001–2006);
Volodymyr Makukha (2006);
Mykola Kulinich (2006–2013);
Ihor Kharchenko (2013–2020)

Надзвичайні та Повноважні Посли іноземних держав в Україні

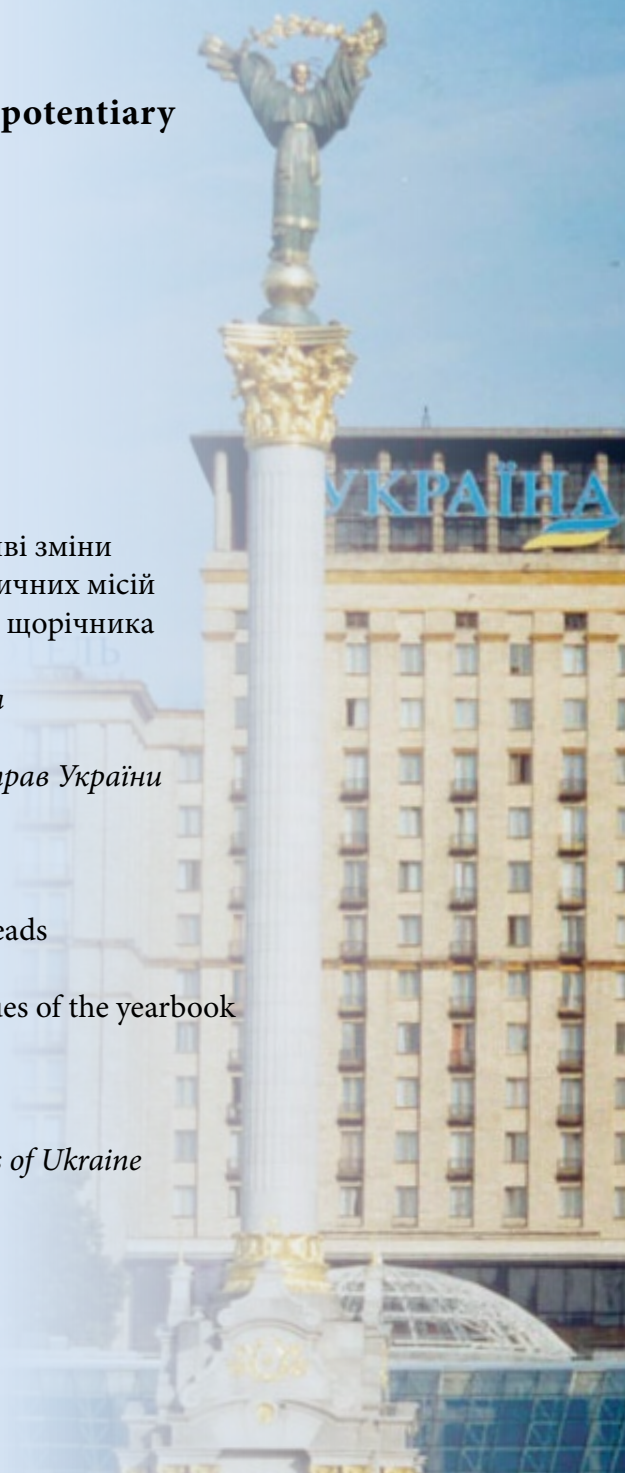
**Ambassadors
Extraordinary and Plenipotentiary
of foreign countries
to Ukraine**

Відомості станом
на жовтень 2023 року. Можливі зміни
в складі керівників дипломатичних місій
будуть у наступному випуску щорічника

*Під час підготовки щорічника
використано матеріали
Міністерства закордонних справ України*

Data as of October 2023.
Possible changes in the list of heads
of diplomatic missions
will be provided in the next issues of the yearbook

*The preparation of the yearbook
was informed by materials
of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine*

АВСТРАЛІЙСЬКИЙ СОЮЗ

Commonwealth of Australia

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

11.12.2020

БРЮС ЕДВАРДС
Bruce Edwards

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Даглас Роберт Траппетт (2015–2016);
Мелісса О'Рурк (2017–2020);
Тимчасовий повірений у справах
Брюс Едвардс (2016–2017)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Douglas Robert Trappett (2015–2016);
Melissa O'Rourke (2017–2020);
Chargé d'Affaires
Bruce Edwards (2016–2017)

АВСТРІЙСЬКА РЕСПУБЛІКА

Republic of Austria

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

20.01.2023

АРАД БЕНКЬО
Arad Benkö

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Георг Вайсс (1992–1997);
Клаус Фаб'ян (1997–2001);
Міхаель Місс (2001–2006);
Йозеф-Маркус Вукетіч (2006–2010);
Вольф Дітріх Хайм (2010–2015);
Герміне Поппеллер (2015–2019);
Гернот Пфандлер (2019–2023)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Georg Weiss (1992–1997);
Klaus Fabjan (1997–2001);
Michael Miess (2001–2006);
Josef-Markus Wuketich (2006–2010);
Wolf Dietrich Heim (2010–2015);
Hermine Poppeller (2015–2019);
Gernot Pfandler (2019–2023)

АЗЕРБАЙДЖАНСЬКА РЕСПУБЛІКА

Republic of Azerbaijan

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
21.06.2023

СЕЙМУР ГУРБАН ОГЛУ МАРДАЛІЄВ
Seymur Gurban oglu Mardaliyev

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Назім Гусейн оглу Ібрагімов (1997–2001);
Талят Мусейб оглу Алієв (2001–2010);
Ейнулла Ядулла оглу Мадатлі (2010–2015);
Азер Худаяр оглу Худієв (2016–2020);
Ельміра Гусейн кизи Ахундова (2020–2023);
Тимчасовий повірений у справах
Назім Алієв (2015–2016)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Nazim Husein oglu Ibrahimov (1997–2001);
Talyat Museib oglu Aliyev (2001–2010);
Einulla Yadulla oglu Madatli (2010–2015);
Azer Khudayar oglu Khudiyev (2016–2020);
Elmira Huseyn qizi Akhundova (2020–2023);
Chargé d'Affaires
Nazim Aliyev (2015–2016)

АЛЖИРСЬКА НАРОДНА ДЕМОКРАТИЧНА РЕСПУБЛІКА

People's Democratic Republic of Algeria

Тимчасовий повірений
у справах
Chargé
d'Affaires
2023

АХМЕД УАІЛ
Ahmed Ouail

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Бельрамуль Камерзерман (1992–1997);
Шеріф Шихі (1997–2005);
Мокадем Бафдаль (2005–2009);
Мохаммед Башир Маззуз (2009–2015);
Хосін Буссуара (2015–2021);
Джіхед Еддін Белькас (2021–2022)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Belramoul Kamerzerman (1992–1997);
Cherif Chikhi (1997–2005);
Mokaddem Bafdal (2005–2009);
Mohammed Bachir Mazzouz (2009–2015);
Hocine Boussouara (2015–2021);
Djihed Eddine Belkas (2021–2022)

АРГЕНТИНСЬКА РЕСПУБЛІКА

Argentine Republic

Надзвичайна
та Повноважна Амбасадорка
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
16.05.2019

ЕЛЕНА ЛЕТИСІЯ МІКУСІНСЬКА
Elena Leticia Mikusinski

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Луїс Бакеріса (1993–1999);
Мігель Анхель Кунео (2000–2006);
Ліла Ролдан Васкес де Муан (2007–2015);
Альберто Хосе Алонсо (2016–2019)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Luis Baqueriza (1993–1999);
Miguel Ángel Cúneo (2000–2006);
Lila Roldán Vázquez de Moine (2007–2015);
Alberto José Alonso (2016–2019)

ІСЛАМСЬКА РЕСПУБЛІКА АФГАНІСТАН

Islamic Republic of Afghanistan

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
30.07.2020

ВАЛІ МОНАВАР
Wali Monawar

Надзвичайні та Повноважні Посли:
Саїд Мохаммад Хаїрха (2002–2005);
Мохаммад Асеф Делавар (2005–2011);
Фазіль Фазлуррахман (2011–2013);
Мохаммад Акбар Мохаммаді (2013–2017);
Сардар Мохаммад Рахман Огли (2017–2020);
Тимчасові повірені у справах:
Мухаммад Амман (1995–1998);
Саєд Мохаммад Фарані (1998–2000);
Мухіддін Масуд (2000–2002);
Садат Саїд Анвар (2020)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:
Said Mohammad Khairkha (2002–2005);
Mohammad Asef Delawar (2005–2011);
Fazil Fazlurahman (2011–2013);
Mohammad Akbar Mohammadi (2013–2017);
Sardar Mohammad Rahman Oghli (2017–2020);
Chargé d'Affaires:
Mohammad Amman (1995–1998);
Saed Mahmud Farani (1998–2000);
Muhiddin Masud (2000–2002);
Sadat Said Anwar (2020)

КОРОЛІВСТВО БЕЛЬГІЯ

Kingdom of Belgium

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

17.08.2022

ПЕТЕР ВАН ДЕ ВЕЛДЕ

Peter Van De Velde

Надзвичайні та Повноважні Посли:
Інгеборг Крістоферсен (1992–1995);
Вільфрід Нартюс (1995–1998);
П'єр Жан Марі Антуан Вазен (1998–2000);
П'єр Дюбюїсон (2000–2003);
П'єр Коло (2003–2006);
Марк Вінк (2006–2011);
Яна Зікмундова (2011–2014);
Люк Якобс (2014–2018);
Алекс Ленартс (2018–2022)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:
Ingeborg Christoffersen (1992–1995);
Wilfried Nartus (1995–1998);
Pierre Jean Marie Antoine Vaesen (1998–2000);
Pierre Dubuisson (2000–2003);
Pierre Colot (2003–2006);
Marc Vinck (2006–2011);
Jana Zikmundova (2011–2014);
Luc Jacobs (2014–2018);
Alex Lenaerts (2018–2022)

РЕСПУБЛІКА БІЛОРУСЬ

Republic of Belarus

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Віталій Курашик (1993–2001);
Валентин Величко (2001–2016);
Ігор Сокол (2016–2022)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Vitalii Kurashik (1993–2001);
Valentyn Velychko (2001–2016);
Igor Sokol (2016–2022)

РЕСПУБЛІКА БОЛГАРІЯ

Republic of Bulgaria

Тимчасовий повірений
у справах
Chargé
d'Affaires
2023

ГЕРМАН ВАНЧЕВ
German Vanchev

Надзвичайні та Повноважні Посли:
Петар Крістев Марков (1992–1998);
Александър Димитров (1998–2002);
Ангел Ганев (2002–2007);
Дімітар Владіміров (2007–2012);
Красімір Мінчев (2012–2018);
Костадин Коджабашев (2019–2022);
Тимчасові повірені у справах:
Стояна Русінова (2018–2019);
Теодор Савов (2018–2019, 2022–2023);
Костадин Вітков (2023)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:
Petar Kristev Markov (1992–1998);
Aleksandr Dimitrov (1998–2002);
Angel Ganev (2002–2007);
Dimitar Vladimirov (2007–2012);
Krasimir Minchev (2012–2018);
Kostadin Kodzhabashev (2019–2022);
Chargé d'Affaires:
Stoyana Rusinova (2018–2019);
Teodor Savov (2018–2019, 2022–2023);
Kostadin Vitkov (2023)

ФЕДЕРАТИВНА РЕСПУБЛІКА БРАЗИЛІЯ

Federative Republic of Brazil

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
04.03.2021

НОРТОН ДЕ АНДРАДЕ МЕЛЛО РАПЕСТА
Norton de Andrade Mello Rapesta

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Асдрубал Пінто де Уліссеа (1995–1998);
Маріо Августо Сантос (1998–2001);
Елдер Мартінс де Мораес (2001–2003);
Ренато Луїз Родрігес Маркес (2003–2009);
Антоніо Фернандо Круз-де-Мелло (2009–2016);
Освалдо Біато Жуніор (2016–2020)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Asdrúbal Pinto de Ulissea (1995–1998);
Mario Augusto Santos (1998–2001);
Elder Martins de Moraes (2001–2003);
Renato Luiz Rodrigues Marques (2003–2009);
Antonio Fernando Cruz-de-Mello (2009–2016);
Oswaldo Biato Junior (2016–2020)

СВЯТИЙ ПРЕСТОЛ (ВАТИКАН)

Holy See (Vatican)

Апостольський
Нунцій

Apostolic
Nuncio

01.10.2021

ВІСВАЛЬДАС КУЛЬБОКАС

Visvaldas Kulbokas

Апостольські Нунції:

Антоніо Франко (1992–1999);

Микола Етерович (1999–2004);

Іван Юркович (2004–2011);

Томас Едвард Галліксон (2011–2015);

Клаудіо Гуджеротті (2015–2020)

Apostolic Nuncios:

Antonio Franco (1992–1999);

Nikola Eterović (1999–2004);

Ivan Jurković (2004–2011);

Thomas Edward Gullickson (2011–2015);

Claudio Gugerotti (2015–2020)

СПОЛУЧЕНЕ КОРОЛІВСТВО ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА ПІВНІЧНОЇ ІРЛАНДІЇ

United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

27.09.2023

MARTIN HARRIS

Martin Harris

Надзвичайні

та Повноважні Посли:

Саймон Ніколас Пітер Хіманс (1992–1995);

Рой Стівен Рів (1995–1999);

Роберт Роланд Гедлі Сміт (1999–2002);

Роберт Едвард Брінклі (2002–2006);

Роберт Лі Тернер (2008–2012);

Саймон Сміт (2012–2015);

Джудіт Гоф (2015–2019);

Мелінда Сіммонс (2019–2023)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:

Simon Nicholas Pieter Himmans (1992–1995);

Roy Stieven Rieve (1995–1999);

Robert Roland Headly Smith (1999–2002);

Robert Edward Brinckly (2002–2006);

Robert Lee Turner (2008–2012);

Simon Smith (2012–2015);

Judith Gough (2015–2019);

Melinda Simmons (2019–2023)

СОЦІАЛІСТИЧНА РЕСПУБЛІКА В'ЄТНАМ

Socialist Republic of Vietnam

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

04.03.2021

ХОНГ ТХАЧ НГУЄН
Hong Thach Nguyen

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Чионг Тунг (1993–1997);
Доан Дик (1997–2002);
Ву Зионг Хуан (2002–2006);
Нгуєн Ван Тхань (2007–2010);
Хо Дак Мінх Нгуєт (2010–2013);
Нгуєн Мінх Чі (2014–2017);
Нгуєн Ань Туан (2017–2020)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Truong Tung (1993–1997);
Doan Duc (1997–2002);
Vu Duong Huan (2002–2006);
Nguyen Van Thanh (2007–2010);
Ho Dac Minh Nguyet (2010–2013);
Nguyen Minh Tri (2014–2017);
Nguyen Anh Tuan (2017–2020)

РЕСПУБЛІКА ВІРМЕНІЯ

Republic of Armenia

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

19.08.2021

ВЛАДІМІР КАРАПЕТЯН
Vladimir Karapetyan

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Грач Сілванян (1996–2003);
Армен Авакович Хачатрян (2003–2010);
Андраник Манукян (2010–2018);
Тігран Сейранян (2019–2021);
Тимчасові повірені у справах:
Грач Сілванян (1993–1996);
Гайк Акопян (2018–2019)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Hrach Sylvania (1996–2003);
Armen Avakovich Khachatryan (2003–2010);
Andranik Manukyan (2010–2018);
Tigran Seiranian (2019–2021);
Chargé d'Affaires:
Hrach Sylvania (1993–1996);
Hayk Hakobyan (2018–2019)

ГРЕЦЬКА РЕСПУБЛІКА

Hellenic Republic

Повірений
у справах
Chargé
d'Affaires
2022

ЕММАНУІЛ АНДРУЛАКІС
Emmanouil Androulakis

Надзвичайні

та Повноважні Посли:

Васілеос Патсікакіс (1993–1998);

Дімітріс Контумас (1998–2002);

Панайотіс Гумас (2002–2006);

Харалампос Дімітріу (2006–2009);

Георгіос Георгунтзос (2009–2013);

Вассіліс Пападопулос (2013–2016);

Георгіос Пукаміссас (2016–2019);

Васілеос Борновас (2019–2022)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:

Vasileos Patsikakis (1993–1998);

Dimitris Contoumas (1998–2002);

Panayotis Goumas (2002–2006);

Haralampos Dimitriou (2006–2009);

Georgios Georgountzos (2009–2013);

Vassilis Papadopoulos (2013–2016);

Georgios Poukamissas (2016–2019);

Vasileos Bornovas (2019–2022)

ГРУЗІЯ

Georgia

Надзвичайний і Повноважний Посол Грузії в Україні
та Постійний Представник Грузії при ОДЕР-ГУАМ

Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Georgia to Ukraine
and Permanent Representative of Georgia to the ODER-GUAM

09.12.2021

ГЕОРГІЙ ЗАКАРАШВІЛІ
George Zakarashvili

Надзвичайні

та Повноважні Посли:

Валерій Чечелашвілі (1994–1998);

Малхаз Чачава (1999–2000);

Грігол Катамадзе (2000–2007);

Мераб Антадзе (2007–2008);

Грігол Катамадзе (2009–2013);

Міхеїл Уклеба (2013–2017);

Гела Думбадзе (2017–2019);

Теймураз Шарашенідзе (2019–2021)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:

Valerii Chechelashvili (1994–1998);

Malkhaz Chachava (1999–2000);

Grigol Katamadze (2000–2007);

Merab Antadze (2007–2008);

Grigol Katamadze (2009–2013);

Mikheil Ukleba (2013–2017);

Gela Dumbadze (2017–2019);

Teimuraz Sharashenidze (2019–2021)

КОРОЛІВСТВО ДАНІЯ

Kingdom of Denmark

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
30.07.2020

ОЛЕ ЕГБЕРГ МІККЕЛЬСЕН
Ole Egberg Mikkelsen

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Крістіан Фабер-Род (1992–1997);
Йорн Крогбек (1997–2001);
Мартін Кофод (2001–2002);
Крістіан Фабер-Род (2002–2005);
Уффе Андерссон Балслев (2005–2009);
Мікаель Борг-Хансен (2009–2013);
Мерете Юль (2013–2015);
Крістіан Донс Крістенсен (2015–2017);
Рубен Медсен (2017–2020)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Christian Faber-Rod (1992–1997);
Jorn Krogbek (1997–2001);
Martin Kofod (2001–2002);
Christian Faber-Rod (2002–2005);
Uffe Andersson Balslev (2005–2009);
Michael Borg-Hansen (2009–2013);
Merete Juhl (2013–2015);
Christian Dons Christensen (2015–2017);
Ruben Madsen (2017–2020)

ЕСТОНСЬКА РЕСПУБЛІКА

Republic of Estonia

Надзвичайна
та Повноважна Амбасадорка
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
27.09.2023

АННЕЛІ КОЛЬК
Anneli Kolk

Надзвичайні та Повноважні Посли:
Тііт Мацулевич (1996–1999);
Тііт Набер (1999–2002);
Пауль Леттенс (2002–2006);
Яан Хейн (2006–2011);
Лаурі Лепік (2011–2012);
Сулєв Канніке (2012–2016);
Ґерт Антсу (2016–2019);
Каймо Кууск (2019–2023);
Тимчасові повірені у справах:
Андрій Біров (1993–1995);
Рейн Ойдеківі (1995–1996)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:
Tiit Matsulevich (1996–1999);
Tiit Naber (1999–2002);
Paul Lettence (2002–2006);
Yaan Hein (2006–2011);
Lauri Lepik (2011–2012);
Sulev Kannike (2012–2016);
Gert Antsu (2016–2019);
Kaimo Kuusk (2019–2023);
Chargé d'Affaires:
Andrii Birov (1993–1995);
Rain Oidekivi (1995–1996)

АРАБСЬКА РЕСПУБЛІКА ЄГИПЕТ

Arab Republic of Egypt

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

11.12.2020

АЙМАН АХМЕД МОКХТАР ЕЛГАММАЛЬ

Ayman Ahmed Mokhtar Elgammal

Надзвичайні

та Повноважні Посли:

Гусейн Камаль-Елдін Шалаш (1993–1997);

Омар Ель-Фарук Хассан Мохамед (1997–2001);

Мона Алі Хашаба (2001–2005);

Юсеф Мустафа Зада (2005–2008);

Ясір Атеф Абдель Кадер (2008–2012);

Усама Тауфік Юсеф Бадр (2012–2016);

Хоссам Ельдін Алі (2016–2020)

Ambassadors Extraordinary

and Plenipotentiary:

Husein Kamal-Eldin Shalash (1993–1997);

Omar El-Faruhi Khassan Mohamed (1997–2001);

Mona Ali Hashaba (2001–2005);

Yusef Mustafa Zada (2005–2008);

Yasir Atef Abdel Kader (2008–2012);

Osama Tawfik Youssef Badr (2012–2016);

Hossam Eldeen Aly (2016–2020)

ДЕРЖАВА ІЗРАЇЛЬ

State of Israel

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

01.10.2021

МІХАЕЛЬ БРОДСЬКИЙ

Michael Brodsky

Надзвичайні

та Повноважні Посли:

Цві Маген (1993–1998);

Анна Азарі (1999–2003);

Наомі Бен-Амі (2003–2007);

Зіна Калай-Клайтман (2007–2011);

Реувен Дін Ель (2011–2014);

Еліав Белоцерковські (2014–2018);

Джоель Ліон (2018–2021);

Тимчасовий повірений у справах

Зеєв Бен-Аріє (1998–1999)

Ambassadors Extraordinary

and Plenipotentiary:

Zvi Magen (1993–1998);

Anna Azari (1999–2003);

Naomi Ben-Ami (2003–2007);

Zina Kalai-Klaitman (2007–2011);

Reuven Din El (2011–2014);

Eliav Belotsercovsky (2014–2018);

Joel Lion (2018–2021);

Chargé d'Affaires

Zeev Ben-Arie (1998–1999)

РЕСПУБЛІКА ІНДІЯ

Republic of India

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
02.06.2022

ХАРШ КУМАР ДЖЕЙН
Harsh Kumar Jain

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Судхір Тукарам Деваре (1992–1995);
Раджendra Кумар Рай (1995–1997);
Відія Бхушан Соні (1997–2002);
Шекхोलен Кіпген (2002–2005);
Дебабрата Саха (2005–2010);
Джоті Сваруп Панде (2010–2011);
Раджив Кумар Чандер (2011–2015);
Манодж Кумар Бхарті (2015–2018);
Партха Сатпатхі (2018–2022)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Sudhir Tukaram Devare (1992–1995);
Rajendra Kumar Rai (1995–1997);
Vidya Bhushan Soni (1997–2002);
Shekholen Kipgen (2002–2005);
Debabrata Saha (2005–2010);
Jyoti Swarup Pande (2010–2011);
Rajiv Kumar Chander (2011–2015);
Manoj Kumar Bharti (2015–2018);
Partha Satpathy (2018–2022)

РЕСПУБЛІКА ІНДОНЕЗІЯ

Republic of Indonesia

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
17.08.2023

АРІФ МУХАММЕД БАСАЛАМА
Arief Muhammad Basalamah

Надзвичайні та Повноважні Посли:
Роні Хендраван Курніяді (1994–1997);
Где Арса Каджар (1997–2001);
Ремі Рамаулі Сіахаан (2001–2004);
Альбертус Емануель Александер Латуріу (2004–2008);
Нінінг Сунінгсіх Рохадіят (2008–2012);
Нінік Кун Нар'яті Сісвойо (2012–2016);
Юдді Кріснанді (2017–2021);
Гафур Акбар Дармапутра (2022);
Тимчасові повірені у справах:
Юсран Хадромі (2016–2017);
Баскара Прадіпта (2021);
Ерна Херліна (2021–2022);
Торанг Пакпахан (2022–2023)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:
Roni Hendrawan Kurniadi (1994–1997);
Gde Arsa Kadjar (1997–2001);
Remy Ramauli Siahaan (2001–2004);
Albertus Emanuel Alexander Laturiuw (2004–2008);
Nining Suningsih Rochadiat (2008–2012);
Niniek Kun Naryatie Siswojo (2012–2016);
Yuddy Chrisnandi (2017–2021);
Ghafur Akbar Dharmaputra (2022);
Chargé d'Affaires:
Yusran Hadromi (2016–2017);
Baskara Pradipta (2021);
Erna Herlina (2021–2022);
Torang Pakpahan (2022–2023)

РЕСПУБЛІКА ІРАК

Republic of Iraq

Тимчасовий повірений
у справах
Chargé
d'Affaires, a.i.
2021

ТААН ХУССЕЙН АББАС ХУССЕЙН

Taan Hussein Abbas Hussein

Надзвичайні та Повноважні Посли:
Музгір Аль-Дурі (2002–2003);
(через військові події в Іраку Посольство Республіки Ірак
в Україні тимчасово припинило роботу в 2003 році й
відновило свою діяльність у 2006 році);
Шорш Халід Саїд (2010–2016);
Бакір Ахмед Азіз Аль-Джаф (2016–2021);
Тимчасові повірені у справах:
Гішам Абдель Разак Ібрагім (2001–2002);
Алаа Ад-Дін Хусейн Алі (2006–2007);
Хусейн Аббас Хусейн (2007);
Халід Джасім Мохамед Аль-Шамарі (2007–2010)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:
Muzgir Al-Duri (2002–2003);
(the Embassy of the Republic of Iraq temporarily suspended its
work in Ukraine in 2003 because of military operations in Iraq
and resumed its work in 2006);
Shorsh Khalid Said (2010–2016);
Bakir Ahmed Aziz Al-Jaff (2016–2021);
Chargé d'Affaires:
Gisham Abdel Razak Ibrahim (2001–2002);
Alaa Ad-Din Hussein Ali (2006–2007);
Hussein Abass Hussein (2007);
Khalid Jasim Mohamed Al-Shamary (2007–2010)

ІРЛАНДІЯ

Ireland

Надзвичайна
та Повноважна Амбасадорка
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
19.08.2021

ТЕРЕЗА ХІЛІ

Thérèse Healy

КОРОЛІВСТВО ІСПАНІЯ

Kingdom of Spain

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
17.08.2022

РІКАРДО ЛОПЕС-АРАНДА ХАГУ

Ricardo López-Aranda Jagu

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Едуардо Хунко Бонет (1992–1997);
Фернандо Хосе Бейосо Фернандес
(1997–2001);
Луїс Гомес де Аранда Війєн (2001–2005);
Луїс Хав'єр Хіль Каталіна (2005–2009);
Хосе Родрігес Мойяно (2009–2013);
Херардо Анхель Бугайо Оттоне (2013–2017);
Сильвія Кортес Мартін (2017–2022)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Eduardo Junko Bonet (1992–1997);
Fernando José Belloso Fernández
(1997–2001);
Luis Gómez de Aranda Villén (2001–2005);
Luis Javier Gil Catalina (2005–2009);
José Rodríguez Moyano (2009–2013);
Gerardo Angel Bugallo Ottone (2013–2017);
Silvia Cortés Martín (2017–2022)

ІТАЛІЙСЬКА РЕСПУБЛІКА

Italian Republic

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
04.03.2021

П'ЄР ФРАНЧЕСКО ДЗАДЗО

Pier Francesco Zazo

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Вітторіо Клаудіо Сурдо (1992–1996);
Джан Лука Бертинетто (1996–2000);
Іоланда Брунетті Гетц (2000–2004);
Фабіо Фаббрі (2004–2008);
П'єтро Джованні Доннічі (2008–2012);
Фабріціо Романо (2012–2016);
Давіде Ла Чечіліа (2016–2020)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Vittorio Claudio Surdo (1992–1996);
Gian Luca Bertinetti (1996–2000);
Jolanda Brunetti Goetz (2000–2004);
Fabio Fabbri (2004–2008);
Pietro Giovanni Donnici (2008–2012);
Fabrizio Romano (2012–2016);
Davide La Cecilia (2016–2020)

РЕСПУБЛІКА КАЗАХСТАН

Republic of Kazakhstan

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
15.04.2020

ДАРХАН КАЛЄТАЄВ
Darkhan Kaletayev

Надзвичайні та Повноважні Посли:
Юрій Клочков (1994–1996);
Наджамеден Іскалієв (1996–1999);
Равіль Чердабаєв (1999–2003);
Амангельди Жумабаєв (2003–2011);
Заутбек Турісбеков (2012–2015);
Самат Ордабаєв (2016–2020)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:
Yuriy Klochkov (1994–1996);
Nadzhameden Iskaliev (1996–1999);
Ravil Cherdabaev (1999–2003);
Amangeldi Zhumambayev (2003–2011);
Zautbek Turisbekov (2012–2015);
Samat Ordabayev (2016–2020)

КАНАДА

Canada

Надзвичайна
та Повноважна Амбасадорка
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
27.09.2023

НАТАЛКА ЦМОЦЬ
Natalka Cmoc

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Франсуа Антуан Матіс (1992–1996);
Крістофер Вестдал (1996–1998);
Дерек Фрейзер (1998–2001);
Ендрю Норвал Робінсон (2001–2005);
Абайна Данн (2005–2008);
Ж. Даніель Карон (2008–2011);
Трой Лулашник (2011–2014);
Роман Ващук (2014–2019);
Лариса Галадза (2019–2023)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
François Antoine Matis (1992–1996);
Christopher Westdal (1996–1998);
Derek Frazer (1998–2001);
Andrew Norval Robinson (2001–2005);
Abaina Dann (2005–2008);
G. Daniel Caron (2008–2011);
Troy Lulashnyk (2011–2014);
Roman Waschuk (2014–2019);
Larisa Galadza (2019–2023)

ДЕРЖАВА КАТАР

State of Qatar

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
23.10.2018

ГАДІ НАССЕР АЛЬ-ГАДЖРІ
Hadi Nasser Al-Hajri

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Джасім Рашид Аль-Халіфа (2013–2018)

Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
Jassim Rashid Al-Khalifa (2013–2018)

КИРГИЗЬКА РЕСПУБЛІКА

Kyrgyz Republic

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
17.08.2022

ІДРІС АНАРБЕКОВІЧ КАДИРКУЛОВ
Idris Kadyrkulov

Надзвичайні та Повноважні Посли:
Улукбек Чіналієв (1993–1998);
Жумагул Сааданбеков (1998–2000);
Есенгул Омуралієв (2001–2005);
Еркін Мамкулов (2005–2010);
Борубек Аширов (2011–2012);
Улукбек Чіналієв (2012–2015);
Жусупбек Шаріпов (2018–2022);
Тимчасові повірені у справах:
Іван Павлов (2000–2001);
Еркін Мукаєв (2005);
Гульнара Кискараєва (2011);
Батир Кадиркулов (2016–2017);
Батиркан Сыргабаєв (2017);
Меєрімбек Апишов (2017–2018)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:
Ulukbek Chinaliyev (1993–1998);
Zhumahul Saadanbekov (1998–2000);
Esenhul Omuraliyev (2001–2005);
Erkin Mamkulov (2005–2010);
Borubek Ashyrov (2011–2012);
Ulukbek Chinaliev (2012–2015);
Zhusupbek Sharipov (2018–2022);
Chargé d'Affaires:
Ivan Pavlov (2000–2001);
Erkin Mukaev (2005);
Hulnara Kyskaraeva (2011);
Batyrr Kadyrkulov (2016–2017);
Batyrrkan Syrgabaev (2017);
Meerimbek Apyshev (2017–2018)

КИТАЙСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА

People's Republic of China

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

24.03.2020

ФАНЬ СЯНЬЖУН
Fan Xianrong

Надзвичайні

та Повноважні Посли:

Чжан Чжень (1992–1995);

Пань Чжаньлін (1995–1998);

Чжоу Сяопей (1998–2000);

Ле Гобан (2000–2003);

Яо Пейшен (2003–2005);

Гао Юйшен (2005–2007);

Чжоу Лі (2007–2010);

Чжан Сіюнь (2010–2016);

Ду Вей (2016–2020)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:

Zhang Zhen (1992–1995);

Pan Zhanlin (1995–1998);

Zhou Xiaopei (1998–2000);

Li Guobang (2000–2003);

Yao Peisheng (2003–2005);

Gao Yusheng (2005–2007);

Zhou Li (2007–2010);

Zhang Xiyun (2010–2016);

Du Wei (2016–2020)

РЕСПУБЛІКА КІПР

Republic of Cyprus

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

20.01.2023

МИХАЛІС ЗАХАРІОГЛУ
Michalis Zacharioglou

Надзвичайні

та Повноважні Посли:

Евагорас Вріонідес (2011–2013);

Вассос Чамберлен (2013–2017);

Луїс Телемаху (2017–2022);

Тимчасова повірена у справах

Ліна Темістоклеус (2022)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:

Evagoras Vryonides (2011–2013);

Vassos Chamberlen (2013–2017);

Louis Telemachou (2017–2022);

Chargé d'Affaires

Lina Themistocleous (2022)

РЕСПУБЛІКА КОРЕЯ

Republic of Korea

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
19.08.2021

KIM ХЬОНГ ТЕ
Hyung Tae Kim

Надзвичайні та Повноважні Посли:

Ан Хьон Вон (1993–1995);
Лі Хан Чун (1995–1998);
Канг Гин-Тек (1998–2000);
Джанг Шин (2000–2003);
Лі Сонг-Джу (2003–2006);
Хо Сун Чьол (2006–2008);
Пак Ро Бьок (2008–2011);
Кім Ін Цжун (2011–2014);
Сол Кьон Хун (2014–2016);
Лі Янг-Гу (2016–2019);
Кі-чанг Квон (2019–2021)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:

An Hon Wong (1993–1995);
Li Han Chun (1995–1998);
Kang Hyn-Tek (1998–2000);
Jang Shin (2000–2003);
Li Sung-Joo (2003–2006);
Ho Sun Chol (2006–2008);
Pak Ro Biok (2008–2011);
Kim Eun-Joong (2011–2014);
Sul Kyung Hoon (2014–2016);
Lee Yang Goo (2016–2019);
Ki-chang Kwon (2019–2021)

РЕСПУБЛІКА КУБА

Republic of Cuba

Надзвичайна
та Повноважна Амбасадорка
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
15.04.2020

НАТАЧА ДІАС АГІЛЕРА
Natacha Díaz Aguilera

Надзвичайні
та Повноважні Посли:

Діогенес Ернандес Асторга (1992–1994);
Серхіо Лопес Бріель (1994–1999);
Хосе Діонісіо Пераса Чапо (1999–2004);
Хуліо Антоніо Гармендія Пенья (2004–2008);
Фелікс Леон Карбальо (2008–2012);
Ернесто Антоніо Сенті Даріас (2012–2016)
Тимчасові повірені у справах
Оскар Сантана Леон (2016–2018);
Натача Діас Агілера (2018–2020)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:

Diógenes Hernández Astorga (1992–1994);
Sergio López Briel (1994–1999);
José Dionisio Peraza Chapeau (1999–2004);
Julio Antonio Garmendia Peña (2004–2008);
Félix León Carballo (2008–2012);
Ernesto Antonio Sentí Darias (2012–2016)
Charge d'Affaires
Oscar Santana León (2016–2018);
Natacha Díaz Aguilera (2018–2020)

ДЕРЖАВА КУВЕЙТ

State of Kuwait

Тимчасовий повірений
у справах
Chargé
d'Affaires
2023

АДЕЛЬ АЛЬ-САЛХАТ
Adel Al-Salhat

Надзвичайні та Повноважні Посли:

Ахмед Абдулла Аль-Мубаракі (1995–1997);
Халет Мутлак Заед Аль-Дуейлах (1998–2001);
Хафіз Мохаммед Аль-Аджмі (2001–2006);
Хамуд Юсіф Аль-Роудан (2007–2010);
Юсеф Хуссейн Аль-Кабанді (2010–2016);
Рашид Хаммад Аль-Адвані (2016–2023)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:

Ahmed Abdullah Al-Mubarakі (1995–1997);
Halet Mutlaq Zaed Al-Dueylah (1998–2001);
Hafiz Mohammed Al Ajmi (2001–2006);
Hamood Youssif Al-Roudhan (2007–2010);
Yousef Hussain Al-Qabandi (2010–2016);
Rashed Hammad Al-Adwani (2016–2023)

ЛАТВІЙСЬКА РЕСПУБЛІКА

Republic of Latvia

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
01.10.2021

ІЛГВАРС КЛЯВА
Ilgvars Kļava

Надзвичайні

та Повноважні Посли:

Петеріс Сімсонс (1994–1997);
Петеріс Вайварс (1997–2001);
Андріс Вілцанс (2001–2007);
Атіс С'янітс (2007–2011);
Аргіта Даудзе (2011–2016);
Юріс Пойканс (2016–2021)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:

Peteris Simsons (1994–1997);
Peteris Vaivars (1997–2001);
Andris Vīlčans (2001–2007);
Atis Sjanits (2007–2011);
Argita Daudze (2011–2016);
Juris Poikāns (2016–2021)

ЛИТОВСЬКА РЕСПУБЛІКА

Republic of Lithuania

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
30.07.2020

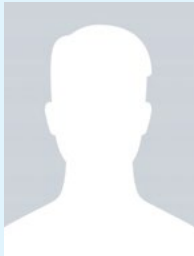
ВАЛЬДЕМАРАС САРАПІНАС
Valdemaras Sarapinas

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Ромуальдас Рамошка (1993–1996);
Вітаутас Пятрас Плечкайтис (1996–2001);
Вікторас Баубліс (2001–2005);
Альгірдас Кумжа (2006–2009);
Пятрас Вайтекунас (2010–2015);
Марюс Януконіс (2015–2020)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Romualdas Ramoshka (1993–1996);
Vytautas Petras Plechkaitis (1996–2001);
Viktoras Baublys (2001–2005);
Algirdas Kumzha (2006–2009);
Petras Vaitiekunas (2010–2015);
Marius Janukonis (2015–2020)

ЛІВАНСЬКА РЕСПУБЛІКА

Lebanese Republic

Тимчасовий повірений
у справах
Chargé
d'affaires
2023

СУЕЙДАН АХМАД
Soueidan Ahmad

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Юсеф Садака (2005–2013);
Клод Аль Хажаль (2013–2017);
Алі Дахер (2018–2023)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Youssef Sadaka (2005–2013);
Claude Al Hajal (2013–2017);
Ali Daher (2018–2023)

ЛІВІЯ

Libya

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
2023

ОСАМА М.А. АБЛГАСЕМ

Osama M.A. Ablgasem

Надзвичайні та Повноважні Посли:
Аль-Седдіг Мохаммед Аль-Шібані-
Аль-Гвері (2002–2008);
Фейсал Атія М. Альшаарі (2008–2012);
Салех Кадум (2012–2013);
Мохамед Салахеддін Нуреддін Шеллі
(2014–2018);
Ахмед М. А. Табулі (2018–2019);
Тимчасові повірені у справах:
Алхаді І. А. Асбає (2013–2014);
Абдуразак М. С. Граді (2019–2020);
Мохадеб М. А. Гхетон (2020);
Адел О.А.Бенісса (2020–2023)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:
Al-Seddig Mohammed Al-Shibani-
Al-Gveri (2002–2008);
Feisal Atiya M. Alshaari (2008–2012);
Saleh Kadoum (2012–2013);
Mohamed Salaheddin Nureddin Shelli
(2014–2018);
Ahmed M. A. Tabuli (2018–2019);
Chargé d'Affaires:
Alhadi I. A. Asbaie (2013–2014);
Abdurazak M. S. Grady (2019–2020);
Mohadeb M. A. Gheton (2020);
Adel O.A.Benissa (2020–2023)

РЕСПУБЛІКА ПІВНІЧНА МАКЕДОНІЯ

Republic of North Macedonia

Повірена
у справах
Chargé
d'Affaires
2023

АНТОАНЕТА РУШКОВА КРЧЕВІНАЦ

Antoaneta Rushkova Krchevinac

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Владо Блажевські (1997–2003);
Мартін Гулескі (2003–2008);
Ілія Ісаяловські (2008–2009);
Ацо Спасеноскі (2010–2014);
Столе Змейкоскі (2014–2019);
Крум Ефремов (2019–2023)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Vlado Blazhevski (1997–2003);
Martin Guleski (2003–2008);
Iliya Isailovski (2008–2009);
Aco Spasenovski (2010–2014);
Stole Zmejkoski (2014–2019);
Krum Efremov (2019–2023)

МАЛАЙЗІЯ

Malaysia

Надзвичайна та Повноважна Амбасадорка в Польщі
(відповідальна за справи України)
Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary to Poland
(responsible for Ukrainian issues)

ДАТО' ШІТРА ДЕВІ РАМІЯ
Dato Chitra Devi Ramiah

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Амінахтун Хаджі А. Карім (2005–2008);
Дато Абдула Сані Омар (2008–2011);
Чуа Теонг Бан (2011–2015);
Датук Аюф Бін Бачі (2016–2018);
Дато Раджа Реза Раджа Заїб Ша (2018–2021);
Тимчасова повірена у справах
Фаділа Дауд (2021–2023)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Aminah Tun Haji A. Karim (2005–2008);
Dato' Abdullah Sani Omar (2008–2011);
Chuah Teong Ban (2011–2015);
Datuk Ayauf Bin Bachi (2016–2018);
Dato' Raja Reza Raja Zaib Shah (2018–2021);
Chargé d'Affaires, a.i.
Fadhilah Daud (2021–2023)

СУВЕРЕННИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ОРДЕН ГОСПІТАЛЬЄРІВ СВЯТОГО ІОАННА ЄРУСАЛИМСЬКОГО, РОДОСУ І МАЛЬТИ

Sovereign Military Hospitaller Order of Saint John of Jerusalem of Rhodes and of Malta

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
11.09.2014

АНТОНІО ГАЗЗАНТІ ПУЛЬЄЗЕ ДІ КОТРОНЕ
Antonio Gazzanti Pugliese di Cotrone

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Пауль Фрідріх фон Фурхерр (2008–2014)

Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
Paul Friedrich von Fuhrherr (2008–2014)

КОРОЛІВСТВО МАРОККО

Kingdom of Morocco

Надзвичайна
та Повноважна Амбасадорка
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
19.07.2018

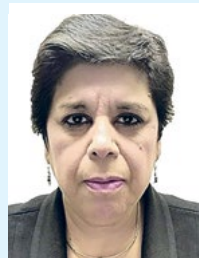
ФАУЗ ЕЛЬ АШШАБІ
Faouz El Achhabi

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Мохамед Азгар (2000–2004);
Абдельжаліль Саубрі (2004–2013);
Міна Тунсі (2013–2018)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Mohamed Azhar (2000–2004);
Abdeljalil Saubri (2004–2013);
Mina Tounsi (2013–2018)

МЕКСИКАНСЬКІ СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ

United Mexican States

Надзвичайна
та Повноважна Амбасадорка
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
07.11.2019

ОЛЬГА БЕАТРИС ГАРСІЯ ГІЙЕН
Olga Beatriz García Guillén

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Беренісе Рендон Талавера (2009–2014);
Марія Луїза Беатріс Лопес Гаргальо
(2015–2019);
Тимчасові повірені у справах:
Сесар Окаранса Кастаньєда (2005–2009);
Карлос Валера Пауліно (2014–2015);
Даніель Домінгес Канту (2015–2019)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Berenice Rendón Talavera (2009–2014);
Maria Luisa Beatriz Lopez Gargallo
(2015–2019);
Charge d`Affaires:
Cesar Ocaranza Castañeda (2005–2009);
Carlos Valera Paulino (2014–2015);
Daniel Domingues Cantú (2015–2019)

РЕСПУБЛІКА МОЛДОВА

Republic of Moldova

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
02.06.2022

ВАЛЕРІУ КІВЕРЬ
Valeriu Chiveri

Надзвичайні та Повноважні Посли:

Іон Боршевич (1993–1994);
Іон Руссу (1994–1998);
Олексій Андрієвські (1999–2002);
Ніколає Черномаз (2003–2005);
Міхайл Лаур (2005–2006);
Серджіу Статі (2006–2008);
Ніколає Гуменний (2008–2009);
Іон Стевіле (2010–2015);
Руслан Болбочан (2015–2021);
Тимчасові повірені у справах:
Еуджен Карас (2008);
Ніколає Мійня (2009–2010, 2021–2022);
Олег Хинку (2015)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:

Ion Borshevich (1993–1994);
Ion Russu (1994–1998);
Oleksiy Andrievski (1999–2002);
Nikolae Chernomaz (2003–2005);
Mikhail Laur (2005–2006);
Sergio Statti (2006–2008)
Nikolae Humennyi (2008–2009);
Ion Stavila (2010–2015);
Ruslan Bolbocean (2015–2021);
Chargé d'Affaires:
Eudjen Karas (2008);
Nikolae Myinea (2009–2010, 2021–2022);
Oleg Khyunku (2015)

ФЕДЕРАТИВНА РЕСПУБЛІКА НІГЕРІЯ

Federal Republic of Nigeria

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
19.08.2021

ШІНА ФАТАЙ АЛЕГЕ
Shina Fatai Alege

Надзвичайні
та Повноважні Посли:

Альфред Джон Нанна (2000–2004);
Аджурі Ігнатіус Хекайре (2004–2008);
Ібрагім Пада Касай (2008–2012);
Франк Нгозі Ісох (2012–2014);
Тимчасові повірені у справах:
Афолабі Джуліус Адефідіпе (2014–2016);
Естер Джоел Сансува (2016–2019);
Мартін Сенком Адаму (2019–2021)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:

Alfred John Nanna (2000–2004);
Ajuru Ignatius Hekaire (2004–2008);
Ibrahim Pada Kasai (2008–2012);
Frank Ngozi Isoh (2012–2014);
Chargé d'Affaires:
Afolabi Dzhulius Adefidipe (2014–2016);
Esther Joel Sunsuwa (2016–2019);
Martin Senkom Adamu (2019–2021)

КОРОЛІВСТВО НІДЕРЛАНДИ

Kingdom of the Netherlands

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
11.09.2019

ЙЕННЕС ДЕ МОЛ
Jennes de Mol

Надзвичайні та Повноважні Посли:
Роберт Герман Серрі (1992–1996);
Онно Хаттінга Ван'т Сант (1997–2001);
Монік Патрісія Антуанетта Франк (2001–2004);
Рон Келлер (2005–2009);
Пітер Ян Волтерс (2009–2013);
Кейс Ян Рене Кломпенхаувер (2013–2017);
Ед Хукс (2018–2019);
Тимчасові повірені у справах:
Адріан Кван'єр (1996–1997);
Віллем Барон Бентінк ван Схоонгейтен
(2004–2005)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:
Robert Herman Serry (1992–1996);
Onno Hattinga Van't Sant (1997–2001);
Monique Patricia Antoinette Frank (2001–2004);
Ron Keller (2005–2009);
Pieter Jan Wolthers (2009–2013);
Kees Jan René Klompenhouwer (2013–2017);
Ed Hoeks (2018–2019);
Chargé d'Affaires:
Andrian Quanier (1996–1997);
Willem Baron Bentinck van Schoonheten
(2004–2005)

ФЕДЕРАТИВНА РЕСПУБЛІКА НІМЕЧЧИНА

Federal Republic of Germany

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
17.08.2023

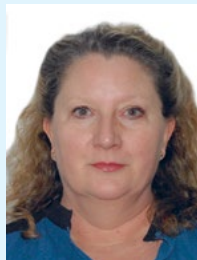
МАРТІН ЄґЕР
Martin Jäger

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Геннеке Граф фон Бассевіц (1992–1993);
Александр Арно (1993–1996);
Ебергард Гайкен (1996–2000);
Дітмар Гергард Штюдemann (2000–2006);
Райнгард Шеферс (2006–2008);
Ганс-Юрген Гаймзот (2008–2012);
Крістоф Вайль (2012–2016);
Ернст Райхель (2016–2019);
Анка Фельдгузен (2019–2023)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Hennecke Graf von Bassewitz (1992–1993);
Alexander Arnot (1993–1996);
Eberhard Heyken (1996–2000);
Dietmar Gerhard Stüdemann (2000–2006);
Reinhard Schäfers (2006–2008);
Hans-Jürgen Heimsoeth (2008–2012);
Christof Weil (2012–2016);
Ernst Reichel (2016–2019);
Anka Feldhusen (2019–2023)

КОРОЛІВСТВО НОРВЕГІЯ

Kingdom of Norway

Надзвичайна
та Повноважна Амбасадорка
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
2023

ХЕЛЕНЕ САНД АНДРЕСЕН
Helene Sand Andresen

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Ойвінд Нордслеттен (1992–1996);
Андерс Хельсет (1997–2000);
Йостейн Бернхардсен (2001–2006);
Олав Берстад (2006–2011);
Йон Елведал Фредріксен (2011–2016);
Уле Тер'є Хорпестада (2016–2020);
Ерік Сведал (2020–2023)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Øyvind Nordsletten (1992–1996);
Anders Helseth (1997–2000);
Jostein Bernhardsen (2001–2006);
Olav Berstad (2006–2011);
Jon Elvedal Fredriksen (2011–2016);
Ole Terje Horpestad (2016–2020);
Erik Svedahl (2020–2023)

ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ

United Arab Emirates

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
02.03.2017

САЛЕМ АХМЕД АЛЬ-КААБІ
Salem Ahmed AlKaabi

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Абдулсалам Хареб Обайд Аль-Румейті
(2013–2017)

Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
Abdulsalam Hareb Obaid Al Romaithi
(2013–2017)

ІСЛАМСЬКА РЕСПУБЛІКА ПАКИСТАН

Islamic Republic of Pakistan

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

21.06.2023

НАДІР ХАН
Nadir Khan

Надзвичайні

та Повноважні Посли:

Тарік Фарук Мірза (1997–2000);

Шамун Алам Хан (2000–2003);

Таджул Хак (2004–2007);

Газанфар Алі Хан (2007–2010);

А.Н. Салім Мела (2010–2012);

Ваджахат Алі Муфті (2013–2015);

Атар Аббас (2015–2017);

Захід Мубашір Шейх (2018–2020);

Ноель Ізраїль Хохар (2020–2023);

Тимчасовий повірений у справах

Вакар Ахмад (2017–2018)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:

Tariq Farouq Mirza (1997–2000);

Shamoon Alam Khan (2000–2003);

Taj ul Haq (2004–2007);

Ghazanfar Ali Khan (2007–2010);

A.N. Saleem Mela (2010–2012);

Wajahat Ali Muftee (2013–2015);

Athar Abbas (2015–2017);

Zahid Mubashir Sheikh (2018–2020);

Noel Israel Khokhar (2020–2023);

Chargé d'Affaires

Waqar Ahmad (2017–2018)

ПАЛЕСТИНА

Palestine

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

29.05.2020

ХАШЕМ ДАДЖАНІ
Hashem Dajani

Надзвичайні

та Повноважні Посли:

Валід Закут (2001–2005);

Халід Арікат (2006–2010);

Мохаммед Аль-Асаад (2010–2019);

Тимчасовий повірений у справах

Нідаль Ель-Котоб (2019–2020)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:

Valid Zakut (2001–2005);

Khalid Arikat (2006–2010);

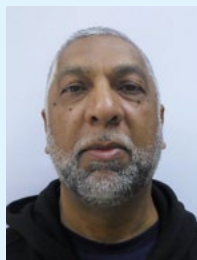
Mohammed Alasaad (2010–2019);

Chargé d'Affaires

Nidal Alqottob (2019–2020)

ПІВДЕННО-АФРИКАНСЬКА РЕСПУБЛІКА

Republic of South Africa

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
10.11.2023

ШУЕЙБ КАСУ
Shoayb Casoo

Надзвичайні та Повноважні Посли:

Діон ван Скуер (1993–1995);
Пітер ван Рензбург Хуесен (1996–1998);
Деларей ван Тондер (1999–2004);
Ашраф Сентсо (2004–2007);
Андріс Фентер (2008–2012);
Чупу Стенлі Матабата (2012–2013);
Крістіаан Альбертус Бассон (2014–2018);
Андре Йоханнес Гроєневальд (2019–2023);
Тимчасові повірені у справах:
Ілія дю Буїссон (1995–1996);
Девід де Вільє дю Буїссон (1998–1999);
Тандо Даламба (2013–2014);
Номонді Мджолі (2018–2019)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:

Dion van Schoor (1993–1995);
Peter van Rensburg Goosen (1996–1998);
Delarey van Tonder (1999–2004);
Ashraf Sentso (2004–2007);
Andries Venter (2008–2012);
Stanley Chupu Mathabatha (2012–2013);
Christiaan Albertus Basson (2014–2018);
André Johannes Groenewald (2019–2023);
Chargé d'Affaires:
Ilia du Buisson (1995–1996);
David de Vilie du Buisson (1998–1999);
Thando Dalamba (2013–2014);
Nomonde Mjoli (2018–2019)

РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА

Republic of Poland

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
16.05.2019

БАРТОШ ЦІХОЦЬКИЙ
Bartosz Cichocki

Надзвичайні

та Повноважні Посли:

Єжи Козакєвіч (1992–1997);
Єжи Бahr (1997–2001);
Марек Зюлковскі (2001–2005);
Яцек Ключковскі (2005–2010);
Генрик Літвін (2011–2016);
Ян Пекло (2016–2019).

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:

Jerzy Kozakiewicz (1992–1997);
Jerzy Bahr (1997–2001);
Marek Ziolkowski (2001–2005);
Jacek Kluczkowski (2005–2010);
Henryk Litwin (2011–2016);
Jan Piekło (2016–2019).

ПОРТУГАЛЬСЬКА РЕСПУБЛІКА

Portuguese Republic

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

29.05.2020

АНТОНІУ ВАШКУ ДА КУНЬЯ І ЛОРЕНА АЛВЕШ МАШАДУ
António Vasco da Cunha e Lorena Alves Machado

Надзвичайні

та Повноважні Посли:

Мануел Корте-Реал (1993–1998);

Антоніу ді Фарія і Майя (1999–2001);

Педру Мануел Сарменту

ді Вашконселуш-і-Каштру (2001–2004);

Жузе Мануел Пессанья Віегас (2004–2008);

Маріу Жезуш душ Сантуш (2009–2014);

Марія Кріштіна Серпа ди Алмейда (2014–2019)

Ambassadors Extraordinary

and Plenipotentiary:

Manuel Côrte-Real (1993–1998);

António de Faria e Maia (1999–2001);

Pedro Manuel Sarmiento de Vasconcelos e Castro
(2001–2004);

José Manuel Pessanha Viegas (2004–2008);

Mário Jesus dos Santos (2009–2014);

Maria Cristina Serpa de Almeida (2014–2019)

РУМУНІЯ

Romania

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

17.08.2022

АЛЕКСАНДРУ-ВІКТОР МІКУЛА
Alexandru-Victor Micula

Надзвичайні

та Повноважні Посли:

Іон Бістреану (1993–1998);

Міхай Дінуку (1998–1999);

Александру Корня (2000–2005);

Траян-Лауренцію Христия (2005–2010);

Корнел Іонеску (2010–2016);

Крістіан-Леон Цуркану (2016–2022);

Тимчасові повірені у справах:

Леонтін Пастор (1992–1993);

Корнел Іонеску (1999–2000)

Ambassadors Extraordinary

and Plenipotentiary:

Ion Bistoreanu (1993–1998);

Mihai Dinucu (1998–1999);

Alexandru Cornea (2000–2005);

Traian-Laurențiu Hristea (2005–2010);

Cornel Ionescu (2010–2016);

Cristian-Leon Țurcanu (2016–2022);

Chargé d'Affaires:

Leontin Pastor (1992–1993);

Cornel Ionescu (1999–2000)

КОРОЛІВСТВО САУДІВСЬКА АРАВІЯ

Kingdom of Saudi Arabia

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
30.07.2020

МОХАММЕД СУЛАЙМАН АЛЬМУШТЕР АЛЬЖЕБРІН
Mohammed Sulaiman Almussher Aljebreen

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Джудія Алхазал (2010–2019);
Тимчасовий повірений у справах
Мохаммад Алангрі (2019–2020)

Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
Judiya Alhathal (2010–2019);
Chargé d'Affaires
Mohammad Alangri (2019–2020)

РЕСПУБЛІКА СЕРБІЯ

Republic of Serbia

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Горан Алексич (2005–2009);
Душан Лазич (2009–2013);
Раде Булатович (2013–2020);
Аца Йованович (2020–2023)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Goran Aleksich (2005–2009);
Dusan Lazic (2009–2013);
Rade Bulatović (2013–2020);
Aca Jovanovic (2020–2023)

СЛОВАЦЬКА РЕСПУБЛІКА

Slovak Republic

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
21.09.2018

МАРЕК ШАФІН
Marek Šafin

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Роберт Гаренчар (1993–1995);
Йозеф Мігаш (1995–1996);
Василь Гривна (1999–2005);
Урбан Руснак (2005–2009);
Павол Гамжік (2009–2014);
Юрай Сівачек (2014–2018);
Тимчасова повірена у справах
Ольга Мігаликова (1996–1999)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Robert Harenčár (1993–1995);
Jozef Migaš (1995–1996);
Vasil' Grivna (1999–2005);
Urban Rusnák (2005–2009);
Pavol Hamžík (2009–2014);
Juraj Siváček (2014–2018);
Chargé d'Affaires
Ol'ga Miháliková (1996–1999)

РЕСПУБЛІКА СЛОВЕНІЯ

Republic of Slovenia

Надзвичайна
та Повноважна Амбасадорка
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
27.09.2023

МАТЕЯ ПРЕВОЛЬШЕК
Mateja Prevolšek

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Прімож Шеліго (2004–2008);
Наташа Прах (2014–2018);
Томаж Менцін (2019–2023);
Тимчасові повірені у справах:
Боріс Голе (2008–2010);
Наташа Прах (2010–2014);
Матея Крачун (2018–2019)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Primož Šeligo (2004–2008);
Nataša Prah (2014–2018);
Tomaž Mencin (2019–2023);
Chargé d'Affaires a.i.:
Boris Gole (2008–2010);
Nataša Prah (2010–2014);
Mateja Kračun (2018–2019)

СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ

United States of America

Надзвичайна
та Повноважна Амбасадорка
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
02.06.2022

БРІДЖЕТ ЕНН БРІНК
Bridget Ann Brink

Надзвичайні та Повноважні Посли:
Роман Попадюк (1992–1993);
Вільям Грін Міллер (1993–1998);
Стівен Карл Пайфер (1998–2000);
Карлос Паскуаль (2000–2003);
Джон Гербст (2003–2006);
Вільям Б. Тейлор Дж. (2006–2009);
Джон Ф. Теффт (2009–2013);
Джеффри Р. Пайетт (2013–2016);
Марі Йованович (2016–2019);
Тимчасові повірені у справах:
Вільям Б. Тейлор Дж. (2019–2020);
Крістіна Квін (2020–2022)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:
Roman Popadiuk (1992–1993);
William Green Miller (1993–1998);
Steven Carl Pifer (1998–2000);
Carlos Pascual (2000–2003);
John Herbst (2003–2006);
William B. Taylor Jr. (2006–2009);
John F. Tefft (2009–2013);
Geoffrey R. Pyatt (2013–2016);
Marie Yovanovitch (2016–2019);
Chargé d'Affaires:
William B. Taylor Jr. (2019–2020);
Kristina Kvien (2020–2022)

РЕСПУБЛІКА СУДАН

Republic of the Sudan

Тимчасовий повірений
у справах
Chargé
d'affaires a.i
2023

РОДВАН ОСМАН САІД ІБРАГІМ
Rodwan Osman Said Ibrahim

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Анас Ельтаєб Ельгаїлані Мустафа (2013–2017);
Мохамед Еїса Ісмаїл Дахаб (2018–2021);
Тимчасові повірені у справах:
Осама Алі Саріх Рабіх (2017);
Окаша Ельдов Мохаммед Ельмахі (2021–2023)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Anas Eltayeb Elgailani Mustafa (2013–2017);
Mohamed Eisa Ismail Dahab (2018–2021);
Chargé d'Affaires:
Osama Ali Sarih Rabih (2017);
Okasha Eldow Mohammed Elmahi (2021–2023)

РЕСПУБЛІКА ТАДЖИКИСТАН

Republic of Tadjikistan

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
11.12.2020

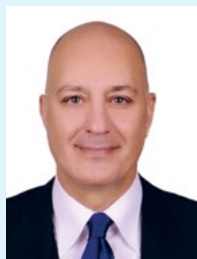
ДАВЛАТАЛІ НАЗРІЗОДА
Davlatali Nazrizoda

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Сафар Сафаров (2001–2007);
Абдулмаджид Достієв (2008–2010);
Шухрат Султонов (2010–2015);
Файзулло Холбобоев (2015–2020)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Safar Safarof (2001–2007);
Abdumajid Dostiev (2008–2010);
Shukhrat Sultonov (2010–2015);
Fayzullo Kholboboev (2015–2020)

РЕСПУБЛІКА ТУРЕЧЧИНА

The Republic of Türkiye

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
2023

МУСТАФА ЛЕВЕНТ БІЛЬГЕН
Mustafa Levent Bilgen

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Аджар Гермен (1992–1997);
Альп Караосманоглу (1997–2001);
Алі Більге Джанкорель (2001–2005);
Ердоган Шеріф Ішджан (2005–2009);
Ахмет Бюлент Меріч (2009–2012);
Мехмет Самсар (2012–2014);
Йонет Дж. Тезель (2014–2019);
Ягмур Ахмет Гюльдере (2019–2023)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Acar Germen (1992–1997);
Alp Karaosmanoğlu (1997–2001);
Ali Bilge Cankorel (2001–2005);
Erdoğan Şerif Işcan (2005–2009);
Ahmet Bülent Meriç (2009–2012);
Mehmet Samsar (2012–2014);
Yönet C. Tezel (2014–2019);
Yağmur Ahmet Güldere (2019–2023)

ТУРКМЕНИСТАН

Turkmenistan

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
20.01.2020

ТОЙЛИ АТАЄВ
Toyly Atayev

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Недірмамед Аловов (1995–1999);
Аман-Гельди Байрамов (1999–2005);
Нурберди Аманмуратов (2010–2018);
Тимчасовий повірений у справах
Какаджан Сапаралієв (2019)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Nedirmamed Alovov (1995–1999);
Aman Geldi Bairamov (1999–2005);
Nurberdy Amanmuradov (2010–2018);
Chargé d'Affaires
Kakajan Saparaliyev (2019)

УГОРЩИНА

Hungary

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
27.09.2023

АНТАЛ ХЕІЗЕР
Antal Heizer

Надзвичайні та Повноважні Посли:
Андраш Палді (1992);
Іштван Варга (1992–1995);
Лоранд Тот (1995–1997);
Янош Кішфалві (1997–2001);
Ференц Контра (2001–2002);
Янош Тот (2003–2007);
Андраш Баршонь (2007–2010);
Міхаль Баєр (2011–2014);
Д-р Ерно Кешкен (2014–2018);
Іштван Ійджартто (2018–2023);
Тимчасовий повірений у справах
Міклош Шандор Мороц (2010–2011)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:
Páldi András (1992);
Varga István (1992–1995);
Dr. Tóth Lóránd (1995–1997);
Kisfalvi János (1997–2001);
Kontra Ferenc (2001–2002);
Tóth János (2003–2007);
Bársony András (2007–2010);
Mihály Bayer (2011–2014);
Dr. Ernő Keskeny (2014–2018);
István Íjgyártó (2018–2023);
Chargé d'Affaires
Mórocz Miklós Sándor (2010–2011)

РЕСПУБЛІКА УЗБЕКИСТАН

Republic of Uzbekistan

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

11.12.2020

АЛІШЕР АНВАРОВИЧ КУРМАНОВ
Alisher Kurmanov

Надзвичайні

та Повноважні Посли:

Шамансур Шахалілович Шахалілов (1999–2003);

Равшанбек Азадбекович Алімов (2003–2006);

Ілхом Уткурович Хайдаров (2006–2009);

Алішер Хабібullaєвич Абдуалієв (2012–2019);

Тимчасові повірені у справах:

Алішер Анварович Агзамходжаєв (1996–1998);

Батир Пулатович Юсупов (2009–2012);

Баходир Юлдашевич Ібрагімов (2019–2020)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:

Shamansur Shahalilov (1999–2003);

Ravshanbek Alimov (2003–2006);

Ilhom Haidarov (2006–2009);

Alisher Abdualiev (2012–2019);

Chargé d'Affaires:

Alisher Ahzamhodzhayev (1996–1998);

Batyr Pulatovich Yusupov (2009–2012);

Bakhodir Ibragimov (2019–2020)

ФІНЛЯНДСЬКА РЕСПУБЛІКА

Republic of Finland

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary

26.08.2022

ЯАККО ЛЕХТОВІРТА
Jaakko Lehtovirta

Надзвичайні

та Повноважні Посли:

Ерік Ульфстедт (1993–1996);

Мартті Ісоаро (1996–2000);

Тімо Юхані Репо (2000–2003);

Лаура Рейніля (2003–2007);

Крістер Міккелссон (2007–2011);

Ар'я Макконен (2011–2015);

Юха Віртанен (2015–2019);

Пяйві Лайне (2019–2022)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:

Erik Ulfstedt (1993–1996);

Martti Isoaro (1996–2000);

Timo Juhani Repo (2000–2003);

Laura Reinilä (2003–2007);

Christer Michelsson (2007–2011);

Arja Makkonen (2011–2015);

Juha Virtanen (2015–2019);

Päivi Laine (2019–2022)

ФРАНЦУЗЬКА РЕСПУБЛІКА

French Republic

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
27.09.2023

ГАЕЛЬ ВЕСЬЄР
Gaël Veyssière

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Юг Перне (1992–1993);
Мішель Песік (1993–1995);
Домінік Шасар (1995–1997);
Паскаль Фієскі (1997–2001);
Філіп де Сюремен (2002–2005);
Жан-Поль Везіан (2005–2008);
Жак Фор (2008–2011);
Ален Ремі (2011–2015);
Ізабель Дюмон (2015–2019);
Етьєн Де Понсен (2019–2023)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Hugues Pernet (1992–1993);
Michel Peissik (1993–1995);
Dominique Chassard (1995–1997);
Pascal Fieschi (1997–2001);
Philippe de Suremain (2002–2005);
Jean-Paul Veziant (2005–2008);
Jacques Faure (2008–2011);
Alain Remy (2011–2015);
Isabelle Dumont (2015–2019);
Etienne de Poncins (2019–2023)

РЕСПУБЛІКА ХОРВАТІЯ

Republic of Croatia

Надзвичайна
та Повноважна Амбасадорка
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
16.05.2019

АНИЦА ДЖАМИЧ
Anica Djamić

Надзвичайні та Повноважні Посли:
Івіца Трнокоп (1992);
Онесін Цвітан (1992–1995);
Джуро Відмарович (1995–1999);
Мар'ян Комбол (1999–2000);
Маріо Миколіч (2002–2006);
Желько Кірінчич (2007–2012);
Томіслав Відосевіч (2012–2018);
Тимчасові повірені у справах:
Мірко Танкосіч (2000–2002);
Кармен Флоршич (2018–2019)

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary:
Ivica Trnokok (1992);
Onesin Cvitan (1992–1995);
Djuro Vidmarovic (1995–1999);
Marjan Kombol (1999–2000);
Mario Mikolic (2002–2006);
Zeljko Kirincic (2007–2012);
Tomislav Vidosevic (2012–2018);
Chargé d'Affaires:
Mirko Tankosic (2000–2002);
Carmen Floršic (2018–2019)

ЧЕСЬКА РЕСПУБЛІКА

Czech Republic

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
2023

РАДЕК ПЕХ
Radek Pech

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Павел Маша (1993–1997);
Йозеф Врабець (1997–2002);
Карел Штіндл (2002–2007);
Ярослав Башта (2007–2010);
Іван Почух (2011–2016);
Радек Матула (2017–2023);
Тимчасові повірені у справах:
Вітєзслав Півонька (2010–2011);
Зденька Цаїсова (2016–2017)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Pavel Máša (1993–1997);
Josef Vrabec (1997–2002);
Karel Štindl (2002–2010);
Jaroslav Bašta (2007–2010);
Ivan Počuch (2011–2016);
Radek Matula (2017–2023);
Chargé d'Affaires:
Vítězslav Pivoňka (2010–2011);
Zdeňka Caisová (2016–2017)

ЧОРНОГОРІЯ

Montenegro

Тимчасовий повірений
у справах
Chargé
d'Affaires
2023

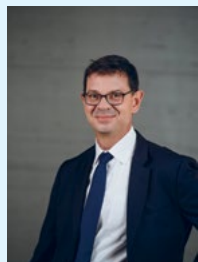
МИРОСЛАВ РАДОЇЧИЧ
Miroslav Radojičić

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Любомір Мішурович (2016–2020);
Драгіца Понорац (2020–2023);
Тимчасова повірена у справах
Іванна Булатович (2020)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Ljubomir Misurovic (2016–2020);
Dragica Ponorac (2020–2023);
Chargé d'Affaires
Ivana Bulatovic (2020)

ШВЕЙЦАРСЬКА КОНФЕДЕРАЦІЯ

Swiss Confederation

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
21.06.2023

ФЕЛІКС БАУМАНН

Félix Baumann

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Армен Каммер (1993–1996);
Сільвія Паулі (1996–1999);
Жан-Франсуа Каммер (2000–2005);
Крістіан Феслер (2005–2007);
Георг Цублер (2007–2011);
Крістіан Шьоненбергер (2011–2015);
Гійом Шойрер (2015–2019);
Клод Вільд (2019–2023)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Armen Kammer (1993–1996);
Sylvia Pauli (1996–1999);
Jean-Francois Kammer (2000–2005);
Christian Fesler (2005–2007);
Georg Zubler (2007–2011);
Christian Schoenenberger (2011–2015);
Guillaume Scheurer (2015–2019);
Claude Wild (2019–2023)

КОРОЛІВСТВО ШВЕЦІЯ

Kingdom of Sweden

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
17.08.2023

МАРТІН ОБЕРГ

Martin Åberg

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Мартін Халлквіст (1992–1996);
Йоран Сігурд Якобссон (1996–2000);
Свен Улоф Оке Петерсон (2000–2004);
Йон-Крістер Оландер (2004–2009);
Стефан Гуллгрєн (2009–2013);
Андреас фон Бекерат (2013–2016);
Мартін Хагстрьом (2016–2019);
Тобіас Тибєрг (2019–2023)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Martin Halkquist (1992–1996);
Joran Sigurd Jacobson (1996–2000);
Sven Olof Åke Peterson (2000–2004);
John Christer Åhlander (2004–2009);
Stefan Gullgren (2009–2013);
Andreas von Beckerath (2013–2016);
Martin Hagström (2016–2019);
Tobias Thyberg (2019–2023)

ЯПОНІЯ

Japan

Надзвичайний
і Повноважний Посол
Ambassador Extraordinary
and Plenipotentiary
09.12.2021

КУНІНОРИ МАЦУДА
Kuninori Matsuda

Надзвичайні
та Повноважні Посли:
Суміо Едамура (1992–1993);
Шоджі Сuedзава (1993–1996);
Юджі Курокава (1996–1999);
Хітоші Хонда (1999–2002);
Кішічіро Амае (2002–2005);
Муцуо Мабучі (2005–2008);
Тадаші Ідзава (2008–2011);
Тоїчі Саката (2011–2014);
Шігекі Сумі (2014–2019);
Такаші Курай (2019–2021)

Ambassadors Extraordinary
and Plenipotentiary:
Sumio Edamura (1992–1993);
Shoji Suezawa (1993–1996);
Yuji Kurokawa (1996–1999);
Hitoshi Honda (1999–2002);
Kishichiro Amae (2002–2005);
Mutsuo Mabuchi (2005–2008);
Tadashi Izawa (2008–2011);
Toichi Sakata (2011–2014);
Shigeki Sumi (2014–2019);
Takashi Kurai (2019–2021)

Представники України при міжнародних організаціях

Representatives of Ukraine to International Organisations

Відомості станом
на жовтень 2023 року. Можливі зміни
в складі керівників дипломатичних місій
будуть у наступному випуску щорічника

*Під час підготовки щорічника
використано матеріали
Міністерства закордонних справ України*

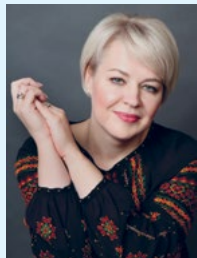
Data as of October 2023.
Possible changes in the list of heads
of diplomatic missions
will be provided in the next issues of the yearbook

*The preparation of the yearbook
was informed by materials
of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine*

МІСІЯ УКРАЇНИ ПРИ НАТО

Mission of Ukraine to NATO

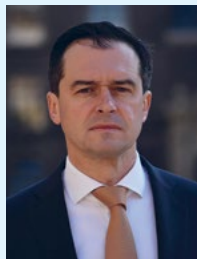
Глава
Місії України при НАТО
Head of Ukraine's
Mission to NATO
2021

НАТАЛІЯ ГАЛІБАРЕНКО

Nataliia Galibarenko

ПРЕДСТАВНИЦТВО УКРАЇНИ ПРИ ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Mission of Ukraine to the European Union

Представник України при Європейському Союзі
та Європейському Співтоваристві з атомної енергії
Head of the Mission of Ukraine to the European Union
and the European Atomic Energy Community
2021

ВСЕВОЛОД ЧЕНЦОВ

Vsevolod Chentsov

ПОСТІЙНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО УКРАЇНИ ПРИ ВІДДІЛЕННІ ООН ТА ІНШИХ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ У ЖЕНЕВІ

Permanent Mission of Ukraine to the UN Office and other International Organizations in Geneva

Постійна представниця України при Відділенні ООН
та інших міжнародних організаціях у Женеві (Швейцарія)
Permanent Representative of Ukraine to the UN Office and other
international organizations in Geneva (Switzerland)
2021

ЄВГЕНІЯ ФІЛІПЕНКО

Yevheniia Filipenko

ПОСТІЙНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО УКРАЇНИ ПРИ РАДІ ЄВРОПИ

Permanent Representation of Ukraine to the Council of Europe

Постійний представник України
при Раді Європи
Permanent Representative of Ukraine
to the Council of Europe
24.12.2019

БОРИС ТАРАСЮК
Borys Tarasyuk

ПОСТІЙНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО УКРАЇНИ ПРИ ООН

Permanent Mission of Ukraine to the United Nations

Постійний представник України
при ООН
Permanent Representative of Ukraine
to the UN
18.12.2019

СЕРГІЙ КИСЛИЦЯ
Sergiy Kyslytsya

ПОСТІЙНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО УКРАЇНИ ПРИ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ У ВІДНІ

Permanent Mission of Ukraine
to the International Organizations in Vienna

Постійний представник України
при міжнародних організаціях у Відні (Австрія)
Permanent Representative of Ukraine
to the International Organizations in Vienna (Austria)
01.07.2019

ЄВГЕНІЙ ЦИМБАЛЮК
Evhenii Tsymbaliuk

ПОСТІЙНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО УКРАЇНИ ПРИ ЮНЕСКО

Permanent Mission of Ukraine to UNESCO

Постійний
представник
Permanent
Delegate
2023

ВАДИМ ОМЕЛЬЧЕНКО
Vadym Omelchenko

МІЖНАРОДНА МОРСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ (ІМО)

International Maritime Organization (IMO)

Представники міжнародних організацій в Україні

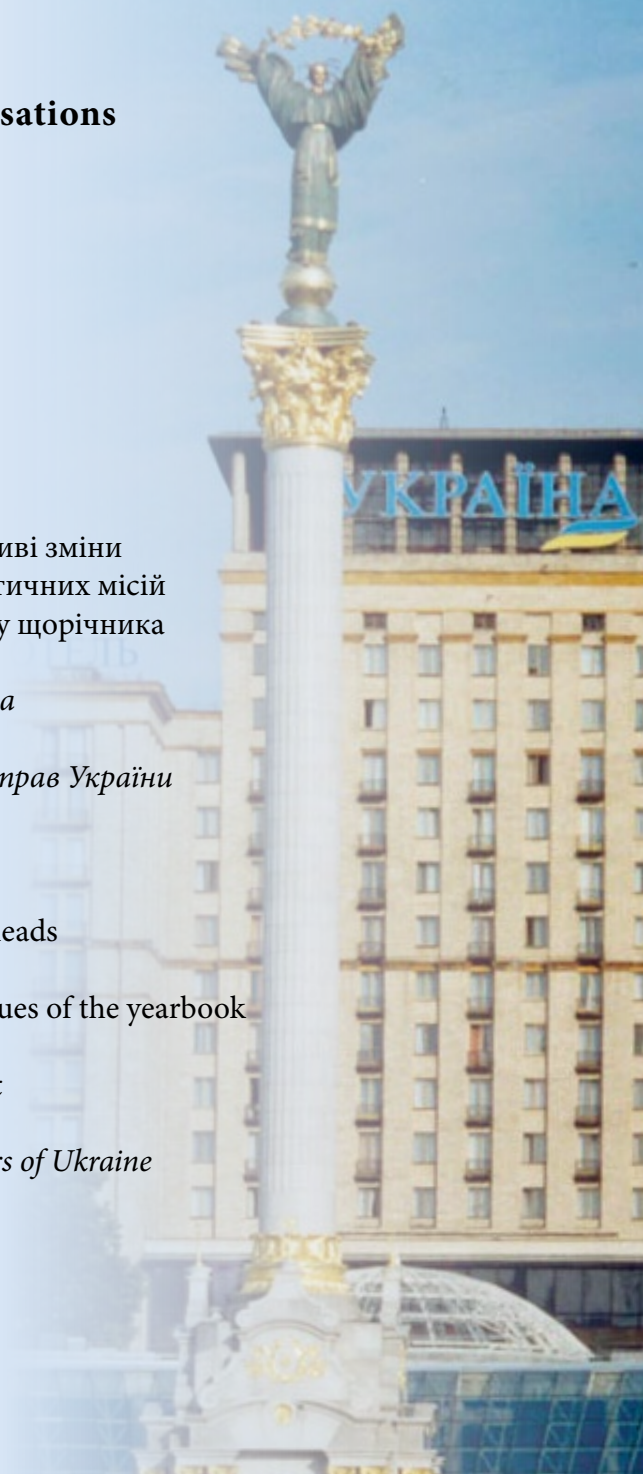
Representatives of International Organisations in Ukraine

Відомості станом
на жовтень 2023 року. Можливі зміни
в складі керівників дипломатичних місій
будуть у наступному випуску щорічника

*Під час підготовки щорічника
використано матеріали
Міністерства закордонних справ України*

Data as of October 2023.
Possible changes in the list of heads
of diplomatic missions
will be provided in the next issues of the yearbook

*The preparation of the yearbook
was informed by materials
of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine*

ПРЕДСТАВНИЦТВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Delegation of the European Union to Ukraine

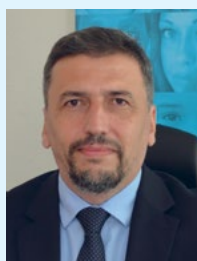

Посол,
Голова Представництва
Ambassador,
Head of the EU Delegation

КАТАРИНА МАТЕРНОВА
Katarina Mathernova

ОФІС РАДИ ЄВРОПИ В УКРАЇНІ

Council of Europe Office in Ukraine

Голова
Офісу
Head
of Office

МАЧЕЙ ЯНЧАК
Maciej Janczak

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗА ДЕМОКРАТІЮ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК – ГУАМ

Organization for Democracy and Economic Development – GUAM

Генеральний секретар ГУАМ
GUAM Secretary General

АЛТАЙ ЕФЕНДІЄВ
Altai Efendiev

ПРЕДСТАВНИЦТВО НАТО В УКРАЇНІ

NATO Representation to Ukraine

Офіс зв'язку НАТО

NATO Liaison Office

Голова Представництва НАТО в Україні,
Директор Офісу зв'язку НАТО
Head of the NATO Representation to Ukraine,
Director of the NATO Liaison Office

КАРЕН МАКТІР
Karen McTear

Центр інформації та документації НАТО в Україні

NATO Information and Documentation Centre in Ukraine

Директор Центру інформації та
документації НАТО в Україні
Director of the NATO Information
and Documentation Centre in Ukraine

ВІНЕТА КЛЯЙНЕ
Vineta Kleine

УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ЦЕНТР (УНТЦ)

Science and Technology Center in Ukraine (STCU)

Виконавчий директор
Executive Director

КУРТІС М. БЕЛАЯЧ
Curtis M. Bjelajac

ОРГАНІЗАЦІЯ З БЕЗПЕКИ ТА СПІВРОБІТНИЦТВА В ЄВРОПІ

Organization for Security and Co-operation in Europe

Координатор проєктів в Україні

Project Co-ordinator in Ukraine

Спеціальний представник Головування в ОБСЄ –
Координатор проєктів ОБСЄ в Україні
Special Representative of the Chairman-In-Office –
Project Co-ordinator in Ukraine

МАРСЕЛЬ ПЕШКО
Marcel Peško

Програма підтримки для України

Support Programme for Ukraine

Керівник
Програми підтримки
Support
Programme Manager

П'ЄР БОССАН
Pierre Baussand

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК

European Investment Bank

Голова представництва
Європейського інвестиційного банку в Україні
Head of EIB representation
in Ukraine

ЖАН-ЕРІК ДЕ ЗАГОН
Jean-Erik de Zagon

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ БАНК РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА РОЗВИТКУ

European Bank for Reconstruction and Development

Керуючий Директор ЄБРР
у країнах Східної Європи та Кавказу
EBRD Managing Director
for Eastern Europe and Caucasus

МАТТЕО ПАТРОНЕ
Matteo Patrone

МІЖНАРОДНА ФІНАНСОВА КОРПОРАЦІЯ (МФК)

International Finance Corporation (IFC)

Голова регіонального представництва
МФК в Україні та Молдові
IFC Regional Manager for Ukraine
and Moldova

ЛІСА КЕСТНЕР
Lisa Kaestner

МІЖНАРОДНИЙ ВАЛЮТНИЙ ФОНД (МВФ)

International Monetary Fund (IMF)

Постійний
Представник МВФ
IMF Resident
Representative

ВАГРАМ СТЕПАНЯН
Vahram Stepanyan

СВІТОВИЙ БАНК

World Bank

Голова Представництва Світового Банку
в Україні
Country Manager
for Ukraine

ГЕВОРГ САРКІСЯН
Gevorg Sargsyan

МІСІЯ МІЖНАРОДНОГО КОМІТЕТУ ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА

Mission of the International Committee of the Red Cross in Ukraine

Глава Місії
Міжнародного Комітету Червоного Хреста в Україні
Head of Mission
of the International Committee of the Red Cross to Ukraine

ЮРГ ЕГЛІН
Jürg Eglin

МІЖНАРОДНА ФЕДЕРАЦІЯ ТОВАРИСТВ ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА І ЧЕРВОНОГО ПІВМІСЯЦЯ

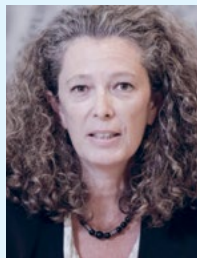
Delegation of the International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC)

Голова
Представництва МФТЧХ і ЧП в Україні
Head of Delegation,
Ukraine

ДЕВІД ФІШЕР
David Fisher

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ United Nations Office in Ukraine

Координаторка системи ООН,
Координаторка з гуманітарних питань в Україні
UN Resident Co-ordinator,
Humanitarian Co-ordinator in Ukraine

ДЕНІЗ БРАУН
Denise Brown

ВСЕСВІТНЯ ОРГАНІЗАЦІЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я (ВООЗ) World Health Organization (WHO)

Представник ВООЗ
та Глава Бюро ВООЗ в Україні
WHO Representative
and Head of the WHO Country Office in Ukraine

Д-Р ЯРНО ХАБІХТ
Dr Jarno Habicht

ДИТЯЧИЙ ФОНД ООН (ЮНІСЕФ) United Nations Children's Fund (UNICEF)

Голова Представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ)
в Україні
UNICEF Representative
to Ukraine

МУНІР МАМЕДЗАДЕ
Munir Mammadzade

**МІЖНАРОДНА ОРГАНІЗАЦІЯ З МІГРАЦІЇ (МОМ),
ПРЕДСТАВНИЦТВО В УКРАЇНІ**
International Organization for Migration (IOM), Mission in Ukraine

Голова
Представництва
Chief
of Mission

АЛЕССІЯ СКІАВОН
Alessia Schiavon

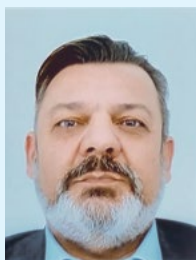
**УПРАВЛІННЯ ВЕРХОВНОГО КОМІСАРА ООН
У СПРАВАХ БІЖЕНЦІВ (УВКБ ООН)**
United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR)

Представниця УВКБ ООН
в Україні
UNHCR Representative
in Ukraine

КАРОЛІНА ЛІНДХОЛЬМ БІЛЛІНГ
Karolina Lindholm Billing

**ФОНД НАРОДОНАСЕЛЕННЯ ООН
(ФН ООН)**
UN Population Fund (UNFPA)

Представник ФН ООН
в Україні
UNFPA Representative
in Ukraine

МАССІМО ДІАНА
Massimo Diana

МОНІТОРИНГОВА МІСІЯ ООН З ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

UN Human Rights Monitoring Mission in Ukraine

Голова Моніторингової місії ООН
з прав людини
Head of the UN Human Rights Monitoring Mission
in Ukraine

ДАНІЕЛЬ БЕЛЛЬ
Danielle Bell

ПРОГРАМА РОЗВИТКУ ООН (ПР ООН)

United Nations Development Programme (UNDP)

Постійний представник ПРООН
в Україні
Resident Representative,
UNDP in Ukraine

ЯКО СІЛЬЄ
Jaco Cilliers

УПРАВЛІННЯ ООН З ОБСЛУГОВУВАННЯ ПРОЕКТІВ (ЮНОПС)

United Nations Office for Project Services (UNOPS)

Директор офісу ЮНОПС
в Україні
UNOPS Ukraine
Country Director

ТІМ ЛАРДНЕР
Tim Lardner

УПРАВЛІННЯ ООН З КООРДИНАЦІЇ ГУМАНІТАРНИХ СПРАВ

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs

Голова Управління ООН
з координації гуманітарних справ (УКГС)
Head of UN OCHA Ukraine

САРА ХІЛДІНГ ДЕР ВЕДУВЕН
Sarah Hilding der Weduwen

ПРОДОВОЛЬЧА ТА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ (ФАО)

Food and Agriculture Organization of the UN (FAO)

Призначений відповідальний службовець,
Голова офісу ФАО в Україні
Designated Responsible Officer,
Head of FAO Ukraine Country Office

П'ЄР ВОТЬЄ
Pierre Vauthier

СТРУКТУРА ООН З ПИТАНЬ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ ТА РОЗШИРЕННЯ ПРАВ І МОЖЛИВОСТЕЙ ЖІНОК (СТРУКТУРА ООН ЖІНКИ)

United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women (UN Women)

Представниця ООН Жінки
в Україні
Representative,
UN Women Ukraine

САБІН ФРЕЙЗЕР ГЮНЕС
Sabine Freizer Gunes

МІЖНАРОДНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАЦІ (МОП)

International Labour Organization (ILO)

Національний координатор МОП
в Україні
ILO National Coordinator
for Ukraine

СЕРГІЙ САВЧУК
Sergiy Savchuk

ПРОГРАМА «ВОЛОНТЕРИ ООН»

United Nations Volunteers Programme (UNV)

Координатор Програми Волонтери
ООН в Україні
UNV Country Coordinator
in Ukraine

ЮРІЙ САВКО
Yuriy Savko

ДЕПАРТАМЕНТ ООН З ПОЛІТИЧНИХ ТА МИРОБУДІВНИЧИХ ПИТАНЬ В УКРАЇНІ

UN Department of Political and Peacebuilding Affairs in Ukraine

Керівник Департаменту ООН
з політичних та миробудівничих питань в Україні
Chief, UN DPPA
in Ukraine

МАНУЕЛЬ ФІЛОН МОРАР
Manuel Filon Morar

ОБ'ЄДНАНА ПРОГРАМА ООН З ВІЛ/СНІД В УКРАЇНІ

Joint United Nations Programme on HIV/AIDS (UNAIDS)

Директор ЮНЕЙДС
в Україні
UNAIDS Country Director
in Ukraine

РОМАН ГАЙЛЕВИЧ
Raman Hailevich

УПРАВЛІННЯ ООН З НАРКОТИКІВ І ЗЛОЧИННОСТІ

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC)

Голова Програмного Офісу Управління ООН
з наркотиків і злочинності (УНЗ ООН) в Україні
Head of the Programme Office, United Nations Office
on Drugs and Crime (UNODC), Ukraine

ХАРШЕТ ВІРК
Harsheth Virk

*З електронною версією
дипломатичного корпусу можна
ознайомитися за QR-кодом:*

*You can view the e-copy of the
diplomatic corps by scanning
the QR code:*

Сергій ТОЛСТОВ,
завідувач відділу трансатлантичних досліджень
Державної установи
«Інститут всесвітньої історії НАН України»

ФРАНЦУЗЬКІ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ІНІЦІАТИВИ В ПЕРІОД ПРЕЗИДЕНТСТВА ЕММАНЮЕЛЯ МАКРОНА

Анотація. Підґрунтям зовнішньополітичної концепції Франції за президентства Е. Макрона є проактивна політика, спрямована на зміцнення європейської стратегічної автономії в міжнародних відносинах та оборонній сфері. Співпраця країн ЄС щодо безпеки й оборони розвивається за двома основними напрямками. Останніми роками країни Західної Європи висунули щонайменше 5 окремих ініціатив для поглиблення політичних і безпекових зв'язків країн ЄС та їхніх партнерів у європейському географічному просторі. Серед них французькі – Європейська ініціатива втручання (EI2) 2018 року та Європейське політичне співтовариство (ЄПС) 2022 року.

З огляду на російську загрозу, Е. Макрон жорстко наполягає на потребі уникнути прямого воєнного конфлікту країн ЄС і НАТО з росією. Водночас президент висловлює готовність і далі допомагати Україні у відсічі російської агресії та закликає уряди країн ЄС і НАТО переглянути формат підтримки України, щоб досягнути бажаного результату з урахуванням перспективи довготривалості російсько-української війни у формі конфлікту середньої та високої інтенсивності.

Ключові слова: Макрон, Франція, європейські ініціативи, оборонний потенціал, воєнний конфлікт, російсько-українська війна.

Роль Франції у європейській та світовій політиці залишається чутливим елементом французького національного політичного дискурсу. У практичній площині проблема зводиться до засобів, що мають забезпечувати країні статус великої держави, який, з одного боку, вимагає активної дипломатії, значних витрат на оборону й утримання військової присутності у заморських департаментах, володіннях і військових базах, а з іншого – загострює дисбаланс між проголошеними ініціативами та реальними можливостями, що подекуди докучає партнерам і союзникам.

25-й Президент Французької Республіки Е. Макрон, котрий був обраний у другому турі на виборах 7 травня 2017 року та здобув повторну перемогу на виборах 24 квітня 2022 року, прийшов до влади під гаслом оновлення та модернізації державної політики у річницю вимог ХХІ ст.

У його передвиборчій програмі питання зовнішньої політики були викладені переважно в дусі прагнення подолати наслідки фінансово-економічної кризи 2008–2009 років, включно з бюджетно-борговими дисбалансами в країнах єврозони, зниженням конкурентоспроможності європейських економік і міграційною загрозою. Е. Макрон закликав «побудувати Європу, яка нас захищає», а відтак спроможна дати спільну європейську відповідь на виклики ХХІ ст. у сфері безпеки, торговельних конфліктів, цифровізації, міграцій і зміни клімату [1]. В основі такого підходу – ідея «об'єднати народи Європи в міждержавну федерацію», яка посилить Францію, а відновлення конкурентоспроможності французької економіки зміцнить як позиції країни у світі, так і міжнародний вплив ЄС загалом. Пропонуючи подальшу конвергенцію країн-членів ЄС у галузі безпеки, Е. Макрон висловив ідею створити Європейський фонд оборони, спільний штаб для підготовки та проведення воєнних операцій, посилити захист зовнішніх кордонів ЄС і, нарешті, сформувавши «Раду Безпеки» ЄС.

У роки президентства зовнішня політика Е. Макрона вочевидь не обмежувалася сферою традиційних інтересів Франції в Європі, Західній Африці та на Близькому Сході й тяжіла до глобальних обширів. Політичне позиціонування французького уряду було позначено низкою ініціатив, спрямованих на зміцнення європейської стратегічної автономії, активізацію військово-технічної співпраці, формування добровільних багатонаціональних військових структур поза межами ЄС і НАТО й, нарешті, на розвиток загальноєвропейського діалогу.

Міжнародна політика Франції останнього десятиліття привертає значну увагу дослідників. Серед новітніх праць іноземних (переважно французьких) авторів, у яких розглянуто зовнішню політику й ініціативи Е. Макрона, слід виділити наукові розвідки Бернара Доле [2], Мішеля Дюкло [3], Ізабелі Лассер [4], Ганса Старка [5], Ніка Вітні [6]. Є також окремі праці українських дослідників [7; 8] про проблеми європейської політики. Втім, враховуючи роль Франції в сучасній європейській політиці, зміст і спрямування європейських ініціатив французького керівництва заслуговують на окремий розгляд.

Мета статті – виявити політичні цілі та проаналізувати мотивації основних зовнішньополітичних ініціатив Франції в роки президентства Е. Макрона.

Динаміка французької зовнішньополітичної концепції

Франція, разом із ФРН, відіграє вкрай важливу роль у європейській політиці, моделюючи загальні тенденції та динаміку розвитку ЄС. Водночас у середовищі французької політичної еліти тривалий час можна було простежувати змістовні суперечності між прибічниками наголошу на реалізації національних цілей через інтеграцію та прихильниками традиції голлізму, котрі вбачали в інтеграції певну перешкоду для суверенітету та незалежного курсу на міжнародній арені. Зазначимо, що за часів Шарля де Голля (1958–1974 рр.) Уряд Франції, посиляючись на загрозу послаблення суверенітету, стримував федералістські тенденції у розвитку Європейських співтовариств. Франція блокувала розширення прав Європейського парламенту в бюджетній сфері та наполягала на закріпленні принципу однаковості під час ухвалення рішень, які стосувалися життєво важливих інтересів окремих країн-членів ЄЕС. Водночас країна обставала за об'єднання Європи на засадах загальноєвропейської конфедерації.

Наступники Ш. де Голля – Жорж Помпиду (1969–1974 рр.) і Валері Жискар д'Естен (1974–1981 рр.) – активізували участь Франції у європейській інтеграційній взаємодії, що сприяло «європеїзації» французької економіки, зростанню впливу Франції в межах ЄС і посиленню суперництва з ФРН. На думку французьких дослідників, змістовний «розрив» із традицією голлізму стався лише із затвердженням постголлістського стилю правління під час президентства Ніколя Саркозі (2007–2012 рр.), котрий артикулював на потребу «оновлення» Франції [9]. Постголлістський підхід до проблем внутрішньої і зовнішньої політики зміцнів за президентства соціаліста Франсуа Олланда (2012–2017 рр.).

Постголлістська тенденція, до представників якої політичні оглядачі зараховують і Е. Макрона, успадкувала від голлізму такі організаційні властивості, як прагматизм і адаптивність, що були також у політиці й ініціативах Н. Саркозі та Ф. Олланда. Другою ознакою спадковості можна вважати налаштованість французьких президентів запобігати скороченню глобальної ролі та політичної ваги країни. В цьому контексті Е. Макрон обіцяв відновити конкурентоспроможність економіки, глибоко реформувати ЄС, переглянути його функціональну модель і врегулювати кризу, яка зумовила вихід Сполученого Королівства зі складу ЄС і створила таку небезпеку, як загроза приходу до влади французької партії «Національний фронт». У сфері оборони та євроатлантичної співпраці Е. Макрон пропонував збільшити військові видатки до 2% ВВП й активізувати протидію тероризму, включно з розробкою «дорожньої мапи» спільно з партнерами в міжнародній коаліції, створеній для боротьби проти ІДІЛ.

У програмній промові в Сорбонні (26 вересня 2017 р.) Е. Макрон висунув низку ідей і пропозицій, які позначили напрями його подальших ініціатив у сфері європейської інтеграції та перегляду моделі безпеки. Основний зміст промови становили пропозиції про створення спільних європейських збройних сил і спільного оборонного бюджету, затвердження окремого бюджету для країн єврозони, започаткування загальноєвропейського агентства з надання притулку біженцям, формування в ЄС спільної прикордонної служби та розробку спільної оборонної стратегії [10].

Найрадикальнішими були ідеї й ініціативи, пов'язані з реформуванням ЄС. Вони передбачали заохочення до процесів конвергенції, зокрема до зближення моделей соціальної та податкової політики. Було запропоновано визначити обов'язковий для всіх країн ЄС «коридор» ставок податку на прибуток корпорацій, запровадити податки на фінансові операції, цифрову діяльність і викиди вуглецю, розробити спільні механізми контролю харчових продуктів для гарантування продовольчої безпеки [10].

Епідемія COVID-19 загальмувала втілення французьких ініціатив, насамперед у питаннях розширення і зміцнення єврозони, та меншою мірою – у популяризуванні ідеї європейської стратегічної автономії. А втім, обидві основні зовнішньополітичні ініціативи Е. Макрона, включно із започаткуванням ЕІ2 і ЄПС, були реалізовані. Зазначені проекти відображали не так претензії Франції на домінування в межах ЄС, як спроби позиціювати себе в ролі загальноєвропейського політичного лідера.

Військові та військово-політичні проекти

План створення нового автономного європейського військового об'єднання ґрунтувався на оцінках стану зовнішнього середовища ЄС як україн нестабільного, невизначеного та мінливого. В листі про наміри, підписання якого засвідчувало рішення окремих держав про участь у новій ініціативі, було вказано, що Європа зіткнулася з найбільшою з часів закінчення холодної війни концентрацією проблем: зростанням терористичної загрози, гострою міграційною кризою, вразливістю з південного напрямку (від Середземномор'я до регіону Сахелю – Сахари), тривалою дестабілізацією на Близькому Сході аж до відновлення війни та демонстрації сили у формі воєнного втручання рф у Сирію, стратегією залякування на східному фланзі та стихійними лихами. Стверджували, що для усунення цих «дестабілізаційних чинників» європейські держави «мають взяти на себе велику відповідальність за власну безпеку», що вимагає кращої координації зусиль і спроможності «ліпше прогнозувати, готувати, планувати та діяти разом, коли та де це потрібно» [11]. Така стратегічна оцінка мала мотивувати європейські держави, які усвідомлюють «спільні інтереси в галузі безпеки та бажають активно підтримувати зусилля співтовариства,

зокрема за допомогою нових ініціатив ЄС», як до консолідації європейської стратегічної автономії та свободи в ухваленні рішень, так і до зміцнення НАТО, яка залишається основою колективної оборони.

Держави-учасниці EI2 констатували намір підтримувати ефективний воєнний потенціал, готовність і здатність до швидкого розгортання, спроможність «спільно діяти в різних сценаріях і форматах реагування на потенційні конфлікти та кризи, що впливають на безпеку Європи». Зауважуючи прогрес у зміцненні європейської оборони, держави-учасниці характеризували ініціативу EI2 як засіб посилення «колективної стратегічної відповіді» на наявні і потенційні загрози. Участь в ініціативі EI2 є суто вибірковою. Станом на 2023 рік у проєкті брали участь 11 країн-членів ЄС, Сполучене Королівство та Норвегія¹, які прийняли запрошення Міністерства оборони Французької Республіки як країни-ініціатора.

Вагома особливість EI2 полягає у гнучкості та добровільності об'єднання, створеного, щоб проводити воєнні операції «для захисту інтересів європейської безпеки». Водночас учасники ініціативи декларували неупередженість до чинних інституціональних структур – ЄС, НАТО, ООН або спеціальних (ad hoc) коаліцій [11]. На відміну від Сил реагування НАТО чи батальйонних бойових груп, сформованих і покликаних чергувати відповідно до рішень і домовленостей у контексті Спільної політики безпеки та оборони ЄС (СПБО), створювані в межах EI2 спільні військові контингенти не діятимуть постійно. Вони призначені виконувати певні завдання в зонах напруженості та воєнних конфліктів, у які не мають наміру втручатися США та НАТО, чи можуть діяти паралельно з іншими місіями. Водночас ініціатива EI2 окремо обумовлює сприяння цілям і проєктам європейських країн в межах СПБО, зокрема в частині програми Постійного структурованого співробітництва в сфері безпеки і оборони з урахуванням національних юридичних практик і умов доступу третіх сторін [12].

Хоча французька сторона заперечує закритість EI2, до нового об'єднання не були запрошені країни Східної Європи, з якими Франція має значні розбіжності в поглядах на майбутнє європейської безпеки. До того ж Е. Макрон, пропонуючи свою військову ініціативу як окрему та значною мірою паралельну НАТО і СПБО, вважає створення військового механізму максимально гомогенних в політичному плані країн Західної та Північної Європи ефективнішим, аніж потенціал використання наявних військових підрозділів ЄС, які сформовані тимчасово та не мали практики бойового застосування, за винятком незначної участі в антитерористичній операції в Сахелі.

¹ Учасниками ініціативи EI2 стали Бельгія, Данія, Естонія, Іспанія, Італія, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Португалія, Сполучене Королівство, Фінляндія, Франція, Швеція.

Серед успішних французьких ініціатив у галузі безпеки доцільно також виділити створення Європейського фонду оборони, який забезпечує фінансування спільних європейських проектів у сферах оборонних досліджень і розвитку потенціалу. Фонд розпочав роботу 1 січня 2021 року з узгодженим бюджетом на 2021–2027 роки сумою 7,953 млрд євро (у поточних цінах).

Проект Європейського політичного співтовариства

Розглядаючи ЄС як потужного актора світової економіки, французькі урядові експерти не схильні перебільшувати реальні перспективи міжнародно-політичного впливу європейського інтеграційного об'єднання. Принаймні в політичній риторичі представників урядових відомств можна чітко простежити усвідомлення дистанції між реальними і потенційними можливостями ролі, яку ЄС відіграє у світовій політиці. Саме цим, на нашу думку, зумовлені регулярні заклики Е. Макрона до європейської стратегічної автономії, яка неможлива без суттєвого підвищення ефективності роботи інтеграційних органів ЄС, що охоплює перехід до голосування кваліфікованою більшістю під час ухвалення рішень, збільшення військової спроможності та посилення інклюзивності у відносинах із сусідами.

Якщо попередні ініціативи Е. Макрона передбачали насамперед реформування СПБО, підвищення оборонного потенціалу ЄС і його країн-членів, то спрямованість і зміст промови президента на підсумковому засіданні Конференції про майбутнє Європи (Страсбург, 9 травня 2022 р.) стосувалися надання нового імпульсу європейській ідеї та піднесення політичної ролі європейського інтеграційного центру. Однією з головних тем його виступу стали інституціональні питання, зокрема перегляд правил голосування в Раді ЄС і внесення змін до європейських установчих договорів. За словами Е. Макрона, проведення глибоких реформ у ЄС потребує внесення змін до Маастрихтського договору в питаннях функціонування єдиної валюти та грошової політики, до Шенгенської угоди – щодо скасування прикордонного контролю на внутрішніх кордонах ЄС, а також відмови від принципу консенсусу в Раді ЄС під час ухвалення рішень із багатьох нагальних питань [13]. Французькі пропозиції отримали підтримку від Глави Єврокомісії Урсули фон дер Ляєн, Президентки Європейського парламенту Роберти Меццолі, тодішнього Прем'єр-міністра Італійської Республіки Маріо Драгі та деяких інших політиків, однак зустріли відсіч із боку урядів 13 країн-членів ЄС, включно з Данією, Польщею, Чехією, Румунією. Уряди більшості країн Північної та Східної Європи виступили із запереченням у формі колективної заяви про те, що Конференція про майбутнє Європи не ставила за мету внесення змін до установчих договорів, хоча її мандат не мав заздалегідь визначених параметрів або обме-

жень [14]. Тож за браком згоди урядів половини держав-членів ЄС план Е. Макрона з проведення внутрішніх реформ і подальшого поглиблення інтеграції зазнав невдачі. Водночас його заклик до всіх країн континенту зробити внесок у створення «суверенної, єдиної, демократичної й амбітної Європи» знайшов загалом позитивний відгук. Розглядаючи ЄС як ядро консолідації європейських країн, Е. Макрон запропонував створити нову рамкову структуру – ЄПС.

Смисл цієї ініціативи полягає в регулярному скликанні широкого загальноєвропейського форуму, який зможе об'єднати країни всієї географічної Європи навколо загальноєвропейських цінностей та інтересів. Окрім країн-членів ЄС, до нової спільноти пропонували залучити європейських економічних партнерів ЄС (у межах єдиної Європейської економічної зони), а також країни, які прагнуть вступити до європейського інтеграційного блоку, та Сполучене Королівство, яке нещодавно вийшло з його складу. За версією Е. Макрона, ініціатива ЄПС мала відображати два складники:

- відродження «загальноєвропейської ідеї» через залучення до співпраці всіх європейських держав у межах ЄС і поза ними;
- намір зберегти співпрацю та комплекс зв'язків у сфері безпеки зі Сполученим Королівством, яке вийшло з ЄС і апробує самостійну роль у міжнародному балансі.

Пропозиція Франції отримала підтримку на засіданні Європейської ради у Брюсселі 23–24 червня 2022 року. Керівники країн ЄС схвалили пропозицію Е. Макрона, призначивши проведення загальноєвропейської наради на 6 жовтня, напередодні неформального саміту ЄС у Празі. Запрошення на саміт отримали лідери держав та урядів 44 країн Європи. Крім 27 держав-членів ЄС, на форум було запрошено керівників 17 держав, які не входять до ЄС. Серед них – країни, які вже подали заявки на вступ до ЄС (Чорногорія, Північна Македонія, Україна, Молдова), країни Західних Балкан (потенційні кандидати в члени ЄС), а також Норвегія, Швейцарія, Ісландія, Ліхтенштейн, Сполучене Королівство, Туреччина, Грузія, Вірменія, Азербайджан та Ізраїль². На зустрічі загальноєвропейської наради в новому форматі не запрошують російську федерацію та Білорусь, що дає змогу розглядати проект ЄПС як пряму альтернативу нинішнім загальноєвропейським організаціям – Раді Європи та ОБСЄ, що в умовах великомасштабної європейської війни виявили свою недієздатність.

За підсумками інавгураційної зустрічі ЄПС його цілі можна сформулювати так:

² У другому саміті ЄПС у Молдові (1–2 червня 2023 р.) взяли участь 48 делегацій, зокрема керівники Європейської ради, Єврокомісії, Європарламенту і 47 глав держав та урядів країн Європи.

- нову рамкову структуру створюють для організації відвертого діалогу між керівниками переважної більшості країн Європи, які дотримуються демократичних цінностей (окрім росії та Білорусі);
- ЄПС має стати постійною платформою рівноправної політичної співпраці між країнами ЄС (які становлять ядро європейської системи) й іншими європейськими державами-партнерами, що не входять до ЄС;
- ЄПС має зосередити увагу на обговоренні пріоритетних питань, які стосуються безпеки та стабільності на Європейському континенті.

Зовнішньополітична програма в контексті російсько-української війни

Низка програмних заяв Е. Макрона 2022–2023 років дає змогу окреслити новітні аспекти французької зовнішньополітичної концепції. У виступі на Міжнародному безпековому форумі у Братиславі (31 травня 2023 р.) Е. Макрон окреслив позицію Франції щодо України, росії, країн Східної Європи, ролі НАТО та європейської стратегічної автономії:

– Україна сьогодні захищає Європу. Тому «Україні треба запропонувати відчутні та надійні гарантії безпеки» (щось «між безпекою, яку надають Ізраїлю, та повноцінним членством» у НАТО), «надати засоби для запобігання будь-якій новій (російській) агресії та внести її до надійної архітектури безпеки» [15];

– треба всіма силами допомогти Україні провести ефективний контрнаступ. «Ми маємо активізувати наші зусилля, тому що те, що відбудеться найближчими місяцями, дає шанс для міцного миру»;

– Франція мала приділяти більше уваги країнам Східної Європи, які попереджали про агресивні наміри росії перед її вторгненням в Україну. Надалі не має бути розділення між «Старою Європою» і «Новою Європою», включно з розбіжностями між східними і західними членами ЄС щодо таких питань, як росія;

– росія зазнала очевидних невдач у війні, включно зі вступом Фінляндії до НАТО та втратою легітимності на світовій арені. «Війна далека від завершення, але ясно, що України не завоювати. [...] Те, що мало бути “спецоперацією”, вже є геополітичним провалом». Водночас, за словами Е. Макрона, країни Європи мають активно протидіяти інформаційним кампаніям рф, яка намагається грати на втомі від війни та послаблювати підтримку України [16];

– оскільки «наша географія не зміниться», росія «завжди буде сусідом Європи. [...] Не можна жити, наче між нами океан». Тому слід «побудувати простір, який дасть нам можливість – без жодної наївності – мирно співіснувати з Росією» у перспективі. Москва повернеться на міжнародну арену після того, як «настане стійкий мир на умовах Києва відповідно до міжнародного права»;

– основним пріоритетом у ситуації, що склалася, є «закінчити цю війну побудовою сталого миру». Важливо зберігати діалог із росією для врегулювання конфлікту, адже Заходу слід спілкуватися «з тими лідерами, котрі є, навіть якщо завтра вам доведеться судити їх у міжнародному суді»;

– коментар Президента Французької Республіки про «смерть мозку» НАТО у грудні 2019 року був зумовлений розколом усередині цього блоку між Туреччиною та низкою інших держав. Однак в. путін «розбудив НАТО найсильнішим електрошоком»;

– «Європейська оборонна політика – важливий складник НАТО. Це єдиний засіб забезпечення довіри в довгостроковій перспективі. [...] (Однак) у майбутньому європейці повинні мати власні можливості захистити себе та вміти вибудовувати відносини із сусідами»;

– з огляду на внутрішньополітичну конкуренцію у США, «європейський стовп оборони в НАТО є незамінним». Тому Європа має розвивати власну оборонну промисловість, а не лише покладатися на захист із боку США, внесок яких у стримування росії був вирішальним. На теперішньому етапі Європа потребує більших «суверенних можливостей» в енергетиці, технологіях і військовій сфері (з огляду на домовленості, досягнуті в березні 2022 р. на саміті ЄС у Версалі);

– Європі слід брати безпосередню участь у договорах із контролю над озброєннями між США та рф, які стосуються скорочення й обмеження стратегічних наступальних озброєнь, а також ракет середньої та меншої дальності. Європи не було в цих угодах «тоді, коли розв'язували питання її безпеки [...] Ми, європейці, маємо бути суб'єктами цих угод, які гарантують нашу безпеку та створюють рамки на майбутнє. Якщо ми делегуємо це іншим – Росії, США чи будь-кому ще, то ніколи не станемо переконливим учасником процесу»;

– щоби стати активним учасником майбутніх переговорів щодо контролю над озброєннями, Європа має забезпечити собі можливості для «завдання удару в глибину». Це потребує гармонізації європейської військової промисловості, що «посилить нашу безпеку та надасть перевагу на майбутніх переговорах» [15].

Серед проблемних аспектів програми Е. Макрона слід виділити негативне ставлення політичних кіл східних країн ЄС до його сподівань на ефективність діалогу з москвою, а також критику відносин між Францією та Китаєм. Останнє зауваження стосується згоди долучити китайську дипломатію до переговорів стосовно України та небажання приєднуватися до безпекових зобов'язань щодо Тайваню, що, за словами французького керівництва, є загрозою втягнення Європи в конкуренцію за глобальне домінування між США та КНР.

Висновки й узагальнення

1. Поміж сутнісних ознак зовнішньої політики Франції за президентства Е. Макрона слід виокремити:

- спрямованість на зміцнення європейської стратегічної автономії, що передбачає посилення згуртованості та розвиток спільної військової спроможності країн ЄС;
- зосередження проєкту реформ у ЄС на підвищенні його економічного потенціалу та поглиблення інтеграції в бік фінансово-економічного та політичного союзу;
- претензії на політичне лідерство в ЄС, тісно пов'язані з франко-німецькими відносинами та союзницькими зобов'язаннями, суттєво залежать від ступеня взаєморозуміння на рівні перших осіб та урядів;
- ставку на зміцнення ЄС розглядають як запоруку зміцнення позицій Франції на міжнародній арені;
- заклики до розвитку європейського оборонного потенціалу зумовлені поглибленням суперечностей між США та ЄС, а також сумнівами у практичній дієздатності НАТО як військово-політичного союзу;
- позиція щодо росії полягає у потребі зберегти в перспективі можливості для відновлення певного рівня діалогу від імені Франції та ЄС, що вимагає розвитку сучасного європейського воєнного потенціалу.

2. З цього переліку дещо випадає ініціатива Е. Макрона, пов'язана з відродженням загальноєвропейської ідеї у формі «Об'єднаної Європи» в континентальних масштабах. У цьому контексті ми, схоже, маємо справу з певною підміною понять, адже політична суб'єктність в «Об'єднаній Європі» (без урахування росії та Білорусі), крім існування декількох локальних угруповань усередині ЄС, зазнає неминучої трансформації у дві «осьові лінії»: ЄС – Франція – Велика Британія та ЄС – Туреччина. На думку багатьох французьких оглядачів, заявка України на членство в ЄС, яку Київ подав невдовзі після початку російського вторгнення, стала прямим стимулом для висунування ініціативи ЄПС як проєкту відновлення загальноєвропейської ідеї за нових кризових умов.

3. Французьке керівництво розглядає континентальну Європу як простір для впливу європейських інтеграційних структур, позиція яких, зі свого боку, відбиватиме провідну роль Франції в тандемі з ФРН або з Італією.

4. В межах військово-політичного виміру європейської безпеки ЄПС вочевидь не зможе відігравати провідну роль, адже моделювати архітектуру безпеки в європейському / євроатлантичному просторі неможливо без участі США та НАТО, а також без з'ясування підсумків російсько-української війни та ролі росії в повоєнному балансі сил. Натомість дискусія в межах ЄПС може стосуватися насамперед загальноєвропейських політичних, економічних і правових аспектів. Зі свого боку, воєнні питання європейської

безпеки неминуче потребуватимуть діалогу між ЄС і США. Як стверджують автори доповіді аналітичного центру «RAND Corporation», у якій ідеться про проект європейської стратегічної автономії [17], зацікавлений діалог між ЄС і США має запобігати ускладненням і непорозумінням, включно з виробленням сприятливого ставлення до європейської стратегічної автономії в оборонній сфері з боку США. Водночас конструктивні відносини між НАТО і ЄС вимагають чіткого формулювання цілей ЄС і його країн-членів, узгодження переліку загроз і розмежування відповідальності.

1. 'Le programme d'Emmanuel Macron pour l'Europe' (2017) *La République En Marche*. Available at: <https://en-marche.fr/emmanuel-macron/le-programme/europe> [Accessed: 15 June 2023].
2. Dolez, B., Fretel, J. and Lefebvre, R. (2019) 'Introduction générale. La science politique mise au défi par Emmanuel Macron' [General introduction. Political science challenged by Emmanuel Macron], in Dolez, B. (ed.) *L'entreprise Macron*. Grenoble: Presses universitaires de Grenoble, pp. 9–17.
3. Duclos, M. (2021) *La France dans le bouleversement du monde* [France in a changing world]. Paris: Editions de l'Observatoire.
4. Lasserre, I. (2022) *Macron, le disrupteur – La politique étrangère d'un président antisystème* [Macron, the disrupter: The foreign policy of an anti-system president]. Paris: Editions de l'Observatoire.
5. Stark, H. (2018) 'France-Allemagne: reliance sur le fond de divergences' [France-Germany: rapprochement against a backdrop of differences], in Gomart, T. and Hecker, M. (eds.) *Macron, an I. Quelle politique étrangère? Etudes de L'IFRI*. Paris : Institut français des relations internationales, pp. 37–39.
6. Witney, N. (2018) 'Macron and the European Intervention Initiative: Erasmus for soldiers?', *ECFR. Commentary*, 22 May. Available at: https://ecfr.eu/article/commentary_macron_and_the_european_intervention_initiative_erasmus_for_sold [Accessed: 15 June 2023].
7. Грубінко А. Європейський Союз після Врехіт: продовження історії : монографія / А. Грубінко, А. Мартинов. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2021. 258 с.
8. Толстов С. Фактор Макрона: політична технологія чи нова фаза європейської політики? // Зовнішні справи. 2017. № 5. С. 6–8.
9. Vaisse, M. (2009) *La puissance ou l'influence? La France dans le monde depuis 1958* [Power or influence? France in the world since 1958]. Paris: Fayard, p. 565.
10. Ouest-France (2017) *Sorbonne speech of Emmanuel Macron – Full text / English version*, 26 September. Available at: <http://international.blogs.ouest-france.fr/archive/2017/09/29/macron-sorbonne-verbatim-europe-18583.html> [Accessed: 15 June 2023].
11. Federal Ministry of Defence of Germany (2018) *Letter of intent concerning the development of the European Intervention Initiative* (EI2), 25 June. Available at: https://www.bmvg.de/resource/blob/25706/099f1956962441156817_d7f35d08bc50/20180625-letter-of-intent-zu-der-europaeischen-interventions-initiative-data.pdf [Accessed: 15 June 2023].
12. Mills, C. (2019) 'The European Intervention Initiative (EI1/EI2). Briefing Paper, No. 8432', *The House of Commons Library*. 23 September. [online] Available at: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-8432> [Accessed: 15 June 2023].
13. Tidey, A. (2022) 'Explained: Why EU countries are at odds over treaty changes', *Euronews*, 11 May. Available at: <https://www.euronews.com/my-europe/2022/05/11/explained-why-eu-countries-are-at-odds-over-treaty-changes> [Accessed: 15 June 2023].
14. 'Euro, Schengen, Einstimmigkeitsprinzip – Macron stellt EU-Regeln infrage' (2022) *Der Spiegel*, 9 May. Available at: <https://www.spiegel.de/ausland/emmanuel-macron-wirbt-fuer-eu-verfassungs-konvent-a-bb74c87e-8dc1-47f5-9c58-717375e9c750> [Accessed: 15 June 2023].
15. Official website of the President of France (2023) *Globsec Summit in Bratislava*, 1 June. Available at: <https://www.elysee.fr/en/emmanuel-macron/2023/06/01/globsec-summit-in-bratislava> [Accessed: 15 June 2023].
16. Rose, M. (2023) 'Macron tells Eastern Europe – we should have listened to you over Russia', *Reuters*, 31 May. Available at: <https://www.reuters.com/world/europe/frances-macron-offers-mea-culpa-eastern-eu-nations-russia-2023-05-31> [Accessed: 15 June 2023].
17. Retter, L. et al. (2021) *European Strategic Autonomy in Defence. Transatlantic visions and implications for NATO, US and EU relations*. RAND Corporation. doi: <https://doi.org/10.7249/RR1319-1>

Serhii TOLSTOV,
*Head of the Department of
Transatlantic Research of the State Institution
'Institute of World History of the
National Academy of Sciences of Ukraine'*

FRENCH FOREIGN POLICY INITIATIVES DURING THE PRESIDENCY OF EMMANUEL MACRON

Abstract. The French foreign policy concept under the leadership of President Emmanuel Macron revolves around a proactive policy aimed at strengthening the European strategic autonomy in international relations and the defence sphere.

The security and defence cooperation of EU member states is developing along two main axes: joint institutions and projects to collectively develop the defence potential of the EU member states and 'horizontal' projects where individual states participate based on shared goals and interests.

In recent years, Western European countries have put forward at least 5 specific initiatives to deepen political and security ties among the EU countries and their partners on the European continent. Two French projects are particularly prominent: the European Intervention Initiative (2018) and the European Political Community (2022).

The European Intervention Initiative represents a vision for joint deployment and anti-crisis military operations involving a voluntary group of partners. For its part, the European Political Community project embodies the concept of a pan-European dialogue excluding Russia and Belarus, thus making it a prospective delineated continental framework. It also offers a practical alternative to the OSCE and has the potential to duplicate certain functions of the Council of Europe.

The current French foreign policy concept has a predominantly realistic basis, combining pragmatic solutions with the adaptation of the integrated complex of the European Union to the conditions of a multipolar international order. Considering the factor of the Russian threat, French President Emmanuel Macron strongly emphasises the necessity of preventing a direct military conflict between the EU and NATO countries with Russia. Concurrently, Emmanuel Macron expresses his determination to continue helping Ukraine in repelling Russia's aggression and urges the EU and NATO countries to reconsider the form of their support to Ukraine.

Keywords: Macron, defence potential, France, military conflict, European initiatives, Russian-Ukrainian war.

Віктор МАТВІЄНКО,
доктор історичних наук,
завідувач кафедри міжнародних
організацій та дипломатичної служби
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка;

Ганна ПЕТУШКОВА,
аспірантка кафедри міжнародних
організацій та дипломатичної служби
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

КІБЕРДИПЛОМАТІЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: МОДЕЛЬ ЕСТОНСЬКОЇ КІБЕРДИПЛОМАТІЇ ТА ДОСВІД УКРАЇНИ

Анотація. У статті йдеться про важливість становлення та розвитку української кібердипломатії з огляду на актуальність цього питання в безпековій площині та за напрямом міжнародної співпраці. Розкрито поняття «кібердипломатія». Порівняно досвід Естонії, а саме Міністерства закордонних справ Естонської Республіки, з наявними можливостями МЗС України. Перелічено положення стратегій кібербезпеки обох держав у питаннях, де передбачено залучення відомств, відповідальних за реалізацію зовнішньої політики. Акцентовано увагу на структурній відмінності зовнішньополітичних відомств обох країн, наявності кадрового потенціалу й успішних ситуаційних кейсах кібердипломатії.

Висловлена думка, що саме Естонію Україна може взяти за зразок для запозичення досвіду становлення кібердипломатії. МЗС України необхідно переглянути підхід до розвитку кібердипломатії. Важливими є її активізація та розширення кола фахівців шляхом долучення дипломатів, які зможуть адаптувати світові практики кібердипломатії до українських реалій.

Ключові слова: кібердипломатія, Естонія, кібербезпека, Україна, стратегія кібербезпеки, Європейський Союз, Посол з особливих доручень з питань кібердипломатії.

Сучасному етапові міжнародних відносин властива нестабільність середовища та поява багатьох викликів і загроз. Серед цього набору виділяється простір із двома онтологічними можливостями, остаточним результатом якого не є конкретний продукт або явище. Йдеться про кіберпростір – живе середовище, яке може бути як безпековим викликом, так і можливістю для розвитку та співпраці.

Важливим з огляду на окреслену проблематику статі розрізнати поняття «цифрова дипломатія» та «кібердипломатія». Якщо ми говоримо про цифрову дипломатію, то йдеться насамперед про застосування цифрових технологій до дипломатії, підтримку дипломатичних ініціатив, полегшення процесів завдяки віртуальним ресурсам. Як приклад – ініціативи зі створення віртуальних посольств чи спрощення консульських послуг для громадян держави за допомогою інтернету. Кібердипломатія – це застосування дипломатії, а саме дипломатичної практики, до кіберпростору. У статті виходимо з розуміння, що кібердипломатію на національному рівні визначають як використання дипломатичних інструментів та ініціатив для забезпечення інтересів держави в кіберпросторі. Завданнями для дипломатичного агента можуть бути: встановлення зв'язку та діалогу між державними і недержавними суб'єктами на різному рівні; запобігання кібергонитві; розбудова глобальних норм у кіберпросторі тощо. Кібердипломатія ґрунтується на вимірах м'якої сили та є ефективною практикою для пом'якшення невизначеності, усунення ризиків і потенційних конфліктів, що походять із кіберпростору. Фундаментальними елементами кібердипломатії є збільшення кіберпотенціалу, зміцнення довіри, дотримання та розвиток кібернорм.

І все ж головні проблеми в кіберпросторі чи в кібербезпеці пов'язані з людським чинником. Здебільшого вони геополітичні. Неузгодженості можна простежити саме на міжнародному та національному рівнях. Виклики кіберпростору – це про успіх перемовин і політичні дебати на тему управління цим середовищем. Одна з головних проблем кібербезпеки – це не про те, як запобігти проникненням, а про політичну мотивацію осіб та організацій узяти відповідальність за регулювання складників кібербезпеки, а також про те, як ці суб'єкти можуть обмежити, притягнути до відповідальності за зловмисну діяльність актора міжнародних відносин. Міжнародне право не може бути застосоване до кіберпростору в повному обсязі та без постійних поправок через швидкий темп розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Наразі світова спільнота має 11 необов'язкових норм відповідальної поведінки держав від групи урядових експертів ООН. Талліннський посібник надає роз'яснення, як застосовувати міжнародне право до кіберпростору. Однак більшість держав має власні концепції та стратегічні плани, що на практиці суперечать

нормам, бо ж ті є необов'язковими. Такі класичні концепції міжнародних відносин, як нейтралітет або контроль над озброєннями, не мають сенсу в кіберпросторі у своїй традиційній формі. У світовій спільноті зростає виклик атрибуції кібератак, а також побутує невеликий страх ескалації між акторами через непередбачені наслідки кіберзлочинів.

У кіберпросторі концепт традиційної дилеми безпеки важко застосувати, оскільки майже неможливо розрізнити наступальні й оборонні операції. Державі А важко виявити намір держави Б, тобто зрозуміти, що є метою проникнення: з'ясувати рівень можливостей захисту, отримати конфіденційну інформацію чи провести один з етапів розвідки перед масштабними кіберопераціями. Крім того, міжнародні організації також зазнають атак із різною метою проникнення. В найближчому майбутньому саме засідання таких організацій зі встановлення й обговорення міжнародних обов'язкових стандартів стануть полем геополітичного бою, оскільки держави просуватимуть власні підходи до управління кіберпростором та його захисту. Тому й важливо залучати дипломатів до глобальної розбудови цього середовища. Набуває значення традиційна дипломатична майстерність – хист виявляти наміри опонента. Наявні підходи окремих регіональних організацій, інтеграційних об'єднань із кібербезпеки демонструють об'єднання друзів, тобто держав з однаковим баченням. У загальній же картині світоустрою всі ці підходи суперечать один одному. Відповідно, потрібно домовлятися з потенційними супротивниками та виробляти спільну візію. Якщо міжнародна спільнота має на меті розширити ефект управління кіберпростором від регіональних, національних ініціатив до глобального уніфікованого підходу, то саме дипломати вибудовуватимуть на основі найкращих практик норми міжнародної поведінки. Із цього контексту випливає потреба вводити в державні структури, відповідальні за зовнішню політику, дипломатів, які розроблятимуть геополітику кіберпростору.

Необхідно зосередитися на переосмисленні ролі дипломатів, реорганізації департаментів і загалом міністерств закордонних справ, щоби задовольнити щораз більшу потребу у фахівцях із питань кібербезпеки в реалізації завдань зовнішньої політики та переосмислити роль нових технологій у сучасних міжнародних відносинах. З огляду на історичні події, пов'язані з кібератаками, а також значний потенціал, підкріплений лідерством серед інших держав у рейтингу з кібербезпеки [1], запропоновано розглянути досвід Естонії, який є лише однією з варіативних моделей можливого розвитку кібердипломатії в Україні.

На початку 2000-х років Естонія першою почала впроваджувати концепцію «e-Residency»: активно просували державну цифрову ідентифікацію, доступ до електронних послуг країни та прозорого бізнес-середовища [2].

Естонія розробила різноманітні опції, зокрема й можливість збирати податки, голоси, дані про стан здоров'я – усе з використанням механізмів онлайн-платформ.

Попри такий інноваційний підхід, 2007 року Естонія зазнала найбільшої у своїй історії кібератаки, оскільки уряд, приватні організації, фінансовий сектор, теле- й радіомовлення та громадяни стали мішенню для російської федерації. 2007 року ще не було ні міжнародного політичного механізму для експертного оцінювання наслідків кібератак, ані процедур звернення по допомогу до інших держав, ані колективного засудження зловмисних кібероперацій. Відтоді Естонія постійно порушує питання кібербезпеки як на двосторонній основі, так і в ООН, ЄС, НАТО, Раді Європи та за їхніми межами. Важливим кроком стало створення 2008 року в Таллінні Об'єднаного центру передових технологій з кібероборони НАТО, де зосереджуються на дослідженні кіберпростору, навчанні, обміні думками, хакатонах та операціях, що охоплюють технічні й нетехнічні складники кіберзахисту. Це мозковий центр, який виробляє рекомендації, проводить конференції та створює екосистему співпраці як для держав-членів, так і для країн, що не входять до НАТО. Україна доєдналася до Об'єднаного центру в Таллінні 16 травня 2023 року. Естонія входить до групи урядових експертів ООН і була учасником вироблення 11 необов'язкових норм відповідальної поведінки держав. Країна має унікальний досвід просування власного бачення кіберпростору на міжнародних майданчиках.

Нині потенціал у кіберсфері вдається значно збільшувати завдяки тому, що загальну безпеку Естонії підтримують НАТО, ЄС, а також добре скоординована діяльність дипломатичного корпусу. Важливо й те, що ідея першого у світі посольства даних була реалізована в Естонії 2015 року. Критично важливі бази даних і сервіси Естонії зберігають у центрі обробки даних високого рівня безпеки в Люксембурзі, що дає змогу забезпечити цифрову стабільність державних органів влади навіть у разі зовнішніх загроз [3].

2018 року МЗС Естонської Республіки створило посаду Посла з особливих доручень із питань кібердипломатії. Остаточне регулювання цього формату забрало приблизно десятиліття з моменту кібератак 2007 року. Восени 2019 року було створено Департамент кібердипломатії під юрисдикцією МЗС Естонської Республіки. 2019 року департамент очолила Амбасадорка з особливих доручень із питань кібердипломатії Хелі Тіір-маа-Клаар [4]. На момент створення штат складався з радників, а також чиновників МЗС Естонської Республіки, які вже мали відповідний досвід. Міністерство і в цей період активно демонструвало солідарність із міжнародною спільнотою щодо атрибуції кібератак. 2018 року воно підтримало вже наявне переконання про долученість російської розвідки до кібератак

«NotPetya» та «WannaCry», спрямованих проти міжнародних організацій, зокрема й Організації із заборони хімічної зброї. Важливо також те, що Естонія чітко визначає обов'язки МЗС у стратегіях кібербезпеки. Третя стратегія кібербезпеки Естонії на 2019–2022 роки мала на меті створити процедуру атрибуції кібератак [5]; відповідно 24 січня 2019 року Уряд затвердив гайдлайн (інструкції і рекомендації) щодо зловмисних кібероперацій, який роз'яснює процедури надання оперативної інформації та контекстуального аналізу. Це необхідно для ухвалення політичного рішення щодо атак. Відповідно до ситуації кожен випадок, а також його негативний вплив, масштаб та інші складники оцінюють окремо. Було створено робочу групу з питань атрибуції, до якої ввійшли представники всіх відповідних міністерств і відомств, зокрема й МЗС.

МЗС Естонської Республіки відповідальне за зовнішню політику та політику ЄС. Відповідно до стратегії на 2019–2022 роки, міністерство в цілі № 3 «Естонія є надійним і сильним партнером на міжнародній арені» визначає як індикатор «щорічну експертну оцінку від МЗС та інших відповідних установ щодо якості змісту та спрямованості міжнародної діяльності Естонії», де йдеться про співпрацю на основі окремих ініціатив через залучення різних структур та інституцій [6, с. 57]. Тому й наголошено на потребі створити цілісний і систематичний огляд механізмів співпраці, що є доречним зауваженням і для України через перевантаженість акторів точковими проектами. У стратегії наголошено на важливості розвитку кіберкомпетентності акторів через сприяння міжінституційній ротації дипломатів і посадовців та, як наслідок, обміну знаннями. Саме тому «МЗС відіграє важливу роль у цій сфері, оскільки його функція полягає в навчанні дипломатів із питань кібербезпеки та забезпеченні їхньої достатньої кіберкомпетентності, а також розробленні ротації кіберекспертів, які працюють у міжнародних організаціях» [7, с. 59].

Чинним Послом з особливих доручень з питань кібердипломатії Естонської Республіки є відомий експерт із кіберполітики Танел Сепп. Він працює на дипломатичній службі Естонії понад 20 років, маючи за плечима різні країни акредитації – від Бельгії до США, Ефіопії, Афганістану. Якщо розглядати повноваження, то МЗС Естонської Республіки відповідальне за реалізацію кібердипломатії, а до функцій департаменту кібердипломатії належить представлення позиції Естонії в міжнародних і регіональних організаціях, а також сприяння розбудові багатосторонніх і двосторонніх відносин у сферах кібердипломатії, міжнародної кібербезпеки та співпраці з кіберрозвитку. Одним із головних питань є обговорення міжнародного права та розроблення варіантів його застосування в кіберпросторі. Дипломати згаданого вище департаменту опікуються й питанням боротьби з міжнародною кіберзлочинністю та просуванням позиції Естонії щодо

відкритого інтернету. Багато міжнародних делегацій з усього світу щороку відвідує Таллінн, щоб ознайомитися з кібербезпекою Естонії, тому одним із завдань департаменту також є їх прийом і супровід.

Естонія є прикладом держави, яка чітко розуміє важливість навчання державних службовців основ кібердипломатії, що знайшло відображення у створенні Талліннської літньої школи кібердипломатії, яку влаштовують щорічно з 2019 року. Школу організовано в межах Програми багатосторонності та цифровізації у співпраці з МЗС Естонської Республіки, Естонським центром міжнародного розвитку й Академією електронного врядування [8]. Талліннська літня школа кібердипломатії в середньому приймає до 50 осіб із національних державних установ, відповідальних за ухвалення рішень щодо кіберуправління. Здебільшого це дипломати, що розробляють зовнішні кіберполітики. Програма складена англійською мовою, тому кандидатів з інших держав заохочують до навчання. У червні 2023 року проєкт зібрав 53 дипломатів із понад 40 держав. «Основними темами цього річної Талліннської літньої школи були: диджиталізація та кібербезпека; міжнародна кібербезпека та відповідальна поведінка держав; забезпечення дотримання рамок кібербезпеки; розбудова кіберпотенціалу та підвищення кіберстійкості» [9]. «Я точно вважаю, що в нас недостатньо дипломатів, які опікуються питаннями кібербезпеки. У багатьох країнах це залежить від спроможності. Отже, як ми можемо допомогти на міжнародному рівні? Наша відповідь – навчити більше дипломатів. Раніше ми зосереджувалися на країнах-однодумцях. Але побачили, що питання спроможності є дуже актуальним у глобальному масштабі. Цього року в нас є учасники з усіх куточків світу», – каже Т. Сепп у подкасті e-Estonia [10]. Посол зазначає, що Талліннська літня школа орієнтована на молодих і перспективних дипломатів, які починають або вже почали роботу над цією темою, але вікова категорія необмежена. Він убачає цифровий розрив у багатьох країнах, де є дипломати «старої школи», які просувають зовнішню політику на основі застарілих підходів 90-х років минулого століття, і є група ентузіастів, що популяризують інноваційні підходи та вказують на важливість цифрової дипломатії та кібердипломатії [11].

Отже, бачимо, що МЗС Естонської Республіки вдало поєднує класичні дипломатичні практики й адаптує їх до сучасних реалій. Результатом цього є створення державної посади Посла з особливих доручень з питань кібердипломатії й окремого департаменту (чого поки що не впроваджено в Україні), а також заохочення до навчання основ кібердипломатії.

Варто зазначити, що аналіз здійснено станом на червень 2023 року з відкритих джерел, маємо констатувати мінімальну кількість даних щодо кібердипломатії в Україні.

Посада Посла з особливих доручень з питань кібердипломатії не є новизною – дедалі більше країн відкривають її при органах зовнішніх зносин, і важливо, що зазвичай це класична державна посада. Тож це сигнал, що певна країна активно опікується цією сферою та зацікавлена в міжнародних процесах, які стосуються тематики кіберпростору. Потрібно акцентувати, що попри самопозиціювання України як держави з великим досвідом у сфері кібербезпеки, МЗС України було б доречно виступати промоутером на світовому рівні щодо потенціалу та роз'яснення інцидентів, а також активно долучатися до міжнародного напрацювання норм. Достатньо подивитися на список представників групи урядових експертів ООН, яка працювала над необов'язковими нормами відповідальної поведінки держав, щоби побачити там Естонію, США, супротивника в кіберпросторі – РФ, а також інші держави, але не Україну. Сайт МЗС України наразі надає можливість певною мірою зрозуміти структурне оформлення міністерства. Але попри кількість населення України, розміри території, великий пласт фахових дипломатів і закладів вищої освіти, де готують потенційних міжнародників, МЗС України, на відміну від МЗС Естонської Республіки, не має структурного підрозділу, вузькоспеціалізованого з питань кіберпростору.

Пересічному громадянину важко досягнути, чи є хоча б підрозділ кібердипломатії у межах Департаменту публічної дипломатії та комунікацій, чи все ж таки це підрозділ в Управлінні цифрової трансформації [12]. Так само і з питаннями щодо наявності фахівця на посаді Посла з особливих доручень з питань кібердипломатії. Варто зазначити і брак комунікації назагал щодо стану кібердипломатії в Україні. Таких висновків можна дійти через відсутність інформації про це за запитами на офіційному сайті МЗС України, сторінках у соціальних мережах МЗС України та за гугл-пошуком. Наведемо статистику: станом на 30 червня 2023 року на запит «кібердипломатія Україна» подано 827 результатів, із яких кожен другий лінк мінімально охоплює предмет запиту та не надає розуміння щодо ролі МЗС України в питаннях кібердипломатії, його структури, фахівців із цього напрямку. На запит «Estonia cyber diplomacy» видано 2 010 000 результатів, що фахово описують стан справ кібердипломатії в Естонії, а перший лінк – офіційна сторінка МЗС Естонської Республіки – має на меті ознайомити відвідувачів сайту зі структурою, важливими документами та баченням кібердипломатії МЗС [13]. На запит «Ambassador at Large for Cyber Diplomacy at Ministry of Foreign Affairs of Estonia» надано 163 000 результатів; коли ж проглядати контекст за схожим запитом щодо України, то релевантної інформації немає.

В Україні серед останніх публічних подій, із яких ми можемо дійти хоча б якихось висновків про стан справ у кібердипломатії, є перманентна

участь радника МЗС України з кібердипломатії в Національному кластері кібербезпеки. Отже, видається, що довкола потенціалу та діяльності за напрямом кібердипломатії в Україні створено вакуум інформації. Цю тенденцію аж ніяк не можна аргументувати поняттям «необхідність інформаційної тиші» з огляду на велику активність інших суб'єктів гарантування кібербезпеки (Національного координаційного центру кібербезпеки, Ради національної безпеки і оборони України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України тощо) у їхній міжнародній діяльності, публікаціях в інтернеті, а також зважаючи на інтерв'ю співробітників цих інституцій.

Питання щодо причин такої ситуації в царині кібердипломатії, певно, залишатиметься дискусійним ще якийсь час. Умовно спираючись на часові межі (від активних кібератак 2014 року до середини 2022 року), виокремимо кілька внутрішніх причин:

1. Розмитість понятійно-категоріального апарату, що призводить до зведення до спільного знаменника цифрової дипломатії та кібердипломатії.

2. Затяжне включення МЗС України до суб'єктів гарантування кібербезпеки на основі законопроекту № 8087, який було зареєстровано лише 29 вересня 2022 року, що, певно, викликає запитання, чому це було зроблено саме тоді, а не раніше.

3. Нечіткий розподіл повноважень між суб'єктами гарантування кібербезпеки, включно з повноваженнями щодо міжнародної діяльності та представлення України у дво- та багатосторонніх форматах.

4. Прогалина в структурі МЗС України – те, що немає вузькоспеціалізованого відділу та постійної комунікації щодо кіберподій.

5. Потенційно низький рівень можливостей і ресурсів для виокремлення кібердипломатії в окрему зону відповідальності та покладання на МЗС України функцій, подібних до тих, що їх виконує МЗС Естонської Республіки, і, не в останню чергу, через розподіл ресурсів, фінансування та дотацій від міжнародних партнерів саме на різні інституції, відповідальні за дії в кіберпросторі, кібероперації та кіберстримування.

З огляду на інформаційну бульбашку, малий відсоток фахівців, залучених до обговорення майбутнього української кібердипломатії, та брак заохочення за вертикаллю згори донизу маємо:

1. Малу кількість людських ресурсів, що потенційно можуть обіймати дипломатичні посади та водночас бути знавцями з кіберпитань.

2. Низький рівень фахового та наукового інтересу саме до кібердипломатії. Такий стан справ спричинений тим, що на тлі інших викликів фахова спільнота ставить цю сферу, в кращому разі, не вище ніж на друге місце в рейтингу першочергових проблем до розв'язання. Додатково цю проблематику зазвичай підсвічує брак майданчиків для обміну думками.

Вважаємо, що кібердипломатія наразі має великий набір можливостей для навчання, майданчиків для дискусій, науково-практичних конференцій тощо. Потрібно мати змогу періодично проводити відкрите обговорення актуальних проблем кібердипломатії за участю експертів, науковців і відповідних інституцій під керівництвом МЗС України. Така ініціатива надаватиме поштовх для обміну ідеями та практиками щодо можливих варіантів розвитку, подолання криз або розбудови співпраці, просування національних наративів на міжнародній арені в царині кібердипломатії.

Звертаючись до Стратегії кібербезпеки України від 2021 року [14], вбачаємо прагнення до партнерства, передусім із ЄС, НАТО, США й іншими державами, на основі взаємодії, в якій одним із пріоритетів є саме європейська та євроатлантична інтеграція у сфері кібербезпеки. Тож за реалізацію цих положень має відповідати МЗС України.

Щодо сфери відповідальності МЗС України, варто зазначити про залучення відомства до завдань згідно з Планом реалізації Стратегії кібербезпеки України від 1 лютого 2022 року [15]. Розглянемо такі завдання.

«Ціль С.3. Ефективна протидія кіберзлочинності

[...]

24. Проводити спільні з ЄС та НАТО заходи, спрямовані на підвищення стійкості в кіберпросторі та спроможності розслідувати, переслідувати кіберзлочинність та реагувати на кіберзагрози. [...] *Постійно»* [16].

Наразі це одне із завдань, результати якого можна побачити на практиці. За 2022 рік національні суб'єкти гарантування кібербезпеки з огляду на актуальний стан подій справді активізували всі можливі інструменти для співпраці, використовували різні контакти, жваво проводили дво- та багатосторонні зустрічі з міжнародними партнерами. Однією з головних подій є приєднання України в травні 2023 року до Об'єднаного центру НАТО в Естонії. Держава також постійно контактувала з Агентством ЄС з питань мережевої та інформаційної безпеки. Було проведено кібердіалог зі США в червні 2023 року в Таллінні, українську делегацію очолив заступник Міністра закордонних справ України Антон Дем'юхін, американську – Посол з особливих доручень з питань кіберпростору та цифрової політики Натаніель Фік із Державного департаменту США.

«Ціль С.4. Розвиток асиметричних інструментів стримування

[...]

29. Посилити заходи щодо забезпечення кібербезпеки інформаційної інфраструктури та кіберзахисту інформаційних ресурсів закордонних дипломатичних установ України та об'єктів державної власності України за кордоном. [...] *Перше півріччя 2024 року*

[...]

31. Запровадити гармонізований з євроатлантичною спільнотою підхід до застосування санкцій у відповідь на підривну діяльність у кіберпросторі, розроблення та узгодження з іноземними партнерами механізму спільних дипломатичних та економічних дій і заходів, зокрема запровадження обмежувальних заходів у вигляді економічних санкцій, у відповідь на деструктивну кіберактивність. [...] *Друге півріччя 2022 року*» [17].

Результати завдання № 31 не мають значного успіху з кількох причин. По-перше, занадто амбіційно вказано масштаб – «євроатлантична спільнота», бо це складний процес і потрібно працювати майже з кожною країною та її процедурою атрибуції кібератак окремо, а також вивчати можливості накладання санкцій саме через кібератаки. По-друге, ЄС має процедуру спільної дипломатичної відповіді, включно зі змогою запровадити санкції. Європейська рада впровадила режим кіберсанкцій 17 травня 2019 року, ввівши цілеспрямовані обмежувальні заходи щодо кібератак, які можуть загрожувати ЄС або державам-членам. ЄС неактивно використовує цей інструмент дипломатії. Наразі на ресурсі «EU Sanctions Map» за категорією «кібератаки» є згадки про замороження активів і заборону на надання коштів, а також про обмеження на в'їзд до ЄС малої кількості вихідців із різних країн [18].

«32. Застосовувати усі доступні інструменти дипломатії та міжнародного права задля протидії зловмисній діяльності у кіберпросторі проти України. [...] *Постійно*

33. Налагодити систематичний обмін інформацією про деструктивну діяльність у кіберпросторі з міжнародними партнерами, насамперед Сполученими Штатами Америки, державами – членами ЄС та державами – членами НАТО, створити платформи такого обміну. [...] *Створення платформ – перше півріччя 2023 року. Реалізація – постійно*» [19].

Загалом положення цілі С.4. мають ефект накопичення дій у часі: кількісні та якісні результати співпраці з партнерами, застосування інструментів дипломатії, створення платформи будуть відчутні, коли конкретні ініціативи та проекти буде запущено й мине якийсь часовий проміжок.

«Ціль К.2. Професійне вдосконалення, кіберобізнане суспільство та науково-технічне забезпечення кібербезпеки

[...]

62. Залучити суб'єктів національної системи кібербезпеки до міжнародних програм навчання і підвищення кваліфікації персоналу. [...] *Постійно*» [20].

Це завдання є важливим для розбудови кадрового потенціалу та підвищення спроможності якомога більшого кола співробітників до обговорення кібертем.

«Ціль В.3. Прагматичне міжнародне співробітництво

[...]

84. Забезпечити участь України у міжнародних заходах ООН щодо заохочення відповідальної поведінки держав у кіберпросторі. [...] *Постійно*

85. Забезпечити участь України у доопрацюванні Другого додаткового протоколу до Конвенції про кіберзлочинність щодо вироблення заходів та гарантій для вдосконалення міжнародної співпраці між правоохоронними та судовими органами, а також між органами влади та постачальниками послуг в інших державах. [...] *Постійно*

86. Розширити шляхом діалогу з міжнародними партнерами доступ правоохоронних органів України до ресурсів Європейського центру боротьби з кіберзлочинністю, до телекомунікаційної системи Інтерполу 1-24/7. [...] *Перше півріччя 2023 року*

[...]

91. Забезпечити розвиток міжнародного співробітництва у сфері кібербезпеки шляхом підтримки міжнародних ініціатив у цій сфері, які відповідають національним інтересам України. [...] *Постійно*

92. Продовжити практику проведення двосторонніх кібердіалогів з державами – партнерами з метою обміну передовим досвідом у сфері кібербезпеки, інформацією про кіберзагрози, розвитку комунікації між заінтересованими державними органами України та іноземних держав, розширити коло держав – партнерів, з якими проводяться кібердіалоги, ініціювати питання щодо укладення двосторонніх договорів про співпрацю у сфері кібербезпеки. [...] *Постійно»* [21].

Ціль В.3 є найфундаментальнішою, якщо Україна хоче зарекомендувати себе як державу, що може диктувати тенденції регулювання кіберпростору та долучатися до створення норм. Знову стикаємося з питанням потенціалу та компетенцій кадрів, саме тому наразі варто орієнтуватися на становлення групи осіб і підготовку співробітників, які зможуть узяти відповідальність за розробку стратегії та реалізацію кібердипломатії України.

Висновки. Говорити про успіхи української кібердипломатії ще зарано, але ця сфера є доволі амбіційною для подальшого розвитку. Саме тому як один із варіантів запозичення досвіду було запропоновано Естонію з її доробком у сфері кібердипломатії. Загальна структура розподілу повноважень між державними органами та дипломатичні зусилля Естонії роблять її моделлю-прикладом того, як конвертувати досвід у знання, ділитися напрацюваннями з партнерами, розбудовувати оборонний кіберпотенціал та інтегрувати кібертематику в дипломатичну практику.

Концепція кібердипломатії перебуває лише на початковому етапі становлення, і більшості держав необхідно переглянути свої підходи до неї.

Саме Естонію Україна може взяти за первинний прототип. Звичайно, що це має відбуватися з адаптацією до власних ресурсів (як державних, так і приватного сектору) й урахуванням безпекових викликів і амбіцій, чітко визначених у часі. Основною метою української кібердипломатії має стати забезпечення стабільності та надійності кіберпростору, а також участь у розробленні норм щодо стримування, узгодженні процедур атрибуції, міжнародної реакції та наслідків для порушників. Зрозуміло, що із закінченням війни спроби проникнути в українські мережі не припиняться, саме тому МЗС України вже має адаптуватися до нових умов, уміти реагувати на події в українському кіберпросторі та водночас бути гравцем, що зможе просувати власне бачення на міжнародному рівні.

1. *National Cyber Security Index* (no date). Available at: <https://ncsi.ega.ee/ncsi-index/?order=-ncsi> (Accessed: 24 June 2023).
2. e-Estonia (no date) *This is the story of the world's most advanced digital society*. Available at: <https://e-estonia.com/story/> (Accessed: 20 July 2023).
3. Ibid.
4. e-Estonia (2019) *Estonia takes on a major role in cyber diplomacy with a new department for international cooperation*. Available at: <https://e-estonia.com/estonia-cyber-diplomacy-international-cooperation/> (Accessed: 24 June 2023).
5. Ministry of Economic Affairs and Communications of Estonia (2019) *Cybersecurity Strategy Republic of Estonia*. Available at: <https://www.mkm.ee/media/703/download> (Accessed: 26 June 2023).
6. Ibid, p. 57.
7. Ibid, p. 59.
8. Delegation of the European Union to the Kingdom of Lesotho (2023) *Welcome to the Tallinn Summer School of Cyber Diplomacy*. Available at: https://www.eeas.europa.eu/delegations/lesotho/welcome-tallinn-summer-school-cyber-diplomacy_en?s=103 (Accessed: 22 June 2023).
9. e-Governance Academy (2023) *The Tallinn Summer School of Cyber Diplomacy brought together participants from 43 countries*. Available at: <https://ega.ee/news/tallinn-summer-school-cyber-diplomacy-participants/> (Accessed: 23 June 2023).
10. Plantera, F. (2023) *Cyber diplomats from all around the globe will soon gather in Tallinn* [Podcast]. 6 June. Available at: https://ega.ee/blog_post/cyber-diplomacy (Accessed: 24 June 2023).
11. Ibid.
12. Структурні підрозділи // Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/pro-ministerstvo/struktura/strukturni-pidrozdzili>
13. Ministry of Foreign Affairs of Estonia (2023) *Cyber diplomacy*. Available at: <https://www.vm.ee/en/international-law-cyber-diplomacy/cyber-diplomacy> (Accessed: 24 June 2023).
14. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України»: Указ Президента України № №447/2021 від 26.08.2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4472021-40013>
15. Про План реалізації Стратегії кібербезпеки України: Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0087525-21#Text>
16. Там само.
17. Там само.
18. *EU Sanctions Map* (2023). Available at: <https://www.sanctionsmap.eu/#/main> (Accessed: 25 June 2023).
19. Про План реалізації Стратегії кібербезпеки України: Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0087525-21#Text>
20. Там само.
21. Там само.

Viktor MATVIIENKO,
*Doctor of History,
Head of the Department of International
Organisations and Diplomatic Service,
Educational and Scientific Institute of International Relations,
Taras Shevchenko National University of Kyiv;*

Hanna PETUSHKOVA,
*Postgraduate Student,
Department of International
Organisations and Diplomatic Service,
Educational and Scientific Institute of International Relations,
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

CYBER DIPLOMACY IN THE EUROPEAN UNION: THE ESTONIAN CYBER DIPLOMACY MODEL AND THE EXPERIENCE OF UKRAINE

Abstract. The article discusses cyberspace, a key element in the contemporary international stage, which presents security challenges and opportunities for progressive development and cooperation among nations. The article focuses on two distinct concepts in the realm of international relations: digital diplomacy, an innovative approach that leverages digital technologies to facilitate related processes and achieve strategic initiatives, and cyber diplomacy, a sophisticated framework that employs diplomatic practices in cyberspace to assert and safeguard state interests.

The intricate realm of national and international cyberspace and cybersecurity reveals that the major challenges stem from human behaviour and technical factors. The authors analyse the experiences of the Ministries of Foreign Affairs of Estonia and Ukraine, highlighting structural differences within foreign policy agencies, human resources availability, and effective cyber diplomacy implementation situational cases. Consequently, the conclusion ascertains that Estonia can serve as a model for Ukraine to emulate in terms of adopting and applying successful experiences in establishing cyber diplomacy.

Furthermore, the article addresses the debatable subject of the inactive development of cyber diplomacy in Ukraine. It emphasises the importance of reassessing the vision of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine regarding the advancement of cyber diplomacy and broadening the circle of adept diplomats who can adapt global cyber diplomacy practices to suit Ukrainian realities. The highlighted key points revolve around the necessity to foster cooperation with international partners and create platforms for exchanging ideas on cyber diplomacy issues.

Keywords: Cyber diplomacy, Estonia, cybersecurity, Ukraine, cyber security strategy, European Union, Ambassador-at-Large for Cyber Diplomacy.

В'ячеслав ШВЕД,
кандидат історичних наук, доцент,
завідувач відділу історії країн Азії та Африки
Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України»

СТАНОВЛЕННЯ АРАВІЙСЬКИХ МОНАРХІЙ ЯК НОВОГО ГЛОБАЛЬНОГО АКТОРА: ВИСНОВКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Анотація. У статті досліджено феномен становлення групи аравійських монархій на позиції нового глобального актора у світовій політиці та врахування цього в зовнішньополітичному курсі Української держави в умовах боротьби проти російської агресії. Зазначено, що українська дипломатія своєчасно та кваліфіковано проаналізувала потенціал аравійських монархій як авангарду арабського світу. Це дало можливість удосконалити частину апарату МЗС України, яка відповідає за роботу з арабським світом, та опрацювати основні контури концептуального підходу до співпраці з аравійськими монархіями. Важливу роль відіграла безпосередня участь Президента України Володимира Зеленського у 32-му саміті Ліги арабських держав, його зустрічі зі спадкоємним принцом Королівства Саудівська Аравія Мухаммадом бін Салманом аль-Саудом і главами делегацій ОАЕ, Оману та Кувейту.

Ключові слова: аравійські монархії, арабський світ, Саудівська Аравія, російська агресія проти України, українська дипломатія.

Головна особливість формування нового світопорядку полягає в значному посиленні позицій провідних країн регіону, об'єднаних у Раду співробітництва арабських держав Затоки. Безумовним лідером цієї групи є Королівство Саудівська Аравія (КСА), яке багато в чому визначає загальний підхід усіх аравійських монархій до своєї внутрішньої і зовнішньої політики. Директор Близькосхідної програми Центру стратегічних і міжнародних досліджень у Вашингтоні Джон Альтерман зазначає, що необхідно звернути увагу на зміну регіональної ролі Саудівської Аравії після підписання угоди з Іраном. Саудівська Аравія є не лише кваліфікованим дипломатичним актором, а й творчим, вона продемонструвала, що почалася нова ера саудівської дипломатії і саудити виходять на власний шлях у світовій політиці [1].

Тенденція становлення аравійських монархій як нового глобального актора у світовій політиці потребує належного наукового осмислення, зокрема й із боку української історіографії, адже вона прямо пов'язана з намаганнями української дипломатії посилити позиції України серед держав Глобального Півдня.

Мета статті – дослідити внутрішні і зовнішні чинники становлення аравійських монархій як нового глобального актора та, відповідно, формування основних контурів концептуального підходу українських дипломатів до взаємодії з країнами Глобального Півдня.

Проблему розробляють іноземні дослідники, серед яких Дж. Альтерман, С. Гендерсон, Х. Ібіш, Д. Росс, К. Ульрішен та інші. Праці українських науковців О. Богомолу, О. Воловича, О. Коппель, Н. Пророченко, М. Субха й інших заклали основи вітчизняної історіографії щодо посилення впливу аравійських монархій на світовій арені. Водночас динамізм розвитку трансформаційних процесів цієї групи країн, поява нових викликів у субрегіоні Затоки, зокрема й через російську агресію проти України та її наслідки, актуалізують подальше вивчення цієї теми відповідно до завдань, які постали перед українською дипломатією під час війни.

Провідним чинником успішного історичного поступу та впевнених позицій аравійських монархій на зовнішньополітичній арені стало впровадження стратегічних програм широкомасштабних реформ упродовж ХХІ століття. Вони отримали назву «Бачення»: «Бачення Оману 2020» 1995 р., «Економічне бачення Бахрейну 2030» і «Національне бачення Катару 2030» 2008 р., «Бачення Кувейту 2035» 2008 р., «Бачення ОАЕ 2021» 2010 р., «Бачення Саудівської Аравії 2030» 2016 р. Бачення Оману та Кувейту пізніше було оновлено чи випущено в новому форматі [2]. Ці документи сформували своєрідну модель історичного розвитку перелічених країн, головною особливістю якої є підготовка та перехід від поствуглеводневої до нової моделі економіки, що базується не на видобутку та продажу вуглеводневих енергоносіїв, а на розбудові високотехнологічного виробництва, індустрії знань, наукомісткої економіки.

У цьому контексті показовою є програма «Бачення Саудівської Аравії 2030», в основі якого – диверсифікація економіки, інтенсифікація економічної та інвестиційної активності [3]. Важливо зазначити, що програма стала могутнім драйвером зовнішньополітичної активності країни, яка втілює регіональні підходи, засновані на широкомасштабних внутрішніх трансформаціях. Міністр закордонних справ КСА принц Фейсал ібн Фархан аль-Сауд детально пояснив взаємозв'язок моделі розвитку країни з новими орієнтирами та пріоритетами її зовнішньополітичного курсу: «Зовнішню політику Саудівської Аравії неможливо зрозуміти без урахування серйозних змін, які відбуваються там на всіх рівнях. Останнім ча-

сом країна досягнула прогресу на кожному щаблі та представила регіону модель економічної, соціальної та культурної модернізації в той час, коли він потерпає від суперечок, хаосу та криз. Вона [Саудівська Аравія] є ідеальною моделлю країни, що не залежить від Сходу чи Заходу, а натомість ґрунтується на диверсифікації співпраці та побудові мостів зі світом без обмежень або диктату. Саудівська модель також охоплює діалог з усіма світовими державами, вільний від поляризації та підпорядкування» [4].

Одним із плідних результатів упровадження такої моделі розвитку стало процвітання саудівської економіки, яка перетворилася на одну з найрозвиненіших у світі. 2022 року ВВП Саудівської Аравії сягнув понад трильйон доларів. До 2030 року країна планує бути серед 15 найбільших світових економік [5]. Нині союз аравійських монархій демонструє разючі успіхи в економічному розвитку. Якщо 1981 року сукупний ВВП країн-членів Ради співробітництва арабських держав Затоки не перевищував 200 млрд дол., то тепер він становить понад 1,6 трлн дол., тобто виріс у 8 разів [6]. Високо оцінює роль саудівської моделі розвитку ветеран американської дипломатії, почесний співробітник Вашингтонського інституту близько-східної політики Д. Росс. В інтерв'ю газеті «Арабські новини» напередодні візиту Джо Байдена на Близький Схід він зазначає: «Саудівська Аравія трансформується так, щоби не лише задовольнити свої потреби, а й, можливо, створити модель для регіону, принаймні для тих арабів, які ще не мали успішної моделі розвитку». Ця «нова модель для великої країни», на його думку, є меседжем для всього регіону, як потрібно прокладати шлях для прогресу [7].

Угодою з Іраном від 10 березня 2023 року Ер-Ріяд показав, що більше не буде пасивним у регіональній дипломатії та визначатиме критерії балансування своїх інтересів. Дослідник Дж. Альтерман зауважує: «Скептицизм Саудівської Аравії щодо Ірану настільки глибокий, наскільки вкорінена ворожість Ірану до Саудівської Аравії. Обидві країни розуміють, що залишаться ворожими одна одній, однак вірять, що пряміші канали комунікації сприятимуть їхнім інтересам. І донині саудити відчують стійку загрозу від Ірану. Збереження американських гарантій захисту від іранської агресії, намагання отримати згоду США на певну програму з локального збагачення урану, а також поглиблення домовленостей з Ізраїлем у сфері безпеки є частиною ширшої стратегії проти того, що саудити вважають стійкою загрозою з боку Ірану» [8].

Варто зазначити, що Саудівська Аравія після укладення мирної угоди з Іраном розвиває взаємовигідні відносини зі США і за американського посередництва сподівається приєднатися до угод Авраама та нормалізувати взаємодію з Ізраїлем. Як зауважують аналітики, саудівсько-іранська угода дала американській стороні поштовх до серйозного оновлення співпраці

із Саудівською Аравією, а останні заяви та дії Вашингтона показують, що США поступово повертаються до стабільніших відносин з Ер-Ріядом.

Важливим кроком у налагодженні взаєморозуміння і співпраці між США та КСА став візит одного з провідних республіканських сенаторів Ліндсі Грема. Політик був глибоко вражений тими успіхами, яких досягнули саудити у впровадженні «Бачення Саудівської Аравії 2030». Він зауважив, що ця програма дає змогу успішно трансформувати країну, та додав: «Я бачу шанс нормалізувати відносини між США, Саудівською Аравією й Ізраїлем, що сприятиме змінам у регіоні» [9].

Так аравійські монархії, а передусім їхній лідер – Саудівська Аравія, ефективно використовуючи ситуацію, що склалась у міжнародних відносинах на глобальному і регіональному рівнях, закріпили позиції у світовій політиці та створюють оновлену, доволі гнучку та водночас міцну систему безпеки як у субрегіоні Затоки, так і в усьому Близькосхідному регіоні. Західні експерти зараховують Саудівську Аравію до «молодого покоління» майбутніх лідерів, чия вага дедалі сильніше впливатиме на світову політику й економіку, що набувають усе більшої глобальної значущості [10].

У цьому контексті останній, 32-й, саміт Ліги арабських держав, який відбувся 19 травня 2023 року в «економічній столиці» Саудівської Аравії – Джидді, переконливо продемонстрував зростання ролі країни в сучасній міжнародній політиці та дипломатії, а також те, що спадкоємний принц КСА Мухаммад бін Салман аль-Сауд перетворився на одного з найвпливовіших лідерів арабського світу [11].

У роботі з країнами та регіонами Глобального Півдня в контексті підтримки нашої боротьби проти російської агресії українська дипломатія своєчасно та кваліфіковано проаналізувала потенціал арабського світу – насамперед аравійських монархій як його авангарду. Невипадково Президент України В. Зеленський на 32-му саміті Ліги арабських держав підкреслив наростальну роль саудівської дипломатії [12]. Буквально в перші місяці російського вторгнення було вдосконалено частину апарату МЗС України, яка відповідає за роботу з арабським світом. Указом Президента України від 12 липня 2022 року Спеціальним представником України з питань Близького Сходу та Африки було призначено фахівця з політики аравійських монархій М. Субха [13].

Українська дипломатія осмислила особливості ставлення аравійських монархій до російської агресії проти України. Від самого початку війни вони обрали нейтральну позицію стосовно дій росії в Україні, а також щодо входження до міжнародної коаліції спротиву цій агресії та допомоги нашій країні. «Головною причиною є принципові відмінності у ціннісних пріоритетах та орієнтирах західного та арабського світів. Євроатлантична спільнота розглядає свою допомогу, та й саму війну, як “боротьбу світу

демократії і свободи проти тиранії, авторитаризму, диктатури». Здебільшого такі ціннісні пріоритети не є головними для лідерів арабських країн. У цьому контексті вони не відчувають себе невід'ємною частиною того світу, який прийнято називати "цивілізованим світом", багато з них скоріше тяжіють до авторитарних режимів та лідерів Росії, Білорусі, Китаю та їм симпатизують. Західний світ сприймається ними, як правило, через призму суто прагматичних відносин у сфері економіки, політики, військово-технічного співробітництва. Тому сьогодні у зв'язку з нинішньою українсько-російською війною для них на перший план вийшли проблеми, пов'язані з впливом цієї війни на продовольчу, фінансову, енергетичну безпеку їхніх країн, а також й те, як скористатися нинішньою ситуацією для суто меркантильних цілей і як зберегти безпечну дистанцію між обома ворогуючими таборами у цьому протистоянні» [14].

Вагомим чинником нейтралітету є й усебічна співпраця арабських країн із російською федерацією, а останнім часом – і з КНР. Помірне зменшення інтересу до США як до головного гаранта безпеки арабських монархій серйозно змінило геополітичний баланс у регіоні та дало змогу Пекіну, Москві та Нью-Делі заповнити вакуум та втілити певну рекалібровку співвідношення інтересів у субрегіоні Затоки. США аж до останнього часу були неспроможні осмислити істину: як увесь арабський світ, так і арабські монархії – це абсолютно не те саме, що було 20 або навіть 10 років тому. «Правила гри докорінно змінилися. Регіон просто чекає, коли західна дипломатія його наздожене» [15].

Розуміння особливостей і головних чинників нейтралітету арабських монархій (і всього арабського світу) до російської агресії в Україні дало українській дипломатії змогу опрацювати контури концептуального підходу до налагодження постійного діалогу з лідерами цих країн і сформулювати такі тези, які б знайшли відгук і розуміння в арабських партнерів України. Важливим в українському підході до розвитку відносин з арабськими монархіями стало усвідомлення, що основним елементом зовнішньополітичного курсу України в субрегіоні Затоки є Королівство Саудівська Аравія, яке останніми роками посіло роль безумовного лідера не лише серед арабських монархій, а й в усьому арабському світі. Ця лінія повністю себе виправдала. Знаменно, що саме на 32-му саміті Ліги арабських держав у Джидді було визначено головні складники української концептуальної лінії відносин з арабськими монархіями в період боротьби за перемогу над російським агресором. У виступі Президента України В. Зеленського на саміті, під час його зустрічей із Мухаммедом бін Салманом аль-Саудом, главами делегацій з ОАЕ, Оману, Кувейту, прозвучали головні меседжі, які Україна намагається донести до арабських країн, зокрема й до арабських монархій. У розмові з арабським світом

було обрано найчутливіші для аудиторії теми: захист своєї території, своїх дітей, що є священним для арабів. І, врешті-решт, ішлося становище українських мусульман, а насамперед кримських татар, які з 2014 року чи не найбільше потерпають від російської окупації Криму. Дуже важливо, що українська дипломатія в діалозі з арабським і мусульманським світом поставила питання рубя: кримські татари, які є корінним народом Криму (а отже, одним із корінних народів України), а також невіддільним складником мусульманської умми, зазнають гноблення в неволі та потерпають від російських окупантів [16]. На нашу думку, українській дипломатії в повсякденній співпраці як з усім арабським світом, так і з арабськими монархіями потрібно задіяти могутній інструмент – ісламське (шаріатське) право, а надто такі його головні поняття, як «дар аль-іслам» – земля ісламу, «дар аль-куфр» – земля невір'я, «дар аль-ахд» – земля мирного договору, «дар аль-амн» – земля безпеки [17]. Чи сповна ми використовуємо той факт, що кримські татари – корінний народ України? На нашу думку – ні. Зокрема й у контексті застосування ісламського права. Згідно з його головними постулатами, Україна, де проживає корінний мусульманський народ, який тісно пов'язав долю з українцями та має спільну з ними державу, це «дар аль-іслам». Тому всебічну підтримку нашої держави в її героїчній боротьбі проти російського агресора арабський світ має розглядати як священний обов'язок перед Аллахом і Кораном. Цей аргумент ще не знайшов свого місця ні в дипломатичній практиці, ні в інформаційно-просвітницькій роботі на арабський світ. Він має стати вагомою підсилювальною тезою, щоб і весь арабський світ, й арабські монархії значно чіткіше усвідомили: боротьба українського народу за незалежність і територіальну цілісність прямо стосується їх.

Наші безпосередні арабські партнери дедалі чіткіше розуміють цю істину, тому чимраз відчутніше в їхньому середовищі знаходить відгук українська Формула миру, тісно пов'язана із Чорноморською зерновою ініціативою, яка навіть у наших надскладних умовах стабілізувала продовольчі ринки та допомогла «багатьом, зокрема й народам Арабської ліги» [18].

Невіддільним складником концепції розвитку відносин України з арабськими монархіями є запрошення до відновлення економіки й інфраструктури нашої країни в повоєнний час. За результатами зустрічі Володимира Зеленського з Мухаммедом бін Салманом аль-Саудом було зазначено: «Спадкоємний принц Саудівської Аравії підтвердив зацікавленість в інвестиціях в Україну та відновлення нашої держави» [19].

Варто зазначити, що навіть тепер, під час війни, бізнеси арабських країн переконані, що мають тут великі можливості, хоч і зважають на чималі виклики. Наприклад, «до початку повномасштабних бойових дій в Україні катарська компанія “QTerminals” уклала договір на інвестування

140 млн дол. у розвиток Миколаївського порту на Чорному морі. Хоча частина цього порту була зруйнована російськими бомбовими ударами минулого року, “QTerminals” дала зрозуміти, що не залишає українського ринку; ба більше, навіть звернулася до Туреччини й ООН із тим, щоби змусити Росію не припиняти української зернової ініціативи. Водночас компанія розглядає подальші кроки з інвестування в критичну інфраструктуру України, зокрема в контексті повоєнної відбудови. Катарці не єдині, хто шукає можливостей в Україні. 2021 року Фонд державного майна України підписав кілька меморандумів про взаєморозуміння з інвестиційним фондом ОАЕ “Mubadala Investment Fund” щодо приватизації таких великих українських компаній, як “Інтерпайп”, “Драгон Кепітал”, “ДТЕК”, “Ощадбанк”, “Юніт Сіті”, “UMG”, “UFuture” й “Епіцентр”. Більшість цих інвестицій обсягом у 3 млрд дол. були спрямовані на сільське господарство й оборонну промисловість. Тоді сподівалися, що Україна перетвориться на “гаранта продовольчої безпеки Еміратів”. Навіть зараз, коли Росія веде часткову морську блокаду, українське виробництво харчових продуктів залишається критично важливим для країн Затоки та багатьох інших близькосхідних держав. Показово, що хоча Саудівська Аравія й Україна нещодавно домовилися про поглиблення співпраці у сфері енергетики, особлива увага у двосторонніх відносинах залишається на збереженні зернової ініціативи» [20].

У межах візиту до Саудівської Аравії для участі в саміті Ліги арабських держав Президент України провів зустрічі з главами делегацій ОАЕ, Оману та Кувейту. Було обговорено найважливіші питання розвитку торговельно-економічної й інвестиційної співпраці між державами, глобальної продовольчої безпеки, реалізації української Формули миру [21].

Висновки. Під час розроблення стратегії просування національних інтересів серед країн Глобального Півдня українська дипломатія особливу увагу звертає на групу аравійських монархій, об'єднаних у Раді співробітництва арабських держав Затоки. Цьому сприяє й те, що останнім часом ця група впевнено перетворюється на глобальний центр сили, формує новий баланс регіональної безпеки та значно посилює свою роль у світовій політиці й економіці. Протягом усього періоду боротьби проти російської агресії українській дипломатії вдалося досягнути значного прогресу в розвиткові двосторонніх відносин нашої держави із зазначеною групою країн, логічним утіленням якого є успішний візит Президента України до Саудівської Аравії та його конструктивна участь у 32-му саміті Ліги арабських держав. Виступ В. Зеленського на саміті та його перемовини з лідерами Королівства Саудівська Аравія, Об'єднаних Арабських Еміратів, Держави Кувейт та Султанату Оман накреслили основні контури концепції розвитку відносин з аравійськими монархіями на сучасному етапі.

1. Alterman, J.B. (2023) 'Saudi Arabia steps out', *Center for Strategic and International Studies*, 24 March. Available at: <https://www.csis.org/analysis/saudi-arabia-steps-out>
2. Koch, C. (2017) 'Success and shortcomings of GCC economic "vision" documents', *Arab Development Portal*, 31 May. Available at: [https://www.arabdevelopmentportal.com/blog/success-and-shortcomings-gcc-economic-"vision"-documents](https://www.arabdevelopmentportal.com/blog/success-and-shortcomings-gcc-economic-)
3. El-Erian, M.A. (2016) 'Saudi Arabia's Bold Vision for Economic Diversification', *Project Syndicate*, 16 May. Available at: <https://www.project-syndicate.org/commentary/saudi-arabia-vision-2030-could-inspire-region-by-mohamed-a-el-erian-2016-05>
4. Al-Sulami, M. (2023) 'Region should embrace Saudi Arabia's pioneering vision', *Arab News*, 3 April. Available at: <https://www.arabnews.com/node/2280696>
5. Abuljadayel, F. (2022) 'Saudi Arabia to become one of the top 15 economies globally by 2030: Minister', *Arab News*, 5 June. Available at: <https://www.arabnews.com/node/2096961/business-economy>
6. Aluwaisheg, A.A. (2021) 'The Gulf Cooperation Council at 40: A regional success story', *Arab News*, 27 May. Available at: <https://www.arabnews.com/node/1866036>
7. Hanania, R. (2022) 'Interview: Veteran US diplomat Dennis Ross on significance of Biden's Saudi visit and what it can achieve', *Arab News*, 15 July. Available at: <https://www.arabnews.com/node/2121951/world>
8. Alterman, J.B. (2023) 'Why Did China Help Saudi Arabia and Iran Resume Diplomatic Ties?', *Center for Strategic and International Studies*, 10 March. Available at: <https://www.csis.org/analysis/why-did-china-help-saudi-arabia-and-iran-resume-diplomatic-ties>
9. 'US Sen. Lindsey Graham U-turns on Saudi Arabia, praises "transformative" reforms after visit to Kingdom' (2023) *Arab News*, 16 April. Available at: <https://www.arabnews.com/node/2287866/saudi-arabia>
10. Корсунський С. «Глобальна Північ» і «Глобальний Південь» – суперники чи партнери? // Дзеркало тижня. 12 червня 2023. URL: <https://zn.ua/ukr/WORLD/hlobalna-pivnich-i-hlobalnij-pivden-superniki-chi-partneri.html>
11. Ali, L. (2023) 'Arab League Summit and the importance of Saudi Arabia's presence in regional and international order: "A time for renewal and change"', *Gulf Research Center*, 23 May. Available at: <https://www.grc.net/single-commentary/88>
12. Ibid.
13. Питання Спеціального представника України з питань Близького Сходу та Африки: Указ Президента України № 491/2022 від 12.07.2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4912022-43289>
14. Швед В.О. Позиція арабського світу щодо російської агресії в Україні // Інститут всесвітньої історії НАНУ. URL: <https://ivinas.gov.ua/viina-rf-proti-ukrainy/pozytsiia-arabskoho-svitu-shchodo-rosiiskoi-ahresii-v-ukraini.html>
15. Alamuddin, B. (2023) 'US needs to realize the GCC game rule have changed', *Arab News*, 19 June. Available at: <https://www.arabnews.com/node/2324031>
16. Закликаю сприяти захисту наших людей, включно з українською мусульманською спільнотою – виступ Володимира Зеленського на саміті Ліги арабських держав // Офіційне інтернет-представництво Президента України. 19 травня 2023. URL: <https://www.president.gov.ua/news/zaklikayu-spriyati-zahistu-nashih-lyudej-vklyuchno-z-ukrayin-82997>
17. Абдусаматов С. Весь мир, как мечеть. Исламская геополитика от Имама Шафии до Тарика Рамадана // Ислам в Украине. 14 мая 2010. URL: <https://islam.in.ua/ru/istoriya/ves-mir-kak-mechet-islamskaya-geopolitika-ot-imama-shafii-do-tarika-ramadana>
18. Закликаю сприяти захисту наших людей, включно з українською мусульманською спільнотою – виступ Володимира Зеленського на саміті Ліги арабських держав // Офіційне інтернет-представництво Президента України. 19 травня 2023. URL: <https://www.president.gov.ua/news/zaklikayu-spriyati-zahistu-nashih-lyudej-vklyuchno-z-ukrayin-82997>
19. У Саудівській Аравії Президент України зустрівся зі Спадкоємним принцом, Прем'єр-міністром Мухаммадом бін Салманом аль Саудом // Офіційне інтернет-представництво Президента України. 19 травня 2023. URL: <https://www.president.gov.ua/news/u-sauidivskij-araviyi-prezident-ukrayini-zustrivsa-zi-spadko-82993>
20. Joja, I.-S. (2023) 'War as catalyst for greater Black Sea-Gulf interconnectivity', *Middle East Institute*, 24 May. Available at: <https://www.mei.edu/publications/war-catalyst-greater-black-sea-gulf-interconnectivity>
21. У Саудівській Аравії Президент провів зустрічі з главами делегацій ОАЕ, Оману та Кувейту // Офіційне інтернет-представництво Президента України. 19 травня 2023. URL: [https://www.president.gov.ua/news/u-sauidivskij-araviyi-prezident-proviv-zustrichi-z-glavami-de-83001](https://www.president.gov.ua/news/u-sauidivskij-araviyi-prezident-proviv-zustrichi-z-glavami-delegacij-oae-omanu-ta-kuvejtu-de-83001)

Viacheslav SHVED,
*PhD in History, Associate Professor,
Head of the Department
of History of Asia and Africa of the State Institution
'Institute of World History of the National Academy of Sciences of Ukraine'*

ESTABLISHMENT OF THE ARAB MONARCHIES AS A NEW GLOBAL ACTOR: CONCLUSIONS FOR UKRAINIAN DIPLOMACY

Abstract. The article addresses the phenomenon of the rise of a group of Arab monarchies to the status of an influential global actor in world politics. The study explores the implications of the phenomenon on the foreign policy of Ukraine, particularly within the context of countering russian aggression. The related achievements of the Arab monarchies are shown to stem primarily from their consistent implementation of extensive and comprehensive reforms and adept leveraging of ongoing changes in the geopolitical balance in the international arena. The study covers the role of the strategic reform initiatives undertaken by each of the countries in question, together referred to as the Vision. The author finds that their main feature lies in setting the course for the Arab monarchies' transition from a post-carbon economic framework to a new developmental model based chiefly on the advancement of high-tech production and the knowledge industry. The successful implementation of these reforms enabled this group of countries to establish a strong economic foundation for their foreign policy advancement, shaping a new regional security system in the Gulf subregion and the Middle East region.

The 32nd Arab League Summit held in Jeddah on 19 May 2023 showed the growing role of Saudi Arabia in modern world politics and international diplomacy. The author recognises that Ukrainian diplomacy timely and adequately analysed the potential of Arab monarchies as a new global actor in international politics, enabling Ukraine to improve the branch of the MFA of Ukraine responsible for the Arab world, and to develop the main outlines of the conceptual approach to cooperation with Arab monarchies. President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy played a crucial role in these developments by participating in the Summit and negotiating with prominent Arab leaders.

Keywords: Arab monarchies, Saudi Arabia, New World Order, russian aggression against Ukraine, Ukrainian diplomacy.

Тетяна КЛИНІНА,
кандидатка історичних наук,
доцентка кафедри історії та документознавства
Національного авіаційного університету

ПІАР-ТЕХНОЛОГІЇ Й АМЕРИКАНСЬКА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА: ТОЧКИ ДОТИКУ

Анотація. У статті висвітлено, як Уряд США використовує піар-технології у зовнішній політиці. Розкрито їхню роль у промоції американських цінностей, розширенні міжнародної співпраці, зміцненні партнерства. Зауважено, що американський уряд застосовує не зовсім «традиційні» інструменти піару: дипломатичні зусилля, дипломатичний тиск і лобювання; медійні кампанії; залучення інфлюенсерів; психологічні «зусилля» тощо. Наголошено на таких функціях піар-технологій у зовнішній політиці США, як управлінська, комунікаційна, захисна, популяризаційна тощо.

Як приклади застосування піар-інструментів у зовнішньополітичній діяльності наведено кілька історичних подій, зокрема війну у В'єтнамі. Також у статті наголошено на «авторах» певних піар-технологій, якими користується американська зовнішня політика.

Ключові слова: США, піар, зовнішня політика, піар-інструменти, піар-технології, Державний департамент.

З моменту утворення США їхня зовнішня політика була зосереджена на підтримці ізоляції під час миру та дотриманні нейтралітету під час війни. Саме на цьому наголошував перший усенародно обраний президент Джордж Вашингтон у прощальній промові 1796 року. Тієї самої думки дотримувався третій американський президент Томас Джефферсон, котрий в інавгураційній промові 1801 року акцентував: «[...] мир, торгівля та чесна дружба з усіма націями без жодних союзів» [1]. Відтоді американська зовнішня політика суттєво змінилася за структурою, формою та складом, оскільки на її суть вплинули пов'язані історичні події та лідери.

За словами Білого дому, американська зовнішня політика зосереджена на забезпеченні лідерства «коаліції сильних і незалежних держав, які

обстоюють свій суверенітет для сприяння безпеці, процвітання та миру для себе і для всього світу» [2]. Державний департамент США, що його заснував Конгрес 1789 року, відповідає за реалізацію зовнішньої політики США та популяризацію її різними способами, зокрема через промоцію американських цінностей для поширення свободи; зміцнення альянсів і партнерства в галузі безпеки в усьому світі; розширення міжнародної співпраці для сприяння миру та боротьби із супротивниками; створення економічних можливостей для країн, що розвиваються. Не останню роль у «популяризуванні американських цінностей, розширенні міжнародної співпраці, зміцненні партнерства» відіграють певні інструменти досягнення взаєморозуміння та довіри, як-от піар-діяльність, без якої сучасна система управління не здатна ефективно працювати, оскільки міжнародні актори не можуть існувати без взаємодії із соціумом.

Варто наголосити, що США застосовують ті піар-технології, які дають змогу вибудувати комунікацію з громадськістю на основі вже визначеної системи норм і цінностей. Як зазначає Є. Тихомирова, «[...] успішні комунікації з громадськістю різних глобальних акторів неможливі без розуміння цілей, норм і цінностей, якими вони керуються в щоденній діяльності і які пов'язані з кінцевою метою» [3, с. 7].

Мета дослідження – зрозуміти, як зв'язки з громадськістю, концептуалізовані як функція системного та стратегічного управління, сприяють плануванню та реалізації зовнішньої політики певної країни (тут – США). Ця наукова розвідка підкреслює реляційну перспективу, аналізуючи її застосування до практики піару в умовах провадження зовнішньої політики.

У дослідженнях визнано, що функції зв'язків із громадськістю можуть допомогти урядам досягнути цілей зовнішньої політики [4–6]. Наприклад, вчені Джеймс Грюніг, Бенно Зігніцер і Карола Вамзер вважали, що уряди мають практикувати саме міжнародні зв'язки з громадськістю як функцію стратегічного управління, яка є невіддільною частиною спільних державних процесів. У такому разі піар-технології частково виконують функцію реклами, не останньою метою якої є забезпечити відображення в закордонних ЗМІ.

У статті ми розглядаємо піар як практику управління та поширення інформації про зовнішню політику від держави / урядової установи серед громадськості для впливу на її сприйняття. Піар-технології є важливим інструментом такого впливу, сприяють формуванню іміджу держави й управлінню ним. Варто зазначити, що не доречно говорити про функціональну односторонність піару лише як засобу створення громадської думки: він не тільки «забезпечує», а й «отримує» зворотний зв'язок, підтримуючи так двосторонню комунікацію. Це призводить до певних змін як суб'єкта, так і об'єкта цієї взаємодії. Інакше кажучи (в межах нашого дослідження),

під час застосування піар-технологій відбувається не лише «необхідне формування» думки громадськості щодо американської зовнішньої політики, а й «корегування» останньої відповідно до рівня сприйняття у світі. Крім того, піар-технологіями також можуть послуговуватися для забезпечення взаємодії між державними органами та громадськістю, що сприяє підвищенню довіри до влади та політиків (хоча й не завжди, оскільки інколи така взаємодія має абсолютно зворотний результат). Піар-технології можуть бути використані й для формування образу країни в очах світової спільноти. Наприклад, Уряд США витрачає великі кошти на рекламу своєї країни як туристичного напрямку та місця для іноземних інвесторів.

Те, як американська дипломатія застосовує технології піару, можна простежити ще від початку ХХ ст. Один із перших прикладів цього – Комітет з питань громадської інформації, що його президент Вудро Вільсон створив під час Першої світової війни. Серед основних завдань комітету було сприяти военній пропаганді та формувати громадську думку на підтримку воєнних зусиль. Протягом Другої світової війни американський уряд також застосовував піар-технології для забезпечення своїх зовнішньополітичних цілей, щоб отримати підтримку американського населення. Для координації зусиль Уряду з обміну повідомленнями та комунікації під час війни 1942 року було створено Управління військової інформації, до сфери діяльності якого входило створення кінохронік, радіопередач та іншого медіаконтенту, спрямованого на підвищення морального духу та сприяння підтримці воєнних зусиль. У період після Другої світової війни використання піар-технологій в американській дипломатії й далі зросло. Уряд США засновував агентства та підтримував ініціативи щодо популяризації американських цінностей та ідеалів у всьому світі. Серед найвідоміших – Інформаційне агентство США, створене 1953 року, яке відповідало за поширення американської культури, цінностей і цілей зовнішньої політики через різні медіаканали.

Одним із яскравих прикладів можна вважати використання піар-технологій у веденні пропаганди й інформаційної війни з іншими країнами. Зокрема, США вдавалися до різних інструментів піару для залучення міжнародної підтримки у своїх воєнних операціях, як-от війнах в Іраку й Афганістані. Не останню роль у цьому питанні відіграли не зовсім «традиційні» засоби піару, застосування яких характерне переважно для сфери зовнішньої політики: 1) дипломатичні зусилля, дипломатичний тиск і лобіювання (залучення до переговорів з метою отримати підтримку від інших держав, звернення до міжнародних організацій, політичні угоди, допомога в розблокуванні фінансових ресурсів або обіцянки допомогти); 2) медійні кампанії (інтерв'ю з військовими лідерами та посадовцями, розміщення статей і коментарів у міжнародних ЗМІ, а також поширення

інформації через соціальні медіа); 3) залучення інфлюенсерів (експертів і посередників, котрі активно підтримували та розповсюджували аргументи на користь бойових дій), щоби змінити громадську думку щодо доцільності воєнних операцій); 4) психологічні «зусилля» (поширення інформаційних матеріалів, створення радіо- й телепрограм, спрямованих на зміну думок і настроїв населення в інших країнах).

З якою метою американська дипломатія використовує піар-технології? Наведемо основний, але далеко не повний перелік функціональних складників піар-технологій в американській зовнішній політиці:

1) управління іміджем, що охоплює популяризацію досягнень країни, висвітлення її цінностей і формування її образу світового лідера. Уряд США має кілька програм у цій сфері. Зокрема, програма «ShareAmerica» є «платформою Державного департаменту США для обміну переконливими історіями та зображеннями про американське суспільство, культуру та життя, а також про принципи в основі зовнішньої політики країни та її взаємодії зі світом» [7]. До 2019 року активно діяла програма «Digital Outreach Team», яка використовувала платформи соціальних мереж для спілкування з аудиторією (переважно у країнах Близького Сходу), щоби пояснювати та поширювати цілі зовнішньої політики США [8];

2) регулювання громадської думки з питань зовнішньої політики та національної безпеки через використання соціальних медіа, зв'язків зі ЗМІ та стратегічних повідомлень. Наприклад, під час повстань Арабської весни 2011 року Державний департамент США застосовував соціальні платформи «Твіттер» і «Фейсбук», щоби спілкуватися з протестувальниками в таких країнах, як Єгипет і Туніс, і мобілізувати їх;

3) кризова комунікація для управління загрозами та реагування на негативні події, як-от стихійні лиха, теракти чи міжнародні конфлікти. Приміром, під час спалаху лихоманки Ебола в Західній Африці 2014 року Уряд США використовував піар-технології для комунікації з громадськістю про ризики захворювання та свої відповідні дії;

4) культурна дипломатія через популяризацію американської культури, мистецтва й освіти за кордоном, а також задля сприяння культурним обмінам і партнерству. Наприклад, Уряд США фінансує декілька програм обміну, найвідомішою серед яких є Програма імені Фулбрайта, що дає студентам, науковцям і спеціалістам з усього світу змогу дізнатися про американську культуру та суспільство. Уряд США також популяризує американську культуру за кордоном за допомогою таких програм, як Мистецька ініціатива Центру Кеннеді. 2019 року Державний департамент США запустив проєкт «Академічний обмін і публічна дипломатія» для сприяння лідерству США у сфері вищої освіти та зміцнення зв'язків між американськими університетами й іноземними партнерами. Ініціатива

передбачає співпрацю з такими відомими американськими закладами вищої освіти, як Гарвард, Єль і Массачусетський технологічний інститут, а також партнерами з приватного сектору, як-от «ІБМ» і «Голдман Сакс». Варто зауважити й роботу посольств США в усьому світі, які відіграють не останню роль у культурній дипломатії через залучення різноманітних піар-технологій. Наприклад, Посольство США в Мексиканських Сполучених Штатах використовувало «розповідь» для сприяння культурному обміну та взаєморозумінню між цими країнами. Посольство створило серію відео «Обличчя програм обміну» з історіями мексиканських студентів і спеціалістів, котрі брали участь в обмінних програмах, що їх спонсорували США. Серію активно поширювали в соціальних мережах, вона допомогла популяризувати переваги програм культурного обміну між США та Мексикою. Посольство США в Республіці Кенія застосовувало дані й аналітику для вимірювання впливу своїх програм публічної дипломатії. Була створена інформаційна панель, яка відстежує взаємодію з умістом соціальних мереж, висвітлення у ЗМІ зовнішньої політики США в Кенії та вплив програм культурного обміну. Посольство використовує ці відомості для ухвалення стратегічних рішень про розподіл своїх ресурсів і підвищення ефективності своїх програм публічної дипломатії;

5) адвокація та лобіювання для обстоювання власної політики через вплив на тих, хто ухвалює рішення, щоб створити коаліції, поширювати американські інтереси тощо. В цьому разі залучають такі технології, як зв'язки зі ЗМІ, стратегічні повідомлення, цільова реклама, щоб заручитися підтримкою міжнародних угод, як-от Паризької кліматичної угоди.

На сьогодні одним із найпопулярніших інструментів піар-технологій є використання соціальних мереж. Майже кожен політик для привернення уваги до своєї діяльності та комунікації з громадськістю використовує соціальні мережі, які дають змогу охопити більше людей. Як зазначають Елізабет Бладгуд і Тристан Массон, «зміни у природі світової політики внаслідок глобалізації, нових цифрових комунікаційних технологій, демократизації (і зростання популізму) скоротили дистанцію між країнами, а також між лідерами та населенням і породили “цифрову дипломатію”» [9]. Уряди ж користуються соціальними медіа не лише для реалізації внутрішніх цілей, а й для розширення міжнародних відносин.

Водночас використання соціальних мереж загрожує зовнішньополітичній діяльності країни, оскільки суттєво зростає ймовірність поширення повідомлень популістських лідерів, що сприяє розповсюдженню пропаганди та дезінформації.

Перехід до цифрових і соціальних медіа не оминув і Державного департаменту США – органу виконавчої влади, який безпосередньо здійснює зовнішню політику. Прикладом такого переходу є те, що 2020 року Державний

департамент США запровадив ініціативу «Розумний мандрівник». Це застосунок Державного департаменту США для туристів, який запрошує побачити світ завдяки легкому доступові до часто оновлюваної офіційної інформації про країни, сповіщень про подорожі та попереджень щодо них, карт, адрес посольств США тощо. Програма використовує платформи таких соціальних мереж, як «Твіттер» і «Фейсбук», для надання громадянам США, котрі подорожують за кордон, порад щодо мандрівок та інформації про безпеку. Департамент також активно використовував соціальні мережі для спілкування з іноземною аудиторією під час міжнародних криз, як-от пандемії COVID-19 та евакуації громадян США з Афганістану 2021 року.

Застосування піар-технологій не є чимось новим в американській зовнішній політиці. Наприклад, протягом другої половини ХХ ст. ці технології (звісно, у дещо спрощеному вигляді) були одними з найголовніших інструментів зовнішньополітичної діяльності. Після Другої світової війни під час холодної війни американський уряд використовував піар-технології для формування глобальної протидії Радянському Союзові, а також для популяризування американських цінностей і демократії. Не останню роль у цьому відіграло радіомовлення – «Радіо Вільна Європа» та «Радіо Свобода», які транслювали новини й інформацію в країни за «залізною завісою».

Одним із яскравих прикладів застосування піар-технологій у забезпеченні цілей зовнішньої політики є війна у В'єтнамі, де були використані різноманітні тактики, як-от: 1) телевізійні брифінги для преси (мета – інформувати американську громадськість про перебіг війни; однак ці брифінги часто були чітко розроблені та контрольовані, щоб представити позитивний погляд на воєнні зусилля); 2) фотографування з солдатами (демонстрація хоробрості та відданості місії, щоб створити почуття героїзму та патріотизму серед американської аудиторії); 3) кампанії стратегічного обміну повідомленнями (популяризування ідеї про необхідність війни з метою зупинити поширення комунізму та захистити американські інтереси; формування почуття терміновості; переконування громадськості підтримати воєнні зусилля); 4) пропаганда (мета – підірвати моральний дух в'єтнамців і поширити ідею про перемогу США у війні; це охоплювало листівки, радіопередачі й інші форми комунікації для впливу на громадську думку); 5) телевізійне висвітлення (війна у В'єтнамі була першим збройним конфліктом, який активно обговорювали на телебаченні, тож Уряд США використав цей засіб масової інформації у власних інтересах; воєначальники та політики часто брали інтерв'ю в новинних програмах, забезпечуючи платформу для промоції своїх ідей серед широкої аудиторії); 6) залучення журналістів (американський уряд дозволив журналістам приєднуватися до військових підрозділів і перебувати на лінії фронту; представникам ЗМІ це дало можливість повідомляти про війну з перших уст, а Уряду – контролювати розповідь,

обмежуючи доступ до певних територій і цензуючи деякі звіти); 7) опитування громадської думки (мета – оцінити суспільну підтримку війни та визначити потенційні зони опору; з урахуванням цієї інформації формували повідомлення й інформаційні кампанії, щоб переконати аудиторію підтримати воєнні зусилля).

Загалом американський уряд використовував низку піар-тактик під час війни у В'єтнамі, щоб поширювати свою ідею та будувати глобальне сприйняття конфлікту. Хоча ці тактики й мали успіх, зрештою, вони не досягнули мети.

У 1980-х роках Уряд США започаткував ініціативу «публічна дипломатія» для популяризації американських цінностей і демократії в усьому світі. Цьому мали слугувати Інформаційне агентство США, радіостанція «Голос Америки», різноманітні програми культурного обміну тощо. У 1990-х і 2000-х роках Уряд США використовував піар-технології, щоб популяризувати глобалізацію та державно-приватне партнерство як засіб забезпечення цілей зовнішньої політики США.

Варто наголосити й на «авторах» зазначених вище піар-тактик. Звісно, в державних агенціях, які розробляють зовнішню політику, є багато спеціалістів, дотичних до комунікаційних інструментів. Однак в американській зовнішній політиці піар-технології надають різні джерела, включно з державними установами, приватними консалтинговими фірмами та компаніями зі зв'язків із громадськістю. В середині Уряду США такі державні інституції, як Державний департамент, Міністерство оборони та Центральне розвідувальне управління, наймають спеціалістів зі зв'язків із громадськістю й експертів із комунікації для розробки та реалізації стратегій піару. Зазначені фахівці тісно співпрацюють з урядовцями, щоб створювати повідомлення та підтримувати політичні позиції й ініціативи американського уряду. Фірми ж пропонують широкий спектр послуг, що охоплює дослідження ринку, зв'язки зі ЗМІ, управління кризами та стратегічне комунікаційне планування. Вони працюють із клієнтами над розробкою стратегій обміну повідомленнями та комунікації, адаптованих до конкретної аудиторії й узгоджених із загальними цілями політики.

Прикладами таких компаній є «Гілл+Ноултон Стретеджіз», «Бьорсон-Марс-теллер» і «Вебер Шендвік», які протягом багатьох років надають піар-послуги різним урядовим установам і посадовцям США. В цих фірмах зазвичай працюють висококваліфіковані професіонали з досвідом у таких сферах, як політична комунікація, міжнародні відносини та врегулювання криз. Приміром, «Гілл+Ноултон Стретеджіз» є глобальною піар-компанією, яка відіграє значну роль в американській зовнішній політиці [10]. Вона була заснована 1927 року і відтоді стала однією з найбільших і найвпливовіших – із представництвами в більш ніж 40 країнах.

Компанія «Гілл+Ноултон Стретеджіз» працювала з низкою урядових установ і посадовців США над такими зовнішньополітичними ініціативами, як: 1) війна в Затоці (на початку 1990-х років Уряд Держави Кувейт найняв її для розробки піар-кампанії на підтримку воєнного втручання США в конфлікт; фірма організовувала слухання в Конгресі США, створювала прокувейтську адвокатську групу та розміщувала статті в газетах по всій країні. Варто наголосити, що кампанія успішно забезпечувала підтримку воєнних зусиль серед американської громадськості); 2) конфлікт у Косові (наприкінці 1990-х років компанія співпрацювала з Державним департаментом США, щоб просувати цілі американської політики в регіоні; вона розробила стратегію обміну повідомленнями та комунікації, спрямовану на підтримку воєнного втручання США в Косово та протидію негативному висвітленню збройного протистояння в ЗМІ); 3) боротьба з тероризмом (після терактів 11 вересня 2001 року фірма працювала з Урядом США над різними проєктами, пов'язаними з війною проти тероризму. Це охоплювало розробку стратегій обміну повідомленнями та комунікації, орієнтованих на посилення підтримки воєнного втручання США в Афганістан та Ірак, а також протидію негативному висвітленню політики США в ЗМІ).

Загалом компанія «Гілл+Ноултон Стретеджіз» відіграла важливу роль у формуванні суспільної думки щодо зовнішньої політики США. Її кампанії часто спричиняли суперечки, деякі критики звинувачували фірму в пропаганді та введенні громадськості в оману. Проте прихильники стверджують, що її діяльність є невіддільною частиною сприяння цілям політики США та захисту американських інтересів у всьому світі.

Отже, піар-технології є неодмінним складником зовнішньої політики США. Їх використовують для підвищення підтримки військових, економічних і культурних заходів, формування іміджу країни тощо. В контексті американської зовнішньої політики піар-технології застосовують задля забезпечення її цілей, побудови відносин із міжнародною аудиторією та формування думки громадськості про лідерство США у світі. Американська дипломатія використовує піар-технології дедалі витонченіше, державні установи та приватні фірми застосовують широкий спектр інструментів і методів для формування суспільної opinio та підтримки цілей політики США. Сьогоднішні піар-технології залишаються критично важливим компонентом американської зовнішньої політики, оскільки урядовці та спеціалісти з комунікацій впливають на громадську думку з різних питань: від національної безпеки до культурної політики.

1. National Constitution Center (no date) *First Inaugural Address*, 1801. Available at: <https://constitutioncenter.org/the-constitution/historic-document-library/detail/thomas-jefferson-first-inaugural-address-1801>
2. U.S. Embassy and Consulates in Brazil (2017) *Remarks by President Trump to the 72nd Session of the United Nations General Assembly*. Available at: <https://br.usembassy.gov/remarks-president-trump-72nd-session-united-nations-general-assembly>

3. Тихомирова Є. Паблік рилейшнз у глобалізованому світі: монографія. К.: Наша культура і наука, 2004. 489 с.
4. Grunig, J. E. (1993) 'Public relations and international affairs: Effects, ethics, and responsibility', *Journal of International Affairs*, 47(1), pp. 137–162.
5. L'Etang, J. and Pieczka, M. (eds.) (2006) *Public Relations: Critical Debates and Contemporary Practice*. New York: Routledge. doi: <https://doi.org/10.4324/9780203822449>
6. Signitzer, B.H. and Coombs T. (2020) 'Public relations and public diplomacy: Conceptual convergences', *Public Relations Review*, 18 (2), pp. 137–147.
7. *ShareAmerica* (2023) Available at: <https://share.america.gov/about-us>
8. Al-Rawi, A (2020) 'US public diplomacy in the Middle East and the Digital Outreach Team', *Place Brand Public Diplomacy*, 16, pp. 18–24. doi: <https://doi.org/10.1057/s41254-019-00122-w>
9. Bloodgood, E. and Masson, T. (2018) 'Digital technology and the changing face of diplomacy', *Policy Options*, 16 March. Available at: <https://policyoptions.irpp.org/magazines/march-2018/digital-technology-and-the-changing-face-of-diplomacy>
10. *Hill+Knowlton Strategies* (2023) Available at: <https://www.hkstrategies.com/en>

Tetiana KLYNINA,

PhD in History, Associate Professor,

History and Documentation Department of the National Aviation University

PR TECHNOLOGIES AND AMERICAN FOREIGN POLICY: POINTS OF CONTACT

Abstract. The article focuses on the use of PR technologies by the government of the United States of America in the field of foreign policy. It highlights the prominent role of these PR technologies in promoting American values, expanding international cooperation, and strengthening partnerships. Moreover, these technologies are actively used in use governing. The purpose of the article is to analyse the use of PR technologies as part of specific foreign policy actions.

The author observes that the majority of scientists who study the effects of PR technologies emphasise their particularly positive impact in the field of international relations as that is where the function of strategic management, which is important specifically in foreign policy issues, acquires a new meaning.

PR technologies are an important tool for influencing public opinion and an element of forming and managing the state's image. The author examines the use of PR technologies in America's foreign policy from a historicist perspective, using examples of various foreign policy developments that involved or continue to involve the USA to pinpoint the application of specific PR technologies and their effect. One interesting finding is that instead of the 'traditional' PR tools, the American Government uses rather unconventional ones, mainly practised in foreign policy, including diplomatic efforts, diplomatic pressure, lobbying, complex media campaigns, engagement of 'influencers', psychological operations, etc. The study also highlights the functions performed by PR technologies in America's foreign policy, such as governing, communication, protection, popularisation, etc.

The author emphasises that the use of PR technologies is not a new phenomenon in American foreign policy but rather a major long-standing component of foreign policy. Several historical events, such as the Vietnam War, are cited to exemplify the importance of these tools. The article also draws attention to the specific developers of certain PR technologies used in American foreign policy.

Keywords: USA, PR, foreign policy, PR tools, Department of State.

Олексій БРАТУТА,

*кандидат економічних наук, доцент
факультету міжнародних відносин*

Львівського національного університету імені Івана Франка;

Євген БРАТУТА,

*студент I курсу магістратури
факультету міжнародних відносин*

Львівського національного університету імені Івана Франка

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ: ТЕРМІНОЛОГІЧНІ, ОНТОЛОГІЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Анотація. У статті розглянуто аспекти явища публічної дипломатії (ПД). Проаналізовано трансформацію цього терміна; досліджено основні ознаки явища, на підставі яких уточнено зміст визначення його поняття; досліджено причинно-наслідковий зв'язок між ПД та її видовими формами; оцінено стан сформованості ПД як ресурсу зовнішньополітичної сили в Україні тощо. В дослідженні використано історичний, порівняльний, категоріальний, системний аналіз, гіпотетико-дедуктивний метод, принципи єдності історичного і логічного та причинно-наслідкового зв'язку, узагальнення, систематизації.

Ключові слова: держава, м'яка зовнішньополітична сила держави, дипломатія, традиційна дипломатія, публічна дипломатія.

У сучасних умовах світового порядку, що функціонує на засадах комплексної взаємозалежності держав, забезпечення цілей і завдань зовнішньої політики визначають уже потенціалом не тільки жорсткої, а й м'якої сили відповідного актора, яка поступово стає вирішальним чинником у системі міждержавних відносин. Масштаб потенціалу такого виду зовнішньополітичної сили держави залежить від складу й обсягу ресурсів м'якої дії, серед яких важлива роль ПД [1, с. 14]. Водночас багатоаспектність зазначеного явища, неоднозначність тлумачення його сутності в науковому та сприй-

няття можливостей застосування у практичному ракурсах потребують подальших досліджень щодо виявлення змісту цього поняття та конкретизації його інституціональних елементів.

Основні напрями наукових розробок щодо визначення ПД стосуються дат та історичних обставин появи, часових меж і особливостей застосування терміна [2–5]; засадничих суспільно-історичних обставин, що зумовили виникнення явища [2; 3; 5; 6]; змісту поняття чи його окремих ознак [2; 3–8]; класифікації явища та змісту поняття його окремих видових форм [2; 9–15]. Ці дослідження здебільшого зроблено на емпіричному рівні наукового пізнання, вони лише термінологічно визначають явище та представляють його зміст у формі наукової гіпотези, а отже, не є завершеною та загальновизнаною системою наукових знань.

Мета статті – визначити зміст поняття «ПД» як ресурсу м'якої зовнішньополітичної сили держави, а також його інституціональні елементи. Задля цього потрібно проаналізувати особливості трансформації терміна «ПД»; розглянути загальні й істотні ознаки явища, на підставі яких уточнити зміст визначення його поняття; дослідити причинно-наслідковий зв'язок між поняттям і визначеними в науковій літературі його видовими формами та встановити, які з них належать до поняття; з'ясувати склад інституціональних елементів явища ПД; загально оцінити стан сформованості ПД як ресурсу зовнішньополітичної сили держави в Україні. В дослідженні використано історичний, порівняльний, категоріальний, системний аналіз, гіпотетико-дедуктивний метод, принципи єдності історичного і логічного та причиново-наслідкового зв'язку, узагальнення, систематизації.

Термін «ПД» використовують і в лексиконі, й у практиці політиків переважної більшості держав світу, насамперед державних діячів вищого рангу, журналістів, фахівців політичної науки з середини ХІХ ст. [2, с. 4; 3, с. 999] і досі. За цей час відбулося два взаємопов'язані трансформаційні процеси, один із яких стосується смислового значення (від інформаційної доступності до змісту дипломатичної діяльності держави до вирішального оцінювання доречності засад державної зовнішньої політики з боку суспільства), а інший – пізнавального статусу досліджуваного терміна (перехід із класу практичних до наукових).

Щодо напрямку дослідження, пов'язаного з визначенням засадничих суспільно-історичних обставин, що зумовили виникнення явища ПД як окремого способу дипломатичної діяльності, думка переважної більшості науковців однакова. Вони виокремлюють такі обставини: глобалізацію [3, с. 989; 6, с. 325]; збільшення кількості недержавних суб'єктів міжнародних відносин і посилення їхнього впливу на зовнішню політику суверенних держав [2, с. 9; 5, с. 104; 6, с. 326]; інтенсивне застосування нових комунікаційних технологій у міжнародних відносинах із боку диплома-

тичних служб країн [3, с. 989; 5, с. 104]; міждержавну активність нецен-тральних органів влади [6, с. 326].

Якщо стосовно використання терміна «ПД», яким ідентифікують новий тип дипломатії, більшість науковців однастайна, то у визначенні змісту цього суспільного явища є певні розбіжності [2, с. 5; 3, с. 992], адже воно недавно стало об'єктом дослідження на теоретичному рівні пізнання політичної науки. Основна причина неузгодженості позицій в експертному середовищі має методологічну природу. Відмінності у поглядах науковців стосуються визначення основних істотних ознак явища ПД. На основі порівняльного аналізу й узагальнення таких визначень виокремлено їхні варіанти за основними ознаками: 1) мета цього типу дипломатії за Едмундом Галліоном – формування міжкультурної комунікації між державами [2, с. 4]. Найзмістовнішою є дефініція відомого американського дослідника Ніколаса Калла: «Публічна дипломатія – це проекти в галузі культури, програми обмінів, короткострокові інформаційні кампанії (advocacy), міжнародне мовлення та моніторинг зарубіжної громадської думки (listening)» [2, с. 6]; 2) мета, суб'єкт діяльності, об'єкт впливу. На думку знаного американського дослідника Сноу Крокера, ПД – «дії уряду щодо впливу на зарубіжну громадськість в процесі зовнішньополітичної діяльності» [2, с. 3]. Розширена дефініція в українських науковців. Ілля Гавриленко визначає ПД як «комплекс заходів, що здійснюються як центральними, так і закордонними органами зовнішніх зносин держави з метою дослідження ставлення та інформування іноземної громадськості, а також встановлення контактів закордоном, з метою покращення іміджу держави та досягнення національних інтересів» [4, с. 112]; 3) суспільні відносини, мета цього способу здійснення дипломатичної діяльності, суб'єкт цієї діяльності, а також об'єкт і способи впливу. Найзмістовнішою є дефініція відомого американського дослідника Алана Генрікса: «Публічна дипломатія є способом здійснення урядами міжнародних відносин через відкриті ЗМІ та через взаємодію з широким колом неурядових організацій (політичними партіями, корпораціями, торговими асоціаціями, профспілками, навчальними закладами, релігійними організаціями, національними групами і навіть з окремими індивідами) з метою впливу на дії і політику інших урядів» [2, с. 3]; 4) мета, суб'єкти цієї діяльності, а також об'єкт впливу. Вітчизняний науковець Олександр Висоцький зазначає: «Публічна дипломатія є сукупністю технологій та інструментів зовнішньої політики, що реалізуються в рамках діяльності політичних інститутів і акторів як державних, так і недержавних, спрямованих на реалізацію комплексної дипломатичної стратегії держави через вплив на населення зарубіжної держави з метою впливу на її політичні процеси і прийняття політичних рішень» [2, с. 3].

Порівняльний аналіз цих визначень ПД дає підстави зробити висновок, що їхній зміст сформований на основі лише істотних ознак, серед яких головною є та, що характеризує дію («операцію» за термінологією формальної логіки [18, с. 51]), за допомогою якої виявляють сутність поняття явища. Отже, всі згадані вище визначення належать до такого виду реального явного визначення, як операційне. Щоб розкрити зміст поняття явища, які є предметом дослідження гуманітарних наук, необхідно використовувати реальне явне визначення атрибутивно-реляційного виду, а реальне явне визначення операційного виду застосовують зазвичай у математиці, фізиці, хімії тощо [18, с. 51]. Особливість реального явного визначення атрибутивно-реляційного виду в тому, що зміст поняття явища розкривають через найближчий рід і видову ознаку [18, с. 50–51]. Отже, коли дослідники формулювали дефініції поняття явища ПД, вони припустилися методологічної хиби, внаслідок якої не вдалося онтологічно правильно розкрити зміст поняття відповідного явища; це зумовило різноманіття варіантів його визначення. Крім того, що необґрунтовано було використано логічну форму для розкриття змісту поняття явища ПД, було порушено логічні правила визначення понять, насамперед правило співмірності правої і лівої частин дефініції [18, с. 52]. У правій частині, на відміну від лівої, немає визначального поняття, що мало б розкривати загальну ознаку (через найближчий рід), тому вона змістовно не узгоджена з іменем відповідного детонату. Як видно з імені одиничного поняття «ПД», роль родової ознаки має відігравати загальне поняття «дипломатія».

Серед українських дослідників ПД лише О. Висоцький окреслив проблему та визначив завдання: «Для докладного вивчення даного феномена необхідно уточнити зміст вихідних понять. [...] двох його складових – дипломатії і публічності [2, с. 3]. Науковець стверджує: «У сучасному політичному дискурсі є кілька визначень поняття “дипломатія”: 1) вид діяльності з управління відносинами між країнами, вміння вести таку діяльність; 2) форма співпраці між державами мирними засобами; 3) діяльність глав держав, урядів і спеціальних органів зовнішніх відносин щодо здійснення цілей і завдань зовнішньої політики держави, а також щодо захисту прав та інтересів держави за кордоном. Тому дипломатію можна визначити як послідовну і системну діяльність керівництва держави та уповноважених ним державних органів, спрямовану на реалізацію зовнішньої політики держави з використанням мирних засобів» [2, с. 3].

У вітчизняній спеціальній літературі з питань дипломатичної служби [16; 19] для тлумачення поняття «дипломатія» запропоновано такі джерела: 1) «Оксфордський словник англійської мови»: «Дипломатія – це здійснення міжнародних відносин шляхом переговорів, метод, за допомогою якого ці відносини регулюються і ведуться послами та посланниками,

робота чи мистецтво дипломата» [16, с. 316; 19, с. 54]; 2) «Словник іншомовних слів»: «Офіційна діяльність глав держав, урядів та спеціальних органів зовнішніх зносин щодо здійснення зовнішньої політики й захисту прав та інтересів держави за кордоном» [20, с. 170]; 3) «Українську дипломатичну енциклопедію»: «Дипломатія – офіц. діяльність глав держав та глав урядів, відомств закордонних справ, дипломатичних представництв та інших органів зовнішніх зносин з реалізації цілей і завдань зовнішньої політики держави, а також захисту прав та інтересів держави, її установ і громадян за кордоном» [16, с. 316].

Порівняльний аналіз змісту представлених вище семи варіантів визначення загального поняття «дипломатія» дає підстави зробити висновки:

1. Перші дві дефініції належать до атрибутивно-реляційного виду явного реального визначення. До того ж представлені у цих визначеннях загальні ознаки не стосуються такого виду поняття, як особливе. Тобто у сформульованих дефініціях не дотримано методологічної вимоги – визначення через найближчий рід [18, с. 32]. У першій дефініції основна загальна ознака у визначального поняття «управління», але воно належить до обсягу більш загального родового поняття «суспільна діяльність» як певний тип цієї діяльності. Поняття «управління» містить поняття з меншим рівнем узагальнення, що поділяються за ознакою суб'єкта цього виду суспільної діяльності. Зокрема, є поняття «державне управління», що має бути визначальним через найближчий рід у дефініції поняття «дипломатія». Щодо двох істотних ознак, представлених у першому варіанті визначення відповідного поняття («відносини між країнами» та «вміння вести таку діяльність»), вони є універсальними для багатьох суспільних явищ, а тому не розкривають специфіки явища дипломатії. Стосовно другого варіанта дефініції, тут загальна ознака, по суті, визначена онтологічно хибно, тому що дипломатія є не спільною діяльністю держав, а індивідуальною діяльністю держави. Щодо основної істотної ознаки («мирних засобів»), то це визначальне поняття має той самий системний недолік, що й попередня дефініція. Отже, в обох варіантах розглянутих дефініцій не дотримано правила співмірності у визначенні поняття «дипломатія», унаслідок чого зроблено логічну помилку «надто широкого визначення».

2. Останні п'ять дефініцій є операційним видом явного реального визначення, тобто не дотримано правила співмірності у визначенні поняття «дипломатія» та є логічна помилка «надто вузького визначення». Щоб розкрити зміст відповідного поняття, використано як близькі за змістом ознаки, так і специфічні, тобто представлені лише в одному з варіантів дефініцій. Серед першої групи істотних ознак можна виокремити: сферу суспільних відносин дипломатії (міжнародна чи міждержавна); матеріальну форму буття явища (суспільна діяльність); суб'єкта діяльності (в

узагальненій формі – держава, а в конкретизованій – вище керівництво держави й уповноважений ним орган); мету дипломатичної діяльності (цілі та завдання зовнішньої політики держави). До специфічних ознак належить те, що дипломатичну діяльність провадять через переговори, а серед її суб'єктів, окрім спеціалізованих, є ще інші органи зовнішніх відносин, причетні до реалізації зовнішньої політики держави.

Серед основних істотних ознак є та, що визначає мету буття будь-якого суспільного явища, вона системоутворювальна у формуванні змісту поняття, тобто зумовлює необхідність інших ознак цього виду. Мета дипломатії – у її цілях (забезпеченні реалізації національних інтересів), а також у завданнях (організації дій із зовнішньої політики). В політології є визначення зовнішньої політики як «закордонної діяльності держави» [21, с. 420]. Щоби конкретизувати зміст цієї дефініції, додаємо п'ять важливих теоретичних положень: 1) «що стосується зовнішньої політики, спрямованої на регулювання відносин з іншими державами та міжнародними організаціями, то її суб'єктом [...] виступає лише держава» [21, с. 144]; 2) «дії всіх інших суб'єктів політики на міжнародній арені є складовими не зовнішньої політики держави, а міжнародної політики» [21, с. 420]; 3) «розрізнення зовнішньої і міжнародної політики дає можливість, зокрема, розмежовувати зовнішньополітичну діяльність держави як вираження загальнонаціональних інтересів і дії окремих національних суб'єктів політики, наприклад партій чи засобів масової інформації, на міжнародній арені, які можуть суперечити загальнонаціональним інтересам і вже із цієї причини не вважатися складовими зовнішньої політики держави» [21, с. 420]; 4) «розрізняють два основні рівні зовнішньополітичних інтересів: рівень головних інтересів і рівень специфічних інтересів. Рівень головних інтересів охоплює зовнішньополітичні інтереси, пов'язані із забезпеченням безпеки й цілісності держави як певної соціально-економічної, політичної, національно-історичної і культурної спільноти, захистом економічної і політичної незалежності держави, утриманням і зміцненням її авторитету в системі міжнародних відносин. Інтереси цього рівня стосуються самого існування держави, а тому забезпечуються [...] всіма наявними засобами – дипломатичними, економічними, ідеологічними, воєнними» [21, с. 423]; 5) «зовнішня політика держави виконує три основні функції: охоронну, представницько-інформаційну і переговорно-організаторську, які є конкретизацією зовнішніх функцій держави: оборонної, дипломатичної і співробітництва» [21, с. 426].

Мета дипломатії як основна істотна ознака разом із наведеними вище теоретичними положеннями політології дали змогу визначити ще дві необхідні основні істотні ознаки: суспільні відносини, до яких належить явище міждержавних відносин, де суб'єкт дипломатичної діяльності – держава.

З вищенаведених варіантів дефініцій поняття «дипломатія» щодо визначення суб'єкта відповідної діяльності серед науковців немає одностайності. Зазвичай окреслюють склад акторів, що відрізняються за рівнем конкретизації. На підставі порівняльного аналізу змісту дефініцій поняття «дипломатія» були виокремлені такі варіанти визначення складу суб'єктів дипломатичної діяльності: 1) глава держави, глава уряду, спеціальні органи зовнішніх відносин; 2) керівництво держави й уповноважені ним державні органи; 3) глава держави, глава уряду, відомство закордонних справ, дипломатичні представництва, інші органи зовнішніх відносин.

Як порівняти з першими двома варіантами, в останньому склад суб'єктів дипломатії повніший і гранично конкретизований, а тому його треба розглядати як об'єкт подальшого аналізу. Крім глави держави та глави уряду, до суб'єктів зовнішніх відносин і зовнішньої політики держави в складі її вищого керівництва зараховують «вищий орган законодавчої влади» [21, с. 422].

Також у зазначеному вище складі суб'єктів дипломатії представлені актори, які належать до різних щаблів і видів органів державної виконавчої влади, а отже, відрізняються за галузями сфери державного управління як окремого типу суспільної діяльності. Парламент, глава держави та глава уряду належать до «центральных органів зовнішньополітичного керівництва», основне завдання яких – у визначенні засад зовнішньої політики держави й основних напрямів стратегії її здійснення. Щодо відомства закордонних справ й інших органів зовнішніх відносин, то вони належать до спеціальних державних органів, які безпосередньо здійснюють зовнішню політику держави [21; 22]. Перша група із зазначених суб'єктів зовнішніх відносин виконує загальні функції зовнішньої політики в певній частині (охоронну, представницьку, переговорну), але в межах усього суспільного буття. На представників другої групи покладено загальні функції зовнішньої політики (охоронну, представницько-інформаційну, переговорно-організаторську), але відмінність у тому, що в реалізації зовнішньої політики держави спеціалізація відбувається за видами суспільного буття; зокрема, для відомства закордонних справ це політичні відносини. «Органи спеціальних відносин – це дипломатія спеціалістів, тобто фахівців, які працюють у різних міністерствах і відомствах, не є дипломатами у загальноприйнятному розумінні, але їхня діяльність, особливо під час підготовки документів до міжнародних договорів і переговорів набуває частково дипломатичного характеру, тим більше, що здійснюється за координацією Міністерства закордонних справ». Відповідну роботу виконують «відділи міжнародних відносин», вони функціонують у «галузевих міністерствах і відомствах [...] для забезпечення договірних зобов'язань держави» [22, с. 17]. Крім того, діяльність у зовнішніх відносинах для центральних органів зовнішньополітичного керівництва визначає конституція держави; для інших органів зовнішніх від-

носин – норми внутрішньодержавного права; для відомства закордонних справ і дипломатичних представництв – норми внутрішньодержавного та міжнародного права [21; 22].

Положення щодо виокремлення відомства закордонних справ і дипломатичних представництв як самостійних рівнозначних суб'єктів дипломатії є онтологічно хибним. Дипломатичні представництва (їх ще називають «закордонними установами») разом із центральним апаратом є окремими складниками елементів, що утворюють організаційну структуру зовнішньополітичного відомства [22], а враховуючи те, що обидва зазначені елементи належать до органів державного управління, у системі державної служби вони утворюють її окремий вид – дипломатичну службу.

За результатами аналізу вдалося виокремити основні загальні й істотні ознаки поняття явища дипломатії. Зокрема, основною загальною ознакою є те, що дипломатія належить до окремого виду суспільної діяльності – державного управління. Основні істотні ознаки цього поняття: цілі та завдання дипломатії – забезпечення реалізації національних інтересів, організація заходів із зовнішньої політики; суб'єкт зазначеного виду державного управління – зовнішньополітичне відомство (дипломатична служба), що є окремим видом державної служби; діяльність дипломатичної служби обмежена політикою міждержавних відносин; робота зовнішньополітичного відомства регламентована нормами внутрішньодержавного та міжнародного права.

До основних істотних ознак поняття явища дипломатії має стосуватися положення щодо: а) «захисту прав та інтересів держави, її установ і громадян за кордоном». По-перше, ці положення є складниками змісту загального поняття «національні інтереси» («головні зовнішньополітичні інтереси»). По-друге, реалізацію цих цілей серед цілей зовнішньої політики поряд із зовнішньополітичним відомством забезпечують також деякі інші органи державної виконавчої влади різних рівнів. По-третє, особливість цілей дипломатичної діяльності полягає в тому, що вони стосуються лише політики в системі міждержавних відносин; б) засобів ведення відповідної діяльності – «мирними засобами» / «шляхом переговорів». Зазначені ознаки не належить до тих основних істотних, що притаманні лише дипломатії як окремій формі державного управління.

Ще однією методологічною хибкою дослідників під час визначення поняття «дипломатія» є те, що не було враховано причинно-наслідкового зв'язку між змістом поняття цього явища та змістом співвідносного поняття «зовнішньополітичне відомство». Через це у змісті зазначеного поняття поєднано ознаки як певного виду, так і суб'єкта цієї діяльності, що означає ще одну логічну помилку внаслідок порушення вимог третього правила визначення понять [18, с. 52]). За таких обставин права частина визначення відповідного поняття стала необґрунтовано перевантаженою змістовно, що дає ефект

семантичного шуму під час осмислення всіх семи варіантів дефініції явища дипломатії. Одна з причин розбіжностей пов'язана з тим, що хоча в експертно-науковому середовищі широко застосовують термін «зовнішньополітичне відомство», його визначення у формі поняття немає. В науковій літературі майже неможливо знайти результати дослідження щодо встановлення складу основних загальних та істотних ознак зазначеного явища [21; 22]. Поряд із цим, як це не парадоксально, дефініцію суспільного явища дипломатичної служби, хоч і нечасто, можна знайти в окремій вітчизняній спеціальній літературі довідкового чи нормативно-правового типу, зокрема в: 1) «Українській дипломатичній енциклопедії»: «Дипломатична служба – складова частина держ. служби, що призначена забезпечувати практичну реалізацію зовнішньої політики держави, захист її нац. інтересів у сфері міжнародних відносин, а також прав та інтересів громадян і юрид. осіб за кордоном» [16, с. 308]; 2) ст. 1 Закону України «Про дипломатичну службу»: «Дипломатична служба – це державна служба особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності посадових осіб дипломатичної служби, пов'язаній з реалізацією зовнішньої політики України, захистом національних інтересів України у сфері міжнародних відносин, а також прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном» [23].

Хоча наведені дефініції за змістом, зокрема складом загальних і істотних ознак, майже тотожні, для аналізу поняття явища дипломатичної служби потрібно послуговуватися першою. З порівняння їхнього змісту зрозуміло, що поняття у відношенні загального та одиничного. Тобто поняття явища дипломатичної служби в зазначеному нормативно-правовому документі розкриває зміст відповідного явища лише для конкретної держави, а отже, є елементом в обсязі загального поняття. До того ж під час визначення терміна в лівій частині дефініції були порушені принципи логічної процедури найменування – однозначності та предметності [18, с. 29]. виправлення помилки потребує заміни терміна «дипломатична служба» на термін «дипломатична служба України» і в назві відповідного закону, і в ст. 1 цього нормативно-правового документа.

Щодо визначення поняття «дипломатична служба» в Українській дипломатичній енциклопедії є такі зауваження: 1) хоча для дефініції фахівці використали атрибутивно-реляційний вид явного реального визначення, все-таки воно зроблене не через найближчий рід. Загальну ознаку ідентифікує термін «складова частина держ. служби». Але не враховано, що «держ. служба» як загальне поняття містить одиничні, що позначають окремі органи державної служби, які належать до різних гілок державної влади (законодавчої, виконавчої, судової, глави держави). Дипломатична служба стосується виконавчої гілки влади, центральних органів загальнодержавної виконавчої влади. Органи виконавчої влади диференційовані за

рівнями загальнодержавної влади – центральні і регіональні; 2) щодо таких істотних ознак, як «захист її нац. інтересів у сфері міжнародних відносин, а також прав та інтересів громадян і юрид. осіб за кордоном», то вони у змісті відповідної дефініції зайві, бо метою діяльності дипломатичної служби є реалізація зовнішньої політики держави, де зазначені цілі передбачено; 3) не враховано тієї однієї з основних істотних ознак, що відрізняє її від інших відомчих органів: діяльність регламентована нормами внутрішньодержавного та міжнародного права; 4) під час порівняння визначень понять «дипломатія» та «дипломатична служба» видається, що у відношенні між ними не суб'єкт, а діяльність має статус співвідносного поняття.

На підставі цих зауважень і визначених основних загальних та істотних ознак явища дипломатичної служби пропонуємо уточнити та викласти зміст його дефініції в такій редакції: це окремий вид центральних органів виконавчої влади загальнодержавного рівня, уповноважений реалізувати цілі та завдання зовнішньої політики держави в системі міждержавних політичних відносин, діяльність якого регламентована нормами внутрішньодержавного та міжнародного права.

З урахуванням запропонованої дефініції суспільного явища дипломатичної служби, раніше визначених основних загальних та істотних ознак суспільного явища дипломатії, а також поняття «зовнішньополітичний вплив держави» [1, с. 12] пропонуємо уточнити та викласти зміст дефініції поняття «дипломатія» в такій редакції: це окремий вид суспільної діяльності в державному управлінні, що його здійснює дипломатична служба держави через зовнішньополітичний вплив на цілі та завдання зовнішньої політики інших держав.

Зовнішньополітичний вплив на цілі та завдання зовнішньої політики інших держав є основною істотною ознакою суспільного явища дипломатії. Визначення цілей і завдань зовнішньої політики держави є функцією її вищого керівництва та результатом послідовного поетапного ухвалення політичних рішень щодо визначення засад, основних напрямів стратегії та загального управління діяльністю дипломатичної служби щодо практичної реалізації цього виду державної політики. Водночас відповідний процес є об'єктом впливу іншої держави, що його реалізують завдяки діяльності її зовнішньополітичного відомства. Зазначену діяльність мають вести в певний спосіб, зокрема з такими основними елементами: інституційним каналом політичної комунікації; комплексом інструментів управління для забезпечення її практичної реалізації. Світовий досвід сучасної дипломатії засвідчує: 1) є лише два інституційні канали політичної комунікації, через які може відбуватися зовнішньополітичний вплив однієї держави на політичне рішення вищого керівництва іншої в системі зовнішніх відносин, – традиційний (відомчий) і публічний. Перший канал – інститут

взаємодії дипломатичних служб двох держав – суб'єкта й об'єкта зовнішньополітичного впливу. Другий виявлений у взаємозв'язку дипломатичної служби держави, що є суб'єктом зовнішньополітичного впливу, та громадянського суспільства держави, яка є об'єктом цього впливу (політичні партії, громадсько-політичні організації та рухи, провідні представники політичної еліти, ЗМІ, пересічні громадяни тощо); 2) інструментарій зовнішньополітичного впливу, класифікацію видових форм якого визначають дієвими інституційними каналами політичної комунікації, має дві групи: а) відомчі інструменти управління, зокрема вербальні усні (офіційні зустрічі, пресконференції, брифінги, офіційні переговори, саміти тощо), вербальні письмові (офіційні пропозиції, ноти, договори), електронні (телефон, електронна пошта, телеграф) та онлайніві (сайти, інтернет-сторінки), невербальні; б) публічні інструменти управління, зокрема вербальні усні (неофіційні зустрічі, інтерв'ю, лекції, конференції, форуми тощо), вербальні письмові (газети, журнали, книжки тощо), електронні (телефон, електронна пошта, радіо, телебачення тощо) й онлайніві (інтернет-сторінки, блоги, соціальні мережі, конвергентні медіа тощо), невербальні.

Отже, йдеться про два типи дипломатії: традиційну і публічну, для яких основною істотною ознакою є інституційний канал передання. Сформульована вище дефініція поняття явища дипломатії, а також визначені основні істотні ознаки її видових форм дають підстави та можливість уточнити та викласти зміст їхніх дефініцій у такій редакції: традиційна дипломатія – окремий тип дипломатії, що забезпечує здійснення зовнішньополітичного впливу на цілі та завдання зовнішньої політики іншої держави через інституційний канал політичної комунікації між дипломатичними службами держав, що відповідно є суб'єктом і об'єктом зазначеної цілеспрямованої дії; ПД – це окремий тип дипломатії, що забезпечує здійснення зовнішньополітичного впливу на цілі та завдання зовнішньої політики іншої держави через інституційний канал політичної комунікації між дипломатичною службою та громадянським суспільством держав, що відповідно є суб'єктом і об'єктом зазначеної цілеспрямованої дії.

Щодо останнього з викладених раніше основних напрямів дослідження суспільного явища ПД – класифікацій явища ПД, спираючись на порівняльний аналіз опублікованих наукових результатів, зроблено такі висновки: в експертному середовищі немає загальновизнаної систематизованої класифікації зазначених форм; дослідники не означили та не обґрунтували критеріїв групування, внаслідок чого немає відповідної класифікації; переважна більшість досліджень сфокусована на окремих видових формах і стосується опису їхніх істотних ознак; серед видових форм ПД є культурна [2; 9–11; 16, с. 332], освітня [12; 13], наукова [14], цифрова / віртуальна [2; 16, с. 321], мережева [16, с. 332], гастрономічна [15].

Стосовно перших трьох видових форм зауважимо, що за допомогою відповідних термінів ідентифікують діяльність певних відомств щодо реалізації зовнішньої політики держави лише в однойменних галузях суспільного буття; ця діяльність, як сказано вище, суттєво відрізняється від діяльності дипломатичної служби. Особливість її в тому, що завдяки дипломатії забезпечують встановлення, підтримку на певному рівні на деякий час і розширення в майбутньому масштабу зовнішньополітичних міждержавних відносин як основи здійснення будь-яких інших видів зовнішньої діяльності, а також їхню координацію для системної реалізації зовнішньої політики держави. Термінами «цифрова дипломатія» та «мережева дипломатія» позначають не окремі види діяльності зовнішньополітичного відомства, а відповідні інструменти управління, якими воно послуговується, – електронні й онлайнові. Термін «гастрономічна дипломатія» позначає, як зауважують дослідники, мирне знаряддя м'якого впливу в дипломатії [15, с. 169], тобто певний засіб з арсеналу невербальних інструментів зовнішньополітичного впливу. Вищезазначені зауваження дають підстави зробити висновки, що результати досліджень стосовно видових форм явища ПД є квазінауковими, а проблема класифікації є штучною.

Як зазначають дослідники, у ХХІ ст. ПД стала важливим складником міжнародного життя переважної більшості розвинутих держав [7, с. 709]. Отже, постійно розширюється група суверенних держав, зовнішньополітичні відомства яких застосовують поряд із традиційною публічну форму дипломатії. Нещодавно до них долучилася Україна. Важливим є ухвалення Стратегії публічної дипломатії МЗС України на 2021–2025 роки. Однак слід наголосити, що вона не є завершеним відомчим плановим документом, загалом має декларативний характер, компілятивно сформована та потребує істотного доопрацювання, спираючись на обґрунтовану методологічну базу. Необхідно розв'язати проблеми легітимізації у вітчизняному законодавстві суспільного явища ПД як нової окремої форми дипломатії. Водночас намагання МЗС України запровадити в діяльності поряд із традиційною формою дипломатії ще й публічну показують: нарешті в цій галузі державного управління розпочато реформування з урахуванням сучасних реалій у системі міждержавних відносин.

Нині є всі підстави вважати ПД у міждержавних відносинах одним із актуальних напрямів дослідження політичної науки. Впродовж тривалого використання термін «ПД» зазнав і смислової трансформації (з позначення стилю дипломатії на позначення способу ведення відповідної діяльності), і трансформації його пізнавального статусу (з життєво-досвідного виду пізнання на науковий). Поняття явища ПД потрібно тлумачити як окремий тип дипломатії, що забезпечує певній державі здійснення зовнішньополітичного впливу на цілі та завдання зовнішньої політики іншої

держави через інституційний канал політичної комунікації між дипломатичною службою та громадянським суспільством, що відповідно є суб'єктом й об'єктом зазначеної цілеспрямованої дії. ПД не має видових форм, а до її інституціональних елементів належать: відповідний комплекс нормативно-правових і відомчих документів; склад профільних підрозділів в організаційній структурі зовнішньополітичного відомства, їхні функції, штат, арсенал управлінських інструментів, ієрархічна вертикаль підпорядкування; система стратегічного і поточного планування та звітності; джерела фінансування. В Україні розбудову цього виду ресурсу м'якої зовнішньополітичної сили держави лише започатковано.

1. Братута Є. Основні онтологічні положення розвинутої теорії м'якої зовнішньополітичної влади держави / Є. Братута, О. Братута // Гілея. 2023. Вип. 3 (№ 182). С. 7–16.
2. Висоцький О. Публічна дипломатія: конспект лекцій. Дніпро: СПД «Охотнік», 2020. Ч. 1. 56 с.
3. Балабанов К. «Публічна дипломатія» як відповідь на виклики сучасності / К. Балабанов, М. Трофименко // Україна дипломатична. К., 2013. Вип. 14. С. 989–1021.
4. Гавриленко І. Публічна дипломатія як специфічний інструмент зовнішньої політики США // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2011. Вип. 95. Ч. 1. С. 112–113.
5. Сухорольська І. Громадська (публічна) дипломатія в сучасних умовах міжнародних відносин: нові тренди і особливості // Регіональні студії. 2022. № 30. С. 103–107.
6. Кирилич В. Публічна дипломатія, «track two» дипломатія, парадипломатія: природа й форми здійснення // Україна дипломатична. К., 2015. Вип. 16. С. 324–330.
7. Балабанов К. Структура публічної дипломатії США / К. Балабанов, М. Трофименко // Україна дипломатична. К., 2014. Вип. 15. С. 709–719.
8. Балабанов К. Публічна дипломатія США після 11 вересня 2001 року / К. Балабанов, М. Трофименко // Україна дипломатична. К., 2016. Вип. 17. С. 728–748.
9. Сербіна Н. Культурна дипломатія як інструмент зовнішньої політики сучасної європейської держави / Н. Сербіна, О. Кучмій // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2011. Вип. 100. Ч. 1. С. 122–131.
10. Веденєєв Д. Становлення культурної дипломатії України як соціокультурного інституту // Зовнішні справи. 2021. № 1–2. С. 15–21.
11. Сибіга А. Культурна дипломатія у діяльності Посольства України в Туреччині // Зовнішні справи. 2021. № 3–4. С. 34–38.
12. Пашков В. Сфера вищої освіти як інструмент «м'якої сили» у зовнішній політиці держави // Зовнішні справи. 2020. № 7–8. С. 48–54.
13. Пашков В. Сфера вищої освіти як інструмент «м'якої сили» у зовнішній політиці держави // Зовнішні справи. 2020. № 9–10. С. 47–56.
14. Атаманенко А. Наукова дипломатія у глобалізованому світі: концептуалізація явища / А. Атаманенко, Н. Мартинюк // Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI. 2022. № 4. С. 88–97.
15. Ціватий В. Гастрономічна дипломатія: світова та українська практика й традиції дипломатії «м'якої сили» ХХІ століття // Науковий вісник Дипломатичної академії України. К., 2015. Вип. 22. Ч. 1. С. 168–172.
16. Українська дипломатична енциклопедія: у 2 т. / редкол.: Л. Губерський та ін.; Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка. К.: Знання України, 2004. Т. 1. 655 с.
17. Петрушенко В. Філософія : підручник. 4-те вид., випр. і допов. Львів: Магнолія, 2006, 2008. 506 с.
18. Тофтул М. Логіка. К.: Видавничий дім «Академія». Серія: Альма-матер. 2002. 368 с.
19. Сагайдак О. Дипломатичний протокол та етикет : підручник. 2-ге вид., переробл. і допов. К.: Знання, 2017. 326 с.
20. Словник іншомовних слів / [С. Морозов, Л. Шкарапути]; за ред. Є. Мазніченко. К.: Наукова думка, 2000. 662 с.
21. Шляхтун П. Політологія: історія та теорія : підручник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 472 с.
22. Сагайдак О. Дипломатичне представництво: організація і форми роботи : навч. посібник / О. Сагайдак, П. Сардачук // 2-ге вид., переробл. і допов. К.: Знання, 2008. 295 с.
23. Про дипломатичну службу: Закон України № 2449-VIII від 07.06.2018. Дата оновлення: 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19#Text>

Oleksii BRATUTA,
*PhD in Economics, Associate Professor,
Faculty of International Relations,
Ivan Franko National University of Lviv;*

Yevhen BRATUTA,
*First-year Master's Student,
Faculty of International Relations,
Ivan Franko National University of Lviv*

PUBLIC DIPLOMACY: TERMINOLOGICAL, ONTOLOGICAL, AND APPLIED RESEARCH RESULTS

Abstract. The article examines the theoretical and practical aspects of public diplomacy. Over time, the term 'public diplomacy' has undergone a semantic transformation, shifting from a mere designation of diplomatic style to encompassing the way of conducting relevant activities. It has also experienced a cognitive transformation, transitioning from life-experiential cognition to a scientific one. Within the problematic field of research, public diplomacy can be defined by the concept's fundamental social and historical circumstances, content, or individual features. The empirical findings only present a terminological identification and propose it as a scientific hypothesis, lacking a complete and universally recognised scientific system. The multifaceted nature of the phenomenon and ambiguous interpretation of its possible application in practice require further research to identify the concept's content and specify its institutional elements.

The study aims to define the complex concept of public diplomacy by analysing its historical and logical features, encompassing the transformation of the term, and determining the fundamental socio-historical circumstances that led to its emergence. It also seeks to establish a cause-and-effect relationship between these circumstances and public diplomacy, explore its essential features, assess the cause-and-effect link between public diplomacy and its specific forms identified in scientific literature, and evaluate their alignment with the concept's scope. Additionally, the study aims to determine the institutional elements of public diplomacy and estimate its significance as a resource of the state's foreign policy power in Ukraine.

The study employs general scientific methodological tools, including comparative analysis, categorical analysis, complex analysis, hypothetical and deductive methods, cause-and-effect analysis, generalisation, and systematisation.

Keywords: state, soft foreign policy power, diplomacy, traditional diplomacy, public diplomacy.

Марія ШКУРКО,
молодша наукова дослідниця програми
«Рада: наступне покоління» (RANG)
Агентства США з міжнародного розвитку (USAID)

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Анотація. У статті розглянуто стан культурної дипломатії України під час російсько-української війни. Наголошено на важливості розвитку культурної сфери як на внутрішньому, так і на зовнішньому рівнях. Розкрито роль культури як індикатора зміцнення української ідентичності. Зауважено, що основну увагу в контексті мистецьких відносин Україна спрямовує на країни Заходу. ЄС зустрів Україну політикою відкритих дверей на початку повномасштабного вторгнення, однак дипломатичні зносини й досі далекі від ідеальних.

Проаналізовано головні виклики культурної дипломатії та способи їх подолання, а також задано стратегічні орієнтири розвитку культурної зовнішньополітичної діяльності під час війни.

Ключові слова: Україна, культурна дипломатія під час війни, Захід, ЄС, Глобальний Південь, Південно-Східна Азія, дипломатичний корпус, культурна спадщина.

З початком повномасштабного російського вторгнення дипломатичний корпус України використовує всі доступні важелі, щоб заручитися підтримкою держав у збройному протистоянні агресору. Культурна дипломатія як вид публічної, можливо, не з перших днів, але все ж почала активно привертати увагу різноманітної цільової аудиторії до масштабного воєнного конфлікту. Нині це дієвий формат донесення правди про Україну та російсько-українську війну [1], хоча після відновлення державної незалежності України цим потужним інструментом дуже часто нехтували. Наприклад, Український інститут, покликаний популяризувати нашу культуру за кордоном, створили всього шість років тому.

Про українську культурну дипломатію як про системне явище заговорили після Революції гідності [2]. Український народ із його активною громадянською позицією почав формувати політичний імідж країни в

очах європейської спільноти та світу. На внутрішньому рівні державні інституції, вчені, дослідники та культурні діячі взяли на себе обов'язок із привернення всесвітньої уваги до України. Потреба в підтримці міжнародної спільноти заради миру змусила мистецький голос лунаати гучніше.

Нині основні суб'єкти української культурної дипломатії – це, зокрема, МЗС України та закордонні дипломатичні установи, Український інститут, Український інститут національної пам'яті, Український інститут книги, Державне агентство України з питань кіно, Український культурний фонд, які значно зміцнили свій вплив упродовж останніх десятиліть [3]. У грудні 2015 року в МЗС створили самостійний структурний підрозділ – Управління публічної дипломатії, у складі якого три відділи: культурна дипломатія, іміджеві проекти та зв'язки з медіа [4]. Культурну дипломатію розвивають і зміцнюють також інститути державної влади, неурядові організації, митці, громадські активісти, науковці, журналісти, політики, студенти. Формує імідж України за кордоном й українська діаспора [5].

Культурна дипломатія не тільки допомагає формувати бренд країни. Вона є важливим складником зовнішньої політики держави, за словами Канцлера Німеччини 1969–1974 років Віллі Брандта, її «третім стовпом» поряд із безпекою й економікою [2]. Культурна зовнішньополітична діяльність під час воєнних дій – це дієва зброя в боротьбі з пропагандою, що є частиною гібридної війни. Дипломатична мова фактів разом з емоційними засобами мистецтва значно розширює аудиторію матеріалів і посилює сприйняття реципієнтів.

За останній рік за кордоном відбулося чимало культурних і мистецьких подій на різних рівнях (від персонального, інституційного до загальнодержавного), в різних форматах (одиничні події, окремі проекти, частини міжнародних форумів) і формах (арт, аналітика, дискусії тощо) [1].

У Стратегії публічної дипломатії МЗС України на 2021–2025 роки пріоритетними країнами для культурної дипломатії України стали США, Канада, Велика Британія, Нідерланди, Франція, Німеччина, Польща, Литва, Італія, Австрія, Угорщина, Сербія, Туреччина, Ізраїль, Катар, ОАЕ, КНР, Японія – в межах географії діяльності Українського інституту [6].

Коло тем, які охопила культурна дипломатія 2022 року, також розширилося. Серед них – втрати культурної спадщини внаслідок повномасштабного вторгнення росії. Виставки у 20 країнах світу розповіли 20 мільйонам іноземців про знищені пам'ятки архітектури в різних регіонах України [7].

Політика відкритих дверей для України

За словами генерального директора Українського інституту Володимира Шейка, «24 лютого мільйони людей у світі раптом відкрили для себе

найбільшу в Європі державу Україну, а досі вони про неї нічого не знали» [8]. Обставини докорінно змінили українську культурну дипломатію та змінюватимуть її надалі.

За підтримки Міністерства культури та інформаційної політики України (МКІП) було реалізовано понад 100 проєктів і виставок для міжнародної спільноти про війну в Україні, а також більш як 500 зустрічей з українськими й іноземними партнерами [9].

Українська культура раптово набула широкої представленості та визнання серед закордонних музеїв, театрів, університетів, майданчиків і фестивалів на рівні як проєктів, так і особистих контактів митців. Варто згадати концерти Українського оркестру свободи в ЄС і США, міжнародні гастролі Київського симфонічного оркестру та Київської опери. За участю творчої групи Київської опери балет сучасного українського композитора Олександра Родіна «Аладдін» було поставлено на сцені Каунаського державного музичного театру і внесено до його постійного репертуару. Труп Театру драми і комедії на лівому березі Дніпра їздила в Литву, Німеччину, Польщу [10]. Відкривалися виставки сучасного мистецтва й українського авангарду. Результати невтомної праці наших письменників були представлені й на літературних ярмарках і фестивалях. Великий успіх мали фільми «Клондайк» Марини Ер Горбач, «Памфір» Дмитра Сухолиткого-Собчука, «Бачення метелика» Максима Наконечного на кінофестивалях класу «А». Понад мільйон людей прослухали лекційний курс «Створення сучасної України» професора Єльського університету Тімоті Снайдера, в якому розглянуто становлення новітньої суб'єктної України через основні події європейської історії та деколоніальну оптику.

У контексті взаємодії України з головними партнерами також варто згадати флагманську програму Українського інституту та Британської Ради – «Сезон культури Велика Британія / Україна» до 30-ліття встановлення дипломатичних відносин між цими державами. Сезон культури став майданчиком для вираження українських митців під час війни, а також дає можливість привернути увагу до пріоритетних сторін українського культурного сектору. Програма представила нашу країну на головних культурних платформах Британії [7].

Ще одним тріумфом для України став історичний концерт «Ноти з України» в одному з найбільших концертних залів світу – Карнегі-холі в Нью-Йорку. Захід було приурочено до 100-річчя північноамериканської прем'єри «Щедрика» Миколи Леонтовича. Саме в Карнегі-холі 1922 року цю композицію вперше виконала Українська республіканська капела. Концерт переглянули онлайн понад 70 тисяч осіб [11].

Також варто зауважити, що історичний центр Одеси внесено до Списку об'єктів світової спадщини ЮНЕСКО [12].

Серед міжнародних корпорацій, які посприяли підтримці української культури, слід насамперед згадати Гугл і Нетфлікс. У межах співпраці Міністерства культури та інформаційної політики України і Гуглу наприкінці 2022 року було створено онлайн-простір української культури «Україна – поруч». Нетфлікс на своїй платформі запустив український інтерфейс, який став доступним користувачам не тільки в Україні, а й у всьому світі. Також компанія додає нові фільми і серіали, дубльовані українською [13].

Багато країн-членів ЄС, зокрема Латвія [14], Німеччина [15], Фінляндія [16], Франція [17] та Чехія [18], заснували спеціальні фонди та програми для допомоги українським митцям, науковцям і журналістам. Зокрема, Європейський культурний фонд та інші фонди започаткували громадсько-філантропічні ініціативи, як-от Фонд «Культура солідарності» [19]. Коаліція культурних організацій закликала зробити Європейську культурну угоду для України частиною Культурної угоди для Європи [20].

Європейці також швидко усвідомили силу символізації. На тисячах установ та історичних пам'яток замайорів український прапор поряд із національним та європейським. Поляки більше не звуть певний вид вареників «російськими» – тепер вони широко вживають назву «українські». 2022 року ЮНЕСКО також внесла культуру приготування українського борщу до Списку об'єктів нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО, що потребують негайної охорони [21]. А перемога нашої країни на пісенному конкурсі «Євробачення 2022» ще раз продемонструвала загальноєвропейську підтримку.

Влітку 2023 року багато ініціатив запустили Національне бюро програми ЄС «Креативна Європа» в Україні, «Дім Європи», фонд «Ізоляція», ГО «Інша освіта», Агенція «Прото продукція». Цьогоріч українці зможуть отримати грантову підтримку на реалізацію своїх проєктів у сфері культури [22].

Серед важливих подій слід також згадати програму першої леді Олени Зеленської «Ти як?», покликану говорити про ментальне здоров'я та рефлексувати про те, що відбувається з кожним із нас [23].

Виклики сучасної культурної дипломатії

Культурний дипломатичний фронт надзвичайно складний, адже подекуди вимагає багато терпіння для роз'яснення основних тонкощів, пов'язаних із війною. Головною проблемою є «мовчазна» західна підтримка російської пропаганди через культуру. У країнах Європи на вимогу скасувати певні культурні події за участю проросійських митців дуже часто можна почути твердження, що культура поза політикою, а територія мистецтва – це місце пошуку порозуміння та діалогу [24].

Причин такої реакції чимало:

– давній сентимент до імперської культури росії та травми Другої світової війни. Деякі європейські країни, як-от Болгарія, Греція і Кіпр, сприйнятливіші до кремлівських наративів через сильну історичну чи культурну спорідненість із росією. Далі на захід, в Австрії, Бельгії, Італії, Німеччині чи Франції еліти часто прихильні до російської культури, і це впливає на їхнє сприйняття рф. Наприклад, формуючи програму благодійних концертів на підтримку України, німецькі філармонії свідомо вибирають музику російських композиторів Дмитра Шостаковича та Петра Чайковського [7]. В Латвії й Естонії наявність значної кількості населення з пострадянською звичкою дивитися російські телеканали є ще одним важелем впливу. А кілька європейських ультраправих партій використовують кремлівські наративи, зокрема й про війну, оскільки це може сприяти досягненню їхніх політичних цілей. Тож навіть попри таке випадкове союзництво з путіним, вони також стають частиною м'якої сили рф [25];

– ігнорування історичного та культурного значення країн «на схід від Берліна». Україна почала більше та гучніше з'являтися в інформаційному просторі держав ЄС після Революції гідності. Це проникання культурного аспекту було доволі повільним. З повномасштабним вторгненням ситуація змінилась. Українців почали запрошувати, нас стало чути – держава розкрилася геть в іншому ключі й отримала нове обличчя, формування якого, до речі, досі триває. Поруч зі «сміливістю» з'явилося поняття «багатство культурної спадщини України», розуміння її історії та величі як держави, що давно претендує на європейське членство. Проте такий культурний зсув має нюанси. Наприклад, французький фестиваль «Un week-end à l'Est» 2022 року присвятив сезон культурі Одеси [26], але не подбав про залучення українських експертів до формування програми. Організацію таких заходів мають постійно коригувати дипломатичні служби України.

Як наслідок, маємо повсюдне проникнення токсичних російських наративів у медіа, гуманітаристику, культурні політики тощо. Явище за масштабами доволі серйозне, адже маніпулюють основними цінностями ЄС: відкритістю, свободою слова та культурного самовираження.

Український дипломатичний корпус й низка культурних установ і далі звертаються до іноземних культурних та академічних інституцій із закликом зупинити культурну співпрацю з рф і представлення російського мистецтва у світі. Дипломати та незалежні митці й донині ведуть нюансовані ґрунтовні перемовини з представниками сфери культури щодо виключення російського мистецького продукту з програм заходів, акцентують на неприпустимості виконання українських і російських творів на одній сцені чи організації подій, розрахованих на учасників як з України, так і з росії. Серед них варто згадати Стамбульський міжнародний музичний фестиваль,

Каннський кінофестиваль, Музей сучасного мистецтва у Кракові, Шеф-фільдський фестиваль документального кіно, Сараєвський кінофестиваль, Музей Кунстпаласт у Дюссельдорфі, Medienboard Berlin-Brandenburg, Кельнську філармонію, Королівський театр Ла Монне у Брюсселі, міжнародні художні резиденції й організаторів гастрольних заходів [7].

На дипломатичну позицію не використовувати творів російських класиків, що їх пропагандисти давно інструменталізували та застосовують у своїх інтересах, поки пристали не всі країни Заходу. Деякі політики не розуміють, що нині йдеться про підтримку України, а не про «cancel russia». Блокування ж російських державних ЗМІ чи заборона деяким росіянам в'їзду до Європи є вимушеним, але необхідним застереженням. Державам Заходу не слід боятися підриву європейських настроїв, адже мовиться про гарантування найголовнішої цінності – безпеки.

Стратегічні орієнтири розвитку культурної дипломатії України під час війни

Культурну дипломатію нашої країни наразі потрібно формувати, зважаючи на цілі війни, які агресор ставить перед собою. Серед них основні – «демілітаризація та денацифікація України», а також «остаточне розв'язання українського питання». Ворог заперечує право українців на самовизначення, власну ідентичність, мову та культуру.

Окреслимо орієнтири, яких слід дотримуватися нашому дипломатичному корпусові в найближчому майбутньому:

- збільшення пріоритетності культурної дипломатії. Українська культура – це фундамент нашої ідентичності. Враховуючи історичні утиски, неможливість провадити діяльність на повну силу, нині маємо надати культурі увагу та підтримку на найвищому політичному рівні. Отримання належного ресурсного забезпечення та готовність державного апарату сприяти її розвитку стали необхідністю, адже Україна протидіє великій пропагандистській машині росії та все ще долає безліч стереотипів й упереджень у світі;

- перехід від культурної тактики до стратегічного мислення щодо культури. Наразі сфера культурної дипломатії (як державна, так і громадська) тримається на плаву не в останню чергу завдяки підтримці з боку іноземних партнерів. Не секрет, що дипломатія під час війни зосереджена на закритті нагальних потреб, але в майбутньому ця підтримка має конвертуватись у довгострокові стратегічні програми. Орієнтиром мають стати митці, котрі залишилися в Україні, а також ті, хто перечікує війну за кордоном. Для нашої держави їхнє повернення є пріоритетним;

- розширення меж культурної дипломатії. Мистецька присутність України дотепер була вкрай обмеженою в головних країнах Глобального Півдня, серед яких Аргентина, Бразилія, Індонезія, Кенія, Мексика, ПАР.

Не забуваймо й про держави Південно-Східної Азії. Для цієї роботи варто розбудовувати нову експертність та спроможність команд;

- розвиток і підтримка українських студій в іноземних університетах та аналітичних центрах. Голос українських учених повинен бути почутим і мати відповідну вагу у світі, нарівно з науковцями провідних країн;

- сприяння митцям задля генерування сучасного неповторного культурного продукту України. Війна завдала величезних втрат секторам культури. За інформацією МКІП, із 24 лютого 2022 року до 25 липня 2023 року російські війська пошкодили чи зруйнували 763 об'єкти культурної спадщини [27]. Україні слід плідно працювати, щоб культурній дипломатії невдовзі не забракло культури;

- акцент на багатокультурності та розмаїтті України, розвиток кримськотатарських студій. Така позиція влади буде спрямована на розвіювання міфу російської пропаганди про «нацифіковане суспільство», а також на інтеграцію культурної неповторності кримських татар, поляків, євреїв, греків та інших спільнот у множину української ідентичності.

1. Культура в часі війни: дипломатичний фронт // Інститут стратегії культури. URL: <https://isc.lviv.ua/diplomati-ia-v-chasi-vijny>
2. Семенік О. «Емоція лишається надовго»: три культурні менеджерки про soft power культурної дипломатії // Креативна Європа в Україні. URL: <https://creativeeurope.in.ua/posts/soft-power-cultural-diplomacy>
3. Культурна дипломатія: навч. посібник / за заг. ред. І.Б. Матяш, В.М. Матвієнка; ІМБ КНУ ім. Тараса Шевченка; НТІДМВ. Київ: ДП «ГДІП», 2021. 252 с.
4. Костров В. Культурна дипломатія України: чому не використовуємо резерви? // Віче. 2016. № 14. URL: <https://veche.kiev.ua/journal/5266/>
5. Луцишин Г. Особливості розвитку культурної дипломатії України в сучасних умовах / Г. Луцишин, А. Гончарук // Гуманітарні візії. Львів: НУ «Львівська політехніка», 2017. Т. 3. № 1. С. 25–30. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/nov/6654/lucishin.pdf>
6. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021–2025 роки. К., 2021. 31 с. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/Стратегія/public-diplomacy-strategy.pdf>
7. Шейко В. В епіцентрі уваги: підсумки 2022 року в культурній дипломатії // LB.ua. 30 грудня 2022. URL: https://lb.ua/culture/2022/12/30/540637_epitsentri_uvagi_pidsumki_2022_roku.html
8. Бортняк К. Володимир Шейко: «За кордоном хочуть бачити мистецтво, яке швидко рефлексує досвід війни» // Український тиждень. 28 грудня 2022. URL: <https://tyzhden.ua/volodymyr-shejko-za-kordonom-khochut-bachyty-mystetstvo-i-ake-shvydko-refleksuiu-dosvid-vijny>
9. МКІП – Міністерство культури та інформаційної політики // Telegram. 29 травня 2023. URL: <https://t.me/mkipu/6292>
10. Вікторія Муха: Київські театри в надскладних умовах воєнного стану створюють новий культурний продукт // Офіційний вебсайт Київської міської ради. 31 травня 2023. URL: <https://kmr.gov.ua/uk/content/viktoriya-muha-kyyivski-teatry-v-nadskladnyh-umovah-voynennogo-stanu-stvoryuyut-novyj>
11. Святкування 100-річчя Щедрика // Український інститут. URL: <https://ui.org.ua/sectors/projects/celebrating-100-years-of-carol-of-the-bells>
12. «Ми з Україною»: як Google, Netflix та WPP підтримують українську культуру та економіку // Юрінком Інтер. 18 Січня 2023. URL: https://yurinkom.com/legal_news/my-z-ukrainoi-iak-google-netflix-ta-wpp-pidtrymuyut-ukrainsku-kulturu-ta-ekonomiku/
13. Можливості програми ЄС «Креативна Європа» для представників перформативного сектору // Креативна Європа в Україні. URL: <https://creativeeurope.in.ua/events/160>
14. Ти як? У межах ініціативи Олени Зеленської українцям розкажуть про важливість піклування про ментальне здоров'я // Офіційне інтернет-представництво Президента України. 24 березня 2023 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ti-yak-u-mezhah-initsiativi-oleni-zelenskoyi-ukrayincyam-rozk-81777>

15. Григоренко Г. Культурний фронт під час війни // Вокс Україна. 6 грудня 2022. URL: <https://voxukraine.org/kulturnyj-front-pid-chas-vijny>
16. У Парижі відбудеться фестиваль "Un week-end à l'Est", присвячений українській культурі // Український інститут. URL: <https://ui.org.ua/news/festival-dedicated-to-ukrainian-culture-in-paris>
17. Через російську агресію в Україні постраждали 763 об'єкти культурної спадщини // Міністерство культури та інформаційної політики України. 7 серпня 2023. URL: <https://mcip.gov.ua/news/cherez-rosijsku-agresiyu-v-ukrayini-postrazhdaly-763-obyekty-kulturnoyi-spadshhyny/>
18. Zerka, P. (2023) 'Culture clash: Russia, Ukraine, and the fight for the European public', *European Council on Foreign Relations*, 9 May. Available at: <https://ecfr.eu/publication/culture-clash-russia-ukraine-and-the-fight-for-the-european-public/>
19. UNESCO (2022) *Culture of Ukrainian borscht cooking*. Available at: <https://ich.unesco.org/en/USL/culture-of-ukrainian-borscht-cooking-01852>
20. *Cultural Deal EU* (no date). Available at: <https://www.culturaldeal.eu/>
21. *Culture of Solidarity Fund* (no date). Available at: <https://cultureofsolidarityfund.eu/>
22. *Culture for Ukraine* (no date). Available at: <https://www.idu.cz/en/about-us/projects-and-infoportals/2780-culture-for-ukraine>
23. Ministry of Culture of France (2022) *Soutien Culture Ukraine: le ministère de la Culture se mobilise*, 6 April. Available at: <https://www.culture.gouv.fr/Aides-demarches/Aides-demarches-et-subventions/Dispositifs-specifiques/Soutien-Culture-Ukraine-le-ministere-de-la-Culture-se-mobilise>
24. Helsinki International Artist Programme (2022) *Ukraine Solidarity Residencies Programme*. Available at: <https://www.hiap.fi/ukrainian-aid/>
25. The Internationale Gesellschaft der Bildenden Künste (2022) *Information for artists from Ukraine. Residence in Germany, services and support*, 8 November. Available at: <https://www.igbk.de/en/service-e/news-service/1956-ukraine-links-e>
26. Latvian Public Broadcasting (2022) *Ukrainian creatives can apply for artistic stipends in Latvia*, 27 April. Available at: <https://eng.lsm.lv/article/culture/culture/ukrainian-creatives-can-apply-for-artistic-stipends-in-latvia.a454184/>
27. UNESCO (2023) *The Historic Centre of Odesa*. Available at: <https://whc.unesco.org/en/list/1703/>

CULTURAL DIPLOMACY OF UKRAINE DURING THE WAR

Abstract. The article explores the role of cultural diplomacy as an essential component of public diplomacy. Western countries have been the focus of Ukrainian cultural relations. However, even though the EU greeted Ukraine with a policy of 'open doors' since the beginning of the full-scale invasion, diplomatic relations between the EU and Ukraine remain far from ideal. The study addresses the specific challenges and their possible solutions and focuses on the strategic targets in the development of Ukrainian cultural diplomacy during the war.

The first year of the war featured many diverse cultural and artistic projects held at various levels abroad, from exhibitions and forums to debates and artistic performances. The bulk of Ukrainian cultural diplomacy efforts were directed at the US, the UK, France, and other countries, with a view to drawing attention to Ukraine's rich cultural heritage. Additionally, the author extensively covers the profound issue of cultural heritage loss due to the Russian invasion.

The war changed the approaches to cultural diplomacy, having highlighted its crucial role in countering propaganda and hybrid warfare. The article explores the contemporary challenges and strategic areas of focus for developing Ukrainian cultural diplomacy during the war, including Russian manipulative narratives that exploit insufficient understanding of Ukraine's historical and cultural significance observed in some EU countries. With this in mind, maintenance of an accurate perception of Ukraine abroad requires constant adjustment by diplomatic services, such as prioritisation of cultural diplomacy, broadening of its scope, support for artists and Ukrainian studies in foreign universities, emphasis on Ukraine's multiculturalism, the development of Crimean Tatar studies, etc.

Keywords: Ukraine, wartime cultural diplomacy, the West, EU, Global South, South and East Asia, strategic development of cultural diplomacy, challenges, Russian aggression against Ukraine.

Андріана БІЛА,
провідна спеціалістка
Департаменту публічної дипломатії та комунікацій МЗС України,
аспірантка Навчально-наукового інституту
міжнародних відносин КНУ Тараса Шевченка,
експертка з культурної та публічної дипломатії

М'ЯКА СИЛА В УМОВАХ ВІЙНИ: ПРО ПУБЛІЧНУ ДИПЛОМАТІЮ УКРАЇНИ В ЛІВАНСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Анотація. У статті проаналізовано проекти публічної дипломатії 2022 року, які успішно реалізувало українське посольство під керівництвом Надзвичайного та Повноважного Посла України в Ліванській Республіці (2016–2022 рр.) Ігоря Осташа. Розкрито зміст окремих аспектів культурної дипломатії як одного з важливих напрямів публічної, а також їхній вплив на арабську (зокрема ліванську) аудиторію. Акцентовано на систематичній діяльності посольства у сфері публічної дипломатії та цінності її результатів в умовах повномасштабного вторгнення росії в Україну. Визначено головні принципи якісної публічної дипломатії.

Ключові слова: публічна дипломатія, культурна дипломатія, м'яка сила, Ліванська Республіка, Близький Схід, арабський світ, Посольство України в Лівані, українсько-ліванські відносини.

Що таке м'яка сила?

Це здатність отримати бажаний результат завдяки привабливості, а не примусу чи підкупу.

М'яка сила постає з привабливості культури країни, її політичних ідеалів і політики.

Джозеф Най

Публічна дипломатія в умовах повномасштабного вторгнення росії в Україну набула нового змісту та значення. Там, де політична воля керівництва іноземних держав щодо України була відособленою, слабкою чи

її не було взагалі, спрацьовували інші засоби, гнучкіші та відкритіші, якот: флешмоби й інформаційні кампанії в соцмережах за розблокування постачання нашої країні зброї (#FreeTheLeopards), відеозвернення Президента України до народів світу, багатотисячні мітинги на головних площах столиць, мистецькі та культурні акції голлівудських зірок і найвідоміших артистів на підтримку України, бойкот усього російського та пости із закликами до нейтральних країн допомогти Україні.

Усе це – елементи публічної дипломатії, які в умовах жорстокої агресії однієї держави проти іншої виявилися набагато ефективнішими, ніж методи традиційної. Адже коли дипломати лише намагалися провадити перемовини, суспільство вже впливало на рішення та поведінку політичного керівництва держав. Фактично засоби публічної дипломатії допомогли Україні здобути широку міжнародну підтримку та стрімко змінити свій імідж у світі.

Публічна дипломатія України в час війни, а надто протягом останнього року, стала безпрецедентно ефективним інструментом донесення того, що американський дослідник Дж. Най назвав «м'якою силою» держави [1]. Завдяки їй вдалося підсилити та продемонструвати іноземній аудиторії мікрокосмос української культури як частини макрокосмосу світової, а також такі яскраві та сильні риси українського суспільства, як сміливість, героїзм, рішучість, витривалість. Уперше за багато років політичні цінності й ідеали України стали зрозумілими, видимими та чіткими для іноземної аудиторії, керівництва країн. Україну стали ідентифікувати як державу свободи та демократичних цінностей.

Це, зокрема, підтверджено «Звітом про сприйняття України у світі 2022». Найпопулярнішими характеристиками України стали «нація героїв», «демократична країна», «член європейської родини», «вільна нація», «має тисячолітню історію та культуру» [2].

За результатами найповнішого дослідження сприйняття національних брендів «Global Soft Power Index» 2023 року від провідної консалтингової компанії «Brand Finance» з охопленням у понад 100 тис. респондентів, Україна увійшла до 20 найвпливовіших країн світу. За показником упізнаності вона піднялася з 47-го місця на 14-те, за показником репутації – з 70-го на 68-ме. У загальному рейтингу м'якої сили, що базується також на таких показниках, як бізнес і торгівля, урядування, міжнародні відносини, культура та спадщина, медіа та комунікації, освіта та наука, люди та цінності, стає майбутнє, Україна посіла 37-ме місце зі 121 [3]. Ці дані є результатом як посиленої роботи української дипломатії, так і активності громадянського суспільства.

Якщо підтримки та збільшення впливу було легше досягнути серед європейських країн, то з консервативнішими державами Близького Сходу, які мають свою специфіку й зовсім інше історичне минуле, ніж Україна,

працювати було набагато складніше. 2022-й, рік боротьби з російським агресором, продемонстрував: підтримку Україна здобула не лише від тих держав, які є її давніми партнерами, а й там, де ще до повномасштабного вторгнення інтенсивно працювали українські представництва.

Яскравим прикладом є Посольство України в Ліванській Республіці під керівництвом Ігоря Остаха, яке провадило систематичну та динамічну публічну дипломатію й до 24 лютого 2022 року.

Ефективність публічної дипломатії України в Лівані у 2016–2022 роках доводять вагомі політичні результати в чи не найважчий для Української держави період. Адже Ліван – це перша арабська країна, яка визнала¹ та засудила² повномасштабне вторгнення росії в Україну. Ця держава підтримувала резолюції ГА ООН, які стосувалися війни росії проти України, сприяла проведенню проукраїнських акцій на своїх головних площах, попри власну глибоку економічну кризу відмовилася від українського борошна та зерна, яке вкрала й намагалася продати росія [4]. Ліванці брали участь у бойкоті російського посольства [5], мирних акціях [6], благодійних заходах на підтримку України.

Ці досягнення показують важливість системності, тяглості та здатності «грати на довгу дистанцію» в дипломатичній роботі. Однак вакантність посади посла із червня 2022 року значно ускладнила дотримання таких принципів.

Заходи публічної дипломатії впродовж 2022 року є стратегічним і мудрим продовженням діяльності, хоч і з певною додатковою інтенсивністю та специфікою, зважаючи на умови війни.

Уже 24 лютого 2022 року відбулися перші громадські мітинги в Бейруті. Як повідомляє Посольство України в Ліванській Республіці, «українці Лівану, ліванці, і росіяни, які проти війни, пікетували російське посольство у Бейруті» [7].

Такі акції проводили й в інших великих містах Лівану, зокрема в одному з найстаріших – Джубейлі [8], а також на центральній площі Бейрута – площі Мучеників³ [9]. Ці події активно висвітлювали популярні в Лівані медіа, зокрема «Annahar», «LBCI TV», «Euronews».

У перші дні повномасштабного вторгнення росії в Україну Посольство України в Ліванській Республіці посилює медійну видимість українських питань і залучило до висвітлення війни в Україні максимально широке коло арабських ЗМІ.

¹ 24 лютого 2022 року Ліван на рівні дипломатичного представництва при ООН наголосив на необхідності зберегти політичний суверенітет, незалежність і територіальну цілісність України [10].

² 2 березня 2022 року Ліван підтримав резолюцію ГА ООН «Агресія проти України».

³ Площа Мучеників розташована поблизу мечеті Аль-Аміна. Вона є не лише історико-культурною пам'яткою Лівану, а й місцем публічних зібрань.

28 лютого 2022 року в посольстві було проведено першу з початку повномасштабного вторгнення росії пресконференцію для арабських медіа: «New News», «SBI TV», «BBC Lebanon», «Reuters Lebanon», «Al Arabiya», «Asharq TV», «Al-Manar TV», «Annahar», «MTV Lebanon», «OTV Lebanon», «Lebanon News Network», «Al Ahed TV» «Iraqi TV», «LBC», «Tele Liban», «Sky News», «APPN», «AP News», «Press TV», «LBCI Lebanon», «Al-Hurra TV», «Anadolu Ajansı», «Al Jazeera», «Alaraby TV» [11].

Надалі ці ЗМІ регулярно висвітлювали події в Україні, брали інтерв'ю та коментарі в посла І. Осташа.

З перших місяців вторгнення росії Посольство України в Ліванській Республіці брало активну участь у міжнародних благодійних телемарафонах «Save Ukraine – #StopWar» і телемостах зі світом. До телемарафонів доєдналися знані ліванські лідери думок, митці, зокрема композитор-віртуоз Мішель Фадель, який публічно підтримав Україну [12].

Велику вагу для поширення інформації про події в Україні мала головна літературна подія року в арабському світі – 63-й Бейрутський книжковий ярмарок, який відкрили 3 березня 2022 року. Символічно, що український стенд мав назву «Україна незламна», а на екранах демонстрували бомбардування росією українських міст [13]. На заході також презентували арабський переклад творів Василя Стуса, який здійснив Імадеддін Раеф [14].

Однією з видатних подій, які продемонстрували солідарність Лівану з Україною, стало підсвічення в синьо-жовтий колір Музею Сурсок 15 березня 2022 року. У церемонії взяли участь послы Європейського Союзу та «Великої сімки», Громада українців Лівану, Українська школа ім. Агатангела Кримського в Лівані, тамтешні друзі України [15].

Агресивні військові дії росії в Україні спричинили багато руйнувань, зокрема культурних й історичних пам'яток. Цей чинник об'єднав Україну та Ліван, адже той так само був понищений протягом громадянської війни 1975–1990 років, Липневої війни 2006 року та масштабного вибуху в Бейруті 4 серпня 2020 року. Тоді було пошкоджено чимало визначних місць Лівану, як-от собор Святого Георгія, що є однією з найстаріших культових споруд у Бейруті. Під час війни 1975–1990 років собор був спалений. На щастя, 2003 року святиню відновили, а 2010 року поряд відкрили музей із мозаїками та стародавніми похованнями [16]. Від війни, а також серпневого вибуху в Бейруті постраждала й одна з найупізнаваніших пам'яток столиці Лівану – мечеть Мухаммеда аль-Аміна [17].

Однією із центральних будівель столиці є Національний музей Бейрута. Під час громадянської війни в Лівані 1975 року на місці музею проходила лінія, що розділяла ворожі табори сирійців та ізраїльтян. Тому музей і його неоціненні колекції зазнали серйозних пошкоджень [18].

На щастя, більшість історичних будівель Лівану сьогодні повністю чи частково відновлені. Згадки про ці руйнування та своєрідна паралель з українськими подіями лягли в основу благодійного концерту «Від Бейрута до Києва» українсько-ліванської піаністки Тетяни Примак-Хурі [19]. Його організували 1 квітня 2022 року в амфітеатрі «Абухатер» у Бейруті, щоб зібрати кошти на підтримку України [20]. Для події підготували відео, в якому зображено зруйновані пам'ятки Лівану та знищену внаслідок жорстоких російських атак культурну спадщину України [21]. У ролику режисер Станіслав Литвинов акцентував на тому, як українці захищають пам'ятки: це кадри обгорнутих захисними сітками, закритих дошками та мішками з піском пам'ятників Богданові Хмельницькому, княгині Ользі, Миколі Лисенку в центрі Києва, Тарасові Шевченку в Харкові, а також храмів і вітражів Львова, театрів Одеси. У відео гармонійно поєднано музичні твори «Лі Бейрут» ліванської співачки Фейруз і «Мелодія» українського композитора Мирослава Скорика [22].

Видатною подією у вимірі публічної дипломатії під час війни стала й поминальна акція «Я – Буча», яку 8 квітня 2022 року Посольство України в Ліванській Республіці разом з українськими громадськими організаціями провели в пам'ять невинно вбитих дітей, жінок, літніх людей із Бучі, Ірпеня, Гостомеля, Бородянки, Маріуполя, Краматорська. Акція одночасно відбулася на Півдні Лівану – в місті Тирі; у Центральному регіоні – в місті Баабді неподалік Українського парку біля Посольства України в Лівані, на Півночі – в місті Джубейлі біля Українського скверу. Вшанувати пам'ять жертв російської агресії прийшли представники дипломатичного корпусу, депутати ліванського парламенту, ліванці й українці, що проживають у Лівані. Вони принесли квіти, свічки, дитячі іграшки. На події виступили посол Ігор Осташ і почесна гостя – донька Президента Ліванської Республіки Клодін Аун [23].

К. Аун очолює Національну комісію в справах жінок Лівану. У серпні 2021 року вона відвідала Україну з нагоди 30-ї річниці незалежності та взяла участь у Саміті перших леді та джентльменів – ініціативі першої леді України Олени Зеленської [24].

Перед Днем Конституції України, 27 червня 2022 року, у Бейруті презентували благодійний проєкт «Ліванські митці за мир». Його мета – збір коштів для допомоги дітям, які постраждали внаслідок війни росії проти України. Для аукціону свої картини та скульптури передали понад 20 митців. Попри складну логістику, до проєкту долучилися й українські майстри: Ірина Сушельницька та Михайло Горловий. На аукціон виставили 23 полотна та 4 скульптури й першого ж вечора зібрали майже 4000 доларів. Ці кошти були призначені для зруйнованого сиротинця в Харкові, вихованці якого вимушено переїхали на Захід України. До проєкту, а отже, й проблеми вій-

ни в Україні вдалося залучити представників ліванських інтелектуальних кіл, творчу інтелігенцію, дипломатів. Зокрема, на презентації були присутні посли та дипломати з Австралії, Франції, Японії, Данії, Польщі, Чехії, Угорщини, Туреччини, Шрі-Ланки тощо, а також піаністка Т. Прима-Хурі, композитори М. Фадель і Гутаф Хурі [25].

У залученні іноземної аудиторії та поширенні інформації про війну в Україні чималу роль відіграло кіномистецтво. Наприклад, 7 травня 2022 року в Музеї Сурсок у Бейруті до Дня пам'яті та примирення провели фотовиставку «Ніколи знову» та благодійний показ фільму «Толока» за онлайн-участю українського режисера Михайла Ілленка. Поміж учасників події були й представники дипломатичного корпусу, культурної еліти й української громади Лівану [26].

До Дня Незалежності України 25 серпня 2022 року Посольство України в Ліванській Республіці та Громада українців Лівану реалізували спільний проєкт «Українська книжкова полицка в арабському світі» як один із напрямів ініціативи першої леді О. Зеленської. 12 українських книжок, що їх переклало арабською Посольство України в Лівані, мали надіслати в Алжир, Бахрейн, Єгипет, Йорданію, Катар, Кувейт, Марокко, Об'єднані Арабські Емірати, Оман, Саудівську Аравію, Сирію, Туніс, Ірак для передавання тамтешнім основним бібліотекам [27]. Очевидно, саме українське представництво в Лівані взяло на себе місію книжкового хаба для арабського світу.

Це стало можливим завдяки кропіткій праці посла І. Осташа та його дружини – письменниці Марини Гримич. Зокрема, у 2016–2022 роках було реалізовано приблизно 12 перекладів українських книг арабською мовою. Серед цих видань, наприклад, «Сучасний українсько-арабський словник» (авторка проєкту – М. Гримич) і «Мазепинське Євангеліє» 1708 року (пам'ятку розшукав І. Осташ, факсиміле видане за сприяння Фонду пам'яті Блаженнішого Митрополита Володимира).

Більшість перекладів здійснив І. Раєф. Це збірка поезій Івана Франка «Зів'яле листя», двотомник «Леся Українка. Прозові твори», «Василь Стус. Вірші», «Бейрутські оповідання» та «Пальмове гілля» (збірка поезій) Агатангела Кримського, «Мандри по святих місцях Сходу (Левант)» Василя Григоровича-Барського, «Український Ліван» І. Осташа. Особливої актуальності в умовах війни набула праця в перекладі І. Раєфа «Історія України. Короткий курс», яку Олександр Палій створив для поширення української історії за кордоном.

У листопаді 2022 року бібліотека української літератури арабською мовою поповнилася книжкою сучасного письменника Андрія Кокотюхи «Аномальна зона» в перекладі І. Раєфа [28].

Після довгої перерви, спричиненої пандемією коронавірусної хвороби, у вересні 2022 року в Лівані відбувся 5-й український кінофестиваль. Він

став символічним закінченням перебування на посаді посла І. Осташа. На фестивалі були представлені фільм-відкриття «Захар Беркут» Ахтема Сеїтаблаєва та Джона Вінна, «Мої думки тихі» Антоніо Лукіча та фільм-закриття «Український Ліван» С. Литвинова. А. Сеїтаблаєв не зміг відвідати фестиваль через проходження служби в ЗСУ, проте звернувся до ліванських глядачів онлайн. Захід розпочали українськими піснями «Стефанія» та «Ой у лузі червона калина» у виконанні Маріанни Жарамані. Спеціальною гостею фестивалю стала українська акторка Ірма Вітовська, яка зіграла у фільмі «Мої думки тихі» [29].

Закриття фестивалю проходило в межах Дня української культури в Лівані в місті Антелії. Крім показу фільму, там організували благодійний ярмарок на підтримку ЗСУ, виставку від ліванської артгалереї «Exode», на якій ліванські й українські митці представили свої роботи для збору коштів на потреби ЗСУ, а також експозицію арабськомовних видань Посольства України в Ліванській Республіці. У галаконцерті взяли участь виконавці та колективи української громади: М. Жарамані, фольклорний гурт «Онуки», група «Паляниця», Марина Весна та Маріо Таук, сестри-гімнастки Марія та Гайфі аль-Фарран разом з Еммою Муфавад із «Cirque Mini Stars». Насамкінець виступила українська співачка Illaria Ethno [30].

Важливим аспектом публічної дипломатії України в Лівані стала популяризація постаті українського філософа Григорія Сковороди. До 300-річчя українського мислителя та письменника вперше за всю історію українсько-ліванських дипломатичних відносин у видавництві «Almousawwer Alrabi» вийшла збірка перекладів творів Г. Сковороди. Ініціатор цієї важливої для української культурної дипломатії події – посол І. Осташ. До того на переклад праць Г. Сковороди арабською не наважувався жоден фахівець. Імовірно, через брак ресурсів, а також специфіку текстів⁴ українського філософа. Однак перекладач І. Раєф впорався з мовними викликами та вдало відтворив ідіостиль Г. Сковороди [31].

Книга творів Григорія Савича, представлена арабському читачу, містить передмову І. Осташа, повний переклад «Байок харківських» і «Саду божественних пісень». Видання презентували 9 грудня 2022 року в бейрутській «Bibliothèque Orientale». Його доповнив документальний фільм «Григорій Сковорода. Світе, я йду до тебе» (автор – І. Осташ, режисер – С. Литвинов, оператор-постановник – Михайло Шелест, редакторка – А. Біла). Це перший субтитрований арабською мовою фільм про українського мислителя, орієнтований на широку арабськомовну аудиторію – майже 400 млн глядачів [32].

⁴ Філософські діалоги та трактати Г. Сковорода писав слов'яноруською (слов'яноукраїнською), а байки та поезію – книжною українською. Ці різновиди староукраїнської літературної мови містять значний пласт церковнослов'янізмів і є, очевидно, відбитком тогочасної доби, її культури та традиції.

Чи не найважливішим меседжем стрічки стали кадри обвугленого та понівеченого пам'ятника Сковороді в селі Сковородинівці. У фільмі показано й руїни Національного літературно-меморіального музею Г.С. Сковороди, в який влучила російська ракета. Такі фрагменти інформують іноземців про реалії війни РФ проти України крізь призму мистецтва. Оригінальності стрічці додало зображення витворів знаних українських художників і скульпторів: Миколи Білика, Ігоря Романка, Анатолія Фурлета, Олександра Мельника, Олександри Гордієць та ін.

Важливо не лише постійно розповідати іноземній аудиторії про факти російського терору через культурні й інформаційні продукти, а й створювати позитивний контент, демонструвати культурно-історичні зв'язки України зі світом. Яскравим прикладом є мультимедійний портал «Українські місця в Лівані», створений за підтримки Міністерства закордонних справ України [33]. Ініціатор проєкту – І. Осташ, керівник – С. Литвинов, інформаційне наповнення – А. Біла.

Проєкт презентували в Медіацентрі Генеральної дирекції з обслуговування іноземних представництв 22 листопада 2022 року з нагоди Дня Незалежності Республіки Ліван і 30-річчя встановлення українсько-ліванських дипломатичних відносин [34].

Сайт «Українські місця в Лівані» функціонує українською, англійською й арабською мовами. Його мета – доступно розповісти українцям, ліванцям і загалом іноземцям про культурно й історично пов'язані з Україною місця в Лівані, а також про видатних діячів, які зробили внесок у розвиток українсько-ліванських відносин.

Ресурс складається з інтерактивної мапи, на якій позначено координати українських об'єктів на карті Лівану, й окремих розділів. Для сайту створено ютуб-канал, що розширює коло цифрових засобів Посольства України в Ліванській Республіці. Портал не має аналогів і може бути прикладом у сфері публічної дипломатії для закордонних дипломатичних установ України.

Особливості публічної дипломатії під час війни пов'язані з викликами, які постали перед представниками Української держави. Чи не головна складність полягала в браку ресурсів на заходи та проєкти або навіть у повній незабезпеченості ними, критично стислих термінах для реалізації івентів і потребі в максимально швидкому вдалому результаті.

Успіх публічної дипломатії Посольства України в Ліванській Республіці на чолі з І. Осташем під час повномасштабного вторгнення росії в Україну був зумовлений саме вмінням заохочувати митців, експертів у різних галузях, культурних і громадських діячів до створення якісного продукту, який гідно представляє Україну та транслює потрібні меседжі, а також вправністю в залученні широкої аудиторії до підтримки культурних проєктів.

Мистецькі й інформаційні здобутки публічної дипломатії України в Лівані довели свою успішність, універсальність і актуальність, а отже, можуть бути впроваджені в інших країнах світу.

1. Nye, J. (2004) *Soft Power: The Means To Success In World Politics*. New York: Public Affairs.
2. Звіт про сприйняття України у світі 2022 / BRAND UKRAINE. 2023. URL: https://brandukraine.org.ua/documents/33/Звіт_про_сприйняття_України_у_світі_2022.pdf
3. Brand Finance (2023) *Spain Global Soft Power Index 2023*. Available at: <https://softpower.brandfinance.com/2023/globalsoftpowerindex>
4. Біла А. Український форпост на Близькому Сході: як у Лівані підтримують Україну? // Радіо Свобода. 17 березня 2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/livan-pidtrymka-ukrayiny-viyna-rosiyi/31758212.html>
5. Ihor Ostash. Особиста сторінка І. Осташа у соціальній мережі «Facebook». Допис від 24 лютого 2022 р. URL: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid02h8zGxaQoCZGfnC5vagEy6mSzpc9P8UsbbsjXY-9GE1cAAUP75zQh6peqRefNC45Qcl&id=100001465760344
6. Там само. Допис від 26 лютого 2022 р. URL: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0yhGo-zd49wpSXWZSSKLQHBQcRRj5abF9PfZ1xhN7tJeMKaD1cDbMyQUMhvyN4WjcNI&id=100001465760344
7. Embassy of Ukraine in Lebanon / Посольство України в Лівані. Офіційна сторінка Посольства України в Ліванській Республіці в соціальній мережі «Facebook». Допис від 24 лютого 2022 р. URL: https://www.facebook.com/UkrEmbassyLeb/posts/3215335958698748?ref=embed_post
8. Ihor Ostash. Особиста сторінка І. Осташа у соціальній мережі «Facebook». Допис від 26 лютого 2022 р. URL: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0yhGozd49wpSXWZSSKLQHBQcRRj5abF9PfZ1xhN7tJeMKaD1cDbMyQUMhvyN4WjcNI&id=100001465760344
9. lbcgroup.tv (2022) في لبنان، 27 March. Available at: <https://www.lbcgroup.tv/news/lbci-latest-news/638708/lebanon-news-lbci/ar>
10. Зелінський А. Еволюція ставлення Ліванської Республіки до повномасштабної російсько-української війни // Інститут всесвітньої історії НАН України. URL: <https://ivinas.gov.ua/viina-rf-proty-ukrainy/evoliutsiia-stavlen-nia-livanskoi-respubliki-do-povnomasshtabnoi-rosiiskoukrainskoi-viiny.html>
11. Ihor Ostash. Особиста сторінка І. Осташа у соціальній мережі «Facebook». Допис від 28 лютого 2022 р. URL: <https://www.facebook.com/ihor.ostash/posts/pfbid02iBP5eenAayMKJFh9w8pLbJ73wYKBoR4GXr5rEiJE-J7V5U62Y4unHm34knxGk2cvl>
12. Там само. Допис від 30 травня 2022 р. URL: <https://www.facebook.com/ihor.ostash/posts/pfbid02w8dwxob-pqre3FXwf1fNEDzQt4f871yqZ8nmrGHyxCuyucskwxbMv9GkFE46gbqi1sl>
13. Там само. Допис від 3 березня 2022 р. URL: <https://www.facebook.com/ihor.ostash/posts/pfbid02Tjjwqqt5WY-1wdJ8N96Hi4G6MvBuj4XGWcrc3EX2qbeknthyEpY4wFZvc2sQJmYXI>
14. Там само. Допис від 4 вересня 2022 р. URL: <https://www.facebook.com/ihor.ostash/posts/pfbid034TuKUtpRb-VXCHvdT7ywwqdrh5tW8q5Wq9t3gfcBUyEuroHLp4pfbScxHnVLErrsjl>
15. Embassy of Ukraine in Lebanon / Посольство України в Лівані. Офіційна сторінка Посольства України в Ліванській Республіці в соціальній мережі «Facebook». Допис від 15 березня 2022 р. URL: <https://www.facebook.com/UkrEmbassyLeb/posts/3230104113888599>
16. Біла А. Україна – Ліван. Про спільний біль понівеченої, але не втраченої культури // День. 4 квітня 2022. URL: <https://day.kyiv.ua/blog/suspilstvo/ukrayina-livan>
17. Там само.
18. Там само.
19. Ihor Ostash. Особиста сторінка І. Осташа у соціальній мережі «Facebook». Допис від 1 квітня 2022 р. URL: <https://www.facebook.com/100001465760344/posts/pfbid0exdkq2122TaFpFuxen52tMzNu7KHMVRVExmWP-FTfKQ4QGNr3mnyb6oQgUzk9ATj9l>
20. Там само. Допис від 2 квітня 2022 р. URL: <https://www.facebook.com/100001465760344/posts/pfbid0uLZdM-poAtq1cuutftm78EdPt3YTTMYXa9vE1KbXNcE4arJBHu2vzbEVtvVDfaxSvsl>
21. Там само. Допис від 1 квітня 2022 р. URL: <https://www.facebook.com/100001465760344/posts/pfbid0exdkq2122TaFpFuxen52tMzNu7KHMVRVExmWPFtKQ4QGNr3mnyb6oQgUzk9ATj9l>
22. Там само.
23. Біла А. JE SUIS BUTCHA: донька Президента Лівану пом'янула невинно вбитих українців // День. 11 квітня 2022. URL: <https://day.kyiv.ua/article/den-planety/je-suis-butcha-donka-prezydenta-livanu-pomyanula-nevynno-vbytykh-ukrayintsv>

24. У Києві стартував Саміт перших леді та джентльменів // LB.ua. 23 серпня 2021. URL: https://lb.ua/news/2021/08/23/492279_kievi_startuvav_samit_pershih_ledi.html
25. Біла А. Ліванські митці за мир в Україні! // День. 29 червня 2022. URL: <https://day.kyiv.ua/article/taym-aut/livanski-myttsi-za-myr-v-ukrayini>
26. Ihor Ostash. Особиста сторінка І. Осташа у соціальній мережі «Facebook». Допис від 7 травня 2022 р. URL: <https://www.facebook.com/100001465760344/posts/pfbid02mfyAoFHob9oV47mYugyPV33FMdeS2Sme62MXjtim-WVAmHdGBSRk4Geb4dciY9maEI>
27. Embassy of Ukraine in Lebanon / Посольство України в Лівані. Офіційна сторінка Посольства України в Ліванській Республіці в соціальній мережі «Facebook». Допис від 25 серпня 2022 р. URL: <https://www.facebook.com/100064695549281/posts/pfbid02YJMoZ8oW9aviZyrd4KmwVMDyuCsYfzLwcP2Ch8qYwV1YwWtEk-3dE72VDSNww89rvl>
28. Ihor Ostash. Особиста сторінка І. Осташа у соціальній мережі «Facebook». Допис від 5 листопада 2022 р. URL: <https://www.facebook.com/100001465760344/posts/pfbid0gLaWDYfYnpKgREfTCsdrffHfFUpzGPR958wLMt-kUbCS8XkefTZjkveNFsaFiEBRI>
29. Embassy of Ukraine in Lebanon / Посольство України в Лівані. Офіційна сторінка Посольства України в Ліванській Республіці в соціальній мережі «Facebook». Допис від 17 вересня 2022 р. URL: <https://www.facebook.com/UkrEmbassyLeb/posts/pfbid0iJYNn7iDNveQdX2rbpVb6KLpT2HWbXJxWgcA8h8sJ3FCgmgvkhN-Uu8MP7bfNHoHCl>
30. Там само. Допис від 28 вересня 2022 р. URL: <https://www.facebook.com/UkrEmbassyLeb/posts/pfbid027oVNGhkyVcfMCQmHPJ84GfXTZKGaHMGdXoPL4CHDsTUZcfixNysieW1GBuGH99PJl>
31. Біла А. До 300-річчя Сковороди у Лівані вперше презентовано збірку філософа арабською мовою та документальний фільм // День. 12 грудня 2022. URL: <https://day.kyiv.ua/article/kultura/do-300-richchya-skovorody-u-livani-vpershe-prezentovano-zbirku-filosofa-arabskoyu>
32. Там само.
33. Українські місця в Лівані. URL: <http://lebanonua.com>
34. До Дня незалежності Ліванської Республіки // ДП «Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв». URL: https://gdip.com.ua/pages/view/do_dnya_nezalezhnost_lvansko_respublki

Andriana BILA,
*Leading Specialist of the Department General
for Public Diplomacy and Communications
of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine,
Postgraduate Student at the Educational and Research Institute
of International Relations of Taras Shevchenko National University
of Kyiv, expert in Cultural and Public Diplomacy*

SOFT POWER IN THE CONDITIONS OF WAR: THE PUBLIC DIPLOMACY OF UKRAINE IN THE REPUBLIC OF LEBANON

Abstract. Ukraine's public diplomacy during the war, especially in the past year, has become an unprecedentedly effective tool for conveying what American researcher Joseph Nye defined as a state's 'soft power'. Through various tools and focus areas of public diplomacy, Ukraine has successfully raised foreign audiences' awareness of its attractive aspects: its rich culture, cultural heritage, and traditions with deep historical roots and world-spanning connections to different peoples and countries. These public diplomacy efforts made it possible to demonstrate such bright and strong characteristics of Ukrainian society as heroism, courage, and resilience. For the first time in many years, Ukraine's political values and ideals became clear and visible to foreign audiences and the leadership of foreign countries. Ukraine began to be identified and acknowledged as a country of freedom and democratic values.

The article analyses several successful public diplomacy projects implemented by the Embassy of Ukraine in the Republic of Lebanon under Ihor Ostash, the Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Ukraine to Lebanon (2016–22), during Russia's full-scale invasion of Ukraine in 2022. The author details the content of specific unique cultural diplomacy projects that served as a critical element of public diplomacy, highlighting their impact on the Arab and, particularly, the Lebanese audience. Thus, the author emphasises the methodical nature and valuable outcomes of the Embassy's work amidst the full-scale Russian invasion of Ukraine. The conclusions identify several key aspects that must be considered for the sake of high-quality implementation of public diplomacy.

Keywords: public diplomacy, cultural diplomacy, soft power, Republic of Lebanon, Middle East, Arab world, Embassy of Ukraine in Lebanon, Ukrainian-Lebanese relations.

Вячеслав ЦІВАТИЙ,
кандидат історичних наук, доцент
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
заслужений працівник освіти України,
член правління Наукового товариства
історії дипломатії та міжнародних відносин

СТРАТЕГІЇ КОМУНІКАТИВНОГО ВПЛИВУ ТА МОДЕЛЬ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ КОРОЛІВСТВА ІСПАНІЯ В УМОВАХ МОНДІАЛІЗОВАНОГО СВІТОУСТРОЮ XXI СТОЛІТТЯ: досвід національного брендування для України (інституціональний та іміджевий дискурси)

Анотація. У статті розглянуто особливості розвитку публічної дипломатії Королівства Іспанія, а також проаналізовано головні напрями його діяльності на різних етапах історичного розвитку. Висвітлено методологічні проблеми, інституціональні джерела та здобутки іспанської дипломатії. Акцентовано на специфіці інституціональних етапів публічної та культурної дипломатії Королівства Іспанія в системі міжнародно-політичних координат. Зауважено, що Україні слід впровадити інноваційні практики та здобутки іспанської дипломатії.

Наголошено на діяльності державних агентств, яка відбиває розвиток повноцінної зовнішньої культурної політики Іспанії, її спрямованість як на поширення іспанської культури та мови у світі, так і на ознайомлення жителів країни з культурою інших народів. Розглянуто сучасні форми культурної співпраці, стратегії комунікативного впливу та модель національного брендингу Королівства Іспанія.

Ключові слова: міжнародні відносини, зовнішня культурна політика, культурна дипломатія, публічна дипломатія, національний брендинг, «Марка Іспанія», «Глобальна Іспанія».

Актуальність теми. Мондіалізований світоустрій XXI ст. загострив для міжнародників, істориків, політиків і дипломатів потребу досліджувати, зокрема й за допомогою компаративного аналізу, питання культури,

проблематику зовнішньої культурної політики держав (як невіддільний складник моделі національної безпеки), кращий дипломатичний досвід, а також опановувати інструментарій публічної, культурної, спортивної, кризової й іміджевої дипломатії; моделі публічного мовлення; міжкультурну комунікацію; техніки та технології перемовин тощо [1].

Постановка проблеми. Мондіалізація світового простору XXI ст. зумовлює неминучість модифікації та трансформації моделей зовнішньої культурної політики держав. Вони вимушено, а іноді й закономірно, адаптуються до поліцентричності світоустрою й актуалізації взаємодії міжнародних акторів і центрів політико-дипломатичної сили. Публічна та культурна дипломатія держави має велику інституціональну вагу в житті окремого та колективного індивідуума в системах міжнародних відносин, політико-дипломатичних координат світу, у форматі взаємодії регіональних центрів сили [2; 3].

Проблема інституціоналізації моделей дипломатії та дипломатичних систем держави, моделей і стратегій комунікативного впливу, брендингу держави є новою для наукових розвідок у сфері історії та політології і, відповідно, актуалізує оновлення термінології та дослідницького інструментарію. Окреслене коло питань на сьогодні набуло значущості і в діяльності інституцій Королівства Іспанія. А надто варто зазначити, що важливими чинниками зовнішньої культурної політики й осучаснення дипломатичного інструментарію саме цієї країни є проблематика культурної спадщини та національної культури. Адже тривалий час Іспанія була тією державою, на теренах якої історично перетиналися й синтезувалися культурні традиції та релігії Європи і Сходу. І на сьогодні ці напрями культурно-просвітницької й інформаційно-культурної діяльності Королівства Іспанія набувають особливої гостроти та вагомості, ця зовнішня культурна політика є доречною, оскільки королівство має потенціал і проєктні наміри стати інституціональним містком між державами Європи, Середземномор'я та Латинської Америки.

Об'єкт дослідження – зовнішня культурна політика Королівства Іспанія, а також особливості його іміджевої, публічної та культурної дипломатії в умовах мондіалізованого світоустрою XXI ст.

Предмет дослідження – механізми, інструменти та форми розвитку інституціональних культурних зв'язків між Королівством Іспанія та регіонами світу, зокрема дипломатичні практики, досвід національного брендування, модель іміджевої, публічної та культурної дипломатії країни в ретроспективі, сьогоденні та перспективі.

Мета та завдання. Мета – дослідити інституціональні засади й основні форми зовнішньої культурної політики, особливості інструментарію іміджевої, культурної та публічної дипломатії Королівства Іспанія в умовах

сьогодення. Завдання: 1) вивчити діяльність державних агентств при Міністерстві закордонних справ, Європейського Союзу та співпраці щодо просування іспанської культури за кордоном і представлення культур інших народів у країні; 2) з'ясувати іспанський досвід організації довготривалих культурних сезонів та інших видів іміджевої, культурної та публічної дипломатії в палітрі іспанського культурного публічного простору; 3) визначити позитивні практичні здобутки дипломатії королівства для впровадження в Україні, зокрема – у сфері національного брендування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основний категоріально-понятійний апарат і пріоритетні аспекти практичної дипломатії, пов'язані з формуванням моделей та інститутів дипломатії, відображено в наукових публікаціях вітчизняних і закордонних дослідників. Спеціального ж компаративного дослідження національної специфіки дипломатичних систем та інструментарію практичної дипломатії держав Європи немає. Автор продовжує свої дослідження в цій публікації [4; 5].

Олександр Балануца, Володимир Бугров, Борис Гуменюк, Леван Джакеція, Ігор Жалоба, Анатолій Зленко, Валерій Копійка, Сергій Корсунський, Юрій Кочубей, Павло Кривонос, Андрій Кудряченко, Микола Кулінич, Сергій Лиман, Віктор Матвієнко, Любава Матлай, Ірина Матяш, Олег Машевський, Володимир Огризко, Іван Патриляк, Роман Петюр, Ксенія Смирнова, Михайло Станчев, Валентина Теоса, Сергій Толстов, Микола Трофименко, Сергій Троян, Ігор Турянський, Геннадій Удовенко, Володимир Хандогій, Інна Хоменська, Валерій Цибух та ін. присвятили наукові розвідки окремим аспектам практичної дипломатії, акцентуючи на досвіді як іноземних держав, так і України. Стан наукового розроблення цієї політико-дипломатичної, соціогуманітарної та соціокультурної проблематики потребує інституціонального розвитку, системного підходу та комплексного дослідження [6]. Спеціальних фундаментальних розробок зазначеної тематики немає. Для її вивчення слід використовувати нові методики пізнання, однією з яких є теорія інститутів та інституціональних змін Дугласа Норта, а також модернізації у сфері зовнішньої політики, дипломатії та комунікології.

Методологічне забезпечення становлять принципи діалектичного методу пізнання. Принцип історизму застосовано для висвітлення минулого в історичному контексті, інституціоналізації та формування конструктивних моделей дипломатії й дипломатичної системи в історії держав Європи XVI–XX століть і перспектив інституціональних процесів європейського державотворення, що мають трансформаційний потенціал загальноєвропейського розвитку в умовах мондіалізованого світоустрою XXI ст. Використано загальнонаукові методи дослідження: аналізу, синтезу, індукції, дедукції, абстрагування, пояснення, узагальнення, а також методи історичного

дослідження: історико-порівняльний, історико-типологічний, інституціонального, системного й компаративного аналізу, політичного моделювання та прогнозування.

Виклад основного матеріалу. В сучасному науковому дискурсі є концепти «публічна дипломатія», «культурна дипломатія» та «зовнішня культурна політика». Водночас дослідники мають різні теоретико-методологічні підходи до їх зіставлення та змістового співвідношення (термінологічної сутності). Одні автори дотримуються в широкому значенні концептуального підходу про їхню тотожність і взаємопоглинання. Більшість науковців усе ж таки виокремлює ці три дефініції та простежує особливості їхнього термінологічного наповнення, механізмів функціонування й інституціональної діяльності; до того ж це повноцінні самостійні категорії у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики та дипломатії, дипломатичного протоколу й етикету міжнародної ввічливості [7].

Іміджева, культурна і публічна дипломатія є інструментом зовнішньої культурної політики та засобом її реалізації у відповідній соціокультурній сфері, забезпечуючи інформаційну підтримку й інформаційно-аналітичний складник діяльності, зокрема й роботи з іноземною громадськістю та діаспорою. Водночас концепт «зовнішня культурна політика» відображає всю повноту інструментарію держави та її інституцій щодо промоції національної культури, мови та брендингу, а також популяризації позитивного іміджу за кордоном [8].

Зовнішня культурна політика – це сукупність заходів, що їх реалізують державні інституції за сприяння установ культури, громадських організацій, фондів і приватних структур для поширення культури та мови презентованої держави; а також створення умов для широкої популяризації сприятливого іміджу за кордоном за наявності спеціалізованої інфраструктури для підтримки постійних контактів зі співвітчизниками, діаспорою та громадськістю в інших країнах. До того ж варто акцентувати, що однією з головних рис зовнішньої культурної політики є двоспрямованість, яка полягає в орієнтованості не лише на односторонні дії держави щодо промоції своєї національної культури, а й на створення умов для знайомства своїх громадян із культурою та національним надбанням інших держав і регіонів [7; 9].

Інституціональна історія зовнішньої культурної політики Королівства Іспанія розпочалася в добу раннього Нового часу, але сучасного звучання та змісту набула в 90-ті роки ХХ століття [10]. Країна почала інтенсивно формувати архіви та зібрання документів щодо сфери своєї дипломатії та зовнішньої культурної політики, узагальнювати власний досвід культурної та публічної дипломатії, вибудовувати національну модель дипломатії. Важливим елементом моделі культурної та публічної дипломатії

Королівства Іспанія було створення інституцій, відповідальних за інституціональний розвиток культурних зв'язків із країнами. Результатом цієї діяльності стала повноцінна зовнішня культурна політика королівства, яка має необхідну документальну базу, інститути, культурно-інформаційні інституції та стабільне фінансування [11].

Основну роботу з управління зовнішньою культурною політикою Королівства Іспанія виконує Міністерство закордонних справ, ЄС та співпраці (Ministerio de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación) у тісній взаємодії з Міністерством освіти, культури та спорту (Ministerio de Educación, Cultura y Deporte). Тоді як за конкретні проекти відповідають окремі професіоналізовані інституції – агенції при Міністерстві закордонних справ, ЄС та співпраці Королівства Іспанія. До них насамперед належить Агентство з культурної діяльності Іспанії, а також такі асоційовані державні агенції, як Дім Азії, Дім Америки, Дім арабського світу, Дім Середземномор'я, Дім Африки. Агентство з культурної діяльності об'єднало, під час міністерської реформи 2010 року, кілька інституцій: Агентство з пам'ятних дат, Агентство з проведення міжнародних виставок, Агентство культурних ініціатив за кордоном.

Королівство Іспанія реалізувало інноваційний інструмент зовнішньої політики – власну мережу громадських (публічних) просторів «Касас» («Casas»), до якої входять Дім Америки, Дім Азії, Дім арабського світу, Дім Африки, Дім Середземномор'я та Центр Сефарад-Ізраїль, що мають зростальну міжнародну спрямованість. Такий формат просторів має потрібну перевагу в контексті формування того, як іноземні аудиторії сприймають культуру Іспанії: 1) це інститути (інституції), які сприяють зміцненню освітніх, наукових та економічних відносин із регіонами та групами держав; 2) вони є універсальними майданчиками для співпраці як між державними, так і з приватними партнерами; 3) вони були створені як інструменти публічної дипломатії, щоб підтримувати зв'язок із закордонними аудиторіями (представниками громадянського суспільства з різних держав) за допомогою нових технологій.

Інституціональна діяльність Агентства з культурної діяльності спрямована на поширення як у світовому публічному просторі, так і в самому королівстві іспанської культури та мови у всьому їхньому різноманітті. Ця інституція також забезпечує реалізацію культурно-просвітницьких та іміджевих проектів окремих провінцій країни, створює умови для участі іспанських діячів культури, освіти та науки в різних міжнародних проєктах. Важливу роль у роботі агентства відведено освітнім проєктам у сфері креативних індустрій, мистецтва та культури [9; 12].

Агентство з культурної діяльності працює в тісному взаємозв'язку з переліченими вище асоційованими державними агенціями. Саме робота

інституцій регіонального спрямування відбиває двоїсту природу іспанської зовнішньої культурної політики. Асоційовані відомства були відкриті на початку 2000-х років з ініціативи Міністерства закордонних справ, ЄС та співпраці й Агентства зі співпраці з метою розвитку спільно з адміністраціями автономних областей Іспанії. Діяльність усіх цих установ спрямована як на розширення присутності іспанської культури, мови та бізнесу там, так і на представлення культури та бізнесу розвинених держав у Королівстві Іспанія. Зокрема, Дім Америки щороку за участю інших відомств або самостійно організовує різноманітні заходи щодо презентації іспанської культури у Північній і Південній Америці та, відповідно, культури США і держав Іberoамерики в Іспанії. Це події в галузі театрального, музичного та кіномистецтва; конференції, симпозіуми та круглі столи з проблем розвитку публічної, культурної та спортивної дипломатії, міграції, присутності іспанського бізнесу в країнах Іberoамерики та США [13].

Освітня й наукова дипломатія Королівства Іспанія презентована в діяльності Іberoамериканського простору знань (*Espacio Iberoamericano del Conocimiento*), спрямованій на підвищення якості постуніверситетської освіти. У Плані дій на 2022–2023 роки позначено завдання щодо зміцнення цієї інституції; розширення академічних обмінів для ефективної взаємодії в соціальній, культурній, економічній, виробничій, геополітичній сферах; передання технологій, а також поставлено за мету відкрити ще 36 загальних дослідницьких мереж, щоби довести їхню кількість до 108 [14]. Стратегічним завданням Королівства Іспанія у галузі освіти та науки є створення Іberoамериканського простору вищої освіти (*Espacio Iberoamericano de Educación Superior*) [15].

Культурні, освітні та наукові ініціативи вищезазначених інституцій виходять далеко за межі держави, хоча всі вони розташовані на її території. Головним механізмом поширення іспанської культури та мови за кордоном є Інститут Сервантеса (*Instituto Cervantes*), який за понад 30 років існування відкрив свої філії на 5 континентах у 86 містах світу. Саме він є майданчиком для вивчення іспанської мови, ознайомлення жителів інших країн із культурою королівства, проведення міжнародного іспиту з іспанської мови [12].

Пріоритети розвитку зовнішньої культурної політики Королівства Іспанія виразно проявляються під час проведення іміджевих заходів – культурних сезонів, які можуть тривати тиждень, місяць, кілька місяців. Наймасштабнішою формою культурного сезону є така форма іспанських дипломатичних практик, як перехресний рік (*cross year*). У цей час вона стає дедалі популярнішою серед держав із розвинутою зовнішньою культурною політикою. Така форма розвитку відносин, зокрема й культурних зв'язків між державами, помітно відрізняється від інших інтенсивністю та

масштабністю. Іспанія використовує її передусім для розбудови контактів із країнами, які є для неї новими напрямками в зовнішній культурній політиці та зовнішній політиці загалом [12; 14].

Основною метою Проекту міжконтинентальної співпраці (2013–2018 рр.) було застосування культурної дипломатії для покращення міжкультурних відносин і міжкультурної комунікації, а отже, об'єднання провідних держав світу, щоб краще протистояти сьогоднішнім глобальним проблемам і безпековим загрозам. У 2021–2023 роках актуальності набуло інноваційне бачення нової моделі культурної дипломатії – культурна дипломатія Іberoамериканського регіону. Іberoамериканська перспектива передбачає специфічний креативно-брендинговий, культурно-регіональний і політико-дипломатичний дискурси [16].

Іміджева, публічна та культурна дипломатія нині є стратегічно важливим інструментом м'якої сили, яким користуються держави в усьому світі для побудови діалогу з іноземними суспільствами та промоції особистого авторитету. В цьому контексті цікавим є аналіз практичного досвіду розбудови національного брендингу та м'якої сили Королівства Іспанія [17]. Вибір саме такий, бо після історично зумовленої багаторічної ізоляції Мадрида держава потребувала відновлення свого міжнародного та дипломатичного авторитету. За останні 30 років Іспанія пережила низку політичних реформ, які дали їй змогу сформувати сильну політико-правову базу та закріпити доволі високі позиції в міжнародній системі для промоції конкурентоспроможного порядку денного. У ХХІ ст. Королівство Іспанія взяло курс на динамічний розвиток зовнішньої політики та дипломатії через м'які інструменти впливу, а в іспанській науковій думці почастишали дослідження щодо нарощування м'якої сили та вдосконалення національного брендингу [6; 7; 18; 19].

Важливо зазначити, що на початку ХХІ ст. у політичній науці феномен публічної дипломатії стали розглядати в межах неоліберальної концепції м'якої сили, яку відомий учений Джозеф Най визначив як здатність досягати бажаних зовнішньополітичних цілей за допомогою дипломатичних інструментів впливу. У межах формування іспанського розуміння концепції м'якої сили слід виділити працю дослідника Хав'єра Ної, котрий висловив ідею про те, що м'яка сила є не протиставленням жорсткій силі, а її продовженням [19].

Королівство Іспанія з 1998 до 2023 року інтенсифікувало свою глобальну присутність, політико-дипломатичну впливовість і дієвість м'якої сили у світі. Важливо, що наприкінці ХХ ст. основний фокус було зроблено на туристичних напрямках м'якої сили Іспанії. З початку ж ХХІ ст. відбувся значний стрибок у нарощуванні комплексу програм громадської дипломатії Іспанії у сфері туризму, науки, культури, освіти та спорту, а також

в інституціональному розвитку публічної дипломатії та брендингової моделі стратегії комунікативного впливу в міждержавних відносинах.

Одним із важливих етапів в інституціональній історії формування національного бренду Королівства Іспанія став інноваційний проект «Марка Іспанія» (Marca España) – стратегічний документ із публічної дипломатії держави [20]. Його розробляли з 2010 до 2018 року (фактичне впровадження – з 2012 р.) спільно з Королівським інститутом Елькано – інституцією, головними завданнями якої є досліджувати імідж країни у світовому публічному та міжнародно-політичному просторі, а також популяризувати іспанську модель національного брендингу, дипломатії м'якої сили Іспанської держави у XXI ст. [21].

Основна мета створення цього документа полягала у зміцненні міжнародного авторитету Королівства Іспанія та поширенні національного бренду за кордоном. Проект базувався на трьох головних принципах: промоції іміджу модерної й інноваційної держави; взаємовпливу між міжнародною аудиторією та формуванням образу іноземної держави; взаємозв'язку між державною політикою й іміджем держави. Він практико орієнтований як на Королівство Іспанія, так і на держави Латинської Америки та Карибського басейну. З 2018 року проект було трансформовано в новий – «Глобальна Іспанія» (España Global). Він загалом продовжував головні напрями популяризування позитивного іміджу та національного бренду Королівства Іспанія у світі, але пріоритетами було визначено цифровізацію та партнерство з дослідницькими інституціями [20]. З липня 2020 року цей проект вважають завершеним. Координацію питань національного брендингу й іміджевої дипломатії Іспанії делегували Державному секретареві МЗС Іспанії у справах Іberoамерики, Карибського басейну та іспанської мови у світі.

У 2022–2023 роках Королівство Іспанія впевнено втримується в десятці держав-лідерів за показниками ефективності м'якої сили. Країна посідає 7-ме місце в рейтингу серед європейських держав за показником ефективності м'якої сили та є 12-ю у світі, за даними «Brand Finance», провідної консалтингової компанії з оцінки брендів (рейтинг «Глобальний індекс м'якої сили 2023») [22]. У загальному рейтингу Іспанія збільшилася на 1,8 бала, але змістилася з 11-ї на 12-ту позицію. Туризм є основним рушієм м'якої сили в Іспанії на міжнародному рівні. Нація в десятці найвищих позицій у номінаціях «Культура та спадщина» (позиція 4), «Люди та цінності» (позиція 7), «Медіа та комунікація» (позиція 10). Це також 10-та країна в рейтингу «Familiarity». «Глобальний індекс м'якої сили» – це найбільше та найповніше дослідження сприйняття брендів 121 країни світу [22]. Новим напрямом іміджевої дипломатії Королівства Іспанія у 2022–2023 роках є політико-дипломатична акцентуація на поширенні й інституціоналізації іспанської мови в мондіалізованому світі XXI ст. [7; 22; 23].

Іспанія й Україна продовжують інтенсивний політико-дипломатичний діалог і міждержавну співпрацю в умовах російської агресії. «12 квітня (2023 р. – Авт.) [...] офіційно започатковано регулярний механізм політичних консультацій між МЗС України та Іспанії щодо взаємодії в регіоні Латинської Америки та Карибського басейну. У ході онлайн-заходу заступник міністра Андрій Мельник ознайомив державного секретаря з питань Іberoамерики, Карибського басейну та іспанської мови у світі МЗС Іспанії Хуана Фернандеса Тріго з новими підходами та пріоритетами української зовнішньої політики у регіоні Латинської Америки. [...] Держсекретар Хуан Фернандес Тріго запевнив у готовності Іспанії, як одного з ключових партнерів нашої держави, й надалі сприяти у поглибленні контактів України з державами регіону ЛАКБ. Сторони домовилися продовжувати започатковану тісну комунікацію щодо латиноамериканської проблематики на регулярній основі» [23].

Сьогодні особливе місце в громадській дипломатії посідає культурна сфера, яка важить над усе в розвитку зовнішньої політики королівства. Культурний елемент є одним із наріжних каменів бренду Іспанії, адже це друга держава у світі за кількістю об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО. На сьогодні в Іспанії унікально поєднуються багате історико-культурне надбання й інноваційна культура, яка сформувала образ країни для міжнародної спільноти [7].

Ще одним інструментом публічної дипломатії Королівства Іспанія є спорт. Концепція «grassroots sport diplomacy» є окремим напрямом м'якої сили, який держави використовують для встановлення тісних контактів з іноземними аудиторіями. У 2021–2023 роках спортивна дипломатія має стратегічну перспективу для королівства [7; 23; 24].

Розробка національного брендингу – це один із пріоритетів Іспанії в умовах мондіалізованого світоустрою. Для нарощування м'якої сили та зміцнення авторитету на міжнародній арені королівству необхідно оновити стратегію розвитку національного брендингу. Сьогодні він може бути одним із важливих інструментів у розбудові м'якої сили Королівства Іспанія. У цьому контексті брендинг варто розглядати не просто як створення привабливого слогана, а як можливість популяризувати національний імідж, використовуючи інструменти м'якої сили (освіту, науку, культуру, мистецтво, спорт тощо). Національний брендинг тісно пов'язаний із трьома головними компонентами: політичним, економічним, культурним брендами [24].

Іспанська модель публічної дипломатії поєднує в собі два основних елементи: реалізацію культурних проєктів і розвиток національного бренду. Інноваційним складником моделей зовнішньої культурної політики та культурної дипломатії Королівства Іспанія є стратегії комунікативного впливу та поширення іспанської мови й культури у всіх регіонах і міжнародних інституціях світу [7, с. 60–66; 23–25].

Королівство зробило внесок як у теоретичне, так і в практичне розуміння м'якої сили та моделі стратегії комунікативних впливів: розроблено методики тематичних рейтингів, розширено інструментарій управління національним брендом, актуалізовано першочергове значення іспанської мови та культури. Пандемія COVID-19 внесла серйозні корективи до міжнародних відносин і дипломатичного діалогу держав. Закриті кордони, слабка взаємодія, скорочення мобільності громадян та інші чинники поставили на порядок денний нинішнього суспільного діалогу такі питання, як перегляд елементів м'якої сили, поява нових критеріїв для міжнародного статусу, репутаційних активів і привабливості держави. В умовах сьогодення Іспанія поступово посилює динаміку активності в політичній, економічній, культурній і дипломатичній сферах міжнародних відносин і світової політики. Зокрема, реалізують заходи, спрямовані на розповсюдження іспанських культурних цінностей, кіно, живопису, музики, театру тощо. Як зазначив Воллі Олінс: «Іспанія є одним із найкращих прикладів національного брендингу, оскільки вона й далі спирається на те, чим насправді є» [25, с. 176].

Королівство Іспанія широко вивчає та запроваджує досвід інших держав у сфері публічної та культурної дипломатії, брендування та комунікативних стратегій [26–28]. Інший принцип фактичної «реанімації» культурної дипломатії після завершення режиму Франко – аполітичність культурної політики країни. Це зумовлює створення чітко окресленої державної стратегії публічної та культурної дипломатії Королівства Іспанія, визначення протокольно-етикетних практик, що не змінюватимуться кардинально під час оновлення політичних еліт у державі [29; 30].

«Стратегічною метою є формування та просування бренда “Культурна Іспанія” через її національну специфіку та індустрію культури, систематичну присутність та участь у найбільш важливих світових культурних подіях, а також розвиток культурного туризму. Завдяки такого роду міжнародній діяльності Іспанії, просування її бренда покликане стерти роки ізоляції, спричиненої диктаторським режимом, спрямувавши всі зусилля на надання Іспанії образу сучасної європейської держави» [31; 32].

Королівство Іспанія й Україна збагачують одне одного досвідом у сфері іміджевої дипломатії. Важливим завданням України на сьогодні є реалізація різноманітних культурних проєктів, спрямованих на підвищення поінформованості міжнародної спільноти про нашу державу, її історію, культуру, а також роз'яснення, «ким є Україна та чого вона прагне». Підбиваючи підсумки 2022 року за напрямками своєї роботи й окреслюючи перспективи 2023 року, перша леді України Олена Зеленська зауважила важливість іміджевої та культурної дипломатії в часи війни. В цьому контексті варто виділити активну політику Королівства Іспанія у

сфері культурної дипломатії, зокрема участь у 2021–2023 роках у спільному українсько-іспанському проєкті «Українська книжкова полицка» й інших культурно-мистецьких проєктах [33–36].

«Проект “Українська книжкова полицка” задумувався ще до вторгнення. Була ідея ширше познайомити світ із нашою літературою, філософією, історією через його провідні бібліотеки. Та під час повномасштабної війни також стало зрозуміло, що “полицка” набуває стратегічного значення – наша література також стала символом української незламності. І книжки викликали інтерес у світі, на який ми також повинні відповісти», – підкреслила О. Зеленська [37].

Ініціатива «Українська книжкова полицка» – це дієвий інструмент стратегічної комунікації України. Нині його втілено у 27 країнах світу. Стратегічно правильне рішення: Королівство Іспанія – серед них!

Теорія і практика інституціонального розвитку публічної дипломатії та міжкультурної комунікації Королівства Іспанія є важливими для наукового узагальнення та впровадження найкращих результатів у світовому й українському публічному просторі [38–41].

Висновки та перспективи досліджень. Стратегії комунікативного впливу інноваційно впроваджують в інструментарій публічної дипломатії держав світу, зокрема й Королівства Іспанія. На сьогодні в Іспанії створено ефективні моделі культурної дипломатії та зовнішньої культурної політики, а також систему державних агентств, котрі реалізують зовнішню культурну політику королівства. Їхня діяльність спрямована не тільки на поширення іспанської культури за кордоном, а й на інформування іспанських громадян про культуру, політику й економіку іноземних держав. Основний фокус уваги публічної дипломатії Іспанії на найближче майбутнє (2023–2028 рр.) – міжнародна співпраця в галузі культури, освіти, науки, туризму та спорту. Глобальним і доволі перспективним проєктом у найближчій перспективі може стати нова інституціональна модель – «Іberoамериканська зовнішня культурна політика та публічна дипломатія».

Подальші дослідження можуть стосуватися узагальнення досвіду практичної дипломатії європейських держав задля його впровадження в практику конструювання моделей інших країн. Публічна та культурна дипломатія – це невіддільний складник національної безпеки держави мондіалізованого світоустрою: зброя м'якої і (за особливих умов) жорсткої сили дії. Формування бренду країни – це базовий елемент іміджевої та культурної дипломатії України. І досвід національного брендування Королівства Іспанія заслуговує на впровадження в Україні. Адже нашу країну сприймають насамперед через призму культури, бо це її впізнаване «обличчя», імідж і національний брендинг, а українські культурні та креативні індустрії є на сьогодні двигуном провідних економік світу.

1. Ціватий В. Зовнішня культурна політика України: форми, принципи, стратегії розвитку (1991–2011 рр.) // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки: збірник наукових праць. К.: Інститут історії України НАН України, 2011. № 20. С. 80–93.
2. Ціватий В. Публічна дипломатія: традиції, тренди та виклики (досвід і пріоритети для України) // Зовнішні справи. 2014. № 6. С. 32–36.
3. Матлай Л. Дипломатична служба Іспанії у новому тисячолітті // Humanitarian vision. 2017. Вип. 3 (№ 1). С. 31–36.
4. Ціватий В. Культурна дипломатія XXI століття: політико-дипломатичний та інституціональний інструментарій в умовах поліцентричного світу (модель Республіки Польща) // Культурологічний альманах. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. Вип. 5. Культурна дипломатія: стратегія, моделі, напрями. С. 141–145.
5. Ціватий В. Дипломатія та дипломатична служба Китайської Народної Республіки в умовах глобалізаційного простору: інституційний аспект // Зовнішні справи. 2012. № 9. С. 48–53.
6. Bjola, C. and Kornprobst, M. (2018) *Understanding International Diplomacy. Theory, Practice and Ethics*. 2nd edition. London: Routledge.
7. Spies, Y.K. (2019) *Global Diplomacy and International Society*. Palgrave Macmillan.
8. Кочубей Ю. Імідж дипломата – імідж країни // Науковий вісник Дипломатичної академії України. К., 2001. Вип. 5. С. 30–33.
9. Zhou, J. and Zhang, G. (eds.) (2022) *A Study of Diplomatic Protocol and Etiquette. From Theory to Practice*. Springer Nature.
10. Ціватий В. Європейська модель дипломатії та національні особливості дипломатичних служб Іспанії, Італії та Франції доби Раннього Нового часу (XVI–XVIII ст.) // Проблеми всесвітньої історії: науковий журнал. 2017. Вип. 2 (№ 4). С. 67–80.
11. Матлай Л. Зовнішньополітичне відомство Іспанії: історія та сучасний організаційно-правовий устрій (1975–2014 рр.) // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2014. Вип. 12. С. 37–41.
12. Ochoa Brun, M. Á. (2017) *Historia de la diplomacia Española. Volumen undécimo. La edad contemporánea, el siglo XIX* [History of Spanish diplomacy, vol. 11. The modern era, 19th Century]. Madrid: Ministerio de Asuntos Exteriores, Unión Europea y de Cooperación.
13. Толстов С. Досвід і практика національного примирення в Іспанії // Європейські історичні студії: науковий журнал. Електронне видання. 2016. Вип. 5. С. 124–143.
14. Asociación Universitaria Iberoamericana de Postgrado (no data) *Plan de acción 2022–2023*. Available at: https://planesaccion.auiop.org/2022-2023/files/downloads/plan_accion_2022_2023.pdf (Accessed: 31 May 2023).
15. Organización de Estados Iberoamericanos para la Educación, la Ciencia y la Cultura (2017) *El reto iberoamericano: educación, ciencia y cultura* [The Ibero-American challenge: education, science and culture]. Available at: <https://www.oei.es/uploads/files/microsites/6/34/libro-70-anos-oei-el-reto-iberoamericano-educacion-ciencia-y-cultura.pdf> (Accessed: 30 May 2023).
16. Ціватий В. Іberoамериканська модель дипломатії та міждержавний діалог у регіоні Латинської Америки та Карибського басейну: інституціональна історія, глобалізаційні процеси і зовнішньополітичний вимір дипломатичних практик Федеративної Республіки Бразилія // Україна-Латинська Америка: 30 років співпраці, до 100-річчя з Дня народження українського вченого Ю.В. Кнорозова: збірник наукових праць. К.: КНУ імені Тараса Шевченка, 2022. С. 54–62.
17. Hutchings, R. and Suri, J. (eds.) (2020) *Modern Diplomacy in Practice*. Palgrave Macmillan.
18. Жалоба І. Неурядові аналітичні центри Іспанії та їх роль у формуванні зовнішньополітичного курсу держави / І. Жалоба, Л. Матлай // Україна дипломатична. К., 2013. Вип. 14. С. 604–627.
19. Noya, J. (2005) 'El poder simbólico de las naciones', *Documentos de Trabajo de Real Instituto Elcano de Estudios Internacionales y Estratégicos*, 35.
20. GD Empresa (2021) 'La 'Marca España' y su metamorphosis', 21 November. Available at: <https://gdempresa.gesdocu-ment.com/noticias/marca-espana-evolucion> (Accessed: 31 July 2023).
21. *El Real Instituto Elcano* (no date). Available at: http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_es (Accessed: 1 June 2023).
22. Brand Finance (2023) *Spain Global Soft Power Index 2023*. Available at: <https://softpower.brandfinance.com/2023/globalsoftpowerindex> (Accessed: 30 May 2023).
23. Андрій Мельник провів перші політичні консультації з державним секретарем МЗС Іспанії у справах Іberoамерики, Карибського басейну та іспанської мови в світі Хуаном Фернандесом Триго // МЗС України. URL: <https://mfa.gov.ua/news/andrij-melnik-proviv-pershi-politichni-konsultaciyi-z-derzhavnim-sekretarem-mzs-ispantiyi-u-spravah-iberoameriki-karibskogo-basejnu-ta-ispanskoyi-movi-v-sviti-huanom-fernandesom-trigo>

24. Ryniejska-Kiełdanowicz, M. (no date) 'Cultural Diplomacy as a Form of International Communication', *Institute for international relations*. Available at: <https://interarts.net/descargas/interarts664.pdf> (Accessed: 30 July 2023).
25. Olins, W. (2005) 'Making a National Brand', in Melissen, J. (ed.) *The New Public Diplomacy. Studies in Diplomacy and International Relations*. London: Palgrave Macmillan, pp. 169–179.
26. Ціватий В. Культурна дипломатія Республіки Польща: інституційний та іміджевий аспект (досвід для України) // Науковий вісник Дипломатичної академії України. К., 2012. Вип. 19. С. 295–302.
27. Хоменська І. Базові концепти публічної дипломатії / І. Хоменська, О. Івашук // Інноваційна економіка: науково-виробничий журнал. 2022. № 4. С. 13–19.
28. Ціватий В. Модель дипломатії та дипломатична система Королівства Бельгія в умовах глобалізації: інституціональний і політико-міжнародний дискурси (досвід для України) / В. Ціватий, Н.-Т. Аношина // Україна дипломатична. К., 2022. Вип. 23. С. 429–441.
29. Ціватий В. Дипломатичний протокол і етикет міжнародної ввічливості в умовах мондіалізованого світоустрою XXI століття: теоретико-методологічний і практичний дискурси наукової та освітньої дипломатії // Сучасне суспільство. Колективна монографія. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2022. Розд. 3.12. С. 338–348.
30. Grice, H.P. (1975) 'Logic and conversation', in Cole, P. and Morgan, J.L. (eds.) *Syntax and Semantics*, vol. 3. New York: Academic Press, pp. 41–58.
31. Lakoff, R. (1973) 'The logic of politeness: Or, minding your p's and q's', in Corum, C., Smith-Stark, T.C. and Weiser, A. (eds.) *Papers from the 9th. Regional Meeting of the Chicago Linguistic Society*. Chicago: Chicago Linguistic Society, pp. 292–305.
32. Трофименко М. Діаспора як об'єкт та суб'єкт публічної дипломатії // Історико-політичні проблеми сучасного світу: збірник наукових статей. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2019. Т. 39. С. 92–101.
33. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021–2025 роки. К., 2021. 31 с. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97/public-diplomacy-strategy.pdf>
34. Moreno, A.P. (2014) 'Spanish soft power and its structural (non-traditional) model of diplomacy', in Garcia, D. and Pardo, R.P. (eds.) *Contemporary Spanish Foreign Policy*. London: Routledge, pp. 48–63. Available at: <https://repositorio.comillas.edu/rest/bitstreams/19086/retrieve> (Accessed: 13 April 2023).
35. Мателешко Ю. Особливості, тенденції та перспективи розвитку інституційних та нормативно-правових засад культурної дипломатії України // Геополітика України: історія і сучасність. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2022. Вип. 2 (№ 29). С. 49–58.
36. Гуменюк Б. Із щоденника посла України. К.: ДП «ГДІП», 2021. 208 с.
37. Олена Зеленська розповіла, як культура допомагає українцям боротися й перемагати // Запорізька обласна державна адміністрація. 29 грудня 2022. URL: <https://www.zoda.gov.ua/news/63955/olena-zelenska-rozpovila,-yak-kultura-dopomagaie-ukrajintsyam-borotisya-y-peremagati.html>
38. Хандогій В. Дипломатичні сюжети: Невигадані історії кар'єрного дипломата. К.: Саміт-книга, 2017. 608 с.
39. Ramiro Pérez, P. (2014) *Marca España. ¿A quién beneficia?* [Marca España. Who stands to gain?] Barcelona: Icaria.
40. Ціватий В. Публічне мовлення, дипломатична риторика і міжкультурна комунікація у сфері міжнародних відносин та етикетних практик: інституціональний, міжнародно-інформаційний та політико-дипломатичний дискурси. Трансформація суспільних відносин в умовах цивілізаційних змін: монографія. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2023. Розд. 4.7. С. 337–363.
41. Ittekkot V. and Kaur J. (eds.) (2023) *Science, Technology and Innovation Diplomacy in Developing Countries: Perceptions and Practice*. Springer.

Viacheslav TSIVATYI,
*PhD in History, Associate Professor,
Merited Education Worker of Ukraine,
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Member of Board of the Scientific Society of History
of Diplomacy and International Relations*

**STRATEGIES OF COMMUNICATIVE INFLUENCE
AND MODEL OF PUBLIC DIPLOMACY
OF THE KINGDOM OF SPAIN IN THE GLOBALISED
WORLD OF THE 21ST CENTURY:
National Branding Experience for Ukraine
(Institutional and Image Discourses)**

Abstract. The article examines the features of the development of public diplomacy in Spain and analyses its key directions of activity at different stages of historical development. The study is devoted to methodological problems, institutional origins, and achievements of the diplomacy of the Kingdom of Spain. Special attention is paid to the expediency of implementing in Ukraine the best diplomatic examples (models) and achievements of Spanish diplomacy in the conditions of a globalised world system.

The focus is on the activity of the main governmental agencies that stimulate the development of full-fledged Spanish foreign cultural policy as the means both for the promotion of Spanish culture abroad and for the presentation of other cultures in Spain. At the same time, much attention is given to the new forms of cultural exchange, which promote the development of cultural dialogue between nations. The institutional development, the strategies of communicative influence and the model of national branding of the Kingdom of Spain are analysed.

The historical legacy and modern practical experience of the diplomacy of the Kingdom of Spain have not lost their relevance to this day, and bilateral Spanish-Ukrainian relations firmly connect Spain and Ukraine through the millennia of European history. The focus is on the modern diplomatic system and model of Spanish diplomacy, national features of the Spanish school of diplomacy, the effectiveness of the diplomatic toolkit and the art of the negotiation process of Spain's diplomats in the conditions of the globalised world system. The project Marca España proved to be an important step towards improving Spain's national management system.

Keywords: international relations, foreign policy, foreign cultural policy, diplomacy, public diplomacy, institutionalisation, national branding, Marca España, Ukraine, Spain.

Станіслав ЛИТВИНОВ,
*магістр з організації кінотелевиробництва,
експерт Українського культурного фонду, режисер проєктів
Посольства України в Ліванській Республіці у 2017–2022 роках*

ДОКУМЕНТАЛІСТИКА ЯК ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Анотація. У статті описано три документальні кінокартини, створені у творчій співпраці режисера Станіслава Литвинова й Надзвичайного та Повноважного Посла Ігоря Осташа: «Бонді, або повернення Богдана Весоловського» (2014 р.), «Український Ліван» (2019 р.), «Григорій Сковорода. Світе, я йду до тебе!» (2022 р.). Продемонстровано, як документалістика підсилює публічну дипломатію України, та доведено важливість неігрового кіно як засобу культурної дипломатії. Наголошено на ефективності взаємодії мистецтва та дипломатії задля розбудови позитивного іміджу України. Закцентовано на мистецькій і джерелознавчій цінності висвітлених у статті аудіовізуальних продуктів для вчених і дослідників.

Ключові слова: документальне кіно, український кінематограф, культурна дипломатія, публічна дипломатія, Богдан Весоловський, Український Ліван, Григорій Сковорода, Ігор Осташ, Станіслав Литвинов, Посольство України в Ліванській Республіці.

Нині кінематограф – це не лише вид мистецтва, а й елемент м’якої сили. Говорячи про кіно як про інструмент культурної дипломатії, відразу пригадуємо участь стрічок українського виробництва в міжнародних кінофестивалях, дні українського кіно, які організовують дипломатичні установи, спеціальні покази тощо. Часто демонстрації фільмів підсилюють певні події та відіграють дипломатичну роль. Наприклад, після російського вторгнення 2014 року на територію України та тимчасової окупації Автономної Республіки Крим Кабінет Міністрів України 2015 року видав розпорядження «Про затвердження плану заходів у зв’язку із 71-ми роковинами депортації кримськотатарського народу». План охоплював, зокрема, перегляд фільму «Хайтарма» у закладах культури (11–18 травня 2015 р.);

організацію та проведення закордонними дипломатичними установами України в державах перебування та штаб-квартирах міжнародних організацій показу фільмів, а також інформаційно-роз'яснювальних заходів у травні – червні 2015 року [1]. Локальніший приклад – демонстрація в Конгресі Сполучених Штатів Америки художнього фільму «Кіборги. Герої не вмирають» (режисер Ахтем Сеітаблаєв) у межах дискусії «Російська гібридна війна проти України. Глобальна відповідь на глобальну загрозу» за участю режисера А. Сеітаблаєва, продюсерки Іванни Дядюри та військовослужбовця Володимира Жемчугова [2]. Саме участь у заході Героя України довела правдивість багатьох сцен стрічки.

Нині успішних дипломатичних акцій із показом художніх фільмів дуже багато, а от питання документального кіно як потужного інструмента публічної дипломатії й досі оповите стереотипами.

Моя режисерська діяльність розпочалася 2012 року із творчої співпраці з Надзвичайним і Повноважним Послом України в Канаді (2006–2011 рр.) І. Осташем. За десять років ми створили чимало аудіовізуального контенту, який справив позитивне враження на канадську аудиторію, а вже під час дипломатичної каденції І. Остаха в Лівані (2016–2022 рр.) – і на близькосхідну. Одну з повнометражних документальних праць було охарактеризовано як «фільм-феномен» і «переконливий аргумент на політичній, дипломатичній арені» [3].

Інтерес до симбіозу документалістики та культурної дипломатії був виявлений, зокрема, на моєму курсі «Дипломатія мистецтвом» в Українській школі культурної дипломатії в листопаді 2020 року, а також під час наукової дискусії про кінематограф як один із головних інструментів культурної дипломатії в межах проекту «Європейські цінності та культурна дипломатія: молодіжні зустрічі» у вересні 2021 року. Захід організували Наукове товариство історії дипломатії та міжнародних відносин спільно з Представництвом Фонду Ганнса Зайделя в Україні за сприяння дирекції «Медіа-центр» Державного підприємства «Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв» й Інституту історії України НАН України.

«Бонді, або повернення Богдана Весоловського» (2014 р.)

Передісторія виникнення фільму про «батька» української естрадної музики Б. Весоловського почалася наприкінці дипломатичної каденції І. Остаха в Канаді. Упродовж багатьох років популяризуючи ім'я знаного в Канаді, але забутого в Україні через заборону радянського режиму композитора Б. Весоловського, І. Остах урешті вирішив написати про нього книгу, а згодом і зафільмувати зібраний унікальний матеріал. Річ у тім, що постать Б. Весоловського та його творча спадщина є винятковим елементом культурної дипломатії, яка тісно пов'язує Україну та Канаду.

Підсилюють стрічку «Бонді, або повернення Богдана Весоловського» (автор і ведучий – І. Осташ, режисер – С. Литвинов) спогади друзів і рідних композитора. Наприклад, інтерв'ю із сином Б. Весоловського Остапом, дружиною Оленою Залізник-Весоловською, племінницею Христиною Охримович, дружиною друга Анатолія Кос-Анатольського – Надією Кос, оперною співачкою Володимирою Чайкою, мистецтвознавцем і дослідником творчості Б. Весоловського Олександром Зелінським. Записано також згадки оперного співака Тараса Куліша (племінника співачки Мирослави Вербицької), виконавця пісень Весоловського та «саундпродюсера» Володимира Луціва, а також друзів і сучасників композитора: співака-бандуриста Володимира Моти, автора слів пісні «Бродяга» Євгена Костюка, колеги по українській секції радіо «СВС» у Монреалі Ореста Павліва. Актуальність творів Б. Весоловського доводять розповіді сучасних виконавців: народної артистки України, солістки Віденської державної опери Вікторії Лук'янець, популяризаторів його творчості – Оксани Мухи, Ореста Цимбали, Олега Скрипки, Ліліани Раврух й учасниць українсько-канадського гурту «Colors Duo» Наталі Кулинич-Колач і Дейдрі Франсуа.

Родзинку у фільм внесли також спогади посла франкомовних урядів Бельгії – українця Зенона Ковалю. Ще в юності, виконуючи пісні Б. Весоловського в Парижі на зламі 1970–1980 років, він відчув, як музика може об'єднувати, тож активно використовував її як інструмент культурної дипломатії.

Елементи візуального простору екранізації книги І. Осташа «Бонді, або повернення Богдана Весоловського» мають потужну джерельну основу [4]. У фільмі можна побачити всі наявні документи та більшість фотознімків композитора, його рукописи і видання. Важливим є також те, як топографічно точно показано місця, де бував Б. Весоловський – в Україні, Австрії, Німеччині та Канаді. Значної уваги надано й музичному складнику – можна почути понад 30 пісень композитора.

За словами провідної наукової співробітниці сектору публікації документів Центрального державного кінофотофоноархіву України ім. Г.С. Пшеничного Людмили Касян, фільм «виявляє форми і рівні рецепції образу та творчості композитора на початку другого десятиліття XXI століття і є одним із джерел вивчення його особистості та творчої спадщини» [5].

Документальну стрічку було субтитровано англійською мовою та представлено в Україні й Канаді. Її прем'єра в Києві привернула увагу Надзвичайного та Повноважного Посла Канади в Україні (2014–2019 рр.) Романа Ващука. Вона також стала фундаментом тісної співпраці для повернення імені Б. Весоловського в Україну між Посольством Канади в Україні та співзасновником Міжнародного фестивалю української ретро-музики ім. Богдана Весоловського – послом І. Осташем.

Фільм було врочисто передано на постійне зберігання в ЦДКФФА України ім. Г.С. Пшеничного в листопаді 2014 року [6]. Його можна переглянути українською мовою [7] та з англійськими субтитрами [8].

«Український Ліван» (2019 р.)

21 лютого 2020 року в одному з найбільших і найпрестижніших кінотеатрів Бейрута «ABC Verdun» урочисто відкрили IV український кінофестиваль, на який нетерпляче очікували українська громада Лівану, дипломати, ліванські політики, бізнесмени та митці. Цього ж дня презентували документальний фільм «Український Ліван» (автор і ведучий – І. Осташ, режисер – С. Литвинов, оператор-постановник – М. Шелест, редакторки – М. Гримич й А. Біла) [9]. Вперше залу заюрмили глядачі, багато з яких дивилися документальний фільм стоячи. Було також створено прецедент на фестивалі, коли та сама кінострічка його відкривала і закривала, її повторно показали на закритті вже V українського кінофестивалю в місті Антелії 27 вересня 2022 року [10].

На прем'єрі кінокартину представляли автор і ведучий, режисер, оператор-постановник і редакторки. На показі були присутні дипломати, мери міст Захле та Думи, віцемер міста Джубейля, представники владних, бізнесових і наукових кіл, мистецьких закладів, ЗМІ, українсько-ліванської громади, поціновувачі кіномистецтва та працівники Посольства України в Ліванській Республіці.

Робота над фільмом тривала рівно 26 місяців. За режисерським задумом екранізовано однойменну наукову працю І. Осташа, розкрито зв'язки між Україною та Ліваном, подано історії видатних особистостей і діячів, котрі стали містком єднання арабського та слов'янського світів. Уперше на Близькому Сході представлено дослідження, яке висвітлює майже двотисячолітню історію культурних взаємин України та Лівану. Цей фільм – своєрідна подорож у просторі та часі між двома різними та водночас схожими країнами.

Завдяки дипломатичній роботі посольства знімальна група стала першим іноземним творчим колективом, який отримав дозвіл на аерозйомку на всій території Лівану [11].

Стрічка починається оповіддю про святу великомученицю Варвару, котра народилася в Баальбеку, а через те що зреклася язичництва, прийняла мученицьку смерть у 306 році. У XII століття мощі святої перенесено до Києва, де вони перебувають дотепер у Володимирському соборі.

Ще однією особистістю, котра єднає Ліван і Україну, в сюжетному ланцюжку фільму є письменник, паломник і дослідник Василь Григорович-Барський. 1728 року київський мандрівник під час подорожі святими місцями дійшов аж до Баальбека. Під сильним враженням побаченого він переніс на папір місця, пов'язані зі святою Варварою.

В. Григорович-Барський залишив по собі щоденник із детальними описами ліванських місць. Свої «Мандри по святих місцях Сходу з 1723 по 1747 рік» дослідник доповнив унікальними малюнками, які нині зберігаються в Національній бібліотеці України ім. В.І. Вернадського.

Третім містком єднання українського та ліванського культурного контекстів у документальному кінодослідженні є Микола Гоголь. Народжений на Полтавщині, у духовному серці України, письменник є вагомою фігурою в історії української та світової літератури. 1848 року М. Гоголь прибув у Бейрут. З Ліваном його пов'язувало не лише бажання здійснити давню мрію паломництва до Святої землі. На Близькому Сході працював його друг – дипломат Костянтин Базилі. Спогади письменника про Ліван знімальна група інтерпретувала кінематографічно.

Ще один видатний українець – Агатангел Кримський – розповідав українцям свою ліванську історію. Про його життя у Країні кедрів ми дізнаємося насамперед із його листів. За час перебування в Лівані А. Кримський написав їх приблизно 180 (150 – рідним і близько 30 – друзям та колегам), а також залишив унікальні «Бейрутські оповідання» та поетичну збірку «Пальмове гілля».

Справжньою несподіванкою для творчої групи «Українського Лівану» стало те, що єдину християнську автономію Османської імперії очолював українець. 1861 року в документі «Органічний статут Гірського Лівану» було закріплено рішення виділити частину Гірського Лівану в окремий округ (мутасаррифат). Переглядаючи список губернаторів (мутасаррифів), який складався з восьми осіб, І. Осташ звернув увагу на прізвище «Чайковський» (на перший погляд, польсько-українське). У 1902–1907 роках мутасаррифом Лівану був Владислав Чайка-Чайковський, або Музаффер-паша, про що є згадка у британській газеті «Illustrated London News». Саме В. Чайка-Чайковський, ліванський посадовець українського походження, став ще однією об'єднавчою постаттю ліванської й української історії [12].

Українсько-ліванську літературну фабулу увінчує постать письменника Михайла Нуайме, який у 1906–1911 роках навчався в Полтавській духовній семінарії. М. Нуайме став світочем ліванської літератури, прожив 99 років і написав 99 книг.

Поруч із тісними літературними зв'язками двох країн маємо яскраву театральну та музичну спадщину, яку формують українці в Лівані. 1944 року знаний ліванський громадський діяч, інженер-архітектор за фахом, але музикант і диригент за покликанням Алексіс Бутрос заснував Академію мистецтв, яка стала першою національною інституцією вищої освіти в Лівані. Саме А. Бутрос запросив співачку українського походження Лідію Липковську стати професоркою закладу [13].

Кулінарна дипломатія також увійшла до фільму «Український Ліван». У стрічці посол І. Осташ розповідає про «спільну любов українців і ліванців до маринованих огірочків» біля пам'ятника ніжинському огірку та про «любов ліванського письменника М. Нуайме до ліванського фалафеля й полтавської галушки» біля пам'ятного знака полтавській галушці [14].

У стрічці також зацентовано на сучасних зв'язках України з Ліваном. Завдяки фільму можна дізнатися, зокрема, про театр танцю «Каракалла», українсько-ліванську піаністку Тетяну Прима-Хурі. Особливої уваги вартий блок про українські скульптури в Лівані, які виконали такі знані митці, як Михайло Горловий, Василь Бик, Микола Білик, Марина Прудка.

Удалося також відзняти унікальні місця, які розкривають туристичний потенціал обох країн: Божественний кедровий гай, стародавні міста Джубейль (Біблос), Тир і Сайда (Сидон), сучасний Бейрут, руїни Баальбека, Київ, Харків, Львів, Полтаву, Одесу, Ромни та багато інших міст і селищ. Деякі кадри стали по-справжньому документальними внаслідок трагічних подій: у стрічці можна побачити центральну історичну частину Бейрута до вибуху 4 серпня 2020 року, українські Київ, Харків, Одесу до руйнівного повномасштабного російського вторгнення.

У фільмі показано багато храмів і монастирів Лівану, що може спонука-ти до паломництва. Особливим є фрагмент першої в історії православної літургії українською мовою на Близькому Сході, адже релігійна дипломатія – це ще одна можливість двосторонньої взаємодії.

Значну увагу надано музичному оформленню кінострічки. Один із найвідоміших композиторів-віртуозів Лівану Мішель Фадель надав сім оригінальних творів, українська співачка ILLARIA (Катерина Середа) також поділилася власним доробком. Є у стрічці й фрагмент виступу солістки Віденської опери В. Лук'янець із першого концерту пам'яті української співачки Л. Липковської в Бейруті, а прискіпливий глядач упізнає в закадровому звучанні першого твору Б. Весоловського «Вітер віє» (у виконанні бандуриста Ярослава Джуся) режисерську музичну присвяту першому фільмові.

Ліванський письменник Імадеддін Раеф, котрий переклав на арабську мову «Бейрутські оповідання» та «Пальмове гілля» А. Кримського, «Зів'яле листя» Івана Франка та багато інших творів, справедливо підмітив, що автор фільму перетворюється на одного з його героїв. «Під час перегляду фільму я сидів у кріслі і літав, як уві сні. Ми не мали уяви, наскільки мальовничими є ці країни з висоти пташиного польоту», – коментує операторську роботу голова Клубу ліванських випускників українських закладів вищої освіти Зукан Жарамані [9].

Кінопроект «Український Ліван» став іще однією ниточкою, яка пов'язала тісні культурні відносини між двома країнами. У 2020–2023 роках фільм було показано в багатьох містах України та Лівану. Після серпневого

вибуху в Бейруті було організовано благодійні покази в межах ініціативи «Друзі Лівану», спрямованої на допомогу постраждалим українцям [11].

22 листопада 2022 року з нагоди Дня Незалежності Ліванської Республіки і 30-річчя встановлення українсько-ліванських дипломатичних відносин у Медіацентрі ДП «ГДІП» презентували комплекс проєктів під єдиною назвою «Український Ліван»¹ [15].

Фільм було врочисто передано на постійне зберігання в Центральний державний аудіовізуальний та електронний архів у червні 2023 року [16]. Його також можна переглянути українською мовою [14].

«Григорій Сковорода. Світе, я йду до тебе» (2022 р.)

До 300-річчя від дня народження Г. Сковороди в ліванському видавництві «Almousawwer Alarabi» вийшла збірка перекладів його творів. Їх виконав арабською І. Раеф. Під час підготовки видання у нас із дипломатом І. Осташем виникла ідея створити лаконічний і змістовний документальний фільм, який підсилив би збірку та доступно пояснив арабськомовній аудиторії, яка налічує понад 400 мільйонів осіб, хто такий Г. Сковорода.

Одним із найважливіших елементів стрічки «Григорій Сковорода. Світе, я йду до тебе!» (автор і ведучий – І. Осташ, режисер – С. Литвинов, оператор-постановник – М. Шелест, редакторка – А. Біла) є субтитрування літературною арабською мовою. Переклад здійснив І. Раеф.

Багато кадрів відзнято в Чорнухинському літературно-меморіальному музеї Г.С. Сковороди, присвяченому життю та творчості мислителя. Цікаво, що селище Чорнухи, де народився філософ, розташоване неподалік села Герасимівки – про нього згадано у фільмі «Український Ліван» як про місце, де перебував ліванський письменник М. Нуайме. Тож це одна з декількох смислових ниточок, яка поєднує українську та ліванську історії.

Ведучий І. Осташ коротко тлумачить філософію Г. Сковороди та наголошує на її схожості із суфізмом, що притаманний народам Сходу [17]. Це також привертає увагу арабського глядача.

У кінокартині представлено рукописи Г. Сковороди та його першого біографа – Михайла Ковалинського, а також перші видання творів і партитури українського генія XVIII століття. Ці ексклюзивні кадри знято завдяки відділу джерелознавства Інституту рукопису й відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського.

У фільмі показано Контрактову площу в Києві, де розміщено один із найвідоміших пам'ятників Г. Сковороді авторства Івана Кавалерідзе. На

¹ Детальніше див. статтю А. Білої в цьому ж випуску: «М'яка сила в умовах війни: про публічну дипломатію України в Ліванській Республіці» (С. 750–760).

момент зйомок об'єкт, як і більшість культурних експонатів в Україні, був закритий через війну, тож під час монтування стрічки його було відтворено за допомогою режисерських прийомів.

Елементом культурної дипломатії в кінофільмі є також донесення до арабського світу правди про сучасність України. Зокрема, показано експозицію зруйнованої техніки російських окупантів на Михайлівській площі, обвуглений пам'ятник Г. Сковороді та знищений унаслідок влучання російської ракети музей у Сковородинівці.

Символічно, що оператор-постановник М. Шелест із другого дня повномасштабного вторгнення служить в аеророзвідці ЗСУ, тож кадри потрібно було відзняти в доволі стислий термін, але без втрати найвищої якості. Річ у тім, що увагу аудиторії привертає не лише зрозумілий і цікавий сюжет, а й майстерний візуальний ряд.

За задумом редакторки А. Білої, у стрічці продемонстровано понад 30 художніх і скульптурних творінь українських митців, присвячених постаті Г. Сковороди². Назви й імена авторів кожної праці перекладено арабською в кінцевих титрах, тож іноземний глядач має змогу дізнатися більше про сучасне українське мистецтво.

Окрасою кінокартини стала музика. Пісні Г. Сковороди та композиції XVIII століття у виконанні Тараса Компаніченка та його гурту «Хорея Козацька» ширше розкрили історію та багатство української культури. Також у стрічці звучать унікальні записи творів Г. Сковороди у Софійському соборі від ансамблю солістів «Благовість», звукова модель співогри Остапа Вересая «Про правду і неправду», пісня на музику та слова Г. Сковороди «Ой ти, птичко жовтобока» від Надії Боянівської.

Прем'єра фільму в Лівані відбулася 9 грудня 2022 року в бейрутській «Bibliothèque Orientale», а 14 грудня 2022 року кінострічку було представлено на Фестивалі мистецтв у ліванському місті Тирі та передано для показу на провідних арабських телеканалах.

В Україні фільм і книгу про Г. Сковороду презентували в Дипломатичній академії України імені Геннадія Удовенка за участю спеціального представника України з питань Близького Сходу та Африки Максима Субха, директора ДАУ при МЗС Геннадія Надоленка, дипломатів і працівників Міністерства закордонних справ України.

М. Субх у промові зазначив: «Вплив арабської мови на формування позиції цілих країн і регіонів є надзвичайно важливим. Через такі роботи, як ця, ми не лише поширюємо інформацію серед арабомовного світу про геніїв української культури, літератури та філософії, але й використовуємо так

² Детальніше див. статтю А. Білої «М'яка сила в умовах війни: про публічну дипломатію України в Ліванській Республіці» (С.ХХ–ХХ).

звану “м’яку силу”, яка в наші буремні часи, часи російської агресії проти України має велике значення і дає свої результати, і свої плоди» [18].

Видання творів Г. Сковороди арабською мовою та стрічку також презентували в Медіацентрі ДП «ГДІП» із нагоди 300-річчя від дня народження видатного українського філософа [19].

Фільм було врочисто передано на постійне зберігання в Центральний державний аудіовізуальний та електронний архів у червні 2023 року [16].

Висновок

Документальне кіно як окремий вид мистецтва є не лише мовою порозуміння між ментально різними країнами, а й невіддільним елементом культурної дипломатії. Якісний культурно-мистецький продукт гідно демонструє Україну, сприяє побудові тісних містків взаємодії та донесенню потрібних меседжів.

Співпраця мистецтва та дипломатії розбудовує позитивний імідж України, а описані аудіовізуальні твори можуть стати корисними для представників дипломатичних установ, науковців і дослідників.

1. Про затвердження плану заходів у зв’язку із 71-ми роковинами депортації кримськотатарського народу: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 747-р від 29.04.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/747-2015-p#Text>
2. У Вашингтоні відбувся перший у США показ фільму «Кіборги» – посольство // Радіо Свобода. 15 березня 2018. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news/29101072.html>
3. Біла А. Наша документалістика на Близькому Сході // День. 10 березня 2020. URL: <https://day.kyiv.ua/article/kultura/nasha-dokumentalistyka-na-blyzkomu-skhodi>
4. Осташ І. Бонді, або повернення Богдана Весоловського / редкол.: М. Гримич. К.: Дуліби, 2013. 328 с.
5. Касян Л. Документальна спадщина Богдана Весоловського в аудіовізуальній колекції ЦДКФФА України ім. Г.С. Пшеничного // Архіви України. 2015. №4. С. 136–145.
6. У Центральному державному кінофотофоноархіві України ім. Г.С. Пшеничного (ЦДКФФА України ім. Г.С. Пшеничного) // Вісник Державної архівної служби України. 2014. №4. С. 171.
7. Бонді, або повернення Богдана Весоловського [автор – Ігор Осташ, режисер Станіслав Литвинов] 2014 р. URL: https://youtu.be/Jc3Tlk_njCw
8. Stanislav Lytvynov (2020) *Bondi or returning of Bohdan Wesolowsky*. 30 May. Available at: <https://youtu.be/v4PCweDGm-k>
9. Литвинов С. «Український Ліван» – новий поштовх до розвитку культурної дипломатії на Близькому Сході // Арткурсив. 2020. № 3. С. 36–37.
10. Embassy of Ukraine in Lebanon / Посольство України в Лівані. Офіційна сторінка Посольства України в Ліванській Республіці в соціальній мережі «Facebook». Допис від 28 вересня 2022 р. URL: <https://www.facebook.com/UkrEmbassyLeb/posts/pfbid027oVNGhkyBcfMCQmHPJ84GfXTZKGaHmGdXoPL4CHDsTUZcfix-NYSieW1GBuGH99PJl>
11. Біла А. Сим фактів, які пов’язують Україну та Ліван // Радіо Свобода. 2 вересня 2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/sim-faktiv-yaki-povyazuuyut-ukrayina-ta-livan/30817068.html>
12. Осташ І. Український Ліван. К.: Дуліби, 2019. 368 с.
13. Лідія Липковська у Бейруті // Український Ліван. URL: <https://lebanonua.com/personalities/lidiya-lypkovska-u-bejruti-1952-1955-rr-profesorka-akademiyi-mystecztv-alba/#9>
14. Український Ліван – документальний фільм [автор – Ігор Осташ, режисер – Станіслав Литвинов]. URL: <https://youtu.be/M7emF9CGBFU>
15. До Дня незалежності Ліванської Республіки // ДП «Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв». URL: https://gdip.com.ua/pages/view/do_dnya_nezalezhnost_livansko_respubliki

16. «Відкриваючи невідомі світи» Творча зустріч у рамках проєкту «Творці українського кіно» // Центральний державний аудіовізуальний та електронний архів. 15 червня 2023. URL: <https://tsdaea.archives.gov.ua/2023/06/15/vidkryvayuchy-nevidomi-svity-tvorcha-zustrich-u-ramkah-proyektu-tvorci-ukrayinskogo-kino>
17. Біла А. До 300-річчя Сковороди у Лівані вперше презентовано збірку філософа арабською мовою та документальний фільм // День. 12 грудня 2022. URL: <https://day.kyiv.ua/article/kultura/do-300-richchya-skovorody-u-livani-vpershe-prezentovano-zbirku-filosofa-arabskoju>
18. Презентація першого видання творів Григорія Сковороди арабською мовою // Дипломатична академія України імені Геннадія Удовенка при МЗС. URL: <https://da.mfa.gov.ua/prezentacziya-pershogo-vydann-ya-tvoriv-grygoriya-skovorody-arabskoju-movoyu-2>
19. Захід з нагоди 300-річчя від дня народження Григорія Сковороди // ДП «Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв». URL: https://gdip.com.ua/pages/view/zahtd_z_nagodi_300-richchya_vd_dnnya_narodzhennya_grigorya-skovorodi

Stanislav LYTVYNOV,

*Director, Master of Film and Television Production Organisation,
UCF expert, Director of Projects of the Embassy of Ukraine in Lebanon (2017–22)*

DOCUMENTARY AS AN EFFECTIVE TOOL OF CULTURAL DIPLOMACY

Abstract. The article presents an overview of three documentary films made in the creative cooperation of director Stanislav Lytvynov and Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary Ihor Ostash, the films' respective author and presenter. The documentary *Bondi, or the Return of Bohdan Wesolowsky* (2014) explores the life and contributions of the father of Ukrainian dance music. Through its unique footage, recollections of friends and relatives, and interviews with researchers, the film fosters cultural ties between Ukraine and Canada. *Ukrainian Lebanon* (2019) is hailed as a ground-breaking cultural diplomacy phenomenon, narrating a story of common cultural history spanning almost two thousand years and drawing parallels between Ukraine and Lebanon. *Hryhorii Skovoroda. World, I'm Coming to You!* is the first film about the Ukrainian philosopher for an Arabic-speaking audience, offering a glimpse into the philosopher's life and work. Despite the consequences of the full-scale russian invasion of Ukraine, the film presents the realities of contemporary Ukrainian art.

This article introduces the role of documentary cinema in cultural diplomacy, demonstrating its practical effectiveness in shaping a positive image of Ukraine. The author displays how documentary filmmaking enhances Ukraine's public diplomacy endeavours through collaborative efforts with Ukrainian Ambassador to Canada (2006–11) and the Republic of Lebanon (2016–22). This collective experience effectively portrays Ukraine's rich culture, facilitates closer interactions, and conveys important messages by employing audiovisual techniques to produce high-quality artistic creations, establishing a precedent of art-diplomacy collaboration, which serves as a reference for diplomats and generates creative and scholarly value for researchers and scholars across diverse fields.

Keywords: documentary film, Ukrainian cinema, cultural diplomacy, public diplomacy, Bohdan Wesolowsky, Ukrainian Lebanon, Hryhorii Skovoroda, Ihor Ostash, Stanislav Lytvynov, Embassy of Ukraine in Lebanon.

Сергій СИДОРЕНКО,
*доктор фізико-математичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України, проректор із міжнародних зв'язків
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ШЛЯХ КПІ: ІНТЕГРАЦІЯ ДО СІМ'Ї ЄВРОПЕЙСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

Анотація. У статті висвітлено особливості міжнародної діяльності Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» в умовах воєнного стану.

Зокрема, йдеться про цивілізаційні зміни життєдіяльності університету, зумовлені тим, що Україна отримала статус кандидата в члени ЄС, й про подальше інтегрування в європейський освітньо-науковий простір. Вступ до сім'ї європейських університетів – важливе завдання міжнародного напрямку діяльності КПІ ім. Ігоря Сікорського на найближчі роки.

Ключові слова: КПІ ім. Ігоря Сікорського, Європа, інтеграція, альянси університетів, освітньо-науковий простір, міжнародна діяльність, цивілізаційні зміни.

Велика біда, що спіткала нашу країну 24 лютого 2022 року, ускладнила, проте не зупинила міжнародної діяльності Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (КПІ).

Це доводять цифри. Зокрема, 2022-го року було:

- проведено більш як сто міжнародних подій, конференцій, літніх шкіл, візитів делегацій;
- завдяки онлайн-технологіям посилено мобільність;
- за програмою ЄС ERASMUS+ (KA1) запущено 52 проекти з університетами 20 країн.

І все це було реалізовано в умовах війни.

25 листопада 2022 року. Надзвичайний і Повноважний Посол Італійської Республіки в Україні пан П'єр Франческо Дзадзо з дружиною взяв участь у церемонії відкриття скульптурної композиції «Вируюча молекула творчої ДНК» італійського митця Паоло Коя

25 November 2022. Mr Pier Francesco Zazo, Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the Italian Republic to Ukraine, and his wife took part in the opening ceremony of *The DNA of Creativity* sculpture by Italian artist Paolo Coia

Накамура грає Гімн України

10 жовтня 2022 року. Гімн України у виконанні піаніста з Японії Темпея Накамури звучить у бомбосховищі КПІ під час благодійного концерту на підтримку ЗСУ

10 October 2022. Tempei Nakamura, a Japanese pianist, performs the national anthem of Ukraine in the KPI bomb shelter during a charity concert in support of the Armed Forces of Ukraine

Солідарність з Україною, з КПП

У перші, найдраматичніші дні російського вторгнення ми отримали 302 листи солідарності від 64 університетів, 32 фондів і асоціацій, від студентських організацій і учених із 25 країн.

32 університети із 24 країн (Іспанії, Італії, Канади, Німеччини, Польщі, Словенії, Туреччини, Франції, Японії тощо) прийняли на включене навчання 249 наших студентів; 41 університет із 22 країн надав грантову підтримку 55 науково-педагогічним працівникам.

Міжнародні партнери з Британії, Польщі, Угорщини, Японії переказали до «Фонду підтримки КПП ім. Ігоря Сікорського» майже 3 млн грн, передали обладнання. І благодійна допомога й надалі надходить.

Університет прикладних наук Середнього Гессена надав 41 одиницю обладнання для моторного парку КПП.

Також КПП отримав благодійну допомогу від компанії «Хуавей Україна» – понад 350 одиниць сучасних телекомунікаційних компонентів для мережі WiFi 6 та бездротового інтернету в 16 бомбосховищах гуртожитків та усіх навчальних корпусах для 25 тис. учасників освітнього процесу.

Альянси європейських університетів UNICA, CESAER, EUA тощо звільнили КПП від сплати членських внесків під час війни.

Неоціненною стала благодійна допомога від Шеффілдського університету – 20 тис. фунтів стерлінгів на облаштування бомбосховищ університету.

Концерт японського піаніста-віртуоза Темпея Накамури 10 жовтня 2022 року, який через ракетний обстріл Києва цього дня довелося перенести із Центру культури та мистецтв КПП у бомбосховище, сприйняли як своєрідний символ незламності. Піаніст розпочав захід, виконавши Гімн України.

Під час війни стійкість до викликів виявили і викладачі, і студенти університету.

У лютому-березні минулого року студенти нашого закладу, які стали бійцями підрозділу територіальної оборони та учасниками волонтерського руху, попри надзвичайно складний час, не забували й про корисні справи задля розвитку свого університету.

Громадську організацію «Студентський парламент КПП ім. Ігоря Сікорського» було створено як орган студентської самоорганізації за зразком таких об'єднань студентів в університетах розвинених країн. Парламент у початковий період роботи проявив інтерес до міжнародної проектно-грантової діяльності. Зокрема, проекти двох пілотних студентських команд уже вибороли перемоги в проектно-грантових програмах європейської соціалізації молоді.

30 вересня 2022 року. Тимчасовий повірений у справах Республіки Ірак в Україні пан Таан Хуссейн Аббас Хуссейн біля пам'ятника Ігорю Сікорському на території КПІ

30 September 2022. Mr Taan Hussein Abbas Hussein, Chargé d'Affaires ad interim of the Republic of Iraq to Ukraine, at the monument to Ihor Sikorskyi on the territory of KPI

Грудень 2022 року, Люблін, Польща. «Меморандум про створення університетського кластера у сфері штучного інтелекту й кібербезпеки» підписують голова Асоціації ректорів вищих технічних навчальних закладів України, ректор КПІ ім. Ігоря Сікорського Михайло Згуровський і президент Конференції ректорів технічних університетів Республіки Польща, ректор Познанського університету технологій Теофіл Єсьоновський

December 2022, Lublin, Poland. Mykhailo Zghurovskyi, Chairman of the Association of Rectors of Higher Technical Education Institutions of Ukraine and Rector of the KPI, and Teofil Jesionowski, President of the Conference of Rectors of Technical Universities of the Republic of Poland and Rector of the Poznań University of Technology, signed a Memorandum on the Establishment of a University Cluster in the Field of Artificial Intelligence and Cybersecurity.

Оберігаючи своє академічне середовище та відстоюючи національну ідентичність, КПП водночас став відкритішим до світу, до нових досягнень. Тож дуже важливо, що Україна отримала статус кандидата на вступ у члени Європейського Союзу. Бо це, а також те, що міжнародне середовище визнало нашу державу авангардом боротьби за цивілізаційні цінності, змінило зміст і форми міжнародної діяльності КПП.

Ми відчули повагу до України не лише під час зустрічей високого рівня, на яких лунали слова солідарності з Україною, а й у домовленостях про співпрацю з університетами Великої Британії, Німеччини, Словенії, США, Фінляндії, з Бухарестською, Варшавською і Познанською політехніками. Загалом 2022 року було укладено 42 угоди та меморандуми з університетами 13 країн, завдяки яким наші факультети, інститути та кафедри мають змогу налагоджувати та розвивати нові сприятливі види співпраці.

Зокрема, укладено «Меморандум про створення університетського кластера у сфері штучного інтелекту й кібербезпеки» з Конференцією ректорів технічних університетів Польщі. Перші проєктні пропозиції від КПП вже передано польським партнерам.

Є й інші домовленості. Наприклад, торік було розпочато новий етап поглиблення співпраці з десятками університетів, об'єднаних в Європі в 51 альянс. Саме ці альянси стали майданчиками для розвитку якісно нової взаємодії. Альянси вивчили інституційні потреби українських університетів і через партнерство з ними, завдяки фінансуванню Європейської комісії, переходять до практичної допомоги.

Користь від взаємодії КПП з альянсами в тому, що серед різномістовних університетів – членів альянсів – 23 наші факультети й інститути, які є також різномістовними, можуть вирізнити споріднені факультети і кафедри та налагодити співпрацю з ними.

Першим наміри допомогти університетам України висловив Уряд Великої Британії – через «Ініціативу Єднання» університетів двох країн. Партнером КПП став Шеффілдський університет. У короткі терміни ми розпочали багаторівневу взаємодію, зокрема:

Грудень 2022 року. Ознайомлення з японською культурою в межах спільної програми Посольства Японії в Україні та Українсько-японського центру КПП ім. Ігоря Сікорського. Надзвичайний і Повноважний Посол Японії в Україні пан Кунінорі Мацуда відкриває в Українсько-японському центрі виставку кераміки «Випалюй», виготовленої за традиційною японською технологією

December 2022. Introduction to Japanese culture within the framework of the joint programme of the Embassy of Japan in Ukraine and the Ukraine-Japan Centre of KPI. Mr Kuninori Matsuda, Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Japan to Ukraine, opens the Outburn exhibition of ceramics crafted with traditional Japanese technology at the Ukrainian-Japanese Centre

21 січня 2022 року. Візит до КПІ Надзвичайного і Повноважного Посла Держави Ізраїль в Україні Міхаєля Бродського

21 January 2022. Visit of Michael Brodsky, Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the State of Israel to Ukraine

Вересень 2022 року. Ректор КПІ Михайло Згуровський із візитом у Президента Польщі (1995–2005 рр.) Александра Квасневського

September 2022. The Rector of KPI Mykhailo Zghurovskyi visited President of Poland (1995–2005) Aleksander Kwaśniewski

- в навчальній роботі: КПП було передано онлайн-ресурси для STEM-занять (лабораторних робіт);
- імплементується авторський курс професора Тайяса щодо запобігання потужним детонаційним вибухам, що поміж сучасних викликів стає проблемою міжнародного масштабу;
- помітно поліпшено потенціал нашої бібліотеки: завдяки співпраці з бібліотекою Шеффілдського університету КПП отримав доступ до величезних ресурсів освіти і науки, яких не мав досі.

За грантовою програмою Уряду Британії «UK-Ukraine Research and Innovation twinning grants scheme» отримав фінансування спільний проєкт, присвячений ролі Інноваційної екосистеми «Sikorsky Challenge Ukraine» в повоєнній інноваційній трансформації України.

Єднання з іншими університетами Європи відбувається через надання КПП статусу асоційованого партнера або дійсного члена в п'яти альянсах (ENHANCE, CESAER, EUTOPIA, ATHENA, ECIU) та підтвердження членства ще в п'яти (ECHA (European Clean Hydrogen Alliance), ENSTA, BSUN, UNICA, EUA). І процес цей триває.

Крім того, КПП приєднався до мережі університетів Балтійського регіону, а також 14 центрів трансферу технологій 10 країн Дунаю. Це поглибило проєктно-грантову співпрацю з ними та вже забезпечило перемогу низки проєктів КПП в конкурсах програми ЄС «Горизонт Європа».

Перспективним є членство в асоціації (альянсі) CESAER, який об'єднує 58 провідних дослідницьких науково-технічних університетів із 28 країн Європи і є консолідованим голосом університетів науки і технологій в Європі.

Концепція діяльності КПП в CESAER'і і розвиток співпраці з окремими університетами – членами CESAER'а – полягає в тому, що делегації КПП в семи основних робочих групах (Task Force Groups) мають представляти саме концептуальне бачення і КПП, і України реформ в європейській системі вищої технічної освіти; а практичні справи, спільні проєкти, освітні програми та інші форми співпраці КПП з університетами – членами CESAER'а – розвиваються в сприятливих коридорах, які для КПП відкриті в межах кожної із семи Task Force Groups. Їхня проблематика стосується системи інновацій, навчання і викладання, відкритості науки і технологій, сталого розвитку, міжнародної проєктно-грантової діяльності, управління персоналом, взаємодії зі світовими рейтингами університетів.

В період підготовки до Генеральної асамблеї CESAER'а у жовтні 2022 року нас уже запросили до участі в надважливих для КПП семінарах з актуальних проблем науки і технологій та ролі технічних університетів у проривних інноваціях для сталого майбутнього («disruptive innovation for a sustainable future»).

Наприклад, на семінарі під головуванням ректора Мадридського політехнічного університету, голови основної робочої групи CESAER з проблем сталого розвитку професора Гільермо Сісероса, було розкрито нові можливості взаємодії комплексної програми КПІ «Сталий розвиток» з університетами – членами CESAER’а – саме у сфері проривних інновацій для сталого майбутнього, переходу до Net-Zero тощо.

Посилення співпраці за цими напрямками – це шлях до підготовки проектних пропозицій із новими для КПІ партнерами у складі CESAER’а до конкурсів європейських проектно-грантових програм.

Взаємодія КПІ імені Ігоря Сікорського з 58 університетами – членами CESAER’а – у нових для нас напрямках діяльності, які CESAER та інші європейські альянси вважають актуальними для процесів розвитку європейської системи вищої технічної освіти, пришвидшить рух КПІ шляхами європейської інтеграції.

Тож наші факультети, інститути, кафедри стануть відкритішими до європейського освітнього і наукового простору Європи, а в системі вищої технічної школи України – більш авторитетними і конкурентоспроможними.

А це для факультетів, інститутів, кафедр КПІ означає посилення позицій у боротьбі за абітурієнтів, за розподіл матеріальних і фінансових ресурсів, за вплив на формування політики щодо науки й освіти в межах окремих галузей знань, на зміст освітніх програм, на можливість зберегти і розвивати науково-педагогічні школи.

Отже, 2022-й рік став для нашого університету часом вступу до європейської сім’ї університетів. Їхню підтримку КПІ відчув під час реалізації проекту стратегічного значення – повоєнної трансформації України на платформі Інноваційної екосистеми «Sikorsky Challenge Ukraine».

У вересні 2022 року на 40-й Конференції ректорів і президентів європейських технологічних університетів у Відні було ухвалено рекомендацію про створення повного й цілісного інноваційного простору в Європі саме на платформі «Sikorsky Challenge Ukraine», яку розвинув КПП.

КПП починає запрошувати до участі в проєкті й партнерів – університети Європи.

За цим напрямом ми відчули особливу підтримку в Любліні на конференції з повоєнного відновлення України в грудні 2022 року з участю державних і політичних діячів Європейської комісії, Польщі, України.

Починає діяти і нова сприятлива кон'юнктура – в контексті того, що Україна – на шляху до ЄС.

На кафедрах, факультетах, в інститутах утверджується розуміння, що за умов украї обмеженого бюджетного фінансування надходження із міжнародних джерел стають чи не єдиним способом розвитку навчально-лабораторної і дослідницької бази та матеріального заохочення співробітників закладів вищої освіти України.

Водночас в університеті створюється конкурентне середовище (що врешті-решт сприяє розвитку міжнародної проєктно-грантової діяльності): з'являються нові виміри в індивідуальних рейтингах науково-педагогічних працівників, їхні характеристики враховуються під час конкурсного обрання і переобрання викладацького складу, вони впливають на розподіл фінансування між кафедрами – а це спонукає учених і викладачів до діяльності, яку практикують в університетах розвинутих країн.

Усе це розкриває вченим КПП нові можливості для реального входу до European Research Area (Європейського дослідницького простору).

2022 року за цим напрямом є низка позитивних здобутків, а фінансування (лише від проєктів учених КПП, які перемогли в конкурсах програми ЄС «Горизонт Європа») зросло більш як у 10 разів – до 1081 тис. євро.

Додатковими до надходжень від проєктів є кошти 428 індивідуальних грантів (на стажування, відрядження, міжнародні конференції в європейському науковому просторі 22 країн).

Отже, досвід 2022 року свідчить про те, що інтегрування КПП до сім'ї європейських університетів уже дає вагомі результати.

2022 року в проєктно-грантовій діяльності КПП відчув не лише позитивні кількісні, а й якісні зміни: наше академічне середовище почало поступово долати ментальний розрив з Європою.

У минулому це було основною причиною невідповідності результатів міжнародної проєктно-грантової діяльності науково-інноваційному потенціалові КПП.

Інтеграція до європейського освітньо-наукового простору – це не лише збільшення (в перспективі) кількості освітніх і наукових проектів та фінансових надходжень, які мають відчувати всі кафедри й науково-педагогічні колективи КПІ, а й цивілізаційні зміни, що стосуються всіх аспектів життєдіяльності університету, всіх нас.

Флагманська ініціатива Європейської комісії «Європейська стратегія для університетів», яка спрямована на посилення транснаціональної співпраці між університетами та збільшення участі бізнесу в секторі вищої освіти, містить нові положення, зокрема рекомендації державам-членам ЄС, як-от:

- надати можливості закладам вищої освіти розвивати та впроваджувати **спільну транснаціональну освітню діяльність (в межах ЄС та поза його межами);**

- створити **юридичний статут і забезпечити стійку фінансову підтримку для альянсів європейських університетів;**

- сприяти отриманню **спільного європейського ступеня до 2024 року;**

- підтримувати **більшу мобільність** для студентів і персоналу (також онлайн);

- заохочувати та захищати **академічну свободу та інституційну автономію;**

- забезпечити повну реалізацію європейського підходу до **забезпечення якості** спільних програм;

- підтримувати високу якість **віртуального спільного навчання;**

- заохочувати залучення учнів, учених і дослідників до управління структурами транснаціональної співпраці **закладів вищої освіти.**

Інтегруючись до європейського освітнього і дослідницького простору через поглиблення взаємодії з альянсами європейських університетів, КПІ вже долучається до цих дій, започатковує їхнє змістовне осмислення й організаційно-нормативне впровадження в межах університету.

Отже, вступ до сім'ї європейських університетів – це важливе завдання міжнародної діяльності Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» найближчими роками.

Sergii SYDORENKO,

*Doctor of Physics and Mathematics, Full Professor,
Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine,
Vice-Rector for International Relations of the National Technical University of Ukraine
'Ihor Sikorskyi Kyiv Polytechnic Institute'*

THE EUROPEAN PATH OF KPI: INTEGRATION INTO THE FAMILY OF EUROPEAN UNIVERSITIES

Abstract. The article addresses the international affairs of the National Technical University of Ukraine 'Ihor Sikorskyi Kyiv Polytechnic Institute' (KPI) amidst martial law.

The scope and forms of the KPI's international engagement changed when Ukraine was granted the candidate status for the European Union membership, and the international community recognised that our country is in the vanguard of the struggle for the values of civilisation.

The author of the article emphasises the respect for Ukraine demonstrated not only at high-level meetings, where words of solidarity with Ukraine were spoken, but also in co-operation agreements with universities of Finland, Germany, Slovenia, the UK, the US, and the polytechnic universities of Bucharest, Poznań, and Warsaw.

At a time of limited budgetary funding, foreign sources of financial support become virtually the only means by which the University can develop its educational, scientific, and research facilities and stimulate its staff. And for the faculties, institutes, and academic departments, they ensure confidence in the ability to compete for applicants, the allocation of financial resources, the influence on the science and education policy within particular branches of knowledge, the content of educational programmes, and the capacity for preserving scientific and pedagogical schools.

The KPI has experienced positive quantitative and qualitative changes in its project and grant activities as the Ukrainian academic environment began to gradually bridge the mental gap with Europe.

Integration into the European education and research area does not only mean a potential increase in the number of education and science projects and financing, which all departments and all academic staff of KPI should experience. At the same time, it is also a civilizational change that affects all aspects of the University's activities. Thus, joining the family of European universities is an important task for the international activities of NTUU KPI in the coming years.

Keywords: Ihor Sikorskyi Kyiv Polytechnic Institute, Europe, integration, universities alliances, educational and research area, international affairs, civilizational change.

ЗМІСТ

Виступ Президента України Володимира Зеленського у Верховній Раді до Дня Конституції України	7
Дмитро Кулеба. Стратегічні орієнтири української зовнішньої політики.	48

ДОСЛІДЖЕННЯ І РОЗВІДКИ

Степан Віднянський. Еволюція політики Словаччини та Чехії щодо війни росії проти України (до 30-річчя проголошення незалежності Словацької та Чеської республік)	62
Борис Базилевський. Хто такі «руські»?	77
Микола Кулініч. Особливості формування української громади в Австралії після Другої світової війни	99

ГЕОПОЛІТИКА В СУЧАСНОМУ СВІТІ. ВІЙНА РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Григорій Перепелиця. Формула миру Володимира Зеленського до і після Вільнюського саміту НАТО	109
Олександр Деменко. Еволюція політики НАТО в умовах російсько-української війни	128
Ігор Лоссовський. Геноцид національних меншин росії у війні з Україною	139
Андрій Кудряченко. Російсько-українська війна: зміни у ставленні уряду Німеччини та громадянського суспільства	152
Наталя Яковенко. Українсько-британські дипломатичні відносини впродовж рашистської агресії	165
Карина Рогуля. Політика Ізраїлю в контексті війни Росії проти України: рік нейтральної допомоги	177
Ігор Лоссовський, Ірина Крупеня. Причини азійського нейтралітету щодо російсько-української війни	187
Павло Гай-Нижник. Напередодні тотальної війни: «російський синдром» дипломатії Володимира Зеленського (травень 2019 – лютий 2022 рр.)	204

ФАХОВИЙ ПОГЛЯД ДИПЛОМАТА

Володимир Шкуров. «Ми мотивовані – як і кожен українець, що прагне головного» ..	221
Юрій Клименко. Наш пріоритет – залучити Аргентину до проукраїнської коаліції	237
Олександр Зуб. Представляти Україну в Ефіопії	264
Всеволод Ченцов. «Радимо партнерам у Брюсселі дотримуватися максимальної гнучкості, але не забувати про свої зобов'язання»	285
Дмитро Пономаренко. Корейський досвід і потенціал – Україні	303
Олександр Балануца, Ольга Сегеда. Еволюція позиції Кувейту щодо підтримки України впродовж 500+ днів опору	322
Денис Михайлюк. Зрозуміти Південно-Східну Азію	331
Лілія Гончаревич. «Наші міцні доброзичливі відносини ґрунтуються на спільній історії, принципах та партнерстві»	331
Анатолій Петренко. Справжня та сучасна Саудівська Аравія	367
Юрій Пивоваров. «Ініціатива тут за нами»	378
Віталій Усатий. Особистий досвід роботи в дипломатичній сфері	404
Олег Герасименко. Маленька країна з великим серцем	412

Костянтин Балабанов. Робота Почесного генерального консульства Республіки Кіпр у Маріуполі для розвитку й зміцнення дружби і співпраці Республіки Кіпр та України ..	422
Арад Бенкьо. Гуманітарна підтримка Австрії: допомога Україні в часи війни.	438
Елена Летісія Мікусінскі. Діяльність Посольства Аргентинської Республіки в Україні.	441
Петер Ван де Велде. Війна в Україні є головним питанням порядку денного європейських країн.	458
Д-р Ярно Хабіхт. Всебічна підтримка ВООЗ.	466
Рікардо Лопес-Аранда Хагу. Іспанія – пліч-о-пліч з Україною	491
Вальдемарас Сарапінас. «Майбутнє України – в НАТО»	515
Бартош Ціхоцький. «Ми є свідками великого героїзму українців...»	523
Марек Шафін. «Словаки – чуйна нація, яка стала на правильний бік у важкі часи»	546
Бріджет Енн Брінк. Промова Амбасадорки США Бріджет Брінк на заході NV: «Діалоги «Діалоги про відновлення України»	554
Кунінорі Мацуда. «Перемога України матиме вирішальне значення для майбутнього всього світу»	560
Рустамбек Курбанов. Забезпечення міжнародної злагоди – пріоритетний напрям розвитку нового Узбекистану.	576

ДИПЛОМАТИЧНИЙ КОРПУС УКРАЇНИ

Надзвичайні та Повноважні Посли України в іноземних державах.	586
Надзвичайні та Повноважні Посли іноземних держав в Україні.	629
Представники України при міжнародних організаціях	668
Представники міжнародних організацій в Україні	672

СУЧАСНА ДИПЛОМАТІЯ: КОНЦЕПЦІЇ ТА РЕАЛІЇ

Сергій Толстов. Французькі зовнішньополітичні ініціативи в період президентства Еммануєля Макрона.	684
Віктор Матвієнко, Ганна Петушкова. Кібердипломатія в Європейському Союзі: модель естонської кібердипломатії та досвід України	696
В'ячеслав Швед. Становлення арабських монархій як нового глобального актора: висновки для української дипломатії	709
Тетяна Клиніна. Піар-технології й американська зовнішня політика: точки дотику.	718

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ

Олексій Братута, Євген Братута. Публічна дипломатія: термінологічні, онтологічні та прикладні результати дослідження.	727
Марія Шкурко. Культурна дипломатія України під час війни	741
Андріана Біла. М'яка сила в умовах війни: про публічну дипломатію України в Ліванській Республіці	750
Вячеслав Ціватий. Стратегії комунікативного впливу та модель публічної дипломатії Королівства Іспанія в умовах мондіалізованого світоустрою XXI століття: досвід національного брендування для України	761
Станіслав Литвинов. Документалістика як дієвий інструмент культурної дипломатії. ..	775
Сергій Сидоренко. Європейський шлях КПП: інтеграція до сім'ї європейських університетів	785

TABLE OF CONTENTS

Speech by Volodymyr Zelenskyy in the Verkhovna Rada on Constitution Day of Ukraine	28
Dmytro Kuleba. Strategic targets of Ukrainian foreign policy	55

RESEARCH AND ESSAYS

Stepan Vidnianskyi. Evolution of the politics of Slovakia and Czechia regarding russia's war against Ukraine	76
Borys Bazylevskyi. 'Russkiye': who are they?	98
Mykola Kulinich. The emergence of the Ukrainian community in Australia in the aftermath of World War II	108

GEOPOLITICS IN MODERN WORLD.

RUSSIAN WAR AGAINST UKRAINE

Hryhorii Perepelytsia. The Peace Formula of Volodymyr Zelenskyy before and after the Vilnius NATO Summit	127
Oleksandr Demenko. The evolution of NATO policy in the conditions of the russian-Ukrainian war	138
Ihor Lossovskyi. Genocide of russia's national minorities in its war with Ukraine	140
Andrii Kudriachenko. Russian-Ukrainian war: changes in the attitude of the German government and civil society	164
Natalia Yakovenko. Ukrainian-British diplomatic efforts amidst the ruscist aggression	176
Karyna Rohulia. Israel's policy in the context of russia's war against Ukraine: a year of neutral assistance	186
Ihor Lossovskyi, Iryna Krupenia. Reasons for Asian neutralism regarding the russian-Ukrainian war	203
Pavlo Hai-Nyzhnyk. On the eve of total war: the russian syndrome of Volodymyr Zelenskyy's diplomacy (May 2019 – February 2022)	220

DIPLOMAT'S PROFESSIONAL OPINION

Volodymyr Shkurov. We are motivated just like every Ukrainian who yearns for what matters most	228
Yurii Klymenko. Our priority is Argentina's participation in the pro-Ukrainian coalition	251
Oleksandr Zub. Representing Ukraine in Ethiopia	275
Vsevolod Chentsov. 'We encourage our partners in Brussels to be as flexible as possible, while not losing sight of their commitments'	294
Dmytro Ponomarenko. Korean experience and potential for Ukraine	313
Oleksandr Balanutsa, Olha Sehed. Evolution of Kuwait's position on supporting Ukraine throughout 500+ days of resistance	327
Denys Mykhailiuk. Understanding Southeast Asia	342
Liliia Honcharevych. 'Our strong and friendly relations are rooted in a shared history, principles, and partnership'	360
Anatolii Petrenko. The genuine and contemporary Saudi Arabia	373
Yurii Pyvovarov. 'We are taking the initiative'	391
Vitalii Usatyi. Personal experience of working in the diplomatic sphere	408
Oleh Herasymenko. A small country with a big heart	417
Kostiantyn Balabanov. The work of the Honorary Consulate-General of the Republic of Cyprus in Mariupol in the development and strengthening of friendship and cooperation between the Republic of Cyprus and Ukraine	437

Arad Benkö. Humanitarian aid from Austria: supporting Ukraine during times of war	440
Elena Leticia Mikusinski. Activities of the Embassy of the Argentine Republic in Ukraine	453
Peter Van De Velde. Today, the war in Ukraine is the principal issue on the agenda of European countries	462
Dr Jarno Habicht. Comprehensive support from the WHO	479
Ricardo López-Aranda Jagu. Spain: side by side with Ukraine.	504
Valdemaras Sarapinas. 'NATO membership is Ukraine's destiny'	519
Bartosz Cichocki. 'We are witnesses to great Ukrainian heroism...'	535
Marek Šafin. 'Slovaks are an empathetic nation standing on the right side of history in difficult times'	550
Bridget Ann Brink. Remarks at NV's dialogues on the restoration of Ukraine.	557
Kuninori Matsuda. 'Ukraine's victory means a lot for the future of the entire world'	568
Rustambek Kurbanov. The guarantee of interethnic harmony is a priority for the development of new Uzbekistan	581

DIPLOMATIC CORPUS OF UKRAINE

Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary of Ukraine to foreign countries.	586
Ambassadors Extraordinary and Plenipotentiary of foreign countries to Ukraine	629
Representatives of Ukraine to international organisations	668
Representatives of international organisations in Ukraine	672

MODERN DIPLOMACY: CONCEPTS AND REALITIES

Serhii Tolstov. French foreign policy initiatives during the presidency of Emmanuel Macron	695
Viktor Matviienko, Hanna Petushkova. Cyber diplomacy in the European Union: the Estonian cyber diplomacy model and the experience of Ukraine.	708
Viacheslav Shved. Establishment of the Arab monarchies as a new global actor: conclusions for Ukrainian diplomacy.	717
Tetiana Klynina. PR technologies and American foreign policy: points of contact	726

PUBLIC DIPLOMACY

Oleksii Bratuta, Yevhen Bratuta. Public diplomacy: terminological, ontological, and applied research results	740
Mariia Shkurko. Cultural diplomacy of Ukraine during the war.	749
Andriana Bila. Soft power in the conditions of war: the public diplomacy of Ukraine in the Republic of Lebanon	760
Viacheslav Tsivaty. Strategies of communicative influence and model of public diplomacy of the Kingdom of Spain in the globalised world of the 21 st century: national branding experience for Ukraine	774
Stanislav Lytvynov. Documentary as an effective tool of cultural diplomacy	784
Sergii Sydorenko. The European path of KPI: integration into the family of European universities	795

**УКРАЇНА
ДИПЛОМАТИЧНА – 2023**

Автори проєкту:

*Павло Кривонос,
Анатолій Денисенко,
Василь Туркевич*

**DIPLOMATIC
UKRAINE – 2023**

Created by:

*Pavlo Kryvonos,
Anatolii Denysenko,
Vasyl Turkevych*

Засновники

*Генеральна дирекція з обслуговування
іноземних представництв,
Державна установа
«Інститут всесвітньої історії НАН
України»,
Історичний клуб «Планета»*

Founders

*Directorate-General for Rendering Services
to Diplomatic Missions,
State Institution “Institute of World History
of the National Academy of Sciences of
Ukraine”,
Planeta Historical Club*

Видавець

*Генеральна дирекція з обслуговування
іноземних представництв*

Publisher

*Directorate-General for Rendering Services
to Diplomatic Missions*

Літературне редагування

*Валентина Пасічна,
Мар'яна Бадах,
Анна Штефан*

Literary Editing

*Valentyna Pasichna,
Mariana Badakh,
Anna Shtefan*

Коригування текстів

Оксана Жованик

Proofreading

Oksana Zhovanyk

Переклад

*Інна-Марія Гавінська,
Микола Резніченко,
Андрій Марценюк,
Романа Касіянчук,
Анна Міхолат,
Марія Дробот*

Translation

*Inna-Mariia Havinska,
Mykola Reznichenko,
Andrii Martseniuk,
Romana Kasiiianchuk,
Anna Mikholat,
Mariia Drobot*

Опрацювання довідкових матеріалів

Олена Богопольська

Processing of reference materials

Olena Bohopolska

Верстка й дизайн

Дмитро Заріцький

Page Layout and Design

Dmytro Zaritskyi

Адреса редакції: м. Київ, вул. Пирогова, 6-А; тел.: 224-66-45,
e-mail: ukraina.dyplomatychna@gmail.com, prepress.gdip@gmail.com
Address of the Editorial Board: Kyiv, 6-A Pyrohova Str.; tel.: 220-08-34

Видруковано в

Формат 70x100/16. Обл.-вид. арк. 71. Підписано до друку 27.10.23

Наклад 1000 примірників